B 184460

POLITIKATÖRTÉNETI INTÉZET

A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság jegyzőkönyvei 1945–1947

Szerkesztette
FEITL ISTVÁN

NAPVILÁG KIADÓ
BUDAPEST

Megjelent

a Nemzeti Kulturális Alapprogram Levéltári Szakmai Kollégiuma,
a Magyar Tudományos Akadémia és a
Politikatörténeti Alapítvány
támogatásával

Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket készítette:
Baráth Magdolna, Cseh Gergő Bendegúz, Figder Éva, Szücs László, Vass István

A bevezetőt írta:
Baráth Magdolna, Cseh Gergő Bendegúz, Feitl István, Figder Éva

Fordította:
Oroszból: Baráth Magdolna
Angolból: Baráth Katalin, Cseh Gergő Bendegúz, Gyarmati Angéla, Moharos Éva

Lektorálta:
Balogh Sándor
Izsák Lajos

Tárgymutató:
Feitl István

Névmutató:
Ólmosi Zoltán

A védőborító és képmellékletek:
Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtár

ISBN 963 9350 17 6

Kiadja a Napvilág Kiadó
1054 Budapest, Alkotmány u. 2.
Első kiadás: 2003

© Feitl István és mtsai

Minden jog fenntartva.

SZTE Egyetemi Könyvtár
SZEGED
1.

SZTE Egyetemi Könyvtár
J000524544

B184460

Tartalom

Bevezető 7

DOKUMENTUMOK

1. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. március 26-i ülésének jegyzőkönyve 41
2. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. június 5-i ülésének jegyzőkönyve 46
3. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. július 17-i ülésének jegyzőkönyve 53
4. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. augusztus 3-i ülésének jegyzőkönyve 59
5. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. augusztus 22-i ülésének jegyzőkönyve ... 66
6. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. szeptember 6-i ülésének jegyzőkönyve ... 74
7. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. szeptember 24-i ülésének jegyzőkönyve ... 80
8. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. október 10-i ülésének jegyzőkönyve 84
9. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. október 22-i ülésének jegyzőkönyve 91
10. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. november 15-i ülésének jegyzőkönyve 100
11. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. november 28-i ülésének jegyzőkönyve 111
12. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. december 10-i ülésének jegyzőkönyve 116
13. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. december 28-i ülésének jegyzőkönyve 120
14. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. január 7-i ülésének jegyzőkönyve 130
15. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. január 11-i ülésének jegyzőkönyve 133
16. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. január 25-i ülésének jegyzőkönyve 137
17. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. január 28-i ülésének jegyzőkönyve 142
18. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. február 12-i ülésének jegyzőkönyve 145
19. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. március 6-i ülésének jegyzőkönyve 149
20. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. április 23-i ülésének jegyzőkönyve 154
21. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. május 20-i ülésének jegyzőkönyve 177
22. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. június 19-i ülésének jegyzőkönyve 183
23. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. július 15-i ülésének jegyzőkönyve 189
24. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. július 24-i ülésének jegyzőkönyve 196
25. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. augusztus 14-i ülésének jegyzőkönyve 205
26. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. augusztus 15-i ülésének jegyzőkönyve 211
27. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. augusztus 30-i ülésének jegyzőkönyve 217
28. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. szeptember 13-i ülésének jegyzőkönyve ... 224
29. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. szeptember 30-i ülésének jegyzőkönyve ... 230
30. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. október 17-i ülésének jegyzőkönyve 240

31. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. november 12-i ülésének jegyzőkönyve 251
32. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. december 6-i ülésének jegyzőkönyve 262
33. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. december 23-i ülésének jegyzőkönyve 272
34. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1947. január 17-i ülésének jegyzőkönyve 279
35. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1947. február 10-i ülésének jegyzőkönyve 288
36. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1947. március 4-i ülésének jegyzőkönyve 296
37. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1947. március 20-i ülésének jegyzőkönyve 306
38. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1947. április 16-i ülésének jegyzőkönyve 316
39. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1947. május 20-i ülésének jegyzőkönyve 325
40. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1947. június 18-i ülésének jegyzőkönyve 332
41. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1947. július 16-i ülésének jegyzőkönyve 343
42. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1947. augusztus 15-i ülésének jegyzőkönyve 353
43. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1947. szeptember 15-i ülésének jegyzőkönyve ... 362

MELLÉKLET

1. A magyar fegyverszüneti egyezmény. Moszkva, 1945. január 20. 373
2. A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság ügyrendje 380
3. Feljegyzés az amerikai és szovjet katonai vezetők 1945. február 27-i tárgyalásáról 384
4. Feljegyzés az amerikai és szovjet katonai vezetők 1945. március 4-i tárgyalásáról ... 387
5. Feljegyzés Henry G. Simmonite ezredes és Levuskin tábornok 1945. április 24-i tárgyalásáról 389
6. Feljegyzés az amerikai és szovjet katonai vezetők 1945. május 17-i tárgyalásáról ... 393
7. Feljegyzés az amerikai és szovjet katonai vezetők 1945. június 5-i tárgyalásáról 397
8. Feljegyzés az amerikai és szovjet katonai vezetők 1945. augusztus 27-i tárgyalásáról 401
9. Feljegyzés Key, Edgcumbe tábornok és Vorosilov marsall 1945. november 1-jei megbeszéléséről 416
10. Key vezérőrnagy emlékeztetője a Vorosilov marsallal folytatott különleges megbeszéléséről a Maort vállalat ügyében, 1946. január 24-én 418
11. A Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz beosztott tisztek 1946. augusztus 7–8-án tartott külön tanácskozása a missziók ellátásáról 420
12. Feljegyzés az amerikai és szovjet katonai vezetők 1946. december 20-i tárgyalásáról 426

MUTATÓK

Rövidítések jegyzéke 431
Képmelléklet 433
Az ülések résztvevői 441
Napirendek tárgymutatója 443
Személynévmutató 447

Bevezető

Az 1945. január 20-án Moszkvában aláírt fegyverszüneti egyezmény alapján létrehozott Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1947. szeptember 15-ig, a párizsi békeszerződés letétbe helyezéséig működött Magyarországon.

A fegyverszüneti egyezmény – mely teljesítésének szabályozására és ellenőrzésére a Bizottság mandátuma szólt – egyebek között kötelezte Magyarországot a Szovjetunió és a többi Egyesült Nemzet elleni háború beszüntetésére és egyúttal a Németország elleni hadüzenetre; a német állampolgárok internálására; az 1937. december 31. előtti határok visszaállítására; a szövetséges hadifoglyok és internáltak szabadon bocsátására; a faji vagy vallási diszkriminációt megtestesítő törvények hatályon kívül helyezésére; az Egyesült Nemzetek tagállamai területéről elszállított tulajdonok visszaszolgáltatására; a magyarországi német katonai tulajdonok átadására; kártérítés fizetésére a Szovjetunió, Jugoszlávia és Csehszlovákia részére; a SZEB egyes misszióinak teljes ellátására; a háborús bűnösök letartóztatására és az elítélésükben való közreműködésre; a Hitler-barát és fasiszta szervezetek feloszlatására; mindenféle kulturális és sajtótevékenységnek a szovjet főparancsnoksággal való engedélyeztetésére.

A fegyverszüneti egyezmény 18. pontja intézkedett a Szövetséges Ellenőrző Bizottság felállításáról, ennek mellékletét képező nyolc pontból álló dokumentum határozta meg a SZEB működésének legfontosabb szabályait.[1] A szovjet elnökséggel és a szovjet hadsereg főparancsnoksága alatt működő testület és szervezet a fegyverszüneti feltételek végrehajtásának szabályozására és ellenőrzésére volt hivatott. Miután a fegyverszünet végrehajtása a hazai politikai, társadalmi és gazdasági élet széles spektrumát érintette, a SZEB jelenléte és működése lényeges pontokon korlátozta Magyarország szuverenitását, beavatkozott a legkülönbözőbb, fontos politikai és gazdasági kérdések eldöntésébe, és meghatározó szerepet játszott más folyamatok sorsában. Miután a SZEB irányítása szovjet kézben volt, tevékenysége elsődlegesen a Szovjetunió érdekeinek érvényesítését szolgálta.

[1] L. Melléklet 1. sz. dokumentumát.

A magyarországi SZEB szerteágazó szerepének feltárása már jóval 1990 előtt megkezdődött a hazai történettudományban.[2] Ugyanakkor máig nem tisztázott megnyugtatóan, hogy pontosan milyen politikai szerepet játszott a SZEB legfelsőbb szintű képviselete és testülete, ezen belül milyen mozgástere volt az angol és amerikai delegátusnak, melyek voltak e testület tevékenységének területei, döntéseinek hangsúlyai, keretén belül milyen viták folytak, és azok milyen eredménnyel zárultak.[3] Ismereteink hiányának legfontosabb oka az volt, hogy a SZEB iratainak legfontosabb része, ezen belül az itt közzétett jegyzőkönyvek hazai levéltárakban csak hiányosan vagy egyáltalán nem voltak fellelhetők.

Az elmúlt években azonban fordulat történt. Az angol és amerikai iratok feltárását követően lehetőség nyílt az orosz dokumentáció megismerésére és másolatok hazahozatalára. Kötetünk az Orosz Föderáció Külügyminisztériumának Levéltárából származó jegyzőkönyvi anyagra épül. Ezt egészítettük ki a teljesség kedvéért az angol nyelven már megjelent jegyzőkönyvek[4] néhány darabjával.

A SZEB ALAPSZABÁLYA

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság tevékenységére, szervezetére és jogosítványaira vonatkozó alapszabályt[5] a szovjet fél készítette elő a fegyverszüneti egyezménnyel egyidőben és annak aláírásával lépett hatályba. Az alapszabály előkészítése során a moszkvai amerikai nagykövet, Averel Harriman és az angol ügyvivő, James Balfour elsősorban a nyugati delegációk alárendelt szerepét kifogásolta. Ekkor azonban – a háborús érdekekre hivatkozva – Molotov szovjet külügyminiszter még különösebben éles vita nélkül el tudta fogadtatni az angol és amerikai SZEB-missziók korlátozott hatáskörű működtetésének gondolatát. A jaltai konferenciára megfogalmazott amerikai Közép-Európa-stratégia[6] elismerte a szovjetek közvetlenebb érdekeltségét Magyarországon, s azt is megállapította, hogy a romániai, bulgáriai, illetve magyarországi szövetséges ellenőrző bizottságok gyakorlatilag az Olaszországban felállított, de a nyugatiak által irányított bizottság „tükörképei" lesznek. Az amerikai és angol diplomácia ennek pontos tudatában alakította ki az olaszországi megszállás intézményeit. Az 1943. szeptember 29-én aláírt olasz kapitulációs szerződés, mely az olaszországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság felállításáról is rendelkezett, egyáltalán nem nevesítette a bizottság munkájában részt vevő országokat. A dokumentum alapján az egyesült nemzeteket képviselő ellenőrző bizottság a szövetséges főparancsnok általános irányítása alatt működött. A felállított három testület – a Szövetséges Katonai Kormányzat, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság és az Olaszországi Tanácsadó Testület – közül kettő kizárólag megfigyelői státust biztosított a szovjet képviselőknek. Egyedül a Tanácsadó Testületben voltak egyenrangúak a felek, ennek hatásköre azonban csak a szövetségesek itáliai politikájának összehangolását célzó javaslatokra terjedt ki. Az olaszországi szövetséges megszállási intézményekben már 1943 és 1945 között megmutatkoztak azok az egyenlőtlenségek, amelyek a későbbiekben a kelet-közép-európai ellenőrző bizottságokat jellemezték: a döntéshozatal egyoldalúsága, az utólagos tájékoztatás, az információk és a dokumentumok visszatartása. Ennek ellenére bizonyos területeken – mint például az országon belüli közlekedés vagy a helyi kormányszervekkel való kapcsolattartás – a nyugati fél Olaszországban több jogot biztosított keleti szövetségesének, mint amennyit néhány éven belül képviselői élvezhettek Romániában, Bulgáriában vagy Magyarországon. (Az olaszországi és a kelet-közép-európai ellenőrző bizottságok tevékenységével kapcsolatban nem elhanyagolható szempont, hogy – bár formálisan mindegyik a békeszerződések megkötéséig működött – az előbbi 1945 elején a tényleges ellenőrzési hatásköröket az olasz kormányra ruházta át.)

A moszkvai tárgyalások hangvételét is a közép-európai katonai helyzet és a nagyhatalmak geopolitikai érdekeltségei határozták meg. A katonai realitások figyelembevételével utasította Hull külügyminiszter Harriman moszkvai nagykövetet a magyar fegyverszüneti tárgyalások megkezdésére már 1944 októberében.[7] Ennek ellenére – éppen a romániai és bulgáriai bizottság egyoldalú működésében szerzett tapasztalatok miatt – kezdeményezték a nyugati delegációk majdani jogainak és lehetőségeinek pontos rögzítését. Az amerikai diplomácia az első időszakban egyáltalán nem kívánt egyenrangú félként részt venni a SZEB munkájában – ezt csak a háborús cselekmények lezárultával kezdődő időszakra próbálták biztosítani –, ugyanakkor a kizárólagos szovjet tevékenykedéshez sem kívánta nevét adni.[8]

Ebben a szellemben – tehát a kialakult egyenlőtlen helyzet tudomásulvételével és a formális egyenrangúság követelésével – készült el a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság alapszabályának amerikai tervezete[9] is 1945. január első napjaira, mely azonban a viták során több ponton is a Szovjetunió számára kedvező irányban módosult. Ez a tervezet az ülések összehívásával kapcsolatban még csak annyi előírást tartalmazott, hogy a bizottság a három fél részvételével rendszeres találkozókat fog tartani a megállapodás szerinti időközökben. A végleges alapszabályból azután még ez a kevéssé konkrét megfogalmazás is kimaradt.

[2] Mindenekelőtt BALOGH SÁNDOR: *A népi demokratikus Magyarország külpolitikája 1945–1947.* Kossuth Könyvkiadó, 1982; és BALOGH SÁNDOR: *Magyarország külpolitikája 1945–1950.* Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1988.

[3] Ez a legfrissebb feldolgozásokon is érezhető. L. pl. FÖLDESI MARGIT: ~~*A szabadság megszállása.*~~ *A megszállók szabadsága.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2002.

[4] *Documents of the meetings of the Allied Control Comission for Hungary 1945–1947.* (Szerk.: CSEH GERGŐ BENDEGÚZ.) MTA Jelenkor-kutató Bizottság, 2000.

[5] L. a 2. sz. mellékletet.

[6] Foreign Relations of the United States. Diplomatic Papers (a későbbiekben: FRUS), *The Conferences at Malta and Jalta 1945.* Washington, 1955. 238–245.

[7] FRUS 1944. Vol. III. 907.

[8] A magyarországi SZEB működésének első szakaszát értékelve F. T. Merrill, az amerikai misszió tagja egyenesen névleges amerikai részvételről beszélt. Ennek a helyzetnek azonban ő két, az Amerikai Egyesült Államokra nézve előnyös oldalát emelte ki. Egyrészt ebben a helyzetben a magyarok is tudatában voltak annak, hogy az ország nyomorúságáért a felelősség nem a nyugatot terheli. Másrészt a szovjet fél egyoldalú tevékenysége precedenst teremthetett a Japánban felállítandó és amerikai vezetésű ellenőrző bizottság működéséhez. *Review of political events in Hungary January-October 1946.* National Archives at Collage Park, MD USA (a továbbiakban:NACP), Record Group. 84. Budapest Legation Files. 711.9.

[9] Budapest Legation Files 711.9, Record Group: 84, NACP.

SZTE Egyetemi Könyvtár SZEGED 2.

Az alapszabályban a Németországgal folytatott háború lezárásáig a szovjet fél csak azt a kötelezettséget vállalta, hogy a magyar kormányszerveknek adandó fontosabb politikai természetű utasítások esetében tájékoztatja azokról nyugati kollégáit, az ún. második periódus kérdését – tehát a háború befejezésétől a békeszerződés aláírásáig – pedig nyitva hagyta. Az ülések rendszeres összehívásának kötelezettségét a szovjet fél csak az alapszabály 1945. júliusában végrehajtott módosításakor vállalta. Bár a Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. március 26-i találkozóján[10] arról született megállapodás, hogy az elnök havonta két alkalommal rendes, szükség esetén pedig rendkívüli üléseket hív össze, a testület második hivatalos találkozójára csak 1945. júniusában került sor.

Az alapszabály, a fegyverszüneti egyezmény 18. pontjával összhangban, a szovjet főparancsnokság képviselőjének elnöklete alá helyezte a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottságot, amelybe az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság delegálhatott még képviselőket. A SZEB hét szervezeti egységben végezte tevékenységét: a központi személyzeten kívül politikai, adminisztratív, katonai, légügyi, folyamhajózási és gazdasági részlegek működtek. A központi szervezeten kívül a SZEB a megyékbe vagy a fontosabb vállalatok tevékenységének ellenőrzésére is szovjet képviselőket küldött.

Az alapszabály csak a nyugati szövetségesek jogait fogalmazta meg: ennek értelmében az amerikai és brit misszióknak egyebek mellett hozzá kellett (volna) jutniuk minden, a fegyverszüneti egyezmény teljesítésével kapcsolatos információhoz, előterjeszthették kormányaik javaslatait ezzel kapcsolatban, részt vehettek a SZEB különböző szintű tanácskozásain, meghatározhatták saját missziójuk létszámát és az annak ellátásához szükséges pénzösszeget. Nem tarthattak viszont közvetlen kapcsolatot magyar kormányszervekkel, hivatalos információkat kizárólag a szovjet delegáltaktól szerezhettek. Ez a tény nagymértékben hozzájárult a későbbiekben a SZEB tevékenységének egyoldalúvá válásához, hiszen a nyugati delegációk számos nagy horderejű, a SZEB nevében vagy annak közreműködésével történt intézkedésről csak utólag, a sajtóból vagy nyugatbarát magyar politikusoktól értesülhettek.

A Németország elleni háború végeztével és az említett „második periódus" kezdetével az amerikai fél kezdeményezte a SZEB működésének felülvizsgálatát és a nyugati delegációk egyenlő jogainak érvényesítését. Mindez elsősorban az angol és amerikai delegációvezetők alelnöki státusát, az összes bizottságban való nyugati képviseletet, valamint valamennyi SZEB-döntésre vonatkozó előzetes egyetértési jog biztosítását jelentette volna.[11] Ezenkívül az amerikai fél kezdeményezése az ülések összehívását, illetve lebonyolítását is pontosabban szabályozta volna: a rendszeresen összehívott ülések napirendjére ezután bármely fél által javasolt témát fel kellett volna venni, háromoldalú egyetértés híján pedig az adott ülésen csak a napirenden lévő kérdéseket lehetett volna megvitatni.

[10] FRUS 1945. Vol. IV. 810.

[11] *Commanding General's Narrative Report of Operations United States Military Representation on the Allied Control Commission for Hungary*. Department of the Army, The Center of Military History, Washington, DC, 8-3.3 BA.

A romániai, bulgáriai és magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság tevékenységének felülvizsgálatára a potsdami konferencia nyomán került sor. Az 1945. július 17. és augusztus 2. között megrendezett nagyhatalmi konferencián a három fél megegyezett abban, hogy az említett országokban az ellenőrző bizottságok munkamódszerét az „alapul elfogadott indítvány alapján felülvizsgálja, figyelembe véve a három kormány érdekeit és felelősségét, amely kormányok együttesen szabták meg a szóban forgó államok fegyverszüneti feltételeit".[12] Az „alapul elfogadott indítvány" formula homlokegyenest ellenkező értelmezésre adott módot a részt vevő felek számára. A szovjet fél a július 12-én a magyarországi SZEB-ben működő nyugati delegációknak eljuttatott jegyzékbe[13] foglalt és az alapszabályt érintő módosításokat olyan elhatározott kérdésként kezelte, amelynek alapján a többi ellenőrző bizottság működésének revíziója megtörténhet. Ezzel szemben William S. Key és Oliver P. Edgcumbe tábornokok, az amerikai, illetve az angol katonai misszió vezetői a szovjet indítványt vitaalapként próbálták értelmezni, és abból kiindulva kívánták – kevés eredménnyel – a bizottságok működését átformálni. Vorosilov marsall nem volt hajlandó megvitatni sem az említett amerikai javaslatokat, sem a szovjet fél által kidolgozott módosított Alapszabályt[14] a nyugati missziók vezetőivel. Az 1945. augusztus 22-én tartott hivatalos ülésen Key tábornok vetette fel az általa csupán szovjet javaslatnak tekintett alapszabály-módosítás ügyét, Vorosilov azonban még a kérdés szóba hozatalát is félreértésnek minősítve kijelentette, hogy szó sincs javaslatról vagy tervezetről, csak az általa kiadott új alapszabályról. Ezen az ülésen fogalmazódott meg legmarkánsabban, hogy a szovjet fél a vitaalapul elfogadott indítványt úgy kezelte, mint amely kizárólag a romániai, bulgáriai, illetve finnországi szövetséges ellenőrző bizottságok eljárásmódjának revíziójához szolgáltathat alapot.[15]

A második periódus, tehát a háború vége és a békeszerződés életbe lépése közötti időszakban a módosított és sok vitát kiváltó alapszabály több ponton találkozott az amerikai és brit követelésekkel. Szabad utazást engedélyezett az országban a nyugati missziók tagjainak (előzetes bejelentési kötelezettség mellett), a ki- és beutazási kérelmek elbírálásának határidejét pedig egy hétben határozta meg. Megszabta a hivatalos ülések összehívásának rendjét, a magyar kormánynak szóló és „elvi" kérdéseket érintő utasítások kiadásának előfeltételéül pedig az amerikai és brit képviselők előzetes egyetértését írta elő. Nem történt változás viszont az „elvi" kérdések eltérő értelmezése dolgában: a nyugati delegációk szinte minden ülésen felemlített sérelme az információktól – s így a tényleges döntésektől – való elzártság maradt. Továbbra is csak a SZEB szovjet vezetőségén keresztül tarthatták a kapcsolatot a magyar kormányszervekkel, és a szabályzat azon pontja is papíron maradt, hogy az amerikai és angol tiszteknek joga volt bármilyen, a SZEB működésével kapcsolatos levélről, utasításról másolatot kapni. Az új eljárásmód szerint az ellenőrző bizottság üléseit tízna-

[12] Halmosy Dénes: *Nemzetközi szerződések 1918–1945*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1966. 656.

[13] Uo. 666–667.

[14] FRUS 1945. Vol. IV. 844–847.

[15] Budapest Legation Files 711.9, Record Group: 84, NACP. Továbbá vö. Földesi Margit: i. m. 14–33.

ponta, illetve szükség esetén még gyakrabban kellett volna összehívni, ezek a hivatalos találkozók azonban csak a legritkább esetben követték egymást két héten belül. (Jellemző adalék, hogy míg az említett amerikai alapszabály-módosítási javaslat[16] egyformán kívánta rögzíteni a szovjet, angol és amerikai SZEB-képviselők jogait és lehetőségeit, a végleges változat csak az utóbbi két fél jogosultságait látta szükségesnek írásba foglalni, a szovjet delegációét nem.)

A SZEB MISSZIÓI

A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöki posztját annak megalakulásától megszűnéséig Kliment Jefremovics Vorosilov, a Szovjetunió marsallja, volt hadügyi népbiztos töltötte be. Helyettese kezdetben Mihail Mihajlovics Sztahurszkij altábornagy volt, akit 1945 nyarán Vlagyimir Petrovics Szviridov váltott fel ezen a poszton.[17] 1946 márciusától, amikor Vorosilov végleg Moszkvába távozott, ő vezette a bizottság munkáját és látta el a SZEB elnöki feladatát, habár az elnök hivatalosan mindvégig Vorosilov marsall maradt.

A SZEB szervezete 1945 januárjától épült ki előbb Debrecenben, majd április közepétől már Budapesten.[18] Maga Vorosilov marsall 1945. február 3-án érkezett meg az ideiglenes nemzeti kormány székhelyére. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság missziói közül a legnépesebb a szovjet volt, amely a fővároson kívül az összes megyében, valamint a fontosabb üzemekben és hivataloknál is rendelkezett kiküldöttekkel, illetve ellenőrökkel. A misszió pontos létszámát még ma sem ismerjük. Egy, a SZEB szovjet részlege által készített, 1945. február 1-jei keltezésű lista 232 nevet tartalmazott,[19] ez a szám azonban a későbbiekben jelentősen módosult. Ráadásul ellentétben az egyes részlegek vezetőivel, illetve helyettesével, az alacsonyabb beosztásban lévők összetétele állandóan változott, amiről rendszerint parancsban vagy utasításban rendelkeztek. A SZEB vezérkari főnöke, Levuskin vezérőrnagy 1945. március 8-án egy 25 fős listát küldött el Gyöngyösi János külügyminiszternek, amely a Szövetséges Ellenőrző Bizottság vezető szovjet tisztségviselőinek és megyei meghatalmazottjainak nevét tartalmazta. Létezett azonban egy 100 fős lista is, amely március 17-én jutott el a miniszterhez, és a SZEB alkalmazottjainak nevét és katonai rangját tüntette fel.[20] Ezen a listán szerepelt a SZEB katonai vezetőjének politikai tanácsadójaként a későbbi budapesti szovjet követ, Georgij Makszimovics Puskin is, akinek a SZEB szovjet részlegéhez való kapcsolódása még pontosan nem ismert.

[16] FRUS 1945. Vol. IV. 842–844.

[17] L. erre Vorosilov marsall és Levuskin vezérőrnagy 1945. július 16-i 93. sz. parancsát. AVP RF f. 0453. op. 1. papka 1. gy. 1.

[18] A SZEB szovjet részlege 1945. április 6-án költözött fel Budapestre. Ezt követően is maradt Debrecenben egy csoport, a SZEB vezérkari főnökének helyettese, Novikov ezredes irányításával. (AVP RF f. 0453. op. 1. papka 1. gy. 1.)

[19] Uo.

[20] MOL XIX- J-1-k Küm. Vegyes Admin. 169. d.

A SZEB szovjet részlege és a megszálló Vörös Hadsereg katonai parancsnoksága közötti kapcsolat jellege, az esetleges alá- vagy fölérendeltségi viszony kérdése ugyancsak tisztázásra vár. A Szovjetunió hadügyi népbiztos-helyettesének, Bulganyin hadseregtábornoknak 1945. május 5-i parancsa a Magyarországnak a Dunától keletre eső területén található megyei és járási katonai parancsnokságokat a Szövetséges Ellenőrző Bizottság alá rendelte, és munkájuk ellenőrzését a SZEB-megbízottak feladatául szabta. Vorosilov marsall és Levuskin tábornok 1945. július 27-i parancsa azonban ugyanezeket a katonai parancsnokságokat a Vörös Hadsereg vezérkari főnöke, Styemenko vezérezredes számjeltáviratára hivatkozva, az ő rendelkezésére 1945. július 26-tól átadta a Középső Hadseregcsoport parancsnokságának.[21] A források hozzáférhetetlensége miatt nem tudjuk, hogy Vorosilov marsall és Szviridov altábornagy pontosan kinek volt alárendelve, és magyarországi tevékenységüket milyen irányelvek szabták meg. Habár mindketten a Vörös Hadsereg magas rangú tisztjei voltak, nagy valószínűséggel kettős alárendeltségben végezték munkájukat: egyrészt a megszálló Vörös Hadsereg katonai parancsnokságainak utasítását, másrészt a szovjet Külügyi Népbiztosság direktíváit hajtották végre. E feltevés mellett szól, hogy Szviridov altábornagy a SZEB egyes tanácskozásairól Vorosilov marsallnak és Gyekanozov külügyi népbiztos-helyettesnek is jelentett.[22] Ugyanakkor például a Kovács Béla-ügy kapcsán Szviridov többször is hangsúlyozta, hogy nem mint a SZEB elnöke, hanem mint a megszálló hadsereg katonája járt el. Az azonban a ma rendelkezésünkre álló dokumentumok alapján egyelőre kideríthetetlen, hogy amikor a Szövetséges Ellenőrző Bizottság tanácskozásán az angolszász megbízottaknak az elnök egyoldalú lépéseit illető kritikai megjegyzéseit Szviridov a megszálló csapatok parancsnokságának utasítására hivatkozva hárította el, az megfelelt-e a valóságnak, vagy az elnök egyszerűen ezzel akart kitérni az adott kérdés megvitatása alól.

Az angolszász misszióktól eltérően, a SZEB szovjet részlege megyei megbízotti hálózattal is rendelkezett. Ezek a megbízottak rendszeres tanácskozásokat tartottak, és jól körülhatárolt elvek alapján végezték munkájukat. A SZEB megyei megbízottjainak feladata elvben a Magyarországgal kötött fegyverszüneti egyezmény teljesítésének ellenőrzése volt. Vorosilov marsall és az angol, illetve amerikai képviseletek vezetői közötti 1945. nyári megállapodás értelmében a SZEB egyes részlegeinek vezetői és a megyei megbízottak havonta két alkalommal tanácskoztak volna, ahol mindig a megyei megbízottak negyede vett volna részt.[23] Az első ilyen tanácskozásra, ahol jelen voltak az angolszász képviselők is, 1945. augusztus 27-én került sor.[24] Mivel ez az egyetlen ilyen jellegű ülés, amelyről dokumentum is rendelkezésünkre áll, nem tudjuk, hogy ezt követően egyáltalán sor került-e még hasonló tanácskozásra. A SZEB megyei megbízottjai azonban ezután is rendszeresen tanácskoztak, bár e megbeszé-

[21] AVP RF f. 0453. op. 1. papka 1. gy. 1.

[22] A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság iratait az Orosz Föderáció Külügyminisztériumának Levéltárában őrzik, szemben a németországi Szövetséges Ellenőrző Tanács irataival, amelyek az Orosz Föderáció Állami Levéltárába kerültek.

[23] AVP RF f. 453. op. 1a. papka 8a. gy. 61.

[24] A tanácskozásról készült feljegyzést l. a Melléklet 8. sz. dokumentumában.

lések tárgya már egyáltalán nem a fegyverszüneti egyezmény ellenőrzése volt. A havonta sorra kerülő megbeszéléseken – amelyeket a SZEB elnökségét ellátó Szviridov tábornok vezetett – részletes beszámolót tartottak az adott megye fontosabb politikai és gazdasági eseményeiről. Ezek tartalmazták a megyében működő politikai pártok összetételére és vezetőire vonatkozó adatokat, a fontosabb tömegszervezetek és vezetői tevékenységének jellemzését, a lakosság és a Vörös Hadsereg viszonyának alakulását, de be kellett számolniuk a szovjet katonák esetleges önkényeskedéseiről is. Szviridovot érdekelte a politikai rendőrség és népbíróságok működése, a letartóztatottak és elítéltek száma, de részletes adatokat kért a vetés helyzetéről és Magyarország jóvátételi szállítási tervének végrehajtásáról is.

Szviridov ennek a szinte mindenre kiterjedő adatszolgáltatásnak a szükségességét a megyei SZEB-megbízottak 1946. május 15-i tanácskozásán azzal indokolta, hogy „a SZEB nem várhatja meg, amíg a Vörös Hadsereg ellen fegyveres felkelést szerveznek. A szovjet megszálló hatóságoknak joguk van [mindent] látni, tudni és ellenőrizni".[25] A magyar kormány és a helyi közigazgatási szervek tiltakozása ellenére folyó adatgyűjtéshez felhasználták a politikai rendőrségnél és az egyes hivatalokban dolgozó kommunistákat, és ezenfelül is törekedtek egy „megbízható személyekből álló" bizalmas információs hálózat kiépítésére. A megyei megbízottak olyan utasításokat kaptak, hogy lehetőség szerint közvetlenül ne avatkozzanak bele a megyék ügyeibe, ám törekedjenek arra, hogy követeléseiknek a kommunisták szerezzenek érvényt. Egyidejűleg a SZEB ügyvezető elnöke arra utasította őket, hogy „segítsenek a kommunista pártnak dolgozni a mi sztálini módszereinkkel; meg kell mutatni és elmagyarázni hogyan kell dolgozni".[26]

Az *amerikai katonai missziót* megalakulásától William S. Key altábornagy vezette 1946 júliusáig, ekkor George Hatton Weems dandártábornok vette át a delegáció irányítását. Az Amerikai Egyesült Államok 1945 elejétől önálló politikai missziót is működtetett Magyarországon H. F. Arthur Schoenfeld, későbbi budapesti amerikai követ vezetésével.

A SZEB amerikai missziójának helyzetét alapvetően meghatározta a tény, hogy az Amerikai Egyesült Államok önálló politikai képviseletet is küldött Magyarországra, így a politikai kérdések képviselete nem tartozott a SZEB-misszió hatáskörébe. Az amerikai katonai delegáció vezetőjének adott utasítás[27] egyértelműen leszögezte, hogy politikai ügyekben egyedül a Schoenfeld vezette politikai misszió képviseli az Amerikai Egyesült Államokat, a vezérkari főnök által irányított katonai részleg minden politikai kérdésben annak alárendeltségében jár el. Ennek megfelelően Key, illetve utóda, Weems tábornok általában csak olyan esetekben tűzetett a SZEB üléseinek napirendjére Magyarországgal kapcsolatos politikai kérdéseket, melyekben a szovjet fél valamilyen intézkedése a bizottság nevében vagy arra hivatkozva történt. Ilyen eset a SZEB két és fél éves működése során jónéhányszor előfordult, ezért Key, illetve Weems tábornok rendszeresen tiltakozott írásban és szóban az egyoldalú szovjet intézkedések ellen.

Az említett, 1945. január 20-án kelt utasítás meghatározta a SZEB amerikai katonai missziójának kereteit is: a delegáció a Vezérkari Főnökök Egyesített Tanácsa nevében eljáró vezérkari főnök közvetlen irányítása alá került, adminisztrációs és ellátási szempontból pedig az USA Mediterrán Hadszíntéri Parancsnokságához tartozott. Magyarországon minden amerikai katonai, haditengerészeti egység a SZEB-misszió vezetőjének adminisztratív irányítása alatt állt csakúgy, mint az OSS[28] hírszerzési tevékenysége. A delegáció kezdeti létszámát is meghatározta az utasítás: Key tábornokon kívül három, ezredesi vagy alezredesi rangú katonatiszt, tizenkét tiszt, egy tiszthelyettes, harminckét közlegény, valamint a haditengerészet részéről egy tiszt és három közlegény jelentette a SZEB amerikai részlegét. A későbbiekben a létszám folyamatosan változott, a delegáció tagjainak száma 1946-ra elérte a 67 főt.[29] Szervezetét tekintve az amerikai katonai delegáción belül – az adminisztratív részlegeken túl – külön katonai, hajózási, gazdasági részleg is tevékenykedett.

Nagy-Britannia mintegy kilencven fős katonai delegációt küldött a magyarországi SZEB-be O. P. Edgcumbe altábornagy vezetésével, aki mellett A. D. F. Gasciogne megbízott, majd követ, 1946 júniusától pedig A. K. Helm látta el a politikai tanácsadói feladatokat.

Magyarország és Nagy-Britannia, illetve az Egyesült Nemzetek között a hadiállapot a fegyverszüneti megállapodás aláírásakor, 1945. január 20-án szűnt meg. Magyarország mint vesztes fél nem nyerte vissza szuverenitását 1947. szeptember 15-ig, a békeszerződés ratifikálásáig. Emiatt a két ország közötti hivatalos kapcsolatok a Magyarországra küldött brit katonai és politikai misszió tevékenykedésére korlátozódtak. A két misszió egymástól függetlenül működött. Az előbbi az angol Hadügyminisztériumnak (*War Office*), az utóbbi a Külügyminisztériumnak *(Foreign Office)* tartozott beszámolással. Bár a politikai misszió fő feladata a katonai misszió munkájának segítése volt, sokkal inkább volt módja önálló tevékenység végzésére. A katonai misszió ugyanis a szovjetek irányítása és fennhatósága alatt állt, amit a Szövetséges Ellenőrző Bizottság alapszabálya is megerősített. Ezzel ellentétben a politikai misszió független és önálló egységként működött, sőt a szovjet főparancsnokságnak egyáltalán nem tartozott beszámolási kötelezettséggel. Szabadon tarthatott fenn kapcsolatot a magyar kormányszervekkel és politikai pártokkal, a brit katonai misszió számára viszont mindez csak a szovjet fél tudtával volt lehetséges.

Miután a szovjetektől megérkezett az engedély, 1945. február 24-én 78 fős brit misszió érkezett Magyarországra. Mivel az ország nyugati felén még harcok folytak,

[25] A megyei megbízottak 1946. május 15-i tanácskozásáról készült feljegyzés ezzel kapcsolatban a következőket rögzítette: „A továbbiakban Szviridov tábornok megkérdezte, hogy a megyei megbízottak a politikai rendőrségen kívül rendelkeznek-e még megbízható személyekkel, akik információt adnak nekik. További megbízható személyek kellenek. Azért élezte ki ezt a kérdést, mert olyan információkkal rendelkezik, hogy a Kisgazda[párt] jobboldalának követői illegálisan tevékenykednek. A vezetők megfelelő utasításokat adnak nekik, hogy egyelőre készülődjenek, nyíltan ne lépjenek fel, üljenek csendben, készüljenek a jövőre. Amikor a Vörös Hadsereg eltávozik, nyíltan fellépnek a demokrácia ellen." Uo.AVP RF f. 0453. op. 20a. papka 11. gy. 8.

[26] Uo.

[27] Box 38, Record Group 338, ACC Hungary, NACP.

[28] Office of Strategic Services, a CIA előde.

[29] Box 44, Record Group 338, ACC Hungary; NACP.

a csoport tagjai ideiglenesen Debrecenben telepedtek meg. A brit kormánytól kapott politikai direktíva[30] szerint: „Az önök missziójának fő feladata a Magyarországgal aláírt fegyverszüneti egyezmény pontjainak a betartatása a szovjet és egyesült államokbeli kollégáikkal való legszorosabb együttműködés útján. [...] A szovjet szándékok Magyarországot illetően ez idáig nem ismeretesek Őfelsége Kormánya előtt. Azok a tények azonban, miszerint a Vörös Hadsereg tartja megszállás alatt az országot, valamint hogy Magyarország szovjet hadszíntér, azt jelentik, hogy a fegyverszünet érvényesítésében a szovjet kormány játssza a vezető szerepet. Nem óhajtjuk azonban, hogy Magyarország szovjet irányítás alá kerüljön, és ezért Önöknek a szovjet hatóságok minden olyan kísérletének ellen kell állniuk, mely Magyarország szuverenitását vagy függetlenségét veszélyeztetné."

A direktíva ötödik pontja a szovjetekkel való őszinte együttműködést tűzte ki célul. Előírta a brit tagok számára, hogy adjanak meg minden segítséget a szovjetek munkájához. Egyúttal kifejezte az angol igényeket, miszerint a béketárgyalások során és az azt követő időszakban egyenlő jogokat formálnak a Magyarországot érintő összes politikai kérdésben. A nyolcadik pontból kitűnik, hogy a magyar belpolitikát illetően még nem volt kialakult véleményük, nem döntötték még el, hogy melyik politikai pártot vagy csoportosulást támogassák: „Nyilvánvalóan sok fog múlni azon, hogy a szovjetek miként viszonyulnak a jelenlegi kormányhoz és a rezsimhez."

E pár sornyi idézet is jól szemlélteti a britek várakozó és egyben nyitott álláspontját Magyarországot illetően. Az angolok magyarországi tevékenységét valóban a szoros együttműködés, illetve annak megkísérelése jellemezte. A brit képviselők már az első hónapban felismerték a magyar–orosz kapcsolatokban a később jól bevált gyakorlatot: „amíg a magyarok szolgalelkűen teljesítik az orosz »kívánságokat«, addig az irányukban megnyilvánuló orosz politika liberális lesz".[31] Ugyanakkor az is nyilvánvaló volt az angolok előtt, hogy a magyar politikusok nagyrésze mindent megtesz annak érdekében, hogy távolságot tartson az oroszoktól. A kezdeti nehézségeken túljutva egyre türelmetlenebbül várták a SZEB első ülését – azt azonban a szovjetek minden ilyen kezdeményezés ellenére nem hívták össze egészen 1945. március 26-ig.

A Magyarország által fizetendő jóvátétellel kapcsolatos ügyek intézésére missziót működtetett még a SZEB mellett Csehszlovákia, valamint Jugoszlávia is, ezek azonban hivatalosan nem voltak tagjai a bizottságnak, annak ülésein és döntéseiben nem vehettek részt. Csehszlovákia kezdetben 19 fős, 1946-ra kilencven főre duzzadt delegációját[32] kezdetben Dalibor Krno, 1946 tavaszától František Dastich altábornagy vezette. Jugoszlávia szerényebb, mintegy tízfős képviseletet működtetett Obrad Cicmil ezredes irányításával.[33]

[30] „The main purpose of your mission will be to ensure, in the closest collaboration with your Soviet and United States colleagues, that the terms of the armistice with Hungary are strictly carried out. [...] Soviet intentions in regard to Hungary are unkown to His Majesty's Government at this stage. The facts that the Red Army is in occupation and that Hungary has become a Soviet theatre of war mean that the Soviet Government must play the principal role in enforcing the armistice. We do not, however, desire to see Hungary fall under Soviet control and you should resist any attempt by the Soviet authorities to encroach unnecessarily on Hungarian sovereignty or independence." In, Foreign Office (FO) 371/48478, Public Record Office (PRO), Kew Gardens, London.

[31] FO 371/48479.

[32] Nagy Ferenc: i. m. 139.

A SZEB ÜLÉSEI

A fegyverszüneti egyezmény egyes pontjainak teljesítésével, a missziók ellátásával és együttműködésének formáival, a legfontosabb magyar bel- és külpolitikai eseményekkel összefüggő kérdések tisztázására a SZEB rendszeres hivatalos, illetve alkalmankénti üléseket tartott delegációvezetői vagy -helyettesi szinten. Ezenkívül az egyes részlegekben dolgozó katonai és civil szakértők alacsonyabb szintű megbeszéléseken egyeztették a delegációk álláspontját. Tevékenységének több mint két és fél éve alatt a szovjet, angol és amerikai missziók vezetői illetve legmagasabb rangú tisztjei félszáznál több hivatalos, illetve félhivatalos ülést, találkozót, megbeszélést tartottak. (Nem számítjuk az említett ülések közé a SZEB keretén belül felállított részlegek – politikai, adminisztratív, katonai, légügyi, folyami hajózási, illetve gazdasági – megbeszéléseit, valamint az alacsonyabb szintű vagy alkalmi találkozókat sem.)

A SZEB ülésein nem folyt egységes jegyzőkönyvvezetés, minden delegáció saját maga számára készítette el a szó szerinti vagy a tartalmi jegyzőkönyveket. A delegációk is eltérő módon vezették jegyzőkönyveiket: a szovjet fél tömörebb, áttekinthetőbb tartalmi emlékeztetőivel szemben az amerikaiak terjedelmesebb szó szerinti jegyzőkönyvei pontosabban érzékeltetik az ülések hangulatát és a résztvevők egymás közti viszonyát.

A brit jegyzőkönyvek is pontosak, lényegre törőek, részletes összefoglalását adják az elhangzottaknak, és egyes szám harmadik személyében íródtak. Szó szerinti idézet csak ott található, ahol ezt kiemelkedően fontosnak tartották. Általában véve kevés az elírás, így a magyar neveket is helyesen írták. Edgcumbe vezérőrnagy, a katonai misszió vezetője minden ülés után tájékoztatta a brit politikai képviselőt[34] az ülésen elhangzottakról, aki ennek értelmében küldte írásos tájékoztatóját a Külügyminisztériumnak.

Az egyes ülésekről készült jegyzőkönyveken kívül az angolok negyedévente készítettek egy-egy jelentést, összefoglalásképpen. Ezekben részletezték az üléseken tárgyalt összes napirendi pontot, a problémákat és az esetleges fejleményeket, továbbá csatolták a lényeges kapcsolódó dokumentumokat, hivatalos levelezést is.

A SZEB üléseinek hangulata, a résztvevők aktivitása és az általuk felvetett és képviselt kérdések jól tükrözik egyrészt a bizottságon belüli erőviszonyokat, az egyes delegációk politikai céljait, másrészt beszűrődtek az ülésekre a nagyhatalmi viszonyok változásai is. 1945 első felében – a fegyverszüneti egyezmény által meghatározott ún. első időszakban – a nyugati és a szovjet delegátusok ritkán találkoztak, üléseik szívélyesnek mondható, tapogatódzó, ismerkedő légkörben zajlottak. Ez egyfelől annak volt köszönhető, hogy a fegyverszüneti egyezmény az európai háború végeztéig dek-

[33] MOL XIX-J-1-k Jugoszláv admin. 15. d.

[34] 1945 februártól 1946 júniusig A. D. F. Gascoigne, majd A. K. Helm látta el ezt a feladatot.

larálta is a megszálló szovjet csapatok és a szovjet SZEB-misszió közvetlen magyarországi érdekeit és a nyugati szövetségesekénél sokkal erősebb jogosítványait. (Mint a korábban már idézett amerikai szakértő, Merrill megállapította, a fegyverszünet első időszakában nem volt érdemi konzultáció vagy együttműködés a bizottság elnöke és nyugati tagjai között.) Másfelől a magyarországi ellenőrző bizottság működésére is rányomta még bélyegét a szövetségesek által közösen viselt háború ténye. Az 1945 nyarának végén megkezdődött ún. második periódusban rendszeresebbé váltak az ülések, a felek több napirendi pontot tárgyaltak meg, és érdemi politikai kérdések megvitatására is sor került. Egyrészt az alapszabály megváltoztatásának az ügye volt napirenden, másrészt a mind nyilvánvalóbb egyenlőtlen viszony a bizottságban, harmadrészt a szovjet hadsereg és a SZEB elnökének közvetlen és a szövetségesekkel nem egyeztetett beavatkozásai a magyar politikai életbe voltak azok a tényezők, melyek 1945 őszétől átformálták a SZEB-ülések lefolyását és hangvételét. Általánosságban elmondható, hogy az Amerikai Egyesült Államok és Nagy-Britannia viszonya Magyarországhoz, a kelet-közép-európai szovjet behatoláshoz és a befolyási övezetek ismételt kialakulásához hozzávetőleges pontossággal megjelenik a magyarországi SZEB működésében is. (Sőt, a nyugati nagyhatalmak helyi missziói - mint az megtörtént Romániában és Bulgáriában is[35] - nem egyszer aktívabban léptek fel a szovjet behatolás ellenében a saját külügyminisztériumuk által javalltnál.[36]) A hidegháború hajnalának rendkívül gazdag szakirodalma részleteiben is feltárta már az amerikai és a brit külpolitika eltérő közelítését a régióhoz, a befolyási övezetek gondolatához és az egyes kormányokhoz. Az itáliai, görögországi és lengyelországi közvetlenebb nyugati érdekek és elkötelezettségek természetszerűleg jártak a - brit és amerikai szempontból egyébként is másodlagos jelentőségű - régión belüli kisebb vesztes tengelyállamok „leértékelődésével". A Foreign Office elsősorban görögországi, a State Department pedig olaszországi pozícióinak stabilizálására törekedett, ezt pedig hol nyíltan, hol burkoltan összekapcsolták a Szovjetunió kelet-közép-európai törekvéseivel. (Nem említve itt természetesen a mindkét fél számára lényeges nyugat-európai országok, valamint az USA számára kulcsfontosságú Japán helyzetét.) Mindez nem jelentette azonban azt, hogy az angolszász nagyhatalmak Magyarországhoz való viszonyában ne mutatkoztak volna - elsősorban taktikai jellegű - különbségek. Az alapvető eltérés abban állt, hogy az USA - legalább a nyilatkozatok szintjén - a jaltai deklaráció érvényesítésére törekedett, és idegenkedett a befolyási övezetek és a hatalmi egyensúly évszázados angol gyakorlatától. (A jaltai tárgyalások után Roosevelt elnök ugyan a kizárólagos szövetségek, egyoldalú akciók és a befolyási övezetek „félmegoldásai" helyett a létrejött új világrendet üdvözölte, az Amerikai Egyesült Államok tényleges politikája a Csendes-óceán térségében vagy Nyugat-Európában azonban rendkívüli mértékben emlékeztetett a *befolyási övezetek* hagyományos gyakorlatára.[37]) Ezzel szemben a brit diplomaták a kialakult katonai helyzet kényszerű tudomásulvétele mellett a békeszerződések mind gyorsabb megkötése és a Szovjetunióval való mind kevesebb konfliktus révén vélték megőrizni némi befolyásukat Közép-Európában. A korabeli külügyi források tanúsága szerint a Foreign Office legkésőbb 1945 júliusában arra a következtetésre jutott, hogy a közép-európai vesztes államok helyzetét nem az ellenőrző bizottságok működésének demokratizálása vagy a megszálló szovjet katonai vezetés nyugati ellenőrzése fogja megfelelően rendezni. Ehelyett inkább a békeszerződések előkészületeinek felgyorsítását, és a - nyugati mércével egyáltalán nem reprezentatív - kormányok elismerését szorgalmazták. Ez vezetett volna reményeik szerint mielőbbi békekötéshez, a szerződések megkötése után pedig a szovjet csapatok visszavonásához.

A brit katonák és diplomaták - párhuzamosan a világháború utáni Nagy-Britannia fő diplomáciai irányvonalával - kevésbé aktívan vettek részt a magyarországi SZEB működésében is, bár amerikai szövetségesük kezdeményezéseit általában támogatták. Mindez tükröződik az ülések jegyzőkönyveiben is. Míg az amerikai fél rendre magyar belpolitikai eseményeket vagy a bizottság egyenrangú működését érintő kérdéseket tűzette napirendre, nemritkán vállalva a konfrontációt, esetenként pedig a számonkérést a szovjet féllel szemben, az angol képviselők leginkább saját delegációjuk elhelyezésével, ellátásával, valamint brit állampolgárok és gazdasági érdekeltségek védelmével kapcsolatban mutattak aktivitást.[38] (Az alapszabály-módosítás fentebb említett ügye is oly módon rendeződött, hogy az amerikai Key tábornok eredménytelen próbálkozásai után a State Department - az amerikai misszióvezető véleménye ellenében - javasolta a téma befagyasztását. Edgcumbe tábornok, Nagy Britannia képviselője ebben a kérdésben semleges álláspontot maradt.)

A SZEB hivatalos ülésein általában a misszióvezetők vettek részt - az amerikai William S. Key, illetve utódja, George Hatton Weems, a brit Oliver P. Edgcumbe, valamint Vorosilov, illetve helyettese V. P. Szviridov[39] -, őket pedig delegációjuk hat-tíz tagja kísérte. A nem hivatalos, de legmagasabb szintű találkozókon általában alacsonyabb létszámú küldöttségek tárgyaltak meg egy-egy fontosabb, egyedi esetet.

Azokra a magas szintű találkozókra, melyek jegyzőkönyvét közzétesszük, szinte kivétel nélkül a szovjet misszió székhelyén, a Bajza utcai épületben került sor. Ezeken az üléseken megközelítőleg kétszázötven napirendi pontot tárgyaltak a delegációk vezetői és a kíséretükben lévő magas rangú tisztek, illetve szakértők.[40]

[35] L. erre vonatkozóan GEIR LUNDESTAD: *The United States, Great Britain and the Origins of the Cold War in Eastern Europe* in: *The American „empire" and other studies of US foreign policy in a comperative perspective.* Norwegian University Press - Oxford University Press, 1990. 143-175.

[36] A hivatalos külügyi álláspontoktól való eltérésre azért volt lehetőségük, mert a SZEB résztvevői katonai delegációk voltak a hadügyminisztérium irányítása alatt, a külügyminisztériumokkal csak konzultáltak, illetve egyeztették politikai jellegű lépéseiket.

[37] L. erre LUNDESTAD: i. m. 144-145.

[38] Egy kortárs brit külügyi tisztviselő figyelemre méltó megjegyzése adalékul szolgálhat a magyarországi SZEB brit missziójának tevékenységéhez: 1945 nyarán a Foreign Office illetékes részlege egyáltalán nem gyűjtötte az információkat a szovjetek által megszállt európai területeken a helyi lakossággal szemben elkövetett atrocitásokról. Az angol diplomácia ezirányú tevékenysége kizárólag a volt brit hadifoglyokkal szembeni bánásmódra korlátozódott. L. erre vonatkozóan JOHN KENT: *British Imperial Strategy and the Origins of the Cold War 1944-1949.* Leicester University Press, London. 1993. 57.

[39] K. Je. Vorosilov marsall 1946 februárjában végleg elhagyta Magyarországot, a későbbiekben helyettese, Szviridov altábornagy látta el a SZEB elnöki teendőit. Mindez alkalmat adott a szovjet missziónak arra, hogy a bonyolultnak tetsző kérdésekben a távol lévő elnökre hivatkozva halasszák el a döntést a moszkvai instrukció megszületéséig.

[40] Ez a szám természetesen csak az előzetesen megállapított és írásba foglalt napirendi pontokat tartalmazza, az esetlegesen szóban felvetett, illetve a tárgyalásokon más pontokhoz kapcsolódó kérdéseket nem.

A találkozókon leggyakrabban, a fegyverszüneti egyezmény 13. pontjának teljesítése került terítékre, vagyis az egyesült nemzetek - elsősorban az USA és Nagy-Britannia - magyarországi jogainak és érdekeltségeinek a háború előtti állapotba való visszaállítása. Ez mindenekelőtt a New Jersey-i Standard Oil Company részesedését jelentette a Magyar-Amerikai Olajipari Részvénytársaságban (Maort), de több ízben tárgyaltak a Standard Electric, a Socony Vacuum Oil Company vagy a Singer Sewing Machine magyarországi érdekeltségeiről is.

Valamivel ritkábban vitatták meg vagy legalább tűzték napirendre a felek a nyugati - elsősorban angol és amerikai - állampolgárok beutazási kérelmeit Magyarországra. (Általában segélyszervezetek és politikai szervek képviselői, a missziókhoz tartozó szakértők, valamint üzletemberek, rokonlátogatók érdekében próbáltak eljárni a nyugati delegációk.) Sokszor volt szükség a beutazások engedélyeztetése elvi kérdéseinek megtárgyalására, mivel a nyugati delegációk egyik fő sérelme volt a folyamat lassúsága és kiszámíthatatlansága. Amint azt az amerikai misszió szakértője, Frederick T. Merrill már idézett jelentésében megállapította, 1946 első tíz hónapjában a SZEB-nek nem volt olyan ülése, melyen valamilyen formában ne kellett volna felvetni a beutazási engedélyek problémáját.

A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság ülésein a harmadik leggyakoribb napirendi pont az egyes missziók ellátásának, költségeinek kérdései, az elhelyezési és étkeztetési problémák voltak. Csakúgy, mint az előbbi kérdéskör, ez is minden második hivatalos vagy informális ülésen terítékre került. A fegyverszüneti egyezmény 11. pontja kötelezte Magyarországot a SZEB misszióinak pénzügyi ellátására, valamint ingyenes áruszállításra és különböző szolgáltatásokra, ezek szükséges mértékéről azonban bizottságon belül, de a SZEB és a magyar kormányszervek között is állandó vita folyt. Az üléseken így a nem kielégítőnek ítélt magyar szolgáltatások vagy a magyar kormányszervek kifogásai szinte állandó témát teremtettek.

Valamivel kevesebb alkalommal vitatták meg a felek a különböző nyugati megszállási övezetekben, illetve nyugat-európai országokban maradt magyar állampolgárok hazatelepítésének kérdéseit. Leginkább a Németország amerikai megszállási övezetében rekedt több mint kétszázezer magyar állampolgár sorsa okozott gondot az ottani katonai igazgatás számára, ezért nagy nyomás nehezedett a magyarországi SZEB-ben működő delegációkra a magyarok hazaszállításának engedélyeztetése érdekében. A bizottság szovjet és amerikai missziói közötti viszony 1945 nyarán bekövetkezett kiéleződésének egyik sarkalatos kérdése volt az amerikaiak számára csak felesleges terhet jelentő magyar hadifoglyok és egyéb magyar állampolgárok hazaszállításának szovjet hátráltatása. (Németország amerikai megszállási övezetéből 1945 szeptemberében kezdődött meg a magyar hadifoglyok és menekültek hazaszállítása. Hozzávetőleg egy év múlva, 1946 őszén be is fejeződött a mintegy negyedmillió menekült magyar visszatelepítése.)

Hozzávetőleg minden harmadik SZEB-ülésen szóba kerültek a magyar fegyveres testületeket, a hadsereget vagy a rendőrséget érintő ügyek. A fegyverszüneti egyezmény 1. c) pontja arra kötelezte Magyarországot, hogy nyolc gyalogos hadosztály kiállításával vállaljon részt a Németország elleni háborúból. Ezeknek a katonai egységeknek a sorsát, valamint a magyar hadsereg 1945 késő őszén bekövetkezett drasztikus létszámcsökkentését és ennek következményeit vitatták meg az ellenőrző bizottságban. A magyar rendőrség ügyeit elsősorban az amerikai misszió feszegette, nyugati értelmezésben ugyanis a demokrácia fenyegetettségének a jele volt a kommunisták feltűnően magas aránya a testületben.

Aránylag gyakran kerültek napirendre különböző kulturális és sajtóügyek is. A fegyverszüneti egyezmény 16. pontja az ország kulturális életének és hírközlésének fontosabb eseményeit - irodalmi termékek kiadását, színházi és mozielőadások megtartását, rádióállomások vagy a postaszolgálat működtetését - egyaránt a SZEB előzetes jóváhagyásához kötötte. Az Egyesült Nemzetek elleni propaganda címén - melyet a fegyverszüneti egyezmény 15. pontja tiltott - az angolok és az amerikaiak többször napirendre tűzettek a nyugati missziókat ért különböző sajtótámadásokat. (A legnagyobb nyugati felháborodást kiváltó eset a *Szabad Nép* 1946. januári cikke volt, melyben a szerző az angol és az amerikai misszió - magyar költségen folytatott - pazarló életmódját támadta.[41])

Valamivel ritkábban, átlagosan két-három ülésenként került a testület ülésének napirendjére Magyarország nemzetközi diplomáciai kapcsolatainak a témája vagy a magyar és a külföldi háborús bűnösök elfogásának és elítélésének az ügye.

Két és fél év alatt összesen tizenöt alkalommal vitatták meg a felek hivatalos ülésen a magyar belpolitikai élet fontosabb eseményeit - a választásokat, a belpolitikai csatározásokat, a vezető közéleti személyiségek letartóztatását, a pártok és pártpolitikusok küzdelmeit. Közel ugyanilyen sűrűn tárgyaltak a delegációk a bizottság működésének elvi kérdéseiről. A leggyakoribb téma a potsdami konferencia nyomán esedékessé vált alapszabály-módosítás és a missziók viszonyának (újra)szabályozása volt. Mint arról korábban már szó esett, az e téren tett gyengécske amerikai próbálkozások nem jártak kézzelfogható eredménnyel, az angol külpolitika pedig 1945 nyara után már nem a SZEB működésének felülbírálásában, hanem a békeszerződések mielőbbi ratifikálásában kereste a helyzet megoldását. Tíznél kevesebb alkalommal tárgyaltak a felek Magyarországra került szövetséges katonák és civilek sorsáról, a fizetendő magyar jóvátétel, a magyarországi német tulajdonok kérdéséről vagy a magyar gazdaság állapotáról.

Az ülések napirendi pontjainak számszerű összevetése természetesen nem tekinthető a részt vevő felek érdekeltségeit és törekvéseit jelző egzakt mutatóként, a napirendre tűzött kérdések nagy vonalakban mégis jelzik az egyes missziók működésének irányait. Másrészt jelzi az összevetés azt is, hogy a között jegyzőkönyvek a korszak magyar történelmének mely területein szolgáltathatnak adalékkal.

A NÉMETEK KITELEPÍTÉSE

Bár Magyarország diplomáciai helyzetét érintő kérdéseket illetően a fegyverszüneti egyezmény nem tartalmazott előírásokat, továbbá Vorosilov marsall az 1945. október 10-i ülésen le is szögezte, hogy a SZEB-nek e kérdésekben nincs döntési jogköre, a diplomáciai kérdések többször is szerepeltek a testület napirendjén. Ennek oka az

[41] *Virágszámla - mint fegyverszüneti kötelezettség.* Szabad Nép, 1946. január. 6.

volt, hogy a magyar kormány 1946 folyamán rendszeresen kérte a SZEB véleményét az egyes országokkal való diplomáciai, illetve kereskedelmi kapcsolat felvétele vagy felújítása ügyében. A testület a szovjet fél lépését egészen az 1947. február 10-i ülésig tudomásul is vette,[42] amikor is az angol és amerikai küldött megelégelte, hogy Szviridov előzetes megkérdezés, sőt egyes esetekben az utólagos jóváhagyás nélkül, saját hatáskörben döntött a magyar kérelmekre adandó válaszokról. Weems és Edgcumbe azonban megelégedett a magyar átiratok másolatai átküldésének ígéretével.[43]

Voltak olyan kérdések is, amelyeket illetően a SZEB a be nem avatkozás álláspontjára helyezkedett. Így a testület a csehszlovákiai és romániai magyarokat érintő jogsértésekben illetéktelennek tekintette magát. Bár a kérdést 1945 augusztusában és szeptemberében először az angol, majd az amerikai képviselő felvetése nyomán felvetették, érdemi tárgyalása elől Vorosilov elzárkózott, és ezt két partnere tudomásul vette.

Nem így történt a németek kitelepítésének ügyében. Az 1945. július 17. és augusztus 2. között ülésezett potsdami értekezlet határozatot hozott a Lengyelországból, Csehszlovákiából és Magyarországról származó német lakosságnak vagy egy részének Németországba történő áttelepítéséről. A telepítés tervének kidolgozása a németországi Szövetséges Ellenőrző Tanács hatáskörébe tartozott. Befogadó félként ez a testület kapott jogokat az áttelepítés lebonyolítására. A dokumentum a küldő felek képviselőjeként Csehszlovákia és Lengyelország esetében a kormányt, Magyarország esetében viszont a Szövetséges Ellenőrző Bizottságot jelölte meg.[44] Nem véletlen tehát, hogy ez volt a testület egyik leggyakrabban, szinte minden ülésen tárgyalt témája. Először 1945. július 17-én került terítékre – első napirendként – a „magyar kormány kérése 200 000 sváb Magyarország területéről történő kitelepítéséről". Az ideiglenes nemzeti kormány 1945 júniusában a kollektív felelősség elvét elutasítva, az egyéni felelősség alapján határozta meg az internálandó, illetve az összeköltöztetendő német nemzetiségű magyar állampolgárok körét, így kerekedett ki a kétszázezres szám.[45] A SZEB testülete azonban – bár Vorosilov szorgalmazta a kitelepítés mielőbbi megindítását – a potsdami értekezlet előtt nem volt hajlandó állást foglalni, mi több, 1945. október 10-én is csak arról döntött, hogy az előzetes adatgyűjtést a vezérkari főnökök értekezletére bízza. A marsall Szviridov elnökhelyettesen keresztül az ideiglenes nemzeti kormánynak küldött felszólítása 1945. augusztus 9-én 450 ezer magyarországi német kitelepítésének előkészítésére tehát a nyugati missziók megkerülésével történt.[46] A létszámmal kapcsolatos bizonytalanságot jelzi, hogy a SZEB október 13-án mégis kért egy kimutatást a magyar miniszterelnöktől. A november 23-án küldött magyar válasz szerint a kitelepítendők létszáma 303 419 fő volt.[47]

[42] Kivétel a spanyolországi Gilar-kormány elismerése, amellyel kapcsolatban az angol és amerikai fél nem nyilvánított véleményt az 1946. július 24-i ülésen.

[43] A későbbiekben Weems a testület ülésein érdeklődött Brazíliával és Vatikánnal való diplomáciai kapcsolatfelvételről, de miután ilyen irányú magyar kezdeményezés hivatalosan nem érkezett a SZEB-hez, ezt ad acta tették.

[44] Halmosy Dénes: i. m. 657.

[45] Balogh Sándor: i. m. 84–85.

[46] Uo. 88–89.

[47] Fehér István: *A magyarországi német kitelepítések 1945–1950*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1988. 67–69.

Érdemi tárgyalásra 1945. november 28-án került sor, amikor Vorosilov tájékoztatta a testületet a németországi Szövetséges Ellenőrző Tanács kitelepítési tervéről. Ebből a térségből összesen 6 millió 650 ezer, Magyarországról 500 ezer ember eltávolítása szerepelt szülőföldjéről, mégpedig 1945 decembere és 1946 júliusa között, tehát nyolc hónap leforgása alatt, és amelynek megfelelően ekkor valóban közös döntés alapján utasították a magyar kormányt a kitelepítés decemberi megkezdésére. A jegyzőkönyvből kitűnik, hogy Vorosilov – bár némi nagyvonalúsággal 350 000 főt említett – figyelembe vette a magyar kormány létszámbecslését. Bár sem a fogadó, sem a küldő fél nem volt felkészülve, Vorosilov és az ő rábeszélésére a SZEB testülete azért ragaszkodott a kitelepítés december 15-i kezdőpontjához, hogy ezzel nyomást gyakoroljon a véleménye szerint halogató magatartást tanúsító magyarokra a gyors végrehajtás érdekében. December 10-én már a lebonyolítás gyakorlati kérdései kerültek napirendre. Edgcumbe aggályát fejezte ki a téli szállítás humánus voltát illetően, Vorosilov ezzel szemben továbbra is a mielőbbi lebonyolítás mellett foglalt állást, Key pedig ismertette a fogadó fél feltételeit.[48]

A magyar kormány kitelepítési tervével kapcsolatban a testület az 50 kg helyett 100 kg-ban állapította meg a személyenként szállítható poggyász súlyát, amely nem tartalmazta az utazás idejére szükséges élelmet. A hátrahagyott javak állami, kártalanítás nélküli kisajátítása is egyhangú döntéssel született meg. A terv az volt, hogy 1945. december 15-ével napi egy, negyven vagonból álló, ezer főt szállító szerelvény indul Németország felé. Mint ismeretes, a kitelepítés 1946. január 19-én kezdődött meg, így december végén megindult a felelősség tologatása a késedelem miatt az amerikai és magyar fél között (lásd 13., 15. dokumentum). Miután kiderült, hogy a szállítás – a potsdami találkozó határozatában szereplő – „rendezett és humánus" voltát alig vagy egyáltalán nem sikerül biztosítani, Key a kitelepítési rendelet azon paszszusának megváltoztatását is indítványozta, amely a kitelepítést a szövetséges hatalmak kezdeményezéseként tüntette fel.[49] Bár ezzel Vorosilov is egyetértett, sőt kezdeményezte Tildy Zoltán miniszterelnöknél a rendelet megváltoztatását, a magyar kormány ennek nem tett eleget.[50] A SZEB angol kezdeményezésre a kiválogatásból adódó problémákkal kapcsolatos felelősséget is áthárította a magyar félre (16. sz. dokumentum). A konfliktusoknak azonban ez inkább a kezdetét, semmint lezárását jelentette. Az 1946. február 12-i ülésen Key tábornok Edgcumbe hathatós fellépése mellett nyomatékkal tette szóvá a kitelepítésre kerülők megfelelő élelmiszer-ellátásának súlyos hiányosságait és az időben való értesítés elmulasztását.[51] A testület megállapodott abban, hogy az ötnapos értesítési határidőt betartatják a magyarokkal, és Key ajánlólistát készít a tíznapos minimális élelmiszer mennyiségről, valamint a szállít-

[48] Levelét idézi Fehér István: i. m. 78–79.

[49] A 12.330/1945. ME. rendelet a magyarországi német lakosságnak Németországba való áttelepítéséről így kezdődik: „A minisztérium és a Szövetséges Ellenőrző Tanács 1945. év november hó 20-án kelt és a magyarországi német lakosság Németországba való áttelepítéséről szóló határozat végrehajtásának tárgyában az 1945. XI. tc. 15. §-ában kapott felhatalmazás alapján a következőket rendeli... *(Magyar Közlöny*, 1945. 211. sz.)

[50] Fehér István: i. m. 83–89. o.

[51] Az előírások szerint a kitelepítendőket legalább öt nappal az indulás előtt értesíteni kellett. Az amerikai fél szerint sok esetben erre egy nappal a bevagonírozás előtt került sor.

mányok közös ellenőrzéséről és kíséréséről. Ezt követően a gondok enyhülni látszottak.

Ezt mutatja, hogy a testület 1946 tavaszán csak egy alkalommal, április 23-án vette számba a német kitelepítés helyzetét. Április 20-ig 41 000 (angol forrás szerint 41 500) német nemzetiségű lakos kiszállítása fejeződött be. Bár Key újra szóvá tette a német lakosok panaszait, úgy tűnt, hogy nincs akadálya a szerelvényszám napi kettőre emelésének. Ennek megfelelően 1946 júliusig lezajlott a magyarországi német nemzetiségű lakosság legnagyobb részének Németországba szállítása.

A kitelepítés további tervei készen álltak, az előkészítés folyt, amikor amerikai fél 1946. június 4-én váratlanul felfüggesztette azt. Key az 1946. június 19-i ülésen ezt azzal indokolta, hogy más országokkal összehasonlítva igen rossz körülmények között folyik a szállítás, különösen az élelmiszer-ellátás gyenge, ami a magyar politikai rendőrség törvénytelenségeivel magyarázható. Egyben jelezte, hogy vizsgálatot kezdeményeztek a panaszok kivizsgálására. Szviridov éles hangon utasította el a leállítás tényét, egyenesen a potsdami megállapodás megszegésével vádolta az amerikaiakat, továbbá indokolatlannak nevezte a német nemzetiségű lakosság panaszaira való hivatkozást is, mondván, hogy a bevagonírozásban angol és amerikai képviselők is részt vesznek. A vitában az angol delegátus nem nyilvánított véleményt. Key végül közölte azt is, hogy jugoszláviai német nemzetiségű lakosok áttelepítéséhez az amerikai fél nem járul hozzá.

A leállításban azonban nem csak ezek az okok játszottak közre. Ebben a szövetséges hatalmak közötti viszony romlása mellett fontos szerepet játszott az is, hogy a németországi elhelyezés egyre megoldhatatlanabb feladatok elé állította az ottani nemzetközi szervezeteket. .

A vita idehaza július 15-én, a következő ülésen folytatódott. Szviridov két szerelvény fogadását akarta elérni, továbbá igyekezett közbenjárni az amerikai feltételek enyhítéséért, ám kevés sikerrel. Ezúttal az angol delegátus is felzárkózott az amerikai álláspont mögé. 1946. augusztus 22-én ugyan megszületett a magyar-amerikai megállapodás a kitelepítés feltételeit illetően,[52] a magyar kormány azonban nem tudta ezeket teljesíteni, így a kiszállítás továbbra sem folytatódott. Különösen az a feltétel okozott nehézséget, amely szerint a magyar hatóságok kötelesek voltak minden húsz éven felüli személynek 500, a húsz év alattiaknak 300 márkát adni. Bár Szviridov igyekezett ebben az ügyben is közbenjárni az amerikai félnél, de mindhiába. (26. sz. dokumentum). Augusztus 30-án Szviridov abba is belement, hogy a szerelvényeket valamennyi, a Szövetséges Ellenőrző Bizottságban képviselt hatalom részvételével felügyeljék, ennek ellenére szeptember elején nem engedélyezték egy amerikai tiszt jelenlétét Városlődnél, amiért a tábornok magyarázkodásra kényszerült a SZEB 1946. szeptember 13-i ülésén. A szállításoknak elvileg szeptember 1-jével kellett volna újraindulniuk, de valutahiány miatt erre nem került sor. A szeptember 30-i ülésen érzékelhetővé vált, hogy a frontok ez ügyben megmerevedtek. A felek ugyan tisztában voltak azzal, hogy az összeköltöztetés, a csehszlovákiai magyarok érkezése fokozza a gondokat, az angol-amerikai fél elsősorban azt akarta elérni, hogy a nyilvánosság előtt is nyilvánvalóvá váljon magatartásuk humánus indíttatása, ezért nem kívántak

[52] A megállapodás szövegét l. Fehér István: i. m. 117–120.

engedni feltételeikből. Nem véletlen, hogy az értekezleten szóvá tették a *Szabad Nép* október 31-i cikkét, amely a kialakult áldatlan helyzet miatt az amerikaiakat tette felelőssé. Szviridov kénytelen volt a lapszerkesztő figyelmeztetését kilátásba helyezni. Végül is 1946. november 30-ig a tervezett 52 vonat helyett csupán hat hagyta el Magyarországot 6090 személlyel.[53] December 1-jén az amerikaiak a téli időjárás beálltára hivatkozva újra leállították a tulajdonképpen alig folyó szállításokat, amíg a magyarok nem biztosítanak minden szerelvényhez 50 tonna szénkészletet. Szviridov a december 6-i ülésen a potsdami határozat nem teljesüléséért teljes mértékben az amerikai felet tette felelőssé. Weems ezt, utalva a befogadás feltételeinek súlyos hiányaira, részben el is ismerte. Az üléseken világossá vált, hogy most már a kitelepítés végleges leállítása a tét. Ebben a helyzetben Edgcumbe álláspontja száznyolcvan fokos fordulatot vett. A szeptembertől mutatkozó egy helyben topogásért ugyan a magyarokat tette felelőssé, de szükségesnek ítélte a kitelepítés folytatását, mi több, a december 23-i találkozón az újbóli megszakítás ügyében egyértelműen a szovjet fél mellett foglalt állást. Szviridov 1947. február 10-én, a magyar kormány kérését tolmácsolva, ismételten rákérdezett az amerikai engedély megszületésének időpontjára, Weems azonban csak a kérés Németországba továbbításának ígéretével tudott válaszolni. Még aznap megérkezett Berlinből egy újabb üzenet, amelyben az amerikaiak tanácskozásra invitálták Németországba 1947 márciusára a magyar hatóságokat a kitelepítés gyakorlati kérdéseinek megvitatására. A németországi Szövetséges Ellenőrző Tanács javaslatáról Weems február 17-én tájékoztatta a SZEB-et. Szviridov ezt mind írásban, mind – március 4-én – szóban érthetetlennek és szükségtelennek nevezte. Véleményéhez Edgcumbe is csatlakozott. Úgy tűnt, hogy a két szövetséges testület között a vita tovább folytatódik. A kérdés azonban hamarosan más szinten dőlt el. A március 20-i ülésen Weems már azt az értesülést osztotta meg a jelenlevőkkel, hogy a németországi SZEB február 17-én, az áttelepítési igazgatóság február 28-án a német nemzetiségi lakosság fogadásának teljes megszüntetését javasolta valamennyi megszállási övezetbe, és ezt felterjesztették a Külügyminiszterek Tanácsához. Ez utóbbi értesülést Szviridov is megerősítette. Ismereteink szerint 1947. március 28-án a németországi Szövetséges Ellenőrző Tanács olyan értelmű levelet küldött, amelyben az áttelepítés előre nem látható időre szóló leállításáról írásban is értesítette a magyarországi SZEB elnökét. Ez a dokumentum azonban még nem került elő az orosz levéltárakból.[54]

Az utolsó kísérletre a kitelepítés amerikai zónába történő folytatásával kapcsolatban az 1947. április 16-i ülésen került sor. Ekkor az angol és a szovjet delegátus megpróbálta elérni az amerikai félnél a lényegében véglegesnek tekinthető döntése felülvizsgálatát, Weems azonban világosan értésére adta Edgcumbe-nak és Szviridovnak, hogy ez reménytelen. Végül Weems mégis írt egy érdeklődő levelet az amerikai katonai övezet parancsnokának, aki 1947. május 19. keltezésű levelében egy évig semmilyen reményt nem látott a kitelepítés folytatására, azaz diplomatikusan, de egyértelműen újra elutasította a további áttelepítések lehetőségét.[55]

[53] FRUS 1947. vol. IV. 277.
[54] FRUS 1947. vol. IV. 381.
[55] Vö. Box 44, Record Group, 338 ACC Hungary; NACP.

A kitelepítések lehetőségének megszűnése a csehszlovák–magyar lakosságcsere megindulásával 1947 nyarán ezek után arra kényszerítette a magyar felet, hogy megállapodást kössön a szovjet kormánnyal a telepítések szovjet zónába irányuló folytatásáról. Ennek okán utoljára 1947. augusztus 15-én volt napirenden a SZEB testülete előtt a téma. Edgcumbe-nak a nemzetközi ellenőrzés bevezetésével kapcsolatos igényét Szviridov azonban határozottan visszautasította, mondván, hogy az a szovjet katonai hatóságok hatáskörébe tartozik. Talán nem túlzás, ha azt mondjuk, hogy az elutasításban az elmúlt másfél év meddő próbálkozásai tükröződtek. A német nemzetiségű lakosság kitelepítésével kapcsolatos testületi viták bepillantást engednek a németországi és magyarországi szövetséges testületek eddig alig feltárt kapcsolatrendszerébe és konfliktusaiba.

A SZEB ÉS A MAGYAR GAZDASÁG

A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság ülésein a politikai kérdések mellett kezdettől fogva nagy hangsúllyal szerepeltek a gazdasági kérdések is. Ezek egyrészt a fegyverszüneti egyezmény cikkelyeinek teljesítésével összefüggésben kerültek szóba – az egyezmény 11., 12. és 13. cikkelye írt elő Magyarország számára olyan kötelezettségeket, amelyek közvetlen hatást gyakoroltak a magyar gazdaságra –, másrészt a Magyarországnak nyújtandó gazdasági segítség, a magyar gazdasági és pénzügyi helyzet, illetve 1946-tól a Szovjetuniónak átadandó német javakkal kapcsolatos problémák irányították rájuk a figyelmet.

A fegyverszüneti egyezményben vállalt kötelezettségek közül a legsúlyosabb tehertételt az egyezmény 12. cikkelyében meghatározott 300 millió amerikai dollár jóvátétel megfizetése jelentette a Szovjetuniónak, illetve Csehszlovákiának és Jugoszláviának. Habár a jóvátétel elsősorban „magyar–szovjet ügy" volt, az azzal kapcsolatos kérdések már a Szövetséges Ellenőrző Bizottság első ülésein is szóba kerültek. A Szova ezredes és Townsend ezredes között 1945. március 4-én lefolyt megbeszélésen a felek arra a megállapításra jutottak, hogy a magyar kormány addig az időpontig még semmit nem tett sem a 12., sem a 13. cikkely teljesítése érdekében, ezt azonban mentette az a körülmény, hogy az országban még harcok folytak, és a magyar kormánynak nem állt rendelkezésére semmiféle, a teljesítést segítő dokumentum.

A jóvátétel kérdése ezt követően is az angolszász képviselők érdeklődésének középpontjában állt. A SZEB első hivatalos ülésén Key tábornok szeretett volna információkat kapni a jóvátétel ügyének alakulásáról, és e témára nem sokkal a magyar–szovjet jóvátételi egyezmény megkötése előtt júniusban is visszatért. Anglia képviselője ezzel kapcsolatban leginkább amiatt aggódott, hogy a Magyarország által a Szovjetuniónak jóvátételként szállítandó áruk tervének összeállításakor nem sérültek-e a szövetségesek érdekei (1. és 2. dokumentum).

A jóvátétel kérdése azonban nemcsak a tekintetben érdekelte az angolszász képviselőket, hogy annak teljesítése során nem sérülnek-e gazdasági érdekeik, hanem ab-

[56] Idézi Borhi László: *Megalkuvás és erőszak. Az Egyesült Államok és a szovjet térhódítás Magyarországon, 1944–1949*. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1997. 68.

ból a szempontból is, hogy milyen következményei lesznek a magyar gazdaság egészére. Az amerikai State Departementben kezdetben azt az álláspontot képviselték, hogy a jóvátétel összegét nem előre meghatározott összegben, hanem az adott ország gazdasága teljesítőképességének függvényében kell majd megállapítani. Azzal az amerikai fél is egyetértett, hogy Magyarország képes a jóvátételi egyezményben megállapított évi ötven millió dollár megfizetésére, de azt is szem előtt tartották, hogy a jóvátételi szállítások módja, az oroszok által igényelt áruféléknél és a szállításoknál az 1938-as világpiaci ár alkalmazása erőteljes hatást gyakorol nem csupán a gazdaságra, de befolyásolja Közép-Európa gazdaságának helyreállítását és stabilitását is. Amint azt Harriman, az Egyesült Államok moszkvai követe írta: „A magyar gazdaság gyakorlatilag annak a kezébe kerül, aki a jóvátételi szállításokat ellenőrzi."[57] Az amerikai és angol képviselők gazdasági érdekeik védelme mellett ezért akartak nagyobb beleszólást a jóvátétel ügyének megoldásába. Az angolszász fellépésre az az 1945 december elején Gordon Ferenc pénzügyminiszter által készített jelentés adott alkalmat, amely átfogó képet adott a magyar gazdasági és pénzügyi helyzetről. A jelentést informálisan eljuttatták az angolszász képviselőknek, amelynek ismeretében a SZEB 1945. december 28-i ülésén Key tábornok vetette fel az amerikai képviselet nevében azt a javaslatot, hogy a SZEB foglalkozzon Magyarország pénzügyi és gazdasági helyzetével, és szervezzen erre háromoldalú bizottságokat. Key javaslatát a SZEB szovjet elnöke azzal utasította el, hogy az túllép a bizottság hatáskörén, ráadásul, ha az gazdasági kérdésekkel kezd foglalkozni, nem lesz képes teljesíteni eredeti feladatát. A szovjet visszautasítást látva Key nem ragaszkodott tovább a bizottság létrehozásához, de azt javasolta, utasítsák a magyar kormányt arra, hogy adjon információt a gazdasági és pénzügyi helyzet javítására tett intézkedéseiről. A magyar kormány jelentésének megérkezése és annak az amerikai és angol képviselőkkel történő megismertetése után újabb tanácskozás összehívását kérte a szükséges intézkedések megvitatására (13. dokumentum).

Key tábornok már 1946. január 5-én ismételten előállt egy, a magyar gazdaság rendbetételét szolgáló gazdasági terv elkészítésének problémájával, majd a kérdésre a bizottság 1946. március 6-i ülésén tért vissza. Újból hangsúlyozta, hogy kormánya beszámolót szeretne kapni Magyarország gazdasági és különösen pénzügyi helyzetéről. Csatlakozott hozzá Edgcumbe vezérőrnagy is, aki szintén információkat kért kormánya számára. Az elnök ez alkalommal arra való hivatkozással utasította vissza felvetésüket, hogy már készül a kormány gazdasági terve, másrészt a probléma megoldását a magyarokra kell bízni, különben „a magyar kormány ölbe tett kézzel fogja várni, hogy a SZEB rendbe tegye neki az országot". Key tábornok mindazonáltal visszatért korábbi és az 1946. február 21-i levelében is megfogalmazott javaslatára, hogy állítsanak fel egy albizottságot, amelyben a képviselet három tagja megvitathatná a magyar gazdasági helyzettel kapcsolatos kérdéseket, kidolgozhatná ebben a vonatkozásban a SZEB politikáját, összefoglalókat, tanulmányokat és ajánlásokat készíthetne a SZEB számára, ami szerinte elősegítené a három hatalom közötti jobb együttműködést is. Ezt az indítványát a szovjet elnök azonban ismételten elvetette (19. dokumentum).

[57] FRUS 1946. vol. VI. 265–267.

A SZEB szovjet elnökének elutasító magatartását látva, az Amerikai Egyesült Államok moszkvai nagykövete, George F. Kennan 1946. március 2-án Molotov szovjet külügyminiszterhez intézett levelében felvetette a magyar gazdasági helyzettel kapcsolatos kérdéseket. Levele elején hangsúlyozta, hogy kormánya különösen érdekelt Magyarország jövőbeni gazdasági stabilitásában. Kennan emlékeztette a szovjet külügyminisztert, hogy a magyar fegyverszüneti egyezmény aláírásakor Harriman fenntartotta a jogot, hogy az amerikai kormány visszatérjen a jóvátételi szerződés teljesítésére, amennyiben az amerikai érdekek hátrányt szenvednének. Hivatkozott a jaltai nyilatkozat azon pontjára is, miszerint a három szövetséges államnak összehangolt politikával kell megoldást keresni a volt csatlós országok gazdasági problémáira. Az amerikai kormány ezért nagy súlyt helyezett a háromoldalú együttműködésre Magyarország gazdasági újjáépítésében, hogy lehetővé váljon Magyarország hozzájárulása Európa felszabadított országainak helyreállításához. A nagykövet sérelmezte, hogy az amerikai javaslatokra sem a szovjet kormánytól, sem annak a magyarországi SZEB-ben delegált képviselőjétől nem kaptak kedvező választ, sőt megfelelő információt sem a Magyarország gazdaságát érintő tervekről. Az amerikaiak szerint Magyarország a gazdasági összeomlás szélére jutott, melynek legfőként az az oka, hogy az ország számára túl nagy terhet jelent a jóvátétel, a rekvirálások, a megszálló csapatok ellátása és az, hogy a megszálló csapatok beavatkoznak a gazdasági ügyekbe. Az amerikai kormány nemcsak a gazdaság összeomlása miatt aggódott, hanem azért is, mert nem tartotta megengedhetőnek, hogy az egyik vesztes állam valamely győztes hatalom kizárólagos befolyása alá kerüljön.

Levele végén Kennan azt javasolta, hogy a magyarországi szovjet képviselők az amerikaiakkal és az angolokkal együtt március 15-ig működjenek közre egy olyan program kidolgozásában, amely nemcsak a gazdasági szétesés folyamatát állítja meg, de megteremti az európai gazdaságba való bekapcsolódás kereteit is.[58]

Kennan levelére Visinszkij külügyminiszter-helyettes több mint másfél hónapos késéssel, április 21-én válaszolt. Visinszkij visszautasította az USA által megfogalmazott vádakat, mert szerinte a jóvátételi kötelezettségek teljesítése és a Vörös Hadsereg ellátása nem gyakorol és nem is gyakorolhat komoly hatást az ország gazdasági helyzetére. Ugyanakkor arra hivatkozott, hogy a gazdasági problémák oka az, hogy az elhurcolt magyar javak nagy része továbbra is az amerikai megszállási zónában van. A külügyminiszter-helyettes ezeknek a javaknak az értékét hárommilliárd dollárra, Magyarország jóvátételi kötelezettségének tízszeresére becsülte. Ugyanakkor visszautasította a közös gazdasági terv kidolgozását arra hivatkozva, hogy az a magyar kormány illetékességébe tartozik.[59]

Miután a magyar kormánytól igényelt jelentés nem készült el, Key és Edgcumbe tábornokok a SZEB 1946. április 23-i ülésén ismételten szóba hozták a kérdést. Felvetésükre a szovjet elnök úgy reagált, hogy minden kérdésükre kielégítő választ kapnak

[58] FRUS 1946. vol. VI. 285–287.

[59] Az Egyesült Államok kormánya az ügyben 1946. július 23-án a szovjet kormányhoz intézett jegyzékében még egyszer felszólította a Szovjetuniót, hogy működjön együtt az Egyesült Államokkal és Nagy-Britanniával egy stabilizációs terv kidolgozásában. Egyidejűleg visszaszolgáltatta a Magyar Nemzeti Bank aranykészletét. A jegyzék ismertetését l. Borhi László: i. m. 78.

a hivatalos magyar sajtóban. Ezért, úgy vélte, nincs értelme, hogy a SZEB különleges jelentést követeljen a magyar kormánytól a gazdaság helyzetéről, ráadásul szerinte ez nem is tartozik a SZEB feladatkörébe (20. dokumentum). Ebben az esetben a Szövetséges Ellenőrző Bizottság szovjet része joggal hivatkozhatott arra, hogy a testület nem illetékes ez ügyben. A közös gazdasági stabilizációs program kidolgozása ezt követően már nem került szóba a Szövetséges Ellenőrző Bizottság ülésein.[60] Az igazsághoz az is hozzátartozik, hogy az angolszász képviselők nem is gyakoroltak nyomást javaslatuk elfogadása érdekében a testület szovjet elnökére; a kérdés megtárgyalását többször erőltették, de – elutasítást tapasztalva – letettek róla. Nem mutattak túl nagy buzgalmat az elhurcolt magyar javak visszaadását illetően sem. Amikor a SZEB 1945. október 10-i ülésén szóba került a magyar kormány kérése a Dunán az amerikai megszállási övezetben található magyar hajók visszaadásáról, Key tábornok kormányának azt az álláspontját közölte, hogy ezeket a javakat a szövetségesek tulajdonának tekintik, habár azok az amerikai megszállási zónában találhatók. Visszaadásuk ezért valamennyi szövetséges kormánytól függ (8. dokumentum).

Hasonló volt a brit képviselet magatartása is. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. november 28-i ülésén az Ausztria brit megszállási övezetében található magyar javak visszaadásával összefüggésben Edgcumbe vezérőrnagy arról tájékoztatta az ülés résztvevőit, hogy a brit kormány nem szándékozik visszaadni sem magyar tulajdont, sem bármilyen magyar küldöttség számára engedélyezni, hogy ilyen tulajdont felkutassanak. Edgcumbe tábornok kormányának ezzel kapcsolatos álláspontját megismételte 1946. február 4-i, a SZEB elnökének címzett levelében. A kérdés újbóli felvetésére azzal összefüggésben került sor, hogy a SZEB elnöke 1946. január 28-án elküldte Edgcumbe-nak a magyar kormány jegyzékét a német hadsereg által nyugatra hurcolt magyar javakról, Edgcumbe azt írta levelében, hogy a magyar kormány jegyzékének másolatát elküldi kormányának azzal, hogy további utasításokat kér ezzel kapcsolatban, de „kevéssé valószínű, hogy bármilyen lépések történnek ebben az ügyben addig, amíg a békeszerződéssel összefüggésben hasonló kérdéseket nem vizsgálnak meg".[61]

Szegedy-Maszák Aladár 1945 decemberében az amerikai külügyi vezetés előtt szintén felvetette a nyugatra hurcolt magyar javak visszaadásának kérdését, és hangsúlyozta: a kommunisták politikai tőkét kovácsolnak a javak visszatartásából.[62] Key azonban a SZEB 1946. március 6-i ülésén indulatosan utasította vissza, hogy ezt a magyarok fő érvként használják rossz gazdasági helyzetük indoklására (19. dokumentum).

Az angolszász képviselők igen szívósan léptek fel saját gazdasági érdekeik védelmében. Az USA és Nagy-Britannia gazdasági érdekeinek védelme – elsősorban a fegyverszüneti egyezmény 13. cikkelyével összefüggésben – kezdetektől fogva a SZEB ülések napirendjének állandóan visszatérő témája volt. A fegyverszüneti egyezmény 13. cikkelyének teljesítése érdekében még 1945. március 22-én létrehoztak egy külön

[60] AVP RF f. 453. op. 2a. papka 21a. gy. 71.

[61] FRUS 1946. vol. VI.251–252.

[62] FRUS 1946. vol. VI. 284–285.

részleget a Külügyminisztériumban, amely a szövetségesek vagyonának visszaszolgáltatása ügyében is illetékes volt tárgyalásokat folytatni a SZEB-bel. Mivel azonban a gyárak jelentős része szovjetek katonai egységek ellenőrzése alatt állt, sőt egyes esetekben, mint például az Egyesült Izzónál megkezdődött az üzemek leszerelése is, a magyar kormánynak nem állt módjában érdemi tárgyalások folytatása a javak visszaadásáról az érdekelt angol és amerikai felekkel.

A SZEB-tanácskozásokon több mint harminc alkalommal került napirendre az Egyesült Nemzetek – elsősorban az USA és Nagy-Britannia – magyarországi javainak és érdekeltségeinek a háború előtti állapotba való visszaállítása. Az amerikai és angol képviselők 1945 nyarától minden lehetséges alkalommal felvetették ezt a kérdést.

Az amerikaiakat nem fűzték szoros gazdasági szálak sem a térséghez, sem Magyarországhoz, habár voltak olyan magyarországi amerikai érdekeltségek (például a Maort, a Tungsram, a Singer Varrógépgyár), amelyeknek sorsa a SZEB ülésein is többször napirendre került. Az amerikai érdekeltségeket ért háborús károkat mintegy 35 millió dollárra becsülték, és körülbelül hárommillió dollár kár származott az amerikai javaknak a magyar földreform során történt igénybevételéből.[63] A magyarországi brit érdekeltségeket illetően egy 1945-ös dokumentum 66 üzemet, épületet és egyéb vagyontárgyakat sorolt fel.[64]

Edgcumbe tábornok a SZEB 1945. július 17-i ülésén arra hivatkozva, hogy a brit képviselet a SZEB-en keresztül már több jegyzéket küldött a magyar kormánynak a magyarországi brit javakról, a magyar kormány szándékai felől érdeklődött ezen javak helyreállítását illetően (3. sz. dokumentum). Ezzel összefüggésben a SZEB 1945. augusztus 3-i ülésén Key tábornok javasolta, hogy a magyar kormány hozzon létre egy különleges bizottságot, amely kivizsgálná a szövetséges országok állampolgárainak követeléseit, és egyidejűleg felvetette a Tungsram cég ügyét, amelyet a szovjet megszálló hatóságok leszereltek, és megkezdték hadizsákmányként történő elszállítását. A javaslatot Edgcumbe tábornok is támogatta, különösen azért, mert a magyar kormányhoz brit állampolgároktól már több követelés érkezett, azonban az ügyekben nem történt intézkedés. A szovjet jóvátételi igények egyértelműen elsőbbséget élveztek Magyarország gazdasági talpraállításával és az Egyesült Nemzetek állampolgárai javainak visszaadásával szemben, és ezt a szovjetek nem is titkolták. Ebben a tekintetben nagyon jellemző Vorosilovnak a SZEB 1945. augusztus 3-i ülésén Edgcumbe felvetéseire adott válasza: „[...] Ezek a kérdések jelenleg nem aktuálisak. A fő az, hogy képesek legyenek rábírni a magyar kormányt alapvető kötelezettségei teljesítésére, vagyis a Szovjetunió, Jugoszlávia és Csehszlovákia veszteségeinek törlesztésére. És a szövetségeseknek mint barátoknak segíteniük kell megbirkózni ezzel a feladattal. Nem szabad a magyar kormányt apróságokkal zaklatni és elvonni [a figyelmét], mivel csak 1945-ben 50 millió amerikai dollár [értékű] veszteséget kell törleszteni, ami pengőbe átszámítva 50 milliárd pengőt tesz ki." (4. dokumentum.)

Ennek fényében érthető, hogy amikor hosszabb szünet után a Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. április 23-án ismét hivatalos ülést tartott, és értékelte a fegyverszüneti egyezmény egyes cikkeinek teljesítését, a szovjet elnök – habár elismerte, hogy a magyar kormány nem tett meg mindent a 13. cikkely teljesítése érdekében – angolszász kollégáinál elnézőbb magatartást tanúsított a magyar kormánnyal szemben. Szerinte nem lehetett kétségbe vonni a magyar kormány jó szándékát, és a teljesítés elmaradását elsősorban a gazdasági nehézségek számlájára írta (20. dokumentum). Állampolgáraik gazdasági érdekeltségeinek védelme érdekében Edgcumbe tábornok amerikai kollégájánál nagyobb aktivitást fejtett ki. A vezérőrnagy még 1945. december 10-én memorandumot intézett a SZEB-en keresztül Tildy Zoltán miniszterelnöknek, amelyben egyrészt a földreform által érintett egyes brit tulajdonok problémáját, másrészt az egyes iparvállalatok működésébe való beavatkozást tette szóvá. Edgcumbe elismerte, hogy Magyarország általános politikai és gazdasági helyzete nem tette lehetővé azt, hogy a memorandum keletkezésének időpontjáig teljes épségben visszaszolgáltassa az Egyesült Nemzetek tulajdonát, de úgy vélte, hogy a kormánynak „meg kellett volna tennie minden lehetséges lépést ennek biztosítására". A memorandum azt is elismerte, hogy Magyarországnak elsősorban jóvátételi kötelezettségeit kell teljesíteni, mégis úgy vélte, hogy a kormány nem mutatott elegendő igyekezetet és szándékot a fegyverszüneti egyezmény 13. cikkelyének teljesítésére. Edgcumbe ezt követően tételesen is felsorolta azokat az eseteket, amikor „a magyar hivatalos személyek részéről a 13. pontnak vagy meg nem értése forog fenn, vagy nincs meg bennük a kellő akarat annak teljesítésére".[65] A memorandumra a magyar kormány nevében Pokorny Hermann, a Fegyverszüneti Tárcaközi Bizottság elnöke adott választ 1946. március 27-én a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökén keresztül. A magyar kormány elismerte a fegyverszüneti egyezményben vállalt kötelezettségét, de arra hivatkozott, hogy a magyar törvényhozás és a magyar kormány sem a háború alatt, sem azt követően nem adott ki olyan rendelkezést, amely a Magyarországgal háborúban álló államok vagy azok polgárainak jogait, érdekeit korlátozta volna, illetve tulajdonait mint ellenséges javakat bármi módon sújtotta volna. Azt is elismerte azonban, hogy előfordulhatott olyan jog- vagy érdeksérelem, amelyért a magyar állam kártérítéssel tartozik, ennek teljesítése érdekében azonban közelebbi adatokat és az érintettek nyilatkozatát igényelte. Mindazonáltal Pokorny Hermann a kormány nevében kilátásba helyezte egy tárcaközi bizottság létrehozását, illetve egy olyan rendelet megalkotását, amelyben felhívnák az érdekeltek figyelmét igényeik bejelentésének módjára.[66] Ezzel azonban a kérdés még nem rendeződött. Az angol képviselők 1946 folyamán több alkalommal adtak hangot elégedetlenségüknek, amiért szerintük a Jóvátételi Hivatal az angol követeléseket lassan és nem kielégítően intézte. Vitáztak a Pokorny Hermann által kilátásba helyezett rendeletben az igények bejelentésére megszabott határidő kijelöléséről is (28–31. és 34. dokumentumok). Emellett az angol és amerikai javak ügye gyakorta szóba került a potsdami egyezmény értelmében a Szovjetuniónak átadandó német javak megítélése körüli anomáliák kapcsán is. Az angolszász képviselők sérelmezték, hogy a szovjet követelések benyújtásakor nem konzultáltak az amerikai és angol SZEB-képviselőkkel, és a potsdami egyezmény végrehajtásánál sem vették figyelembe álláspontjukat. Edgcumbe tábornok azzal összefüggés-

[63] A magyarországi brit érdekeltségekkel kapcsolatban lásd a MOL XIX-A-58 III-1945-149/FB sz. ügyiratát.
[64] MOL XIX-A-1-j 1945-VII-11935.
[65] MOL XIX-A-1-j 1945-VII-11935.
[66] MOL XIX-A-1-j 12. d. VI-5268-1945. A listát közli Földesi Margit: i. m. 396–397.

ben, hogy a magyar kormány rendeletet akart kiadni a Szovjetuniónak átadandó német javakról, már a SZEB 1945. december 28-i ülésén aggodalmának adott kifejezést a „német tulajdon" értelmezését illetően, különösen vegyesvállalatok esetében. Hangsúlyozta, hogy a kategória nehezen meghatározható, hiszen a háború alatt a „német tulajdon" kategóriába olyan tulajdonok is bekerülhettek, amelyek korábban angol vagy amerikai tulajdonban voltak. A lehetséges hibák elkerülése végett azt kérte, hogy a rendelet kibocsátása előtt egyeztessék azt a Szövetséges Ellenőrző Bizottságban (13. dokumentum).

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság nevében Vorosilov marsall 1945. szeptember 14-én nyújtotta át az ideiglenes nemzeti kormány miniszterelnökének az első ötven vállalat nevét tartalmazó jegyzéket, amelyeket a potsdami egyezmény értelmében Magyarország köteles volt átadni a Szovjetuniónak.[67] A magyarországi német javak átadását a potsdami egyezmény végrehajtására alakított magyar-szovjet vegyesbizottság végezte. Egy 1947 végén keletkezett feljegyzés szerint a bizottság ügyrendjét és ügyvitelét nem állapították meg, a vegyesbizottsági ülések időpontja rendszertelen volt, tárgysorozata sok esetben csak az ülésen vált ismertté, jegyzőkönyvet nem vezettek, és a hozott határozatot is kizárólag a szovjet rész által utólag megfogalmazott orosz nyelvű szöveg tartalmazta.[68] Miközben a bizottság magyar tagjainak gyakran csupán percek alatt kellett dönteni, a tévedés lehetősége még nagyobb volt, ezért számos visszaigénylési követelés merült fel. A SZEB 1946. augusztus 15-i ülésén Weems tábornok konkrét esetek említése nélkül azt kérte a szovjet hatóságoktól, hogy ne vegyenek át addig olyan vállalatokat, amelyben feltételezésük szerint amerikai tulajdon is van, amíg a tulajdonjogot dokumentumokkal nem sikerült tisztázni (27. dokumentum). Ennek ellenére 1946 és 1947 folyamán többször folyt vita a SZEB ülésein a szovjet és az angolszász képviselők között az amerikai és angol érdekeltséggel is rendelkező vállalatok részvényarányának megállapítása, illetve angol és amerikai részvényeknek a Szovjetuniónak történő átadása érdekében (Tungsram, Singer Varrógépgyár. Petrozsényi bányák, Rotschildok érdekeltségei stb.). A szovjet fél a „hibás döntések" miatt általában a magyar-szovjet vegyesbizottság magyar részére hárította a felelősséget. A német javak átadásának módjáról nem német javak átadására a Gazdasági Főtanács részére készített feljegyzés azonban más okot jelölt meg a. Eszerint a német javak átadásának az volt a menete, hogy a Szovjetunió illetékes hatóságai jegyzéket nyújtottak be a Jóvátételi Hivatalhoz azokról a cégekről és személyekről, akiket a szovjet hatóságok németnek tartottak, és ily módon javaik átadását követelték. A Jóvátételi Hivatal ezt követően értesítette a szükséges okiratok beszerzéséről és a megszabott határidőn belüli benyújtásáról a jegyzékben szereplő cégeket és személyeket. Többször előfordult azonban, hogy a szovjet hatóságok erélyes formában követelték a jegyzékek azonnali tárgyalását, és bár a magyar fél bizonyos esetekben érvényesíteni tudta azon álláspontját, hogy kellően nem dokumentált ügyben nem hajtja végre az átadást, előfordultak téves átadások.[69] Ezt a kérdést egészen a SZEB

[67] MOL XIX-A-1-j 68. d. XXI/5-10107/1947.
[68] MOL XIX-A-10. 68. d. XXI/4-4349-1946.
[69] A memorandumot l. Box. 46. Record Group 338, ACC Hungary; NACP.; PRO FO 371/67209B.

1947. szeptember 15-i megszűnéséig nem sikerült - legalábbis az amerikai és angol fél számára megnyugtató módon - rendezni.

Edgcumbe tábornok 1947. július 16-i memoranduma is egyértelműen a magyar kormányt marasztalta el a fegyverszüneti egyezmény 13. cikkelyének nem kielégítő teljesítése miatt.[70] A tábornok a korábbi hasonló dokumentumokra hivatkozva azt kifogásolta, hogy a magyar kormány nem tanúsított kellő szándékot a fegyverszüneti egyezmény 13. cikkelyének teljesítését illetően, és a brit kormánynak az a véleménye, hogy nem tett komoly lépéseket kötelezettségeinek teljesítésére. Hangsúlyozta, hogy habár az eltelt 18 hónap alatt a brit képviselők a SZEB elnökén keresztül több levelet és kérést intéztek a magyar kormányhoz a magyarországi brit érdekek védelme ügyében, az számos fontos ügyben nem tette meg a szükséges lépéseket. A memorandum végén Edgcumbe tábornok kormánya nevében tiltakozott az ellen, hogy habár a magyar kormány többször biztosította arról, hogy tudatában van a fegyverszüneti egyezmény 13. cikkelyében vállalt kötelezettségének, nem tett lépéseket ennek végrehajtására.

A fegyverszüneti egyezmény vonatkozó cikkelyei teljesítésének folyamatos figyelemmel kísérése önmagában még nem magyarázza, miért szerepeltek ilyen gyakran gazdasági kérdések a Szövetséges Ellenőrző Bizottság ülésein. Míg az angolszász hatalmak a Szövetséges Ellenőrző Bizottságon belüli viták ellenére lényegében hallgatólagosan elfogadták azt a helyzetet, hogy a magyar belpolitikai élet alakításába gyakorlatilag nem lehet beleszólásuk, és a gazdaság volt az a terület, ahol még láttak esélyt érdekeik érvényesítésére. Azonban itt sem csupán gazdasági érdekeik és a háború előtt megszerzett érdekeltségeik védelméről volt szó. Különösen az amerikaiak fellépésében volt érzékelhető az az elgondolás, hogy gazdasági eszközökkel próbálják fékezni a szovjet befolyási övezet kialakításának folyamatát. A budapesti amerikai politikai misszió vezetője, Arthur Schoenfeld 1945 végén többször sürgette Magyarország gazdasági megsegítését egyrészt a gazdasági katasztrófa elkerülése, másrészt a szovjetek gazdasági monopóliumának ellensúlyozása érdekében. 1946. február 15-i, a magyar gazdaságról készített elemzésében azonban már pesszimistább hangot ütött meg: szerinte várható, hogy Magyarország viszonylag rövid időn belül a Szovjetunió gazdasági gyarmata lesz, ahonnan a nyugati kereskedelmet teljesen kizárják, és a nyugati beruházások teljesen elvesznek.[71] 1947 folyamán a Magyarországnak nyújtandó amerikai hitel ügye is lekerült napirendről, és ebből úgy tűnik, gazdaságilag is lemondtak Magyarországról (s vele együtt az egész kelet-európai térségről).

Amikor azonban a Szovjetunió gazdasági terjeszkedése túllépett Kelet-Európán, és az USA nyugat-európai érdekeltségeit is kezdte veszélyeztetni, az amerikai ellenlépés nem váratott magára. Jól látszik ez a Maszovlet-repülések engedélyezése körüli vita kapcsán. Addig amíg a cég repülései csupán a környező országokra korlátozódtak, a tényt az amerikai fél hallgatólagosan tudomásul vette annak ellenére, hogy a SZEB ülésein több alkalommal követelte, hogy az amerikaiak kapjanak a szovjetekhez hasonló repülési jogokat (39. és 40. dokumentum). Amikor azonban a cég meg-

[70] FRUS 1946. VI. vol. 260.
[71] FO 371/672(B. O. P. Edgcumbe vezérőrnagy jelentése, 1947. szeptember 15.)

kezdte volna a repüléseket Nyugat-Európába, és megjelent a hír a Budapest és Zürich közötti rendszeres repülésekről, az amerikai fél ezt oly módon akadályozta meg, hogy egyszerűen nem engedélyezte szovjet repülőgépeknek megszállási zónája feletti repülését (41. dokumentum).

A SZEB MŰKÖDÉSÉNEK BEFEJEZŐDÉSE

A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság a magyar békeszerződés moszkvai letétbe helyezésének, vagyis a fegyverszüneti szerződés érvénye lejártának napján, 1947. szeptember 15-én szűnt meg. A szervezet működését Szviridov altábornagy a testület utolsó ülésén, 1947. szeptember 15-én értékelte. A szabadság teljes körű érvényesüléséről, a szovjet hadsereg és a Szovjetunió gazdasági segítségének jelentőségéről beszélt, majd pozitívan értékelte a magyar kormányok tevékenységét a fegyverszüneti egyezmény teljesítésében. Nagy valószínűséggel a szovjet delegáció készített hivatalos, írásos összegzést is saját katonai és/vagy külügyi vezetése számára, ilyen dokumentum azonban egyelőre nem áll rendelkezésünkre.

Edgcumbe tábornok a szovjet értékelés jó részével egyetértve a magyar hadsereg állapotának ellenőrzésében való részvételi lehetőséggel, a külföldi állampolgárok, a SZEB képviseletei jogainak érvényesülésével és a társadalmi szervezetek feloszlatásával kapcsolatban fogalmazott meg aggályokat. Az angol „zárójelentés"[72] is viszonylag optimista hangot ütött meg. Egyebek között a helyi szinten megnyilvánuló orosz–angol ellentéteket, fontosabb nézeteltéréseket részletezte. A SZEB-alapszabály tekintetében a jelentés hangsúlyozta annak hiányosságait, bár kétségbe vonta, hogy a szovjet szövetségesek valaha is hajlandóak lettek volna annak részletesebb kidolgozására. A jelentés írója kissé szkeptikusan jegyezte meg, hogy a SZEB valójában sohasem állt a három nagyhatalom együttes irányítása alatt. Azonban „a szovjet mentalitást figyelembe véve nem lehetett várni, főleg ha az ország szovjet megszállás alatt áll, és mind a SZEB elnöke, mind az alelnöke orosz". Edgcumbe vezérőrnagy, a katonai főmegbízott szilárdan hitte, hogy az angolok és amerikaiak együttesen jelentős befolyást gyakoroltak a szovjetekre, és egyfajta fék szerepét töltötték be. Véleménye szerint, mivel az ülések rendszeresek voltak, és előre benyújtott napirendi pontok alapján zajlottak, az esetek többségében az angoloknak és amerikaiaknak sikerült az általuk problematikusnak ítélt kérdéseket megvitatni. Hozzátette azonban azt is, hogy képviselőik nem mindig juthattak el a magyar kormányhoz, és mozgásszabadságukat is korlátozta a megszálló szovjet csapatok főparancsnoksága. Így a britek és az amerikaiak tevékenysége főleg a megfigyelői státusra korlátozódott. A helyi szinten megnyilvánuló orosz–angol ellentéteket, fontosabb nézeteltéréseket is részletezte. A végső értékelés szerint a brit misszió nemcsak kielégítően teljesítette küldetését az adott körülmények között, hanem – olvasható a jelentésben – „mindent megtett azért, hogy fenntartsa a brit tekintélyt".[73]

[72] „[...] has done its outmost to maintain British prestige." In, FO 371/67209B.

[73] A jelentést l. FRUS IV. 368–373.

A záróülésen az amerikai képviselő ettől eltérő álláspontot fejtett ki. Nemcsak a magyar hadsereg ellenőrzéséből való kiszorítottságot tette szóvá, de elfogadhatatlannak tartotta a német javak Szovjetuniónak való átadásának módját, az amerikai polgári érdekek és jogok érvényesítésének elmaradását és a döntéshozatal egész mechanizmusát. Nem tartotta lezárhatónak a német katonai anyagok szovjetek számára való átadásának ügyét sem. Weems mind szóban, mind írásban kifejtette az Amerikai Egyesült Államok kormányának azon álláspontját, miszerint nem teljesült a 18. cikkely, így az fenntartja magának a jogot az egyoldalú szovjet intézkedések felülvizsgálatára.

Az amerikai misszió is készített egy „zárójelentést",[74] amely 1946. július elejétől, Weems tábornok megérkezésétől a misszió tevékenységének megszűnéséig elemezte a bizottság működését. A jelentésben Weems áttekintette azokat a magyar belpolitikai eseményeket, amelyek a SZEB-üléseken is napirendre kerültek, valamint azokat a fontosabb kérdéseket, amelyeket az amerikai fél az üléseken leggyakrabban felvetett (az amerikai gazdasági érdekek védelme, be- és kilépési engedélyek, amerikai katonai gépek repülésének korlátozása, polgári légügyi megállapodás, magyar katonai egységek meglátogatása). Weems tábornok a jelentésben is kitért a SZEB-ben belüli együttműködés kérdésére. Mint hangsúlyozta, az amerikai misszió a magyar fegyverszüneti egyezmény 18. cikkelyének megfelelően arra törekedett, hogy a SZEB valamennyi döntése a három képviselet teljes egyetértésével szülessen meg, ennek megvalósulását azonban a szovjet fél magatartása lehetetlenné tette. A tábornok egyrészt a fegyverszüneti egyezmény laza megfogalmazásának, másrészt a SZEB alapszabálya hibáinak tulajdonította azt, hogy az amerikai javaslatokat a szövetséges (szovjet) főparancsnokság rendre megakasztotta.

Weems a bizottság működését értékelve angol kollégájánál borúsabb hangot ütött meg. Szerinte az Amerikai Egyesült Államok érdekei mind anyagai vonatkozásában, mind ideológiailag kárt vallottak; de nem is lehetett másként egy szovjetek által megszállt országban. Ennek ellenére úgy vélte, annak szükségessége, hogy fenntartsák a SZEB-en belül legalább a legalitás látszatát, arra kényszerítette a megszálló csapatokat, hogy legalább részlegesen betartsák a fegyverszüneti egyezményt. Az amerikai és a brit képviseletet pedig egyfajta „ellenzéki párthoz" hasonlította a szervezetben.

Az 1947. szeptember 15-i záróülésen Weems hivatalos levélben fejezte ki kormánya álláspontját a SZEB tevékenységéről: „Kormányom álláspontja az, hogy azok az utasítások, döntések és lépések, melyeket az amerikai képviselő egyetértése nélkül tettek, nem tekinthetők olyannak, amelyek az Amerikai Egyesült Államok, illetve állampolgárai jogainak és érdekeinek, illetve az USA-nak a fegyverszüneti egyezmény vagy a békeszerződés alapján más államokkal szembeni követeléseinek helyzetét előre lezárta volna. Azokat az eseteket kivéve, amikor kormányom kifejezte a döntés vagy a lépés elfogadását, fenntartja magának a jogot a vonatkozó kérdés megnyitásá-

[74] FRUS 367. Szviridov 1947 szeptember 18-án válaszolt a levélre: „Szeptember 15-i levelére válaszolva szükségesnek tartom kijelenteni, hogy nem tudok egyetérteni a fenti levélben kifejezett, a SZEB működésére vonatkozó véleményével, mivel ez a vélemény nem tükrözi a tényleges helyzetet. Meg kell jegyeznem ezzel kapcsolatban, hogy a SZEB munkáját azzal a fegyverszüneti egyezménnyel összhangban végezte, melyet a Szovjetunió, az Egyesült Államok és Nagy Britannia képviselői írtak alá."

ra bármilyen, a békeszerződés vagy egyéb módon meghatározott, arra alkalmas eljárásmód keretében."[75]

Az ülésen kifejtett amerikai álláspont és a Szviridov tábornoknak átnyújtott levél nem egyszerű véleménykülönbséget, hanem olyan ellentétet fejezett ki a két fél között a SZEB működését illetően, amely a döntések pontosan meg nem határozott körének nemcsak jogosságát, de voltaképpeni legitimitását kérdőjelezte meg az amerikai fél részéről.

Mindez tükrözte az 1947 tavaszától, különösen a Truman-elv meghirdetése és törvénybe iktatása után bekövetkezett változást az angolszász hatalmak nemzetközi politikájában.[76]

A SZEB működése megítélésében kialakult ellentétnek azonban már nem volt gyakorlati jelentősége. A szervezet megszűnt, a delegátusok hazautaztak. Magyarország betagozódása a szovjet érdekszférába felgyorsult.

❐

A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság üléseiről készült jegyzőkönyvek a magyar történelem gazdag historiográfiájú időszakának kevéssé ismert, részleteiben pedig egyáltalán nem publikált fehér foltjaira világítanak rá. Az ülések megmaradt írásos anyagai – és a bizottság egyéb dokumentumai – a magyar politika-, had-, gazdaság- és diplomáciatörténet fontos forrásai, amelyek egyúttal a világháború utáni nagyhatalmi politika egy vékony szeletét is megvilágíthatják. Az angol–amerikai válogatás angol nyelvű hazai kiadása után ezért határoztuk el, hogy a jegyzőkönyveket magyar nyelven is közreadjuk. A kötet alapjául a SZEB szovjet részéről készült jegyzőkönyveit választottuk, amelyeket az Orosz Föderáció Külügyminisztériumának Levéltárából *Baráth Magdolna* hozott haza. Ezt egészítettük ki néhány angol-amerikai dokumentummal, de kizárólag azokban az esetekben, ahol az orosz iratanyag hiányosnak bizonyult. A kiadvány fő részében a SZEB legfelső szintű testülete üléseinek jegyzőkönyvei szerepelnek. A mellékletben helyeztük el az eligazodáshoz nélkülözhetetlen fegyverszüneti egyezmény szövegét, az alapszabály két változatának amerikai forrásból származó első magyar fordítását, továbbá olyan orosz és amerikai vegyes eredetű tárgyalási anyagokat, amelyek vagy a magas szintű megbeszélésekhez kapcsolódtak, vagy a SZEB más jellegű tevékenységére világítanak rá – és rendelkezésünkre álltak.

A jegyzőkönyveket igyekeztünk eredeti formájuknak megfelelően közzétenni. A hozzászólók nevének kiemelésére az olvasás megkönnyítése érdekében került sor.

A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság iratainak megismerése, kiadása és ennek megfelelően tudományos feldolgozása ezzel együtt sem tekinthető befejezettnek. Az orosz levéltárakból minden bizonnyal még sok, ez idáig ismeretlen dokumentum előkerülése várható. A jegyzőkönyvekben hivatkozott levelezés anyagának is

[75] Vö. Balogh Sándor: *Magyarország külpolitikája 1945–1950*. 249–263.

csak egy részét sikerült fellelni a magyar, amerikai, angol és orosz levéltárakban. Ma még igen hiányos az alsóbb szintű testületek, értekezletek dokumentációja.

A kötet használatát a jegyzetapparátuson túl különféle segédletek, ezen belül névmutató és napirendi tárgymutató könnyíti meg.

DOKUMENTUMOK

1.
A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. március 26-i ülésének jegyzőkönyve

1945. március 27.
Townsend ezredestől az amerikai misszió vezetőjének

Jegyzőkönyv a SZEB március 26-i üléséről[1]

Résztvevők: Vorosilov marsall, Sztahurszkij altábornagy, Puskin követ,[2] Levuskin vezérőrnagy, Beljanov vezérőrnagy, Osztrovszkij ezredes és mások, valamint Cserkaszov alezredes és egy idősebb hadnagy mint tolmácsok;

amerikai részről: Key vezérőrnagy, Townsend ezredes, Gillespie ezredes, Dietrich kapitány, valamint Czerniuk kapitány mint tolmács;

angol részről: Edgcumbe vezérőrnagy, Branson parancsnok, Chambers úr, Stewart úr és mások.

1. *Vorosilov marsall,* elnök (a lényeget illetően): A mai konferencia célja, hogy beszámoljunk arról, mi történt mostanáig a január 20-án aláírt fegyverszüneti egyezmény feltételeinek teljesítése terén. A SZEB orosz részlege február 3-án érkezett Debrecenbe. Szállást kellett találnunk és meg kellett szervezni [a működést]. Akkor még azt reméltük, hogy nagyon rövid ideig maradunk Debrecenben; ebből a szempontból a helyzet megváltozott és jelenleg bizonytalan, hogy mikor költözhetünk át Budapestre.[3]

2. *Elnök* (a lényeget illetően): 1. pont:[4] Sor került már néhány megbeszélésre a miniszterelnökkel a nyolc gyalogoshadosztály felszerelésének kötelezettségével kapcsolatban.[5] Az ideiglenes kormánynak nem volt és most sincs katonai ereje. Két 10 500 fős gyalogoshadosztály alakítása folyamatban van. Nincsenek tankjaik és csak kézi lőfegyverek valamint könnyű tüzérség áll rendelkezésükre. A besorozott katonák leg-

[1] Az ülésről W. F. Dietrich kapitány is készített egy rövidebb tartalmi összefoglalót. A dokumentumot l. Box 37. Record Group 338, ACC Hungary; NACP.

[2] Georgij Makszimovics Puskin, az ideiglenes nemzeti kormány mellé kijelölt követ, a SZEB elnökének tanácsadója.

[3] A SZEB szovjet részlege 1945. április 6-án, az angol és amerikai képviselet április 12. és 24. között költözött Debrecenből Budapestre.

[4] A fegyverszüneti egyezmény pontjairól van szó.

[5] A fegyverszüneti egyezmény 1. (c) pontjára utal a dokumentum, amely alapján a magyar kormánynak legalább nyolc gyalogoshadosztályt kellett felszerelnie és a szövetségesek rendelkezésére bocsátania. L. a Melléklet 1. sz. dokumentumát.

alább 90%-a volt hadifogoly. Magyarországnak nincsenek fegyverei a két hadosztály számára. Az 1. pont függelékével kapcsolatban, mely szerint a hadműveleti dokumentumokat át kell adni, mi gyakorlatilag semmit sem kaptunk.

3. *Key tábornok:* Gondolja, marsall úr, hogy ezek a magyar csapatok értékes harcoló egységek lesznek?

4. *Elnök:* Ez kétséges, körülbelül három hét múlva meglátjuk.

5. *Elnök* (a lényeget illetően): A 2. pontra vonatkozóan, mely szerint Magyarország köteles kivonni a magyar csapatokat és hivatalnokokat a csehszlovák, jugoszláv és román területekről, ez a kötelezettség már teljesült, mivel az orosz csapatok már evakuálták ezeket az embereket. Megkértem a miniszterelnököt, hogy adjanak ki rendeletet ezzel kapcsolatban.

6. *Elnök* (a lényeget illetően): A 4. pontra vonatkozóan: nem találtunk nagy hadifogoly- vagy internálótáborokat. Második frontunknak van egy részlege, mely gondját fogja viselni a hadifogolytáborokban talált amerikai és angol nemzetiségű személyeknek; a mai napig csak két amerikai és nyolc angol személyről tettek jelentést.

7. *Key tábornok* (a lényeget illetően): Panaszok érkeztek hozzánk Budapesten lévő amerikai állampolgároktól, és szeretnék tudakozódni azokról a polgárokról, akiket a jelentések szerint kitelepítettek otthonaikból és veszélyben vannak.

8. *Edgcumbe tábornok* (a lényeget illetően): Nagyobb számú brit polgárról van tudomásunk és foglalkozni kezdtünk azzal a kérdéssel, hogy Budapestre küldjük képviselőinket megvizsgálni a helyzetet.

9. *Elnök:* A jelentések szerint 30 brit van Budapest mellett. Megkértem Beljanov tábornokot, hogy ellenőrizze ezt és a jelentések szerint egyetlen menekült vagy hadifogoly sincs internálótáborban. Malinovszkij marsall nem tudja még megmondani, mikor lehet képviselőket küldeni Budapestre; Budapest közel van a fronthoz, a külföldiek Budapestről történő elszállításával kapcsolatos döntés joga pedig a frontvonal parancsnokát érinti.

10. *Edgcumbe tábornok* (a lényeget illetően): A fegyverszüneti egyezmény értelmében a magyar kormánynak el kell látnia a hontalanokat élelemmel; kijelölt követünknek, Gascoigne úrnak azt mondták, hogy élelmet fognak küldeni a brit állampolgároknak, de nincsenek szállítási lehetőségeik. Komoly felelősséget érzünk Budapesten lévő honfitársaink iránt.

11. Az *elnök* megkérte Edgcumbe-ot, hogy halasszák a kérdést egy későbbi személyes megbeszélésre, de hozzátette a következőket (a lényeget illetően): Magának valószínűleg nincsenek megfelelő információi, és minden bizonnyal milliószámra vannak ott otthontalanok.

Key tábornok (a lényeget illetően): Megragadom az alkalmat, hogy köszönetet mondjak a marsallnak azért az előzékenységért, amit a fogságba esett repülőseink iránt tanúsítottak, akik azóta visszatértek hozzánk; a legjobb bánásmódban volt részük, amiért hálásak vagyunk; a többi állampolgárunkat illetően azt kérjük, hogy ugyanabban a bánásmódban részesüljenek, mint a britek vagy mások.

12. *Elnök* (a lényeget illetően): Tájékoztatást fogunk adni ezeknek az eseteknek a részleteiről, amint lesz információnk.

13. *Elnök* (a lényeget illetően): Ami az 5. pontot, azaz a bebörtönzött személyek stb. ügyét érinti gyakorlatilag senkit sem találtunk, mivel a Szálasi-kormány mindannyiukat elvitte. Felolvassam az ezzel kapcsolatos rendeletek[6] valamelyikét?

14. *Key tábornok* (a lényeget illetően): Szükségtelennek látszik felolvasni ezeket a rendeleteket, de szeretnénk másolatot kapni róluk.

15. *Elnök:* Küldhetünk másolatokat, de ezek magyar nyelvűek lesznek.

16. *Elnök:* Ami a 6. pontra, tehát az elhurcolt javak visszaszolgáltatásának kérdésére vonatkozik, a magyar kormány már kiadott egy rendeletet[7] ennek a pontnak a teljesítésére vonatkozóan, melyből fogok egy példányt kapni.

17. *Elnök* (a lényeget illetően): A 7. pontra, tehát a német hadianyagok átadására vonatkozóan nincs pontos információnk, de a SZEB tesz intézkedéseket ennek a követelménynek a teljesítése érdekében; néhány tisztünk dolgozik ezen a kérdésen, de én nem tudok pontos felvilágosítást adni.

18. *Elnök* (a lényeget illetően): A 8. pontra, tehát az értékek kivitelének a tilalmára vonatkozóan, a magyar kormány február 26-án kiadott egy rendeletet;[8] semmi egyéb nem történt.

19. *Elnök* (a lényeget illetően): A 9. ponttal kapcsolatban, mi nem találtunk ilyen hajókat.

20. *Elnök* (a lényeget illetően): Ami a 10. pontot illeti nincsenek ilyen hajók a dunai kikötőkben; mindenesetre nekünk nincs tudomásunk ilyen hajókról.

21. *Elnök* (a lényeget illetően): A 14. pontra, tehát a háborús bűnösök letartóztatására és bíróság elé állítására vonatkozóan a magyar kormány kiadott egy külön rendeletet január 25-én, de eddig még nem kezdődött meg a háborús bűnösök felelősségre vonása; csak kettő történt meg máig, ezeket halálra ítélték és felakasztották.[9] Jelenleg a magyar kormány a lista összeállításán dolgozik, amely lista mostanáig 108 nevet tartalmaz. A magyar kormány jelentése szerint 150 újabb nevet fognak még a listára felvenni és úgy gondolják, hogy 2000 háborús bűnös lehet összesen. A többség olyan területen van, ahol sem a magyar kormány, sem a SZEB nem érheti el őket. Mikor a lista elkészül, el fog jutni az amerikai és az angol képviselőkhöz.

22. *Key tábornok:* Szeretném megkérdezni, hogy az összes említett rendeletet jóváhagyta a marsall úr?

23. *Elnök* (a lényeget illetően): Erre később ki fogok térni, de általánosságban megkérdeztem Puskin urat, hogy vajon ezek a rendeletek megfelelnek-e a fegyverszüneti egyezmény feltételeinek. Ő azt jelentette, hogy megfelelnek.

24. *Key tábornok* (a lényeget illetően): A marsall úr kihagyta a 10–14. közötti pontokat; azt szeretném kérdezni, kaphatunk-e bármilyen információt a 12. ponttal, a jóvátételi cikkellyel kapcsolatban?

[6] A 200/1945. sz. ME. rendelet hatályon kívül helyezte a zsidótörvényeket és rendeleteket, a 285/1945. sz. ME. rendelet rehabilitálásról rendelkezett 1945. március 17-i és február 27-i hatálybalépéssel. (Magyarországi Rendeletek Tára. 1945. Belügyminisztérium, Budapest, 1946. 28–32.)

[7] Az 527/1945. sz. ME. rendelet az Egyesült Nemzetek területéről Magyarország területére szállított vagyontárgyak visszaszolgáltatásáról 1945. március 17-i hatálybalépéssel. (Magyarországi Rendeletek Tára 48.)

[8] Az 528/1945. sz. ME. rendelet a német tulajdonban álló vagyontárgyak forgalmának korlátozásáról és zár alá vételéről. (Magyarországi Rendeletek Tára 48.)

[9] 1945. február 4-én Rotyis Pétert és Szívós Sándort nyilvánosan akasztották fel Budapesten.

25. *Elnök:* Ezt a kérdést nem vitattuk meg a magyar kormánnyal, csak előzetes megbeszéléseket folytattunk.

26. *Key tábornok:* Történt bármilyen szállítás a 12. pont alapján?

27. *Elnök:* Nem.

28. *Elnök:* A 15. pontra, tehát a Hitler-barát és a hasonló szervezetek feloszlatására vonatkozóan, nincs ilyen általunk ismert szervezet, de létezhetnek ilyenek titokban.

29. *Elnök* (a lényeget illetően): A 17. ponttal, tehát a polgári közigazgatás helyreállításával kapcsolatban, az ellenségtől megszabadított területeken a polgári közigazgatás megalakult; ez sem nem túlságosan erős, sem nagyon jó.

30. *Key tábornok:* Van a SZEB-nek képviselője ezeken a területeken?

31. *Elnök:* Igen, a mai napig tíz.[10]

32. *Edgcumbe tábornok:* Hogy helyezték el őket? - Csak némi tájékoztatást adjon a szervezetről.

33. *Elnök:* A vezérkari főnök[11] fog választ adni a kérdésre. (Levuskin tábornok kiment és behozott néhány dokumentumot az Elnök számára.)

34. Az *Elnök* (a lényeget illetően): A rendeletekkel kapcsolatban, amikor a magyar delegáció visszatért Moszkvából, megkértem Puskin urat, állapítsa meg, hogy van-e ellentmondás a tervezett rendelet és a fegyverszüneti feltételek között. Ez minden, amit tehetünk.

35. Az *Elnök* ezután felolvasta a már említett tíz képviselő nevét.[12]

36. Az *Elnök* (a lényeget illetően): A magyar kormány és a SZEB közti eljárásmódot illetően nem kaptam semmiféle dokumentumot a magyar kormánytól, és nem is küldtem ilyet számára.

37. Az *Elnök:* Valószínűleg megfelelő elképzelés, hogy ilyen üléseket, mint ez, havi két alkalommal tartsunk.

38. *Key tábornok* kifejezte elismerését a marsall előzékenységével kapcsolatban, ahogyan az ülést megszervezték és arra meghívták személyzetének más tagjait is.

39. *Edgcumbe tábornok* hasonló módon kifejezte köszönetét és elismerését.

40. *Key tábornok* (a lényeget illetően): Kormányom szeretné megkapni, amennyiben ez lehetséges, néhány szóbeli megbeszélés írott szövegét. Ez segítséget jelentene irattárunk karbantartásához. Szeretném javasolni, amennyiben a marsall jóváhagyja, egy titkárság felállítását; hasznos volna számunkra, ha néhány központi tiszthez fordulhatnánk információkért anélkül, hogy a marsallhoz kellene mennünk ezekkel az ügyekkel, és lehetővé tenné az ülések jegyzőkönyveinek elkészítését.

41. Az *Elnök* (a lényeget illetően): A SZEB alapszabálya nem tartalmaz előírást a titkárságra vonatkozóan. Az alapszabály egyértelműen megnevezi a részlegeket. A jegyzőkönyvek elkészítésének szempontjából jó ötlet volna egy titkárság léte, más szempontból viszont szükségtelen. Van egy vezérkari főnökünk, akihez minden forrásból beérkeznek az információk, és ezek rendelkezésre állnak.

[10] Nincs tudomásunk arról, hogy a jegyzőkönyv keletkezésekor hol voltak már képviselői a SZEB-nek. A későbbi megyei megbízottak névorát lásd MOL XIX-J-1-k 8/b-sz./1945 Küm. Admin. 74. d.

[11] M. M. Sztahurszkij altábornagy.

[12] A rendelkezésünkre álló jegyzőkönyv nem tüntette fel a képviselők nevét.

42. *Key tábornok:* A marsall döntése az én döntésem, és az ő terve teljes mértékben megfelel számomra.

43. Az ülést ezután berekesztették.

Dallas S. Towsend
ezredes

Box 37, Record Group 338, ACC Hungary; NACP.
Géppel írt tisztázat, aláírás nélkül.

2.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. június 5-i ülésének jegyzőkönyve

Feljegyzés a SZEB vezetésének az angol és amerikai SZEB-delegációk vezetőivel tartott tanácskozásáról

1945. június 5.
21.00 órától 0.15 óráig

Jelen voltak a SZEB részéről K. Je. Vorosilov, M. M. Sztahurszkij, G. M. Puskin, I. I. Levuskin, Beljanov, Malevszkij, Szova, Osztrovszkij, Belikov, Trajnyin, Novikov elvtársak.

Az angol delegáció: vezetője Edgcumbe vezérőrnagy és öt tiszt.[1]

Az amerikai delegáció: vezetője S. Key vezérőrnagy és öt tiszt.[2]

Vorosilov elvtárs megnyitja a tanácskozást, és javasolja, hogy a megbeszélést a korábbi módon folytassák le – adjanak választ a [fegyverszüneti] egyezmény feltételeinek teljesítéséről cikkelyenként, az egyezménynek azokat a pontjait érintve, ahol az utolsó tanácskozás óta eltelt időszak alatt bármilyen változás történt.

Vorosilov elvtárs felolvassa az anyagot a [fegyverszüneti] egyezmény cikkelyei alapján.

Angol nyelvre Cserkaszov alezredes elvtárs és Potapov főhadnagy fordítottak.

Key tábornok kérdést tesz fel az 1. cikkelyt illetően.

Az 1. cikkelynek megfelelően a magyar katonai egységeket a háború befejezését követően békeállományba kell helyezni, hogyan értendő a „békeállományba helyezés"?

Vorosilov elvtárs a feltett kérdést illetően megkérdezi Key és Edgcumbe tábornokokat, ők hogyan értelmezik a magyar csapatok békeállományba helyezését?

Edgcumbe tábornok válaszol: Én ezt a kérdést úgy értem, hogy a három szövetséges államnak közös egyetértésre kell jutni Magyarország fegyveres erőinek létszámát

[1] A SZEB amerikai részlege által készített jegyzőkönyv szerint az ülésen a brit misszió tagjai közül Edgcumbe vezérőrnagy mellett J. H. C. Simpson vezérőrnagy, H. G. Jennings-Bramley alezredes, valamint A. F. Gascoigne meghatalmazott miniszter vett részt. (Documents of the meetings, 41.)

[2] D. S. Townsend ezredes, W. F. Dietrich százados, F. W. Gillespie ezredes, H. G. Simmonite ezredes E. J. Czerniuk őrnagy. Uo.

illetően, amelynek feladata a belső rend fenntartása és az ellenség lehetséges inváziójának visszaverése.

Edgcumbe tábornok kérdéssel fordul Key tábornokhoz, ő hogyan értelmezi a marsall által feltett kérdést.

Key tábornok azt feleli, hogy teljes mértékben egyetért Edgcumbe tábornok válaszával.

Vorosilov elvtárs: Én majdnem egyetértek Edgcumbe és Key tábornok javaslatával és véleményével. A magyar kormánynak a fegyverszüneti egyezmény értelmében nyolc megerősített gyalogoshadosztályt kellett felállítani és a frontra küldeni, gyakorlatilag azonban csak két hadosztályt alakítottak. Ebből kifolyólag a békeállományba helyezés kérdése is csak a két hadosztályra vonatkozik.

A továbbiakban Vorosilov elvtárs folytatta a válaszadást a fegyverszüneti egyezmény 1. cikkelyének teljesítéséről.

Key tábornok kérdése: A 2. Ukrán Front által szervezett különleges egységek magyar hadifoglyokból álltak?

Vorosilov elvtárs: Igen, kipróbált magyarokból alakultak. Ezeket a különleges egységeket a jelenlegi szakaszban átadtuk, illetve átadjuk a magyar kormánynak, mint dolgozó alegységeket, a helyreállítási munka biztosítására, fegyverek nélkül.

A továbbiakban Vorosilov elvtárs folytatja a válaszadást az [fegyverszüneti] egyezmény 1., 2. és 4. cikkelyeinek teljesítéséről.

Edgcumbe tábornok megkérdezi, hogy teljes egészében teljesítették-e a fegyverszüneti egyezmény 3. cikkelyét?

Vorosilov elvtárs azt válaszolja: Magyarország nem akadályozta a Vörös Hadsereg csapatainak előrenyomulását, és rendelkezésre bocsátotta a vasúti hálózatot, a vízi utakat és a szállítóeszközöket. A 3. cikkelyt teljes egészében teljesítették.

A továbbiakban Vorosilov elvtárs folytatja a válaszadást a fegyverszüneti egyezmény 5. cikkelyének teljesítéséről és előrebocsátja, hogy nincs semmi új, a képviselőket érdeklő [információja] a fegyverszüneti egyezmény 6., 7., 8., 9., 10. és 11. cikkelyeit illetően.

Key tábornok megkérdezi, lehetséges-e, hogy a marsall általános választ adjon a 6., 7., 8. 9., 10. és 11. cikkelyeket illetően – teljesítettek-e vagy nem?

Edgcumbe tábornok megkérdezi, hogy a fegyverszüneti egyezmény 6. cikkelyét illetően konkrétan mit tettek.

Vorosilov elvtárs válaszol a [fegyverszüneti] egyezmény 6. cikkelyét illetően.

Key tábornok megkérdezi, hogy az egyezmény 6. cikkelye alapján a magyar kormány adott-e ki törvényt a Szovjetunióból és az Egyesült Nemzetek más országaiból elhurcolt javak nyilvántartásba vételéről.

Vorosilov elvtárs azt feleli, hogy a törvényt kiadták[3], de annak eredményei túlságosan jelentéktelenek, és áttér a [fegyverszüneti] egyezmény 7. cikkelye teljesítését illető válaszra.

Key tábornok megkérdezi, hogy a magyar kormány átadott-e a szovjet főparancsnokságnak hadizsákmányként üzemi berendezéseket és más technikát?

[3] Valójában nem törvényről, hanem az 527/1945. sz. ME. rendeletről van szó, mely 1945. március 17-én lépett hatályba. (Magyarországi Rendeletek Tára 48.)

Vorosilov elvtárs az a választ adja, hogy nem adott át, és áttér a [fegyverszüneti] egyezmény 8., 9., 10. és 11. cikkelyeit érintő válaszokra.

Vorosilov elvtárs kiegészítő adatokat kér Trajnyin elvtárstól a 9. cikkelyt illetően, a magyar kormány által a szovjet főparancsnokságnak történt hajók átadásáról.

Trajnyin elvtárs azt feleli, hogy semmivel nem tudja kiegészíteni, mivel a magyar kormánynak nem volt mit átadnia.[4]

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy a magyar kormány nem teljesíti a 11. cikkelyben a Szövetséges Ellenőrző Bizottság ellátására vonatkozó kötelezettségeit, többek között az angol képviselet helyiségeinek helyreállítását illetően. Fel kell vetni a kérdést a miniszterelnök előtt.

Vorosilov elvtárs azt válaszolja, hogy ilyen kérdést nem helyénvaló a miniszterelnök előtt felvetni, és áttér a 12. cikkely teljesítésével kapcsolatos válaszokra.[5]

Vorosilov elvtárs megkérdezi Levuskin és Szova elvtársat, mit tudnak arról a tárgyalásról, amely a [fegyverszüneti] egyezmény 12. cikkelyének értelmében Magyarország által Jugoszláviába és Csehszlovákia történő, 100 millió amerikai dollár értékű szállításokról folyik.

Levuskin és Szova elvtársak azt felelik, hogy a tárgyalások valószínűleg nem folynak. Feltétlenül pontosítani kell.

Key tábornok kérdezi:

1. Van-e már terv vagy lista a magyar kormánynak benyújtott, 200 millió amerikai dollár értékben megállapított árukról és berendezésekről.[6]

Vorosilov elvtárs azt válaszolja, hogy terv már van, de kis pontosítást igényel.

2. Voltak-e már valamilyen szállítások a terv terhére?

Vorosilov elvtárs válasza: Nem.

Edgcumbe tábornok megkérdezi: A szállítási terv összeállításakor nem fognak-e sérülni a szövetséges államok érdekei?

Vorosilov elvtárs: A terv összeállításakor figyelembe vették Anglia és az USA érdekeit, de mivel ezeknek az országoknak nincs teljes egészében benyújtott követelésük, a magyar kormánynak nehezebb lesz megoldani ezt a kérdést, annál is inkább, mivel a közeli [időszakban] a Jugoszláviának és Csehszlovákiának történő szállításokról kell tárgyalásokat folytatnia.

Vorosilov elvtárs megkérdezi Szova elvtársat: Hogyan áll az ügy az Edgcumbe tábornok által feltett kérdést illetően?

Szova elvtárs azt feleli, hogy a szállítási terv összeállításakor figyelembe vették a szövetséges államok érdekeit.

[4] Az amerikai változat szerint a 10. cikkellyel kapcsolatban a következő hangzott el: „A 10. cikkely kötelezi a magyar kormányt minden kereskedelmi hajó átadására. Ezt a fenti okból kifolyólag nem tudja teljesíteni." (Documents of the meetings, 45.)

[5] Ezzel a cikkellyel kapcsolatban Vorosilov elmondta, hogy a magyar kormány a szovjetek felé teljesítette kötelezettségét. Ez a cikkely előírta az ipari, közlekedési vállalatok stb. átszervezését is. Majd hozzátette: „A magyar kormány nem tudott sokat tenni. De mivel a Vörös Hadsereg érdekelt az ipar és hírközlés átszervezésében, saját kezébe vette az irányítást. A magyarok azt mondták, hogy akarják, hogy ezt mi megtegyük, mi pedig ezt örömmel tettük." (Uo.)

[6] Az amerikai jegyzőkönyv szerint: „Ezen azt kell értenem, hogy már döntés született az áruk és berendezések áráról?" (Uo.)

Key tábornok megkérdezi, tisztázták-e a „Tungsram" gyárral kapcsolatos kérdést?[7]

Vorosilov elvtárs azt válaszolja: ez a 13. cikkelyhez tartozik, és áttér a [fegyverszüneti] egyezmény 13. cikkelyét érintő válaszokra.

Vorosilov elvtárs Key tábornoknak azt feleli, hogy a „Tungsram" gyár kérdését illetően az anyagokat tanulmányozták Moszkvában és azt a választ kapták, hogy ez a gyár alapvetően német, és hadizsákmányként kiszállították. Információink az USA-tőkéről [részesedéséről] eltérnek attól, amit az amerikai képviselők beterjesztettek. Következésképp a magyar kormánynak magának kell kielégítenie az USA követeléseit a „Tungsram" gyár kérdését illetően.

Key tábornok azt mondja: Hiszen Ön mondta, hogy hadizsákmányt nem vittek ki, és hirtelen [azt mondja, hogy] a „Tungsram" gyárat mint hadizsákmányt szállították ki.

Vorosilov elvtárs: A szovjet főparancsnokság elhatározta, hogy ezt a gyárat, mint nagy hadi jelentőséggel bíró német [üzemet], kiszállítja a Szovjetunióba. Ez az ő ügye, mivel abban az időszakban a front volt a gazda.

Key tábornok azt mondja, hogy [ezt] kormánya tudomására kell hoznia, és megkérdezi, milyen üzemeket szállítottak még ki hadizsákmányként.

Vorosilov elvtárs azt válaszolja: Pontos adataim nincsenek, de nyilván kivittek még valamit, mint [hadi]zsákmányt. Megkérdezi Szova elvtársat, mivel tudja kiegészíteni ezt a kérdést.

Szova elvtárs azt feleli, hogy adatokkal ő sem rendelkezik. Ezt a kérdést a frontok [parancsnokságai]val kell pontosítani.

Vorosilov elvtárs összegzi – erről a kérdésről a következő értekezleten beszélünk.

Edgcumbe tábornok elmondja, tudomása van arról, hogy egy sor, angol cégekhez tartozó üzem felett a Vörös Hadsereg katonái gyakorolnak ellenőrzést, és megkérdezi, mikor adják át őket a magyar kormánynak.

Vorosilov elvtárs azt válaszolja, hogy ilyen üzem lényegesen több van, mint amennyiről Edgcumbe tábornok adatokkal rendelkezik. Ezek az üzemek a frontparancsnokságok hatáskörében vannak, és az európai háború befejezésével összefüggésben nyilván hamarosan átadják őket a magyar kormánynak.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy az angol kormány érdeklődik a magyarországi brit cégek állapota iránt, és engedélyt kér arra, hogy képviselői felkeressék ezeket az üzemeket és megismerkedjenek az állapotukkal.

Vorosilov elvtárs azt feleli, hogy ez gyakorlati jellegű kérdés, a konferencia munkájának befejezése után [is] meg lehet oldani, mivel előzetesen maguknak kell megismerkedniük ezekkel a vállalatokkal.

Key tábornok engedélyt kér az olajtelepek meglátogatására, és megkérdezi, hogy a frontok mikor adják át őket a SZEB hatáskörébe és illetékességi körébe.

[7] Az amerikai érdekeltségű Tungsram (Egyesült Izzó) gyár leszerelése és hadizsákmányként történő elszállítása 1945 márciusában kezdődött: az ezt követő nyolc hét alatt a gyár berendezéseinek 96%-át, a lámpakészlet 50%-át, valamint a nyersanyagkészlet 75%-át szállították a Szovjetunióba. Mivel a Tungsram nem szerepelt a magyar kormány kötelezettségeit tartalmazó jóvátételi listán, Key tábornok több ízben is tiltakozott Vorosilov marsallnál az elszállítás miatt, ezek a tiltakozások azonban eredménytelenek maradtak. L. Borhi László: Megalkuvás és erőszak. 71–72., valamint FRUS 1945. vol. IV. 813.

SZTE Egyetemi Könyvtár SZEGED I.

Vorosilov elvtárs azt válaszolja: nyilvánvaló, hogy ezt a kérdést hamarosan el fogják dönteni, és áttér a [fegyverszüneti] egyezmény 14., 15. és 16. cikkelyeinek teljesítését illető válaszokra.[8]

Key tábornok megkérdezi: A közeljövőben létrehozzák-e a hírközlést Magyarország és a többi állam között?

Vorosilov elvtárs azt feleli: A közeljövőben helyreállítják a rendes diplomáciai kapcsolatot Magyarország és a többi állam között, s attól kezdve helyreáll a hírközlés.

Key tábornok megkérdezi, hogy milyen hamar állítják helyre a rendes diplomáciai kapcsolatot az országok között.

Vorosilov elvtárs azt feleli: Hamarosan helyreállítják a normális diplomáciai kapcsolatokat[9], és áttér az [fegyverszüneti] egyezmény 17. és 18. cikkelyeinek teljesítését érintő válaszokra.[10]

Vorosilov elvtárs vitára bocsátja a Key tábornok által küldött levelet[11] a SZEB működésének új időszakáról azzal összefüggésben, hogy befejeződött a háború Németországgal, amint azt a Magyarországgal kötött fegyverszüneti egyezményben kikötötték.

Key tábornok azt javasolja, hogy dolgozzák ki a SZEB új ügyrendjét, amely tekintetbe veszi az angol és az amerikai képviselet azonos jogait a SZEB-ben, a harci cselekmények időszakában megvolt korábbi korlátozások nélkül.

Vorosilov elvtárs megadja a szót Key tábornoknak, aki azt mondja, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság működésének második szakaszában az angol és az amerikai képviseletnek egyenlő mértékben kell részt venni a SZEB minden gyakorlati tevékenységében és három pontot javasol: 1. az angol és az amerikai képviseletnek a SZEB valamennyi részlegében képviseltetve kell lennie; 2. a képviseletek vezetői a SZEB elnökének helyettesei kell hogy legyenek; 3. a SZEB-től kiinduló valamennyi utasítást egyeztetni[12] kell az amerikai és az angol képviselettel. Végül arra kéri a marsall urat, hogy fejtse ki véleményét az adott kérdésről.

Vorosilov elvtárs megkéri Edgcumbe tábornokot, hogy mondja el a véleményét.

Edgcumbe tábornok csatlakozik Key tábornok véleményéhez.

Vorosilov elvtárs azt mondja, hogy technikai okok miatt nem volt jelen, amikor a Magyarországgal való [fegyverszüneti] egyezmény feltételeit összeállították és nem

[8] Az amerikai jegyzőkönyv szerint Vorosilov kijelentette: „A 14. pont, vagyis a háborús bűnösök elfogása és bíróság elé állítása terén a magyar kormány nem sokat tett, bár a fasisztabarát szervezeteket feloszlatta és külön rendeleteket adott ki feloszlatásukról. A 16. ponttal kapcsolatban a Marsall azt mondta, hogy a kommunikáció terén felállították a szükséges intézkedéseket és ezek megfelelően végzik munkájukat. (Documents of the meetings, 47.)

[9] Az amerikai jegyzőkönyv szerint Key ezután azt kérdezte: „A katonák ekkor hazamehetnek?" A kérdésre Vorosilov a következőt válaszolta: „Nehéz a diplomatáknak katonák nélkül dolgozniuk. Talán egy év múlva eltávozhatnak." (Uo.)

[10] Az amerikai jegyzőkönyv szerint Vorosilov kijelentette: a polgári közigazgatást szinte az egész országban helyreállították, kivéve a Dunántúlt. Hamarosan mindenhol helyreáll a polgári közigazgatás, tehát az egyezmény 17. pontja úgy tekinthető, mint amelynek teljesítése folyamatban van. (Uo., 48.)

[11] Az eredeti levelet l. Commanding General's Narrative Report of Operations United States Military Representation on the Allied Control Commission for Hungary. Department of the Army, The Center of Military History, Washington DC, 8-3.3 BA.

[12] Mind az angol mind az amerikai verzióban jóváhagyás szerepel!

tud pontos magyarázatot adni, hogy mire alapoztak a 18. cikkely értelmezésekor, és Puskin elvtárshoz fordul azzal a kéréssel, hogy fejtse ki véleményét.

Vorosilov elvtárst kéri Key tábornokot, hogy Puskin elvtárs hozzászólása előtt magyarázza meg a 2. pontot – a SZEB elnökének helyettese (a képviselet vezetője) névleges helyettes-e, vagy hogyan határozza meg a jogait, helyzetét és funkcióját, figyelembe véve, hogy az állandó helyettest a szovjet fél adja, és annak is kell adnia.

Key tábornok elmagyarázza: Nem fontos, ki fogja helyettesíteni a SZEB elnökét; nyilván lesz három helyettes, arra gondol, hogy a SZEB gyakorlati működésének minden kérdését a három állam képviselői közösen döntsék majd el oly módon hogy az [egyes] részlegekben a vezetők helyettesei az amerikai és angol képviselet képviselői lesznek.

Puskin elvtárs azt mondja, hogy a Magyarországgal kötött fegyverszüneti egyezmény 18. cikkelyét a tárgyalások idején nem vitatták meg, hanem teljes egészében a Bulgáriával kötött fegyverszüneti egyezményt vették át.[13] Ami a magyarországi SZEB ügyrendjét illeti, az új, mivel a SZEB-nek ilyen ügyrendje Bulgáriában, Romániában és Finnországban nem volt. A magyarországi SZEB ügyrendjének vitája során kiderült, hogy abban a kérdésben, hogy a SZEB-ben lévő szövetséges országok képviselőinek milyen jogai legyenek a SZEB működésének második szakaszában, a megegyezésre olyan sok idő kellett volna, ami elhúzta volna a Magyarországgal kötendő fegyverszüneti egyezmény megkötését. Ezért elhatározták, hogy csak a magyarországi SZEB működésének első szakaszára vonatkozó szabályokat állapítják meg.

Key tábornok: Ezért is terjesztettem be megvitatásra ezt a javaslatot.

Puskin elvtárs azt feleli, hogy senkinek nem áll szándékában Key tábornoktól megvonni a jogot, hogy ebben a kérdésben javaslatot tegyen.

Vorosilov elvtárs Edgcumbe tábornokhoz fordul: Van-e valami kiegészítése ebben a kérdésben?

Edgcumbe tábornok azt válaszolja, hogy ez a kérdés a közeljövő teendője.

Vorosilov elvtárs hozzáteszi, hogy egyetért azzal, hogy ez a közeljövő ügye és Moszkvában kell eldönteni, mivel az USA, [Nagy-]Britannia és a Szovjetunió magas rangú személyiségeinek kell ebben dönteni.

Összefoglalva: számára most már ismert kollégái, Key és Edgcumbe tábornokok véleménye, és kifejti véleményét, hogy elérkezett az az időszak, amikor ki kell szélesíteni a képviseletek jogait, és meg kell határozni a kötelezettségeiket a SZEB-ben.

Key tábornok azt mondja, hogy ő teljes egészében egyetért azzal, hogy az adott kérdést az Egyesült Nemzetek képviselőinek kell eldönteni.

Vorosilov elvtárs azt mondja, hogy ebben a kérdésben azonos a véleményünk és várjuk a kérdés mielőbbi eldöntését, Moszkvával pedig már közöltük a véleményünket. Az értekezleten eldöntendő minden kérdést kimerítettünk.

Edgcumbe tábornok kérdezi: a múltkori értekezleten azt mondták nekünk, hogy önöknek tíz megyében vannak képviselőik. Növekedett-e ez a szám mostanáig?

Levuskin elvtárs: Jelenleg a SZEB-nek húsz képviselője van a magyarországi megyékben.

[13] Ezzel kapcsolatban l. Michael M. Boll (szerk.): The American Military Mission in the Allied Control Commission for Bulgaria. Columbia University Press, New York, 1985.

Edgcumbe tábornok megkérdezi: mikor lesz a következő értekezlet?

Vorosilov elvtárs azt feleli, hogy az anyag felhalmozódásának megfelelően.

Key tábornok azt javasolja, hogy havonta két alkalommal legyen megbeszélés.

Vorosilov elvtárs beleegyezését adja, a következő értekezletet 1945. június 20-ra tűzi ki.[14]

Kölcsönösen megköszönik az értekezlet munkáját.

Lejegyezte: Mihajlov gárdaőrnagy
Lugovcov gárdaőrnagy

AVP RF f 453. op. 1a. papka 8a. gy. 61.
Géppel írt tisztázat. A dokumentumon Mihajlov és Lugovcov aláírása szerepel.

[14] A SZEB következő ülését 1945. július 17-én tartották.

3.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. július 17-i ülésének jegyzőkönyve

Feljegyzés a magyarországi SZEB-nek a magyarországi SZEB egyesült államokbeli és egyesült királyságbeli képviselőivel tartott tanácskozásáról

1945. július 17.
20.00 órától 23.00 óráig

Jelen voltak a SZEB részéről: K. Je. Vorosilov, a Szovjetunió marsallja, G. M. Puskin követ, I. I. Levuskin vezérőrnagy, A. N. Kondratov vezérőrnagy, A. M. Beljanov vezérőrnagy, M. F. Novikov ezredes, Ju. I. Szova ezredes, Sz. I. Belikov I. osztályú kapitány és Rjabcsenko ezredes.

Az USA képviseletétől: William S. Key vezérőrnagy, Dallas S. Townsend ezredes, William F. Dietrich I. osztályú kapitány, Frank W. Gillespie ezredes, Henry G. Simmonite ezredes, Edward J. Czerniuk őrnagy és Lawrence R. Hagy őrnagy.

Az Egyesült Királyság képviseletétől: O. P. Edgcumbe vezérőrnagy, J. H. C. Simpson légierő-parancsnok, G. A. C. MacNab dandártábornok, Pemberton alezredes, P. C. Capron őrnagy, S. V. Chambers úr és J. B. Stewart úr.

A tanácskozáson a következő kérdéseket vitatták meg:

1. A magyar kormány kérésének megvitatása 200 000 svábnak Magyarország területéről történő kitelepítéséről.

2. A magyar kormány kérésének megvitatása az angol-amerikai megszállási övezetben található háborús bűnösöknek a jegyzék alapján történő átadásáról

3. Tájékoztatás a fegyverszüneti egyezmény feltételeinek teljesítéséről

a) Az egyezmény 12. cikkelyének teljesítése

4. Folyó ügyek

a) Két vonatról, amely az amerikaiak utasítására Ausztriából érkezett a SZEB tudomása nélkül.

b) A SZEB jövőbeni együttes ülései összehívásának és előkészítésének elfogadott rendje.

Mivel az ülés napirendjét a képviselőkkel, Key és Edgcumbe tábornokokkal előzetesen egyeztették, Vorosilov marsall az ülés megnyitása után azonnal rátért az első napirendi pont megvitatására.

A *marsall* azt mondja, hogy a magyar kormány szóban és írásban felvetette[1] a SZEB előtt a sváboknak nevezett magyarországi németek Magyarországról történő kitelepítésének kérdését. Azt kérte [a kormány], hogy ugyanúgy bánjanak velük, mint a háborús bűnösökkel, mivel azok is. Magyarországon az ilyen sváb lakosság kb. 500 000 főt tesz ki. Ebből az 500 000-ből bizonyos rész magyarosodott, félmagyarrá-félnémetté vált, a másik rész (200 000 ember) megőrizte német nemzeti sajátosságait. Ez az utóbbi rész jelentős szerepet játszott a második világháborúban. Ez a rész volt a német befolyás közvetítője Magyarországon, belőlük jött létre a speciális hadsereg, a Volksbund, bázisul szolgált a hadseregben lévő hírszerző egységek, az SS-csapatok létrehozásához.

Magyarország kormánya szükségesnek tartja az 500 000 főnyi svábból a legaktívabb, a háborúban bizonyos szerepet játszott kb. 200 000 ember kitelepítését Magyarországról valahová Magyarország határaitól távolra, attól tartva, hogy a jövőben Magyarország számára negatív szerepet játszhatnak.

A magyar kormány szóbeli jegyzékében[2] azt állítja, hogy ezt a kérdést nemcsak az általa kiadott rendeletnek[3] megfelelően veti fel, de kéri is, hogy teljesítsék kérelmét, mivel ez a rész valóban veszélyt jelent Magyarország számára.

Miután a marsall felolvasta a magyar kormány szóbeli jegyzékét, kijelentette, hogy ezt a kérdést általános formában veti fel, és szeretné megismerni az USA és az Egyesült Királyság képviselőinek véleményét. A maga részéről teljesíthetőnek tartja a magyar kormány kérését, és ha a képviselők egyetértenek, vessék fel a kérdést kormányaik előtt abban a szellemben, hogy szükség van erre az intézkedésre.

Key tábornok személyes egyetértését kifejezve aláhúzza a kérdés fontosságát, és azt mondja, nem volt elég ideje, hogy tanulmányozza azt. Kijelentette, ahhoz, hogy a kérdést eldöntsék, kapcsolatba kell lépnie kormányával, teljes képet kell adnia ennek a 200 000 svábnak a helyzetéről. Csak miután megkapta a választ kormányától, teheti meg javaslatait.

Edgcumbe tábornok teljes mértékben egyetért Vorosilov marsallal és Key tábornokkal [abban], hogy ez nagy jelentőségű kérdés. Edgcumbe tábornok anélkül, hogy

[1] A koalíciós pártok az 1945. május 14-i pártközi értekezleten határozták meg a magyarországi németek kitelepítésének alapelveit, Gyöngyösi külügyminiszter ezután tájékoztatta a SZEB elnökét arról, hogy a magyar kormány mintegy 300 000 német nemzetiségű magyar állampolgár kitelepítését tervezi.

[2] A magyar kormány 1945. július 5.-I 30 986/pol. jegyzékéről lehet szó. Ezt a jegyzéket Levuskin 1945. augusztus 23-án juttatta el az amerikai képviseletnek. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 20a. gy. 70.)

[3] Az ideiglenes nemzeti kormány 1945. július 1-jén adta ki a 3820/1945. sz. ME. rendeletet a volksbundista, hitlerista németek kitelepítésének előkészítéséről és a Népgondozó Hivatal hatáskörének kiegészítéséről. Az e rendelet alapján létrehozott bizottságok vizsgálták nemzethűség szempontjából a magyarországi németeket, és sorolták be négy csoport valamelyikébe: az elsőbe kerültek a szélsőjobboldali szervezetek vezetői, másodikba azok tagjai, harmadikba támogatóik, negyedikbe pedig azok, akik semmilyen formában nem vettek részt ezeknek a szervezeteknek és mozgalmaknak a tevékenységében. E besorolás alapján határozták meg azután az internálandó, összeköltöztetendő vagy vagyonelkobzásra ítélt személyek körét. A magyarországi németek Németországba történő áttelepítéséről végül az 1945. december 29-én megjelent, 12.330/1945. sz. ME. rendelet intézkedett.

személyes véleményét kifejtette volna, kijelentette, hogy kormánya tudomására kell hoznia a kérdés valamennyi részletét, amelynek [a kormánynak] nem közömbös, hogy Németországnak mely részébe telepítik ki ezt a 200 000 svábot, és csak ezután ad végleges választ.

A továbbiakban a *marsall* azt mondja, hogy ez a kérdés túllép a mai ülésen eldönthető kérdések keretén, hogy Key és Edgcumbe tábornokoknak kormányaik tudomására kell hozniuk, de nem szabad elhúzni a kérdés megoldását. Jelenleg több országban (Bulgária, Jugoszlávia, Csehszlovákia) vetnek fel ilyen kérdéseket. Magyarország a legfiatalabb demokratikus ország, berendezkedése még nem eléggé erős, és ha mind az 500 000 sváb, aki mindig ellenséges volt, az országban marad, akkor Magyarországnak nehéz lesz létrehozni és megerősíteni a demokratikus rendszert, különösen ott, ahol a svábok teszik ki a lakosság jelentős részét. A marsall kéri a képviselőket, hogy kormányaikat jóindulatú szellemben tájékoztassák.

Key tábornok arra a kérdésére, hogy a magyar kormány a svábok maradék részét, a 200 000 főn kívül meg szándékozik-e hagyni saját állampolgárának, a *marsall* azt válaszolta, hogy a magyar kormány adatai szerint kb. 200 000 sváb aktívan tevékenykedett a szövetségesek ellen, a maradék 300 000 fő között pedig szintén vannak rosszindulatú elemek, de a kormány úgy véli, hogy jóindulatú állampolgárokká válnak.

A *marsall* hozzátette, hogy kérésével a magyar kormány nincs egyedül, támogatja mind az öt demokratikus párt, vagyis az egész nemzet. Ezt szintén a szövetséges kormányok tudomására kell hozni.

Key tábornok megkérdezi, hogy a szovjet kormány helyesli-e a magyarok adott kérését. A kérdésre válaszolva a marsall hangsúlyozta, hogy ez idáig személyes véleményét fejezte ki, és nem a szovjet kormány viszonyát ehhez a kérdéshez, és ha a szövetségesek képviselői egyetértenek, akkor felveti a kérdést kormánya előtt.

Befejezésül a *marsall* a kérdés következő megoldását javasolja: Key és Edgcumbe tábornokok tájékoztatják kormányaikat, megkérdezik véleményüket, a következő ülésen újra megtárgyalják a kérdést, és meghozzák a döntést.

Key és Edgcumbe tábornok egyetértését fejezi ki a marsall javaslatával.

Áttérve a *második napirendi pont* megvitatására, a *marsall* azt mondja, hogy a magyar kormány 1945. július 5-én szóbeli jegyzéket küldött a SZEB-nek,[4] amelyben kéri, hogy adják át neki a magyar háborús bűnösöket, akik a kormány elérhetőségén kívül vannak [annak érdekében], hogy átadhassák őket a magyarországi bíróságoknak.

A marsall felolvassa a jegyzéket. A magyar kormány listát mellékelt jegyzékéhez 557 főről. Ezek a listák nem teljesek, benne vannak Szálasi [Ferenc] és kormányának [tagjai], a szövetségesek által elfoglalt területen található legismertebb fasiszta személyiségek, miközben néhányan közülük letartóztatásban vannak, míg mások szabadon sétálnak. Szóban közlik, hogy az utóbbiak fenyegetik az erőszakkal elhurcolt magyarokat és magát a magyar kormányt. Ezért is kéri a magyar kormány a kiadásukat, hogy példásan megbüntessék [őket].

[4] Gyöngyösi János külügyminiszter 1945. július 5-én személyesen adta át a háborús bűnösök átadására vonatkozó szóbeli jegyzéket Puskin követnek. Az erre vonatkozó feljegyzést l. MOL XIX-J-1-k 1945-50 207., illetve MOL XIX-J-1-k 1945-30 988 (7/pol.) 70. d.

A *marsall* hajlandó támogatni az adott kérést, lehet, hogy nem mindenkire vonatkozóan, de legalább 30-40 embert illetően. A marsall hangsúlyozza, hogy elítélésük magában Magyarországon is nagy jelentőséggel bírna. Kijelentette, hogy ha Key és Edgcumbe tábornokok támogathatónak tartják a kérést, felvetné a kérdést kormánya előtt.

Key tábornok a marsall szavai után kijelentette, hogy kormánya mindent megtesz, hogy az amerikaiak által elfoglalt területen található bármely háborús bűnöst a magyar kormány kezébe adja, és hogy erről tájékoztatja kormányát.

Edgcumbe tábornok meggyőződését fejezte ki, hogy az ő kormánya is egyetért a kérés teljesítésével, de kijelenti, hogy kormányának szüksége van a háborús bűnösök listájára, mivel néhányan szabadlábon vannak, és őket börtönbe kell zárni. A továbbiakban Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy az összes háborús bűnöst csoportokra kell osztani bűntettei tényállása szerint.

Válaszul erre a *marsall* azt mondja, nincs szükség arra, hogy bűnügyi kategóriákat állapítsanak meg Szálasi és kormánya számára, velük kapcsolatban abból a tételből kell kiindulni, hogy az egész kormány bűnös, tönkretette hazáját, lehetőséget adott a németeknek, hogy Magyarországon 2-3 hónappal tovább tartsák magukat, és a Vörös Hadsereg harcosainak vérét ontsák. Ez [azoknak a] bűnösöknek a kategóriája, akik az egész ország ellen léptek fel, amikor a régebbi katonai vezetők már elfordultak a németektől. A kormány a listán feltüntetett valamennyi személyt bűnösnek tartja, nem fogja ártatlanul megbüntetni őket. Részletes osztályozást csinálni most annyit jelent, mint elhúzni az ügyet.

Edgcumbe tábornok egyetért a marsallal, de kijelenti, hogy mégis szükség lenne a bűntett tényállása szerint felosztott listákra, legalább általános formában.

Ezt követően a *marsall* felolvassa a főbűnösök 13 fős listáját (Szálasi és kormánya), és azt mondja, hogy a magyar kormánynak javasolni lehet majd, hogy ossza fel a háborús bűnösöket megfelelő kategóriákra, mivel a listán csak a vezetéknevük és a rangjuk szerepel, jelöljön ki mintegy 30-40 főbűnöst, [fogalmazzon meg] rövid vádat.

A *marsall* azt javasolja, hogy kérjék meg a magyar kormánytól a 30-40 legfontosabb bűnös jegyzékét a bűntett tényállása szerint csoportra bontva abból a célból, hogy mielőbb átadják a szövetségesek képviselőinek (két nap), a többi bűnös listáját pedig a kormánynak 10 napon belül kell rendelkezésre bocsátania. A lista megérkezése után a szövetségesek megteszik a szükséges intézkedéseket.

Key és Edgcumbe tábornokok egyetértésüket fejezik ki a marsall javaslatával.

Ezzel a kérdéssel kapcsolatban *Edgcumbe tábornok* kijelentette, tájékoztatást kapott a kormányától arról, hogy Ausztriának és Olaszországnak a brit csapatok által megszállt területén 28 000 magyar hadifogoly van, köztük vannak erőszakkal elhurcolt személyek is. Lehetséges, hogy a listán megjelölt háborús bűnösök is vannak a 28 000 fő között.

Ezzel kapcsolatban a *marsall* azt mondta, hogy jobb a 28 000 fő kérdését a következő ülésen elemezni. Key és Edgcumbe tábornokok ezzel egyetértenek.

A *harmadik kérdésben* a *marsall* tájékoztatást adott a békeszerződés 12. cikkelyének a magyar kormány által való teljesítéséről, 300 millió amerikai dollár összegű jóvátétel fizetéséről a Szovjetuniónak, Csehszlovákiának és Jugoszláviának. E három ország között megegyezés történt, amelynek értelmében 200 millió amerikai dollárért a Szovjetuniónak és 100 millió amerikai dollárért Csehszlovákiának és Jugoszláviának árut kell szállítani. Ez év július 15-én írták alá az egyezményt Magyarország és a Szovjetunió között 200 millió amerikai dollár értékű [áru] szállításáról hat év alatt.[5] Az egyezmény különböző termékek és néhány berendezés szállítását tervezi. A tárgyalások áprilisban kezdődtek, és júniusban fejeződtek be.

1945-ben a magyar kormánynak több mint 33 millió amerikai dollár értékű anyagi értéket kell szállítani, de ez idáig csak kb. 700 000 dollár értékben szállított. A kormány ígéri, hogy pontosan teljesíti kötelezettségeit.

A tárgyalások alatt nem volt semmiféle nagy véleménykülönbség, és az a kölcsönös megértés szellemében zajlott.[6]

A *marsall* kijelentette, hogy nem szükséges felsorolni a szállításokról szóló megállapodás minden cikkelyét. Key és Edgcumbe tábornokok még korábban azt kérték, hogy a marsall küldje el ennek az egyezménynek a másolatát. A szállításra vonatkozó egyezmény másolatának [az angol és az amerikai félnek] történő átnyújtása a szovjet kormány válaszától függ, amelyet a marsall megkérdezett ebben a kérdésben.

Válaszolva Key tábornoknak a maradék 100 millióra vonatkozó kérdésére a *marsall* elmondta, magánközlésből tudja, hogy Csehszlovákia és Jugoszlávia között létrejött a megállapodás arról, hogy ebből a 100 millió dollárból 30 millió értékben Csehszlovákiának és 70 millió értékben Jugoszláviának kell árut szállítani. Ezt a közlést azonban hivatalosan még nem erősítették meg. Azonkívül Csehszlovákia és Jugoszlávia képviselői még nem nyújtották be a magyar kormánynak igényeiket. Levuskin tábornok, akit a marsall megkérdezett erről, megerősítette ezt.

Edgcumbe tábornok, ehhez a kérdéshez hozzászólva felvetette az [fegyverszüneti] egyezmény 12. cikkelye alapján a szövetségeseknek nyújtandó kompenzáció és a [fegyverszüneti] egyezmény 11. cikkelye alapján a szovjet főparancsnokságnak nyújtandó szolgáltatások és eszközök kérdését.

Válaszolva a 11. cikkelyt érintő kérdésre, a *marsall* azt mondta, hogy a harci cselekmények alatt a szovjet főparancsnokság önállóan benyújtotta követeléseit a magyar kormánynak. Mivel jelenleg Magyarországon szovjet megszálló csapatok vannak, továbbra is bejelenti követeléseit azok eltartására. A SZEB ebbe nem avatkozik bele.

A továbbiakban *Edgcumbe tábornok* elmondja, hogy a Brit Birodalomnak komoly [gazdasági] érdekeltségei vannak Magyarországon.[7] A brit képviselet a SZEB-en keresztül már több jegyzéket küldött a magyar kormánynak a magyarországi brit javakról, de nem tudja, hogy mit szándékozik csinálni a magyar kormány ezeknek a javaknak a helyreállítását illetően. Ezzel kapcsolatban felveti azt a kérdést, hogy munkatársainak legyen közvetlen kapcsolata a magyar kormánnyal, úgy hogy minden alka-

[5] Szücs László: A magyar–szovjet jóvátételi egyezmény. Külpolitika, 1996. 2. sz. 93–119.

[6] A tárgyalásokról részletesen, a magyar fél szempontjából l. Baráth Magdolna–Feitl István: Két összefoglaló a magyar–szovjet jóvátételi tárgyalásokról (1945). FONS 2000. 3. sz. 361–379.

[7] A magyarországi brit érdekeltségekkel kapcsolatban lásd a MOL XIX-A-58 III-1945-149/FB sz. ügyiratát, mely 66 üzemet, épületet és egyéb vagyontárgyakat sorol fel.

lommal a SZEB tudomására hozza ezt, és előzetesen konzultál a SZEB gazdasági részlegével.

E kérdés kapcsán a *marsall* kijelentette, hogy az idetartozik, felvetése helyes, de a megvitatást el kell halasztani a következő ülésre, előzetesen pontosítva a SZEB gazdasági részlegének és az Egyesült Királyság képviseletének munkatársai között.

Majd a *marsall* áttért a *folyó ügyekre*.

A SZEB együttes ülései összehívási és előkészítési rendjének kérdését érintve a marsall elmondta, hogy a SZEB vezérkari főnöke e kérdés kapcsán a jelenlegi tanácskozás előtt találkozott Key és Edgcumbe tábornokok képviselőivel, az már mindenki számára ismert, és nincs szükség rá, hogy ezt a kérdést külön megvitassák.

Key és Edgcumbe tábornok egyetértenek.

A továbbiakban a *marsall* a SZEB nevében hivatalosan felvetette a magyar repatriáltakat szállító két vasúti szerelvény Magyarországra küldésének kérdését Ausztria amerikai zónájából a SZEB és a magyar kormány tudta nélkül. Az egyik vasúti szerelvényben 1700 ember volt, amelyek jó fele része - amint azt a marsall személyesen feltételezi - háborús bűnös elem volt. Mindannyian szétfutottak. A második vasúti szerelvényben 1846 fő volt, de belőlük csak 519 fő érkezett Budapestre, több mint 1300 fő szétfutott.

A marsall nagy jelentőséget tulajdonít ennek a kérdésnek, és azt mondja, hogy nem szabad nem számolni a magyar kormánnyal, amely jelenleg nagyon nehéz helyzetben van. Meg kell követelni tőle kötelezettségeinek teljesítését, de nem kell számukra plusznehézségeket létrehozni. Ezt a kérdést azért az angolok jelenlétében veti fel, mert az általuk elfoglalt területeken is vannak ilyen személyek, és a SZEB-bel történt előzetes egyeztetés nélkül Magyarországra küldhetik őket.

Key tábornok nagyon zavarban volt, és elmondta, hogy hasonló esetek többet nem ismétlődnek meg és ígérete van Eisenhower tábornok részéről, aki megparancsolta a korábbi esetek kivizsgálását, amikor amerikai vasúti szerelvényeket küldtek Magyarországra magyar repatriáltakkal.

Ezt követően a *marsall* bezárta a tanácskozást.

A fordítást és a feljegyzéseket készítették

Cserkaszov mérnök-alezredes
Potapov főhadnagy

AVP RF f. 453. op. 1a. papka 8a. gy. 61.
Géppel írt korabeli másodlat. A dokumentumon Cserkaszov és Potapov aláírása szerepel.

4.
A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. augusztus 3-i ülésének jegyzőkönyve

Jegyzőkönyv a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak az amerikai és angol képviselet részvételével tartott üléséről

1945. augusztus 3. 16.00 óra

Elnököl: A Szovjetunió marsallja, K. Je. Vorosilov

Jelen voltak a SZEB részéről: Levuskin vezérőrnagy, Scserbakov vezérőrnagy, Kondratov vezérőrnagy, Beljanov vezérőrnagy, Szova ezredes, Szoldatyenko ezredes, Belikov I. osztályú kapitány, Puskin politikai tanácsadó, Oszokin, a politikai tanácsadó munkatársa.

Az amerikaiak részéről: William S. Key vezérőrnagy, Dallas S. Townsend ezredes, George S. Kovach alezredes, William F. Dietrich I. osztályú kapitány, Henry G. Simmonite alezredes, Edward J. Czerniuk őrnagy.

Az angolok részéről: O. P. Edgcumbe vezérőrnagy, G. A. C. MacNab dandártábornok, J. H. Simpson vezérőrnagy, E. H. C. Branson 3. osztályú kapitány, [J. B.] Pemberton alezredes, P. C. Capron őrnagy, S. V. Chambers úr, J. B. Stewart úr.

Vorosilov marsall kihirdeti a napirendet:

1. A szövetségesek által megszállt területeken található magyar háborús bűnösök átadása (a listáknak megfelelően) a magyar kormánynak
2. A svábok kitelepítése Magyarországról

Megjegyzés: Az USA és Nagy-Britannia képviselőinek válaszai az 1945. július 17-i értekezlet határozatának megfelelően.

3. Key tábornok tájékoztatója és véleményének kifejtése a következő kérdésekben:

a) Az Egyesült Nemzetek állampolgárai követeléseinek tárgyalási módja a [fegyverszüneti] egyezmény 13. cikkelye alapján;

b) a postai-távíró kapcsolat felújításáról Magyarország és a többi állam között;

c) a jelenleg az amerikai csapatok által elfoglalt területen található elhurcolt magyarok és magyar hadifoglyok hazatéréséről.

4. Edgcumbe tábornok tájékoztatója és véleményének kifejtése a következő kérdésekben:

a) a [fegyverszüneti] egyezmény 13. cikkelye alapján a brit javak megfelelő rendben történő visszaadásáról;

b) a jelenleg Ausztria brit zónájában található magyar hadifoglyok és erőszakkal elhurcoltak repatriálásáról. Kb. 28 000 fő, köztük 9000 nő és gyerek repatriálásáról van szó.

5. Különfélék

a) A szövetséges államok újságírói beutazásának engedélyezése Magyarországra

A kérdést Key tábornok vetette fel.

b) Fordult-e a magyar kormány segítségért a SZEB-hez a szlovákiai magyarok ügyében

A kérdést Edgcumbe tábornok vetette fel.

Az első kérdést [napirendi pontot] illetően, a szövetségesek által megszállt zónában található magyar [háborús] bűnösök átadásáról a magyar kormánynak *Key* tábornok jelentette, hogy az adott kérdésben megkérdezte kormányát. Az USA kormánya – mondja Key – azt javasolta, hogy ezt a munkát a bűnösök listáit összeállító és ellenőrző bizottságokkal együtt végezzék. De hogy a bizottság hol található, Key nem tudja, és megkérdezte kormányát.

Edgcumbe tábornok azt mondta, hogy ebben a kérdésben ő is kikérte kormánya véleményét, de mivel a kormány összetétele megváltozott,[1] nem kapott választ.

Vorosilov marsall a jelenlévők tudomására hozta, hogy a magyar kormánytól két levelet kapott,[2] amelyben az szerepel, hogy Key tábornok azt javasolta, küldjenek Magyarországra tíz magyar háborús bűnöst, és megígérte, hogy erre a célra rendelkezésre bocsátja repülőgépét. Ezzel kapcsolatban a marsall rámutatott, hogy ezeknek a leveleknek a tartalma nem felel meg annak, amit az értekezleten Key kijelentett.

Key tábornok biztosította Vorosilov marsallt, hogy ő a magyar kormánnyal nem folytatott semmilyen tárgyalást a SZEB mellőzésével, és lehetséges, hogy a magyar kormánynak egy harmadik levelet is kell küldenie, ahol elhatárolódik a megelőző kettőtől.

A *marsall* javaslatára felolvasták a magyar kormány levelét.

A marsall azt javasolja, hogy tekintsék félreértésnek a levélben a magyar kormánynak Key tábornokkal való megállapodására történt utalást, és akkor folytassák a bűnösöknek a magyar kormány számára történő átadása kérdésének vizsgálatát, mikor az ebben érintett kormányoktól megkapják a konkrét anyagokat.

Ezután a marsall megadja a szót a *második kérdésben* [napirendi pontban] Key és Edgcumbe tábornokoknak véleményük kifejtésére.

[1] 1945. július 27-én általános választásokat tartottak Nagy-Britanniában, melynek eredményeként a munkáspárti Clement Attlee alakított kormányt.

[2] A magyar Külügyminisztérium 1945. augusztus 2-án kelt szóbeli jegyzékében Szálasi Ferenc, Kovarcz Emil, Rajniss Ferenc, báró Kemény Gábor, Vajna Gábor, Reményi-Schneller Lajos, Beregfi Károly, Endre László, Baky László és Imrédy Béla Magyarországra szállítását kérte a SZEB-től. (MOL XIX-J-1-k 1945-31 448/Pol.)

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy a rádió közölte a potsdami konferencia határozatát[3] a németeknek Magyarországról, Csehszlovákiából és Lengyelországból történő kitelepítéséről. Korábban megkérdezte kormányát az adott kérdésben és azt a feleletet kapta, hogy döntés a potsdami értekezlet után lesz. Ugyanakkor Edgcumbe tábornok felhívja a figyelmet ezen kérdés megoldásának nagy fontosságára és az óvatosságra, mivel el kell majd dönteni a kérdést a Csehszlovákiában, Lengyelországban és más államokban lévő németekről is.

A *marsall* azt mondja, számunkra az a fontos, hogy a magyarországi svábokról hozzunk döntést, és röviden tájékoztatást ad a potsdami konferenciának az adott kérdésben hozott határozatainak tartalmáról. Azt javasolja, hogy ebben a kérdésben a kormányoktól kérjenek utasítást.

A *harmadik kérdésben* [napirendi pontban] a marsall megadja a szót Key tábornoknak.

Key tábornok azt javasolja, hogy a magyar kormány hozzon létre egy különleges bizottságot a szövetséges országok állampolgárainak a javak elhurcolásával, a földosztással stb. kapcsolatos követeléseinek kivizsgálására. Ennek kapcsán Key tábornok közli, hogy nem biztos abban, hogy más szövetséges államnak is lesznek-e ilyen követelései, de az USA állampolgárai részéről már van ilyen követelés a „Tungsram" gyárra és lehetségesek még [további] követelések.

Edgcumbe tábornok támogatja Key tábornokot ebben és hozzáteszi, hogy egy ilyen különleges bizottságnak meg kell engedni a közvetlen kapcsolattartást a szövetséges országok a SZEB mellett [működő] valamennyi képviselőjével. Egy ilyen bizottság szükségességét Edgcumbe tábornok azzal próbálja bizonyítani, hogy a brit állampolgároktól a magyar kormányhoz már sok követelés érkezett, de ezekben [az ügyekben] semmi nem történt.

Vorosilov marsall elmagyarázta, hogy bármilyen új szervezet létrehozásának az alaphelyzetből kell kiindulni, amely a szövetséges államok képviselői mint egyik fél és Magyarország ideiglenes nemzeti kormánya mint másik fél között megkötött fegyverszüneti egyezményben van rögzítve. De az érvényben lévő [fegyverszüneti] egyezmény és a magyarországi SZEB ügyrendi szabályzata ilyen bizottság létrehozását nem irányozza elő. Azonkívül egy ilyen bizottság felesleges lesz, mivel a [fegyverszüneti] egyezmény 13. cikkelye egyenesen kötelezi a magyar kormányt, hogy állítsa helyre a jogait, és védje meg az érdekeit az Egyesült Nemzetek valamennyi, vagyis 52 [tag]államának.

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy ő nem ragaszkodna ilyen szervezet létrehozásához, ha a magyar kormány tett volna valamit a listája alapján (a lista formájában benyújtott követelésekről van szó). Ellenkező esetben Edgcumbe tábornok kéri, engedé-

[3] A szövetséges nagyhatalmak 1945. július 17-e és augusztus 2-a között tartott potsdami értekezlete határozott arról, hogy a Lengyelországban, Csehszlovákiában és Magyarországon maradt német lakosságnak vagy egy részének Németországba történő áttelepítésére vonatkozóan intézkedéseket kell tenni. L. Halmosy Dénes: Nemzetközi szerződések... 656-657.

lyezzék számára, hogy az adott kérdésben közvetlenül a magyar kormányhoz fordulhasson.[4]

Vorosilov marsall emlékeztet arra, hogy a szövetséges államok képviselőinek bármiféle kapcsolata a magyar kormánnyal csak a SZEB elnökén vagy elnökhelyettesén keresztül jöhet létre, amint ez a SZEB ügyrendjében világosan rögzítve van, és felhív az ügyrend pontos betartására. Ami az Edgcumbe tábornoktól kapott, az angol állampolgárok tulajdonára vonatkozó követeléseket illeti, az összes levelet átadták a magyar kormánynak, és az mindent megtesz ezeknek a követeléseknek a teljesítésére.

Key tábornok nagyon sajnálja, hogy ez a kérdés ilyen nagy vitát váltott ki, noha kormánya még nem is nyújtotta be követeléseit. De reméli, hogy a „Tungsram" gyárra vonatkozó követelést benyújtják. Kérte, kötelezzék a magyar kormányt arra, hogy sürgősen vizsgálja meg a szövetséges országok állampolgárainak magántulajdona megsértése ügyében benyújtott követeléseket, és hozzon intézkedéseket.

Edgcumbe tábornok kéri, járuljanak hozzá, hogy a szövetséges országok magánszemélyeinek követeléseivel foglalkozó SZEB-ülést a magyar kormánnyal közösen tartsák meg.

Vorosilov marsall rámutat arra, hogy ezek a kérdések jelenleg nem aktuálisak. A fő az, hogy képesek legyenek rábírni a magyar kormányt alapvető kötelezettségei teljesítésére, vagyis a Szovjetunió, Jugoszlávia és Csehszlovákia veszteségeinek törlesztésére. És a szövetségeseknek mint barátoknak segíteniük kell megbirkózni ezzel a feladattal. Nem szabad a magyar kormányt apróságokkal zaklatni és elvonni [a figyelmét], mivel csak 1945-ben 50 millió amerikai dollár [értékű] veszteséget kell törleszteni, ami pengőbe átszámítva 50 milliárd pengőt tesz ki.

A marsall kifejezésre juttatja [azt a] személyes véleményét, hogy összehasonlíthatatlanul jobb lenne, ha a követeléseket nem a szövetséges országok képviselői, hanem maguk a veszteségeket elszenvedett állampolgárok nyújtanák be. Az viszont nyilvánvaló, hogy ezek az állampolgárok valahová elmenekültek, és a követelések a magyar kormány számára nem világosak, mint ahogyan arra a magyar kormánytól kapott 1945. július 27-i levélben is rámutatnak.[5]

A *marsall* hozzájárul, hogy áttérjenek az angol–amerikai megszállási területen található magyar hadifoglyok Magyarországra történő visszatérésének kérdésére[6] és megadja a szót Key tábornoknak.[7]

[4] Edgcumbe tábornok nevében J. B. Pemberton alezredes 1945. július 30-án memorandumot készített a SZEB-nek amely a fegyverszüneti egyezmény 12. cikkelyét és a brit javak visszaadását érintette. A memorandumban arra hivatkozott, hogy habár a magyar kormánynak a SZEB-en keresztül már korábban átadták a magyarországi brit javakra vonatkozó információkat, a magyar kormány semmilyen lépést nem tett. Pemberton ezért azt javasolta, hogy hozzanak létre egy magyar bizottságot, és tegyék lehetővé, hogy a brit képviselet közvetlenül együttműködjön ezzel a bizottsággal. A memorandum megvitatását Pemberton a SZEB akkor még 1945. július 31-re tervezett ülésére javasolta. (AVP RF f. 453. op. 1a. papka 8a. gy. 56.)

[5] A magyar kormány levele nem áll rendelkezésünkre.

[6] Edgcumbe tábornok nevében Pemberton 1945. július 30-án egy memorandumot készített, amelyben az Ausztria brit megszállási övezetében lévő magyar hadifoglyok és erőszakkal elhurcolt személyek hazatelepítésével kapcsolatban több kérdés eldöntését javasolta. Tudni szerette volna, hogy a hadifoglyokat politikai szempontból az Ausztriából történő hazatérésük előtt vagy Magyarországra érkezésük után ellenőrzik. A hadifoglyok ausztriai ellenőrzése esetén a brit és a magyar képviselők számára a hadifogolytáborok

Key tábornok jelenti, hogy a múltkori ülés alapján kérte Eisenhower tábornokot, hogy döntsenek a magyar hadifoglyok Magyarországra való visszatéréséről. De Eisenhower tábornok megtiltotta, hogy elindítsák a hadifoglyokat Magyarországra a SZEB engedélyének megérkezése előtt. Key tábornok kifejezi kívánságát, hogy ezt a munkát a tél előtt fejezzék be.

Vorosilov marsall megkérdezi, hogy a magyarok milyen kategóriáit és mennyiségét javasolja Key tábornok visszajuttatni Magyarországra: a hadifoglyokat, a saját akaratukból elmenekülteket vagy a németek által erőszakkal elhurcoltakat.

Key tábornok azt feleli, hogy nem tudja, a magyaroknak milyen kategóriáját tervezik elindítani Magyarországra. A mennyiségük kb. 28 000 fő.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy az angol-amerikai csapatok által megszállt területen körülbelül 28 000 magyar található. Ezeknek a magyaroknak kategóriák szerinti összetételét nem ismeri, de azt tudja, hogy a 28 000 magyar között 9000 nő és gyerek található, amint erről a múltkori ülésen beszélt. De úgy véli, hogy a magyar hatóságoknak könnyebb lesz ezeket a magyarokat kategóriák szerint megvizsgálni, természetesen abban az esetben, ha Magyarország területén táborokban lesznek elhelyezve.

Key tábornok kéri, hogy ebben a kérdésben hozzanak konkrét határozatokat.

Vorosilov marsall figyelmeztet arra, hogy először is nem ismeretes, hogy mennyi magyar van az angol-amerikai csapatok által megszállt területen. Másodszor ezt nem lehet eldönteni a magyar kormány nélkül, mivel ennek a kormánynak a feladata, hogy ezeknek a magyaroknak közlekedési eszközöket, élelmezést, orvosi segítséget stb. biztosítson.

A marsall kéri, hogy kérdezzék meg Eisenhower stábjában, hogy mennyi magyar van az alábbi kategóriákban:

a) erőszakkal elhurcoltak;

b) saját akaratukból a németekkel elmenekülők;

c) háborús bűnösök és hadifoglyok.

A marsall azt mondja, hogy adataink szerint az angol-amerikai csapatoknak kb. 400 000 magyar adta meg magát.

Key tábornok javasolja, a SZEB és a magyar kormány küldjön képviselőket Linzbe,[8] hogy tisztázzák a magyarok kategóriák szerinti mennyiségét és Magyarországra történő visszatérésük lehetőségeit.

meglátogatásának engedélyezését javasolta. Kérte, hogy állapítsák meg annak körülbeli időpontját, amikor a SZEB kész fogadni az említett személyeket, valamint engedélyt kért arra, hogy a vonatot brit konvoj kísérje Magyarországra, amely azután visszatér Ausztriába. (AVP RF f. 453. op. 1a. papka 8a. gy. 56.)

[7] A fegyveres harcok végeztével Németország amerikai és angol megszállási övezetében maradt közel negyedmillió magyar menekült ellátása komoly terheket rótt a megszálló hatóságokra, ezért azok – a magyarországi SZEB amerikai misszióján keresztül – folyamatosan sürgették a menekültek mind gyorsabb és szervezettebb hazaszállítását. Az ellenőrző bizottság szovjet és amerikai delegációi közötti feszültség 1945 nyarán történt kiéleződéséhez jelentősen hozzájárult a hazatelepítések Szovjetunió általi hátráltatása. Végeredményben 1945 szeptemberében kezdődött meg a közel 250 ezer magyar menekült hazaszállítása. A menekültek számára vonatkozó pontos adatokat l. Documents of the meetings, 440. Más források valamivel magasabbra teszik ezt a számot.

[8] Az amerikai indítvány szerint Linzben Mark W. Clark tábornoknak, az Ausztriában állomásozó amerikai csapatok parancsnokának, valamint Eisenhower tábornoknak, a németországi amerikai megszálló erők parancsnokának és katonai kormányzónak a képviselőivel kellett találkozniuk. Az 1945 augusztusá-

A *marsall* nem tesz ellenvetést a javaslatra és megkérdezi erről a politikai tanácsadót, Puskin elvtársat.

Puskin elvtárs azt feleli, hogy meg lehet csinálni.

Edgcumbe tábornok azt mondja, ő is küld táviratot Ausztriába, hogy vegyenek részt ebben a munkában.

A *marsall* megkéri Key és Edgcumbe tábornokot, hogy ezt sürgősen tegyék meg.

A *marsall* a Magyarországnak az USA-val, a Szovjetunióval és az Egyesült Királysággal való telefon-, távíró- és rádió-összeköttetés helyreállításával kapcsolatos kérdésben tájékoztatást adott arról, hogy engedélyezték a távíró- és rádió-összeköttetés helyreállítását Magyarország és az említett országok között.

Vorosilov marsall megadja a szót Key tábornoknak az általa felvetett kérdésben, az újságíróknak Magyarországra történő beutazásának engedélyezéséről.

Key tábornok elmondja, olvasta az újságban, hogy a szövetséges államoknak újságírói vannak Olaszországban, és ezért vetette fel az USA és az Egyesült Királyság újságíróinak Magyarországra történő beutazásának kérdését.

A *marsall* rámutat, hogy a [fegyverszüneti] egyezményben ez a kérdés nem szerepel. A potsdami értekezletről szóló kommünikében szó volt arról, hogy meg fogják engedni az újságíróknak Németország [egykori] szatellitállamaiba történő beutazását.[9] Nyilván már van döntés, és azt meg fogjuk kapni.

Edgcumbe tábornok elmondja, hogy ő ehhez a kérdéshez hozzáteszi még Anglia Egyesült Királysága ipari képviselői Magyarországra történő beutazása engedélyezésének kérdését.

A *marsall* azt feleli, hogy nincs felhatalmazva arra, hogy engedélyt adjon az ilyen képviselők beutazására, és azt ajánlja, hogy ebben az ügyben forduljanak a Szovjetunió kormányához a meghatározott rend szerint.

A *marsall* megadja a szót Edgcumbe tábornoknak a csehszlovákiai magyarokkal kapcsolatban általa felvetett kérdésben.

Edgcumbe tábornok azt mondja, ezt a kérdést azzal összefüggésben vetette fel, hogy a sajtóban példák vannak arra, hogy Csehszlovákiában rosszul bánnak a magyarokkal.

A *marsall* azt mondja, hogy ő is tudomással bír erről a kérdésről a sajtóból, azonkívül a magyar kormány a SZEB-hez fordult[10] annak kapcsán, hogy Csehszlovákiában

ban Salzburgban tartott találkozó jegyzőkönyvét l. Documents of the meetings, 439-442.

[9] „A három kormány nem kételkedik abban, hogy az európai háború befejezése eredményeként előállott helyzetben a szövetséges sajtó képviselői teljes szabadságot élveznek majd abban, hogy tudósításokat küldhessenek külföldre a romániai, bulgáriai, magyarországi és finnországi eseményekről." HALMOSY Dénes: Nemzetközi szerződések... 655.

[10] A magyar kormány 1945 áprilisa és júniusa között több mint harminc jegyzéket intézett a SZEB-hez a csehszlovákiai magyarok helyzetével kapcsolatban. Lásd ezzel kapcsolatban MOL XIX-J-1-k SZU 1945. Aide mémoire melléklete. 69. d.

elbocsátottak a munkahelyükről kétezer magyar tanárt. Egyéb konkrét adatok nincsenek, ezért a SZEB semmilyen intézkedést nem tud tenni.

Edgcumbe és Key tábornok megköszönik Vorosilov marsallnak az általuk felvetett kérdésekre adott magyarázatot.

A tanácskozás orosz és angol nyelven folyt.
A beszélgetést fordította: Cserkaszov alezredes

Titkárság:
Mihajlov gárdaőrnagy
Lugovcov gárdaőrnagy
Szivakov mérnök-százados

AVP RF f. 453. op. 1a. papka 8a. gy. 61.
Géppel írt tisztázat. A dokumentumon Mihajlov, Lugovcov és Szivakov aláírása alatt szintén kézírással szerepel a dátum: [19]45. aug[usztus] 6.

5.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. augusztus 22-i ülésének jegyzőkönyve

JEGYZŐKÖNYV
A MAGYARORSZÁGI SZÖVETSÉGES ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁGNAK
AZ AMERIKAI ÉS ANGOL KÉPVISELŐK RÉSZVÉTELÉVEL TARTOTT ÜLÉSÉRŐL[1]

1945. augusztus 22. 20 órakor

Elnököl: K. Je. Vorosilov, a Szovjetunió marsallja

Jelen voltak a SZEB részéről: Szviridov altábornagy, Trajnyin ellentengernagy, Levuskin vezérőrnagy, Scserbakov vezérőrnagy, Kondratov vezérőrnagy, Beljanov vezérőrnagy, Osztrovszkij gárdaezredes, Szova ezredes, Belikov I. osztályú kapitány, Bucsinszkij alezredes, Szmirnov ezredes.

Az amerikaiak részéről: William S. Key vezérőrnagy, Dallas Townsend ezredes, Simmonite ezredes, Hagy alezredes, Czerniuk őrnagy.

Az angolok részéről: Edgcumbe vezérőrnagy, MacNab dandártábornok, Simpson légierő parancsnok, Pemberton alezredes, Jennings-Bramley alezredes,[2] Stewart úr, Chambers úr.

Vorosilov marsall ismerteti a napirendet:

1. Információ az angol–amerikai csapatok által megszállt területen, az ott található magyar hadifoglyok és magyar állampolgárok repatriálása végett tett utazás eredményeiről

Előadók: MacNab dandártábornok (angol politikai képviselet)
Szmirnov ezredes (SZEB)
Simmonite ezredes (Amerikai Képviselet)

2. A Magyar Nemzetgyűlés tagjainak – Bartók Béla, Bölöni György, Károlyi Mihály, Vámbéry Rusztem – Magyarországra történő visszatérése (A magyar kormány jegyzéke)

[1] Az amerikai képviselet által az ülésről készített feljegyzés magyarul megjelent: Cseh Gergő Bendegúz: A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. augusztus 22-i ülésének jegyzőkönyve. Történelmi Szemle, 2000/3–4. sz.

[2] Az amerikai jegyzőkönyvben a jelenlévők között D. Bloodworth százados neve is szerepel.

3. A szövetséges országok tudósítói Magyarországra történő beutazásának rendje
4. A SZEB korábbi ülésen határozattal le nem zárt kérdés: a háborús bűnösök visszaadása a magyar kormánynak az angol és az amerikai képviseletek számára előterjesztett listának megfelelően
5. Vorosilov marsall 1945. augusztus 14-i, a SZEB új szabályzatáról szóló levelének megvitatása (William S. Key vezérőrnagy indítványa)
6. Magyarországi választások (William S. Key vezérőrnagy indítványa)

A *marsall* megkérdezi, milyen megjegyzések vannak a napirendhez.

Edgcumbe tábornok kéri, hogy vegyék fel a napirendre a postai és távíró-összeköttetés kérdését is.

A marsall felveszi napirendre a távíró-összeköttetés kérdését.

Az első napirendi pont kérdésében a marsall megadja a szót MacNab dandártábornoknak.

Edgcumbe tábornok azt javasolja, hogy először az amerikai vagy az orosz képviselőt hallgassák meg.

A marsall azt javasolja, ne vitatkozzanak arról, hogy ki legyen az előadó az első kérdésben, és megadja a szót Key tábornoknak.

Key tábornok jelenti, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság legutóbbi, 1945. augusztus 3-i ülése határozatának megfelelően a magyar hadifoglyok és magyar állampolgárok hazatérése ügyében az angol-amerikai megszállási övezetbe kiküldött bizottság előterjesztette a jelentést.[3] A jelentésben a bizottság rámutatott arra, hogy az angol és amerikai csapatok által megszállt területekről Magyarországra történő elindításra 219 000 főt jelöltek ki. Emellett, mondta Key tábornok, a szövetséges csapatok parancsnoksága azt javasolja, hogy a magyarok elindítását szeptember 1-jével, hetente 20 ezer fővel kezdjék. Ezért Key tábornok úgy véli, most csupán azt kell a magyar kormány tudomására hozni, hogy ez év szeptember 1-jétől érkeznek magyarok a megszállt övezetből Magyarországra.

Edgcumbe tábornok kijelentette, hogy csatlakozik a Key tábornok által elmondottakhoz.

A marsall rámutat arra, hogy nem lehet egyszerűen a magyar kormány tudomására hozni a magyarok behozatalát a szövetséges csapatok által megszállt területről, mivel a külön kiküldött bizottság ennek a kérdésnek a tisztázásakor nem lépett kapcsolatba a Szovjet Középső Hadseregcsoport parancsnokságával, és nem tisztázta ennek gyakorlati lehetőségét az adott időpontban. A marsall rámutat, hogy a Magyarországra indítandó magyaroknak az átszállítása az angol és az amerikai csapatok által megszállt területeken nem okoz majd nagy nehézséget. De azon a területen, amelyet a szovjet csapatok szálltak meg, jelenleg nagy tömegű szovjet személyt kell a Szovjetunióba szállítani, akiket a németek erőszakkal elvittek.[4] Ezzel összefüggésben nem

[3] L. a 4. dokumentum 8. sz. jegyzetét.

[4] Az amerikai dokumentum szerint Vorosilov azt mondta: összesen 5 millió szovjet személy van Németországban és Ausztriában (Dokuments of the meetings, 68.).

ismeretes, hogy a Szovjet Középső Hadseregcsoport parancsnoksága képes lesz-e a szovjet állampolgárok Szovjetunióba történő elindítása feladatának teljesítésével egyidejűleg biztosítani a magyarok szállítását is.

Key tábornok azt mondja, hogy a Szovjet Középső Hadseregcsoport lehetőségeit a szovjet félnek kell tisztáznia, de nincs ellenvetése Vorosilov marsall érveire, miszerint a különleges bizottság ezt a kérdést nem dolgozta ki, és javasolja, hogy ezt az ügyet a Szövetséges Ellenőrző Bizottságon és a szovjet kormányon keresztül oldják meg.

A marsall azt mondja, hogy a kérdés további vitatásának nincs értelme, mivel nincs egyeztetve a Középső Hadseregcsoport parancsnokságával. A marsall kijelenti, hogy tisztázni fogja a magyarok átszállításának lehetőségeit a szovjet csapatok által megszállt zónán.

Key tábornok kijelentette, egyetért azzal, hogy az adott kérdésben ne vitatkozzanak, de ellene van annak, hogy a kérdés eldöntését elhalasszák.

Edgcumbe tábornok javasolja, értesítsék előre a magyar kormányt, hogy készítse elő a táborokat és az egyéb technikai eszközöket, amelyek a Magyarországra indítandó magyarok fogadását szolgálják. Ezzel egy időben pedig véglegesen el kell dönteni ezt a kérdést a szovjet csapatok parancsnokságával.

A marsall rámutatott, hogy a magyar kormány már készül a magyarok fogadására: három, 20 000 fő [befogadására alkalmas] tábort szervez, ellenőrző bizottságokat hoz létre, orvosi ellátást, élelmezést stb. [biztosít].

Key tábornok megkérdezi, hogy lehetnek-e még olyan kérdések, amelyek akadályozzák a magyarok elindítását.

A marsall azt válaszolja, hogy felvetődhetnek még bizonyos kérdések, mivel még nem léptünk kapcsolatba a Szovjet Középső Hadseregcsoporttal.

A marsall azt javasolja, hogy a kérdést halasszák el öt nappal, ami alatt ő tisztázza a magyaroknak a szövetséges csapatok által megszállt zónából történő elindításával összefüggő kérdéseket.

Key tábornok sajnálatát fejezi ki, amiért ennek a kérdésnek az eldöntését öt nappal el kell halasztani, és megígéri, hogy a szövetséges csapatok parancsnokságának táviratot küld arról, hogy a kérdés eldöntését öt nappal elhalasztották.

A *marsall* rátér a *második kérdésre* [napirendre]: a magyar nemzetgyűlés négy tagjának a magyar kormánynak történő visszaadására [sic!].

Az adott kérdést illetően a marsall közli, hogy a magyar kormány a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz fordult és a szóbeli jegyzékben azt kéri, hogy engedélyezzék a magyar nemzetgyűlés négy tagjának, Bartók Bélának, Bölöni Györgynek, Károlyi Mihálynak, Vámbéry Rusztemnek Magyarországra történő utazását, akiket az összes párt képviselői megválasztottak.[5] Eközben a marsall rámutat arra, hogy ő lehetségesnek tartja a magyar kormány kérésének teljesítését, az ideiglenes nemzetgyűlés négy

[5] Key vezérőrnagy 1945. szeptember 18-i levelében közölte Vorosilov marsallal, hogy az amerikai kormánynak nincs kifogása az ellen, hogy az említett képviselők visszatérjenek Magyarországra. A választ Vorosilov marsall 1945. szeptember 21-én továbbította a magyar kormánynak. (MOL XIX-A-1-j 1945-VIII-8525 15. d.)

tagja beutazásának engedélyezését, és kéri Edgcumbe és Key tábornokok véleményét. A marsall elmagyarázza, hogy az említett négy képviselő hasznára lehet Magyarország demokratizálásának, és a magyar kormány kéri, hogy gyorsítsák meg a beutazási engedély kiadását ezeknek a képviselőknek, hogy részt tudjanak venni a[z ideiglenes] nemzetgyűlés 1945. szeptember 5-re tervezett ülésén.[6]

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy az adott kérdésben megkérdezi a kormányát, és reméli, hogy a kormány kedvező választ ad.

A marsall megkérdezi, hogy mi a kérdésről Key tábornok véleménye.

Key tábornok azt feleli, hogy ő ugyancsak megkérdezi a saját kormányát, mivel ez politikai kérdés. Eközben Key tábornok megkérdezi, hogy a[z ideiglenes] nemzetgyűlésnek vannak-e még valahol tagjai, akik nem tudnak részt venni az ülésen.

A marsall elmagyarázza, lehetséges, hogy vannak. A marsall csodálkozását fejezi ki, hogy Key tábornok kitartóan javasolja és támogatja százezer magyar Magyarországra történő szállítását, akik között sok a demokrácia ellensége, a szálasista és fasiszta, amikor viszont a nemzetgyűlés három tagjának (az egyik Franciaországban tartózkodik) a visszatérését kellene engedélyezni, Key tábornok még saját véleményét sem fejezheti ki, arra hivatkozva, hogy ez politikai kérdés.

Key tábornok azt feleli, hogy ezen nincs mit csodálkozni, mivel szóbeszéd alapján tudja, hogy a[z ideiglenes] nemzetgyűlés 12 tagját letartóztatták, és valahová eltűntek.[7]

A marsall megkérdezi, hogy ki tartóztatta le őket.

Key tábornok azt feleli, hogy hivatalos értesülése erről nincs, csak kósza hírek, amelyek már kormányához is eljutottak.

A marsall rámutat arra, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság ülésén, amely a három nagyhatalom legmagasabb szervezete, nem vizsgálhatunk olyan kérdéseket, amelyek szóbeszéden alapulnak. A marsall arra is rámutatott, hogy ilyen hírek hozzá nem jutottak el.[8]

Edgcumbe tábornok azt mondja, neki úgy tűnik, hogy egy valaki ebből a négy képviselőből nem Angliában, hanem Amerikában van.

A marsall elmagyarázza, a kérdés nem az, hogy hol vannak, Amerikában vagy Angliában, hanem az, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság angol és amerikai képviseletének mi a véleménye: szükséges és kívánatos-e a[z ideiglenes] nemzetgyűlés ezen négy képviselőjének a hazájába, Magyarországra való visszatérése vagy nem.

[6] Az ideiglenes nemzetgyűlés ülésére 1945. szeptember 5-én valóban sor került.

[7] Mások mellett Cseh János, Dobó István, Dancza Lajos, Fekete Imre, Lengyel Sándor, Kurucz István, Szíj Rezső és Poprádi Pál is a politikai rendőrség őrizetébe került 1945 tavaszán, illetve nyarán. 1945 őszén kiszabadultak. L. erre: Dálnoki Miklós Béla kormányának (ideiglenes nemzeti kormány) minisztertanácsi jegyzőkönyvei 1944. december 23.–1945. november 15. Szerkesztette, a jegyzeteket és a bevezető tanulmányt írta: Szűcs László. Magyar Országos Levéltár. Budapest, 1997. (A továbbiakban: DMB mt. jkv.) B. k. 188–189.

[8] Az 1945. szeptember 4-i kormányülés jegyzőkönyve szerint sem a belügyminiszternek, sem az ideiglenes nemzetgyűlés elnökének, Zsedényi Bélának nem voltak információi a letartóztatott nemzetgyűlési képviselőkről, akiket állítólag a szovjet hatóságoknak adtak át. Zsedényi állítása szerint ő korábban felvilágosítást kért Vorosilov marsalltól a letartóztatottakra vonatkozóan, de a marsall szerint a képviselők a magyar hatóságok őrizetében voltak. L. uo. 188.

Key tábornok kijelenti, hogy az ilyen fontos levelek másolatát szeretné megkapni közvetlenül a magyar kormánytól vagy a Szövetséges Ellenőrző Bizottságtól.

Edgcumbe tábornok csatlakozik Key tábornok kijelentéséhez.

A marsall rámutat, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság ügyrendjének megfelelően neki kell eljuttatnia az ilyen levél másolatát Edgcumbe-nak és Keynek, és ő ezt megteszi. De a marsall megismétli, hogy szeretné megismerni Key tábornok és Edgcumbe tábornok véleményét.

Key tábornok kitér a véleménynyilvánítás elől, és ugyancsak kéri a 200 ezer sváb Magyarországról történő kitelepítéséről szóló levél másolatának elküldését.

A marsall azt felelte, hogy a levél másolatát el fogja küldeni Key tábornoknak.[9]

A napirend *harmadik kérdésében* a marsall megadja a szót Edgcumbe tábornoknak.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy a potsdami konferencián kedvező döntés született a külföldi tudósítók Magyarországra történő beutazását illetően, ezért is vetette fel ezt a kérdést.

A marsall elmagyarázza, hogy a tudósítók Magyarországra történő beutazását engedélyezték, de minden újságíró minden egyes be- és kiutazását egyeztetni kell vele, vagyis, hogy ki érkezik, mikor, melyik újságtól, folyóirattól vagy hírügynökségtől.

Edgcumbe tábornok köszönetét fejezi ki a marsallnak az engedélyért.

Rátérnek a *negyedik kérdésre*: 71 háborús bűnös átadására a magyar kormánynak. [Ezzel kapcsolatban] a marsall felteszi a kérdést, hogy a gyakorlatban hogyan lehet ezt megvalósítani.

Key tábornok azt feleli, hogy nem az amerikai csapatok által megszállt területen tartózkodik mind a 71 személy, hanem csak egy részük. Key tábornok azt mondja, hogy kormányától engedélyt kapott átadásukra, és a magyar kormány kiküldheti a saját bizottságát ezeknek a [háborús] bűnösöknek az átvételére [ott] helyben, vagyis Ausztriában.

A marsall rámutat arra, hogy a magyar kormány ezt csak a Szövetséges Ellenőrző Bizottságon keresztül teheti meg, és megkérdezi, hogyan és hol lehet végrehajtani a [háborús] bűnösök átadását.

Key tábornok azt mondja, hogy ebből a célból a bizottságot Salzburgba kell küldeni, ahol a Szálasi-csoport és mások tartózkodnak, és [ott lehet] átvenni ezeket a [háborús] bűnösöket.

A marsall kéri pontosítani, hogy ehhez mire van szükség, milyen meghatalmazásokra.

Key tábornok azt feleli, hogy Szálasi csoportját azonnal el lehet vinni, a többi bűnösről pedig megkérdezi a parancsnokságát.

A marsall kéri Key tábornokot, hogy küldjön rövid hivatalos feljegyzést arról, hogy a Szálasi-csoportot át lehet venni a magyar kormánynak történő átadás végett.

Key tábornok azt mondja, hogy elküldi a feljegyzést, és egyidejűleg levelet küld Salzburgba is, Clark tábornoknak a Szálasi-csoport kiadásáról.

[9] A magyar kormány 1945. július 5-i szóbeli jegyzékének másolatát az angolszász képviselők már korábban is kérték. L. az 1945. július 17-i ülés jegyzőkönyvének 2. sz. jegyzetét.

Az *ötödik kérdés*: a Szövetséges Ellenőrző Bizottság új ügyrendjével kapcsolatban, a *marsall* megadja a szót Key tábornoknak, aki ezt a kérdést felvetette.

Key tábornok azt mondja, hogy szeretné megvitatni a Szövetséges Ellenőrző Bizottság új ügyrendjét, amelyet Vorosilov marsall 1945. augusztus 14-i levelével [együtt] küldött el neki.

Key tábornok azt mondja, hogy ezt az ügyrendet elküldte kormányának. Kormánya azt felelte, hogy nem ért egyet ezzel az ügyrenddel és elküldte neki a Szövetséges Ellenőrző Bizottság új ügyrendtervezetét a békekötés utáni időszakra vonatkozóan, amit javasol megvitatni.

A *marsall* rámutatott arra, hogy egyáltalán nem áll szándékában olyan kérdéseket megvitatni, amelyek nem képezik vita tárgyát. Elmagyarázta, hogy a SZEB ügyrendje, amelyet 1945. augusztus 14-én elküldött, pontosan ugyanaz, mint amit 1945. július 11-én küldött el.[10] A potsdami értekezleten, ahol megvizsgálták a romániai, bulgáriai és magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság működési rendjét, elfogadták a magyarországi SZEB ügyrendjét mint alapot mindhárom ország számára, és semmiféle módosítást nem vetettek fel. Ezért küldte el újra – mondta a marsall – ezt az ügyrendet Key és Edgcumbe tábornokoknak. És ha a kormányok között most ebben a kérdésben nézeteltérések vetődtek fel, akkor a kormányoknak kell ezt megoldani. A marsall aláhúzta, hogy ő nincs felhatalmazva arra, hogy megváltoztassa azt, amit a potsdami értekezleten elfogadtak.

Key tábornok kijelentette, hogy táviratot kapott Byrnestől,[11] amely elmagyarázta, a potsdami értekezleten elhatározták, hogy megvizsgálják a SZEB ügyrendjét, amelynek alapjául a magyarországi SZEB ügyrendjét veszik. De a megvitatás alapjául elfogadni, – mondta Key tábornok – [nem] azt jelenti, hogy elfogadják ezt az ügyrendet mindenféle változtatás nélkül.

[10] Vorosilov 1945. július 11-én levelet írt Edgcumbe tábornoknak, amelyben közölte, hogy a szovjet kormány a Németországgal szemben folytatott háború befejezésével összefüggésben szükségesnek tartotta a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság új ügyrendjének megállapítását, és közölte is Edgcumbemal a változtatásokat, amelyek a következők voltak: 1. A Magyarországgal történő békekötésig a bizottság elnöke vagy helyettese rendszeresen összehívja a SZEB tanácskozását a testület tevékenységét érintő legfontosabb kérdések megvitatására. Az üléseket dekádonként egyszer hívják össze, szükség esetén gyakrabban is. A SZEB direktíváit a magyar hatóságoknak a testület adja ki, az angol és amerikai képviselőkkel történt egyeztetés után. 2. A brit és az amerikai képviselők részt vesznek az egyes részlegek vezetőinek és a SZEB-megbízottainak az elnök által összehívott tanácskozásain, valamint a vegyesbizottságok munkájában. 3. A brit és amerikai képviselők szabadon mozoghatnak az országban azzal a kikötéssel, hogy az utazás időpontját és útvonalát előzetesen a SZEB tudomására hozzák. 4. A brit és az amerikai képviselet munkatársainak ki- és beutazásával kapcsolatos kérdéseket a SZEB elnöke egy héten belül eldönti. 5. A brit és az amerikai képviselet repülőgépeinek, postájának, szállítmányainak és diplomáciai futárjainak fogadása és elindítása a SZEB által megállapított rendben történik, különleges esetekben a SZEB elnökével történt előzetes egyeztetés alapján. Vorosilov marsall mindehhez hozzátette, hogy a SZEB 1945. január 20-án elfogadott és azóta is érvényben lévő alapszabályának többi pontja továbbra is érvényben marad.

Vorosilov levelével kapcsolatos észrevételeit Edgcumbe 1945. július 20-án juttatta el a marsallnak. Edgcumbe Vorosilov július 11-i levelének 4. pontjával kapcsolatban emelt kifogást, arra hivatkozva, hogy nem tudja előzetesen tervezni munkatársainak utazását. A levél 5. pontjával kapcsolatban Edgcumbe közölte, hogy mivel képviseletének munkája szempontjából kedvezőtlen volt, hogy a posta és egyéb hivatalos okmányok nem a hétnek ugyanazon napján érkeztek, elhatározták, hogy repülőgépük szerdánként érkezik, és csütörtökön repül vissza. (AVP RF f. 453. op. 1a. papka 8a. gy. 56.)

[11] James Francis Byrnes 1945 és 1947 között amerikai külügyminiszter volt.

A marsall kategorikusan kijelentette, hogy nem áll szándékában a Szövetséges Ellenőrző Bizottság ülésén megvitatni az elfogadott ügyrendet, mivel erre nincs felhatalmazva.

Key tábornok megismétli, hogy kormánya nem ért egyet a SZEB ügyrend-tervezetével, amelyet Vorosilov marsall 1945. augusztus 14-én küldött el.

A marsall rámutat arra, hogy a szovjet kormány egyetért a SZEB-nek ezzel az ügyrendjével. Ha az amerikai kormány nem ért egyet, akkor oldja meg ezt a kérdést a szovjet kormánnyal.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy ő még azért nem közölte a marsallal véleményét, mert tájékoztatta a megkapott tervezetről kormányát, és várja az utasításokat. „Hallgatásom nem jelenti azt, hogy kormányom egyetért az új ügyrenddel."

A *hatodik [napirendi] kérdés* kapcsán, amelyet Key tábornok vetett fel a magyarországi választásokról, a marsall megadja a szót Key tábornoknak.

Key tábornok megjegyzést tesz, hogy ő annyi vitás kérdést vet fel, hogy azt gondolhatják, ez az ő specialitása.

Általános nevetés.

A továbbiakban Key tábornok azt mondja, hogy a választások kérdését azért vetette fel, mert a választásokról szóló híresztelések jutottak el hozzá.[12]

A marsall félbeszakítva [Key tábornokot] tiltakozását fejezi ki olyan kérdéseknek a Szövetséges Ellenőrző Bizottság ülésén történő napirendre tűzése ellen, amelyeknek alapja csupán ilyen szóbeszéd. A marsall azt mondja, hogy nem engedi meg, hogy ilyen módon a Szövetséges Ellenőrző Bizottságot, kormányainknak ezt a legmagasabb szervét valamiféle szóbeszédeket kivizsgáló hivatallá alakítsák át. A marsall leveszi napirendről az adott kérdést.

Key tábornok kijelenti, hogy azt szerette volna megtudni, terveznek-e választásokat Magyarországon, mivel kormányát érdekli ez a kérdés.

A marsall még egyszer elmagyarázza, hogy erről a kérdésről semmilyen információval nem rendelkezik sem a magyar kormány részéről, sem más forrásból. Ha azonban - mondta a marsall - valami hivatalosan a tudomására jut a magyar kormány részéről, ezt haladéktalanul Key és Edgcumbe tábornokok tudomására hozza.

Key tábornok azt feleli, hogy ha a marsall erről nem hallott, és ismeretei sincsenek róla, akkor ő is egyszerűen szóbeszédnek fogja tekinteni.

A *hetedik [napirendi] kérdésben* a marsall megadja a szót Edgcumbe tábornoknak.

A postai és távíró-összeköttetésre vonatkozó kérdést Edgcumbe tábornok vetette fel.

Edgcumbe tábornok elmondja, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. augusztus 3-i ülésén a marsall tájékoztatta arról, mely szerint Magyarország engedélyt kapott arra, hogy postai és távíró-összeköttetést létesítsen a külvilággal, többek között Angliával, és ugyancsak megígérte, hogy tisztázza a kapcsolat helyreállítására irányuló munka állását.

[12] A miniszterelnök, Miklós Béla tájékoztatta Key tábornokot a mielőbbi választásokra vonatkozó szovjet követelésekről. A miniszterelnök ugyanakkor kifejezte aggodalmát amiatt, hogy a nagy létszámú orosz csapatok jelenléte miatt lehetetlen lenne szabad választásokat tartani. (FRUS 1945. vol. IV. 851–859.)

A marsall rámutatott, hogy a rádiótávíró-összeköttetés, nem pedig a postai távíró-összeköttetés kérdéséről Moszkvában döntöttek. Engedélyt adtak Magyarországnak a rádiótávíró-kapcsolat [megteremtésére] Angliával és Amerikával. Ennek a kapcsolatnak a helyreállítására Magyarország területén - mondta a marsall - a Szövetséges Ellenőrző Bizottság amivel tud, segítséget nyújthat. De egyelőre nem kértek segítséget.

Edgcumbe tábornok azt feleli, hogy ő nyilván rosszul értette a múltkori ülésen, mivel azt várta, hogy a marsall ezen az ülésen tájékoztatja arról, mit tett a magyar kormány a rádiótávíró-kapcsolat helyreállítása ügyében. De - mondta Edgcumbe tábornok - már tudok arról, hogy a magyar kormány elkezdte ezt a munkát, és folyik a rádióállomás felállítása.

A marsall azt mondja, hogy ha megvan az engedély a rádiótávíró-összeköttetésre, a marsallon keresztül kapcsolatba kell lépni a magyar kormány képviselőivel, akik a kapcsolat helyreállítást végzik, és tisztázni kell a részleteket. Ezzel összefüggésben a marsall megkérdezi Edgcumbe tábornokot, hogy van-e értesítése kormányától a rádiótávíró-összeköttetés engedélyezéséről Magyarország és Anglia között.

Edgcumbe tábornok azt válaszolja, hogy ilyen értesítést nem kapott.

A *marsall* azt feltételezi, hogy vagy az angol kormánynak nincs szüksége ilyen összeköttetésre, vagy a kapcsolat engedélyezéséről szóló értesítés valami tévedés folytán nem érkezett meg, mivel az angol kormány vetette fel ezt a kérdés a szovjet kormány előtt.

A marsall bejelenti, hogy a napirend végére értek, és ha nincsenek kérdések, akkor szeretné bezárni az ülést.

Key tábornok kéri, pontosítsák, hogy mikor lesz a Szövetséges Ellenőrző Bizottság legközelebbi együttes ülése.

A marsall azt feleli, hogy tartani fogja az üléstervet. A terv szerint a következő ülésnek augusztus 30-án kell lennie.

Edgcumbe tábornok kéri annak pontosítását, hogy mikor lesz a következő ülés a megyei megbízottakkal.

A marsall azt válaszolja, hogy a terv szerint az ülés augusztus 27-re van kitűzve.[13] De ha bonyolult kérdések vetődnek fel, és az előkészítésükre nem lesz elegendő idő, akkor lehetséges, hogy az ülést átteszik, amit a megfelelő időben a képviselők tudomására hoznak.

A tanácskozás orosz és angol nyelven folyt.
A beszélgetést Cserkaszov mérnök-alezredes fordította.

Titkárság:
Selinszkij mérnök-őrnagy
Lugovcov gárdaőrnagy
Szivakov mérnök-kapitány

AVP RF f 453. op. 1a. papka 8a. gy. 61.
Géppel írt tisztázat. A dokumentumon aláírás nem szerepel.

[13] Az ülésről készült feljegyzést l. Melléklet 8. sz. dokumentum.

6.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. szeptember 6-i ülésének jegyzőkönyve

JEGYZŐKÖNYV A MAGYARORSZÁGI SZÖVETSÉGES ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁGNAK AZ AMERIKAI ÉS ANGOL KÉPVISELET RÉSZVÉTELÉVEL TARTOTT ÜLÉSÉRŐL

1945. szeptember 6.
Budapest

Elnököl a Szovjetunió marsallja, K. Je. Vorosilov

Jelen voltak a SZEB részéről: Szviridov altábornagy, Trajnyin ellentengernagy, I. I. Levuskin vezérőrnagy, Scserbakov vezérőrnagy, Beljanov vezérőrnagy, Osztrovszkij gárdaezredes, Szova ezredes, Belikov I. osztályú kapitány, Bucsinszkij alezredes, Puskin politikai tanácsadó.

Az amerikaiak részéről: William S. Key vezérőrnagy, Townsend ezredes, Simmonite ezredes, Dietrich I. osztályú kapitány, Hagy őrnagy, Czerniuk őrnagy.

Az angolok részéről: O. P. Edgcumbe vezérőrnagy, Mockler-Ferryman brigadéros, Capron alezredes, Chambers úr, Stewart úr, Branson III. osztályú kapitány, O'Rourke őrnagy, A. E. Englehardt őrnagy.

Vorosilov marsall a tanácskozást megnyitottnak nyilvánítja, és ismerteti a napirendet:

1. A magyar hadifoglyok és polgári személyek repatriálása Németország és Ausztria amerikai és angol zónájából
2. A háborús bűnösök visszaadása Magyarországnak bíróság elé állítás céljából (A SZEB amerikai képviselőjének indítványa)
3. Magyarországi beutazási engedély azoknak az amerikai állampolgároknak, akiknek üzleti érdekei vannak Magyarországon (A SZEB amerikai képviselőjének indítványa)
4. Duna

a) Hajózás a Dunán Bécsig

b) A hajózás megindítása a nemzetközi közlekedés számára (A SZEB angol képviselőjének indítványa)

Az angol és amerikai képviselők egyetértésével Vorosilov marsall felveszi a napirendre a következő tanácskozás időpontja [megállapításának] kérdését.

A *marsall* megkérdezi, van-e még valamilyen megjegyzés vagy kiegészítés a napirendhez.

Edgcumbe tábornok kéri a napirend 3. pontjának kiegészítését a magyarországi üzleti érdekeltséggel rendelkező brit vállalatok képviselőinek és az angol parlament tagjainak Magyarországra történő beutazása [engedélyezésének] kérdésével, mivel ma táviratot kapott kormányától ebben az ügyben.

A *marsall* hozzájárul ezeknek a kérdéseknek a megvitatásához.

Edgcumbe tábornok kéri, hogy egészítsék még ki [a napirendet] a brit állampolgárok Magyarországról történő kiutazása engedélyezésének, a magyarok Romániából való kitelepítésének kérdésével, amelyről megkapta a magyar kormánynak Vorosilov marsallhoz küldött levele[1] másolatát.

A *marsall* emlékeztet arra, korábban megállapodott az angol és amerikai képviselőkkel arról, hogy a napirendet együtt fogják kialakítani három nappal a tanácskozás előtt. Ennek a feltételnek a teljesítése – mondta a marsall – nagyban megkönnyíti a felvetődött kérdések megoldását. Sok kérdésnek közvetlenül az ülésen történő felvetése erősen megnehezíti eldöntésüket.

Edgcumbe tábornok egyetértését fejezi ki a marsallal, és nem ragaszkodik a magyaroknak Romániából történő kitelepítése kérdésének megvitatásához, mivel erről csak ma kapta meg a levelet és ezért nem siet vele.

A *marsall* kétségeinek ad hangot a magyar kormány levelében [leírtakat] illetően a magyaroknak Romániából történő kitelepítéséről, és azt mondja, hogy ez a tény nyilván „légből kapott".

Első napirendi pont

Az angol és amerikai megszállási övezetben található magyar hadifoglyok és elhurcolt polgári személyek repatriálásának kérdésében a marsall a jelenlévők tudomására hozza, ebben az ügyben már levelet küldött Key és Edgcumbe tábornokoknak. A marsall elmondja, hogy ebben a levélben közölte, hogy az ideiglenes magyar kormány ez év szeptember 10-től kezdheti meg a repatriált magyarok magyarországi fogadását. Ami a repatriáltakat szállító szerelvények Ausztriának a Vörös Hadsereg által megszállt övezetén történő keresztülengedését illeti, a szovjet parancsnokság közölte, hogy naponta csak egy vonatot tud átengedni, vagyis kb. 10-12 ezer magyart hetente.

Key tábornok kifejezi csodálkozását és csalódottságát, hogy a magyar kormány olyan keveset tesz és kevéssé készül állampolgárai fogadására, amiért már másodszor tolta ki a fogadás megkezdésének határidejét és reméli, hogy ez a legutolsó halasztás.

A *marsall* elmagyarázza, hogy neki a magyar kormánnyal csak hivatalos kapcsolata van. Ha egyszer a magyar kormány hivatalosan [azzal] értett egyet, hogy ez év

[1] Gyöngyösi János magyar külügyminiszter 1945. augusztus 28-án intézett jegyzéket a SZEB-hez, melyben aggodalmának adott hangot amiatt, hogy tudomása szerint a román kormány egy bizalmas rendelete értelmében a hatóságok a magyar nemzetiségűek kiutasítását és ingatlan vagyonának elkobzását tervezik. A magyar diplomácia vezetője a magyarországi SZEB közbenjárását kérte a romániai SZEB-nél annak érdekében, hogy ne történhessenek olyan lépések, melyek egy, a békeszerződésben esetlegesen elrendelendő népszavazás döntéseit befolyásolhatnák. (MOL XIX-J-1-k 1945-31 991/pol. 70. d.)

szeptember 10-től fogadja a Magyarországra repatriáltakat, akkor szeptember 10-től naponta egy vonat jönni fog a repatriált magyarokkal.

Key tábornok kéri, hogy növeljék az egy nap alatt [a szovjet zónán áthaladható] vonatok számát, hogy a tél [beköszöntéig] átszállítsák Magyarországra az összes repatriáltat.

A *marsall* azt feleli, hogy a SZEB megtesz minden tőle telhetőt a repatriáltak Magyarországra szállításának meggyorsítása érdekében. A marsall megígéri, hogy megkéri Konyev marsallt,[2] emelje a repatriáltak szállítására szolgáló vonatok naponkénti számát.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy a repatriáltak Magyarországra indításának meggyorsítása érdekében csatlakozik Key tábornoknak a vonatok naponkénti számának növeléséről tett kijelentéséhez.

Második napirendi pont

A háborús bűnösök magyar hatóságoknak történő átadása kérdésében a marsall megadja a szót Key tábornoknak.

Key tábornok jelenti, hogy a [háborús] bűnösök 11 főből álló csoportja, többek között Szálasi és kormányának tagjai Salzburgban vannak. Az amerikai parancsnokságnak korábban az volt a szándéka, hogy átadja ezt a csoportot a magyar kormánynak. De ma – mondja Key tábornok – táviratot kapott Eisenhower tábornoktól, amelyben Eisenhower tábornok közli, hogy a Nemzetközi Bíróság elnöke, Jackson akkor ad engedélyt a [háborús] bűnösök e csoportjának átadására, ha a magyar ideiglenes kormány teljesíti a következő feltételeket:

1. Ezeket a [háborús] bűnösöket nem pusztítják el addig, amíg fennáll annak szüksége, hogy tanúként hallgassák ki őket a német háborús bűnösök, mint Göring stb. bírósági perében.

2. Jackson bíró kérésére a magyar kormány ezeket a [háborús] bűnösöket tanúként rendelkezésre bocsátja más [háborús] bűnösök perében.

3. Ezeknek a [háborús] bűnösök [ügyének] vizsgálatakor és elítélésekor megfigyelőként jelen lesz Jackson bíró képviselője.

A *marsall* azt mondja, hogy jobb lett volna, ha a levél helyett a [háborús] bűnösöknek ezt a csoportját küldték volna Magyarországra, mivel ez a csoport a magyar nép ellen követett el bűnöket, nem pedig Németországban. Ezért jobb lenne gyorsan elítélni őket, lelőni vagy felakasztani.

Key tábornok azt feleli, hogy nem akarja levenni [napirendről] a többi 60 háborús bűnösnek a magyar hatóságoknak történő átadása kérdését sem, és egyetért a marsallal, hogy ezeket a [háborús] bűnösöket Magyarországra kellene küldeni, elítélni és megbüntetni őket. De – mondja Key – táviratot kapott Eisenhower tábornoktól arról, hogy Jackson bíró csak az említett feltételek mellett hagyja jóvá a [háborús] bűnösök e csoportjának átadását.

A maga részéről Key tábornok megígérte, hogy levelet ír Jackson bírónak, és kéri, hogy hatálytalanítsa vagy változtassa meg a feltételeket, amelyeket támasztott.

[2] Ivan Sztyepanovics Konyev a Szovjetunió marsallja, ebben az időben az Első Ukrán Front főparancsnoka volt.

A *marsall* megkérdezi, milyen döntést javasol Key tábornok, mit válaszoljanak a magyar kormánynak ebben az ügyben.

Key tábornok azt feleli, javasolja, hogy várjanak egy kicsit, ő pedig elküldi a levelet, lehet, hogy már új feltételekkel kapja meg a választ, azután pedig ezekre az új feltételekre kell majd a magyar kormánytól választ kapni.

A *marsall* kéri, hogy olvassa fel a táviratot, amelyet Eisenhowertől kapott.

Key tábornok átadja ezt a táviratot és a híradós tiszt, a mérnök-alezredes Cserkaszov felolvassa azt. Ebben a táviratban a három feltétel van megnevezve, amelyeket Key tábornok fentebb felsorolt.

A *marsall* megjegyzi, hogy ebben a táviratban az átadás feltételei úgy vannak kifejtve, mintha nem háborús bűnösökről, hanem valamiféle törvényileg védett tanúkról lenne szó, akik egyedül csak Jackson bíró számára szükségesek. De a táviratban teljesen figyelmen kívül hagyják, hogy a háborús bűnösök csoportja Magyarország bűnöse és nem Németországé.

A marsall kéri Key tábornokot, mielőbb táviratozzon Jackson bírónak.

Key tábornok megígéri, hogy gyorsan elküldi a táviratot Jackson bírónak, és a levelet az adott kérdésben Vorosilov marsallnak.

Harmadik napirendi pont

A marsall kéri Key és Edgcumbe tábornokot, hogy küldjenek részletesebb adatokat azokról az amerikai és angol személyekről, akik Magyarországra akarnak utazni.

A marsall elmagyarázza, hogy az adatoknak a következőket kell magukban foglalniuk: a cég megnevezése, amelynek az adott személy a képviselője, viszonya a céghez, a cég vagy társaság székhelye, vezeték- és keresztnév, a Magyarországra való utazás célja és az itt-tartózkodás időtartama.[3]

Key tábornok azt kéri, hogy elvben engedélyezzék amerikai üzletemberek magyarországi utazását. Az említett adatokat illetően Key tábornok úgy véli, hogy azok feleslegesek, mivel a háború véget ért.

A *marsall* elmagyarázza, hogy a Magyarországra utazni szándékozó üzletemberek említett adataira feltétlenül szükség van és [azok] a legalapvetőbb [adatok]. A marsall emlékeztet arra, hogy ezek az adatok még békeidőben is szükségesek voltak még azok számára is, akik például elhagyták Amerikát vagy Angliát.

Edgcumbe tábornok azt feleli, az ő kormánya is érdekelt abban, hogy üzletemberek magyarországi beutazási engedélyt kapjanak. De ő elvi engedély megadását kéri erre, az ezekről a személyekről kért adatokat később bemutatják. Magyarországi tartózkodási idejük megadása lehetetlen lesz, mivel ezek az üzletemberek nem ismerik azoknak a magyarországi cégeknek az állapotát, amelyekben érdekeltségeik vannak.

A *marsall* elmagyarázza, hogy ilyen esetekben azt kell majd megjelölni, hogy ez és ez meghatározatlan ideig szándékozik Magyarországon maradni. Ha – mondja a

[3] Vorosilov kérésére Edgcumbe tábornok 1945. szeptember 5-én küldte el a SZEB elnökének azon brit cégek képviselőinek nevét, akik Magyarországra szándékoztak utazni. A lista 13 brit érdekeltségű cég, illetve biztosítótársaság nevét tartalmazta, de Edgcumbe előtt még nem volt ismert valamennyi cég képviselőjének neve. Az erre vonatkozó adatok küldését későbbre ígérte. (AVP RF f. 453. op. 1a. papka 8a. gy. 56.)

marsall – nem fogjuk tudni ezen emberek magyarországi utazásának célját és időtartamát, úgy nem is tudjuk engedélyezni a beutazásukat Magyarországra.

Key tábornok azt mondja, hogy ezt a kérdést a kormányától kapott utasításra veti fel. Ennek kapcsán kormánya az amerikai üzletemberek ideiglenes magyarországi tartózkodását tételezi fel.

A *marsall* rámutat, hogy azok az adatok, amelyek ennek vagy annak az amerikai vagy angol üzletembernek a magyarországi beutazása engedélyezéséhez szükségesek, szokásos útlevéladatok. Egyidejűleg a marsall megmutatja a jelenlévőknek azt az űrlapot, amelynek alapján meg kell adni az adatokat a Magyarországra utazni szándékozó személyekről.

Key tábornok azt mondja, hogy először látja ezt az űrlapot és kéri, hogy adjanak neki egy másolatot.

Edgcumbe tábornok is kér egy űrlapot.

A *marsall* belegyezik, hogy Key és Edgcumbe tábornokoknak adjanak ebből az űrlapból, és egyidejűleg rámutat, hogy ezen az űrlapon csak a legszükségesebb minimumot vették figyelembe a Magyarországra beutazni szándékozó személyekről, és hogy ezeket az adatokat természetesen teljesebben lehet megadni, mint az az űrlapon szerepel. A marsall hangsúlyozza, hogy az üzletemberek számára, akik meg akarják látogatni Magyarországot, az adatoknak teljesebbnek kell lenni, mint az újságíróknak. Egyidejűleg a marsall rámutat arra, annak ellenére, hogy legutóbb csak hét újságíró beutazására adott engedélyt, 16 személy érkezett. A marsall rámutatott arra [is], hogy elégedetlen ezzel a ténnyel.

Key tábornok azt mondja, kérte, hogy engedélyezzék amerikai újságírók beutazását és egyidejűleg hét újságíróról beszélt, akik akkor Magyarországra szándékoztak utazni. Az ennek a hét újságírónak adott engedélyt Key tábornok úgy értelmezte, mint a beutazás engedélyezését általánosságban valamennyi újságírónak. Ezért kéri, hogy ezt még egyszer pontosítsák.

A *marsall* elmagyarázza, hogy természetesen minden esetben bármelyik újságírónak [előbb] engedélyt kell kapni a beutazásra.

Key tábornok azt mondja, hogy voltak esetek, amikor az újságírók beutaztak Magyarországra, és még csak nem is tájékoztatták erről.

A *marsall* azt mondja, egyetért Key tábornokkal, és úgy véli, hogy valamennyi újságírót, aki Magyarországra engedély nélkül fog érkezni, fel fogják tartóztatni és kiutasítják Magyarországról. Az angol parlament tagjainak Magyarországra történő beutazását illetően a marsall elmagyarázta, hogy ez nem tartozik a hatáskörébe, nem dönthet ilyen magas rangú személyek kérdésében és javasolja, hogy ezzel a kérdéssel forduljanak a szovjet kormányhoz a meghatározott rend szerint, vagy maga a marsall fordul utasításért a szovjet kormányhoz, ha Edgcumbe tábornok átadja ezen személyek listáját.

Edgcumbe tábornok kéri Vorosilov marsallt, minél előbb kérdezze meg ebben az ügyben a szovjet kormányt, és közli, hogy ezt a listát át fogják adni.

Az angol állampolgárok Magyarországról történő kiutazásának engedélyezése ügyében a *marsall* elmondja, hogy az ilyen engedélyeket a SZEB meg fogja adni, de el kell küldeni ezen személyek listáját a SZEB-hez.

Key tábornok megkérdezi, hogy ez a döntés vonatkozik-e a Magyarországról kiutazni szándékozó amerikai állampolgárokra is.

A *marsall* megerősíti, hogy természetesen ez egyenlő mértékben vonatkozik az angolokra és az amerikaiakra is.

Negyedik napirendi pont

A dunai hajózás ügyében a *marsall* tudatja, hogy ezt a kérdést a külügyminiszterek első tanácskozásán Londonban fogják eldönteni a Rajnán és más folyókon és csatornákon való [hajózással] együtt. Ezért ezt a kérdést el kell halasztani a Külügyminiszterek Tanácsa döntéséig.[4]

Edgcumbe tábornok megköszöni a marsallnak a tájékoztatást és egyetért azzal, hogy jelenleg a kérdés a SZEB-ben nem megoldható.

Vorošilov marsall rátér az *ötödik napirendi pont* [tárgyalására] és azt mondja, hogy a következő tanácskozást a tervek szerint szeptember 10-én kell tartani, de mivel nincs elvi jellegű kérdés, kérdezi Key és Edgcumbe tábornokokat, szükség van-e a tanácskozás 1945. szeptember 10-i összehívására és ne hívják-e össze [inkább] ez év szeptember 20-ra.

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy nem látja akadályát a marsall javaslatának, de ha ilyen kérdések felvetődnek, akkor kéri a tanácskozás korábbi összehívását.

Key tábornok egyetért a marsall javaslatával és Edgcumbe tábornok kijelentésével.

A megbeszélés végén *Key tábornok* megkérdezi, hogyan áll a svábok Magyarországról történő kitelepítése ügyének engedélyezése.

A *marsall* azt válaszolja, hogy ebben az ügyben megvan a potsdami konferencia döntése[5] és ezt a kérdést Eisenhower tábornok és Zsukov marsall[6] fogja eldönteni.

Vorosilov marsall a jelenlévőkhöz fordul és megkérdezi, hogy van-e még kérdésük.
Key és Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy nincsenek kérdéseik.
A marsall bezárja a tanácskozást.

A tanácskozás orosz és angol nyelven folyt.
A beszélgetést Cserkaszov mérnök-alezredes fordította.

Titkárság:
Lugovcov gárdaőrnagy
Szivakov mérnök-százados

AVP RF f. 453. op. 1a. papka 8b. gy. 62.
Géppel írt korabeli másodlat. A dokumentumon Lugovcov és Szivakov aláírása szerepel.

[4] A Külügyminiszterek Tanácsának ülésére 1945. szeptember 11. és október 2. között került sor.

[5] Lásd a 4. dokumentum 3. sz jegyzetét.

[6] Georgij Konsztantinovics Zsukov a Szovjetunió marsallja, ebben az időben a németországi megszálló szovjet csapatok főparancsnoka volt.

7.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. szeptember 24-i ülésének jegyzőkönyve

JEGYZŐKÖNYV A MAGYARORSZÁGI SZÖVETSÉGES ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁGNAK AZ AMERIKAI ÉS ANGOL KÉPVISELŐKKEL KÖZÖSEN TARTOTT ÜLÉSÉRŐL

1945. szeptember 24.
Budapest

Elnököl: a Szovjetunió marsallja, K. Je. Vorosilov

Jelen voltak a SZEB részéről: [Vlagyimir Petrovics] Szviridov altábornagy, Levuskin vezérőrnagy, [A. M.] Beljanov vezérőrnagy, [A. N.] Kondratov vezérőrnagy, Bucsinszkij alezredes, [K. A.] Grazsdanov alezredes, Kamerszkij II. osztályú kapitány.

Az amerikaiak részéről: [William S.] Key tábornok, [Dallas S.] Townsend ezredes, [William F.] Dietrich I. osztályú kapitány, [Henry G.] Simmonite ezredes, [Lawrence R.] Hagy alezredes, [Vladimir S.] Veden hadnagy.

Az angolok részéről: [J. H.] Simpson vezérőrnagy, [E. E.] Mockler-Ferryman brigadéros, [J. B.] Pemberton alezredes, [E. H. C.] Branson III. osztályú kapitány, [S. V.] Chambers úr, [J. B.] Stewart úr, [P. C.] Capron alezredes.

A tanácskozás napirendje:

1. A Duna amerikai megszállási övezetében található magyar hajók visszaadása (A magyar kormány levele)
2. Az angol-amerikai csapatok által megszállt területen található magyar állampolgárok és volt hadifoglyok repatriálása (Key vezérőrnagy indítványa azzal a javaslattal, hogy emeljék fel a szállítmányt napi két szerelvényre)
3. A magyar háborús bűnösökről (A SZEB angol képviseletének indítványa az angol kormánynak a háborús bűnösök visszaadásával kapcsolatos álláspontja kifejtésével)
4. Az összeköttetés helyreállítása (Key vezérőrnagy indítványa)
5. A magyarok kitelepítése Csehszlovákiából és Romániából (Key vezérőrnagy indítványa)

Vorosilov marsall az amerikai és angol képviselők egyetértésével megnyitja a tanácskozást. Egyidejűleg megkérdezi, hogy valamennyi jelenlévő ismeri-e a napirendet, és van-e valamilyen kiegészítés vagy módosítás.

Az angol és amerikai képviselők azt felelik, hogy a tanácskozás napirendjét ismerik és kiegészítés vagy módosítás részükről nincs.

(A tanácskozás napirendjét a tanácskozás napját megelőzően elküldték az amerikai és angol képviselőknek.)

Az *első napirendi pont* kapcsán Vorosilov marsall közli, hogy a magyar kormány miniszterelnöke azzal a kéréssel fordult a SZEB-hez, hogy adják vissza Magyarországnak a Dunán, az amerikai megszállási zónában található magyar hajókat.[1]

A marsall megkérdezi az amerikai és angol képviselőket, hogy megkapták-e ennek a levélnek a másolatát.

Key tábornok és Simpson vezérőrnagy azt feleli, hogy a levél másolatát megkapták és tanulmányozzák.

A *marsall* azt mondja, úgy véli, a következő tanácskozásig a képviselők áttanulmányozzák ezt a kérdést és reméli, hogy akkor napirendre tűzhetik.

Key tábornok kéri, hogy tegyék át ezt a kérdést a következő ülésre, mivel akkorra ismerni fogja kormánya álláspontját.

Simpson vezérőrnagy támogatja Key tábornok véleményét.

A *marsall* hozzájárul ahhoz, hogy a kérdést a következő tanácskozásra tegyék át.

A napirend *második pontja* kapcsán Vorosilov marsall tájékoztat arról, hogy az amerikai és angol képviselők kérésére megbeszéléseket folytatott Konyev marsallal, amelynek eredményeképpen Konyev marsall engedélyezte, hogy napi kettőre növeljék az angol-amerikai zónából a szovjet megszállási övezeten keresztülhaladó, magyar repatriáltakat szállító vonatok számát.

Key tábornok köszönetét fejezi ki Vorosilov marsallnak és kéri, hogy adja át köszönetét Konyev marsallnak.

Simpson vezérőrnagy kéri, tisztázzák, hogy a magyar kormány kész-e fogadni a kétszer annyi repatriáltat.

Vorosilov marsall közli, hogy a magyar kormány nincs eléggé felkészülve sem 100 repatriált, sem tízezer repatriált fogadására.

A *harmadik napirendi pont* kapcsán a marsall megadja a szót Simpson vezérőrnagynak.

Simpson vezérőrnagy azt mondja, hogy az adott kérdésben csak kormánya határozatával rendelkezik, amelyet Vorosilov marsall tudomására hozott. Simpson vezérőrnagy hozzáteszi, hogy nem tudja megvitatni kormánya döntését, csak bizonyos magyarázatot tud adni.

A *marsall* azt mondja, hogy a levélben ki van fejtve a brit kormány álláspontja, és azt a tanácskozáson nincs értelme megvitatni.

Simpson vezérőrnagy azt mondja, hozzáteheti, hogy a brit kormány nem ragaszkodik ahhoz, hogy saját képviselői legyenek Magyarországon a háborús bűnösök ügyének tárgyalásakor.

[1] MOL XIX-J-1-k 165. d. A hajók visszaadására vonatkozóan l. még a 33. sz. dokumentum 4. sz. jegyzetét.

A *marsall* azt feleli, hogy a fő háborús bűnösök nem Magyarországon találhatóak, így ügyüket Magyarországon egyelőre nem lehet tárgyalni.

Key tábornok közli, hogy hamarosan át tud adni a magyar hatóságoknak néhány háborús bűnöst, mivel tudja, hogy a magyar kormány elfogadta a háborús bűnösök átadásának feltételeit.

A *marsall* azt javasolja, hogy közös egyetértéssel fogadják el Simpson vezérőrnagy levelét tájékoztatásként.

A *negyedik napirendi pontot* illetően Vorosilov marsall megadja a szót Key tábornoknak.

Key tábornok azt mondja, szeretné megkérdezni, hogy milyen új [információk] vannak a Magyarország és a többi ország közötti postai összeköttetéssel kapcsolatban.

A *marsall* elmagyarázza, hogy ebben a kérdésben megkérdezte kormányát, mivel maga nem tudja eldönteni ezt a kérdést. Ami a rádió-összeköttetést illeti, a magyaroknak meg kell adni a hívójeleiket és hullámhosszukat, valamint kapcsolatba kell lépni magyar rádiós szakemberekkel.

Key tábornok azt mondja, megértette, hogy amint a magyar kormány kész lesz a postai összeköttetés helyreállítására, a SZEB már nem fogja ellenezni.

A *marsall* azt mondja, hogy amint megkapta kormánya döntését, haladéktalanul tájékoztatja Key tábornokot és Simpson vezérőrnagyot.

Simpson vezérőrnagy kijelenti, hogy közölte a magyarokkal a hullámhosszt és a rádió-összeköttetés kipróbálásának idejét, de ez idáig a magyarok nem kezdték el a rádió-összeköttetés kipróbálását.

A *marsall* elmagyarázza, hogy az engedélyt a rádió-összeköttetésre megadták, de meg kell oldani a rádió-összeköttetés technikai kérdéseit, de nem a SZEB-ben, hanem a brit képviselet és Magyarország által kijelölt szakemberekkel.

Az *ötödik napirendi pontban* Vorosilov marsall megadja a szót Key tábornoknak.

Key tábornok elmondja, hogy ezt a kérdést nem megvitatás céljából vetette fel, hanem mert meg akarta kérni Vorosilov marsallt, adjon tájékoztatást a kérdésről.

A *marsall* kijelenti, Magyarország ideiglenes nemzeti kormányától egész idő alatt panaszok és bejelentések érkeznek arról, hogy Csehszlovákiából állítólag kitelepítik a magyarokat, és megsértik az érdekeiket. De ezek a bejelentések tényekkel nincsenek megalapozva, és ezért a marsall úgy véli, hogy nem felelnek meg a valóságnak. De mégis – mondja a marsall – mindezeket a bejelentéseket átadták a csehszlovák kormánynak.

Augusztus második felében és szeptember hónapban – mondja a marsall – a magyar kormánytól kezdtek bejelentések érkezni arról is, hogy Romániából szintén kitelepítik a magyarokat, habár ezek a bejelentések sem valamiféle határozott tényeken alapulnak. A továbbiakban – mondja a marsall – minden ilyen levél másolatát a SZEB el fogja küldeni Key tábornoknak és Simpson vezérőrnagynak, ha meg óhajtják ismerni ezeket a bejelentéseket.

Key tábornok azt mondja, hogy szeretné megkapni ezeknek a bejelentéseknek a másolatát.

Simpson vezérőrnagy azt mondja, hogy ő is szeretné megkapni ezeknek a bejelentéseknek a másolatát.

A *marsall* hozzájárul, hogy az ilyen bejelentések másolatát elküldjék Key tábornoknak és Simpson vezérőrnagynak.

Key tábornok és Simpson vezérőrnagy köszönetét fejezi ki ezért Vorosilov marsallnak.

Vorosilov marsall azt mondja, a napirendi pontokat kimerítették és lehet, hogy sajnálják, hogy ilyen gyorsan lezajlott a tanácskozás, vagy hogy keveset tettek a megbeszélésen.

Key tábornok azt mondja, kihasználja az alkalmat, hogy megkérje Vorosilov marsallt, adjon engedélyt egy 14 főből álló brazil csoport Ausztriából Budapestre történő repülésére. Erről – mondja Key tábornok – táviratot kapott az Ausztriában lévő amerikai fegyveres erők parancsnokától, Clark tábornoktól. A csoportban van két amerikai és egy brazil tábornok.

Vorosilov marsall hozzájárul ennek a csoportnak a Budapestre repüléséhez.

A beszélgetés a tanácskozáson orosz és angol nyelven folyt.
A beszélgetést Cserkaszov mérnök-alezredes fordította.

Titkárság: Selinszkij mérnök-őrnagy
Lugovcov gárdaőrnagy
Szivakov mérnök-százados

AVP RF f. 453. 1a. papka 8b. gy. 62.
Géppel írt korabeli másodlat. A dokumentumon Selinszkij, Lugovcov és Szivakov aláírása szerepel.

8.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. október 10-i ülésének jegyzőkönyve

JEGYZŐKÖNYV A MAGYARORSZÁGI SZÖVETSÉGES ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁGNAK AZ AMERIKAI ÉS ANGOL KÉPVISELŐKKEL KÖZÖSEN TARTOTT ÜLÉSÉRŐL

1945. október 10.
Budapest

Elnököl: a Szovjetunió marsallja, K. Je. Vorosilov

Jelen voltak a SZEB részéről: [Vlagyimir Petrovics] Szviridov altábornagy, Levuskin vezérőrnagy, Scserbakov vezérőrnagy, [A. N.] Kondratov vezérőrnagy, Szmirnov ezredes, Osztrovszkij ezredes, Szova ezredes, Hrulev II. osztályú kapitány.

Az amerikaiak részéről: [William S.] Key vezérőrnagy, [Dallas S.] Townsend ezredes, [William F.] Dietrich I. osztályú kapitány, [Lawrence R.] Hagy alezredes, [Edward J.] Czerniuk őrnagy.

Az angolok részéről: [O. P.] Edgcumbe vezérőrnagy, [E. E.] Mockler-Ferryman brigadéros, [J. H.] Simpson vezérőrnagy, [S. V.] Chambers úr, [J. B.] Stewart úr, [E. H. C.] Branson III. osztályú kapitány, [P. C.] Capron alezredes, [A.] Englehardt őrnagy.

A tanácskozás napirendje:

1. A Duna amerikai megszállási övezetében található magyar hajók visszaadása (Key és Edgcumbe tábornokok válasza)
2. A németek és a Szálasiék által elhurcolt, az angol-amerikai megszállási zónában található javak visszaadása Magyarországnak (a magyar kormány jegyzéke)
3. A svábok kitelepítése (az angol képviselet kérdése)
4. Diplomáciai viszony létesítése Svédország és Magyarország között (az angol képviselet kérdése)
5. A hivatalos francia képviselő, Giraud úr (az angol képviselet kérdése)
6. A magyarországi élelmiszer-feleslegek Ausztriába szállítása (az angol képviselet kérdése)
7. A postai összeköttetés helyreállítása (az angol képviselet kérdése)
8. Rádió-összeköttetés (az Amerikai Egyesült Államok képviseletének kérdése)

Folyó ügyek:

1. A fegyverszüneti egyezmény XI. cikkelyének teljesítése (az Amerikai Egyesült Államok képviseletének kérdése)
2. Tájékoztatás a dunai hajózásról (az Amerikai Egyesült Államok képviseletének kérdése)

Vorosilov marsall megnyitja az ülést és megkérdezi, hogy ismerik-e a napirendet és van-e valamilyen módosítás vagy kiegészítés.

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy szeretne még két kérdést pótlólag bevenni

a) Mennyire hiteles az újságok közlése a diplomáciai kapcsolatok tervezett helyreállításáról Svédországgal[1] és Belgiummal.[2]

b) A magyar lakosság ellátásának normái.

Vorosilov marsall azt feleli, hogy a [Magyarország, valamint] Svédország és Belgium közötti diplomáciai kapcsolatok létesítésének kérdéséről semmit nem tud, ami a magyar lakosság ellátási normáit illeti, ezt a kérdést szintén nem ismeri, és azt javasolja, hogy a következő ülésen érintsék.[3]

Edgcumbe tábornok egyetért vele.

Vorosilov marsall azt javasolja, hogy térjenek át a napirendre, és az első napirendi pont kapcsán megadja a szót Key tábornoknak.

Key tábornok azt mondja, hogy megkérdezte kormányát a magyar kormány levelében felvetett kérdéseket illetően. Az USA kormányának álláspontja az - jelenti ki Key –, hogy ezeket a javakat a szövetségesek tulajdonának tekinti, habár azok az amerikai megszállási zónában találhatók. Ezért ennek eldöntése valamennyi szövetséges kormánytól függ.

Vorosilov marsall megkérdezi, hogy Key tábornok kijelentése az USA kormányának hivatalos álláspontja-e.

Key tábornok azt feleli, hogy ez a személyes véleménye, és kormánya jelenleg tanulmányozza a kérdést. Ezt követően a kérdést véglegesen az összes szövetségesnek közösen kell eldönteni.

Vorosilov marsall megkérdezi: „Milyen választ lehet adni a magyar kormánynak?"

Key tábornok azt feleli, hogy az egyetlen válasz az ilyen tájékoztatás: „Az USA képviselete kapcsolatba lépett ebben az ügyben kormányával és a válasz megérkezése után meghozzák majd a döntést". Ugyanakkor Key tábornok hozzáteszi, hogy tegnap levelet kapott a magyar kormánytól, amelyhez mellékelték az angol-amerikai megszállási övezetekben található nagy mennyiségű magyar javak listáját.[4] Kijelenti, hogy

[1] Svédország is felveszi a diplomáciai kapcsolatokat Magyarországgal. *Szabad Nép*, 1945. október 2. Rolf Arfwedson állandó ügyvivő 1945. december 28-án nyújtotta át megbízólevelét.

[2] A magyar-belga diplomáciai kapcsolatok felvételére a hivatalos tárgyalások csak 1946 végén indultak meg. Belgium budapesti követségét 1947 áprilisában állította fel. D'Aspremont Lynden követ 1947. április 25-én adta át megbízólevelét, állandó tartózkodási helye azonban Bécs volt.

[3] L. a 9. sz. dokumentumot és annak 9. sz. jegyzetét.

[4] Egy magyar bizottság 1945 augusztusa és szeptembere között Ausztria amerikai megszállási övezetében talált egyebek mellett 104 uszályhajót, 10 tankhajót, 55 géphajót, 3 vasútépítő ezred teljes felszerelését, 500 vagont, 40 mozdonyt, 1600 gépjárművet, 2000 lovat stb. L. DMB mt. jkv. 297–299.

ezt még nem volt ideje kormánya tudomására hozni, de a közeljövőben megteszi és reméli, hogy választ kap.

Vorosilov marsall megkérdezi, hogy mit tud ennek a kérdésnek a kapcsán Edgcumbe tábornok mondani.

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy nem tud semmit hozzátenni ahhoz, amit Key tábornok már elmondott. Annál inkább – mondja Edgcumbe tábornok – mivel ezek a javak alapvetően az amerikai megszállási zónában vannak.

Vorosilov marsall összefoglalva az elhangzottakat kijelenti, hogy előzetesen választ adnak a magyar kormánynak rámutatva arra, hogy az illetékes kormányokat megkeresték ebben az ügyben és amint megérkezik tőlük a választ, meghozzák a végleges döntést.

A *második napirendi pontot* illetően *Key tábornok* kijelenti, hogy levelet kapott a magyar kormánytól és megkérdezi kormánya véleményét. Azt követően, hogy megkapta a választ, meg lehet tárgyalni a kérdést.

Edgcumbe tábornok csatlakozik Key tábornok véleményéhez.

A *harmadik napirendi pontot* illetően – a svábok kitelepítése – a marsall megadja a szót Edgcumbe tábornoknak.

Edgcumbe tábornok elmondja, kormánya megbízta azzal, hogy kérjen a magyar kormánytól néhány információt, amelynek nagy jelentősége lesz a németek Németországban való elhelyezésében. Az [őket] érdeklő kérdések listáját az a levél tartalmazza, amelyet a SZEB vezérkari főnökének küldtek.[5]

Key tábornok kijelenti, hogy hasonló kérést kapott ő is a kormányától. Ez a berlini konferencia határozataiból következik.

Vorosilov marsall, megjegyezve a kérdés elhúzódását, hozzájárul ahhoz, hogy megkérdezzék a magyar kormányt és azt javasolja, hogy a kérdés kidolgozásával bízzák meg a vezérkari főnököket.

Edgcumbe tábornok kijelenti, szükség van-e arra, hogy megbízzák ezzel a vezérkari főnököket, mivel a kérdések formája teljesen világos és mindössze csak 4 kérdésre kell válaszolni.

Key tábornok csatlakozik Edgcumbe tábornok véleményéhez.

A *marsall* kijelenti, azért javasolta, hogy bízzák meg ezzel az üggyel a vezérkari főnököket, hogy jöjjenek össze és pontosítsák a megválaszolandó kérdéseket, mivel lehet, hogy nem minden minket érdeklő kérdést vettek bele a kérdőívbe. Többek között, teszi hozzá a marsall, kormányomat érdekli a svábok vagyoni helyzete, ami nincs az előterjesztett kérdőívben.

Key és *Edgcumbe tábornokok* egyetértenek a marsallal, és azt kérik, hogy az ügyet ne halogassák, és a holnapi napra hívják össze a vezérkari főnökök értekezletét.

A *negyedik napirendi pontban* Vorosilov marsall tájékoztatja a tanácskozást arról, hogy diplomáciai kapcsolat létesült Svédország és Magyarország között.

[5] A lista kimutatást ad a deportálásra váró svábok összlétszámról, a 12 alattiak és a 60 év felettiek számáról, valamint az összes deportálásra váró személy számszerű felosztásáról nem és foglalkozás alapján.

A *marsall* közli, hogy 1945. szeptember 29-én a szovjet kormány rajta keresztül tájékoztatta Magyarországot arról, hogy Svédország diplomáciai kapcsolatot szándékozik létesíteni Magyarországgal. Ugyanaznap ebben az ügyben levelet küldött Magyarország miniszterelnökének. Október 2-án kapott választ a miniszterelnöktől. Ebben a válaszban a miniszterelnök közölte a magyar kormány egyetértését a Svédországgal történő diplomáciai kapcsolatok létesítését illetően.

A marsall azt javasolja a tolmácsnak, hogy olvassa fel ezt a választ[6] (Magyarország miniszterelnökének válaszát felolvassák angolul).

A továbbiakban a marsall kijelenti, hogy a Magyarország és Belgium közötti diplomáciai kapcsolat létesítését illetően semmit nem tud. A marsall hozzáteszi, hogy erről olvasott az újságokban, de úgy véli, hogy ez valószínűleg csak feltételezés.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy amennyire ő értette, a magyar kormány válasza nem végleges döntés, és ezt a kérdést véglegesen a Szövetséges Ellenőrző Bizottság dönti el.

A *marsall* azt feleli, hogy erre egyáltalán nincs szükség. Semmilyen megállapodás – teszi hozzá a marsall – nem írja elő, hogy a diplomáciai kapcsolatok létesítésének kérdését a SZEB-ben döntsék el.

Key tábornok bejelenti, hogy kormánya szeretne tudni a diplomáciai kapcsolatok létesítésének szándékáról azt megelőzően, hogy ezeket a kapcsolatok létrehozzák. És minthogy ez a levelezés a SZEB-en keresztül történik, kívánatos lenne, hogy a hasonló döntések a SZEB részéről jóváhagyást nyerjenek.

Edgcumbe tábornok csatlakozik Key tábornok véleményéhez.

Vorosilov marsall azt mondja, hogy itt félreértés van. Ha a magyar kormány megkérdezte volna a SZEB-et arról a szándékáról, hogy diplomáciai kapcsolatot létesít Svédországgal, akkor természetes lett volna ennek a kérdésnek a megvitatása a SZEB-ben. Az adott esetben fordítva történt: a svéd kormány a Szovjetunió kormányán keresztül kérdezte meg a magyar kormányt, hogy kíván-e vele (a svéd kormánnyal) diplomáciai kapcsolatot létesíteni. A szovjet kormány Vorosilov marsallon keresztül kérdezte meg erről a magyar kormányt.

Ha Key és Edgcumbe urak tudni akarnak erről – teszi hozzá a marsall – ez lehetséges, például a svéd kormányon keresztül.

Key tábornok azt feleli, nagyon elégedett azzal, hogy a marsall úr magyarázatot adott erre. Kormánya csak a sajtóból szerzett erről tudomást, és ezért bízta meg őt azzal, hogy tisztázza ezt az ügyet.

Key azt mondja, hogy most már minden világos számára, és köszöni a marsallnak a magyarázatot.

Az *ötödik napirendi pont* kapcsán *Vorosilov marsall* azt mondja, hogy egy budapesti gyáros, bizonyos Giraud, De Gaulle megbízásából a franciák valamilyen vagyoni érdekeit védi és semmilyen hivatalos meghatalmazással nem rendelkezik.

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy néhány nappal azelőtt politikai tanácsadójánál megjelent Giraud úr, és kijelentette, hogy ő a hivatalos francia képviselő. Ezen az alapon tette fel ő (Edgcumbe) ezt a kérdést.

A *marsall* megjegyzi, hogy Giraud úr egyszerűen túllépett saját jogkörén.

[6] A levél nem áll rendelkezésünkre.

A *hatodik napirendi pont* kapcsán Vorosilov marsall bejelenti, hogy az USA és Anglia kormánya megkérdezte képviselőit, hogy van-e Magyarországon felesleges élelem, abból a célból, hogy [azt] Ausztriába küldjék. A kormányom - tette hozzá a marsall - szintén megkérdezett erről. (A szovjet kormány kérdését a tolmács felolvassa angol nyelven).

A marsall úgy véli, hogy amint megkapták ezeket az adatokat a magyar kormánytól, megvitatják a kérdést a SZEB ülésén. Edgcumbe tábornok azon javaslata kapcsán, hogy hozzanak létre egy háromtagú bizottságot [trojkát] ennek a kérdésnek a tanulmányozására, a marsall kifejti véleményét: „Nem kell bizottságot létrehozni, mert adatok nélkül nem lesz mit megvitatnia. Mindenféle bizottság nélkül el lehet mondani - teszi hozzá a marsall -, hogy Budapesten nincs kenyér és a többi élelmiszerrel is nehézségek vannak."

Edgcumbe tábornok megköszöni a marsallnak a választ és egyetért azzal, hogy nem kell bizottságot létrehozni. Ugyanakkor arra kéri a marsallt, hogy amint választ kapott a magyar kormánytól, küldje el neki (Edgcumbe-nak) ezt a választ néhány nappal a tanácskozás előtt azzal, hogy lehetősége legyen megismerkedni vele.

Key tábornok szintén megköszöni a marsallnak [a választ] és kéri, hogy neki is küldje el ezt a levelet. Azonkívül Key kéri a marsallt, hogy küldje el neki a marsall [azon] levelének másolatát, amit a magyar kormánynak küldött.

A *marsall* egyetért és megígéri, hogy elküldi a levelet.

A *hetedik napirendi pont* kapcsán *Edgcumbe tábornok* közli, tudomása van arról, hogy engedélyezték a postai összeköttetést Magyarország és az USA között. Mivel szükség van ugyanilyen [kapcsolat] létesítésére Magyarország és Anglia között is, kéri a marsallt, hogy engedélyezze ezt.

A *marsall* kijelenti, hogy nem ellenzi postai kapcsolat létesítését Magyarország és Anglia között. Természetesen szó sem lehet arról, hogy erre speciális postai vagonokat különítsenek el, mivel Magyarország vasúti közlekedését még nem hozták rendbe, és nem rendelkezik elegendő vagonnal. Engedélyezni lehet a postai összeköttetést repülőgépekkel ugyanazokon a határokon belül, ahogyan ezt az USA számára megadták.

Edgcumbe tábornok megkérdezi, hogy elküldheti-e képviselőjét, hogy megismerje a Magyarország és az USA közötti összeköttetés szervezési munkáinak tapasztalatait.

Vorosilov marsall nem ellenzi.

A *nyolcadik napirendi pontot* illetően *Vorosilov marsall* bejelenti a jelenlévőknek, hogy szeretne konkrét tényeket kapni a táviratok ellenőrzésének és visszatartásának eseteiről. Ennek kapcsán a marsall hozzáteszi, szeretné pontosítani, hogy ez a megjegyzés a hivatalos képviselők távirataira vagy magánszemélyek távirataira vonatkozik-e.

Magyarország - mondja a marsall - ellenőrzés alatt áll. Megszálló csapatok vannak itt. Mindenféle katonai tudósítók gyakran tévedhetnek és elferdítik az igazságot. Jogunk van - mondja a marsall - a [fegyverszüneti] egyezmény értelmében ellenőrizni a Magyarországról kimenő levelezést, mi ezt csináltuk és csinálni fogjuk. Ezt mindenütt csinálják, Washingtonban is, Londonban is és Moszkvában is.

A marsall azt mondja, hogy a képviselők táviratait illetően semmiféle visszatartás és semmilyen ellenőrzés nem volt és nem lesz. A tudósítók táviratait ellenőrizték és ellenőrizni fogják.

Key tábornok azt mondja, hogy az ő egész hivatalos levelezése különleges rádióadóállomáson keresztül történik. Ő a magántáviratok visszatartására gondolt, mivel tudja, hogy ilyen esetek voltak.

Key tábornok megjegyzi, hogy az utóbbi időben a helyzet javult, habár a tudósítóktól még érkeznek panaszok a táviratok visszatartása miatt. A tudósítók attól félnek, hogy [a táviratok] késedelmes továbbítása következtében a közlések elveszítik értéküket. Key tábornok szeretné megtudni, hogy mi az oka a késleltetésnek, az-e, hogy még nem hozták rendbe az összeköttetést vagy hogy a táviratokat ellenőrzik.

A *marsall* azt feleli, hogy ez is és az is az oka.

A marsall azt mondja, utasítást fog adni, hogy a táviratok kézbesítését gyorsítsák meg.[7] A lényeg, hogy ne legyenek valótlan tények, amelyek kedvezőtlenül hathatnának a szövetséges országok viszonyára és összehangolt munkájukra.

Key tábornok kijelenti, hogy neki egyáltalán nincs semmi kifogása a cenzúra ellen és kéri, hogyha előfordulnak olyan esetek, hogy a tudósítók valótlan információt adnak, tájékoztassa erről, hogy ezeknek a tudósítóknak meg tudja adni a szükséges utasításokat.

Edgcumbe tábornok szintén ezt kéri.

A *marsall* kifejezésre juttatja egyetértését.

Folyó ügyek:

1. A [fegyverszüneti] egyezmény 11. cikkelye teljesítését illetően a marsall kijelenti, hogy egy sor kérdésre nem tud válaszolni, mivel a hatáskörén kívül esik. A megszálló csapatok a [fegyverszüneti] egyezmény 11. cikkelye alapján megkapják a szükséges élelmiszereket a szükségleteiknek megfelelő igénylés alapján.

Mennyit kapnak, hogyan kapják - erre a kérdésre a marsall elutasítja a választ.

Key tábornok azt mondja, hogy az egyik meggondolás, amely arra késztette, hogy feltegye ezt a kérdést, az volt, hogy szükség van a lehetséges feleslegek feltárására, amelyeket Magyarország Ausztriába tudna küldeni.

Másrészt Key tábornok azt hallotta, hogy a szovjet csapatok egy részét áthelyezték Csehszlovákiából Magyarországra. A magyarországi helyzettel összefüggésben szeretne erről részletesebben tudni.

A *marsall* kijelenti, hogy nem szándékozik válaszolni ezekre a kérdésekre, mivel azok nem tartoznak a SZEB-re, hanem [csupán] a szovjet kormány hatáskörébe. Azt mondja, hogy Key tábornok hasonló kérdésfelvetése egyenlő értelmű azzal, mintha a SZEB ülésén kérdést tennének fel Olaszország, Ausztria megszállási rendjéről stb.

[7] A nyugati lapok tudósítói táviratainak visszatartására később is sor került. Key tábornok 1946. március 6-án Vorosilovnak küldött levelében az Associated Press budapesti tudósítójának, Jack Guinnek a panaszát továbbította a marsallnak. Key kormányának a sajtószabadságról vallott nézeteire hivatkozva ismételten tiltakozott az ellen, hogy a szövetségesek tudósítóinak táviratait és cikkeit cenzúrázzák és visszatartják. (Guinn több eredeti távirata megtalálható a moszkvai SZEB-anyagban.) Szviridov tábornok 1946. március 12-án válaszolt Keynek, s levelében leírta, hogy március 11-én személyes beszélgetést folytatott az említett újságíróval, valamint az amerikai képviselet egyik tisztjével, Hagy alezredessel és kimerítő választ adott a Key levelében felvetett kérdésekre. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 20a. gy. 70.) A Szviridov tábornok, illetve Hagy alezredes és az újságíró között lezajlott beszélgetésről készített feljegyzést l. Box 43. Record Group 338, ACC Hungary; NACP.

Key tábornok azt feleli, hogy ebben az esetben a marsalltól arra a kérdésre szeretne választ kapni, milyen mértékben teljesítik a [fegyverszüneti] egyezmény 11. cikkelyét – jól vagy rosszul?

A *marsall* azt feleli, hogy hozzá nem érkeztek panaszok ezzel kapcsolatban sem a parancsnokságunktól, sem a magyar kormánytól. Ha ilyen információk érkeznek, akkor ő (a marsall) megígéri, hogy szívesen megosztja azokat [a képviselőkkel].

A dunai és tiszai hajózást érintő tájékoztatás kapcsán a marsall közli, hogy sajnos jelenleg semmilyen információval nem rendelkezik. Ha ez érdeklődésre tart számot – folytatja a marsall – akkor összegyűjti a szükséges adatokat és közli a következő ülésen.

Key és *Edgcumbe tábornok* egyetértenek a marsallal.

A *marsall* bejelenti, hogy a napirendi pontokat kimerítették és megkérdezi, hogy van-e valakinek valamilyen kiegészítése.

Key tábornok azt feleli, hogy a napirendhez semmi hozzáfűznivalója nincs, hanem jó hírt akar közölni.

A *marsall* kéri, hogy közölje.

Key tábornok bejelenti, hogy tájékoztatást szeretne adni a háborús bűnösöknek Magyarországra hozataláról.

„Nagyon jó" – mondja a marsall.

Key tábornok azt mondja, hogy szeretné, ha a marsall segítene minél jobban megszervezni a Szálasiék elleni pert.

A *marsall* azt feleli, hogy ez közös ügyünk.

Key tábornok bejelenti, hogy az amerikaiak által megszállt területen vannak még magyar háborús bűnösök.

A *marsall* rámutat arra, hogy a listán, amelyet a magyar kormány közölt, több mint 500 ilyen [háborús] bűnös van felsorolva, a listának egy 71 személyt tartalmazó részét közölték a képviseletekkel.

Key tábornok bejelenti, hogy ebből a 71 főből a [háborús] bűnösök fő csoportját most meghozták Magyarországra.[8]

Ugyanakkor kéri a marsallt, hogy küldje el neki a háborús bűnösök teljes listáját.

Edgcumbe tábornok szintén ezt kéri.

A *marsall* beleegyezik.

Ezzel a tanácskozás véget ér.

A beszélgetések a tanácskozáson orosz és angol nyelven folytak.
A beszélgetéseket fordította Cserkaszov mérnök-alezredes.

Titkárság:
Selinszkij mérnök-őrnagy
Lugovcov gárdaőrnagy

AVP RF f. 453. op. 1a. papka 8b. gy. 62.
Géppel írt másodlat. A dokumentumon Selinszkij és Lugovcov aláírása szerepel.

[8] Az amerikai katonai hatóságok 1945. október 3-án adták át a magyar rendőrségnek Szálasi Ferencet, Bárdossy Lászlót, Imrédy Bélát, Endre Lászlót, Jaross Andort, Reményi-Schneller Lajost, Hellebronth Vilmost, Kunder Antalt, Kassai-Schallmayer Ferencet, Szöllősy-Naszlukácz Jenőt és Gömbös Ernőt.

9.
A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. október 22-i ülésének jegyzőkönyve

Jegyzőkönyv a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak az amerikai és angol képviselőkkel közösen tartott üléséről

1945. október 22.
Budapest

Elnököl: Szviridov altábornagy

Jelen voltak a SZEB részéről: Levuskin vezérőrnagy, Trajnyin ellentengernagy, Scserbakov vezérőrnagy, [A. M.] Beljanov vezérőrnagy, [A. N.] Kondratov vezérőrnagy, Osztrovszkij gárdaezredes, Szova ezredes, Kamerszkij II. osztályú százados.

Az amerikaiak részéről: [William S.] Key vezérőrnagy, [Dallas S.] Townsend ezredes, [William F.] Dietrich I. osztályú kapitány, [Lawrence R.] Hagy alezredes, [Edward J.] Czerniuk őrnagy.

Az angolok részéről: [O. P.] Edgcumbe vezérőrnagy, [J. H.] Simpson vezérőrnagy, [P. C.] Capron alezredes, [E. H. C.] Branson III. osztályú kapitány, [A.] Englehardt őrnagy, [S. V.] Chambers úr.

A tanácskozás napirendje:

1. A Duna amerikai megszállási övezetében található magyar hajók visszaadása, és a németek és Szálasiék által elhurcolt, az angol-amerikai megszállási zónában található, javak visszaadása (Key és Edgcumbe tábornok válaszai)
2. A Duna medrének állapota és akadályok a Dunán (A SZEB elnöke munkatársának tájékoztatása)
3. A magyarok repatriálása Ausztriából és Svédországból (Az angol képviselet indítványa)
4. A magyarországi élelmiszernormák (Az angol képviselet kérdése)
5. Magyar vitorlázórepülő-klubok (Az angol képviselet kérdése)
6. A Bécsből Budapestre történő repülés (Az amerikai képviselet kérdése)
7. A jóvátétel állása (Az amerikai képviselet kérdése)

Szviridov tábornok megkérdezi, hogy mindenki ismeri-e a tanácskozás napirendjét.

Az amerikai és angol képviselők azt válaszolják, hogy a napirendet ismerik.

Szviridov tábornok az angol és amerikai képviselők egyetértésével megnyitja a tanácskozást és az első napirendi pontban megadja a szót Key és Edgcumbe tábornokoknak.

Key tábornok azt mondja, hogy az adott ügyben kérdést intézett kormányához, de még nem kapott választ és semmi újat nem tud mondani.

Edgcumbe tábornok azt feleli, hogy ő is kérdést intézett [kormányához] és még nem kapott választ.

Key tábornok hozzáteszi, hogy amint megkapja kormánya utasításait, azonnal a SZEB elnökének tudomására hozza.

Szviridov tábornok a *második napirendi pontban* megadja a szót Trajnyin ellentengernagynak, de Key tábornok azt kéri, hogy ne tegyen szóbeli jelentést, hanem adja át ezt a jelentést a képviselőknek írásos formában.

Szviridov tábornok azt javasolja, hogy olvassák fel a jelentést angol nyelven.

Key és Edgcumbe tábornok egyetért a marsall javaslatával.

Cserkaszov mérnök-alezredes felolvassa Trajnyin ellentengernagy jelentését angol nyelven.

A jelentés szövege:

1. A hidakat Magyarországon a németek kivétel nélkül felrobbantották. A vízbe esett hídszerkezetek a hajózást akadályozták.

Az egyes hidakat illetően a következő a helyzet:

1. Közúti híd Medvénél[1] – a két rácsostartót felrobbantották, eléggé kényelmes áthaladás maradt a megmaradt rácsostartók alatt.

2. Vasúti híd Komáromnál – az összes hídnyílást felrobbantották; a Vörös Hadsereg egységeinek erőfeszítésével az egyik hídnyílásban az áthaladást szabaddá tették.

3. Közúti híd Komáromnál – a középső hídnyílásokat felrobbantották, a folyóparti nyíláson van áthaladás az épségben maradt rácsostartó alatt.

4. Közúti híd Esztergomnál – a középső hídnyílásokat felrobbantották, épségben maradtak a partmenti hídnyílások, amelyeken lehetséges a hajók áthaladása.

5. Újpesti vasúti híd – az egyik hídnyílás rácsostartói érintetlenek maradtak, amelyen keresztül haladnak át a hajók.

6. Margit-híd – az egészet felrobbantották; a hajóknak lehetőségük van az áthaladásra az elsüllyed rácsostartók felett néhány hídnyílásban; folynak a leromlott rácsostartók kiemelési munkái.

7. Lánchíd – 3 hídnyílást leromboltak; augusztusban a magyar hatóságok rendelkezésére a folyó jobb partjától az első hídnyílást megtisztították a hídelemek maradványaitól, amelyen keresztül lehetséges az áthaladás.

8. Erzsébet-híd – egynyílású, a felrobbantott hídnyílás a vízben fekszik olyan mélységben, amely elegendő a felette való áthaladáshoz.

[1] Csallóközi falu Dunaszerdahelytől délre, szlovák nevén Medvedov.

9. Ferenc József-híd[2] – a három közül két hídnyílást felrobbantottak; a hajók áthaladása a bal parttól az első, épen maradt nyílásban lehetséges.

10. Horthy-híd[3] – teljes egészében felrobbantották; a Vörös Hadsereg egységeinek erőfeszítésével a bal parttól az első hídnyíláson az áthaladást szabaddá tették.

11. Déli budapesti vasúti híd – teljes egészében felrobbantották; az egyik középső hídnyíláson szabaddá tették az áthaladást.

12. Dunaföldvári közúti híd – teljes egészében felrobbantották; a jobb parti hídnyílásban szabaddá tették az áthaladást; a magyar hatóságok az áthaladás kiszélesítésén és kimélyítésén dolgoznak.

13. Bajai vasúti híd – teljes egészében felrobbantották; az egyik középső nyílásban szabaddá tették az áthaladást.

A magyar hatóságok hozzákezdtek a budapesti hidak – Margit-, Lánchíd, Horthy-, Déli vasúti, dunaföldvári – maradványainak eltakarításához, főként abból a célból, hogy megvédjék a várost a jégzajlás esetén lehetséges árvíztől.

A Vörös Hadsereg parancsnoksága a magyaroknak történő segítségnyújtás céljából jelölt ki erre a munkára műszaki csapatokat.

2. A hajózást akadályozó elsüllyedt hajók kiemelését és eltakarítását a Vörös Hadsereg és a magyar hatóságok végzik.

3. A Duna magyarországi szakaszán helyenként maradtak még aknamezők. A hajóút aknamentesítése megtörtént, de néhány szakaszon az aknakeresők vezetésével kell haladni.

4. A Tisza hajózható részén 16 hidat robbantottak fel. Rendszeres hajózás csak a Szeged–Csongrád szakaszon van. A folyó többi részén kis hajók közlekednek a hidak közötti részeken, amelyeknek nincs hajóátjárása.

5. A magyar vízrajzi és hidrotechnikai szolgálat szerveit még nem szervezték meg és hiányoznak az úszó berendezések, amelyeknek nagyobb részét a németek elvitték fel a Dunán és most az amerikai megszállási övezetben találhatók.

6. Hangsúlyozni kell, hogy a rendelkezésünkre álló hivatalos adatok csak a Duna magyar szakaszát érintik és egyáltalán nem merítik ki a Duna mint vízi út kérdését.

Key tábornok kéri, hogy adjanak neki egy másolatot a jelentésből.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy ezt a kérést átadja Vorosilov marsallnak.

Dietrich I. osztályú kapitány kéri, hogy ismételjék meg, hány felrobbantott hídnyílása van a bajai hídnak.

Trajnyin ellentengernagy megismétli, hogy Bajánál a németek felrobbantották mind a 4 hídnyílást.

Dietrich I. osztályú kapitány megkérdezi, hogy milyen aknák vannak a Dunában.

Trajnyin ellentengernagy azt feleli, hogy úszó aknákat a Dunában már régen nem láttak, csak mágneses és akusztikai fenékaknák maradtak, amelyeket az amerikaiak, angolok és németek helyeztek el.

Dietrich I. osztályú kapitány kéri pontosítani, hogy ezek aknamezők vagy egyes aknák.

[2] A mai Szabadság-híd.

[3] A mai Petőfi-híd.

Trajnyin ellentengernagy azt válaszolja, hogy őt a német parancsnokságtól és az angol haditengerészettől kapott információk vezérlik. Ezeknek az adatoknak megfelelően a Dunában egyes helyeken még vannak fenékaknák.

Branson III. osztályú kapitány megkérdezi, hogyan haladnak az uszályok a Dunán és voltak-e szerencsétlenségek az aknák felrobbanása miatt.

Trajnyin ellentengernagy azt feleli, hogy ilyen esetekről nem tud.

Branson III. osztályú kapitány megkérdezi, hogy a Dunán történő hajózást biztonságosnak lehet-e tekinteni.

Trajnyin ellentengernagy azt válaszolja, hogy a Dunán való hajózás tény, de helyenként az uszályokat az aknaszedők nyomában kell vezetni. Vagyis teljes garancia még nincs.

Branson III. osztályú kapitány kéri, hogy adjanak neki egy másolatot Trajnyin ellentengernagy jelentéséből.

Szviridov tábornok megismétli, hogy ezt a kérést átadja Vorosilov marsallnak.

A *harmadik napirendi* pontban *Szviridov tábornok* megadja a szót Edgcumbe tábornoknak.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy ennek a kérdésnek két része van. Az egyik rész a magyarok repatriálása Magyarországra az angol-amerikai megszállási zónából. De – mondja Edgcumbe – most azt szeretné hallani, hogyan alakul az ezekről a területekről a repatriáltak sorsa Magyarországon.

Szviridov tábornok felolvassa a repatriáltak magyarországi helyzetéről készített összefoglalót.

Az összefoglaló szövege:

Ez év szeptember 10-től október 22-ig összesen 55 vasúti szerelvény érkezett magyar állampolgárokkal és hadifoglyokkal, ebből:

az amerikai megszállási zónából	47 szerelvény,
az angol megszállási zónából	7 szerelvény,
a francia megszállási zónából	1 szerelvény.

Összesen 80 018[4] személyt repatriáltak, ebből

hadifogoly	44 122 (köztük 2791 tiszt),
polgári személy	35 896.

A megérkezett repatriáltaknak a magyar táborokban lefolytatott ellenőrzése eredményeképpen 66 018 személyt szabadon engedtek, ebből

hadifogoly	40 207 (köztük 1450 tiszt),
polgári személy	25 311 fő.

büntetőtáborba internáltak 2264 főt, ebből

hadifogoly	2067 (köztük 201 tiszt),
polgári személy	197 fő.

[4] Az amerikai jegyzőkönyv szerint 80 188 fő.

A táborokban regisztrálnak, illetve úton van (az érkezési állomástól a végső rendeltetési helyig) 1945. október 19-i adatok alapján – 11 736 fő, ebből

hadifogoly	1848 (köztük 1140 tiszt),
polgári személy	9888 fő.

A repatriáltak érkezése és ellenőrzésük folytatódik.

Szviridov tábornok hozzáteszi, hogy a táborokban a repatriáltaknak kb. 2,5%-a található, akiket ott tartanak és tanulmányoznak, tehát mindössze 2077[5] fő, közülük 201 tiszt, a többiek tiszthelyettesek és sor[katonák]. Az úton lévő és regisztrálás alatt álló repatriáltak száma állandóan változik, nullától 10 ezer főig.

Edgcumbe tábornok kéri, hogy havonta küldjenek neki ilyen összefoglalókat.

Key tábornok csatlakozik Edgcumbe tábornok kéréséhez.

Szviridov tábornok megígéri, hogy átadja ezt a kérést Vorosilov marsallnak.

Key tábornok kéri, világítsák meg, hol található ez a 2077 repatriált, Magyarországon vagy valahová kiutasították őket.

Szviridov tábornok elmagyarázza, hogy senkit sehová nem utasítottak ki, valamennyi visszatartott repatriált Magyarországon tartózkodik, és tanulmányozásuk mértékében fokozatosan kiszabadulnak.

Edgcumbe tábornok [azzal] folytatja, hogy a kérdés második részében kéri tárgyalják meg 1600 magyar Svédországból történő repatriálásának kérdését. Egyidejűleg azt javasolja, hogy ezeket a magyarokat Ausztrián keresztül szállítsák át.

Szviridov tábornok tájékoztat arról, hogy Vorosilov marsall megkapta Edgcumbe tábornok levelét[6] és a marsall nem ellenzi ezeknek a magyaroknak Magyarországra szállítását, de a marsall azt kéri, hogy Hegyeshalom állomáson keresztül küldjék őket, és hogy a magyar kormányt már tájékoztatták erről.

Key tábornok azt javasolja, hogy ezeket a magyarokat ne Ausztrián keresztül szállítsák át, hanem valamilyen más útvonalon.

Edgcumbe tábornok azt mondja, ha valamilyen más módon indítják útra őket, akkor nem tudni, hogy ki fog nekik vonatot biztosítani.

Szviridov tábornok megjegyzi, hogy amint az a beszélgetésből látszik, az Edgcumbe tábornok által javasolt útvonal a legelfogadhatóbb.

Key tábornok azt mondja, a legfontosabb az, hogy a magyarországi SZEB nem ellenzi, a repatriálás megszervezését pedig az UNRRA fogja végezni.

Edgcumbe tábornok azt mondja, tájékoztatni fogja kormányát arról, hogy a magyarországi SZEB nem ellenzi 1600 magyar repatriált Svédországból történő elszállítását. Edgcumbe tábornok azt kéri még, hogy vitassák meg annak a 10 németbarát magyarnak a kérdését, akik Egyiptomban tartózkodnak. Kormánya abban érdekelt, hogy ezt a 10 magyart Egyiptomból Magyarországra küldjék.

Key tábornok megkérdezi, lehetséges-e, hogy ez a 10 magyar háborús bűnös?

Edgcumbe tábornok azt feleli, hogy ez a 10 magyar nem háborús bűnös, hanem egyszerű „kisember".

[5] Az amerikai jegyzőkönyv szerint 2067 fő. (Dokuments of the meetings.)

[6] A levél nem áll rendelkezésünkre.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy megtudja a marsall döntését ebben az ügyben, és a következő ülésen tájékoztat a döntésről.

Edgcumbe tábornok azt kéri, hogy a marsall döntését az ülés előtt ismertessék.

Szviridov beleegyezik abba, hogy a marsall döntését a következő tanácskozás előtt közlik.

Key tábornok azt mondja, kihasználja az alkalmat és tájékoztat arról, hogy tegnap repülőgépen még 20 háborús bűnöst Magyarországra szállítottak az angol-amerikai megszállási zónából.[7]

A *negyedik napirendi pontban* a marsall megadja a szót Edgcumbe tábornoknak.

Edgcumbe tábornok azt mondja, a németországi ellenőrző tanács angol képviselője tájékoztatást kért a magyar lakosság élelmiszerhelyzetéről, hogy összehasonlítsa a németországi [helyzettel].

Szviridov tábornok azt mondja, hogy a marsall ebben az ügyben megkapta Edgcumbe tábornok levelét,[8] és októberben összegyűjtik az adatokat, és átadják Edgcumbe tábornoknak. Ezzel együtt – mondja Szviridov tábornok – Edgcumbe tábornok kérésére sürgősen összegyűjtik és átadnak neki egy rövid információt a magyar lakosság ellátási normáiról.[9] A nem szabályozott ellátást lehetetlen számításba venni. Szviridov tábornok azt javasolja, hallgassanak meg egy ilyen rövid összefoglalót.

Edgcumbe tábornok javasolja, hogy ne olvassák fel az ülésen ezt az összefoglalót, hanem küldjenek neki ilyet.

Key tábornok csatlakozik Edgcumbe tábornok javaslatához.

Szviridov tábornok egyetért a javaslattal és megígéri, hogy elküldi Key és Edgcumbe tábornokoknak az összefoglaló másolatát.

Az *ötödik napirendi pontban Szviridov* megadja a szót Edgcumbe tábornoknak.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy ő és tisztjei vitorlázó repülőket láttak repülni Budapest felett és ezért kéri Szviridov tábornokot, adjon tájékoztatást arról, ki engedélyezte ezeket a repüléseket, és ki ellenőrzi őket. Ennek kapcsán Edgcumbe tábornok hozzáteszi, hogy a vitorlázórepülés az első lépcsőfok a repülősök és katonai repülősök kiképzésében.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy ez a kérdés két részből áll: az első rész – milyen klubok vannak engedélyezve, a második rész – hol és hány klub van, a vitorlázórepülők márkája és mennyisége, az oktatók száma.

[7] A Szabad Nép 1945. október 23-án adta hírül, hogy október 21-én a mátyásföldi repülőtéren Péter Gábor vezetésével a magyar hatóságok vették át 17 háborús bűnös őrizetét. Az átadott háborús bűnösök a következők voltak: Zöldy Márton, Málnási Ödön, Görgey Vince, Omelka Ferenc, Jancsuskó Gábor, Koltai László, Hermely Lajos, Arbócz János, Mohai-Mohaupt Gyula, Temesvári László, Torzsay Biber Gyula, Szerényi Miklós, dr. Szögi Géza, Bolvári István, Kalász Ferenc, Pesti Endre, Gál Csaba.

[8] A levél nem áll rendelkezésünkre.

[9] Szobek András közellátási miniszternek a magyar lakosság ellátási normáiról készített 1945. november 15-i jelentését Szviridov altábornagy november 16-án küldte el Edgcumbe-nak. A kimutatás a kenyér- és zsírfejadagokat tartalmazta a különböző foglalkozási kategóriák esetében. (AVP RF f. 453. op. 1a. papka 8a. gy. 57.)

A kérdés első részét illetően Szviridov tábornok elmondja, hogy valamiféle hivatalos engedélyt a vitorlázó repülőgépeken történő repülésre Vorosilov marsall a magyaroknak nem adott. De kihasználva azt, hogy tiltás vagy valamiféle törvény a vitorlázórepülő sportról Magyarországon szintén nincs, egyes vitorlázórepülő-állomások itt Budapesten foglalkoznak repüléssel. Magyarország más részein ilyen repülés nincs. A magyar kormánynak törvényt kell majd hozni a vitorlázórepülő-sportról.

Simpson vezérőrnagy azt mondja, hogy Szegeden is repülnek vitorlázórepülők.

Szviridov tábornok a kérdés második része kapcsán elmondja, hogy Magyarországon 34 vitorlázórepülő-klub van, amelynek összesen 1725 tagja van. 229 vitorlázó repülő van, 34 oktató és 17 főoktató. A vitorlázórepülők márkája: Tücsök, Vöcsök, M-29, Pilis, Cimbora, Kevély. A vitorlázógépek nem a klubok tulajdonai, hanem az állomásoké. Szviridov tábornok hozzáteszi, hogy ezt a kérdést a SZEB és a magyar kormány jelenleg még tanulmányozza.

Key tábornok azt kérdezi, hogy ezek az oktatók tisztek-e vagy sem.

Simpson vezérőrnagy azt mondja, úgy véli, hogy az oktatók többsége volt katonai pilóta.

Key tábornok megkérdezi, hogy nem növekedett-e a magyar hadsereg [létszáma] azóta, amióta ezt a kérdést először felvetette.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy a magyar hadsereg nem nő, hanem ellenkezőleg, csökken, az idősebb korosztály leszerelése következtében.

Edgcumbe tábornok kéri, adjanak neki egy összefoglalót a magyar vitorlázórepülő-klubokról, valamint kéri, hogy adjanak a magyar kormánynak megfelelő utasítást a vitorlázó repülésről, mivel a kérdés a katonai repülősök kiképzésének kérdése.

Szviridov tábornok megígéri, hogy jelenti a helyzetet Vorosilov marsallnak.

A *hatodik napirendi pontot* illetően *Szviridov tábornok* elmondja, hogy mivel az Ausztria, Bulgária, Csehszlovákia, Jugoszlávia és Magyarország közötti repülés kérdése ezeknek az országoknak az érdekeit érinti, a SZEB maga nem tud döntést hozni ebben az ügyben, és bármiféle változtatást hozni a kialakult helyzetben. Szviridov tábornok ezért azt javasolja, hogy ezt a kérdést a szövetséges országok kormányainak címezzék és hozzáteszi, hogy valamennyi repülés csak a marsall engedélyével történjék minden egyes esetben, amint ez eddig is volt.

Key tábornok kéri, hogy ezt úgy értelmezzék, hogy ez a kérdés csak a Magyarországon történő átrepülés vagy a Budapesten történő fel- és leszállás engedélyezését érintse, és ne a más országokba történő repülés engedélyezését. A más országokba történő repülést és leszállást ezekben az országokban engedélyezik majd.

Szviridov tábornok megismétli, hogy Vorosilov marsall döntésének lényege az, hogy minden ilyen repüléshez szükség van a marsall egyedi engedélyére.

Edgcumbe tábornok azt mondja, azt akarja, hogy a marsall csak a Budapestre való berepülést és az onnan ismeretlen irányba történő elrepülést engedélyezze.

Szviridov tábornok megismétli, hogy a repüléshez minden esetben szükség van Vorosilov marsall engedélyére. A rendszeres repülés engedélyezéséhez a szövetséges kormányok megegyezésére van szükség.

A *hetedik napirendi pontban Szviridov tábornok* megadja a szót Key tábornoknak.

Key tábornok azt mondja, szeretné tudni, teljesíti-e a magyar kormány a jóvátételi szállítások tervét.

Szviridov tábornok tájékoztat [arról], hogy a szállítási tervet nem teljesítik sem a Szovjetunió, sem Csehszlovákia, sem Jugoszlávia részére.

Key tábornok kéri, hogy közöljék a szállítások teljesítésének arányát.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy a szállítást a különböző termékek esetében különböző százalékban teljesítik, de általánosságban a szállítandó [termékek] 30%-ánál nem [szállítottak] többet.

Key tábornok megkérdezi, vannak-e kilátások a szállítás javulására.

Szviridov tábornok elmagyarázza, hogy lábra kell állítani az ipart, akkor várható lesz a javulás.

Key tábornok megkérdezi, lehetséges-e, hogy az élelmiszertermékek szállítását teljesítik.

Szviridov tábornok azt feleli, feltételezi, hogy Key tábornok tudja, hogy a szovjet kormány engedélyezte ezeknek a szállításoknak 1946-ra történő elhalasztását.[10]

Key tábornok azt válaszolja, hogy ezt csak most hallja.

Szviridov tábornok megjegyzi, hogy erről valamennyi magyarországi újság hírt adott.[11]

Key tábornok megkérdezi, hogy a Csehszlovákiába és Jugoszláviába történő szállítások határidejét is elhalasztották-e.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy erről nem tud.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy a múltkori tanácskozáson megszellőztették a rádiótudósítások cenzúrájának kérdését. Vorosilov marsall megígérte – mondja Edgcumbe tábornok –, hogy a cenzúra nem fogja lassítani a tudósítások leadását. Edgcumbe tábornok idézte a berlini konferencia határozatának egy részét a sajtószabadságról.[12] Ezért Edgcumbe tábornok még egyszer kéri, hogy vagy szüntessék meg a cenzúrát vagy csinálják úgy, hogy az ne lassítsa a tudósítások elküldését.

Key tábornok csatlakozik Edgcumbe tábornok kéréséhez.

Edgcumbe tábornok hozzáteszi, hogy Romániában és Bulgáriában a cenzúrát megszüntették.

Szviridov tábornok megígéri, hogy ezt a kérést átadja Vorosilov marsallnak.

[10] L. DMB mt. jkv. 425.

[11] A Szovjetunió lemond az idei magyar gabonaszállítmányokról. *Szabad Nép*, 1945. október 5.; A Szovjetunió egy évi haladékot adott az esedékes 133 ezer tonna gabona szállítására. *Kis Újság*, 1945. október 13.; Vorosilov marsall és a miniszterelnök aláírták az orosz gabonakölcsön moratóriumáról szóló megállapodást. *Szabad Szó*, 1945. október 12.; Rónai miniszter a Szovjet újabb barátságos lépéséről: a búzaszolgáltatás elhalasztásáról. *Népszava*, 1945. október 13. A *Szabad Nép* 1945. október 13-i számában első oldalon tudósított Vorosilov „nagylelkű gesztusáról".

[12] A potsdami konferenciának először a Lengyelországra vonatkozó deklarációjában, illetve a határozatnak a békeszerződésekkel foglalkozó részében Bulgária, Románia, Magyarország és Finnország vonatkozásában szerepel a következő, sajtószabadságra vonatkozó kitétel: „A három kormány nem kételkedik abban, hogy az európai háború befejezése eredményeként előállott helyzetben a szövetséges sajtó képviselői teljes szabadságot élveznek majd abban, hogy tudósításokat küldhessenek külföldre a romániai, bulgáriai, magyarországi és finnországi eseményekről." HALMOSY Dénes: Nemzetközi szerződések... 655.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy nemrégiben kormánya azt kérte, hogy a magyarországi SZEB ülésén vitassák meg a Szovjetunió és Magyarország közötti gazdasági együttműködés kérdését.[13] Erről – mondja Edgcumbe – levelet írt a marsallnak.[14] Edgcumbe tábornok azt kéri, vagy vitassák meg ezt a kérdést ezen a tanácskozáson, vagy adják át a marsallnak azt a kérést, hogy fogadja őt ebben az ügyben.

Key tábornok azt mondja, az ő kormánya is kéri ennek a kérdésnek a megvitatását.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy nem ismeri Vorosilov marsall véleményét erről a kérdésről, ezért elutasítja a kérdés megvitatását.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy kormánya ragaszkodik a kérdés gyors eldöntéséhez, ezért kihallgatást kér Vorosilov marsalltól.

Key tábornok azt mondja, hogy ő is beszélni akar a marsallal ebben az ügyben.

Szviridov tábornok megígéri, hogy Key és Edgcumbe tábornokok kérését továbbítja Vorosilov marsallnak.

A tanácskozás orosz és angol nyelven zajlik.
A beszélgetést Cserkaszov mérnök-alezredes fordítja.

Titkárság:
Lugovcov gárdaőrnagy
Szivakov mérnök-százados

AVP RF f. 453. op. 1a. papka 8b. gy. 63.
Géppel írt korabeli másodlat. A dokumentumon Lugovcov aláírása szerepel.

[13] A szovjet és a magyar kormány képviselői 1945. augusztus 27-én Moszkvában egy rövid távú kereskedelmi egyezményt, valamint egy hosszú távú gazdasági együttműködési szerződést írtak alá. A kereskedelmi egyezmény biztosította, hogy a nyersanyagok, olajtermékek, élelmiszeripari termékek, gyógyszerkészítmények területén a magyar külkereskedelem túlnyomó részben a Szovjetunióval bonyolódjon, a gazdasági együttműködési szerződés pedig a legfontosabb ipari és kereskedelmi területeken – olaj-, alumínium-, acél- és vegyipar, folyami, légi és közúti szállítás – közös szovjet–magyar vállalatok alakítását irányozta elő. A nyugati államok számos alkalommal tiltakoztak a kizárólagos megállapodások ellen, a Nemzeti Főtanács azonban december 20-án jóváhagyta a szerződést. Lásd ezzel kapcsolatban Sipos Péter–Vida István: Az 1945. augusztus 27-én megkötött szovjet–magyar gazdasági egyezmény és a nyugati diplomácia. Külpolitika, 1985. 4. sz. 102–118.

[14] A levelet nem sikerült fellelnünk.

10.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. november 15-i ülésének jegyzőkönyve

JEGYZŐKÖNYV A MAGYARORSZÁGI SZÖVETSÉGES ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁGNAK AZ AMERIKAI ÉS ANGOL KÉPVISELŐKKEL TARTOTT ÜLÉSÉRŐL

1945. november 15.
Budapest

Elnököl: a Szovjetunió marsallja, K. Je. Vorosilov

Jelen voltak a SZEB részéről: [Vlagyimir Petrovics] Szviridov altábornagy, Levuskin vezérőrnagy, Trajnyin ellentengernagy, Scserbakov vezérőrnagy, Kondratov vezérőrnagy, Osztrovszkij gárdaezredes, Grazsdanov alezredes, Kamerszkij II. osztályú kapitány.

Az amerikaiak részéről: [William S.] Key vezérőrnagy, [Dallas S.] Townsend ezredes, [Emery E.] Hyde ezredes, [William F.] Dietrich I. osztályú kapitány, [Lawrence R.] Hagy alezredes, [Edward J.] Czerniuk őrnagy.

Az angolok részéről: [O. P.] Edgcumbe vezérőrnagy, [J. H.] Simpson vezérőrnagy, [P. C.] Capron alezredes, [E. H. C.] Branson III. osztályú kapitány, [A.] Englehardt őrnagy, [J. B.] Stewart úr.

A tanácskozás napirendje:

1. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság katonai részlegének tájékoztatása a magyar katonai egységekről és a katonai apparátusról (A SZEB katonai részlegének vezetője, Kondratov vezérőrnagy)
2. A magyar kormány jegyzéke annak a kérdésnek a felvetésével, hogy köteles-e a magyar kormány a fegyverszüneti egyezmény 14. cikkelye értelmében a magyar állampolgárságú háborús bűnösöket átadni, vagy elítélheti őket Magyarországon, és megállapodás kötéséről ebben az ügyben Csehszlovákiával, Jugoszláviával és Romániával
3. A magyar külügyminisztérium jegyzéke azzal a kéréssel, hogy engedélyezzék Magyarország repülősportjának a motoros és motor nélküli repüléseket
4. Pénzügyi kapcsolatok létesítése Nagy-Britannia és Magyarország között (Az angol képviselet kérdése)

5. A Magyarországra történő be- és kiutazások engedélyezése (Az angol képviselet indítványa)
6. Különfélék

a) a hivatalos francia képviselőről, Giraud úrról (a SZEB elnökének, Vorosilov marsallnak a tájékoztatása)

b) a felesleges magyarországi élelmiszerekről, azok Ausztriába szállítása céljából (Az angol képviselet kérdése)

c) az angol képviselet sajtó közleményeiről

d) az üzleti kapcsolat megtiltásáról azokkal a cégekkel, amelyek a semleges országokban együttműködtek a németekkel (jegyzék alapján) (válasz az angol képviselet megkeresésére)

e) Key tábornok tájékoztatása a magyar hajóknak az amerikai megszállási zónából történő elszállítása nehézségeiről

Vorosilov marsall megnyitja a tanácskozást és megkérdezi, hogy vannak-e módosítások a napirendhez.

Key tábornok kéri, hogy a tanácskozás végén adjanak tájékoztatást a magyarok Csehszlovákiából történő kitelepítéséről.

Vorosilov marsall azt feleli, hogy ebben az ügyben semmilyen hivatalos adattal nem rendelkezik, ha viszont Key tábornoknak vannak ilyen adatai, akkor tájékoztasson.

Key tábornok azt mondja, hogy ő sem tud tájékoztatást adni ebben az ügyben.

Vorosilov marsall megmagyarázza, hogy a múltkori tanácskozáson[1] Key tábornok érintette ezt a kérdést és akkor elmagyarázták neki, hogy minden ezt az ügyet érintő levelet elküldenek a SZEB mellett működő csehszlovák delegációnak.

Key tábornok azt mondja, emlékszik erre, de szeretné megtudni, hogy nincs-e valamilyen hivatalos információ ebben az ügyben.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy a svábokra vonatkozó adatok benyújtásának határideje ez év október 1. volt. Kéri, közöljék, hogy beérkeztek-e a kitelepítendő svábok listái és más adatok.

Vorosilov marsall tájékoztat arról, hogy a SZEB sem a magyar kormánytól, sem más forrásból nem kapta még meg a listákat.[2]

Az *első napirendi pontot* illetően a *marsall* megadja a szót Kondratov tábornoknak. De ezt megelőzően a marsall elmondja, hogy Key és Edgcumbe tábornokok közölték vele, hogy nem tájékoztatták őket a magyar hadsereg [létszám]csökkentéséről. A marsall elmondja, hogy egyszer tájékoztatást adott a magyar hadsereg [létszám]csökkentéséről és kifejezte kívánságát a csökkentésre. De Kondratov tábornok ezt az óhajt utasításnak tekintette, és ezért küldött a magyar kormánynak levelet a

[1] L. a szeptember 24-i ülés jegyzőkönyvének ötödik napirendi pontját.
[2] L. az október 10-i ülés 3. napirendi pontját.

magyar hadsereg csökkentéséről.[3] Ezért a marsall javasolja, hogy vitassák meg a magyar hadsereg [létszám]csökkentésének kérdését.

Kondratov tábornok tájékoztatást ad a magyar hadsereg csökkentésének tervéről:

„A magyar hadsereg két gyalogoshadosztályból, határvédelmi csapatokból és a helyi katonai irányítás szerveiből áll, a honvédelmi minisztériummal az élén.

A két gyalogos hadosztály létszáma 21 000 fő, a határőrcsapatoké 5025 fő. A magyar hadseregben összesen van:

a) tábornok	25
b) tiszt	3 102
c) tiszthelyettes és sorállományú	29 716
összes katona	32 843
polgári alkalmazott	1 957 fő

A fentebbi adatokból látható, hogy a magyar hadsereg két gyalogoshadosztálya nagyon nagy apparátussal rendelkezik, amely nem tudni mit csinál.

Az apparátusra, amely lényegében csak a két gyalogos hadosztályt szolgálja ki, a személyi állomány következő mennyisége jut:

a) tábornok	23
b) tiszt	1854
c) tiszthelyettes és sorállományú	1786
összes katona	3663
önkéntesek	1957
összesen	5620 fő

Ezzel kapcsolatban szükségesek tartanám meghagyni a két gyalogos hadosztályt 15 000 fős létszámban, a határőrcsapatokat változtatás nélkül és 2507 főre csökkenteni a helyi katonai szervek apparátusát.

Összesen 8050 fő katonát és 457 fő polgári alkalmazottat építenek le, ami 24%-ot tesz ki.

Ily módon a magyar hadsereg létszáma így fog alakulni:

[3] Az ügy előzményére l. az 1945. november 1-jei ülés 3. napirendi pontját. Kondratov vezérőrnagynak Vörös János honvédelmi miniszterhez intézett, 1945. október 22-én kelt 2210/1945. számú átirata – magyar nyelvű fordításban – megtalálható Dálnoki Miklós Béla miniszterelnöki iratai között (MOL XIX-A-1-l 71/1945.) Az átiratról a honvédelmi miniszter az október 24-i ülésen tájékoztatta a minisztertanácsot, s kért felhatalmazást a szükséges rendelkezések kiadására. A SZEB katonai osztályának intézkedése a fegyverszüneti egyezmény 1/d) pontján alapult, s a magyar hatóságokat nem érte váratlanul, mert a kérdésről szeptember óta több alkalommal részletekbe menő tárgyalások folytak a Honvédelmi Minisztérium és a SZEB katonai osztálya között. Vö. DMB mt. jkv. B k. 438–439.

Key tábornok 1945. november 1-jén levélben tiltakozott amiatt, hogy a magyar kormánynak a hadsereg csökkentésére vonatkozó utasítást a SZEB nevében, de az amerikai és angol képviselet tudta nélkül adták ki, amit a tábornok a magyar fegyverszüneti egyezmény 18. cikkelye szellemével összeegyeztethetetlennek tartott. Tiltakozó levelének másolatát eljuttatta az amerikai politikai misszió vezetőjének is. Miklós Béla miniszterelnök 1945. november 3-án egy levél kíséretében Kondratov vezérőrnagy átiratát elküldte Schoenfeldnek is. Levelében a probléma részletes kifejtésével azt kérte az amerikai politikai misszió vezetőjétől, érje el a SZEB-nél, hogy a Kondratov vezérőrnagy átiratában foglalt rendelkezések végrehajtását függesszék fel a békeszerződés megkötéséig, hiszen az erre a kérdésre nézve is tartalmaz majd rendelkezéseket. (711.9 ACC, Record Group 84, Budapest Legation File, NACP.)

a) tábornok	19
b) tiszt	1 964
c) tiszthelyettes és sorállományú	22 793
összes katona	24 776 fő
önkéntes	1 500 fő

Ennek az intézkedésnek a végrehajtása egyensúlyba hozza az apparátust a személyi állomány általános létszámával."

A tájékoztatást Cserkaszov mérnök-alezredes fordítja angol nyelvre.

Vorosilov marsall elmagyarázza, arról van szó, hogy minden hadosztályt 7500 főre csökkentsenek, valamint csökkentsék a magyar hadsereg vezetésének feleslegesen nagy apparátusát. A marsall azt mondja, hogy ő személy szerint támogatja a magyar hadsereg csökkentésének Kondratov tábornok által előterjesztett tervét. A továbbiakban a marsall rámutat arra, hogy nemrégiben feljegyzést kapott a volt magyar miniszterelnöktől, Miklós Bélától, amelyben az áll, hogy a SZEB-nek nincs joga meghatározni a magyar hadsereg létszámát a békeidőkre.[4] De a marsall úgy véli, hogy Miklós Béla ezt valamilyen félreértésből írta, mivel a fegyverszüneti egyezményben az áll, hogy a katonai cselekmények befejeződése után a magyar hadsereget békeállományba helyezik és feloszlatják.

Key tábornok azt mondja, teljesen egyetért azzal, hogy a magyar hadsereget helyezzék békeállományba, ahogy ezt a fegyverszüneti egyezményben előírták, de szeretné kérni, hogy adjanak lehetőséget munkatársainak, hogy Kondratov tábornokkal tanácskozhassanak a csökkentés mértékéről.

Vorosilov marsall megjegyzi, hogy ebben az ügyben nincs miért tanácskozni, mivel így is minden világos.

Key tábornok azt mondja, nem volt ideje összehasonlítani a csökkentést és a megmaradt hadsereg számát a magyar hadsereg háború előtti létszámával.

Vorosilov marsall: Ez huzavona, vagyis időveszteség. A fegyverszüneti egyezmény szerint a magyar kormánynak nyolc hadosztályt kellett szervezni és Németország ellen kiállítani. De csak két hadosztályt szerveztek és azt [is] a szovjet parancsnokság erőfeszítésével. A hadosztályok felszerelését szintén a szovjet parancsnokság végezte. Ezek a hadosztályok szinte nem is vettek részt harci cselekményekben. Most nincs semmi ok arra, hogy nagyszámú embert tartsanak a magyar hadseregben.

Key tábornok azt kéri, adjanak neki lehetőséget a kérdés tanulmányozására.

Edgcumbe tábornok azt mondja, kormányát érdekli a magyar hadsereg csökkentésének nagysága, annál is inkább, mivel ezt a hadsereget azután a békeszerződés törvényesíteni fogja. Ezért Edgcumbe tábornok kéri, adják át neki a hadsereg csökkentésének számait, hogy át tudja adni kormányának. Személy szerint ő, Edgcumbe nem ellenzi a csökkentést.

Key tábornok azt mondja, csatlakozik az Edgcumbe tábornok által elmondottakhoz.

[4] L. a 3. sz. jegyzetet.

Vorosilov marsall azt feleli, hogy ezeket a számokat a képviselők már felírták. Ráadásul a SZEB katonai részlege ezt a csökkentést természetesen végrehajthatja az ő (a marsall) egyetértésével és az itteni megtárgyalás nélkül. A tanácskozáson ez a kérdés információként szerepel, Key és Edgcumbe tábornok kérése alapján. Megvitatni, tanulmányozni nincs mit, mivel a magyar hadseregnek csekély horderejű, tisztán technikai kérdéseiről van szó.

Edgcumbe tábornok azt mondja, őt nem is annyira a csökkentés mennyiségének kérdése érdekli, mint az a tény, hogy Magyarország a békekötés küszöbén áll, és kormányát ez érdekelni fogja.

Vorosilov marsall azt mondja, ő természetesen nem ellenzi, hogy Key és Edgcumbe tábornokok tájékoztassák erről kormányaikat, de eszében sincs itt megtárgyalni és megvitatni a magyar hadsereg békeidőbeli nagyságának kérdését. Ha a javasolt csökkentés ilyen nehézségeket vált ki a tanácskozáson, akkor a marsall azt javasolja, vegyék le ezt a kérdést a napirendről.

Key tábornok azt mondja, hogy a marsall ezen kérdés eldöntése procedúrájának a könnyebbik részleteire fordít [csak] figyelmet. Elvben Key egyetért a hadsereg csökkentésével. Ő csak szerette volna tanulmányozni a csökkentés nagyságát. Key megkérdezi, hogy csökkenteni fogják-e a magyar hadsereget, ha ezt a kérdést leveszik napirendről.

Vorosilov marsall azt feleli, hogy a magyar hadsereget Kondratov tervezete szerint fogják csökkenteni.

Key tábornok azt feleli, hogy ebben az esetben kénytelen lesz hivatalos tiltakozást írni, valamint jelenteni kormányának.[5]

Vorosilov marsall azt mondja, hogy ha ez annyira bántja Key tábornokot, csak írjon.

Key tábornok azt mondja, hogy ő jobban szeretett volna itt megegyezni ahelyett, hogy hivatalosan tiltakozzon.

Vorosilov marsall azt feleli, javasolja, hogy vegyék tudomásul a magyar hadsereg csökkentését, amelyet a Kondratov által itt kifejtett terv szerint hajtanak végre.

Key tábornok azt mondja, hogy [mivel] nem tanulmányozta a csökkentés számait, ilyen esetben még saját véleményt sem tud mondani.

Vorosilov marsall: „Elrendelem, hogy küldjék el a számadatokat Key és Edgcumbe tábornokoknak."

Key tábornok azt mondja, hogy még a számok megkapása után is szüksége lesz egy kis időre azok tanulmányozásához, ugyanakkor megkérdezi, végrehajtják-e a hadsereg csökkentését addig, amíg ő a csökkentésre vonatkozó számokat tanulmányozza.

[5] Key tábornok már november 16-án, az ülést követő napon jelentett erről az amerikai kormánynak. Maga a jelentés nem áll rendelkezésünkre, de annak tartalmát ismertetik a Truman elnök környezetéhez tartozó diplomata, Charles Bohlen számára készített 1945. december 4-i memorandumban. A memorandumot, valamint Key tábornoknak az amerikai kormány instrukciójára reagáló, Arthur Schoenfeldnek címzett 1945. december 4-i levelét l. Record Group 59. Central Decimal Files 740.00119. Control (Hungary), NACP.

Vorosilov marsall azt feleli, hogy a csökkentést végrehajtják.

Edgcumbe tábornok azt mondja, ezt úgy fogja értelmezni, hogy a marsall ezt a kérdést annyira világosnak és vitathatatlannak tartja, hogy maga dönti el.

Vorosilov marsall azt válaszolja, hogy ez így van.

A *második napirendi pont* kapcsán a *marsall* azt javasolja, hogy küldjék ki Key és Edgcumbe tábornoknak a magyar kormány levelének másolatát tanulmányozás végett, és a következő ülésen majd megvitatják ezt a kérdést.[6]

Key és Edgcumbe tábornok egyetértését fejezte ki ezzel a javaslattal.

A *harmadik napirendi pontot* illetően a *marsall* azt mondja, hogy annak eldöntését lehetségesnek tartja az ülésen. Mivel – mondja a marsall – szakembereink tanulmányozták és megállapították, hogy a vitorlázórepülő-klubok nem tűzték ki feladatukul a katonai repülősök felkészítését, lehetségesnek tartaná a fiatal magyarok motornélküli sportrepülését vitorlázórepülővel, két Budapest környéki repülőtérről. Magyarország egész területén – javasolja a marsall – még az ilyen repüléseket is megtiltaná, mivel a SZEB nincs abban a helyzetben, hogy kellő mértékben ellenőrizze őket.

Edgcumbe tábornok azt feleli, hogy teljes mértékben egyetért a marsallal ebben a kérdésben.

Key tábornok: Ellenzem, mivel ez a légiflotta és a légierők felkészítése.

Vorosilov marsall azt mondja, hogy Key tábornok nyilván fél ezektől a repülésektől (általános nevetés).

Key tábornok azt feleli, hogy Magyarország számára ez a sport most luxus.

Vorosilov marsall egyetért azzal, hogy ez a sport az adott időben Magyarország számára luxus. De a marsall felhívja a figyelmet ennek a sportnak a kis mértékére: csak két helyen [gyakorolhatják].

Vorosilov marsall megkérdezi Edgcumbe tábornokot, engedjenek-e Key tábornoknak ezen kérdés eldöntésében.

[6] A külügyminiszter által a magyar kormány nevében a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz intézett 32.496/pol.-1945. iktatószámú, 1945. október 24-én kelt szóbeli jegyzékről van szó. Ez utal arra, hogy a fegyverszüneti egyezmény 14. pontja a következőket tartalmazza: „Magyarország Kormánya közre fog működni a háborús bűncselekményekkel vádolt személyek letartóztatásában, bíróság elé állításában és az érdekelt kormányoknak való kiszolgáltatásában." A magyar kormány a következő kérdésben várt állásfoglalást: „Tekintettel arra, hogy a fegyverszüneti egyezmény fent említett pontja a háborús bűnösök üldözésében való közreműködésnél vagylagosan említi azoknak bíróság elé állítását vagy kiszolgáltatását és ilyenformán expressis verbis nem helyezte hatályon kívül a magyar büntetőtörvénykönyv ama rendelkezését, amely szerint magyar állampolgár külállamnak nem adható ki. A magyar kormány tisztelettel kéri a Szövetséges Ellenőrző Bizottság állásfoglalását ebben a kérdésben, vajon az érdekelt külföldi kormányok részéről kikért magyar állampolgárságú háborús bűnösök kiadatását a fegyverszüneti egyezmény 14. pontja értelmében foganatosítania kell-e, vagy pedig a magyar kormány közreműködési kötelezettségének a terhelt háborús bűnösnek Magyarországon való elítélésével is eleget tehet-e? A magyar kormány ezzel kapcsolatban azt a tiszteletteljes kérést terjeszti a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elé, nyújtson módot és lehetőséget arra, hogy az érdekelt államokkal, elsősorban Csehszlovákiával, Jugoszláviával és Romániával (Romániával ilyen értelmű megállapodás már parafáltatott) olyan kölcsönös egyezményt kössön, amely elvileg szabályozná a két állam között a háborús bűnösök kiadatásának kérdését." (MOL XIX-J-1-k 8/b tétel.)

Edgcumbe tábornok azt feleli, hogy először nem vette számításba Magyarország nehéz pénzügyi helyzetét és egyetértett ennek a sportnak az engedélyezésével.

Vorosilov marsall megadja a szót Osztrovszkij ezredesnek ugyanebben a kérdésben.

Osztrovszkij ezredes azt modja, hogy mivel a jövőben Magyarországon lesz valamilyen polgári légiközlekedés, helyesnek tartja, hogy engedélyezzék a fiatalembereknek a repülést motor nélküli vitorlázórepülőkön két helyen.

Simpson vezérőrnagy arról tájékoztat, hogy jelenleg Magyarországon és a többi ilyen országban a repülés tilos, és még nem ismeretes, hogy a jövőben engedélyezik-e.

Vorosilov marsall azt mondja, hogy ha ilyen ellenvetések vannak, akkor a vitorlázó repüléseket nem fogjuk engedélyezni.[7]

A *negyedik napirendi pontban* a *marsall* megadja a szót Edgcumbe tábornoknak.

Edgcumbe tábornok elmondja, hogy addig is, amíg létrehozzák a pénzügyi kapcsolatokat Anglia és Magyarország között, azt kéri, hogy pénzügyi tanácsadója beszélhessen a Magyar Nemzeti Bank és a Pénzügyminisztérium képviselőivel.

Vorosilov marsall azt feleli, ez a kérdés nem világos számára és azt javasolja Edgcumbe tábornoknak, hogy holnap külön beszéljen vele erről a kérdésről.

Edgcumbe tábornok megköszöni a marsallnak és hozzájárul ahhoz, hogy a kérdést levegyék napirendről; azt később, személyesen a marsallal tárgyalják meg.[8]

Az *ötödik napirendi pontban* a *marsall* megadja a szót Edgcumbe tárornoknak.

Edgcumbe tábornok azt mondja, kéri, hogy képviselői be- és kiutazásának engedélyezéséért 24 órával, nem pedig, mint most, 1 héttel [az aktualitás] előtt kelljen folyamodnia.

Vorosilov marsall azt feleli, hogy ennek határideje nem egy hét, hanem mindössze 3 nap, és ezt a határidőt technikai okok határozzák meg.

Edgcumbe tábornok azt kéri, hogy ez a határidő ne lépje túl a három napot és lehetőség szerint csökkentsék. Azután azt mondja, hogy szeretné tudni képviselői be- és kiutazása elutasításának okát. Ennek kapcsán megjegyzi, hogy az engedélykéréseket ő írja alá, és ezért ha elutasítás történik, őt utasítják el.

Key tábornok azt mondja, csatlakozik az Edgcumbe tábornok által elmondottakhoz.

Vorosilov marsall elmagyarázza, hogy Key és Edgcumbe tábornokok hivatalos képviselői és munkatársai részére a be- és kiutazási engedélyt soha nem tagadta meg. Ami az utazókat illeti, ő természetesen korlátozni fogja a be- és kiutazási engedélyek számát. Annál inkább, mivel Magyarországon csapatok vannak. A békeszerződés után bizonyos törvényt hoznak a különböző utazók ilyen beutazásáról, úgy mint ahogyan például van be- és kiutazási rend Amerikában is.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy mielőtt a kérelmet elküldené a marsallnak, maga tanulmányozza és írja alá. És a marsall részéről összesen nyolc alkalommal történt elutasítás.

Vorosilov marsall azt feleli, hogy néhány esetben nem azért utasítja el, mert nem bízik benne, hanem mert egyszerűen az ilyen esetekben nem egyezik a marsall véleménye a tábornok véleményével. Így nincs ok a sértődésre.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy tudósítói számára engedélyezett a Magyarországra történő beutazás. De ők általában Bécsben laknak és minden egyes be- és kiutazásra nehézkes megkapni az engedélyt. Edgcumbe azt kéri, hogy az ilyen tudósítóinak körülbelül három hónapra adjanak ideiglenes belépési engedélyeket.

Vorosilov marsall elmagyarázza, hogy például a Szovjetunióban akadálytalanul lehet utazni az egyik köztársaságból a másikba. Itt nekünk az egyik országból a másikba való be- és kiutazással van dolgunk, mi pedig csak egy országban, Magyarországon vagyunk a SZEB. Ezért – mondja a marsall – be kell tartani a meglévő rendet, vagyis minden esetben a beutazáshoz vagy kiutazáshoz meg kell adni az engedélyt.

Edgcumbe tábornok megköszöni a magyarázatot.

Key tábornok kijelenti, hogy ő szintén kéri az amerikai repülőgépek Bécsből Budapestre történő repülése engedélyezési procedúrájának az egyszerűsítését. Key kéri az engedélykiadási procedúra határidejének lerövidítését.

Vorosilov marsall megadja a szót Osztrovszkij ezredesnek, hogy világossá tegye a procedúra idejét.

Osztrovszkij ezredes jelenti, hogy az amerikai és angol légügyi szakemberek a megfelelő képviselőknél kérték, hogy három vagy négy nappal korábban kelljen [csak] beadni a repülési engedélyt. De mivel az engedély megkapásához Osztrovszkijnak három napra van szüksége, azt kérte az amerikai és angol képviselőktől, hogy a repülés engedélyezésére a kérelmet legalább hat vagy hét nappal előbb adják be.

Key tábornok azt mondja, hogy köszöni Osztrovszkij ezredesnek az engedély kiadásában való közreműködését, de november 1-jétől hat vagy nyolc kérelem volt és csak két engedélyt kaptak.

Vorosilov marsall megkérdezi, hogy voltak-e esetek a repülési engedély elutasítására.

Osztrovszkij ezredes azt válaszolja, hogy elutasításra nem volt eset, de voltak esetek, amikor a kérelmek csak fél nappal a repülés előtt érkeztek meg, és technikai okokból az engedély megérkezésére az ilyen határidő nem volt elég, és a repülés időpontja elmúlt.

[7] Gyöngyösi János külügyminiszter levele megtalálható: MOL XIX-J-1-k vegyes admin. 8/b tétel.

A Magyar Aero Szövetség 1945. augusztus 31-én kelt, a külügyminiszterhez címzett beadványa szerint a magyar sportrepülő egyesületek mindenkor megőrizték tiszta sportjellegüket, a sportrepülést – a német egyesületekkel ellentétben – a katonai repüléstől teljesen elkülönítve folytatták. Miután e gyakorlaton a háború alatt sem voltak hajlandók változtatni, működésüket a német megszállás után azonnal betiltották. A beadvány a megnyitandó egyesületi magán-repülőterek között mindenekelőtt a hármashatárhegyi, az érdi és a ferihegyi kis sportrepülőteret említi.

A sportrepülő-egyesületek működésével a továbbiakban a SZEB ülésein nem foglalkoztak. Az ülés határozatát a magyar kormánnyal közlő SZEB-átirat nem ismeretes. A sportrepülő-egyesületek 1946 nyarán kezdték újra működésüket.

[8] A tervezett megbeszélésről nincs adatunk. A minisztertanács 1945. december 5-i ülésén azonban Gordon Ferenc pénzügyminiszter arról tájékoztatott, hogy „A Szövetséges Ellenőrző Bizottság továbbította az angol misszió azon közlését, hogy az angol kormány kész a magyar kormánnyal tárgyalásba bocsátkozni az angol–magyar kereskedelmi és pénzügyi problémák megbeszélésére." (MOL XIX-A-83-a 73. sz. jegyzőkönyv 19. napirendi pont.)

Levuskin tábornok azt feleli, hogy elutasításra nem volt eset, de volt olyan eset, amikor egyszerre 5 repülőgépre érkezett kérelem. Az engedélyt kiadták, de a repülés nem történt meg. Azután volt már kérelem tíz repülőgépre, amikor a már engedélyezett, de létre nem jött repüléseket újra bevették a kérelembe.

Vorosilov marsall javasolja, hagyják meg a meglévő szabályokat.

Különfélék. Az a) pontot illetően a marsall elmondja, hogy egyszer már megtárgyalták a tanácskozáson Giraud úr ügyét.[9] De akkor nem volt tudomásuk a felhatalmazásáról. Most a marsall kihasználja az alkalmat, hogy közölje a magas tanácskozással, hogy Giraud urat De Gaulle tábornok akkreditálta, mint magyarországi képviselőjét.

Key és *Edgcumbe tábornokok* megköszönik a marsallnak a tájékoztatást.

A b) pontban a *marsall* megadja a szót Edgcumbe tábornoknak.

Edgcumbe tábornok elmondja, hogy az egyik legutóbbi tanácskozáson megtárgyalták a felesleges élelmiszerek Magyarországról történő elszállításának lehetőségét és elhatározták, hogy megkérdezik erről a magyar kormányt. Az azt felelte, hogy felesleges élelmiszerek nincsenek, hanem ellenkezőleg, az országban élelmiszerhiány érezhető. Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy neki is ez a véleménye. Ezért szeretné meghallgatni a többiek véleményét és megtudni, milyenek a kilátások.

Vorosilov marsall azt feleli, egyetért azzal, hogy Magyarországon jelenleg nincs felesleges élelmiszer. Ami a jövő évet illeti, az őszi vetés csak 60%-a az 1938. évi vetésnek. Az idő romlik, úgy hogy a magyarok nem tudnak 20%-nál többet elvetni. Nem lehet felesleges élelmiszerre számítani az 1946-os évben sem.[10]

Edgcumbe azt mondja, hogy neki ugyanez a véleménye.

A c) pontban a *marsall* megadja a szót Edgcumbe tábornoknak.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy ezt a kérdést annyira kis jelentőségűnek tekintette, hogy az angol állampolgárok vállalatai fölött már néhány hónappal korábban jóváhagyta a feliratokat. De azt mondja, hogy nem kérte ennek jóváhagyását a SZEB-től.

Vorosilov marsall elmagyarázza, hogy ezeken a cégtáblákon és plakátokon a SZEB-et említik. Ez nem felel meg a valóságnak. A plakát [így van] aláírva: „Brit konzuli képviselő". De Magyarországon nincs ilyen konzul, mivel konzul csak a normális diplomáciai kapcsolatok helyreállítása után lesz. Azután, most nagyon nehéz megállapítani a vállalati tőke tulajdonjogát és mennyiségét. A potsdami konferencia határozatai szerint az összes magyarországi német vállalat a Szovjetunióhoz tartozik,[11] de az

[9] L. az 1945. október 10-i ülés jegyzőkönyvét.

[10] A kérdés előzőleg azzal összefüggésben vetődött fel az október 10-i és 22-i ülésen, hogy tudna-e Magyarország Ausztria számára élelmiszereket szállítani. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének 1945. október 3-án kelt 981. sz. átirata, illetve a magyar kormány válasza megtalálható: MOL XIX-A-1-j-VIII-9157/1945. alapszám.

[11] L. Halmosy Dénes Nemzetközi szerződések... 651.

ilyen jellegű plakátok és kiírások zavart fognak okozni, mivel minden vállalat és magánszemély ilyen feliratokat fog kiakasztani. A marsall azt javasolja Edgcumbe tábornoknak, hogy vitassák meg ezt a kérdés külön a soron következő találkozó alkalmával.

Edgcumbe tábornok egyetért a marsall javaslatával.

A d) pontot illetően a *marsall* közli, hogy a magyar kormánynak elküldtek egy kísérő feljegyzést a németekkel együttműködő vállalatok listájával. Úgy véli, hogy ennek a feljegyzésnek a tartalma kielégíti a tanácskozás képviselőit.

Potapov főhadnagy felolvassa angol nyelven a kísérő feljegyzést.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy ez a feljegyzés kielégíti őt és kér egy másolatot róla.

A *marsall* megígéri, hogy elküldi Edgcumbe tábornoknak e feljegyzés másolatát.

Key tábornok azt mondja, hogy ő szintén elküldte a SZEB-nek a vállalatok listáját.

Cserkaszov mérnök-alezredes tájékoztatást ad arról, hogy Key tábornok listáját elküldték a SZEB-nek és továbbították a magyar kormánynak az angollal együtt.[12]

Az e) pontban a *marsall* megadja a szót Key tábornoknak.

Key tábornok elmondja, hogy tegnap már levelet küldött arról, hogy a magyar hajókat vissza fogják adni Magyarországnak, de csak akkor lesznek átadva, ha a Dunán lehet szállítani őket.

Trajnyin ellentengernagy jelentést ad arról, hogy ezt csak egy felrobbantott híd akadályozza a Dunán Bécs felett. De ezt a hidat jelenleg helyreállítják, és nemsokára nem lesz ez az akadály [sem].[13]

[12] Vorosilov marsall 1945. október 6-i keltezéssel 1013., illetve 1014. szám alatt küldte meg a miniszterelnökhöz a brit, illetve az amerikai jegyzéket a szóban forgó cégekről. A listákat a miniszterelnökség továbbította az egyes minisztériumokhoz a szükséges intézkedések megtétele végett. A minisztertanács az 1946. január 12-i ülésén (79. sz. jegyzőkönyv 36. napirendi pont) foglalkozott a kérdéssel, s a Külkereskedelmi Hivatal feladatává tette, hogy a kiviteli tanúsítványok és behozatali engedélyek kiadását tagadja meg abban az esetben, ha a külföldi partner neve szerepel a listán. A SZEB-átiratban szereplő vállalatok listáját nem tették közzé a hivatalos lapban, csupán a Külkereskedelmi Igazgatóság és az iparkamarák hivatalaiban való kifüggesztés útján hozták nyilvánosságra. (MOL XIX-A-1-j-VIII-9273/1945. alapszám.) Edgcumbe a tanácskozást követően 1945. november 22-én levéllel fordult Vorosilov marsallhoz és érdeklődött, milyen lépéseket tett az ügyben a lista átadása óta a magyar kormány. A tett intézkedésekről – a SZEB sürgető levelére válaszolva – Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter 1946. január 19-én levélben tájékoztatta a SZEB elnökét. A levelet Szviridov altábornagy február 8-án továbbította Edgcumbe-nak. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 21a. gy. 71.)

[13] Az amerikai megszállási övezetben található magyar hajók visszaadásáról előzőleg a szeptember 24-i, az október 10-i és 22-i ülésen tárgyaltak. Összesen 185 db hajóról volt szó az alábbiak szerint: 17 db utasszállító motorhajó, 17 db vontató gőzhajó, 7 db vontató motorhajó, 7 db áruszállító motorhajó, 3 db Duna-tengerjáró hajó, 106 db uszály, 11 db tartányuszály, 2 db úszódaru és 15 db kikötői állóhajó. A hajók visszaadására végül is csak 1946 decemberében került sor. L. Dokumentumok a magyar közlekedés történetéből (1945–1949). A kötetet összeállította és a bevezetőt írta: Pálmány Béla, Új Magyar Központi Levéltár – Közlekedési Dokumentációs Vállalat, Budapest, 1981. 560–561.

Vorosilov marsall az amerikai és angol képviselők egyetértésével a tanácskozást bezártnak nyilvánítja.

A tanácskozás orosz és angol nyelven folyt.
A beszélgetést Cserkaszov mérnök-alezredes és
Potapov főhadnagy fordították.

Titkárság:
Lugovcov gárdaőrnagy
Szivakov százados

1945. november 20.

AVP RF f. 453. op. 1a. papka 8b. gy. 63.
Géppel írt korabeli másodlat. A dokumentumon Selinszkij aláírása szerepel.

11.
A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. november 28-i ülésének jegyzőkönyve

Az 1945. november 28-i SZEB ülés jegyzőkönyve

Az elnök Vorosilov marsall, Key vezérőrnagy és Edgcumbe vezérőrnagy – az amerikai, illetve brit missziók vezetői – között.

Jelen voltak a Szovjetunió részéről: K. E. Vorosilov marsall, Levuskin vezérőrnagy, Scserbakov vezérőrnagy, Cserkaszov ezredes
Az USA részéről: Key vezérőrnagy, Czerniuk őrnagy
Az Egyesült Királyság részéről: O. P. Edgcumbe vezérőrnagy, Capron alezredes

1. Erre az ülésre a november 30-ra tervezett teljes ülés helyett kerül sor. Továbbá az elnök, az amerikai és brit képviselők megegyeztek abban, hogy a jövőben a jelenlegihez hasonló szűk körű üléseket olyan sűrűn kell tartani, amennyire lehetséges, a SZEB egész személyzetének részvételével tartandó teljes ülések helyett.

2. Svábok
a) A *marsall* bejelentette, hogy kapott a németországi SZEB-től egy leiratot a svábok Magyarországról és más országokból Németországba való deportálását illetően. A dokumentum egy-egy példányát el fogják küldeni az amerikai és brit misszióknak.[1]
A dokumentum lényege Magyarország tekintetében a [következő]: valószínűleg maximálisan 500 000 svábot deportálnak Magyarországról, akik mindannyian az amerikai zónába mennének. A deportálás a szállítási és egyéb előkészületek, valamint az időjárás stb. függvényében decemberben fog megkezdődni az alábbi százalékos arányban havonta:

[1] A marsall minden bizonnyal a németországi Ellenőrző Tanács 1945. november 20-i tanácskozásán a magyarországi németek kitelepítésére vonatkozóan elfogadott tervre utalt. A dokumentumot Levuskin 1945. november 29-én továbbította Key tábornoknak. A kitelepítési tervet l. AVP RF f. 453. op. 2a. papka 20a. gy. 70. Az Ellenőrző Tanács határozatait és a tanácskozás lefolyásáról készített feljegyzés egy másolati példányát Robert Murphy már 1945. november 25-i keltezéssel elküldte a budapesti amerikai képviseletnek. (711.9 ACC, Record Group 84, Budapest Legation File, NACP.)

1945. december	10%
1946. január	5%
1946. február	5%
1946. március	15%
1946. április	15%
1946. május	20%
1946. június	20%
1946. július	10%

Az elnök közölte, hogy kapott némi információt a magyar kormánytól a svábok számát illetően. Ebből úgy tűnik, hogy a deportálásra váró svábok száma inkább 350 000 lesz.[2] Az összes részletet el fogják küldeni az amerikai és a brit misszióknak. Rámutatott, „hogy a lehető leghamarabb utasítani kell a magyar kormányt arra, hogy a kitelepítés decemberben kezdődjék." Továbbá hangsúlyozta, hogy a SZEB lesz a felelős azért, hogy a deportálás humánus formában és rendben történjen.

Key és *Edgcumbe vezérőrnagyoknak* nem volt különösebb hozzáfűznivalójuk. Az *elnök* azt mondta, hogy elkészítteti a magyar kormányhoz intézendő utasítás munkapéldányát a SZEB-en belüli előzetes vitára.

b) Edgcumbe vezérőrnagy felvetette azon svábok ügyét, akiket már elkezdtek kitelepíteni vagy önszántukból titokban elhagyták az országot Ausztria [irányában]. Közölte, hogy Őfelsége Kormányát az ausztriai SZEB tájékoztatta erről a tényről, ami komoly problémákat okoz az ottani gazdaságnak.

Az *elnök* beleegyezett a helyzet kivizsgálásába. *Edgcumbe vezérőrnagy* felhívta a figyelmet arra, hogy az utasításban ki kell térni a svábok Németországba való szervezett kitelepítésére, mivel elképzelhető, hogy többen inkább magánúton Ausztriába szeretnének kitelepülni, mint Németországba. Ezt a pontot [a bizottság] figyelembe vette.

Edgcumbe vezérőrnagy kijelentette, hogy egy hivatalos feljegyzést fog írni az elnöknek ebben az ügyben.

3. Telefon- és táviratkapcsolat - Bécs

Edgcumbe vezérőrnagy vetette fel ezt a kérdést. Az *elnök* megígérte, hogy Konyev marsallal kivizsgálják az ügyet.

4. Magyarország érsekének felhívása a magyar hadifoglyok mielőbbi hazatérésére.[3]

Rövid vitát követően [a tagok] egyetértettek abban, hogy minden szükséges lépést megtettek annak érdekében, hogy a hadifoglyok rendben hazatérhessenek és a jelen felhívás nem tett szükségessé semmilyen különleges lépést.

[2] A németországi SZEB átirata a magyarországi SZEB-hez nem ismeretes. A levéltári anyagban fellelhető hivatalos magyar dokumentumok 350 000-nél mindig alacsonyabb számban jelölték meg a kitelepítendő németek létszámát.

[3] Mindszenty József esztergomi érsek 1945. október 17-én keltezett pásztorleveléről van szó, amelyben az elhurcoltak, hadifoglyok, internáltak érdekében és a hazai németséggel szemben alkalmazott kollektív megtorlás ellen emelte fel szavát. Közli: Mindszenty Okmánytár. Pásztorlevelek, beszédek, nyilatkozatok, levelek. Sajtó alá rendezte Vecsey József. I–III. köt. München 1957. I. köt. 79–80.

Az *elnök* azt mondta, hogy minden sorkatona és altiszt visszatért Oroszországból, csupán a tiszteket tartották ott hadifogolyként.[4] Az elnök azt is hozzátette, hogy véleménye szerint az egyház tagjainak nem kellene beleavatkozni a hatáskörükön kívül eső ügyekbe, valamint utalt az érsek egyik nemrég keltezett levelére,[5] mely minden kétséget kizáróan politikai színezetű volt.[6] Mind *Key,* mind *Edgcumbe vezérőrnagyok* egyetértettek azzal, hogy az egyház tagjainak nem kellene beleavatkozni politikai ügyekbe.

5. Magyar tulajdon az ausztriai brit zónában.[7]

Edgcumbe vezérőrnagy tájékoztatta az ülés [résztvevőit], hogy Őfelsége kormányának jelenleg nem áll szándékában a magyar tulajdont visszaadni vagy engedélyezni bármilyen magyar küldöttség számára, hogy ilyen tulajdont kutassanak fel.[8] Az *elnök* megjegyezte, hogy ez egy nagyon korrekt döntés volt.

6. A pengő inflálódása

Edgcumbe vezérőrnagy vetette fel a pengő inflálódásának kérdését, rámutatva, hogy ez az egész magyar gazdaságra hatással lesz. [Így] a SZEB érdekelt volt az ügyben általában, a jóvátétel szempontjából és az Egyesült Nemzetek számára visszaadandó értékek szempontjából stb. [is].

[4] Vorosilov marsall állítása szöges ellentétben áll a tényekkel. A szovjet kormány 1945 augusztusában valóban kilátásba helyezte, hogy „rövid időn belül" valamennyi magyar hadifogoly és polgári fogoly hazaszállítása meg fog történni. (MOL XIX-J-1-k 7/a tétel.) Ennek ellenére a szovjet hadifogságba esett mintegy 600 000 magyar katona közül 1945 végéig csupán mintegy 100-120 ezer tért haza. A foglyok hazaszállítása szeptember második felében teljesen elakadt, s az útnak indított szállítmányok megérkezését a román és jugoszláv hatóságok ellenséges magatartása is akadályozta. Sőt a magyar kormány rendelkezésére álló adatok szerint szeptember folyamán az itthoni fogolytáborokban fogva tartott mintegy 1800 katonát - főként tiszteket, mérnököket és orvosokat - szállítottak ki az ország területéről. Ezt Dálnoki Miklós Béla miniszterelnök október 11-én kelt jegyzékében a SZEB elnökénél adatokkal alátámasztva erőteljesen kifogásolta. (MOL XIX-A-1-j-VIII-9177/1945. alapszám.) A hadifoglyok hazabocsátása végül is egészen 1951-ig elhúzódott. L. Stark Tamás: Magyarország második világháborús embervesztesége. MTA Történettudományi Intézete, Budapest, 1989. 47–62.

[5] A levelet nem sikerült fellelnünk.

[6] Az utalás Mindszenty József hercegprímásnak a választások előtt kiadott pásztorlevelére vonatkozik, amelyet november 1-jén valamennyi katolikus templomban felolvastak, s amelyben bírálta a baloldali pártok diktatórikus törekvéseit, a földreform végrehajtását, az újjászervezett állam által elkövetett törvénytelenségeket és az ijesztő közállapotokat. Egyúttal lényegében az FKGP támogatására hívta fel a katolikus választók figyelmét.

[7] A magyar kormány ezzel kapcsolatos átirata megtalálható MOL XIX-A-1-j-8423/1945. szám alatt. A levél mellett megtalálható az Ausztriában addig fellelt vagyontárgyak listája is.

[8] Edgcumbe tábornok kormányának ezzel kapcsolatos álláspontját megismételte 1946. február 4-i, a SZEB elnökének címzett levelében. A kérdés újbóli felvetésére azzal összefüggésben került sor, hogy a SZEB elnöke 1946. január 28-án elküldte Edgcumbe-nak a magyar kormány jegyzékét a német hadsereg által Nyugatra hurcolt magyar javakról. Edgcumbe azt írta levelében, hogy a magyar kormány jegyzékének másolatát elküldi kormányának azzal, hogy adjanak neki további utasításokat, de „kevéssé valószínű, hogy bármilyen lépések történnek ebben az ügyben addig, amíg a békeszerződéssel összefüggésben hasonló kérdéseket nem vizsgálnak meg". (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 21a. gy. 71.)

Az *elnök* kijelentette, hogy figyelemmel kíséri az eseményeket, s valószínűleg végzetes lenne, amennyiben nem tennének drasztikus lépéseket. Hozzátette, hogy jelenleg a [magyar] kormány előkészít egy tervet az infláció megállítására és remélhetőleg az Ideiglenes Nemzetgyűlés november 29-i ülésén megvitatják az ügyet. A [magyar] miniszterelnök közölte vele, hogy drasztikus lépéseket szándékoznak tenni [az ügyben].[9] Az elnök továbbá érdekesnek találta, hogy míg a háború előtt fél milliárd pengő volt forgalomban, most 250 milliárd, s ez napról napra növekedett. *Edgcumbe vezérőrnagy* javasolta az ügy megvitatását mihelyst nyilvánosságra kerül a magyar kormány terve. *Key vezérőrnagy* támogatta [a javaslatot]. Az *elnök* egyetértett ezzel és hangsúlyozta, hogy a magyar kormánynak komoly lépéseket kell tennie.

(Megjegyzés: A megbeszélés során az elnök nem utalt semmilyen külső segítségre, melyre Magyarországnak szüksége lenne.)

7. Üzemanyaghiány

Key vezérőrnagy vetette fel a kérdést és elmondta, hogy nagyon sok világító utcai lámpát stb. látott, és semmilyen [jelét nem látta] a spórolásnak, ill. a takarékosságra való törekvésnek. Ugyanakkor a fűtő és főző üzemanyag nyilvánvalóan hiánycikk [az országban]. Az *elnök* beleegyezett, hogy az ügyet kivizsgálják, s a SZEB utasítást ad a magyar kormánynak.

A fentiekkel kapcsolatban az elnök rámutatott, hogy a széntermelés a pengő inflációja következtében csökkent, ugyanis a bányászok bére nem elegendő az alapélelmiszerek megvásárlására, így az emberek nem képesek megfelelően dolgozni.[10]

8. A Fegyverszüneti egyezmény 14. pontja a háborús bűnösökről

A magyar kormány vetette fel a kérdést a 14. pont alkalmazásával kapcsolatban, mondván, hogy nem volt világos. Továbbá rámutatott, hogy a magyar büntető törvények alapján az állampolgárokat nem lehet idegen országnak kiadni.[11] *Edgcumbe vezérőrnagy* szerint a cikkely teljesen érthető, és a magyar kormánynak nem volt más választása mint kiadni azokat a személyeket, akiket a SZEB tagjai kikértek saját országaik követelése alapján. Rámutatott, hogy a fegyverszüneti egyezmény természetesen hatályon kívül helyezi a magyar törvények vonatkozó előírásait. Az *elnök* és *Key tábornok* egyetértettek. Az elnök azt mondta, hogy a magyar kormányhoz intézendő válaszát elkészíti a legközelebbi [SZEB] ülésre.

9. Az ülés befejeztével egy amerikai sajtófotós fényképeket készített az elnökről és az amerikai és brit missziók vezetőiről. Érdekes, hogy ez volt az első alkalom, amikor az elnök ilyesmit engedélyezett.

O. P. Edgcumbe
vezérőrnagy
megbízott

PRO FO 371/58965.
Géppel írt, aláírás nélküli tisztázat.

[9] A magyar minisztertanács az 1945. december 5-i ülésén tárgyalta a pénzügyminiszter tájékoztatóját az ország pénzügyi és gazdasági helyzetéről, és alkotta meg a szükségesnek ítélt rendeleteket. A pénzügyminiszter tájékoztatóját mindhárom nagyhatalom képviselőjéhez eljuttatták.

[10] A szénhiánnyal és a villamosenergia-gazdálkodással kapcsolatban a SZEB elnöke 1945. december 21-én 1778 szám alatt intézett levelet Tildy Zoltán miniszterelnökhöz. Ebben a marsall többek között kifogásolta, hogy 1943-hoz képest a széntermelés 30%-kal csökkent, miközben a munkáslétszám csak 7,5%-kal kevesebb, s ugyancsak sérelmezte, hogy az országban villamosenergia-pocsékolás folyik. A miniszterelnök 1946. január 14-én kelt válaszában ismertette azokat a rendeleteket és intézkedéseket, amelyeket az új kormány megalakítása óta kibocsátottak, illetve foganatosítottak a széntermelés fokozása, a készletekkel való ésszerűbb gazdálkodás és a bányászok élelmiszer-ellátásának javítása érdekében. A villamosenergia-fogyasztással kapcsolatban a miniszterelnök rámutatott, hogy e téren már a múltban is erőteljes korlátozásokat vezettek be, s további ilyen intézkedéseket terveznek, túlzásokba azonban nem eshetnek, hiszen a fűtési és háztartási villanyáramot nem vonhatják el teljesen az e nélkül is rendkívül rossz körülmények között élő lakosságtól. (MOL XIX-A-10-IV/1-16/1945.) Tildy Zoltán miniszterelnök válaszlevelét közli: Dokumentumok a magyar szénbányászat történetéből 1945–1949. A kötetet összeállította és a bevezetőt írta: Erdmann Gyula és Pető Iván. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1975. 116–117.

[11] Előzményére l. az 1945. november 15-i ülés 2. napirendi pontját és a 6. sz. jegyzetet.

12.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. december 10-i ülésének jegyzőkönyve

Az 1945. december 10-én tartott SZEB ülés jegyzőkönyve

A Magyarországi Brit Katonai Misszió

Jelen voltak a Szovjetunió részéről: K. Je. Vorosilov marsall, Szviridov altábornagy, Scserbakov vezérőrnagy, Cserkaszov ezredes.

Az USA részéről: W. S. Key vezérőrnagy, Czerniuk őrnagy.

Az Egyesült Királyság részéről: O. P. Edgcumbe vezérőrnagy, Capron alezredes.

1. Svábok - a németországi amerikai zónába való kitelepítésük

a) A [bizottság] a magyar kormánynak a svábok kitelepítésére vonatkozó tervét tárgyalta meg.[1] A terv egy-egy példányát az elnök előzetesen megküldte a brit és amerikai képviselők számára.

Edgcumbe vezérőrnagy rámutatott a „rendben és humánus" módon való kitelepítés nyilvánvaló nehézségeire, amit a téli időjárás és a jelenlegi magyar gazdasági helyzet okozhatnak.

b) Key vezérőrnagy közölte, hogy nemrég kapott részletes utasításokat [kormányától], ennek egy-egy példányát el fogja küldeni az elnöknek és Edgcumbe vezérőrnagynak. A következőképp foglalta össze ennek tartalmát:[2]

I. a kitelepítendő személyek pontos számát előre kell megadni;

II. előzetes orvosi vizsgálatokat kell elvégezni, hogy megakadályozzák fertőző betegek utazását;

III. amennyiben lehetséges, az építési és hasonló szakembereket az első csoportokban kell elküldeni, hogy segítsenek a szállások előkészítésében.

[1] A magyar kormánynak a németek kitelepítésével kapcsolatos, 1945. december 1-jén kelt jegyzéke megállapítja, hogy a sváb lakosság nemzethűség szempontjából történt felülvizsgálása eredményeként 103 000 személyről állapították meg, hogy hitlerista szervezetek vezetője vagy tagja volt, s ha ezt kiegészítik a Volksbund-támogatók számával, a kitelepítendők létszáma valószínűleg akkor sem haladja meg a 200 000-et. (MOL-XIX-J-1-a-II-28.)

[2] Key tábornok 1945. decemeber 10-i keltezéssel küldte át a levelet a marsallnak, s egyidejűleg kérte, hogy az abban foglalt instrukciókat továbbítsa a magyar kormánynak. A levél hat pontban foglalta össze az amerikai megszálló hatóságok által támasztott feltételeket. (Box 39. Record Group 338, ACC Hungary; NACP.)

c) az *elnök* egyetértett, hogy a fenti pontok teljesítésével kapcsolatban mindent meg kell tenni, azonban nem lehetséges a mesteremberek ily módon való összegyűjtése, mivel a magyar kormány főleg mezőgazdasági területekről tervezte kitelepíteni a svábokat. Rámutatott, hogy a magyar kormánynak nincs elég gyakorlata, illetve nem elég jól szervezett, s ezért nehéz lesz megkapni a svábok számára és összetételére vonatkozó pontos adatokat.

d) Az *elnök* közölte, hogy személyesen vizsgálta ki a kitelepítendők szállításának ügyét, valamint utasította a magyar kormányt az eddiginél részletesebb terv kidolgozására. Remélte, hogy ebben a hónapban mintegy 30 000 főt lehet kitelepíteni. Kifejtette a minél hamarabbi kitelepítés előnyeit, ugyanis így a svábok már a tavaszra be tudnának rendezkedni az új hazájukban. Azt mondta, hogy el fogja küldeni a részletes kitelepítési tervet *Key* és *Edgcumbe vezérőrnagyoknak*, amilyen gyorsan csak lehet.

e) A [bizottság] megvitatta a magyar kormánynak azon javaslatát, miszerint a poggyász és személyes dolgok súlyát személyenként 50 kg-ban limitálnák. Az *elnök* szerint ez túl kevés, s ezzel mind *Key* mind *Edgcumbe vezérőrnagyok* egyetértettek. Majd hosszas beszélgetést folytattak erről, valamint hogy mi fog történni a svábok [egyéb] tulajdonával, amelyet kénytelenek hátrahagyni. Sem az elnök, sem Edgcumbe, sem Key vezérőrnagyok nem kaptak erre vonatkozó utasítást kormányaiktól, [sőt] precedensértékű esetről sem tudtak, amire hivatkozhattak volna. Végezetül megegyeztek, hogy a poggyász és személyes dolgok súlyát személyenként - férfi, nő és gyerek - fel kell emelni 100 kg-ra, amely nem tartalmazza az utazás idejére szükséges élelmiszereket. Továbbá [abban is megegyeztek], hogy mindenki maga dönti el, hogy mit visz magával a poggyászában, azonban nem lehet élőállatot kivinni. A hátrahagyott tulajdon tekintetében arra a megegyezésre jutottak, hogy a magyar kormány vegye azt birtokba mindenféle kompenzáció nélkül. Vagy akár el is lehet adni az ilyen tulajdont még az utazás előtt, vagy ha mégis fizetnének kompenzációt, az azért kapott pengőnek semmilyen hasznát nem vennék [a svábok] Németországban.

f) Az *elnök* javasolta egy olyan utasítás kibocsátását, miszerint az első vonatnak december 15-ig kell elhagynia az országot. Valamint eleinte napi egy vonatot kellene küldeni amely körülbelül 40 vagont és 1000 főt jelent. Később - amennyiben lehetséges - napi két vonatra kellene megemelni [a számot]. *Key vezérőrnagy* kétségbe vonta, hogy december 15-ig el lehetne kezdeni a kitelepítést. Az *elnök* azt mondta, hogy ha nem adnak parancsot a magyar kormánynak a kitelepítés megkezdésére, akkor jelentős késéssel [fog az megindulni]. Ezért megegyeztek, hogy a kitelepítés kezdő napja december 15. lesz.

g) Key vezérőrnagy azonnal jeltáviratot küld a németországi amerikai zónába, hogy az első vonatok célállomását megtudakolja.

h) Az *elnök* javasolta egy-egy felügyelő [tiszt] kinevezését a SZEB szovjet, amerikai és brit tagjainak sorából, akik megvizsgálnák a gyűjtőtáborokat és vonatokat. Ezáltal a lehetőségekhez képest biztosíthatnák, hogy a magyar kormány mindent megtegyen a kitelepítés „rendben és humánus módon" történő lebonyolításához. Mind *Key*, mind *Edgcumbe vezérőrnagyok* egyetértettek. Az *elnök* rámutatott, hogy a szó „humánus" csupán relatívan értelmezhető, figyelembe véve a kitelepítéssel együtt járó problémákat.

i) Key vezérőrnagy utalt a magyar kormány által kibocsátandó rendeletek munkapéldányaira és megjegyezte, hogy időbe fog telni azok kibocsátása.

j) Edgcumbe vezérőrnagy utalt a svábok által üresen hagyott területeknek magyarokkal való betelepítésére. Megkérdezte a marsallt, hogy folytatott-e ez ügyben megbeszéléseket a magyar kormánnyal. Az *elnök* azt válaszolta, hogy valószínűleg jelentős számú magyar fog Csehszlovákiából áttelepülni Magyarországra. A letelepítés kérdését még nem vitatta meg a magyar kormánnyal.

2. A fegyverszüneti egyezmény 13. pontja - brit tulajdon visszaadása

Az *elnök* bejelentette, megegyezett Edgcumbe vezérőrnaggyal, hogy a magyar kormánynak utasítást adnak, hogy megfelelő állapotban adja vissza az egyesült nemzetek tulajdonának számító tulajdont a 13. cikkely alapján.[3] *Edgcumbe vezérőrnagy* egy levelet és egy memorandumot adott át az elnöknek ebben a témában. Az *elnök* megígérte, hogy figyelembe fogja venni [ezeket] a magyar kormánynak szóló utasítás megfogalmazásakor. *Edgcumbe vezérőrnagy* azt mondta, hogy a levél és a memorandum egy példányát meg fogja küldeni Key tábornoknak.

3. A pengő inflálódása és a gazdasági helyzet

a) Az *elnök* kijelentette, hogy nincs semmi lényeges mondanivalója erről, de [a magyarok] biztosították afelől, hogy számos rendeletet fog kiadni az új kormány, ami remélhetőleg javítani fog a helyzeten. Részleteket nem tudott elárulni a rendeletekről, mivel azokat még előtte is titkolja a [magyar kormány].

b) Az elnök bejelentette, hogy visszautasította a magyar pénzügyminiszter kérését, hogy a 10 000 pengő címletű bankjegyeket felülbélyegezzék 100 000 pengő címletűvé, mivel szerinte ennek semmi értelme.[4]

c) Edgcumbe vezérőrnagy utalt a jelenlegi helyzetre, mikor is nagy mennyiségű luxuscikk volt beszerezhető, ugyanakkor alapdolgokat a magyarok többsége nem tudott beszerezni. Az *elnök* megígérte, hogy mihelyst több információval rendelkezik [az ügyről], tájékoztatni fogja Key és Edgcumbe vezérőrnagyokat.

4. Bárdossy ügye

Key vezérőrnagy megerősítette, hogy az amerikai kormány álláspontja szerint nem szükséges tovább késleltetni a büntetés végrehajtását.[5] Az *elnök* megkérdezte, hogy szükséges lenne-e a SZEB-nek beleavatkozni. Mind *Key*, mind *Edgcumbe vezérőrnagy* szerint erre nem volt szükség.

5. ECITO (European Central Inland Transport Organisation - Európán belüli központi szállítmányozási szervezet)

Edgcumbe vezérőrnagy hivatkozott az ECITO londoni levelére, melyet neki küldtek, de nyilvánvalóan az elnök részére.[6] Az *elnök* megkérte Edgcumbe vezérőrnagyot, tájékoztassa Londont, hogy minden ilyen tárgyú levelezést Moszkván keresztül kell részére elküldeni.

6. Az ülés végén Vorosilov marsall meghívta Key és Edgcumbe vezérőrnagyokat, valamint a katonai és politikai missziók tagjait egy színes film bemutatójára, amelyre az orosz tisztiklubban kerül sor szerdán, december 12-én este 7 órakor (Andrássy út 120.).

O. P. Edgcumbe
vezérőrnagy
megbízott

PRO FO 371/58965
Géppel írt aláírás nélküli tisztázat.

[3] Vorosilov marsall december 12-én kelt 1665. számú levelével küldte meg Edgcumbe vezérőrnagy december 10-én kelt memorandumát Tildy Zoltán miniszterelnöknek. A memorandum részben a földreform által érintett egyes brit tulajdonok problémáját, másrészt az egyes iparvállalatok működésébe való beavatkozást tette szóvá. A miniszterelnök az egyes tárcák jelentéseinek beérkezése után a külügyminisztert bízta meg a válasz elkészítésével, amelyet 1946. március 27-i dátummal küldtek meg a SZEB-nek. (MOL XIX-A-1-j-VIII-11 935/1945. alapszám.)

[4] Az egyre fokozódó infláció körülményei között a korabeli magyar gazdaságpolitika egyik nehezen megoldható dilemmája az egyre növekvő pénzszükséglet és a forgalomban levő pénzmennyiség között feszülő ellentét volt. A 10 000 pengő címletű bankjegyek felülbélyegzésére vonatkozó terv ennek áthidalását célozhatta. A magyar szakirodalomban, illetve a levéltári anyagban azonban erre nem található adat. Néhány héttel később éppen ellenkező előjelű döntés született: a forgalomban levő 10 000 és 100 000 pengő címletű bankjegyeket azért bélyegezték felül, hogy a forgalomban levő pénzmennyiséget csökkentsék, azaz a bélyegzéssel egyidejűleg a bankjegyek egy részét kivonták a forgalomból. (A 100 000 pengő címletű bankjegyek csak december 12-én kerültek forgalomba.) A 10 000 és 100 000 pengő címletű bankjegyek lebélyegzésére - a SZEB jóváhagyásával - végül is december 19-31. között került sor. Bővebben lásd Ausch Sándor: Az 1945-1946. évi infláció és stabilizáció. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1958.; illetve Dokumentumok a magyar hitelpolitika, pénzforgalom és bankrendszer történetéhez (1945-1949). A kötetet összeállította és a bevezetőt írta: dr. Tallós György. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1989. 90-124.

[5] A büntetés végrehajtásának késleltetése azzal kapcsolatban merült fel, hogy esetleg a Nürnbergi Nemzetközi Bíróság az ott folyó perekben igényt tart a magyar háborús bűnösök tanúvallomására is. A SZEB és a magyar kormány közötti ezzel kapcsolatos levélváltások megtalálhatók az Igazságügy-minisztérium iratanyagában. (MOL XIX-E-1-i-34 110/1945. alapszám, 2. d.) Bárdossy László volt miniszterelnök ügyében a népbíróság november 13-án hozta meg a halálos ítéletet, amelyet - a kegyelmi kérvény elutasítása után - 1946. január 10-én hajtottak végre.

[6] E. R. Hondelinknek, a szervezet elnökének 1945. november 7-i levelét Edgcumbe tábornok november 28-án továbbította a SZEB elnökének azzal, hogy tegye meg azokat a lépéseket, amelyeket a levéllel kapcsolatban szükségesnek tart. Hondelink arról tájékoztatta Edgcumbe-ot, hogy a szervezet 1945. december 4. és 7. között tanácskozást tart Brüsszelben, amelyen megvitatják a kontinentális Európa vasúti gördülőállományának összefrásával kapcsolatos intézkedéseket és kérte, hogy amennyiben lehetséges a tanácskozáson a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság és a magyar kormány képviselője is vegyen részt. (AVP RF f. 453. op. 1a. papka 8a. gy. 57.)

13.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945. december 28-i ülésének jegyzőkönyve

JEGYZŐKÖNYV A MAGYARORSZÁGI SZÖVETSÉGES ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁGNAK AZ AMERIKAI ÉS ANGOL KÉPVISELŐKKEL TARTOTT ÜLÉSÉRŐL

1945. december 28.
Budapest

Elnököl: Szviridov altábornagy

Jelen voltak a SZEB részéről: Levuskin vezérőrnagy, Trajnyin ellentengernagy, Kondratov vezérőrnagy, Beljanov vezérőrnagy, Osztrovszkij gárdaezredes, Grazsdanov alezredes, Kamerszkij II. osztályú kapitány

Az amerikaiak részéről: William [S.] Key vezérőrnagy, [Dallas S.] Townsend ezredes, [Emery E.] Hyde ezredes, [William F.] Dietrich I. osztályú kapitány, [Lawrence R.] Hagy alezredes, [Edward J.] Czerniuk őrnagy, Dyachin hadnagy.

Az angolok részéről: [O. P.] Edgcumbe vezérőrnagy, [E. E.] Mockler-Ferryman brigadéros, [E. H. C.] Branson III. osztályú kapitány, [S. V.] Chambers úr, [J. B.] Stewart úr, [J.B.] Pemberton alezredes, [A.] Englehardt őrnagy.

A tanácskozás napirendje:

1. A Magyarországon tartózkodó Grassy József vezérőrnagy, Zöldy Márton százados – akiket az Egyesült Nemzetek Bizottsága[1] Londonban háborús bűnösnek nyilvánított a Novisadban [Újvidéken], Zsablyán, Csurogon és Jugoszlávia más településen végrehajtott rémtettek miatt – átadása a jugoszláv hatóságoknak abból a célból, hogy Jugoszláviában bíróság elé állítsák őket

(A Szövetséges Ellenőrző Bizottság mellett működő jugoszláv delegáció vezetőjének, Cicmil ezredesnek a levele)[2]

[1] Grassy József honvéd vezérőrnagy és Zöldy Márton csendőrszázados neve egyaránt szerepel a magyarországi háborús bűnösök I. sz. kimutatásában, amelyet a minisztertanács az 1945. február 9-i ülésén hagyott jóvá, s amelyet egyrészt Beljanov vezérőrnagynak, a SZEB egyik vezetőjének küldtek meg, másrészt angol nyelvű fordítását – a háborús bűnösök II. sz. kimutatásával együtt –1945. május 14-én átadták a brit politikai misszió vezetőjének. Valószínűleg ennek alapján nyilvánította őket háborús bűnössé az ENSZ illetékes bizottsága.

[2] Cicmil ezredesnek a SZEB-hez intézett levele nem ismeretes.

2. Gazdasági és pénzügyi helyzet Magyarországon
(Az Amerikai Egyesült Államok képviseletének kérdése)
3. Jelentés a svábok magyarországi kitelepítéséről
(Az Amerikai Egyesült Államok és Nagy-Britannia Egyesült Királysága képviseleteinek kérdése)
4. A vasúti gördülőanyag összeírása
(Az Amerikai Egyesült Államok képviseletének kérdése)

Szviridov tábornok tájékoztatja a jelenlévőket, hogy Vorosilov marsall sajnos beteg, és nem tudja személyesen vezetni ezt a tanácskozást.

Key tábornok kéri, hogy a nevében és valamennyi jelenlévő nevében kívánjanak a marsallnak mielőbbi gyógyulást.

Szviridov tábornok megköszöni a jókívánságot és megnyitja a tanácskozást. Ennek kapcsán megkérdezi, hogy ismerik-e a tanácskozás napirendjét.

Key tábornok kéri, hogy ha az idő engedi, vitassanak meg ma még két kérdést.

Edgcumbe tábornok szintén azt kéri, hogy vegyenek fel a napirendre kiegészítésképpen még egy kérdést.

Szviridov tábornok azt válaszolja, hogy ha ezek a kérdések nem igénylik anyagok összegyűjtését és azok tanulmányozását, akkor meg lehet vitatni őket ezen az ülésen.

Key tábornok azt javasolja, hogy előbb tárgyalják meg a napirenden lévő kérdéseket és azután, ha marad idő, vitassák meg a kiegészítésképpen felvetett kérdéseket.

Szviridov tábornoknak nincs ellenvetése és elkezdi a napirendi pontok megtárgyalását.

Az *első napirendi pont* kapcsán tájékoztatja a tanácskozást, hogy a jugoszláv kormány a magyarországi SZEB mellett működő képviselőjén keresztül azzal a kérdéssel fordult [a SZEB-hez], hogy kérelmezze a magyar kormánynál a Magyarországon tartózkodó Grassy József vezérőrnagy és Zöldy Márton százados háborús bűnösök kiadását. Mindketten háborús bűnöket követtek el 1942-ben jugoszláviai városokban.

Mindkét háborús bűnöst az Amerikai Egyesült Államok katonai parancsnoksága adta át a magyar kormánynak. Jelenleg Budapesten tartózkodnak és bíróság elé kerülnek.

A magyar kormány olyan döntést hozott, hogy magyar bíróság ítélkezzen fölöttük és azután átadják őket a jugoszláv kormánynak.[3]

A mi véleményünk a következő: teljesítsük a jugoszláv kormány kérését és hagyjuk jóvá a magyar kormány döntését, vagyis ítélkezzenek fölöttük Magyarországon, azután adják át őket a jugoszláv kormánynak.

Key tábornok azt mondja, így az történik, hogy kétszer fogjuk elítélni őket, egyszer Magyarországon és egyszer Jugoszláviában.

[3] Az események a továbbiakban a magyar kormány döntése szerint alakultak: Grassyt és Zöldyt 1946. január 11-én a Budapesti Népbíróság halálra ítélte, majd kiadták őket a jugoszláv hatóságoknak. Ott is halálra ítélték őket, majd 1946. november 5-én kivégezték.

Szviridov tábornok elmagyarázza, hogy ez a kérdés még nincs véglegesen eldöntve. Jugoszlávia véleményét ebben az ügyben még nem ismerjük. Csak azt kérték, hogy a [háborús] bűnösöket adják át nekik.

A marsall azt javasolta, hogy itt, ezen az ülésen vitassuk meg ezt a kérdést, hogy egységes vélemény legyen.

Key.tábornok azt mondja, hogy Jugoszlávia kérésének lényege az, hogy adják át a [háborús] bűnösöket a Jugoszláviában történő ítélkezés végett. A fegyverszüneti egyezmény alapján a [háborús] bűnösöket ítélkezés végett annak az országnak kell átadni, ahol bűnüket elkövették. Ő személy szerint amellett van, hogy adják át Grassyt és Zöldyt a jugoszláv kormánynak.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy bármely országnak át kell adnia a háborús bűnösöket annak az országnak, ahol a bűnöket elkövették. Ezért olyan döntés meghozatala, hogy előbb ítéljék el Magyarországon és utána adják át Jugoszláviának, helytelen lenne. Az első bíróság döntése mindenképpen döntően befolyásolja a második bíróság döntését. Ő szintén nincs ellene, hogy Grassyt és Zöldyt átadják a jugoszláv kormánynak.

Szviridov tábornok összefoglalja a Key és Edgcumbe tábornok által elmondottakat.

1. Key és Edgcumbe tábornok nem ellenzi, hogy a háborús bűnösöket átadják a jugoszláv kormánynak.

2. Javasolják a magyar kormánynak, hogy ne ítélkezzenek Grassy és Zöldy felett, hanem adják át őket a jugoszláv kormánynak, ahol a jugoszláv kormány törvényei szerint el fogják ítélni őket.

Key tábornok hozzáteszi, hogy a [háborús] bűnösöket a fegyverszüneti egyezmény 14. cikkelye alapján kell átadni.

Edgcumbe tábornok úgy véli, hogy ilyen rendelkezést kell adni a magyar kormánynak és megfelelően tájékoztatni kell a jugoszláv kormányt.

Szviridov tábornok azt mondja, így fognak eljárni.

Key tábornok kihasználja az alkalmat, hogy általában beszéljen a háborús bűnösökről, akiket az Amerikai Egyesült Államok most átadott a magyar kormánynak. A mai napig 228 személyt adtak át és 175[4] személy található még táborokban és börtönökben, akiket fokozatosan átadnak Magyarországnak. Mindezeket a háborús bűnösöket azért adták át a magyar kormánynak, hogy ítélkezzenek felettük. De a gyakorlat azt mutatta, hogy az átadott 228-ból hatnál többet nem ítéltek el.[5] Ezért szeretném, hogy követeljünk választ a magyar kormánytól, a továbbiakban hogyan szándékozik az eljárást lefolytatni a háborús bűnösök felett, követeljünk a magyar kormánytól ütemtervet a [háborús] bűnösök ügyének megtárgyalására és határidőket az ítélkezés befejezésére.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy ő úgy értelmezi: az amerikai parancsnokság abból a célból adta át a háborús bűnösöket Magyarországnak, hogy az minél előbb

[4] Az amerikai változatban 275 fő.

[5] A magyarországi háborús bűnösök első csoportját – Szálasi Ferencet és tíz társát – 1945. október 3-án szállították Budapestre. Az ülés időpontjáig Bárdossy László, Imrédy Béla, Jaross Andor, Baky László és Endre László ügyében született ítélet.

büntesse meg őket, Key tábornok pedig elégedetlen a magyar bíróságok lassú munkájával.

Key tábornok azt feleli, hogy ezt a közlést nem mint kormánya kérését vagy elégedetlenségét tette, de ő személy szerint mint az Amerikai Egyesült Államok képviselője elégedetlen azzal, hogy a magyar kormány lassan végzi a háborús bűnösök feletti ítélkezést.

A SZEB kérésére az amerikai parancsnokság átadta az amerikai zónából a háborús bűnösöket. A SZEB kérte az átadás meggyorsítását. Ő személyesen igyekezett biztosítani azok átszállítását és úgy véli, hogy a SZEB-nek fel kell hívnia a magyar kormány figyelmét az eljárás lassúságára és határidőket kell kérnie, amelyek alatt ezeket az eljárásokat be tudják fejezni.

Szviridov tábrnok azt mondja, hogy egyetért Key tábornokkal ebben az ügyben. A magyar kormányhoz megkeresést intéznek. Szviridov tábornok azt kérdezi, mi a véleménye Edgcumbe tábornoknak ebben a kérdésben.

Edgcumbe tábornok egyetért [azzal], hogy a SZEB-nek tájékoztatást kell kérnie a magyar kormánytól arról, hogy mit szándékozik tenni a háborús bűnösök feletti eljárás meggyorsítása érdekében.

Key tábornok közli, hogy levelet kapott a magyar Igazságügy-minisztériumtól, amely azt állítja, hogy az Amerikai Egyesült Államok kormánya a háborús bűnösök átadása alkalmával olyan feltételeket támasztott, hogy ítélet az ügyükben addig nem születhet, amíg a nürnbergi per véget nem ér.[6] És annak ellenére, hogy ő a maga részéről közölte, hogy Bárdossyra a nürnbergi perben nem lesz szükség, és a közlés óta eltelt egy hónap[7], a magyar kormány nem hajtotta végre Bárdossy felett a bírósági ítéletet. Azt lehet gondolni, hogy sajnálják [háborús] bűnöseiket.

Key tábornok levelet kíván küldeni ebben az ügyben a magyar igazságügy-miniszternek.

Szviridov tábornok azt mondja, Key tábornok kívánságait és követeléseit a SZEB kifejezésre juttatja a magyar kormánynak [küldendő] levélben.

Szviridov tábornok az amerikai képviselet által felvetett *második napirendi pontban*, Magyarország gazdasági és pénzügyi helyzetét illetően kéri Key tábornokot, hogy tájékoztassa a jelenlévőket.

Key tábornok azt mondja, hogy kormánya érdekelt Magyarország gazdasági és pénzügyi helyzetének [rendezésében], mivel az összefügg a magyar nép jólétével. Nemrégiben olvasta az új kormány programját Magyarország gazdasági helyzetének megjavításáról, de eddig semmit nem tettek. Kormánya szeretné tudni, hogyan akarja a magyar kormány megelőzni a közelgő összeomlást és éhínséget az országban. Ezért Key azt javasolja, hogy a SZEB foglalkozzon Magyarország pénzügyi és gazdasági helyzetének tanulmányozásával és szervezzen erre bizottságokat. Ezután el kell dönteni, hogy milyen segítséget kell nyújtani Magyarországnak.

[6] A magyar kormány és a SZEB amerikai missziójának vezetője közötti ezzel kapcsolatos levélváltás megtalálható az Igazságügy-minisztérium iratanyagában: MOL XIX-E-1-i-34 110/1945. alapszám 2. d.

[7] L. az 1945. december 10-i ülés jegyzőkönyvének 5. sz. jegyzetét.

Szviridov tábornok elmagyarázza, hogy ha a SZEB elkezdi tanulmányozni bizottságaival Magyarország pénzügyi és gazdasági helyzetét, akkor hosszú időre megszűnik mint Szövetséges Ellenőrző Bizottság létezni. Habár ez a gondolat jó, de túlmegy a SZEB funkciójának határain. És ha a SZEB elkezd ezeknek a kérdéseknek a tanulmányozásával foglalkozni, akkor nem lesz ereje teljesíteni közvetlen funkcióit.

A magyar kormányt a három nagyhatalom, a Szovjetunió, Anglia és Amerikai elismerte. Habár a magyar kormány maga is megegyezhet más országok kormányaival a segítségnyújtásról, emellett a SZEB nem tagadja meg a segítséget.

Key tábornok azt mondja, hogy habár ő javasolta ennek a kérdésnek a tanulmányozását, de nem ragaszkodik ahhoz, hogy bizottságokat hozzanak létre Magyarország gazdasági és pénzügyi helyzetének tanulmányozására. Azt mondja, azt szerette volna megkérdezni, hogy mit tett maga a magyar kormány ebben az ügyben. Nem láttam egyetlenegy intézkedést sem a magyarországi helyzet megjavítására.

Utasítást kell adni a magyar kormánynak, hogy adjon információt a magyar kormánynak a gazdasági és pénzügyi helyzet megjavítására tett intézkedéseiről. Előre figyelmeztetni kell a lehetséges zavargásokra, amelyek a tél folyamán az ország nehéz gazdasági és pénzügyi helyzetével összefüggésben előfordulhatnak.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy kormányát is érdekli Magyarország gazdasági és pénzügyi helyzete. Egyetért Szviridov tábornokkal, hogy egyelőre nem kell SZEB-bizottságokat létrehozni. Ugyanakkor tájékoztatni akarja kormányát az adott kérdésben. De mielőtt tájékoztatna, szeretné tudni, mit közöljön és ezért úgy véli, hogy a SZEB-nek meg kell kérdeznie a magyar kormánytól, milyen intézkedéseket tesz Magyarország gazdasági és pénzügyi helyzetének megjavítására.

Emellett Edgcumbe tábornok hangsúlyozza, hogy a helyzet RENDKÍVÜL KOMOLY.

Azt követően, hogy a SZEB megkapta a választ a magyar kormánytól ebben az ügyben, egyet lehet érteni Key tábornok javaslatával, hogy hozzanak létre bizottságokat, amelyek megvizsgálnák, hogyan áll valójában Magyarország pénzügyi és gazdasági helyzete.

Szviridov tábornok összefoglalja a Key és Edgcumbe tábornokok által elmondottakat.

1. Key és Edgcumbe tábornokok nem ragaszkodnak ahhoz, hogy a SZEB képviselőiből haladéktalanul hozzanak létre bizottságokat Magyarország pénzügyi és gazdasági helyzetének tanulmányozására. Ilyen bizottságok létrehozását nem tekintik feltétlenül szükségesnek.

Key tábornok a maga részéről kijelenti, hogy ilyen bizottságok létrehozása segítene az ügynek, de ha az a vélemény, hogy ezeket a bizottságokat most nem kell létrehozni, akkor meg kell kérdezni a magyar kormányt a gazdasági és pénzügyi helyzet javítását [szolgáló] intézkedésekről.

Edgcumbe tábornok támogatja a Key tábornok által elmondottakat.

Szviridov tábornok folytatja:

2. Meg kell kérni a magyar kormányt, hogy adjon tájékoztatást az ország gazdasági és pénzügyi helyzetéről és azokról az intézkedésekről, amelyeket ennek a helyzetnek a megjavítására hoz.

Miután a magyar kormánytól megkapták az információkat, a SZEB-nek el kell döntenie, hogyan járjon el a továbbiakban:

a) vagy hozzon létre bizottságokat a helyzet tanulmányozására, vagy

b) jelentsen kormányainak.

Key tábornok azt kéri, azt követően, hogy a magyar kormánytól megkapták a jelentést, azt küldjék el az amerikai és angol képviselőknek és hívjanak össze tanácskozást, amelyen megvitatják, hogy milyen intézkedések szükségesek. Mivel ez a kérdés rendkívül fontos és sürgős, a magyar kormányt utasítani kell, hogy jelentését haladéktalanul nyújtsa be.[8]

Szviridov tábornok megígéri, hogy jelentést kér a magyar kormánytól Magyarország pénzügyi-gazdasági helyzete megjavítását célzó intézkedésekről.

Szviridov tábornok: A harmadik napirendi pont a svábok kitelepítése Magyarországról. Kéri Key tábornokot, tájékoztassa a tanácskozást, milyen szempontból veti fel a kérdést.

Key tábornok azt feleli, hogy a kérdést régen vetette fel, most pedig azt szeretné tudni, hogy mit tett a magyar kormány a svábok kitelepítését illetően, amelynek december 15-én kellett elkezdődnie.

Szviridov tábornok tájékoztatást ad arról, hogy a svábok Magyarországról történő kitelepítésének előkészítése azon terv szerint folyik, amelyet Magyarország miniszterelnöke a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak átadott,[9] és amelyet elküldtek az Amerikai Egyesült Államok és Nagy-Britannia képviselőinek. De a kitelepítés nem kezdődött meg azért, mert ez idáig sem a SZEB, sem a magyar kormány nem tudja, hogy HOVÁ és MIKOR indulnak a svábokat [szállító] vasúti szerelvények, ismeretlen a rendeltetési állomás, nincs szállítási terv. Ismert, hogy a kitelepítést abba a zónába kell végrehajtani, amelyet az amerikai csapatok szálltak meg, és az amerikai hadsereg parancsnokságának kell közölnie a kirakodási állomásokat, a szerelvények indulási és érkezési időpontját a rendeltetési helyekre. Ezeket az adatokat az Amerikai Egyesült Államok képviselőinek kell megadniuk.

December 18-án Bécsben volt a repatriációs részlegek vezetőinek tanácskozása, ahol ezt a kérdést szintén nem döntötték el. A SZEB csak azt tudja, hogy a bécsi ta-

[8] Az ország gazdasági és pénzügyi helyzetét elemző pénzügyminiszteri előterjesztést a minisztertanács a december 5-i ülésén tárgyalta. A mintegy tíz gépelt oldalra terjedő elemzést – amely a helyzet konszolidálása érdekében kiadandó rendeleteket is ismertette, továbbá tartalmazta azt a kérést, hogy a szövetséges hatalmak nyújtsanak segítséget Magyarország számára – a pénzügyminiszter már az előző napon átadta Szova ezredesnek, a SZEB gazdasági osztálya vezetőjének és az angol és amerikai képviseletnek is. (MOL XIX-A-83-a: a minisztertanács 1945. december 5-i ülésének jegyzőkönyve és mellékletei. Az amerikai misszióhoz eljuttatott, 1945. december 3-i keltezésű memorandumot közli: FRUS, vol. IV, pp. 917–920.) E memorandumot – talán az átadás módja miatt – a SZEB-ülés résztvevői valószínűleg nem ismerték el a magyar kormány hivatalos dokumentumaként. Vorosilov marsall mindenesetre a kézhezvételtől számítva öt nap múlva (december 7-én) „tartalmának mérlegelése nélkül" visszaküldte a Szova ezredesnek átadott memorandumot Tildy Zoltán miniszterelnöknek, kérve, hogy a jövőben „a SZEB-hez a Magyar Kormány és annak miniszterei csupán hivatalos okmányokat továbbítsanak és azokat is csak hivatalos úton." A másik két nagyhatalom csak hónapokkal később, 1946. július 23-án adta át válaszát. Gordon Ferenc: Adalékok 1945–1947 történetéhez. *Látóhatár*, 1954. november 365–372.

[9] L. az 1945. december 10-i ülés 1. napirendi pontjához fűzött 1. sz jegyzetet.

nácskozás eredményeképpen az amerikai hadsereg képviselőjének Budapestre kell jönnie.

Key tábornok közli, hogy a képviselő már megérkezett Budapestre.

Szviridov tábornok [azzal] folytatja, hogy a magyar kormány már előkészítette a szerelvényeket a szállításra, de a szállítás végrehajtásához nem tud hozzákezdeni, mivel nem tudják, hová és mikor kell elindítani a szerelvényeket. Szviridov tábornok megkérdezi, Key tábornok nem tudna-e valami újdonságot mondani ebben az ügyben.

Key tábornok azt feleli, néhány napon belül teljes tájékoztatást tud adni ebben a kérdésben, és úgy gondolja, hogy az sokkal korábban lesz, mint ahogy a magyar kormány a svábokat el akarja indítani. Megígéri, hogy gyorsan megadja a rendeltetési pontokat, de ironikusan megjegyzi, a magyar kormánynak néhány hétre lesz szüksége ahhoz, hogy az első szerelvényt elindítsa.

Edgcumbe tábornok azt mondja, a magyar kormányt utasították, hogy december 15-re készítse elő a szerelvényeket, és most megtudja, hogy a magyar kormánynak néhány hétre lesz szüksége az előkészületekre. Nem lenne rossz a korábban létrehozott bizottságot[10] elküldeni, hogy ellenőrizze, mit tett a magyar kormány ebben az ügyben.

Szviridov tábornok azt mondja, tegnap Nagy Imre belügyminiszter személyesen közölte vele, hogy a Vörös Hadsereg parancsnoksága készen adott három szerelvényt, maga a magyar kormány négy szerelvényt alakított ki, összesen hét szerelvény van, ezek közül három már ma készen áll a svábok szállítására. Nagy Imre közölte, hogy most folyik, az első szállítmányhoz pedig már befejeződött a svábok összeírása, orvosi vizsgálatuk stb.

Key tábornok azt mondja, három nap múlva megkapja a rendeltetési pontokat, de fogad, hogy a magyar kormány az első szerelvényt sem indítja el 10 napnál korábban.[11]

Szviridov tábornok az amerikai képviselők által javasolt *4. napirendi pontban* megadja a szót Key tábornoknak.

Key tábornok azt mondja, levelet kapott arról, hogy februárban és márciusban összeírják a vasúti gördülőanyagot az európai országokban – ezt a brüsszeli konferencián határozták el.[12] Ez a konferencia azt kéri, hogy ugyanekkor Magyarországon is végezzék el a vasúti gördülőanyag összeírását.

[10] Az október 10-i ülés 3. napirendi pontjának tárgyalása során vetődött fel az, hogy a svábok kitelepítésével kapcsolatosan a magyar kormányhoz intézendő kérdések kidolgozásával bízzák meg „a vezérkari főnököket", akiket másnapra valóban értekezletre hívtak össze. Valószínűleg erre a „bizottság"-ra történik utalás.

[11] A brit változat szerint Key fogadást kötött Szviridovval 1 quart [a gallon 1/4 része, vagyis 1,136 liter] whiskyt 1 quart vodka ellenében, hogy a magyar kormány nem fogja tudni a deportálást azonnal megkezdeni, mihelyst tájékoztatják a németországi célállomásokról.

[12] A brüsszeli konferenciára 1945. december 4. és 7. között került sor. A konferencián Magyarország ismereteink szerint nem képviseltette magát.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke 1598. szám alatt 1945. december 4-én intézett átiratot a magyar miniszterelnökhöz, amelyben közli, hogy „Magyarország, valamint Jugoszlávia, Bulgária, Csehszlovákia, Románia, Ausztria és Lengyelország valamennyi vasúti vonalán 1945. december 28-án 10 órakor (moszkvai időszámítás szerint) a teljes mozgatható anyag összeírásának kell megtörténnie (mozdonyok, vagonok, személy- és teherpark). Az összeírás azzal a céllal történik, hogy megállapíttassék a vasúti mozgóanyag mennyisége a fent említett országokban és ezen az alapon meg lehessen szervezni a jövőben a mozgóanyag cseréjét ezen országok között." Az átiratban a brüsszeli konferenciára nem történt utalás. Magyarországon az összeírást 500 rovancsoló csoport végezte. (MOL XIX-A-1-j-VIII-11.752/1945. alapszám.)

Szviridov tábornok elmagyarázza, hogy a gördülőanyag Csehszlovákiában, Bulgáriában, Lengyelországban, Romániában és Magyarországon történő összeírásának kérdését a szovjet parancsnokság már régen felvetette. A szovjet kormány segített megszervezni az összeírást. Ezt az összeírást mára, december 28-ra tűzték ki; ma 10 órától ez az összeírás már megkezdődött Lengyelországban, Csehszlovákiában, Bulgáriában, Romániában és Magyarországon, és feltételezi, hogy valahol már be [is] fejezték. Úgy véli, hogy az a munka, amelynek elvégzését Key tábornok javasolja, már megtörtént.

Key tábornok szeretné megismerni a Magyarországra vonatkozó [adatokat].

Szviridov tábornok megismétli, hogy Magyarországon is ma fogják befejezni a vasúti gördülőanyag összeírását.

Key tábornok kéri, hogy ennek az összeírásnak az eredményeit adják át neki.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy az összeírás anyagainak végleges feldolgozására még kb. 10 napra van szükség, ha lehetséges lesz, a beszámolót átadják Key tábornoknak.

Ezzel a napirendet kimerítették.

Azokat a kérdéseket, amelyeket Key és Edgcumbe kiegészítésül akart felvenni a tanácskozás napirendjére, Szviridov javasolja áttenni 1946. január 10-re.

Key tábornok engedélyt kér arra, hogy röviden szóljon az általa felvetni kívánt kérdésekről, hogy megállapítsák a sürgősséget.

Azt mondja, levelet kapott az UNRRA-tól, amelyben azt írják, hogy a magyar kormány segítségért fordult hozzájuk,[13] de a maga részéről Key tábornok úgy véli, hogy ennek a kérdésnek először a SZEB-en kell keresztülmennie, és a SZEB-nek támogatni kell a magyar kormányt ebben a kérdésben. Neki nincs semmilyen megkeresése a

[13] Dálnoki Miklós Béla miniszterelnök – az Országos Gazdasági Tanács kezdeményezése nyomán – 1945. október 16-án fordult a SZEB elnökéhez azzal a kéréssel, hogy a nehéz élelmezési helyzetre való tekintettel a SZEB tegye magáévá és tolmácsolja az illetékesek felé azt az igényt, hogy az UNRRA szervezet tevékenysége Magyarországra is kiterjesztessék. A levél másolatát Arthur Schoenfeldnek, az USA magyarországi képviselőjének is átadták. Vorosilov marsall azonban november elején azt közölte, hogy a SZEB elnökeként nem illetékes a kérés továbbítására, s azzal közvetlenül az amerikai kormányt kell megkeresni. November 3-án a magyar kormány ismételten eljuttatta kérését Arthur Schoenfeldhez, az USA magyarországi képviselőjéhez, aki azt minden bizonnyal továbbította az UNRRA vezetőihez. 1945. december 10-én a miniszteranács elvi felhatalmazást adott Tildy Zoltán miniszterelnöknek, hogy a konkrét igényeket tartalmazó memorandumot „illetékes tényezőkhöz" eljuttassa. Végül 1946. január 3-án Rákosi Mátyás miniszterelnök-helyettes a következő feljegyzést készítette Tildy Zoltán miniszterelnök részére: „Szviridov altábornagy, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének helyettese közölte velem, hogy megjelent nála Key altábornagy, az Ellenőrző Bizottság amerikai küldöttségének katonai vezetője és értesítette, hogy az UNRRA kéri, hogy a magyar kormány sürgősen terjessze elő azoknak az élelmiszereknek és egyéb anyagoknak a jegyzékét, amelyekre a legnagyobb szükségünk van." Az igények részletes felsorolását tartalmazó levél tervezete az aktában szintén megtalálható. (MOL XIX-A-1-j-XXX-8901/1945. alapszám.)

magyar kormánytól, de hallotta, hogy valaki ezt a kérdést felvetette. Átadja az UNRRA kívánságát, hogy ha a magyar kormánynak SZEB által támogatott kérése lesz, akkor az UNRRA segítséget nyújt.

Szviridov tábornok kéri annak pontosítását, hogy a magyar kormány intézett-e hivatalos kérést az UNRRA-hoz, vagy az UNRRA saját kezdeményezésére veti fel ezt a kérdést.

Key tábornok azt feleli, hogy hivatalosan a magyar kormány még nem intézett [kérést az UNRRA-hoz]. De az UNRRA azt írja, hogy ha a magyar kormány segítségért fog fordulni az UNRRA-hoz, akkor kívánatos, hogy ez a kérdés átmenjen a SZEB-en és a SZEB közölje ezzel kapcsolatban a véleményét. Az UNRRA a maga részéről megjegyzi, hogy ő (vagyis az UNRRA) segíteni tud Magyarországnak, ha hozzá fordulnak.

Szviridov tábornok megígéri, hogy jelentést tesz erről Vorosilov marsallnak.

Edgcumbe tábornok azt javasolja, ne ellenezzék, ha az UNRRA segíteni akar Magyarországnak.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy a SZEB nem fogja ellenezni az UNRRA részéről a magyar kormánynak történő segítségnyújtást.

Key tábornok elmondja, hogy tegnap Vorosilov marsallnak levelet küldött ebben az ügyben,[14] de úgy gondolja, hogy a marsall még nem kapta meg.

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy neki van egy eléggé fontos és sürgős kérdése. Azt mondja, a sajtóban nemrégiben olvasta, hogy a magyar kormány rendeletet akar kiadni a német javakról, amelyeknek a berlini konferencia határozatai alapján a Szovjetunióhoz kell átkerülni.[15]

Nyugtalanítja, hogy magának a „német tulajdonnak" az értelmezése, különösen ha vegyes vállalatról van szó, meglehetősen nehezen meghatározható. A harci cselekmények alatt a „német tulajdon" kategóriába sok olyan tulajdon kerülhetett bele, amely korábban angoloké vagy amerikaiaké volt.

Hogy ne legyenek hibák, és hogy ne okozzanak károkat az Egyesült Nemzeteknek, azt kéri, hogy mielőtt az ilyen rendeletet kiadnák, azt alaposan tanulmányozzák és egyeztessék a SZEB-bel, tekintetbe véve az Egyesült Nemzetek érdekeit. Romániában és Bulgáriában is felvetették ezt a kérdést, de ott a SZEB ennek a kérdésnek az eldöntéséhez roppant óvatosan viszonyult.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy a magyarországi német aktívák feltárását még nem fejezték be, és ezért semmi határozottat nem tud mondani. Edgcumbe tábornok javaslatát, hogy ezt a kérdést tűzzék a SZEB ülésének napirendjére, jelenti Vorosilov marsallnak.

[14] Key tábornok 1945. december 27-én írt levelet Vorosilov marsallnak, amelyben a kérdéssel kapcsolatban úgy foglalt állást, hogy az UNRRA vagy a magyar kormány, SZEB által jóváhagyott külön kérésére van szüksége, vagy a SZEB-nek kell felkérni az UNRRA-t, hogy terjessze ki tevékenységét Magyarország területére is. Key nem tudott arról, hogy a magyar kormány ilyen kérdéssel a SZEB-hez fordult volna, de ha erre sor kerülne, javasolta a kérés támogatását. Levelében azt is indítványozta, hogy a kérdést tűzzék a SZEB legközelebbi ülésének napirendjére. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 20a. gy. 70.)

[15] A magyarországi német vagyonnak a Szovjetunió részére való átadásáról a 11 700/1945. sz. ME. rendelet intézkedett. *(Magyar Közlöny*, 1945. XII. 23. 208. sz.)

Key tábornok azt javasolja, hogy a magyar kormány bármely rendeletét, amely a szövetségesek érdekeit érinti, előzetesen egyeztessék a SZEB-bel. Egyidejűleg bejelentette, hogy tegnap levelet küldött a SZEB-nek a „német tulajdon" meghatározásának kérdésében.[16]

Szviridov tábornok megígéri, hogy továbbítja a marsallnak javaslatát.

Key tábornok kifejezi azon kívánságát, hogy a magyar kormány küldjön egy elszámolást a Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal kapcsolatos kiadásairól. Véleménye szerint a magyar kormány nagyon magasra értékeli szolgáltatásait. Köteles ellátni a SZEB-et, de kellemetlen, ha ez milliárdokban fog kifejeződni, és a magyarok azt fogják gondolni, hogy azért a levegőért is fizetnek, amit szívunk és a lerombolt hídjaikért is, amelyeken járunk. Az elszámolásban, amelyet a magyar kormánynak küldenie kell, csoportonkénti és havonkénti felosztást kell csinálni.

Szviridov tábornok megígéri, hogy pénzügyi elszámolást kér a magyar kormánytól a SZEB eltartási költségeiről.

Szviridov tábornok az ülést bezártnak nyilvánítja.

A tanácskozás orosz és angol nyelven folyt.
A beszélgetést Cserkaszov mérnök-alezredes fordította.

Titkárság:
Selinszkij mérnök-őrnagy
Szivakov mérnök-százados
Povarova ügyintéző

AVP RF f. 453. op. 1a. papka 8b. gy. 63.
Géppel írt tisztázat. A dokumentumon Selinszkij, Szivakov és Povarova aláírása szerepel.

[16] Key tábornoknak a SZEB-hez intézett levele nem ismeretes.

14.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. január 7-i ülésének jegyzőkönyve

SZEB
1946. január 7.[1]

Szviridov altábornagy, Key és Edgcumbe vezérőrnagyok

1. A SZEB kritikája a sajtóban

Key és *Edgcumbe vezérőrnagyok* hivatkoztak egy, a Szabad Nép 1946. január 6-i számában megjelent cikkre, ami kritikával illette az amerikai és a brit missziót.[2] Leveleket adtak át a SZEB elnökének, melyekben erőteljesen tiltakoznak a fegyverszüneti egyezmény 15. cikkelyének megsértése ellen.[3] Az elnökhelyettes ígéretet tett, hogy azonnal intézkedik: a magyar kormány kérjen bocsánatot és akadályozza meg hasonló eset újbóli előfordulását. Mind Key, mind Edgcumbe vezérőrnagy azt mondta, véleményük szerint a lapot egy időre fel kellene függeszteni, *Szviridov tábornok* pedig azt mondta, hogy fontolóra veszi a dolgot.[4]

[1] A megbeszélésről Key tábornok is készített feljegyzést. L. (711.9 ACC, Record Group 84, Budapest Legation File, NACP.)

[2] Január 6-án a Szabad Nép „Virágszámla mint fegyverszüneti kötelezettség" címmel közölt egy cikket, amely erőteljesen bírálta a magyarországi amerikai és brit katonai misszió költségvetését és vezetését.

[3] Key tábornok 1946. január 7-i, Vorosilovnak címzett levelében azt írta, hogy a cikkben foglalt állítások a legteljesebb mértékben rágalmak. Key az említett cikket a fegyverszüneti egyezmény 15. cikkelye megsértésének tekintette, mert szerinte a magyar kormánynak nem csupán a fasiszta és fasisztabarát szervezeteket kell betiltania, hanem azokat is, amelyek az Egyesült Nemzetek ellen ellenséges propagandát folytatnak. „Az Egyesült Nemzetek és Magyarország között a háborús állapot nem szűnt meg, a fegyverszüneti egyezmény még érvényben van, és a magyar kormánynak magára kell vállalni a felelősséget ezért a publikációért, és ugyanilyen felelősséget kell viselnie a fegyverszüneti egyezmény hasonló megsértéséért a jövőben is." Key kérte Vorosilov segítségét, hogy a magyar kormányhoz írt levelét minél előbb juttassa el a címzettnek és segítségét kérte, hogy biztosítékot kapjon arra vonatkozóan: az Egyesült Nemzetek elleni hasonló propagandát a magyar kormány nem enged meg. Szviridov altábornagy a levelet már január 7-én továbbította is a magyar kormánynak, s kísérőlevelében egyidejűleg jelezte, hogy hasonló tartalmú levelet Edgcumbe tábornoktól is kapott. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 20a. gy. 70.)

[4] Mind Key mind Edgcumbe 1946. január 9-én újabb levéllel fordultak a SZEB elnökéhez. Key meglepetésének és csalódottságának adott hangot azért, mert előző levele óta eltelt 48 óra alatt a magyar kormány nem adott választ e „rendkívül fontos" ügyben. Az 1946. január 7-i ülés döntésére hivatkozva kérte, haladéktalanul kérjék a magyar kormányt, hogy 1. válaszoljon levelére; 2. tegyen határozott lépéseket az ellenséges cikk szerzőivel és a cikket közlő újsággal kapcsolatban; 3. jól látható helyen közöljék a bocsánatkérést. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 20a. gy. 70.) Edgcumbe levelében arról tájékoztatta a SZEB vezetőjét, hogy a magyar külügyminisztériumtól január 7-i keltezéssel szóbeli jegyzéket kapott, amelyben azt közlik, a kormány utasítást adott az igazságügy-miniszternek, hogy tegyen törvényes lépéseket. Edgcumbe annak a véleményének adott hangot, hogy mivel a fegyverszüneti egyezményt súlyosan megsértették, a magyar kormánynak világos utasításokat kell adni arra vonatkozóan, hogy mit várnak tőle. Az elnök egyetértése esetén Edgcumbe a következő utasítások kiadását indítványozta: *a)* a lap közöljön bocsánatkérést; *b)* a magyar kormány hozzon szigorú intézkedéseket a szerzővel és az újság tulajdonosaival szemben, akik felelősek a cikk közléséért; *c)* a magyar kormány adjon ki olyan utasítást, hogy tilos az olyan cikkek közlése, amelyeket a SZEB kritikájaként lehet értelmezni. Edgcumbe ahhoz is ragaszkodott, hogy az újság megjelenését bizonyos időre függesszék fel, hogy ezzel is „megmutassák mindenkinek, akit érint, hogy mennyire komolyan veszik ezt a kérdést". (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 21.a. gy. 71.) A Szabad Nép megjelenését nem függesztették fel.

2. Reakciós személyektől származó hamis információk

Az *elnökhelyettes* elmondta, tudomására jutott, miszerint olyan állítások hangzottak el, hogy a szovjet hatóságok ukránokat szándékoznak a svábok által elhagyott helyekre telepíteni, és hogy már történtek is ilyen betelepítések. Magyarázata szerint ez a szóbeszéd bizonyos valós tényeken alapul, nevezetesen hogy a Vörös Hadsereg egységei foglalkoznak élő állatállománnyal, tehenekkel stb., s hogy ezen egységek tisztjei jogosultak szovjet kitelepítetteket alkalmazni mezőgazdasági munkára. Számos ukrán kitelepített áll jelenleg ezen egységek alkalmazásában, de a Vörös Hadsereg elvonulásakor ők is elmennek majd.[5]

Szviridov tábornok azt mondta, hogy tudomása szerint egyes amerikai haditudósítók már hírül adták a fentieket és sztorit csináltak belőle. Rosszallását fejezte ki az ilyen riportokkal kapcsolatban, mert azok éket verhetnek a szövetségesek közé.

3. UNRRA

Az *elnökhelyettes* elmondta, a magyar kormány a SZEB engedélyét kérte, hogy Magyarország UNRRA-segélyt kaphasson.[6] Key tábornok bejelentette, hogy táviratozott kormányának, melyben korlátozott segítség [megadását] ajánlotta.

[5] A helyi közigazgatási szervektől nyert információk alapján 1945 decemberében a Külügyminisztérium hivatalos jegyzékben fordult a SZEB elnökéhez azzal kapcsolatban, hogy Mosonmagyaróvár környékén mintegy 2000 ukrán személy – köztük nők és 8-10 éves gyermekek is – rendezkedett be, földet akart bérelni a helyi szervektől az általuk létesített kolhoz részére stb. Az ügyet néhány nyugati lap is megírta. Szviridov altábornagy 1946. február 5-én kelt válaszlevelében erőteljesen visszautasította a rosszindulatú feltételezést, és az ügy kivizsgálását, a felelősök megbüntetését kérte. (MOL XIX. A. 1. j. 1946. VIII. 1623. alapszám.)

[6] A SZEB szovjet vezetése tehát végül mégiscsak vállalkozott a magyar kérés hivatalos továbbítására. Key tábornok 1946. január 6-án egy néhány nappal korábban lezajlott nem hivatalos megbeszélésre hivatkozva levélben arról tájékoztatta Szviridovot, hogy mivel utóbbitól azt az információt kapták, hogy a magyar kormánytól hivatalos levelet kapott, táviratot küldött Washingtonba, hogy az UNRRA szervezetei nyújtsanak segítséget Magyarországnak. Key levelében idézte is táviratának erre vonatkozó részét. Néhány nappal később, január 10-én arról tájékoztatta Szviridovot, hogy elküldte az UNRRA szervezet igazgatójának a magyar kormány eredeti kérelmét és annak átadásakor megerősítette, hogy a magyar kormány kérését a SZEB támogatja. 1946. január 14-én Key már arról számolt be Szviridovnak, hogy rádiótáviratát Washingtonban megkapták és továbbították az UNRRA-hoz, a megtett lépésekről pedig hamarosan tájékoztatják. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 20a. gy. 70.) A négymillió dolláros UNRRA-segélyprogramot formálisan 1946. február 4-én hagyták jóvá, és a szállítmányok 1946 májusában kezdtek érkezni. L. FRUS. vol. VI., p. 250.

4. Svábok

Lépéseket tesznek, hogy felgyorsítsák a Németországba való telepítés megkezdését.

5. A magyar kormány jelentése Magyarország gazdasági helyzetéről

Az elnökhelyettes ígéretet tett, hogy sürgeti.[7]

6. A magyar kormány jelentése a SZEB kiadásairól

Az elnökhelyettes ígéretet tett, hogy sürgeti.

7. „Háborús bűnösök" tárgyalása

Az elnökhelyettes közölte, hogy a magyar kormány lépéseket tesz a tárgyalások meggyorsítása érdekében.[8]

8. „Háborús bűnösök" – a jugoszláv kormány kérése egyes személyek kiadatásáról

Utalván egy korábbi kérésre[9] két magyar tiszt kiadatásának tárgyában, megállapodás született, hogy Nagy Miklóst, Novisad korábbi polgármesterét kiadják a jugoszláv kormánynak bírósági tárgyalásra.

PRO FO 371/58965
Géppel írt, aláírás nélküli tisztázat.

[7] L. a december 28-i ülés 2. napirendi pontját és a 8. sz. jegyzetet.

[8] A népbíróság 1946. február 1-jén kezdte meg Szálasi Ferenc és hat vádlott-társa ügyének tárgyalását.

[9] L. a december 28-i ülés jegyzőkönyvének 1. napirendi pontját. Grassy József és Zöldy Márton kiadatásáról volt szó.

15.
A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. január 11-i ülésének jegyzőkönyve

Magyarországi Brit Katonai Misszió

FELJEGYZÉSEK AZ ELNÖKHELYETTESSEL FOLYTATOTT SZEB TANÁCSKOZÁSRÓL

Szviridov altábornagy, valamint Key és Edgcumbe vezérőrnagyok 1946. január 11-én
Megjegyzés: az elnök még mindig Moszkvában van.

Jelen voltak a Szovjetunió részéről: Szviridov altábornagy, Levuskin vezérőrnagy, Cserkaszov alezredes.

Az USA részéről: Key vezérőrnagy, Czerniuk őrnagy.

Az Egyesült Királyság részéről: Edgcumbe vezérőrnagy, Capron alezredes

1. Dunai hidak

Az *elnökhelyettes* elmondta, hogy a jég miatt valamennyi ideiglenes híd használaton kívül van, és hogy az új Kossuth-hídnak öt napon belül mindenféle forgalomra készen kellene állnia, a gyalogosok pedig két napon belül használatba vehetik.[1]

2. A Szabad Nép című újság cikke a fegyverszüneti egyezmény 15. cikkelye ellenében[2]

a) Az *elnökhelyettes* elmondta, hogy már eljuttatta a miniszterelnök levelét[3] Key és Edgcumbe vezérőrnagyokhoz, s kérte véleményüket. Mindketten azt felelték, hogy megkapták a levelet, de még nem volt idejük gondosan áttanulmányozni.

[1] Budapest ostroma alatt a német csapatok valamennyi dunai hidat felrobbantották. Az ideiglenes hidakon kívül az első faszerkezetű hidat (a Kossuth-hídat) 1946. január 18-án – Pest felszabadulásának első évfordulóján – adták át a forgalomnak. A híd ünnepélyes felavatására – Tildy Zoltán miniszterelnök és Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter beszédével – január 20-án, vasárnap került sor. Az eseményekről valamennyi korabeli napilap részletes tudósítást közölt.

[2] L. a január 7-i ülés első napirendi pontját és a 2. és 3. sz. jegyzetet.

[3] Tildy Zoltán SZEB-hez intézett levelét a magyar levéltári anyagban nem sikerült felkutatni. A miniszterelnök eredeti levele a moszkvai SZEB anyagból sem került elő, de annak angol nyelvű változata rendelkezésünkre áll. A miniszterelnök 1946. január 10-i levelében azt válaszolta, hogy a magyar kormány határozottan elítéli a nevezett cikk publikálását, és azt javasolja a Szabad Nép szerkesztőbizottságának, hogy

b) Az *elnökhelyettes* azt mondta, úgy informálták, hogy a magyar külügyminiszter felkereste a politikai képviselőket, hogy bocsánatot kérjen. Key vezérőrnagy azt mondta, úgy tudja, Schoenfeld úrnál is látogatást tettek ez ügyben. Edgcumbe vezérőrnagy azt mondta, a brit képviselő nem fogadta a külügyminisztert, de kapott egy szóbeli jegyzéket,[4] melynek egy példányát elküldték az elnökhelyettesnek.

c) Edgcumbe vezérőrnagy szerint a magyar kormány a büntetőintézkedés tekintetében elsősorban a cikk szerzőjére gondol. Rámutatott, hogy az újság tulajdonosai a felelősök, s javasolta, hogy példát statuálandó el kellene érni a lap néhány napos felfüggesztését. *Key vezérőrnagy* egyetértett, s hozzátette, nem tud szabadulni attól az érzéstől, hogy a magyar kormány egyáltalán nem mutatkozik barátságosnak az USA kormányával szemben, *Edgcumbe* pedig azt mondta, hogy ugyanezt érzi a brit kormány vonatkozásában. *Key vezérőrnagy* azt mondta, hogy szándékában áll a fegyverszüneti egyezmény minden lehető módon történő legszigorúbb betartatását javasolni kormányának.

d) Az *elnökhelyettes* elismerte, hogy ez egy komoly ügy, de ezidáig soha jelentős újságot nem függesztettek fel, s azt ajánlotta, hogy a tanácskozás következő szakaszában vizsgálják meg a miniszterelnök levelét, amiben meg is állapodtak. (Kivonat mellékelve.)[5]

e) A levél tanulmányozása és megvitatása után megállapították, hogy eltekintve attól, hogy nem történtek lépések a lap felfüggesztésére, a miniszterelnök ígéretei kielégítőek. Az elnökhelyettes elmondta, hogy nem tett jelentést az ügyről a Moszkvában tartózkodó elnöknek, de véleménye szerint a magyar kormány intézkedései megfelelőek, tekintetbe véve, hogy korábban nem történt ilyen eset. Megígérte, hogy ha bármi hasonló megismétlődik, nyomban komoly és erőteljes intézkedéseket fognak hozni.

f) Mind *Key* mind *Edgcumbe vezérőrnagy* azt mondta, hogy noha nem teljesen elégedettek, nem akarják a SZEB idejét fölöslegesen fecsérelni, s nem erőltetik a felfüggesztést az elnökhelyettes azon ígéretére való tekintettel, hogy bármely jövőbeni esetben azonnal hathatósan intézkedik. Key vezérőrnagy hozzátette, úgy véli, ez a cikk bizonyos személyek azon törekvését mutatja, hogy éket verjenek a szövetségesek közé, s ha ez megismétlődik, a legszigorúbb intézkedésekre lesz szükség.

3. A svábok és Németországba telepítésük

a) Key vezérőrnagy azt mondta, hogy bár minden információt megkaptak a németországi amerikai zónában lévő úticéllal kapcsolatban, a kitelepítés megkezdése február 1-jéig halasztást szenved.

az írás szerzőjét távolítsák el a laptól. Ezenkívül a kormány a legszigorúbban figyelmeztette az újság tulajdonosát, hogy hasonló eset előfordulása esetén sokkal szigorúbb intézkedéseket hoznak, valamint hogy a kormány a hasonló esetek megelőzése végett cenzúrát vezetett be az összes külpolitikai vonatkozású cikkre. (Box 43, Record Group 338, ACC Hungary; NACP.) A levél tartalmát ismertette Edgcumbe tábornok is Szviridov altábornagynak március 12-én, hasonló tárgyban írt levelében. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 21a. gy. 71.)

[4] A Külügyminisztérium szóbeli jegyzéke nem ismeretes.

[5] A miniszterelnök fent említett leveléből készített kivonatról van szó.

b) Az *elnökhelyettes* azt mondta, hogy kapcsolatban áll a magyar kormánnyal, s úgy tájékoztatták, hogy az első vonat január 16-án indul, és hogy az orvosi vizsgálatok, stb. folyamatban vannak. Nem tud semmi olyan okról, ami ezt a dátumot késleltetné.[6]

c) Key vezérőrnagy azt mondta, arról is informálták, hogy egy új rendeletet adtak ki, ami némi időt vesz igénybe, s ez okozza a késedelmet.[7] Az *elnökhelyettes* azt mondta, ő nem tud semmiféle új rendeletről, és már kiadta az utasításokat, hogy gyorsítsák az intézkedéseket. Ezen felül Beljanov tábornok úgy tájékoztatta, hogy semmilyen új rendelet következtében nincs ok késedelemre.

4. Francia politikai képviselők

Az *elnökhelyettes* elmondta, hogy az elnök folyamodványt kapott egy francia politikai misszió érkezése tárgyában, és fontolóra vette azt. *Key* és *Edgcumbe vezérőrnagyok* azt mondták, nincs kifogásuk, és támogatják a kérelmet.

5. A SZEB költségei

a) Levuskin vezérőrnagy tájékoztatta a tanácskozást, hogy jelentést kaptak a magyar kormánytól a SZEB költségeiről 1945. december elsejével bezárólag, és körbeadott egy összefoglalót.[8] Elmagyarázta, hogy ez az összefoglaló két részre bontva taglalja a költségeket, nevezetesen: azokat a tételeket, amelyek a magyar kormány tulajdonában maradnak, mint például bútorok, épületek stb., és azokat, amelyek a kiszolgáltatást követően már nem képezik a magyar kormány tulajdonát. Azt mondta, világossá kívánja tenni a magyar kormány számára, hogy a jövőben ebben a formában kell a költségekről tájékoztatást nyújtaniuk.

b) Levuskin azt mondta, hogy a magyar kormánynak nagyon „vastagon fogott a ceruzája", amikor elvégezte a számvetést. Áttekintette a részleteket, és úgy véli, a SZEB különféle képviseletei semmilyen méltánytalan követeléssel nem éltek. Elmondta, hogy nem hivatalos információi szerint a decemberi kiadás állítólag 24 milliárd volt,[9] és hogy ellenőrizni fogja ezt az óriási összeget. Hozzátette, hogy van egy 350 millió pengős összeg, amellyel kapcsolatban érezhetően bizonytalan a magyar kormány, hogy kinek a számlájára írható. [Levuskin] úgy véli, hogy feltehetőleg a sajátjára [azaz a magyar kormány kontójára – szerk.], a SZEB-hez pedig semmi köze.

[6] Az első vonatokat, amelyek „svábokat" szállítottak Magyarországról Németország amerikai megszállási övezetébe, 1946. január 19-én indították útnak Budaörsről.

[7] 1945. december 29-én jelent meg a 12 330/1945. sz. ME rendelet „A magyarországi német lakosságnak Németországba való áttelepítéséről" (*Magyar Közlöny*, 1945. 211. sz.). A rendelet végrehajtásának részleteit szabályozó 70 010/1946. BM-rendeletet 1946. január 15-én tették közzé. (*Magyar Közlöny*, 1946. 12. sz.)

[8] A SZEB költségeiről készített hivatkozott kimutatás nem ismeretes. A kérdés összefoglalását l. Földesi Margit: A Szövetséges Ellenőrző Bizottság Magyarországon. (Visszaemlékezések, diplomáciai jelentések tükrében 1945–1947.) IKVA, Budapest, 1995. 35–44.

[9] A SZEB Magyar Gazdasági Hivatalának jelentése szerint a SZEB és a missziók összes költsége 1945 decemberében valójában még ennél is több, 32 817 966 788 pengő volt, amiből 9 859 815 545 pengőt az orosz misszió (30,4%), 5 974 517 973 pengőt (18,2%) az amerikai, 4 742 045 542 pengőt (14,45%) a brit, 2 769 686 011 pengőt (8,44%) a csehszlovák és 4 278 988 949 pengőt (13,04%) a jugoszláv misszió használt fel. (740.00119 Control [Hungary] /1-3046, Record Group 59, NACP.)

c) Vita folyt arról, vajon szükséges-e megvizsgálni a költségvetés egyes tételeit, s megállapodtak abban, hogy a számlák terjedelmes mivoltára való tekintettel elegendő lesz, ha minden képviselet küld egy tisztet a SZEB főhadiszállására, amennyiben bármelyik tétel részleteit meg akarják vizsgálni.

d) Levuskin tábornok elmondta: annak érdekében, hogy a jövőben ne legyenek olyan tételek, melyeket helytelenül számláz a magyar kormány, egy utasítást adtak ki, hogy minden számlát el kell juttatni hozzá azután, hogy a teljesítés megtörtént.[10]

Edgcumbe vezérőrnagy azt mondta, hogy már komoly késedelem történt a magyar kormánnyal szembeni követelések teljesítése terén és reméli, világossá teszik majd, hogy a késedelem nem a Levuskinhoz továbbított számlák miatt fordul elő. Ezt a kérdést tudomásul vették és egyetértés született.

e) Finanszírozás

A SZEB költségeivel kapcsolatban Edgcumbe vezérőrnagy felvetette a missziók finanszírozásának kérdését, és rámutatott, hogy a pengő elértéktelenedése folytán pótlólagos igények merülnek fel. Kijelentette, hogy igényei nagyon méltányosak, amennyiben korábban átlagosan csupán kb. havi 1500 fontot kaptak, ami kevés egy hozzávetőleg 100 fős misszió számára. Legutóbb 1000 milliót kért, ami soknak tűnik, de mindössze 1250 fontnak felel meg.

O. P. Edgcumbe vezérőrnagy
meghatalmazott

PRO FO 371/58965
Géppel írt tisztázat, Edgcumbe saját kezű aláírásával.

[10] Az eredeti dokumentumban az utolsó tagmondatot aláhúzták.
Vorosilov marsall valójában már két nappal az ülés előtt, 1946. január 9-én a következőket írta Gyöngyösi János külügyminiszternek: „...kérem Önt, utasítást adni a pénzügyi szerveknek arról, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság és a szövetséges államok képviseletének ellátására kifizetendő összeget csak az esetben folyósítsák, ha azok a SZEB vezérkari főnöke által igazoltattak." Ez értelemszerűen előzetes és nem - mint a jegyzőkönyv fogalmaz - utólagos bemutatást jelent. (MOL XIX-J-1-k 169. d.)

16.
A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. január 25-i ülésének jegyzőkönyve

Magyarországi Brit Katonai Misszió

Feljegyzés a SZEB 1946. január 25-én tartott üléséről[1]

Jelen voltak a Szovjetunió részéről: Vorosilov marsall, elnök, Levuskin vezérőrnagy, Scserbakov vezérőrnagy, Cserkaszov alezredes.

Az USA részéről: Key vezérőrnagy, Czerniuk őrnagy.

Az Egyesült Királyság részéről: Edgcumbe vezérőrnagy, Capron alezredes.

1. Szabad mozgás

a) *Edgcumbe tábornok* utalt egy minapi ügyre, arra ti., hogy Vácott a helyi parancsnokság letartóztatott egy [brit] törzstisztet, majd őrizetben visszaküldte Budapestre. A visszaúton történt egy kellemetlen incidens, nevezetesen, hogy az orosz kísérők revolverrel megfenyegették a tisztet. Elmondta azt is, hogy néhány tisztet látogatásra küldött Szegedre, s azokat nemrég feltartóztatták, kihallgatták, és csak azután engedték tovább, miután a helyi parancsnok telefonon beszélt a budapesti SZEB-bel.[2]

Edgcumbe tábornok nagyon szeretné tudni, hogy Magyarországon utazó törzsének milyen procedúrát kellene betartania ahhoz, hogy elkerüljék az ilyen incidenseket.

b) Az *elnök* elmondta, a főparancsnoknak első dolga volt, hogy kivizsgálja az ügyet, és komolyan eljártak a kísérő ellen, aki megfenyegette a brit törzstisztet. Mint mondta, a megszálló csapatok és parancsnokságok nem állnak az ő közvetlen parancsnoksága alatt, s ezért nagyon fontos, hogy a Vörös Hadsereg egész törzskara előre tudjon a különböző képviseletek tisztjeinek látogatásairól, ugyanis igen sokféle személy utazik szerte az országban, s nehéz ellenőrizni őket. Nem áll szándékukban ellenőrizni a mozgásokat, csupán az incidenseket szeretnék elkerülni.

[1] A Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak erről az informális üléséről az amerikai misszió vezetője, Key tábornok is készített egy feljegyzést, amely azonban ennél rövidebb és csupán a Magyar Nemzeti Bankkal és a svábok kitelepítésével kapcsolatos kérdés szerepel benne. (Box 55. Record Group 338, ACC Hungary; NACP.)

[2] Az ezzel kapcsolatos levélváltást l. AVP RF f. 453. op. 2a. papka 21a. gy. 71.

c) *Edgcumbe tábornok* azt mondta, fontos lenne, ha törzsének látogatásainál az indulást nem kellene addig halasztgatni, míg a helyi parancsnokságok értesítésének procedúrája lezajlik. Az *elnök* azt felelte, nem lesz halasztgatás, és azt mondta, jó lenne, ha a SZEB főhadiszállását nyomban részletesen informálnák a szállítmányokról és a személyekről, amint egy egység elindul. A szovjet vezérkari főnök akkor rögtön telefonálhatna a megszálló hadsereg illetékes főhadiszállásának. Ha előző éjjel egy kicsit többet közölnének a SZEB-bel, akkor kielégítően el lehetne rendezni a dolgokat.

2. A Magyar Nemzeti Bank

a) *Edgcumbe tábornok* elmondta, azt hallotta, hogy a Nemzeti Bankot a SZEB képviselőjének ellenőrzése alá helyezték, s szeretne információt kapni a helyzetről, hogy értesítse kormányát, melyet érdekel ez a fontos ügy. Key tábornok kijelentette, hogy az ő kormányát is érdekli az ügy.

b) Az *elnök* azt válaszolta, hogy nem tényleges ellenőrzésről van szó. A minap igyekezett megtudni a miniszterelnöktől és a pénzügyminisztertől, miért van forgalomban olyan nagy mennyiségű bankjegy, és mi lesz vele. Közvetlenül karácsony előtt a forgalomban levő bankjegyállomány 75 százalékát bevonták.[3] Azt megelőzően 600 milliárd pengőt tett ki a forgalomban levő bankjegyek összege, amely [a bevonást követően] mégis 1090 milliárdra nőtt 30 nap alatt. Úgy döntött, hogy vizsgálatot kell indítani az ügyben, ezért kinevezett a Nemzeti Bankba egy SZEB-képviselőt, tudjon meg mindent, amit csak lehet, és tegyen jelentést.[4] Edgcumbe tábornoknak válaszolva az elnök megígérte, hogy a jelentés egy példányát a lehető leghamarabb elküldi neki is és Key tábornoknak is.

c) *Edgcumbe tábornok* elmondta, úgy informálták, hogy a SZEB parancsára leállították a 100 000 pengő címletű bankjegy nyomását. Az elnök közölte, hogy ezt az ő közvetlen utasítására tették. Mint mondta, ez kísérletképpen történt, és javasolta, hogy rövidesen újra engedélyezzék a nyomást.

d) Edgcumbe tábornok azt mondta, szeretne rámutatni arra, mennyire kellemetlen volt neki, hogy egy ilyen fontos ügyről, mint a fenti, csak valami SZEB-forrásból értesült, és reméli, hogy a jövőben a marsall módot talál az ő és Key tábornok informálására, amikor a fentihez hasonló fontos intézkedést kell megfontolni. Key tábornok egyetértett vele, mondván, rendkívül kellemetlen volt neki, s nem tudott a valóságnak megfelelő jelentést tenni. Az elnök azt mondta, nem gondolta, hogy eljárása ilyen kellemetlen következményekkel jár, és egyetértett vele, hogy a jövőben két kollégáját is informálni fogja. Key tábornok hozzátette ehhez, hogy Magyarországon rengetegen vannak, akik éket szeretnének verni az oroszok, illetve az amerikaiak és a britek közé, és rendkívül fontos, hogy ezt ne könnyítsék meg számukra. Az elnök is egyetértett ezzel.

e) *Key tábornok* kormányának instrukciói nélkül, a maga nevében azt mondta, hogy a bankjegynyomás nem igazán fontos, viszont a magyar kormánynak pontos tervet kellene készítenie a gazdasági helyzetről és egyebekről, hogy a SZEB alapos vizsgálatokat végezhessen. Az *elnök* azt felelte, hogy a kormánynak szándékában állt tervet készíteni, de az nyilvánvalóan eszükbe sem jutott, hogy olyasmiket is ellenőrizzenek, mint a speciális adók beszedése, a kormányhivatalnokok számának csökkentése, a legfontosabb árucikkek árának ellenőrzése stb.[5]

f) *Edgcumbe tábornok* egyetértett vele, hogy a magyar kormánnyal el kell készíttetni a tervet. Elmondta, hogy épp most kapta meg a magyar miniszterelnöktől annak a marsallhoz intézett folyamodványnak egy példányát, amelyben a három megszálló hatalomnak történő élelmiszer-szállításért hitelt kérnek.[6] Az *elnök* közölte, hogy ő is éppen most kapta meg a levelet, s elolvasta. Egyetértettek abban, hogy a levél tipikusan a magyar kormány levele: kér valamit, de nem részletez semmiféle tervet stb. Az elnök azt mondta, eddig meg volt győződve róla, hogy sokkal több élelmiszer és egyéb cikk állna a lakosság rendelkezésére, ha a kormány rendes ellenőrzést folytatna. De [ehelyett] elriasztja a parasztokat és gazdákat az élelmiszer termeléstől, a lakosságot pedig azzal riogatja, hogy nincs elég élelmiszer. *Key tábornok* azt mondta, hogy a magyar kormány a helyzetért igyekszik a Vörös Hadseregre és a SZEB-re hárítani a felelősséget.

g) Végül az *elnök* beleegyezett abba, hogy ismét mielőbb jelentést kérjenek az egész magyarországi helyzetről.

3. Svábok

a) *Key tábornok* elmondta, hogy két szerelvény már elhagyta Magyarországot az amerikai zóna irányában, s egy harmadik is készen áll. A kitelepítendők összegyűjtését és az utazást a körülményekhez képest igyekeztek a lehető legjobban megszervezni.

[3] Utalás az úgynevezett bankjegydézsmára. 1945. december 19-én és az azt követő napokban a papírpénzre adót vetettek ki, amelyet a kint levő pénzre ragasztott bélyegek formájában kellett leróni. Az 1000, a 10 000 és a 100 000 pengősök a lebélyegzés után névértéküknél 75%-kal kisebb névértékűvé váltak. A lebélyegzés nélküli bankjegyeket a továbbiakban fizetési eszközként nem fogadták el.

[4] 1946. január 19-én a Szövetséges Ellenőrző Bizottság anélkül vonta ellenőrzése alá a Magyar Nemzeti Bankot, hogy arról előzetesen akár a kormányt, akár más hivatalos magyar szervet értesített volna. Az eseményről a bank elnöke január 26-án a következőképpen tájékoztatta a miniszterelnököt: „1946. évi január hó 19-én megjelent a Magyar Nemzeti Bankban Kotov őrnagy – valamint helyettese Feldman kapitány –, és bejelentette, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság őt a Magyar Nemzeti Bankhoz ellenőrző közegként delegálta. [...] Kotov őrnagyot figyelmeztettük, hogy tulajdonképpen a pénzügyminiszter úrhoz kellett volna fordulnia, mert a Magyar Nemzeti Bank csak felügyeleti hatóságán keresztül fogadhat el utasításokat. Erre Kotov őrnagy azt válaszolta, hogy a Pénzügy-minisztériumba is egy hasonló bizottság delegáltatott." Kotov őrnagy ugyan felmutatta orosz nyelvű megbízólevelét és egy hat pontból álló szöveget, amely megbízatásának tartalmát részletezte, ezekről azonban másolatot nem készíthettek. Első intézkedésként utasította a bank vezetőségét, hogy a Pénzjegynyomda a 100 000 pengős bankjegyek nyomását január 21-vel szüntesse be. Ezt követően naponta meghatározta, hogy milyen összegek folyósíthatók az állam, illetve a magánleszámítolás céljaira. Naponta ellenőrizte a giro készpénzforgalmát, valamint a magán- és hivatalos árfolyamokat. Ezenfelül a banktól különféle kimutatásokat kértek, például arról, hogy Magyarországnak és a Magyar Nemzeti Banknak mely külföldi bankokban vannak devizái vagy egyéb aktívái, és milyen összegben.

Kotov őrnagy 1946. február 20-án közölte a bank vezetőségével, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság őt visszahívta. Ezzel a Magyar Nemzeti Banknak a SZEB részéről történő ellenőrzése megszűnt.

[5] E kérdések folyamatosan szerepeltek a minisztertanács napirendjén.

[6] A miniszterelnök folyamodványa Vorosilov marsallhoz, amelyben az Európában fellelhető készletekből az ellátatlan magyar lakosság részére kér bizonyos kontingenst utólagos megtérítés mellett. (MOL XIX-A-1-j-VIII-676/1946. alapszám.)

b) *Key tábornok* elmondta, panaszokat hallott a kitelepítendők kiválasztására és az egész ügyre vonatkozóan, és azt ajánlotta, hogy az eredeti kormányrendelet szövegét, amely azt állította, hogy a kitelepítés „a SZEB parancsára" történt, változtassák meg úgy, hogy „a SZEB engedélyével" történt. Rámutatott arra, hogy a magyar kormány a saját kezdeményezéséből kérte a svábok kitelepítését.

c) Az *elnök* egyetértett vele, hogy utasítást adjon a rendelet módosítására, és azt mondta, arról is intézkedik, hogy a magyar újságok a kitelepítésről úgy informálják a közvéleményt, hogy az a magyar kormány kezdeményezésére folyik. Az elnök Edgcumbe tábornoknak válaszolva azzal is egyetértett, hogy világossá kell tenni: az egyes személyek kiválasztása a magyar kormány dolga, és a SZEB-nek csupán annyi a felelőssége, hogy biztosítsa az utazás konkrét megszervezését és rendben történő lebonyolítását olyan humánusan, amennyire csak lehet.

4. Magyar Nemzet

Edgcumbe tábornokot elmondása szerint úgy informálták, hogy e lap kiadását felfüggesztették, s most információt kér. Az *elnök* azt válaszolta, hogy ő rendelte el a felfüggesztést, mert a lap az igazságnak nem megfelelő cikkeket közölt a svábok kitelepítéséről, de a miniszterelnök kérésére most beleegyezett, hogy újra kiadják a lapot.[7]

5. UNRRA

Key tábornok azt mondta, hogy az UNRRA képviselője Bécsben van, és kb. egy napon belül megérkezhet. A marsall megígérte, hogy engedélyezik a belépését.

6. A SZEB igényeinek érvényesítése a fegyverszüneti egyezmény 11. pontja alapján

a) *Edgcumbe tábornok* elmondta, hogy a Szviridov tábornokkal január 11-én folytatott megbeszélésen megállapodtak abban, hogy a SZEB kiadásainak számláit *kifizetés után* továbbítják Levuskin tábornok vezérkari főnöknek, hogy biztosak lehessenek abban, a magyar kormány nem számolt-e fel tisztességtelen összeget a SZEB-nek. Mint mondta, most kapott egy különös levelet egyenesen a magyar kormánytól, amelyben az áll, hogy a számlákat kifizetés előtt a vezérkari főnöknek kellene jóváhagyni. Ő megírta a marsallnak, hogy ez az eljárás elfogadhatatlan. Az *elnök* azt mondta, kapott egy példányt a magyar kormány feljegyzéséből, s már írt is egy levelet nekik, hogy változtassanak a dolgon. Az elnök a magyar kormánynak címzett leveléből felolvasta a következő passzust: „Az eljárás a korábbi marad, és minden kérést azonnal teljesíteni kell. Hogy ellenőrizhessék (a SZEB számlái szerint a magyar kormányt terhelő összegeket), *kifizetés után* jóváhagyásra be kell terjeszteni azokat a SZEB vezérkari főnökének. A SZEB elnöke csodálkozását fejezte ki afölött, hogy a magyar kormány ilyen feljegyzést mert küldeni közvetlenül a különböző küldöttségeknek, és hogy inkorrekt módon értelmezte a SZEB instrukcióit."[8]

7. Albizottság a helyi zsidók körülményeinek tanulmányozására

Edgcumbe tábornok közölte, hogy kormánya utasítására írt az elnöknek, elvi egyetértését kérve ahhoz, hogy az Angol-Amerikai Zsidó Bizottsághoz tartozó kis csoport valamikor februárban Magyarországra jöjjön. Az *elnök* azt felelte, hogy nem örül az ilyen kis csoportoknak, de majd meggondolja a dolgot.

8. Hadi tudósítók

Az *elnök* kijelentette, hogy mind az amerikai mind a brit hadi tudósítók kellemetlenséget okoznak pontatlanságaikkal. Ismertetni szeretné a legutóbbi esetet.

Moron úr, amerikai tudósító, olyan üzenetet küldött el közlésre az Associated Pressnek, hogy az oroszok február 27-én saját kezelésükbe akarják venni a Standard Oil Companyt, összes tulajdonával együtt. A cikk azt sugallja, hogy az oroszok olajvezetéket akarnak kiépíteni az itteni olajmezőktől Ukrajnába.

Az elnök kijelentette, hogy az egész dolog egy nagy hazugság és kitaláció. A cikket elkobozták, és ha ez a tudósító továbbra is így viselkedik, kénytelenek lesznek kérni a távozását. *Key tábornok* közölte, hogy Moron úr holnap, január 26-án már el is utazik, a szokásos módon.

9. A következő ülést hétfőn, január 28-án tartják délután 2-kor.

O. P. Edgcumbe vezérőrnagy,
meghatalmazott

PRO FO 371/58965
Géppel írt tisztázat, Edgcumbe saját kezű aláírásával.

[7] A Magyar Nemzet ekkor a Kisgazdapárthoz, s így a kormányhoz közelálló orgánumként jelent meg. A lap a megszokott rendtől eltérően 1946. január 20-án, vasárnap és 22-én kedden nem jelent meg, a lap számainak sorszámozásában azonban ez nem tükröződik, azaz a sorszámozás folyamatos. A betiltás után elsőként megjelent január 23-i számban (11. évf. 16. sz.) a 3. oldalon a következő közlemény jelent meg: „A Magyar Nemzet megjelenését tizennégy napra megtiltották, ezért nem jelent meg a Magyar Nemzet vasárnap és kedden. A tilalmat felfüggesztették, úgyhogy a Magyar Nemzet mai száma a rendes időben jut az olvasó kezébe."

[8] L. az 1946. január 11-i ülés 5. d) pontját és a 10. sz. jegyzetet.

17.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. január 28-i ülésének jegyzőkönyve

Magyarországi Brit Katonai Misszió

FELJEGYZÉS A SZEB 1946. JANUÁR 28-ÁN TARTOTT ÜLÉSÉRŐL

Jelen voltak Szovjetunió részéről: Vorosilov marsall, elnök, Szviridov altábornagy, Levuskin vezérőrnagy, Scserbakov vezérőrnagy, [Cserkaszov alezredes].

Az USA részéről: Key vezérőrnagy, Czerniuk őrnagy.

Az Egyesült Királyság részéről: Edgcumbe vezérőrnagy, Capron alezredes.

1. *Engedélyek magyarországi beutazásra*

a) Edgcumbe tábornok azt mondta, hogy az elnök nemrégiben elutasította számos kérelmét, és szeretné, ha tisztáznák a kérelmezés procedúráját. Nem az ő privát kérelmeiről volt szó, hanem azokat kormánya támogatta, és ő csakis azért terjesztette elő, mert ésszerűnek látszottak. Az elnök megérthetné, hogy Őfelsége Kormánya tudni szeretné, milyen megfontolásból utasították el a kérelmeket.

Edgcumbe tábornok ezután említést tett olyan kivételes okokból benyújtott folyamodványokról, melyekben brit katonák kérték, hadd látogathassák meg Magyarországon élő, rég nem látott rokonaikat. Legutóbb négy esetben utasították el kérésüket. Úgy vélte, ésszerű lenne engedélyezni az ilyen személyek rokonlátogatását, és Key tábornok is támogatta nézetét.

b) Az *elnök* azt mondta, hogy az engedélyezés nem valami könnyű dolog, és a szovjet főparancsnok a számot a lehető legalacsonyabban szeretné tartani. Véleménye szerint az engedélykérőknek, ha csak lehet, meg kellene várniuk, míg aláírják a békeszerződést.

Key tábornok azt mondta, nyomatékosan javasolja, hogy olyan, valóban sürgős esetekben, mint az anya vagy az apa súlyos betegsége, teljesítsék a kérést. Az *elnök* azt válaszolta, kész megfontolásra bocsátani a valóban különösen sürgős eseteket. *Key* és *Edgcumbe tábornok* beleegyezett, hogy eszerint informálja kormányát.

c) Edgcumbe tábornok megemlítette dr. Bálintnak,[1] a Brit Pszichoanalitikusok Társasága képviselőjének folyamodványát, amelyet már kétszer elutasítottak. Kérte az elnököt, indokolja meg, miért történt az elutasítás, ugyanis informálnia kell róla Őfelsége Kormányát.

[1] Bálint Mihály (1896–1970) magyar származású pszichológus, pszichoanalitikus.

Az *elnök* azt felelte, hogy a legkülönbözőbb helyekről rengeteg folyamodvány érkezik hozzá Magyarországra tartó személyek nevében, és itt nagyon nehéz tisztességesen eljárni. Azt a politikát folytatja, hogy még különleges indokok esetén sem hagyja jóvá a folyamodványokat, mert miért ne tudnának várni az illetők a béke aláírásáig. Ebben a konkrét esetben pedig nem is lát különös indokokat. *Edgcumbe tábornok* kijelentette, hogy informálja kormányát erről a politikáról, és *Key tábornok* közölte, hogy ő is így tesz.

d) *Edgcumbe tábornok* ezután megemlítette két RAF-összekötő tisztnek, valamint a Közellátási Minisztérium két kereskedelmi képviselőjének esetét, akiktől ugyancsak megtagadták a belépési engedélyt. Ezekre az esetekre vonatkozólag az *elnök* azt mondta, hogy előterjeszti megtárgyalásra a dolgot, és informálni fogja Edgcumbe tábornokot az eredményről, amilyen hamar csak lehet.

2. *Magyarország gazdasága és a pengő*

Key tábornoknak válaszolva az *elnök* azt állította, hogy még nem tud további információkkal szolgálni, de véleménye szerint a dollár okozhatja a bajokat, mivel állandóan változik az árfolyama. *Key tábornok* közbevetette, hogy a dollárt nem lehet hibáztatni, majd rövid vita után az elnök elmagyarázta, hogy nem állt szándékában bármi módon hibáztatni az amerikaiakat a dollár árfolyamának változásáért, a magyarok viszont hibáztathatók, amiért kiengedték ellenőrzésük alól a pengőt a dollár viszonylatában. Egyetértettek abban, hogy a magyar kormánynak ténylegesen uralnia kell a helyzetet. Nem vitatták tovább a dolgot, függővé tették attól a jelentéstől, amelyet az elnök a SZEB január 25-i ülésének eredményeképpen a magyar kormánytól várt.

3. *A SZEB különböző misszióinak szükséges élelmiszer és tüzelőanyag*

a) Edgcumbe tábornok kijelentette, hogy kapott egy jelentést, miszerint feltehetően baj lesz missziójának élelmiszer-ellátásával, ugyanis az a magyar cég (a Wagon Lits), amely a misszió ellátásáért felelős, újabb 2,5 milliárdot kért a magyar Külügyminisztériumtól, s jóllehet ezt az összeget kifizették neki, az élelmiszer-ellátmány nem érkezett meg. Elmondta, hogy törzstisztje, Pemberton ezredes ez ügyben már tárgyalt Levuskin tábornokkal, aki nagyon segítőkész volt.

Edgcumbe tábornok azután megemlítette, hogy nehéz a helyzet a fűtőanyaggal, és mint mondta, már foglalkoztak vele, s jóllehet teljes mértékben tisztában vannak a magyar kormány nehézségeivel, azok a zavarok, amelyek a misszió tisztességes ellátásával vannak, egyszerűen a jóindulat hiányával párosuló rossz szervezéssel magyarázhatók.

b) Az *elnök* azt mondta, hogy minden lehetségeset meg kellene tenni, és utasította Levuskin tábornokot, vezérkari főnökét, hogy biztosítsa a dolgok elrendezését.

c) Edgcumbe tábornok megragadta a lehetőséget, hogy kifejezésre juttassa tisztjei köszönetét, amiért Levuskin tábornok oly segítőkész volt ebben a bosszantó dologban. *Key tábornok* csatlakozott hozzá.

4. *A fegyverszüneti feltételek teljesítése*

Edgcumbe tábornok azt javasolta, hogy mivel informálni szeretné kormányát, a közeljövőben tartsanak egy SZEB-találkozót, ahol sorra veszik a fegyverszüneti egyezmény különböző pontjait, és megvitatják, hogy 1945 végéig mennyire teljesítették azokat a magyarok. *Key tábornok* támogatta a javaslatot, s az *elnök* is egyetértett.

5. *Tudósítók*

Az *elnök* azt mondta, ismét említést szeretne tenni a tudósítók nem valósághű jelentéséről. A Reuter szófiai tudósítója azt jelentette, hogy ő, Vorosilov marsall megparancsolta a magyar kormánynak, hogy a következő három nap során minden erejét a békeszerződésre összpontosítsa. Ez teljesen pontatlan, és ő semmi ilyesmit nem csinált.

Megjegyzés: Az ülés végeztével az elnök megengedte egy amerikai tudósítónak, hogy lefényképezze az ülést.

O. P. Edgcumbe vezérőrnagy,
meghatalmazott

PRO FO 371/58965
Géppel írt tisztázat, Edgcumbe saját kezű aláírásával.

18.
A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. február 12-i ülésének jegyzőkönyve

Feljegyzés a SZEB 1946. február 12-én tartott üléséről

Jelen voltak a Szovjetunió részéről: Szviridov altábornagy, elnökhelyettes, Cserkaszov alezredes.

Az USA részéről: Key vezérőrnagy, Czerniuk vezérőrnagy.

Az Egyesült Királyság részéről: Edgcumbe vezérőrnagy, Capron alezredes.

1. Beutazások Magyarországra

Key tábornok mielőbbi választ kért levelére, melyben engedélyért folyamodott aláírottak magyarországi beutazására: Jackson bíró úr a háborús bűnösök pere kapcsán, valamint az USA hadseregének egy tábornoka, aki Key tábornokot látogatná meg.[1]

Az *elnökhelyettes* megígérte, hogy hamar válaszolnak.

2. Angol-amerikai bizottság a zsidó ügyekben

Edgcumbe tábornok elmondta, írásos magyarázatot küldött, melyben elmagyarázta, hogy ez a bizottság a zsidók helyzetét vizsgálja egész Európában olyan szempontból, hogy ki kell-e vándorolniuk Palesztinába vagy máshová. Őfelsége Kormánya nagy érdeklődéssel várja, hogy megkapják-e a magyarországi belépési engedélyt. Az *elnökhelyettes* azt mondta, informálnia kell az elnököt, aki maga fog dönteni a kérdésben, amint néhány nap múlva visszaérkezik Moszkvából.[2]

Key tábornok kijelentette, hogy kormánya éppúgy érdekelt ebben az ügyben, mint a brit kormány.

[1] Jackson bíró a szövetséges hatalmak Nürnbergben létrehozott Nemzetközi Büntetőbíróságának elnöke volt, aki már korábban is figyelemmel kísérte a háborús bűnösök Magyarországnak történő átadását, megszabta ennek előfeltételeit.

Az amerikai tábornok kilétéről nincsenek ismereteink.

[2] William Key tábornok 1946. január 28-i levelében arról értesítette Arthur Schoenfeldet, hogy a SZEB január 28-i informális ülésén Edgcumbe tábornok vetette fel a bizottság Magyarországra történő beutazásának kérdését, s hogy ebben az ügyben ő is írt egy jegyzéket a SZEB elnökének. A SZEB elnöke mindkettőjüknek azt javasolta, hogy adjanak bővebb információt a bizottság utazásának céljáról. Key tábornok berlini utazása alkalmával személyesen is találkozott a bizottság elnökével, Hutchinsonnal, akinek ígéretet tett arra, hogy minden erőfeszítést megtesz az albizottság magyarországi belépési engedélyének megszerzése érdekében. Byrnes 1946. március 7-i Budapestre küldött táviratában továbbította a Moszkvából, Gyekanozov külügyi népbiztoshelyettestől a kérdésre kapott választ. Eszerint a szovjet kormány nem érez-

3. *Szabad mozgás Magyarországon*

a) Az *elnökhelyettes* kijelentette, hogy a SZEB szovjet tisztjeinek útvonalparancscsal kell rendelkezniük, amikor vidékre utaznak, s ez a parancs összhangban van a szovjet megszálló hadsereg szabályzatával. A SZEB brit és amerikai tisztjeit hasonlóképpen útvonalparanccsal kell ellátni, vagy telefonon kell engedélyt kérni a [későbbi] bonyodalmak elkerülése végett.

b) Edgcumbe tábornok javasolta, a tiszteknek esetleg adhatnának új állandó fényképes igazolványt, hogy ezáltal elkerüljék a telefonálgatást stb. minden egyes út alkalmával. *Key tábornok* támogatta ezt.

Az *elnökhelyettes* azonban azt mondta, nehéz lenne bevezetni külön rendelkezést, miközben a megszálló erőknek megvannak a maguk saját rendszabályai, melyekkel mindent össze kell hangolni.

c) Key tábornok a közlekedéssel összefüggésben általában rámutatott arra, hogy a németországi amerikai parancsnokság erősen bírálja azt a körülményes procedúrát, amellyel a magyarországi beutazási engedélyek megszerzése jár, valamint az engedélyezés lassúságát. Az *elnökhelyettes* ismét a megszálló erők szabályaira hivatkozott.

d) További vita után egyértelművé vált, hogy nem lehet megváltoztatni az érvényes procedúrát.

(Megjegyzés: Elsődleges fontosságú, hogy az incidensek elkerülése végett a vidéki utazások ellenőrzésének procedúráját gondosan tartsák be, és a jövőben is mindenki vigye magával összes dokumentumát.)[3]

1. *Tilalmi lista*

Az *elnökhelyettes* elmondta, már megírta Edgcumbe tábornoknak tudomásulvétel végett, hogy a Magyar Kormány életbe léptette a brit tilalmi listát (a február 8-i, 353. számú levélben).[4]

2. *A vasúti gördülőállomány összeírása az ECITO-nak*

Az *elnökhelyettes* elmondta, ezt az összeírást a megszálló erők készítették, és a jelentés másolatát a lehető leghamarabb megküldik a briteknek és az amerikaiaknak.

te szükségét a bizottság magyarországi látogatásának, mivel a Magyarországgal kötött fegyverszüneti egyezmény megszüntetett minden faji megkülönböztetést, s a Szövetséges Ellenőrző Bizottság a továbbiakban is rajta tartja a szemét annak végrehajtásán. (711.9 ACC, Record Group 84, Budapest Legation File NACP.)

Vorosilov elnök közölte a SZEB-bel, hogy nem kell tovább foglalkozniuk a kérdéssel.

[3] Az amerikai és az angol tisztek, katonák Magyarország területén való mozgási szabadságának kérdése több alkalommal felmerült a SZEB ülésein, így már 1945. augusztus 20-án is. 1946. január 25-én pedig olyan formában, hogy az orosz katonák indokolatlanul zaklatták a szövetséges hadseregek tagjait. A szovjet fél mindvégig következetesen kitartott álláspontja mellett.

[4] Edgcumbe tábornok 1945. november 22-én levéllel fordult Vorosilov marsallhoz, amelyben hivatkozva a SZEB előző ülésére az iránt érdeklődött, hogy a magyar kormány milyen lépéseket tett a németekkel együttműködő vállalatok felsorolását tartalmazó brit tilalmi listával kapcsolatban. Levuskin 1946. január 17-én arról értesítette Edgcumbe tábornokot, hogy a SZEB nevében január 15-én másodszor is kérték Tildy Zoltánt: a magyar kormány adjon választ a brit tilalmi listával kapcsolatban. A kormány nevében Rónai Sándor 1946. január 19-én azt válaszolta: utasította a magyar külkereskedelmi igazgatóságot, hogy ne adjanak be- és kiszállítási engedélyt az angolok által átadott listán szereplő cégek áruira. Ezt a levelet Szviridov altábornagy február 8-án küldte el Edgcumbe tábornoknak. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 21a. gy. 71.)

3. *A fegyverszüneti egyezmény feltételeinek teljesítése*

Az *elnökhelyettes* azt mondta, hogy ezt a dolgot meg kellene vitatni a legközelebbi ülésen, amint az elnök elérhető lesz.[5]

4. *A magyarországi gazdasági helyzet*

Az *elnökhelyettes* szerint az elnök szeretné, ha ennek a kérdésnek a megvitatását elhalasztanák addig, amíg visszatér.

5. *Svábok*

a) Key tábornok elmondta, az első öt szerelvény megérkezett az amerikai zónába, és sok kitelepített nagyon siralmas és kiéhezett állapotban volt. Kiderült továbbá, hogy a kitelepítendőket csak néhány órával azelőtt értesítették, hogy távozniuk kellett. Key tábornok átadott egy levelet az elnökhelyettesnek, amelyben kérte, hogy a jövőben a magyar kormány biztosítson tíz napra elegendő élelmet, ezt pontosan ellenőrizze, és a kitelepítendőket legalább öt nappal elszállításuk előtt értesítsék. A tíz napi ellátmány azon a személyenkénti 100 kilogrammos csomagon felül értendő, amely egyébként bizonyos személyes élelmet is tartalmazhat. Mint elmondta, javasolta, hogy a legközelebbi szerelvénnyel küldjenek egy tisztet, de mindeddig nem adtak engedélyt újabb szerelvény indítására. Rámutatott arra, hogy a Csehszlovákiából kitelepítettek esetében más a helyzet: ők jó kondícióban, megfelelően táplálva és ellátva érkeznek meg. Rámutatott még: tudomása van róla, hogy a magyar kormány panasza szerint a SZEB a felelős a kitelepítés feleslegesen gyors lebonyolításáért, pedig ez valójában nem így van, mert ők egy hónappal előbb értesítést küldtek a megfelelő előkészítés [elősegítése végett].

b) Edgcumbe tábornok rámutatott arra, hogy a magyar kormány ingyen megszabadult nagyon sok svábtól, és így megtakarította Magyarországnak az élelmiszer-ellátmányt. Teljesen jogos tehát a követelés, hogy a kormány gondoskodjon megfelelő élelmiszer-ellátásról az útra. Vannak továbbá gazdag és szegény svábok, s nem tisztességes dolog, ha rájuk hagyják saját élelmezésüket. Az utazásra ugyanúgy meg kell szervezni az élelmiszer-ellátást, mintha katonák szállításáról lenne szó. Edgcumbe tábornok hangsúlyozta annak szükségességét, hogy a kitelepítendőket az indulás előtt öt teljes nappal értesítsék.

c) Vita után az *elnökhelyettes* azt javasolta, Beljanov tábornok találkozzon Hyde ezredessel és a britek képviselőjével, és tárgyalják meg az egész kérdést. Megígérte, hogy kiadja a parancsot az ötnapos határidő betartására.

Megállapodtak abban, hogy Key tábornok elkészít egy ajánlólistát arról a minimális élelmiszer-mennyiségről, amelyet tíz napra vinni kell, s intézkedni kell arról is, hogy egy amerikai tiszt felügyeljen a szétosztásra. Megállapodtak továbbá abban is, hogy a következő szerelvénynél közösen tartsanak megfigyelést amerikai, szovjet és brit tisztek, és hogy lehetőleg kísérjék is el a vonatot.

[5] A fegyverszüneti egyezmény végrehajtását a magyar kormány is ismételten vizsgálta. L. a DMB mt. jkv. A k. 188–192., 252., 260–263., 291., 307–310., 398–405. és 409–414.

1. Engedély dr. Bálintnak

Edgcumbe tábornok kérte, fontolják meg a beutazási engedély megadását a Brit Pszichoanalitikusok Társasága képviselőjének. Elmagyarázta, Őfelsége Kormánya úgy véli, hogy jól felfogott tudományos érdek folytán nem lehet halogatni az engedélyezett személyek magyarországi beutazását.

Az *elnökhelyettes* azt mondta, a dolgot az elnöknek kell fontolóra venni visszatérése után.

2. Kiutazási engedély két magyarnak az Egyesült Királyságba

Edgcumbe tábornok emlékeztetett február 9-i 467. számú levelére, melyben engedélyt kért Jendrassik és Stein[6] úr londoni utazására a háború előtti szerződések ügye kapcsán.

Az *elnökhelyettes* megígérte, a lehető leghamarabb betekint az ügybe.

3. Török politikai misszió [diplomáciai képviselet]

Edgcumbe tábornok elmondta, kormányát úgy informálták, hogy a török kormány engedélyt szeretne kapni egy politikai küldöttség magyarországi utazására, és érdekli hogy áll a helyzet.

Az *elnökhelyettes* azt mondta, hogy nincs információja erről, és nem hallott ilyesfajta kezdeményezésről.

4. Telefon-összeköttetés Bécs és Budapest között

Key tábornok állítása szerint információval rendelkezik arról, hogy Bécsben hozzájárultak a Budapesttel való telefonösszeköttetéshez, és tájékozódni szeretne az itteni helyzetről.[7]

Az *elnökhelyettes* megígérte, hogy betekint az ügybe.

5. UNRRA

Key tábornok utalt a Constanzán át jövő utánpótlás kérdésére.

Az *elnökhelyettes* elmondta, hogy az elnök már javasolta Lehmann úrnak,[8] az UNRRA elnökének, hogy az utánpótlás Trieszten keresztül jöjjön.

Key tábornok azt mondta, hogy ezt megerősíti rádiókapcsolat útján az UNRRA-nak.

O. P. Edgcumbe tábornok,
meghatalmazott

PRO FO 371/58965.
Géppel írt tisztázat, Edgcumbe saját kezű aláírásával.

[6] Jendrassik György gépészmérnökről, a négyütemű sűrítő nélküli kis dízelmotor megalkotójáról volt szó, aki 1942-től a Ganz és Társa Villamossági-, Gép-, Vagon- és Hajógyár Rt. vezérigazgatója volt. Stein úrról nincs ismeretünk.

[7] Előzményéről l. az 1945. november 28-i jegyzőkönyvet.

[8] Herbert Henry Lehmann ebben az időszakban az UNRRA elnöke volt.

19.
A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. március 6-i ülésének jegyzőkönyve

Feljegyzés egy SZEB-ülésről, melyet 1946. március 6-án tartottak

Jelen voltak a Szovjetunió részéről: Vorosilov marsall, elnök, Levuskin vezérőrnagy, Scserbakov vezérőrnagy, Cserkaszov alezredes.

Az USA részéről: Key vezérőrnagy, Czerniuk őrnagy.

Az Egyesült Királyság részéről: Edgcumbe vezérőrnagy, Capron alezredes.

1. A fegyverszüneti feltételek

Az *elnök* egyetértett azzal, hogy a közeljövőben a SZEB plenáris ülést tartson, ahol megvitatják, hogy [a magyarok] az adott időpontig valamennyi pontot teljesítették-e, vagy sem.

2. A gazdasági helyzet

a) Key tábornok azt mondta, kormánya beszámolót szeretne kapni Magyarország gazdasági helyzetéről, különösen pénzügyi helyzetéről.[1] Azt mondta, hogy a magyar kormány, úgy tűnik, semmit sem tesz, csak segítséget kér. Most is ezt teszi, ugyanis nyomatékosan hangsúlyozza a szükségességét azon magyar vagyontárgyak visszaszolgáltatásának, amelyeket a háború alatt Ausztriába és Németországba hurcoltak, s melyek főleg az USA-zónában találhatók meg.[2] Úgy látszik, hogy a magyarok főként ezzel magyarázzák rossz gazdasági helyzetüket, és meglehetősen kellemetlen hozzáállást tanúsítanak, szemmel láthatóan egészen megfeledkezve arról a tényről, hogy nemrég még ellenségeink voltak.

[1] Magyarország gazdasági helyzetének napirendre tűzését már korábban is szorgalmazták az angol és az amerikai SZEB-képviselők. Különböző formában később is ismételten sürgették, érdemi tárgyalására azonban ezen a fórumon nem került sor.

[2] 1944 őszétől a németek és a nyilasok a magyar nemzeti vagyon jelentékeny hányadát Ausztriába, Németországba és Csehszlovákiába szállították. Így elvitték a vasúti gördülőállomány (mozdonyok, vagonok), a hajók, a legfontosabb gépek, nyersanyagok, az állatállomány jó részét, műkincseket, a Magyar Nemzeti Bank aranykészletét. Az amerikaiak a magyar kormánydelegáció 1946. június 8–25. közötti washingtoni látogatása nyomán döntöttek az aranykészlet visszaszolgáltatásáról. Az 1946. augusztus 6-án Budapestre érkezett 374 millió akkori forintértéknek megfelelő 266 aranyrúd, 1 tonna aranypénz és 28 tonna aranygranulátum jelentősen hozzájárult az akkor bevezetett forint stabilitásához. (Botos János: A Magyar Nemzeti Bank története. II. Az önálló jegybank 1924–1948. Prescon Kiadó, Budapest, 1999. 278–283., 303–305.)

b) Edgcumbe tábornok egyetértett Key tábornokkal, és azt mondta, hogy ami a magyarországi helyzetet illeti, amelyet a magyarok úgy állítanak be, mint a világon a legrosszabbat, kormánya számára információkat vár az ügyről. Mint mondta, ő ismeri a gazdasági helyzetet Romániában, amely nagyon rossz. A SZEB gondosan megvizsgálta azt, s ő úgy véli, hogy ezt a helyzetet ugyanúgy meg kellene vizsgálni.

c) Az *elnök* azt mondta, többször tárgyalt a miniszterelnökkel, és arról értesült, hogy mindegyik politikai párt készített tervet a helyzet kezelésére, s jelenleg állítólag egy közös terv is készül.[3] Rámutatott, hogy a fegyverszüneti feltételekben nincs szó arról, hogy a SZEB-nek vizsgálatot kellene folytatnia az országok belső gazdaságát illetően. Az a véleménye, mondta, hogy ha nem járunk el körültekintően, a magyar kormány ölbe tett kézzel fogja várni, hogy a SZEB rendbe tegye neki az országot. Úgy véli, hogy a magyarok vagy bárki a helyükben megpróbálják ugyanazt tenni, amit Németország a legutóbbi háború [azaz az első világháború] után, kívülről várva a segítséget. Azt mondta, ha a kormány elkészítette tervét, a SZEB-nek alkalma lesz további vitákat folytatni a dologról.

3. Büntetőeljárások [olyan] magyar állampolgárokkal szemben, akik amerikai katonák ellen követtek el bűnöket

Key tábornok szerint ebben az ügyben nagy a késlekedés, de most valamit mégis tettek. Nagyon gondosan figyelve a dolgot, úgy tűnik, további lépéseket is tehetnének, bár a magyar kormány gyorsan végzett a témával.[4]

4. Angol-magyar albizottság a zsidó ügyekben

Az elnököt úgy informálták, hogy ez a bizottság elment Palesztinába, következésképp nem kell tovább vitázni a dologról.

5. A magyar hadsereg

a) Key tábornok megemlített egy bécsi újsághírt, amely szerint a magyar hadsereg számottevő növelését tervezik – információt kér a dologról.

b) Az elnök azt válaszolta, hogy ebből egy szó sem igaz. A magyar hadsereget csökkentik. Eddig már 40 000-ről 33 000-re csökkentették, majd hamarosan 16 000-re fogják redukálni. Megígérte, hogy erről írásban is részletes adatokat közöl.

c) A hadsereg méretével összefüggésben *Edgcumbe tábornok* megjegyezte, hogy bár a magyar hadsereg mérete nyilvánvalóan nem valami kiemelkedő fontosságú ügy, mindazonáltal kiemelne a rendőrséggel kapcsolatban egy dolgot, nevezetesen azt az

[3] Feltehetőleg még Tildy Zoltán miniszterelnökkel tárgyalt Vorosilov marsall a kérdésről.

Valamennyi párt készített gazdasági kibontakozási, stabilizációs tervet. Közülük azonban a Szociáldemokrata Párt, illetve elsősorban a Gerő Ernő által összeállított kommunista javaslat került előtérbe. A kormány érdemben 1946. február 28-án tárgyalta ezt a tervezetet (MOL XIX-A-83-a 90. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontja és melléklete), majd a Gazdasági Főtanács vitáin (MOL XIX-A-10-XXVI. 1946. március 18. 1. napirendi pont), személyes megbeszéléseken – de a Kommunista Párt igényeinek messzemenő figyelembevételével – fejlesztették tovább. A fokozatosan kiegészült gazdasági tervet az 1946. március 29-én tartott minisztertanács (MOL XIX-A-83-a 96. ülés 1. napirendi pont második része) hagyta jóvá.

[4] Az üggyel kapcsolatban nincsenek ismereteink.

elvet, hogy ellenőrizni kellene: a magyar kormány ne tudjon korlátok nélkül embereket átcsoportosítani a hadseregből a rendőrségbe.

Az *elnök* közölte, hogy a rendőrség létszáma pillanatnyilag 38 000, amiből 7000-8000 van valójában felfegyverezve. Az egész két részre oszlik: a rendes és a politikai rendőrségre, ő azonban nem tudja számszerűen megmondani a kettő arányát.[5]

6. A magyar rendőrség szabálytalan vizsgálatai stb.

Key tábornok elmondta, hogy a rendőrségről lefolyt szóváltás kapcsán informálni szeretné az elnököt: az utóbbi időben több esetben is megtörtént, hogy a magyar rendőrség szabálytalanul vizsgálódott embereinek mozgásáról, irodáinak elhelyezkedéséről stb., és ha ez folytatódik, ő kénytelen lesz hivatalosan tiltakozni a SZEB-nél.

Edgcumbe tábornok közbeszólt, mondván, hogy ugyanez érvényes az ő misszójára is, és ha ez így megy tovább, meg kell kérnie az elnököt, tegyen valamit ellene.

Az *elnök* feljegyezte magának a dolgot, és kijelentette, hogy a magyar rendőrségnek természetesen nem feladata az ilyesfajta vizsgálódás.

7. Az Egyesült Nemzetek tulajdona és a fegyverszüneti egyezmény 13. pontja

Az *elnök* elmondta, hogy a magyar kormány bizonyos új igényeket terjesztett elő a brit és az amerikai küldöttségnek, és azt indítványozta, hogy vitassák meg azokat a megfelelő időben. A résztvevők egyetértettek ezzel, de *Edgcumbe tábornok* megjegyezte: szeretne rámutatni arra, hogy a magyar kormány eredeti igényei, tekintettel a követeléstámasztásnak a 13. pontban rögzített folyamatára, a kormány meglehetősen helytelen szemléletére utalnak, mivel úgy tűnik, azt hiszi, úgy állhat elő igényeivel, ahogy neki tetszik.[6]

8. SZEB-albizottság a gazdasági ügyek megvitatására[7]

Key tábornok azt javasolta, hogy a szovjet, a brit és az amerikai gazdasági szekció vezetői tartsanak rendszeres találkozókat, hogy megtárgyalják az olyan gazdasági

[5] A magyar honvédség létszámáról a Minisztertanácsban hosszan elhúzódó vita folyt. Lásd a MOL XIX-A-83-a 88. sz. jegyzőkönyv 89., a 89. sz. jegyzőkönyv 26. , a 94. jegyzőkönyv 21., a 111. sz. jegyzőkönyv 31., a 115. sz. jegyzőkönyv 45., a 134. sz. jegyzőkönyv 29. napirendi pontját, valamint a XIX-A-10-XXI 16. pontját. A honvédelmi miniszter a munkásszázadokkal együtt több mint 30 000-es létszámú honvédséghez ragaszkodott, míg elsősorban a kommunista miniszterek radikális csökkentésre törekedtek. A további jegyzőkönyvekből kitűnik, hogy végül 15 000 főre csökkent a magyar katonaság létszáma.A Belügyminisztérium részéről felmerültek olyan igények, hogy a honvédség létszámcsökkentésének arányában bizonyos épületeket, felszereléseket átvegyenek; a katonai személyzetből azonban kevés ember került át a rendőrséghez, mivel ezen a területen is átszervezésre, 500 fő elbocsátására került sor. L. az 1946. május 20-i ülés 3. napirendi pontját, valamint a MOL XIX-A-83-a 134. sz. jegyzőkönyv 53. és 54. pontját.

[6] A 13. cikket illetően az képezte vita tárgyát, hogy az említett államok (személyek stb.) jelentsék-e be és mely időpontig jelentsék be igényeiket, vagy a magyar állam próbálja-e meg ezek jegyzékét összeállítani. A háborús események, a németeknek e tulajdonok átvételével kapcsolatos korábbi tevékenysége nehezítette a feladat megoldását.

[7] Key a SZEB következő, 1946. február 21-i ülésére javasolt napirendi pontok között tett javaslatot egy albizottság felállítására, amelyben a három képviselet tagjai megvitathatnák a magyar gazdasági helyzettel kapcsolatos kérdéseket, kidolgozhatnák a SZEB politikáját ebben a vonatkozásban, összefoglalókat, tanulmányokat és ajánlásokat készíthetnének a SZEB számára, ami szerinte elősegítené a három hatalom közötti jobb együttműködést is. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 20a. gy. 70.)

ügyeket, mint a magyar iparban levő német tulajdonjog, az amerikai és a brit ipar érzékeny pontjai stb.

Edgcumbe tábornok támogatta ezt, mondván, hogy a rendszeres találkozók nagyon hasznosnak bizonyulhatnak.

Az *elnök* azonban nem tudott ezzel egyetérteni. Véleménye szerint legjobb lenne e célból összehívott üléseken elrendezni a dolgot, és ha igény van rá, minden speciális kérdést.[8]

9. A svábok

Key tábornok informálta az ülést, hogy a svábok kielégítő módon haladnak Németország USA-zónája felé, eddig kb. 15 szerelvény indult el velük.

10. Engedély dr. Bálint, a Brit Pszichoanalitikusok Társaságának képviselője számára

Edgcumbe tábornok azt mondta, kormánya sürgeti e személy, mint a tudomány képviselője a beutazási engedélyének megadását.

Az elnök azt válaszolta, hogy éppen megadni készült az engedélyt.

11. Telefon-összeköttetés Budapest–Bécs között

Az ülés tudomásul vette ennek működését.

12. UNRRA

Az ülés mérlegelte, vajon szükséges-e bizonyos lépések megtétele, és elhatározta, hogy pillanatnyilag nem lehet semmit tenni az UNRRA további itteni tevékenységének megkönnyítésére.

13. Kimutatás a SZEB költségeiről

Key és *Edgcumbe tábornok* tudatta az elnökkel, hogy pénzügyi tanácsadóik átvizsgálták a legutóbbi kimutatásokat, és alkalmas időpontban szeretnének bizonyos pontokat megvitatni Levuskin vezérőrnaggyal, a vezérkari főnökkel.

14. Magyarok hazatelepítése Németország és Ausztria francia övezetéből

Key tábornok elmondta: tekintettel a magyar kormány kérésére, a hazatelepítés tekintetében a francia zónát kell előnyben részesíteni. Úgy tudja, hogy ez a hazatelepítés már megkezdődött.[9]

[8] A német tőkének hagyományosan jelentős szerepe volt a magyar gazdasági életben. A korábbi angol és amerikai részvétel a magyar iparban a háború folyamán német érdekeltségi körbe került. A két befolyás szétválasztása, egyrészt a nyugati hatalmaknak való visszaszolgáltatás, másrészt a potsdami megállapodások (1945. július 17.–augusztus 2.) értelmében a tényleges német vagyonnak a Szovjetunió részére való átadása szempontjából bírt különös fontossággal.

L. e szempontból még az 1946. április 23-i jegyzőkönyv 3., az augusztus 15-i jegyzőkönyv 6. és a november 12-i jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

[9] Németország és Ausztria angol, amerikai és francia megszállási övezetébe került magyar polgári személyek, hadifoglyok hazaszállítása már 1945 nyarától napirenden szerepelt. Az első, főleg amerikai és angol övezetből hazaszállítottak között azonban a polgári személyek mellett számos háborús bűnös is volt, akiknek az elkülönítése nehéz feladatot jelentett a magyar hatóságoknak. E kérdés rendezésének előkészítése érdekében, de azért is, mert a francia övezetben viszonylag sok egészen fiatal gyermek, főiskolai hallgató is volt, akiket a nyilasok és a németek erőszakkal szakítottak el a szüleiktől, háborús bűnösök tehát nem voltak, továbbá mert a francia övezetben volt a legrosszabb a közellátás, Nagy Ferenc már 1946 februárjában levélben kérte Vorosilov marsall segítségét elsősorban e fiatalok hazaszállításához – még abban az esetben is, ha a más övezetben lévő magyarok hazatérése ennek révén átmenetileg késedelmet szenved. Egyben kérte ehhez Key tábornok segítségét is. Mind a szovjet, mind az amerikai fél részéről kedvező választ kapott a miniszterelnök (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-1047).

15. ECITO

Edgcumbe tábornok információt szeretne kapni arról, hogyan folyik Magyarországon a vasútösszeírás [vasúti gördülőállomány].

Az *elnök* azt válaszolta, hogy alkalmas időben Szviridov tábornok megadja ezt az információt.

16. Török politikai küldöttség Magyarországon

Edgcumbe tábornok közölte, hogy kormánya érdeklődéssel [várja az információt] a küldöttségről.

Az *elnök* azt mondta, hogy egyáltalán nem hallott semmit a dologról.[10]

17. Kiutazási engedély Jendrassik és Stein uraknak az Egyesült Királyságba

Edgcumbe tábornok utalt írásos folyamodványára, és sürgős döntést kért. Elmagyarázta, hogy nevezetteket meghívták Angliába, mert fontos információkat várnak tőlük a háború előtt megkötött szerződésekről.

Az *elnök* megígérte, hogy ismét foglalkozik az üggyel, de megkérte Edgcumbe tábornokot, hogy vizsgálja meg a szóban forgó egyének megbízóleveleit, és értesítse őt erről.

18. Engedély Coates úr két brit kereskedelmi képviselőjének

Edgcumbe tábornok bejelentette: kérvényezte Coates úr három kereskedelmi képviselőjének beutazását ide. Mindhárman szakemberek, sürgős szükség van rá, hogy foglalkozzanak ezzel a fontos brit érdekeltséggel. Hármuk közül Saunders úr megkapta az engedélyt, de Martin úrtól és Shillitó úrtól megtagadták azt. Kérte, hogy ismét mérlegeljék a dolgot, s az elnök megígérte, hogy utánanéz az ügynek.[11]

O. P. Edgcumbe vezérőrnagy,
meghatalmazott

PRO FO 371/58965 Géppel írt tisztázat, Edgcumbe saját kezű aláírásával.

[10] Előzményéről l. az 1946. február 12-i jegyzőkönyv második részének 3. napirendi pontját. A látogatás a kapcsolat felvételét, a diplomáciai viszony rendezését célozta. L. még az 1946. június 19-i jegyzőkönyv 3. napirendi pontját. A követség felállításáról l. a Minisztertanács 123., 1946. július 2-án tartott ülésének 15., illetve a követ kinevezéséről a 148., 1946. november 8-án tartott ülésének 53. napirendi pontját. (MOL XIX-A-83-a.)

[11] Az említett személyek közül J. G. Coates ezredes a SZEB angol missziójának munkatársa volt. Saunders a Standard Elektromos Művek angol származású igazgatóhelyetteseként dolgozott Magyarországon a háború előtt.

20.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. április 23-i ülésének jegyzőkönyve

JEGYZŐKÖNYV A MAGYARORSZÁGI SZÖVETSÉGES ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁGNAK AZ AMERIKAI ÉS ANGOL KÉPVISELŐKKEL KÖZÖSEN TARTOTT ÜLÉSÉRŐL

1946. április 23.
Budapest

Elnököl: Szviridov altábornagy[1]

Jelen voltak a SZEB részéről: Levuskin vezérőrnagy, Kondratov vezérőrnagy, Beljanov vezérőrnagy, Osztrovszkij gárdaezredes, Szova ezredes, Kamerszkij II. osztályú kapitány[2]

Az amerikaiak részéről: [William S.] Key vezérőrnagy, [Dallas S.] Townsend ezredes, [William F.] Dietrich I. osztályú kapitány, [Henry G.] Simmonite ezredes, [J. D.] Wilmeth alezredes, [Edward J.] Czerniuk őrnagy.

Az angolok részéről: [O. P.] Edgcumbe vezérőrnagy, [E. E.] Mockler-Ferryman brigadéros, Patrick-Smith ezredes, [E. H. C.] Branson III. osztályú kapitány, [J. B.] Stewart úr, [P. C.] Capron alezredes.

Szviridov tábornok megnyitja a tanácskozást, és kijelenti: igyekszem minden kérdést felölelni, amiket Key és Edgcumbe tábornok felvetett.

Az első napirendi pont a fegyverszüneti egyezmény teljesítése.

(A kérdést Key és Edgcumbe tábornok vetette fel.)

A tábornokok kifejezésre juttatták kívánságukat, hogy vizsgáljuk meg külön minden cikkely teljesítésének eredményeit.

Tájékoztatást adok mindegyik cikkely teljesítéséről.

1. cikkely

a) pont A magyar kormány teljesítette.

[1] K. Je. Vorosilov marsall 1946. márciusában végleg visszatért a Szovjetunióba, de formálisan továbbra is a magyarországi SZEB elnöke maradt. Helyettesítését Vlagyimir Petrovics Szviridov látta el.

[2] Az angol jegyzőkönyvben Cserkaszov alezredes nevét is feltüntették.

b) pont Magyarország kormányának nem sikerült lefegyverezni a német fegyveres erőket, valamint internálni Németország állampolgárait;[3] a hadsereg és a német állampolgárok a Vörös Hadsereg elől hátrálva Németországba menekültek. A mai napig csak 110 német állampolgárt lepleztek le és internáltak.

c) pont A magyar kormánynak nem sikerült 8 hadosztályt alakítani. Csak két hadosztályt szerveztek. A későbbiekben létrehoztak egy úgynevezett vasúti hadosztályt 10 zászlóaljból a vasút helyreállítására, a vasúti készletek védelmére, valamint a hírközlési rendszer újjáépítésére és helyreállítására.

[Ezzel] összefoglaltam Edgcumbe és Key tábornokoknak Magyarország fegyveres erőinek jelenlegi teljes összetételét. Ahhoz, ami az összefoglalásban benn van, a következőt tudom hozzátenni: Magyarországnak van egy 130 fős létszámú aknászosztálya, két aknakotróval felszerelt naszáddal, 15 evezős csónakkal és 5 rohamcsónakkal.

d) pont Magyarország nem hajtotta végre hadseregének demobilizálását - ez azzal magyarázható, hogy Magyarországnak nem volt ideje felfejleszteni hadseregét, így a demobilizációt sem volt értelme végrehajtani.

Itt válaszoltam arra a kérdésre, amelyet Edgcumbe és Key tábornok tett fel, a katonák összlétszámát illetően, akiket a magyar kormány katonai szolgálatra hívott be, valamint a következő őket érdeklő kérdésekre:

1. Ha ezeknek a korosztályoknak a kontingensét nem teljes egészében hívják be, akkor adják meg azt [a szempontot], aminek alapján a válogatás történik.

2. Milyen gyakran szándékoznak engedélyezni a magyar kormánynak, hogy ilyen behívásokat eszközöljön.

3. A jelenlegi behívás milyen módon van összhangban a sajtóban nemrégiben megjelent közleménnyel, miszerint az új gazdasági terv értelmében a magyar hadsereget 15 000 főre csökkentik.

Válaszom: A magyar kormány az idősebb korosztályokból elbocsátott a hadseregből 14 656 katonát. Helyettük a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének engedélyével a magyar kormány behív 14 650 főt, akik az 1923-24-es évben születtek. A mai napig 9471 főt hívtak be. A többieket olyan ütemben fogják behívni, ahogyan elkészülnek számukra az egyenruhák. Azokat a magyarokat hívják be a hadseregbe, akik egészségügyileg alkalmasak a katonai szolgálatra, függetlenül társadalmi helyzetüktől. A kormány határozata értelmében a behívás alól mentesülnek: a bányászok, a felsőoktatási intézmények hallgatói, a nagycsaládosok és azok a szakemberek, akik nélkülözhetetlenek a népgazdaságban. A szolgálat idejét nem állapították meg. Azt nyilván a békeszerződés megkötése után állapítják meg. Az elbocsátottak helyére az ilyen behívást a magyar kormánynak ebben az évben először engedélyezték, hogy mi lesz 1947-ben, azt nem találgatom.

A magyar hadsereg 15 000 főre csökkentésére [vonatkozóan] a magyar kormány a SZEB-hez nem fordult kéréssel. Tudom, hogy a SZEB elnökének, Vorosilov marsallnak benyújtottak egy tervezetet a magyar hadsereg 25 000 főre való csökkentésére.

[3] A Magyarországon tartózkodó német állampolgárok internálásáról a 302/1945. sz. ME. rendelet (*Magyar Közlöny*, 1945. február 27.) intézkedett.

Vorosilov marsall azt javasolta nekem, hogy ezt a csökkentési tervet vitassuk meg Önökkel együtt a SZEB ülésén.

Javaslom, hogy a következő ülésen tárgyaljuk meg.[4]

Ez minden, ami a fegyverszüneti egyezmény első cikkelyét érinti. Úgy gondolom, hogy a magyar kormány az egyezménynek ezt a cikkelyét teljesítette. Lehet, hogy Key és Edgcumbe tábornokoknak kétségeik vannak ennek a cikkelynek a teljesítését illetően?

Key tábornok megkérdezi, hogy milyen 110 főről volt szó az 1. cikkely *b)* pontjában?

Beljanov tábornok elmagyarázza, hogy ezek nem hadifoglyok, hanem egyszerű, Magyarországon élő német állampolgárok.

Edgcumbe tábornok megkérdezi, milyen „önkéntesekről" van szó a magyar hadsereg létszámáról szóló tájékoztatóban, amelyet a képviselők a SZEB-től kaptak.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy ezek nem önkéntesek, hanem polgári alkalmazottak.

Edgcumbe tábornok érdeklődik a határőrcsapatok felépítési rendjéről, annál inkább, mert ezek az egységek az utóbbi időben majdnem a duplájára nőttek.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy minden határon őrsök vannak (35 fő), az őrsöket századokban fogják össze, a századokat zászlóaljba szervezik. A zászlóaljak a Határőr Osztályon keresztül a honvédelmi miniszternek vannak alárendelve.

Edgcumbe tábornok kijelenti, az a véleménye, hogy a magyar kormány teljesítette a [fegyverszüneti] egyezmény első cikkelyét.

Key tábornok egyetért Edgcumbe tábornokkal.

Szviridov tábornok: Rátérünk a [fegyverszüneti] egyezmény 2. cikkelyére.

A magyar kormány visszavonta csapatait és tisztviselőit az általa megszállt területekről, valamint érvénytelenítette az annektált területekre (Jugoszlávia, Csehszlovákia, Románia) vonatkozó valamennyi törvényhozási és adminisztratív rendelkezést. Magyarország ezt követően az 1937. december 31-i határok közé került.[5]

Következésképpen a magyar kormány ezt a cikkelyt is teljesítette.

Van-e Edgcumbe és Key tábornoknak megjegyzése vagy kétsége?

Key és Edgcumbe tábornokok kijelentik, hogy nincs ellenvetésük.

Szviridov tábornok: A [fegyverszüneti] egyezmény 3. cikkelyét illetően.

A szövetséges csapatok számára szabad mozgáslehetőség biztosítása a magyar területen, valamint segítségnyújtás saját eszközökkel a mozgásban szárazföldön, vízen és levegőben.

A magyar kormány ezt a cikkelyt is teljesítette.

Van-e kétség Edgcumbe és Key tábornokok részéről?

Key és Edgcumbe tábornokok egyetértenek Szviridov tábornokkal.

[4] L. az 1946. május 20-i ülés jegyzőkönyvénel 1. napirendi pontját.

[5] L. az 526/1945. sz. ME. rendeletet. (*Magyar Közlöny*, 1945. március 17.)

Szviridov tábornok: A [fegyverszüneti] egyezmény 4. cikkelyét illetően.

A szövetséges hadifoglyok és internáltak azonnali szabadon bocsátása, anyagi gondoskodás és közlekedési eszközökkel történő segítségnyújtás a saját országukba történő visszatéréshez. A Vörös Hadsereg megérkezésével a szövetséges országok valamennyi hadifoglyát és internáltját, akik Németország és Magyarország ellen harcoltak, kiszabadították, és azután visszajuttatták államaikba.[6]

Az én következtetésem szerint a magyar kormány ezt a cikkelyt szintén teljesítette. A tábornok uraknak mi a véleményük?

Key és Edgcumbe tábornokok egyetértenek.

Szviridov tábornok: A [fegyverszüneti] egyezmény 5. cikkelye.

Valamennyi személy szabadon bocsátása állampolgárságtól és nemzeti hovatartozástól függetlenül, akiket az Egyesült Nemzetek javára végzett tevékenység miatt vagy faji hovatartozásukra, vallási meggyőződésükre tekintettel tartottak fogva, valamint valamennyi diszkriminatív jogszabály és a belőlük fakadó korlátozások megszüntetése. Azonkívül a magyar kormánynak intézkedéseket kellett hozni arra vonatkozóan, hogy valamennyi magyar területen található deportált és menekült, beleértve a zsidókat és az állampolgárság nélküli személyeket, ugyanolyan mértékű védelmet és biztonságot élvezzenek, mint Magyarország saját állampolgárai. A Vörös Hadsereg megérkezésével a Magyarországon maradt fogva tartottakat kiszabadították, de közülük sokakat a németek és Szálasiék Németországba hurcoltak. Azonkívül a magyar kormány külön utasítást adott ki, amelynek alapján a más nemzetiségűeket és a szövetséges államok állampolgárait érintő korlátozásokat, amelyeket a Horthy- és a Szálasi-kormány hozott, megszüntették.[7] A más nemzetiségű vagy a szövetséges államok állampolgárait [sújtó] korlátozásokról nem érkeztek panaszok.

Úgy vélem, hogy a magyar kormány az [fegyverszüneti] egyezménynek ezt a cikkelyét is teljesítette.

Van-e Key és Edgcumbe tábornok részéről ellenvetés?

Edgcumbe tábornok egyetért azzal, hogy ezt a cikkelyt teljesítették.

Key tábornok ugyancsak egyetért ezzel, de bejelenti, hogy szeretne felvetni egy kérdést. Arról van szó, hogy az utóbbi időben a politikai rendőrség számos olyan személyt tartóztatott le, akik barátságosan viszonyultak a szövetségesekhez. De ezt a kérdést lehet, hogy jobb lesz akkor megvitatni, amikor a rendőrségről lesz szó.

Szviridov tábornok kijelenti, hogy a napirenden szerepel egy külön kérdés a rendőrségről.

Key tábornok beleegyezik, hogy később vitassák meg.

Szviridov tábornok: akkor ezt a cikkelyt teljesítettnek fogjuk tekinteni.

Key és Edgcumbe tábornok egyetértését fejezi ki.

Szviridov tábornok: Áttérünk a [fegyverszüneti] egyezmény 6. cikkelyére.

[6] A szovjet hadsereg megjelenése, intézkedései révén a fegyverszüneti egyezmény 3. és 4. cikke a magyar hatóságok külön intézkedései nélkül is teljesült.

[7] E kérdésekről a 46 293/1945. IM (*Magyar Közlöny*, 1945. március 24.), illetve az 5319/1945. BM (*Magyar Közlöny*, 1945. március 17.) rendelet intézkedett.

Az Egyesült Nemzetek javairól és értékeiről, amelyeket a háború alatt Magyarország területére szállítottak. A magyar kormány nem rendelkezik pontos adatokkal az ilyen javakról. Az elhurcolt javakról a magyar kormánynak átnyújtott lista alapján folyik azok Magyarországon történő keresése. Nagyon keveset találtak meg és azonosítottak. A magyarok ezt azzal magyarázzák, hogy az Egyesült Nemzetek javait a németek és Szálasiék Németországba hurcolták, és Magyarország területén ezekből a javakból szinte nem is maradt.

A magyar kormány kiadott egy külön törvényt ebben az ügyben,[8] amelyről Edgcumbe és Key tábornokot annak idején tájékoztatták.

A Szovjetuniónak e cikkely alapján különös követelései nincsenek Magyarországgal szemben.[9] Gondolom, hogy a brit és az amerikai kormánynak szintén nincsenek követeléseik, mert ezeknek az államoknak a javai aligha kerülhettek a háború alatt Magyarország területére.

Ennek alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a magyar kormány teljesítette és teljesíti ezt a cikkelyt.

Edgcumbe tábornok bejelenti, hogy szeretné pontosítani ennek a cikkelynek a teljesítését Csehszlovákia és Jugoszlávia vonatkozásában.

Kijelenti, hogy Magyarország területén maradtak még olyan javak, amelyeket a németek Csehszlovákiából és Jugoszláviából szállítottak Magyarországra.

Ezért azt javasolja, hogy várjanak még egy kicsit ennek a cikkelynek az értékelésével addig, amíg nem kapnak információt ezeknek a javaknak Magyarország által ezen államoknak (Csehszlovákia és Jugoszlávia) történő visszaadásáról.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy Jugoszlávia és Csehszlovákia adott a magyar kormánynak egy jegyzéket a javaikról.[10] Ezeket a javakat keresik, és amit megtalálnak, azt Magyarország visszaadja. De a mai napig nagyon keveset találtak meg. Senki nem vezetett leltárt ezekről a javakról. A magyarok kijelentik, hogy ezek nagyobb része meg sem maradt Magyarországon, hanem a németek kivitték Németországba.

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy ha Csehszlovákia és Jugoszlávia átadtak egy jegyzéket a javakról, és a magyarok kijelentik, hogy ezeket a javakat kivitték Németországba, az azt jelenti, hogy a magyarok hibásak ezeknek a javaknak az elvesztéséért, és ezért a cseheknek és jugoszlávoknak joguk van arra, hogy ezekért a javakért kárpótlást kapjanak.

[8] Nem törvény, hanem rendelet formájában intézkedett a kormány az Egyesült Nemzetek területéről elszállított, Magyarországra került tárgyak összeírásáról és visszaszolgáltatásáról. L. az 527/1945. sz. ME. rendeletet. (*Magyar Közlöny*, 1945. március 17.)

[9] 1947 folyamán a Szovjetunió is jelentkezett ilyen igényekkel. A magyar megszálló hatóságok által Kárpátaljáról 1944-ben elhurcolt javak és értékek visszaszolgáltatása ügyében lefolytatott vegyes bizottsági ülés 1947. július 7-i jegyzőkönyvét l. MOL XIX-A-A-j 7083-VIII-1947. 95. d.

[10] A jugoszláv kormány által átadott jegyzék 229 olyan magyar intézményt, személyt jelölt meg, amelyek, illetve akik a fegyverszüneti egyezmény 6. cikke értelmében tartoztak Jugoszláviának vagyontárgyakat visszaszolgáltatni. Erőss János, a Jóvátételi Hivatal elnöke ezzel kapcsolatban jelezte Nagy Ferenc miniszterelnöknek, hogy a külügyminiszter ismerte az igényt, de kérte, hogy a válaszadástól tekintsenek el. (MOL XIX-A-1-j 1946. VIII-5608.) A hadműveletek és a jugoszláv területek megszállása által magyar részről Jugoszláviának okozott károk megtérítéséről a jugoszláv–magyar jóvátételi egyezmény intézkedett. (A magyar jóvátétel és ami mögötte van... 1945–1949. Szerk.: Balogh Sándor és Földesi Margit. Napvilág Kiadó, Budapest, 1998. 94–99.)

Szviridov tábornok azt javasolja, hogy a [fegyverszüneti] egyezmény 6. cikkelyét illetően a következő határozatot fogadják el:

A Szovjetunió, az USA és Nagy-Britannia viszonylatában a cikkelyt teljesítették.

Ami Csehszlovákiát és Jugoszláviát illeti, a cikkely teljesítése folyamatban van. Ennek végleges értékeléséhez kiegészítő adatokra van szükség, amelyeket a későbbiekben beterjesztünk.

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy a magyar kormánynak némi, az angol missziótól elvett javakat is vissza kell adnia.

Key tábornok kijelenti, hogy ez inkább a [fegyverszüneti] egyezmény 13. cikkelyéhez tartozik.

Szviridov tábornok egyetért Key tábornokkal és kijelenti, hogy a 6. cikkely csak azokról a javakról szól, amelyeket kívülről hurcoltak Magyarország területére.

Key tábornok azt javasolja, hogy a következő határozatot fogadják el a 6. cikkelyt illetően. Tekintsék úgy, hogy a Szovjetunió, Anglia és az USA vonatkozásában a 6. cikkelyt teljesítették. Csehszlovákia és Jugoszlávia vonatkozásában kiegészítő információkat nyújtanak be.

Edgcumbe tábornok egyetért Key tábornokkal.

Szviridov tábornok: A [fegyverszüneti] egyezmény 7. cikkelye.

Kötelezi Magyarországot, hogy hadizsákmányként bocsássa a szövetséges (szovjet) főparancsnokság rendelkezésére Németország összes, Magyarország területén található katonai javait, beleértve Németország [dunai] flottájának hajóit. A hadizsákmányt és Németország flottáját a magyar kormány a szövetséges (szovjet) parancsnokságnak nem adta át, azért mert sem ezek a javak, sem a flotta hajói nem kerültek Magyarország kezébe.

Ily módon érthető, hogy ezt a cikkelyt a magyar kormánynak könnyű volt teljesíteni.

Szviridov tábornok: A [fegyverszüneti] egyezmény 8. cikkelye, amelynek alapján a magyar kormányt kötelezik arra, hogy ne engedélyezze Németország vagy állampolgárai, vagy a területén, illetve általa elfoglalt területen élő személyek tulajdonát képező javak – beleértve az értékeket és valutát – kivitelét a Szövetséges Ellenőrző Bizottság engedélye nélkül, valamint hogy megőrzi ezeket a javakat a SZEB által előírt rendben. Különös igények ennek a cikkelynek a teljesítését illetően szovjet részről nincsenek. Ezekben a javakban elsősorban a szovjet kormány érdekelt. Ez azért van, mert a német tulajdont a potsdami értekezlet határozatával átadták a Szovjetuniónak. Jelenleg ezeknek a tulajdonoknak a felkutatása és a Szovjetuniónak való átadása történik. Összesítő adatokkal még nem rendelkezünk. Azonkívül a magyar kormány kiadott egy külön rendelkezést a Magyarország területén található német tulajdon megőrzéséről.[11]

Következtetés: A magyar kormány folytatja a [fegyverszüneti] egyezmény említett cikkelyének a teljesítését, és részünkről ebben a tekintetben nincsenek különleges igények.

[11] L. az 528/1945. sz. ME. rendeletet. (*Magyar Közlöny*, 1945. március 17.)

Vannak-e megjegyzések ezzel a cikkellyel kapcsolatban Edgcumbe és Key tábornokok részéről?

Key és Edgcumbe tábornokok egyetértenek.

Szviridov tábornok: A [fegyverszüneti] egyezmény 9. cikkelye, amelynek alapján a magyar kormányt kötelezték, hogy adja át a szövetséges (szovjet) parancsnokságnak teljes épségben az összes hajót, amely az Egyesült Nemzetek tulajdonát képezi vagy képezte és Magyarország dunai kikötőiben található, azzal hogy ezeket a hajókat azt követően átadják a tulajdonosoknak.

Az Egyesült Nemzetek hajói (adataink szerint) nem kerültek a magyar kormány kezébe, és ezért ezeknek a hajóknak a szövetséges (szovjet) parancsnokságnak történő átadására sem került sor. Feltételezem, hogy nincsenek kétségek ennek a cikkelynek a magyar kormány által történt teljesítésében.

Key és Edgcumbe tábornok egyetértenek.

Szviridov tábornok: A [fegyverszüneti] egyezmény 10. cikkelye.

Ezen cikkely alapján Magyarország összes magyar és külföldi vizeken található kereskedelmi hajójának a szövetséges (szovjet) főparancsnokság operatív ellenőrzése alá kell kerülnie, a szövetségesek érdekében történő felhasználás végett.

Ezt a cikkelyt a magyar kormány teljesítette: flottájának egy része a szovjet katonai parancsnokság ellenőrzése alatt van, a másik rész az amerikai csapatok által megszállt zónában van ellenőrzés alatt. Azonkívül [azok] a hajók, amelyeket a magyar kormány megjavított, valamint a szovjet kormány átadott a szovjet–magyar hajózási társaság állományába kapcsolva, a magyar kormány ellenőrzés nélküli használatában vannak.

Nincsenek kétségeink az egyezmény eme cikkelyének a magyar kormány által történt lelkiismeretes teljesítése felől.

Mi a véleményük a tábornok uraknak?

Key és Edgcumbe tábornok egyetértenek.

Szviridov tábornok: A [fegyverszüneti] egyezmény 11. cikkelye.

Ezen cikkely alapján a magyar kormánynak rendszeresen kell magyar valutában pénzösszegeket kifizetni és árut (üzemanyag, élelmiszerek stb.), eszközöket és szolgáltatásokat rendelkezésre bocsátani, amelyekre a szövetséges (szovjet) parancsnokságnak szüksége lehet, valamint amikre a szövetséges államok SZEB-bel kapcsolatban álló missziójának és képviseleteinek szüksége van.[12]

[12] Elsősorban a Vörös Hadsereg ellátása jelentett egyre növekvő méretű megterhelést. 1945 második negyedévében a magyar kormány többek között 9400 tonna friss húst, 10 tonna baromfit, 1300 tonna tejet, 540 tonna vajat, 48 000 tonna friss főzeléket, 200 tonna cukrot, 1050 tonna dohányt bocsátott a szovjet hadsereg rendelkezésére. Az 1946/1947-es költségvetési évben 372 563 000 forintot, a költségvetési kiadás 10,7%-át emésztette fel a szovjet hadsereg ellátása. (A magyar jóvátétel és ami mögötte van... 116.) A magyar kormány 1946-ban ismételten foglalkozott e megterhelés csökkentésének lehetőségével. L. többek között a minisztertanács (MOL XIX-A-83-a) március 29-i 96. sz. ülésének 26., május 31-i 112. sz. ülésének 9. és 11., a szeptember 20-i 140. sz. ülésének 58., az október 5-i 145. sz. ülésének 3. napirendi pontját.

Jelentős terhet jelentett a SZEB ellátása is. 1945. április 1-jétől 1945. december 12-ig 14 428 925 530 pengőt fordított a kormány erre a célra. (A magyar jóvátétel és ami mögötte van... uo.)

A magyar kormánynak – szükség esetén – biztosítania kell az ipari és közlekedési vállalatok, hírközlő eszközök, erőművek, közcélú üzemek és berendezések stb. használatát, azoknak az utasításoknak megfelelően, amelyeket a szövetséges (szovjet) főparancsnokság vagy a SZEB a fegyverszünet idején adott. A magyar kormány a szövetséges (szovjet) parancsnokság rendelkezésére bocsátott mindent, amit az egyezménynek ez a cikkelye, valamint a cikkely melléklete megkövetel. Igaz, meg kell vallani, hogy az ipari üzemeket, vasutakat, hírközlési eszközöket, elektromos erőműveket, a közhasználatban lévő üzemeket és berendezéseket még a múlt év tavaszán, a Vörös Hadsereg eszközeivel és erejével történt helyreállításuk után átadtuk a magyar államnak és magyar tulajdonosaiknak.[13]

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság Magyarország számlájára történő ellátása mindenféle nehézségek nélkül történik.

A Magyarország területén elhelyezett szovjet csapatok ellátására a magyar kormánytól csak azt kapjuk, ami 1945-re járt. Tekintettel Magyarország élelmezési nehézségeire, a szovjet kormány 1946 első negyedévére (január, február és március) a magyar kormányhoz a szovjet hadsereg élelmiszerrel történő ellátására semmiféle igényt nem nyújtott be. A Vörös Hadsereg csapatait abból látják el, amit a háború alatt behoztak, illetve a Szovjetunióból behoznak. A szovjet kormány élelmiszersegélyt nyújtott Budapestnek és más városok magyar lakosságának.[14]

A magyar kormány erejéhez és lehetőségeihez mérten igyekszik teljesíteni az egyezménynek ezt a cikkelyét, ezért részünkről a magyar kormány felé különösebb igény nincs.

Milyen megjegyzéseik vannak Key és Edgcumbe tábornok uraknak az egyezmény ezen cikkelyének a magyar kormány által történő teljesítését illetően.

Key tábornok azt mondja, nagyon kellemes volt hallania, hogy a Vörös Hadsereg 1946-ban nem nyújtott be semmilyen igényt csapatai ellátására.

Edgcumbe tábornok kérdést tesz fel a takarmányellátást illetően.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy a takarmánytervet már 1945-re sem teljesítették. Úgy vélem, hogy ezt a cikkelyt a magyar kormány teljesíti.

Key és Edgcumbe tábornok egyetértenek ezzel.

[13] Bán Antal iparügyi miniszter 1945. június 20-án jelentette a minisztertanácsnak, hogy a szovjet fél rövidesen 117 gyárat fog visszaadni. A lapok június 27-én adtak hírt a Vörös Hadsereg által lefoglalt gyárak átadásáról. (DMB mt. jkv. A. kötet 568.)

[14] Budapest és az ország németektől megtisztított területének ellátása érdekében a magyar kormány már 1945. január 26-án levélben kérte Szuszajkov vezérezredestől, hogy a Vörös Hadsereg által lefoglalt élelmiszerkészletekből kölcsönként bocsássanak rendelkezésre bizonyos mennyiséget. (MOL XIX-A-1-j 1945-VIII-105.) A kérést a szovjet fél teljesítette. Később további készleteket adtak át. (L. e vonatkozásban a DMB mt. jkv. A. k. 288–290. és 567–568.) Ezeket a kölcsönöket a szovjet igényeknek megfelelően iparcikkek szállításával, illetve a Vörös Hadsereg Magyarországon lévő egységeinek ellátásával kapcsolatos kötelezettség teljesítése során fizette vissza a kormány. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-3198 és 6328.)

Szviridov tábornok állításával ellentétben 1946 első negyedévében is voltak bizonyos igényei a Vörös Hadseregnek. Így az 1945. IV. negyedévi ellátmányuk jelentős kiegészítését kérték, másrészt a jóvátételi kötelezettséget és a Vörös Hadsereg ellátását egymástól nem elkülönítve írt elő a kormány bizonyos élelmiszer-begyűjtéseket. (MOL XIX-A-83-a március 14-i 94. sz. ülés 28. és a március 29-i 96. sz. ülés 26. napirendi pont.) L. még a 12. sz. jegyzetet.

Szviridov tábornok: Áttérünk a [fegyverszüneti] egyezmény 12. cikkelyére.

Ez azoknak a károknak a megtérítését érinti, amelyeket a Szovjetuniónak, Csehszlovákiának és Jugoszláviának okoztak háborús cselekményekkel és ezen államok területének Magyarország általi elfoglalásával. A kártérítés összegét ismerik (200, 70, 30).

A magyar kormány, mivel nem rendelkezik az ipara működéséhez szükséges kellő mennyiségű nyersanyaggal, amit mindig külföldről hozott be, 1945-ben nem tudta teljesíteni a jóvátételi szállításokat. Az 1945-ös tervet a magyarok 40%-ra teljesítették.[15]

1946-ban a Szovjetunióval, Csehszlovákiával és Lengyelországgal kötött kereskedelmi megállapodás alapján Magyarország kapott kokszot, vasércet, gyapotot, sót és más árukat.[16] Ezért 1946-ban Magyarország nehézipara elkezdte a jóvátételi szállításokat szolgáló megrendelések teljesítését. Azonkívül, amint azt tudjuk, a Szovjetunió tekintettel a magyar kormány kérésére meghosszabbította a jóvátétel Magyarország által történő teljesítésének idejét 6 évről 8 évre. Mindez segít Magyarországnak, hogy betartsa a Szovjetuniónak, Csehszlovákiának és Jugoszláviának történő, magára vállalt kártérítési kötelezettség határidejét. Figyelembe vesszük Magyarországnak azt az óhaját, hogy teljesítse az egyezmény 12. cikkelyét, és ezért nem tartjuk szükségesnek, hogy szigorú követeléseket támasszunk az 1945-ös szállítások nem teljesítése miatt.[17]

Lesznek-e követeléseik e cikkely alapján a magyar kormányhoz Key és Edgcumbe tábornok uraknak?

Key tábornok megkérdezi, milyen eredményei vannak a Csehszlovákiának és Jugoszláviának történő jóvátételnek.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy pontos adatai nincsenek, de mindenesetre kevesebb, mint 40%.

Key tábornok megkérdezi a jóvátételi szállítások további rendjének részleteit, azzal összefüggésben, hogy a teljesítést 8 évre prolongálták.

[15] Jóvátételi kötelezettségének (6 év alatt 200 millió dollár a Szovjetuniónak, 30 millió Csehszlovákiának és 70 millió Jugoszláviának) arányos részét a magyar kormány képtelen volt 1945-ben teljesíteni. Elsősorban a Vörös Hadsereg ellátása, másrészt a gyárak lefoglalása, harmadrészt az importból származó nyersanyagok hiánya, negyedrészt a földreform folytán előállt termelési bizonytalanság megakadályozta ebben. Ezért már 1945. február 15-én kérte a szovjet féltől az 1945. évi szállítások dollár összegének a vállalt 50 millióról 25 millióra való leszállítását – azzal, hogy a hátralékban maradt 25 millió dollárt a következő esztendőkben elosztva fogja törleszteni. (DMB mt. jkv. A. k. 191–192., 198–201.)

[16] 1945. augusztus 27-én megkötötték a szovjet-magyar kölcsönös áruszállítási egyezményt. A csehszlovák-magyar kereskedelmi megállapodást 1945. augusztus 16-án, míg a lengyel-magyar egyezményt 1945. október 4-én kötötték meg, majd 1946. június 28-án megújították.

[17] A Szovjetuniónak fizetett jóvátétel határidejének 6-ról 8 évre való meghosszabbítására az 1946. április 9. és 18. között Moszkvában járt magyar kormánydelegáció kapott ígéretet. A szovjet kormány elengedte az 1945. évi elmaradt jóvátételi szállítás után járó mintegy 6 millió dollár összegű késedelmi kamatot, majd az addig magyar tulajdonban volt, Romániához került petrozsényi szénbányák részvényeinek átadása fejében 12 millió dollárral leszállította Magyarország jóvátételi tartozását. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-5987.) Később, 1948 januárjában – miután egyértelművé vált, hogy Magyarország a szovjet zónába került – a Szovjetunió elengedte a még hátra maradt neki járó jóvátétel felét. A Szabad Nép 1953. január 23-i számában jelentette, hogy Magyarország teljesítette a lecsökkentett szovjet jóvátételt.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy konkrét döntések még nincsenek. Ebben az ügyben tárgyalások lesznek a magyar kormánnyal.[18]

Edgcumbe tábornok érdeklődik, hogy mi újdonság van a más államoknak történő kártérítést illetően.

Szviridov tábornok kijelenti, hogy még semmit nem tud. Úgy véli, hogy különös igények ennek a cikkelynek a teljesítését illetően nincsenek.

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy igények általánosságban lehetnek. De még nem nyújtották be őket. Hogy benyújtják-e őket vagy sem attól függ, hogyan teljesíti a magyar kormány az egyezmény 13. cikkelyét a szövetséges államok viszonylatában.

Key tábornok támogatja Edgcumbe tábornokot és kijelenti, lehet, hogy kormánya is követeléseket akar majd támasztani a magyar kormány felé, legalább az olajkitermelő telepekért és az elektromos üzemekért.[19]

Szviridov tábornok azt javasolja, fogadjanak el egy ilyen határozatot:

Részünkről, szovjet részről a 12. cikkely teljesítését illetően nincsenek külön igények. Ami az USA és Nagy-Britannia képviselőit illeti, követeléseik még nem derültek ki.

Key és Edgcumbe tábornok egyetértenek.

Szviridov tábornok: Rátérünk a [fegyverszüneti] egyezmény 13. cikkelyére.

Ezen cikkely alapján a magyar kormánynak helyre kell állítani az Egyesült Nemzetek és magyar területen lévő állampolgáraik törvényes jogait és érdekeit a háború előtti formában, valamint teljes épségben vissza kell adni tulajdonukat.

Sajnos nincsenek adataim arról, a magyar kormány hogyan állítja vissza az Egyesült Nemzetek és többek között Anglia és az USA érdekeit. Ezzel a kérdéssel egy külön magyar bizottság foglalkozik az angol és amerikai képviselőkkel együtt, ezért hálás leszek Edgcumbe és Key tábornoknak, ha tájékoztatást adnak ebben az ügyben.

Azt tudom mondani, hogy a magyar kormány nem tett meg mindent az egyezmény e cikkelyének teljesítése érdekében. Ez mindenekelőtt azzal magyarázható,

[18] A csehszlovák-magyar jóvátételi megállapodás megkötésére 1946. április 6-án, a jugoszláv egyezmény aláírására pedig 1946. május 11-én került sor. Bizonyos előszállítások azonban már az egyezmények megkötése előtt is történtek. Mindkét ország hozzájárult – a Szovjetunió példáját követve – a szállítások határidejének 8 évre való kitolásához. Cicmil ezredes 1946. augusztus 12-én közölte a magyar kormánnyal a jugoszláv kormány augusztus 8-i ilyen értelmű határozatát. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-9330.)

A csehszlovákok számára a jóvátételi szállítások 1949-ben fejeződtek be. Ezt az úgynevezett csorba-tói egyezmény rögzítette. A Jugoszláviába irányult jóvátétel teljesítése a Tájékoztató Iroda Jugoszláviát megbélyegző 1949. november 16-i igaztalan határozata folytán elakadt. Rendezésére csak az 1956-ban kötött megállapodások után került sor. (A magyar jóvátétel és ami mögötte van... 14–15.)

[19] Az angol politikai misszió már 1945 tavaszán átnyújtott a magyar kormánynak egy 66 tételből álló jegyzéket az angol, illetve a brit birodalmi személyek, társaságok tulajdonát képező, s a háború idején is Magyarországon maradt vagyonok visszaigényléséről. Ebben a jegyzékben szerepelt többek között a Telefongyár A. G., az Angol-Magyar Bank, a Budapesti Selyem és Fonal Nagykereskedelmi Rt., az Angol-Magyar Cérnagyár, a Shell Kőolaj Rt., a Wenckheim birtokok (1400+168 hold), a Zagyvapálfalvi Üveggyár, a Ferenc Csatorna Társaság 14 km-es csatornaszakasza, a Gresham-palota, az Angol-Magyar Jutafonó, a Kodak Rt., a Hutter és Lever Rt., az Elektromos Mérőműszerek Gyára Rt., a Kispesti Textilgyár.

1946 végéig azonban összesen hetven jegyzéket, kiegészítést, majd levelet küldött az angol kormány a SZEB-en keresztül a Magyarországon volt, visszaigényelt angol vagyontárgyakkal kapcsolatban. E jegyzékek megtalálhatók a Miniszterelnökség iratai között. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII.)

Természetesen az Egyesült Államok részéről is jeleztek hasonló igényeket.

hogy a gazdasági nehézségek közepette a magyar kormánynak mindenekelőtt a nehézipart kell helyreállítania, hogy erre az iparra alapozva állítsa helyre az Egyesült Nemzetek üzemeit is. Tekintettel a gazdasági nehézségekre és a magyar kormány jó szándékára az egyezmény 13. cikkelyének teljesítésében, nem kívánom szigorúan elítélni a magyar kormányt.

Mi a véleménye Edgcumbe és Key tábornoknak?

Key tábornok kijelenti, hogy a 13. cikkely teljesítését nem lehet az 12. cikkelytől elszakítva vizsgálni. Azt a részt, amelyet nem teljesítenek a 13. cikkely alapján, át kell vinni a 12. cikkely terhére.

Szviridov tábornok megkérdezi, van-e valamilyen megállapodás az USA, Anglia és Magyarország kormányai között a 13. cikkely teljesítésének határidejét és rendjét illetően?

Edgcumbe tábornok azt feleli, hogy a 13. cikkely alapján a magyar kormány semmit nem tett az Egyesült Nemzetek állampolgárai követeléseinek kielégítését illetően. Semmilyen megállapodás a magyar kormánnyal nem volt.[20] A magyar kormány létrehozott valamilyen bizottságot a tulajdon megállapítására. Ugyanakkor úgy véli, hogy a brit tulajdon megállapításának jogáról az angol kormánynak kell dönteni, és nem a magyar kormánynak.

A magyarok csak bizonyíthatják vagy vitathatják jogukat ezen javak egyik vagy másik részére.

Ez az én véleményem – jelenti ki Edgcumbe tábornok – és a kormányom álláspontja.

Key tábornok egyetért Edgcumbe tábornokkal.

Javasolja, emeljék ki, hogy ezt a cikkelyt a magyar kormány nem teljesítette.

Edgcumbe tábornok hozzáteszi, hogy a magyar kormánnyal minden tárgyalás a SZEB elnökén keresztül folyt, ahogy azt a SZEB működési szabályzata megköveteli.

A kérdés ilyen megoldása felesleges időpocsékolás. Ezért kéri, engedélyezzék, hogy a magyar kormánnyal önállóan folytassanak tárgyalásokat, a SZEB részvétele nélkül.

Szviridov tábornok: Edgcumbe tábornok összes levelét idejében elküldik a magyar kormánynak. A magyar kormány létrehozott egy különleges bizottságot. Az angoloknak joguk van, hogy közvetlenül tárgyaljanak ezzel a bizottsággal, ezért nincs semmi alapja annak, hogy megváltoztassák a már megállapított rendet.

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy az angolok ebben az ügyben minden dokumentumot és levelet el fognak küldeni a SZEB-nek, képviselőik pedig közvetlenül találkoznak, és megállapodnak a magyar kormánynak ezzel a bizottságával.

Szviridov tábornok egyetért és javasolja, hogy a magyarok és angolok ezen találkozóin legyen jelen a SZEB gazdasági részlegének képviselője is, mivel a 12. és 13.

[20] A SZEB felszólítására még 1945. március 22-én létrehozták a Külügyminisztériumban azt a részleget, amely a szövetségesek vagyonának visszaszolgáltatása ügyében is illetékes volt a SZEB-bel tárgyalásokat folytatni.

A gyárak jelentős részének szovjetek által történt lefoglalása, sőt egyes esetekben, mint például az Egyesült Izzó leszerelése miatt, a magyar kormány nem volt képes érdemi tárgyalásokat folytatni az érdekelt angol és amerikai felekkel. A MOL XIX-A-58. IV/1. dossziéba foglalt feljegyzések szerint 1946. július 16-án 50 gyár gépeinek leszerelése, nyersanyagainak elszállítása ellen tiltakozott a magyar kormány.

cikkelyek a mi Magyarország felé irányuló igényeinkről is szólnak, és szükséges, hogy minden kérdést számításba vegyenek.

Edgcumbe tábornok egyetért.

Szviridov tábornok: Áttérünk a [fegyverszüneti] egyezmény 14. cikkelyére.

E cikkely alapján a magyar kormánynak együtt kell működni az érintett kormányokkal a háborús bűnökkel vádolt személyek letartóztatásában és átadásában, valamint bíróság elé állításában.

A szovjet kormánynak különleges követelései a magyar kormánnyal szemben az egyezmény e cikkelye teljesítését illetően nincsenek.

Az amerikai hatóság által átadott [háborús] bűnösök bírósági eljárásával és az ítélet végrehajtásával a magyar kormány bebizonyította, hogy lelkiismeretesen teljesíti az egyezménynek ezt a cikkelyét.[21]

Mi a véleménye Key és Edgcumbe tábornoknak az egyezmény magyar kormány által történő teljesítését illetően?

Key tábornok érdeklődik, hogyan áll az ügye azoknak a háborús bűnösöknek, akiket Jugoszláviának adtak át.

Szviridov tábornok kijelenti, hogy pontos adatok nincsenek, de kétségtelen, hogy elítélik őket.

Key és Edgcumbe tábornok egyetértenek azzal, hogy tekintsék úgy, hogy ezt a cikkelyt a magyar kormány lelkiismeretesen teljesíti.

Szviridov tábornok: A [fegyverszüneti] egyezmény 15. cikkelye.

Az ebben a cikkelyben megjelölt valamennyi szervezetet a magyar kormány különleges rendeletével feloszlatták. Azonkívül mi felfedeztünk és feloszlattattunk olyan félkatonai szervezeteket is, mint a repülőklubok, a lövészsport és a vadásztársaságok. Az összes megmaradt társaságnak és szervezetnek a magyar kormány azt javasolta, hogy nyújtsa be működési szabályzatát, és regisztráltassa magát a Belügyminisztériumban. Ez a regisztráció a SZEB ellenőrzése alatt folyik.

Minden, amit a magyar kormánytól ezen cikkely teljesítését illetően követeltünk, életbe lépett és életbe lép, ezért több követelésünk a magyar kormányhoz nincs.[22]

Mi a véleménye Edgcumbe és Key tábornoknak?

Key és Edgcumbe tábornoknak nincs ellenvetése.

Szviridov tábornok: A [fegyverszüneti] egyezmény 16. cikkelye az időszaki és nem időszaki irodalom kiadását, behozatalát és terjesztését, színházi előadások és mozifilmek színrevitelét, a rádióállomások, posta, távíró és telefon működését érinti.

[21] L. a 81/1945. sz. rendeletet (*Magyar Közlöny*, 1945. február 5.) és a 4770/1945. sz. ME. rendelet (*Magyar Közlöny*, 1945. július 17.) L. még a kormány által a háborús bűnökről készített jegyzékeket (DMB mt. jkv. A. kötet 203–204. és 329–331.) és az azokat kiegészítő, a sajtóban közölt további 172 háborús bűnöst felsoroló jegyzékeket, illetve a Szabad Nép 1945. augusztus 3-i számában megjelent *Budapestre hozzák a tíz háborús főbűnöst* c. cikket.

[22] A fasiszta jellegű pártok, egyesületek feloszlatásáról az 529/1945. sz. ME. rendelet (*Magyar Közlöny*, 1945. március 17.) intézkedett. Később az 1946. márciusi belpolitikai feszültség idején a kormány ismételten foglalkozott e kérdéskörrel. L. az 1946. július 24-i ülés jegyzőkönyvének 3. és 13. sz. jegyzetet.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság az időszaki és nem időszaki irodalom, a színházak, mozi, posta, távíró, telefon és rádióállomások előzetes ellenőrzését megszüntette. Csak utólagos ellenőrzés van. Ez arról tanúskodik, hogy a magyar kormány, a sajtó és az egész magyar társadalom, általában nem sérti meg az egyezménynek ezt a cikkelyét. Az egyezmény e cikkelye megsértésének egyes eseteiben (utólagos ellenőrzésünk eredményeképpen) a megsértőkkel szemben szigorú intézkedéseket hozunk. De ezek csak egyes esetek, és összességében ki kell jelentenünk, hogy a magyar kormány teljesíti az egyezménynek ezt a cikkelyét.[23]

Ezzel kapcsolatban mi a véleménye Edgcumbe és Key tábornokoknak?

Key és Edgcumbe tábornok egyetértenek.

Szviridov tábornok: A [fegyverszüneti] egyezmény 17. cikkelye.

Ez a magyar polgári közigazgatás helyreállítását irányozta elő olyan mértékben, ahogyan Magyarország területe felszabadul a német fasisztáktól és Szálasiék magyar csapataitól. Nem sokkal Magyarország területének felszabadítása után a polgári közigazgatást helyreállították az állam egész területén és a magyar kormánynak teljes lehetőséget biztosítottak az ország irányítására.

Nincs kétség azt illetően, hogy az egyezménynek ez a cikkelye teljesült.[24]

Key tábornok érdeklődik, hogy vannak-e most SZEB-megbízottak a megyékben.

Szviridov tábornok: Igen, az egyezmény még érvényben van, és ezért a megbízottak a helyükön vannak. Ily módon az egyezmény 17. cikkelye teljesült.

Key és Edgcumbe tábornok egyetértenek.

Szviridov tábornok: A [fegyverszüneti] egyezmény 18. cikkelye Szövetséges Ellenőrző Bizottság létesítéséről szól, amelynek hivatása, hogy figyelemmel kísérje a fegyverszüneti egyezmény teljesítését. A SZEB székhelye Budapest.

Ezzel a fegyverszüneti egyezmény cikkelyei [teljesítésének] elbírálását befejezettnek tekintem.

Következtetésem: Az egyezmény teljesítését illetően összességében nem lehetnek különösebb kifogásaink a magyar kormánnyal szemben.[25]

[23] A fasiszta szellemű sajtótermékek betiltásáról az 530/1945. sz. ME. (*Magyar Közlöny*, 1945. március 17.) s ennek végrehajtásáról az 1330/1945. rendelet (*Magyar Közlöny*, 1945. május 1.) intézkedett. A fasiszta tárgyú és szovjetellenes könyvek, filmek, zeneművek első jegyzéke a *Magyar Közlöny* 1945. június 17-i, a második jegyzék a június 23-i számában jelent meg. Később még további két jegyzéket adtak ki. A betiltásokkal kapcsolatban létrehozott bizottság munkájáról l. a MOL XIX-A-1-j 1945-XXI-11 710. sz. ügyiratot.

A magyar rádió adásának megkezdését 1945. május 1-jével engedélyezte a SZEB, engedélyezte a magánhasználatú rádiók üzemben tartását is, elrendelte a korábban zár alá vett rádiók visszaszolgáltatását. (*Kis Újság*, 1945. május 1.; *Kossuth Népe*, 1945. május 20.)

A postai távíró- és telefonösszeköttetés, valamint a nemzetközi kapcsolatok helyreállításáról l. az 1945. augusztus 22-i ülés 7., a szeptember 24-i ülés 4., az október 10-i ülés 7., a november 28-i ülés 1., az 1946. március 6-i ülés 11. és az augusztus 15-i ülés 4. napirendi pontját.

[24] 1945 májusában még érvényben volt a Gönc-Hercegszántó közötti katonai záróvonal. A magyar kormány a katonai helyzet alakulására tekintettel sürgette ennek a feloldását, a magyar közigazgatás megszervezését és főleg a gazdasági egységek feletti rendelkezési jog visszaszerzését. A záróvonal miatt a kormány is csak 1945 áprilisában tudta áttenni székhelyét Debrecenből Budapestre. (DMB mt. jkv. A. kötet. 310., 414.)

[25] A SZEB szervezetéről l. a DMB mt. jkv. A k. 193., 201–202., ellátásáról többek között uo. 252., 369., 425.,; B. k. 209., 312., 326–330., 402.

Key és Edgcumbe tábornok egyetértenek Szviridov tábornok következtetésével.

Key tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak az egyezmény jó, cikkelyenkénti áttekintését.

Azt javasolja, hogy a jövőben ne az összes cikkelyt tekintsék át, hanem csak 2-3 cikkelyt, amelyek még a teljesítés stádiumában vannak.

Edgcumbe tábornok egyetért Key tábornokkal, és szintén megköszöni Szviridov tábornoknak a jó tájékoztatást.

Szviridov tábornok: A következő napirendi pont Magyarország gazdasági és pénzügyi helyzete.

Key és Edgcumbe tábornok már nemegyszer javasolták, hogy kérjük, a magyar kormány terjesszen be egy jelentést a SZEB-nek az ország gazdasági helyzetéről és a kormány tervéről a helyzet javítására.

Válaszom: Magyarország gazdasági és pénzügyi helyzete, valamint a kormány tervei, rendeletei és intézkedései a helyzet javítására a hivatalos magyar sajtóban rendszeresen megvilágításra kerülnek. A kormány semmit nem titkol el a magyar nép és a SZEB elől, és többet, mint amit a sajtó ad, a magyar kormány nem tud adni. Ez a miniszterelnök és helyettesének közlése.[26] Ezért nincs értelme, hogy a SZEB különleges jelentést követeljen a magyar kormánytól a gazdasági helyzetről. Azonkívül ez nem is a SZEB feladata. Ezt a tábornok uraknak a múltkori ülésen elmondtuk. Javaslom az április 8-i és 9-i magyar újságokat, amelyben megtalálhatók a magyar kormány tervei az ország gazdaságának helyreállítására.[27]

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy kormányát érdekli ez a kérdés. Ezért, ahogyan azt [Szviridov] kifejtette, közli kormányával.

Key tábornok ezt a választ nem tartja kielégítőnek. Nem feltételezi, hogy a magyar kormánynak ne volnának tervei az ország helyzetének megjavítására. Mi – mondja Key – segíteni akarunk Magyarországnak, és felelősséget érzünk helyzetéért. Ha a magyar kormány kijelenti, hogy minden tervüket közreadják a sajtóban, akkor ez durva válasz. Úgy vélem, hogy a kormány ahelyett, hogy magára vállalná a felelősséget az ország helyzetéért, a Szovjetunió, az USA és Anglia jóindulatára és segítségére számít.

Szviridov tábornok: Egyszerű választ kaptam. A kormány valamennyi intézkedése rendeleteikben fejeződik ki, amelyeket közölnek az újságok.

Egész sor intézkedést hoztak az ország ellátására. Folyik a munka a kereskedelmi egyezményeket illetően. Ami a pénzügyeket illeti, ezzel kapcsolatban még semmi nem történt.

Key tábornok kijelenti, hogy jogunkban áll ellenőrizni a magyar kormányt. Köteles teljesíteni a [fegyverszüneti] egyezményt. Felelősséget visel a Szovjetunió, Anglia és az USA előtt.

Szviridov tábornok még egyszer kijelenti, hogy a magyar kormány minden terve a gazdasági helyzet megjavítására a sajtóban megtalálható és más adatai nincsenek.

[26] Az utalás Rákosi Mátyásra vonatkozott.

[27] A Szabad Nép már 1946. április 7-én közölte – az elsősorban Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter irányításával kidolgozott gazdasági stabilizációs kormányprogramot.

Szviridov tábornok rátér a következő napirendi pontra – a német aktívák átadása a Szovjetuniónak.

(A kérdést Key tábornok vetette fel.)

Szviridov tábornok kéri Key tábornokot, hogy pontosítsa a kérdés tartalmát.

Key tábornok kijelenti, hogy nem szándékozik bírálni a német aktíváknak a Szovjetunió részére történő átadását. Csak azt hangsúlyozza, hogy a magyar kormánynak rendeleteiben nem kell a Szövetséges Ellenőrző Bizottságra hivatkoznia. Ez a magyar kormány és a Szovjetunió ügye, és a SZEB-re semmilyen hivatkozásnak nem kell lennie.

Szviridov tábornok megígéri, hogy megvizsgálja az ügyet, és kijavítják a magyar kormány által elkövetett hibákat.[28]

Szviridov tábornok: A következő kérdés Magyarország vasúti gördülőállományának összeírása.

Key tábornok szeretne a magyar kormánytól adatokat kapni Magyarország vasúti gördülőállományának összeírásáról.

Másodszor közlöm: A SZEB nem rendelkezik ezekkel az adatokkal. A magyar kormánynak sincsenek még adatai. Amikor a magyar kormány ezt az összeírást végrehajtja, meg lehet adni a szükséges adatokat Key tábornoknak. A magyar kormány tervez ilyen összeírást.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy az összeírással foglalkozó nemzetközi bizottság nagyon szeretne adatokat kapni Magyarországra vonatkozóan. Ezért fel kell hívni a magyar kormány figyelmét ilyen összeírás elvégzésének szükségességére. Egyidejűleg emlékeztet arra, hogy a vasúti gördülőállomány összeírása 1945. december 28-án megtörtént.[29]

Szviridov tábornok: 1945. december 28-án a katonai parancsnokság végezte el az összeírást. Azt írták össze, ami a Szovjetunióé. Teljes adatokat Magyarországra vonatkozóan ennek az összeírásnak az eredményeképpen nem kaptak.

Edgcumbe tábornok javasolja, hogy állapítsanak meg a magyar kormány számára egy pontos határidőt az összeírásra.

Szviridov tábornok megígéri, hogy beszél erről a közlekedésügyi miniszterrel.

Szviridov tábornok áttér az 5. napirendi pontra: a magyar rendőrség létszáma és összetétele.

Key tábornok urat érdekli a magyar rendőrség létszáma, valamint a rendőrség egyes ágainak kötelezettségei.

[28] Szviridov tábornok ez utóbbi mondatából úgy tűnik, mintha a magyar kormány hibája folytán vettek volna át a szovjet szervek nem német, hanem egyes esetekben angol, illetve amerikai tulajdonban volt vállalatokat. Valójában a vállalatokat a Vörös Hadsereg térfoglalásával szovjet felügyelet alá helyezték, s a magyar fél tiltakozása ellenére, esetleg tudta nélkül kezdték meg a leszerelésüket. (L. például a DMB mt. jkv. A. k. 26. sz. jegyzőkönyv a) mellékletének 52–53. jegyzetében szereplő eseteket.)

[29] L. erre vonatkozóan az 1945. december 28-i ülés jegyzőkönyvének 4. napirendi pontját, valamint az 1946. július 15-i ülést és 10. sz. napirendi pontját és jegyzetét.

Válaszolok: A magyar rendőrség 37 000 főt számlál. A teljes rendőrség állami, a belügyminiszternek rendelődik alá. Más minisztériumoknak rendőrségük nincs. Hány ember van a politikai rendőrségben, a gazdasági rendőrségben, nem tudjuk, minket nem érdekelt. A rendőrség különböző ágainak rendeltetése teljesen világos: megőrizni a magyar állam demokratikus rendjét minden tekintetben: politikailag, gazdaságilag és általában. Erre nekik általános rendőrségük van, politikai rendőrség és gazdasági rendőrség.

Key tábornok kijelenti, hogy ha egyszer csökkenteni kell a hadsereg létszámát, akkor csökkenteni kell a rendőrségét is.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy fel lehet adni ezt a feladatot a magyar kormánynak.

Key tábornok kijelenti, hogy számára nem teljesen világosak a céljai és a feladatai a politikai rendőrségnek egy ilyen kis országban. Amerikában például a lakosság sokkal több, és semmiféle politikai rendőrség nincs.

Edgcumbe tábornok javasolja, hogy vessék fel a politikai rendőrség csökkentésének kérdését, ami kétségtelenül kedvező hatással lesz az ország gazdaságára.

Szviridov tábornok egyetért azzal, hogy vesse fel ezt a kérdést a belügyminiszter előtt.

Szviridov tábornok: Áttérünk a 6. napirendi pontra – a svábok áttelepítése.

Key tábornokot érdekli a svábok átszállításának menete, valamint szeretne választ kapni azokra a panaszokra, amelyek az áttelepítendő sváboktól érkeznek.

Válaszolok: Április 20-ig 41 000 svábot szállítottak ki, 44 vasúti szerelvényt indítottak útnak.[31] A további áttelepítést a kormány gyorsabb tempóban akarja lebonyolítani – naponta két vasúti szerelvényt [akar elindítani]. De ehhez a magyar kormány kéri az amerikai megszálló hatóságok hozzájárulását.

Az áttelepítendő svábok panaszairól nincsenek adataink. A belügyminiszternek szintén nincsenek ilyen adatai. Kérem Key tábornokot, hogy adja meg a tényeket, kivizsgáljuk őket, és az eredményről tájékoztatjuk. A kitelepítési rendelet 7. paragrafusának[32] teljesítését illetően utasítást adtunk a belügyminiszternek, hogy nemcsak ezt a paragrafust, hanem az egész rendeletet sincs joga senkinek megsérteni.

Key tábornok kijelenti, hogy a vasúti szerelvények számának kettőre emelése jelentősen megjavítja a dolgot. Megígéri, hogy megkéri az amerikai megszálló hatóságok engedélyét ebben az ügyben. Szviridov tábornok válasza őt kielégítette.

[31] A brit változat szerint április 22-ig 41 500 svábot telepítettek át Németországba, és 45 vasúti kocsiban szállították őket.

[32] A németek kitelepítése tárgyában kiadott 12 330/1945. sz. ME. rendelet (*Magyar Közlöny*, 1945. december 29.) 7. §-ára vonatkozott az utalás. Ez kimondta, hogy a kitelepítés végrehajtásával kapcsolatosan szükséges részletes szabályokat – az érdekelt miniszterekkel egyetértésben – a belügyminiszternek kellett megállapítania. Az áttelepítésre kötelezettek névjegyzékéről, vagyonuk leltározásáról és megőrzésekről, valamint elszállításukról a 70 010/1946. BM. rendelet (*Magyar Közlöny*, 1946. január 15.), az áttelepítés zavartalan lebonyolítása érdekében szükségessé vált forgalmi korlátozásokról a 70 020/1946. BM. rendelet (*Magyar Közlöny*, 1946. január 29.), míg a közigazgatási hatóságoknak a kitelepítéssel kapcsolatos feladatairól az 154 845/1946. BM. rendelet (*Magyar Közlöny*, 1946. április 7.) intézkedett.

Szviridov tábornok: A következő kérdés a hajózás helyzete a Dunán. (A kérdést Key tábornok vetette fel.)

Key tábornokot érdekli a dunai hajózás.

Key tábornok kijelenti, hogy szeretne tudni a bejelentésről, amelyet a SZEB nevében tettek a dunai hajózás megnyitásáról.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy ilyen bejelentést a SZEB soha nem tett. Azonkívül a SZEB nem foglalkozott és nem fog foglalkozni a dunai hajózási rend kérdéseivel.

Key tábornok megkérdezi, hogy ki irányítja a dunai hajózás szabályozását a fegyverszünet időszakában.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy ez a kérdés nincs eldöntve. Ami a hajóút aknakotrását illeti, azzal a dunai flottilla foglalkozott. Az közölte a magyar kormánnyal, hogy a hajózó utat megtisztították. Egyébként ki lehet jelenteni, hogy minden flotta a saját vizén hajózik.[33]

Szviridov tábornok: Áttérek a következő kérdésre – az amerikai javak Magyarország által történő felhasználása a jóvátétel fizetése érdekében. Kéri Key tábornokot, hogy ismertesse a kérdés lényegét.

Key tábornok azt mondja, a magyarországi amerikai vállalatoknak meg kell kapniuk a termelés egy részét, hogy egy alapot kapjanak abból a célból, hogy valutájuk legyen az elhasználódottak helyett [új] berendezések beszerzésére, a berendezések javítására stb.

Szviridov tábornok kijelenti, számára érthetetlen, hogy ezt a kérdést miért a SZEB ülésén vetik fel. Az amerikai üzemek Magyarországon a magyar kormánnyal való meghatározott megállapodás alapján dolgoznak. Ha ezek a feltételek nem felelnek meg az üzemeknek, akkor forduljanak a magyar kormányhoz és ne a SZEB-hez.

Key tábornok azt mondja, ez két vagy három amerikai üzemet érint (Standard-Electric, Maort[34]), amelyeknek a termelése jóvátételi fizetésre megy.

Ilyen esetben a magyar kormányhoz kell fordulni, hogy adja át a külföldi valuta egy részét, vagy hagyja meg a termelés egy részét, amelyet el lehet adni valutáért, és azután ezen beszerezni a gépi berendezéseket.

Szviridov tábornok megkérdezi, hogy kapnak-e a vállalatok nyereséget.

Key tábornok azt feleli, hogy nyereséget kapnak, de pengőben, pengőért pedig nem lehet gépet beszerezni.

Edgcumbe tábornok azt javasolja, hogy alaposan gondolják át ezt a kérdést.

[33] A dunai hajózás kérdésével – elsősorban a hídroncsoktól és az aknáktól való megtisztítást illetően – más alkalommal is foglalkozott a SZEB. A SZEB jegyzőkönyveinek angol nyelvű kiadásából (Documents of the meetings 144.) kitűnik, hogy a Duna jugoszláv szakaszán és a magyar szakaszon is a határokon belül járhattak az adott nemzet hajói – az aknakutatástól függően.

[34] A Maort, azaz a Magyar-Amerikai Olajipari Rt. 1938-ban alakult. Az iparügyi miniszter 79 997/11-1942. sz. rendelete alapján a társaság Magyarország területén volt minden vagyonát és személyzetét az Államkincstár átvette használatra. 1945 után formailag visszakapták az eredeti tulajdonosok. 1949-ben államosították.

A Standard Electric eredetileg angol érdekeltségű vállalat volt (l. az 1946. március 6-i értekezlet 11. sz. jegyzékét), majd az ITT amerikai cég leányvállalata lett Standard Villamossági Rt. néven.

Szviridov tábornok kijelenti, hogy a SZEB nem döntheti el ezt a kérdést.[35]

Szviridov tábornok: Áttér a következő napirendi pontra – néhány magyar újság barátságtalan viszonya a brit sajtóhoz. (A kérdést Edgcumbe tábornok vetette fel.)

Edgcumbe tábornok emlékeztet ez év március 12-i, a SZEB-nek küldött levelére.[36] A magyar újságok helytelenül világítanak meg néhány tényt. Korábban megállapodtak abban, hogy hasonló esetek ismétlődése esetén az újságot betiltják. Ez idáig választ nem kapott. Szeretne választ kapni ebben az ügyben.

Szviridov tábornok közli, hogy a teljes anyagot, amit Edgcumbe tábornoktól kapott, elküldte a marsallnak. Az utóbbi megismerkedett vele, és javasolta, hogy a legszigorúbban figyelmeztessék az újság szerkesztőjét, hogy hasonló eset még egyszer ne forduljon elő. Közölte, hogy hívatta a Szabad Nép szerkesztőjét, és a legszigorúbban figyelmeztette. Azonkívül beszélt erről a Kommunista Párt titkárával, Rákosi úrral is.

Az utóbbi hónapban hasonló eset az újság részéről nem fordult elő.

Edgcumbe tábornok közli, hogy elégedett ezzel a válasszal, és ha az újság részéről hasonló jelenségek megismétlődnek, közli Szviridov tábornokkal.[37]

[35] Szviridov tábornok azért hárította el az amerikaiak igényét, mivel a honvédelemről szóló 1939. évi II. tc. 107. §-ának (5) bekezdése alapján a magyar kormány a honvédség szükségleteinek kielégítése céljából a külföldi tulajdonú vállalatok termelését igénybe vette – s amennyiben valamely vállalat nem tett eleget előírásainak –, úgy ezeket vezető kijelölésével saját felügyelete alá vonhatta. A nyugati érdekeltségű vállalatok esetében ez 1942 januárjában be is következett. 1945 után a szovjet fél nyugati szövetségeseinek tulajdonaként vonta ki a magyar állam kezeléséből e vállalatokat, s állította a Németország ellen viselt háború szolgálatába. Formailag tehát a magyar kincstár kezelésében voltak ekkor ezek a vállalatok, de gyakorlatilag a szovjetek érdekeit szolgálták, s az amerikaiak tulajdonába való visszaadásukra – a megfelelő elszámolások után – csak akkor kerülhetett sor, amikor a magyar fél visszanyerte azok feletti szabad rendelkezési jogát. L. ezzel kapcsolatban a DMB mt. jkv. 37. sz. jegyzőkönyvének 32–33. napirendi pontját és jegyzeteiket.

[36] Edgcumbe tábornok említett levelében arra hívta fel a SZEB elnökének figyelmét, hogy a *Szabad Nép* és a *Jövendő* olyan cikkeket közöl, amelyek szándékosan barátságtalanok Nagy-Britannia irányában, és elferdítik a tényeket. A tábornok hangsúlyozta, hogy nem áll szándékában korlátozni a sajtószabadságot, de meggyőződése, hogy a SZEB nem engedheti meg a SZEB-ben képviselettel rendelkező államok ellen irányuló provokációs kommentárok közlését. Szerinte a hasonló közlések nemcsak árnyékot vetnek a SZEB-re, hanem az a szándékuk, hogy éket verjenek a szövetségesek közé. A tábornok azt javasolta a testület elnökének, közöljék a magyar kormánnyal, hogy a miniszterelnök 1946. január 10-i levelében foglalt kötelezettségek teljesítése nem a kívánatos módon történik, és azt indítványozta, hogy a SZEB adjon utasítást a magyar kormánynak, figyelmeztesse az említett két újság tulajdonosát: amennyiben a három szövetséges hatalmat érintő cikkeikre a jövőben is panasz lesz, az újságokat betiltják. Edgcumbe leveléhez mellékelte az általa kifogásolt cikkek listáját. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 21a. gy. 71.)

[37] Feltehetőleg a Kommunista Párt napilapjának, a *Szabad Nép*nek 1946. március 3-i számában megjelent *A három nagy legkisebbike* című cikkre gondolt elsősorban. Ez többek között rámutatott arra, hogy miközben az Egyesült Államok előretört, Anglia fokozatosan gyengült, India, Egyiptom, Palesztina kikerült gyámsága alól, ezek az államok a hitelezői lettek, adósságai megnövekedtek. A Tory párt a britek elnyomásával, az imperialista politika folytatásával próbálta biztosítani az uralkodó rétegek érdekeit, ugyanakkor az 1945 júliusában kormányra került új kormány sem változtatott a politika irányzatán. Anglia egyrészt az amerikaiaknak a Szovjetunió ellen fordításán fáradozott, másrészt a nyugati blokk megszervezésére tett kísérleteivel legfőbb gazdasági versenytársa, az Egyesült Államok ellen fordult. „Ez az angol politika – írta a *Szabad Nép* – a jelek szerint csődöt mondott."

Szviridov tábornok: A következő napirendi pont – belépési engedély [azonosító igazolvány] az amerikai képviselet személyi állománya számára. (A kérdést Key tábornok vetette fel.)

Key tábornok kéri, hogy oldják meg képviselete személyi állománya belépési engedélyének [azonosító igazolványának] kérdését.

Válaszolok: A belépési engedélyeket [azonosító igazolványokat] elvettük, mert azok Budapesten nem szükségesek. A városban a mozgás éjjel egy óráig és reggel 5 órától mindenféle engedély nélkül engedélyezett. Magyarország más városaiba történő utazáshoz, amint ezt szabályozták, bejelentést kell majd tenni a SZEB vezérkari főnökének és ő haladéktalanul ki fogja adni a belépési engedélyt vagy a kiküldetési igazolványt az Ön képviselőinek. Ebben a viszonylatban az amerikai és a brit képviselet tisztjei és a diplomáciai missziók hivatalnokai azonos elbírálásban lesznek a mi orosz tisztjeinkkel. Ugyanez vonatkozik a tudósítókra is.

Ezt a rendet szovjet parancsnokságunk állapította meg a teljes megszállási zónára, és nincs jogunk azt megsérteni. Akkor nem fogják az Önök tisztjeit és diplomáciai missziójuk képviselőit feltartóztatni sem Szolnokon, sem Baján, sem Pécsett, sem a Balatonnál stb. Ezek a feltartóztatások számunkra nagyon kellemetlenek.

Key tábornok kijelenti, hogy nehézségek lehetnek Budapest határain túl.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy ez Nagy-Budapestet érinti. Ami a vidékre történő utazást illeti, a katonai parancsnokság mindenki számára egyforma szabályt állapított meg: Magyarország bármely pontjára a beutazás csak a SZEB stábja parancsnoka által kiadott belépési engedéllyel engedélyezett.

Ezt a rendelkezést a megszálló csapatok katonai parancsnokságától kaptuk. Ilyen rend van Ausztriában, Németországban, Olaszországban is.

Key tábornok kijelenti, hogy ez a rend neki nem felel meg, mivel úgy véli, egyéves itt-tartózkodás után nem kell ilyen korlátozásokat bevezetni az országban történő mozgásban.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy ezt a rendet a katonai parancsnokság állapította meg. Minden tisztünk mindig úgy utazik, hogy van a kezükben dokumentum. Ez nem megnehezíti, hanem megkönnyíti a helyzetet, mivel senki senkit nem fog feltartóztatni.

Edgcumbe tábornok azt javasolja, az egyszeri engedélyek helyett adjanak ki állandó engedélyt a Magyarországon történő szabad mozgásra.

Key tábornok kijelenti, hogy Szviridov tábornoknak nyilván van valami oka, ami miatt ezeket a korlátozásokat bevezeti.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy az utazásra jogosító engedélyek kiadása nem korlátozás, hanem ellenkezőleg, lehetőséget ad az esetleges félreértések kizárására, amelyek a mindenféle engedély nélküli mozgás esetén előfordulhatnak.

Március 7-én a *Szabad Nép* – a *Novoje Vremja* nyomán – ismét támadta az angol külpolitikát, miként Churchill Fultonban tartott beszédével foglalkozó március 8-i cikke is hasonló jellegű volt.

Edgcumbe tábornok, a SZEB jegyzőkönyveinek angol nyelvű kiadásában (Documents of the meetings 145.) szereplő szöveg szerint a fegyverszüneti egyezmény 16. pontjának előírásaira hivatkozott. Eszerint minden magyar publikációt, filmet stb. csak a Szövetséges Legfelsőbb Parancsnokság előzetes engedélye alapján lehetett nyilvánosságra hozni.

Ellenkező esetben – mondja Szviridov tábornok – nem tudom magamra venni a felelősséget azért, ha engedély nélkül fel fogják tartóztatni, megállítják, visszaküldik stb.

Edgcumbe tábornok azt javasolja, vitassák meg még egyszer ezt azután, hogy az új rend szerinti mozgásban tapasztalatot gyűjtöttek.

Szviridov tábornok áttér [a következő] kérdésre – az amerikai és angol képviselők letelepedése Budapest csapatkörleteiben, a Balatonnál és Magyarország más helyein.

Néhány bejelentést kaptam a szovjet csapatok parancsnokságától, hogy az amerikai képviselők villákat bérelnek különböző Budapest környéki helyeken és a Balatonnál, nem számolva azzal, hogy a kerületet csapataink foglalják el. Ez szükségtelen incidensekre vezet, hiszen a csapatkörleteknek saját rendjük van, saját belépési engedélyeik, saját ellenőrző pontjaik, és a csapatok nem adnak jogot arra, hogy megsértsük ezt a rendet. Azonkívül a belépést a katonai körletbe egyszerűen meg fogják tiltani.

Ezért kérem a következő rend betartását:

1. A beköltözést és átköltözést (a házak elfoglalását) Budapesten Zamercev vezérőrnagy, városparancsnokon és a SZEB stábja parancsnokán, Levuskin vezérőrnagyon keresztül végezzék.

2. A letelepedést (nyaralók, villák bérlése) Budapesten kívül és általában Magyarország területén (Balaton, Vác, Visegrád és más körzetek) a SZEB stábja parancsnokán, Levuskin vezérőrnagyon keresztül végezzék.

Ilyen feltételek mellett senki nem kerül be a csapatok által elfoglalt területre, és nem lesz semmilyen incidens a szovjet [katonai] parancsnoksággal.

Kérem a tábornok urakat, hogy erről a rendről tájékoztassák diplomáciai misszójukat (Schoenfeld és Gascoigne urakat). Ha ezeket a feltételeket nem teljesítik, akkor elkerülhetetlenül félreértések és incidensek lesznek. A parancsnokság május 1-jei határidőt állapított meg. Május 1-jétől úgy fogjuk tekinteni, hogy a katonai körzetekben más országok képviseletéről és missziójából senki nem lakik.

Többek között: Budapesten a XII. kerületben mindig voltak csapatok és most is ott vannak a csapatok a stábjukkal. Ott egy kis területet foglaltak el, a következő határokon belül: Szlacsar [Széher] utca, Nyéki utca, a villamosvonal a Völgy utcán és a Kovács utca. Ebben a kerületben a Tárogató utcában a 63/a és 63/b szám alatt az amerikai missziótól laknak ott asszonyok, a 61. számú házat pedig az angol képviselők foglalják el.

A katonai parancsnokság kéri, hogy képviselőiket költöztessék át a szomszédos kerületbe, a városparancsnok biztosít nekik más házakat.[38]

[38] A Tárogató utca 63/b-nél a szovjet katonai hatóságok már 1946. április 17-én megjelentek, azt állítva, hogy az épület beleesik a tervezett szovjet katonai körzetbe, és a SZEB-ben történt megállapodásra hivatkozva követelték, hogy az amerikaiak április 20-ig hagyják el a házat. Key tábornok ebben az ügyben 1946. április 18-án levéllel fordult Szviridov altábornagyhoz, és tiltakozott az eljárás ellen. A szovjet katonai hatóságok április 24-én ismét megjelent az épületnél, és a birtokbavételről jegyzőkönyvet is készítettek. Az amerikai diplomácia véleményét a misszió munkatársai által elfoglalt épületek tervezett szovjet birtokbavételéről Key 1946. április 26-án tudatta Szviridov altábornaggyal. Key egyidejűleg azt kérte az altábor-

A másik eset: Palmer úr, az amerikai diplomáciai misszió titkára villát bérelt Tihanyban, a Balatonnál, kétségtelenül tudva, hogy ott körös-körül a mi csapataink állnak. Kérem Key tábornok urat, adja át a szovjet [katonai] parancsnokság kérését Schoenfeld úrnak, hogy Palmer úr a SZEB utasítására keressen más helyen villát magának.

Kérem, magyarázzák el tisztjeiknek és diplomáciai misszióik képviselőinek, hogy minden költözést a SZEB vezérkari főnökén keresztül kell végezni, akkor senki sem kerül véletlenül katonai körzetbe és semmilyen incidensünk nem lesz.

Hogy ebben gyorsan eligazodjunk, kérem, küldjék el a SZEB vezérkari főnökének, Levuskin tábornoknak azokat a címeket, ahol Budapesten lakásuk van, valamint ahol Budapesten kívül villát bérelnek az Önök összes tisztjei, diplomáciai misszójuk munkatársai és képviselői.

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy ezt az igényt írásos formában szeretné megkapni, hogy pontosítsa, kik laknak ezekben a házakban, és hogy megoldja a kérdést. Hozzáteszi, hogy nehézségeik vannak a lakásalapot illetően, ezért nem lesz könnyű végrehajtani az átköltöztetést.

Szviridov tábornok kijelenti, hogy a [város]parancsnok biztosítja az átköltözést. Azonkívül közli, megtiltotta, hogy bárki az amerikaiak és angolok által elfoglalt házakba járkáljon, és ott tárgyalásokat folytasson, mivel ezt a kérdést a SZEB oldja meg.

Edgcumbe és Key tábornokok kijelentik, hogy pontosítják ezt a kérdést, és közlik döntésüket.

Szviridov tábornok bejelenti, hogy Key tábornok közölte munkatársainak címét, és kéri Edgcumbe tábornokot is, hogy adja meg munkatársai címét. Akkor lehet szabályozni az elhelyezés kérdéseit.

Szviridov tábornok: A következő napirendi pont. Ismeretes-e Edgcumbe tábornok számára, hogy az angol diplomáciai misszió sajtóattaséja bulletinjüket szétküldi a vidéki újságok szerkesztőségeinek, valamint magyar magánszemélyeknek?

Edgcumbe tábornok: Tudja, hogy ilyen bulletint kiadnak, de a terjesztéséről nem hallott.

Szviridov tábornok: Jelentést kaptam [vidéki] megbízottjainktól arról, hogy az angol diplomáciai misszió sajtóattaséja naponta küldi a bulletineket a vidéki újságoknak és magánszemélyeknek. Ellenőrzés végett elküldtek néhány ilyen bulletint.

A SZEB szovjet része és a szovjet követség semmiféle bulletint vagy saját újságot Magyarországon nem terjeszt és a magyar lakosság között propagandát nem folytat,

nagytól, hogy amíg az amerikai kormánytól az utasítás meg nem érkezik, ne tegyenek semmilyen lépést az amerikai misszió által elfoglalt épületeket illetően. Ezt a kérést – miután május 4-én Szviridov megint kérte az épületek átadását – Key május 6-án megismételte. 1946. május 11-én a moszkvai amerikai ideiglenes ügyvivő is levéllel fordult ebben az ügyben Lozovszkij külügyminiszter-helyetteshez, amelyben értetlenségének adott hangot és kijelentette, hogy kormánya semmilyen alapot és katonai szükségszerűséget nem lát arra nézve, hogy ezeket az épületeket át kelljen adni. Az ügyvivő arra kérte a szovjet kormányt, adjon utasítást a magyarországi szovjet hatóságoknak, hogy biztosítsák az amerikai misszió tagjainak az általuk elfoglalt épületek háborítatlan használatát. Az említett levél másolatát Puskin követ és Vorosilov marsall is megkapta, de május 14-én Key tábornok hivatalosan is közölte Szviridov altábornaggyal az amerikai kormány álláspontját. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 18a. gy. 56.)

habár sokkal több lehetőségünk van erre, mint szövetségeseinknek. Amennyire én tudom, az amerikai diplomáciai misszió semmilyen bulletint nem küldözget.

Key tábornok: Igen, nem küld, de ki kell jelentenem, hogy Edgcumbe tábornok jó példát adott nekem.

Szviridov tábornok: Kérem Edgcumbe tábornok urat, hozza Gascoigne úr tudomására, hogy tiltakozunk az angol diplomáciai misszió sajtóattaséjának bulletinküldözgetése ellen és kérjük a bulletineknek a küldését abbahagyni. Senki sem adott jogot az angol diplomáciai misszionak arra, hogy bulletinjeivel a magyar közvéleményt a Szovjetunió ellen hangolja, ami pedig gyakorlatilag folyik. Minden magyar újság szerkesztőségének vannak rádió-vevőkészülékeik és kapnak híreket külföldről, ezért nincs értelme bulletineket küldözgetni.

Edgcumbe tábornok azt feleli, hogy ezek az angol lapokból vett részletek. Mivel angol újságok Magyarországra nem jutnak el, ezért ennek a bulletinnek az a feladata, hogy megismertesse a magyar lakosságot az angol sajtó anyagaival.

Key tábornok kijelenti, hogy az ilyen tilalmat a fegyverszüneti egyezmény megsértésének tekinti. Ez valamiféle cenzúra lesz, amelyet egy szövetséges állam felett léptetnek életbe.

Edgcumbe tábornok kijelenti, meg van győződve arról, hogy Gascoigne úr ezzel a kéréssel Anglia külügy-minisztériumához fordult, utóbbi pedig Moszkvához. Olyan benyomás alakul ki, mintha korlátoznák a sajtószabadságot a brit képviselet számára Magyarország területén.

Szviridov tábornok kijelenti, hogy a szabadságnak azonosnak kell lenni az oroszok, az amerikaiak és az angolok számára is.

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy nem lát semmiféle károsat ezekben a bulletinekben, mindazonáltal megígéri, hogy átadja a kérést Gascoigne úrnak.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy ezekben a bulletinekben sok olyan cikk van, amely a szovjet kormány politikáját bírálja. Az oroszok nem teszik ezt. Ők nem bírálják a brit kormány politikáját, és a magyaroknak nem küldözgetnek ilyen bulletineket.

Szviridov tábornok cikkeket mutat a bulletinekben, amelyek a Szovjetunió ellen irányulnak.

Edgcumbe tábornok kéri Szviridov tábornokot, hogy küldje el neki ezeket a bulletineket, hogy megismerkedjen velük, és levonhassa a következtetéseket.

Szviridov tábornok megígéri, hogy elküldi neki ezeket a bulletineket.[39]

Szviridov tábornok kijelenti, hogy nincs több napirendi pontja.

Key tábornok azonban kéri, adjon tájékoztatást neki arról, milyen rádiócenzúra folyik a Szövetséges Ellenőrző Bizottság utasítására. Kijelenti, tudomása van arról, hogy a SZEB részéről cenzúrát vezettek be a magyar rádióra, amire általánosságban a SZEB-nek joga van a [fegyverszüneti egyezmény] 16. cikkelye alapján. Azt szeretné tudni, hogyan valósul meg.[40]

[39] Szviridov tábornok az említett bulletineket 1946. április 26-án el is küldte Edgcumbe-nak. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 21a. gy. 71.)

[40] 1946 márciusában a szovjet katonai misszió a SZEB szerveként létrehozott egy szekciót a magyar rádió és a távíró társaság programjainak, híreinek ellenőrzésére. Ez tulajdonképpen a szovjet fél egyoldalú akciója volt – s erre utalt Key tábornok – az angol- és Amerika-barát újságírókkal szembeni ellenőrzés miatt is tiltakozva. (Documents of the meetings, 149. 240. jegyzet).

Szviridov tábornok kijelenti, hogy Ortutay [Gyula] úr, a Magyar Távirati Iroda vezetője rendelkezett arról, hogy minden rádiófellépést előzetesen írásos formában ellenőrzés végett nyújtsanak be.

Key tábornok megkérdezi, hogy ez a SZEB utasítására történt-e.

Szviridov tábornok kijelenti, hogy Ortutay úr ezt a saját kezdeményezésére tette, mivel a rádióban előfordultak fellépések a magyar kormány és a magyar demokrácia ellen. A SZEB nem tett ellenvetést az intézkedés ellen.

Azonkívül Ortutay igyekszik visszatartani az efféle rágalmazó táviratokat:

1. Az oroszok engedélyezték a magyaroknak, hogy 100 000 fős hadsereget tartsanak.
2. Az oroszok kolhozokat szerveztek.
3. Az oroszok kiszorították „a játékból" a szövetségeseket.
4. Az oroszok azt követelték, hogy vegyenek le minden amerikai zászlót Budapesten.
5. Az oroszok betörnek az amerikai házakba.
6. Tombor honvédelmi minisztert leváltották, és új, kommunista minisztert neveztek ki. A másik kommunista tábornok, Pálffy (ő még csak ezredes) az oroszok engedélyével mozgó osztagokat szervez.

Ezeket a közléseket a magyarok igyekeztek visszatartani, de nem sikerült megtenni. Ezek a hírek megjelentek a világsajtóban.

Key tábornokot kielégítette ez a közlés a rádiócenzúráról és kijelenti, hogy több kérdése nincs.

Edgcumbe tábornok megelégedéssel jegyzi meg, hogy engedélyezték az angol parlament képviselőcsoportjának Magyarországra történő beutazását.[41]

Szviridov tábornok az ülést bezártnak nyilvánítja.

A tanácskozás orosz és angol nyelven folyt.
A beszélgetést Cserkaszov mérnök-alezredes és
Potapov százados fordította.

Titkár:
Selinszkij mérnök-őrnagy

AVP RF f. 453. op. 2a. papka 19a. gy. 64.
Géppel írt korabeli másodlat. A dokumentumon aláírás nem szerepel.

[41] A delegáció 1946. április 24-én érkezett Magyarországra. Edgcumbe tábornok 1946. április 29-én levelet küldött Szviridov altábornagynak, amelyben tolmácsolta az angol parlamenti delegációnak azt a kérését, hogy május 4-re tervezett elutazásuk előtt röviden fogadja a delegációt. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 21a. gy. 71.)

21.
A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. május 20-i ülésének jegyzőkönyve

Jegyzőkönyv a Key tábornokkal és Edgcumbe tábornokkal folytatott tanácskozásról

1946. május 20.

Elnököl: Szviridov altábornagy

Jelen voltak a SZEB részéről: Levuskin vezérőrnagy, Kondratov vezérőrnagy.
Az angolok részéről: O. P. Edgcumbe vezérőrnagy, Capron alezredes.
Az amerikaiak részéről: William S. Key vezérőrnagy, Czerniuk őrnagy.

Napirend:
1. A magyar hadsereg csökkentése
(Kondratov vezérőrnagy, a SZEB katonai részlege parancsnokának jelentése)
2. Háborús bűnösök kiadása a magyar kormánynak
3. A magyar rendőrség csökkentése és a politikai rendőrség munkamódszerei
(Az angol és amerikai képviselet kérdése)
4. Engedély megadása a Magyarországra történő beutazásra
(Az angol és amerikai képviselet kérdése)
5. A fegyverszüneti egyezmény 6. cikkelye
(Az angol képviselet kérdése)
6. Adjanak utasítást a magyar kormánynak, hogy fogadja a repatriáltakat az angol megszállási övezetből (Az angol képviselet kérdése)
7. Zsidó állampolgárok illegális átszállítása
(Az amerikai képviselet kérdése)
8. Az USA segélyszervezeteitől szállítandó áruk
(Az amerikai képviselet kérdése)

Szviridov tábornok: Tombor tábornok, honvédelmi minisztertől javaslatot kaptunk a magyar hadsereg 25 000 főre csökkentéséről. Ugyanezt a kormánynak az április 7-i lapokban közölt gazdasági programjában is ismertették.[1] Ma a magyar kor-

[1] L. az 1946. március 6-i ülés 5. és az 1946. április 23-i ülés 1. napirendi pontját.

mánytól új javaslatunk van – a hadsereg 20 000 főre csökkentése. De ez a javaslat konkrétan még nincs kidolgozva. Meg kell vizsgálnunk, és meg kell adnunk a véleményünket.

Én a kérdés következő megoldását javasolom:

Először elvben döntsünk a hadsereg csökkentéséről, azután vizsgáljuk meg a konkrét számokat.

Key tábornok: Ön mit ajánl?

Szviridov tábornok: Úgy gondolom, hogy engedélyt lehet adni a hadsereg 20 000 főre csökkentésére.

Key és Edgcumbe tábornokok nem ellenzik.

Szviridov tábornok: De nekünk ma van egy variánsunk a hadsereg 25 ezer fős összetételére, azt követi egy 20 ezres hadsereg variánsa. Úgy vélem, érdemes meghallgatni Kondratov tábornok rövid jelentését ebben a kérdésben.

Key és Edgumbe tábornokok egyetértenek.

Kondratov tábornok közli, hogy a magyar kormány utasítására a honvédelmi miniszter benyújtotta a SZEB-nek a magyar hadsereg új állománytáblájáról szóló tervezetet. A hadsereg létszáma az új állomány alapján valamivel kisebb lesz a jelenleginél. Mindazonáltal az egységek száma a korábbi marad.

Az állandó katonai alakulatok és a magyar hadsereg hivatalainak összlétszáma az új státus szerint 25 000 főt tesz ki, az ideiglenes egységek és hivatalok létszáma az új állománytábla szerint 2335 főt fog jelenteni.

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy a 25 000-es szám már szerepelt a SZEB ülésén.

Szviridov tábornok: A múltkori ülésen erről említés történt.

Key tábornok egyetért a magyar hadsereg 25 000 főre történő csökkentésével.

Edgcumbe tábornok hozzáteszi, hogy kívánatos a hadsereget a minimumra csökkenteni.

Szviridov tábornok: Most a 25 000 főre történő csökkentésről van szó, de azt követően, hogy Tombor tábornok benyújtja nekünk a hadsereg 20 000 főre történő csökkentésének tervét, azt is megvizsgáljuk.

Key és Edgcumbe tábornokok egyetértésüket fejezik ki.

Szviridov tábornok: A *következő napirendi pont* német háborús bűnösök kiadása a magyar kormánynak. (Azokról a német állampolgárságú] személyekről van szó, akik Magyarországon dolgoztak, és segítettek a magyar kormánynak háborút viselni az Egyesült Nemzetekkel szemben.)

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy ez a nagypolitika kérdése. Nem tudja most megmondani, hogyan tekint kormánya arra, hogy korábbi ellenségeink hogyan fogják elítélni a háborús bűnösöket. Véleménye szerint éppen ezzel lehetőséget adunk a magyaroknak, hogy elfelejtsék, ők maguk is a háború résztvevői voltak.

Key tábornok kijelenti, hogy eddig a magyar háborús bűnösökről volt szó, akikről volt egy 500 fős lista. Körülbelül 300 főt a szövetségesek már kiadtak a magyaroknak.

Szviridov tábornok: Választ kell adni a magyar kormánynak. Ha ezeket a személyeket háborús bűnösöknek nyilvánították, mindegy, hol ítélik el őket. Még jobb is, ha Magyarországon ítélik el őket, mivel itt jobban ismerik a bűneiket.

Edgcumbe tábornok: Nem világos, hogy ezek a személyek kinek a szemében háborús bűnösök, a szövetségesek szemében-e vagy a magyarok szemében, akik a mi ellenségeink voltak.

Szviridov tábornok elmagyarázza, hogy a magyar kormány maga sem tudja, hogy ezeket a személyeket háborús bűnösöknek nyilvánították-e. Azt kéri, hogy keressék meg őket, nyilvánítsák háborús bűnösöknek és ítéljék el Magyarországon. Kétségtelen, hogy a szövetségesekkel szemben [háborús] bűnösök.

Key tábornok kéri, hogy küldjék el a 27 fős második listát, hogy alaposan tanulmányozni lehessen ezt a kérdést. Elvileg úgy véli, hogy néhányukat el lehetne ítélni Magyarországon is.

Edgcumbe tábornok úgy véli, meg kell állapítani, hogy milyen vonatkozásban [háborús] bűnösök a szövetségesekkel szemben.

Key és Edgcumbe tábornok kéri, hogy küldjék el a listát ezekről a [háborús] bűnösökről a konkrét adatok feltüntetésével.

Szviridov tábornok megígéri, hogy elküldi a listákat.[2]

Szviridov tábornok: A *következő napirendi pont* a magyar rendőrség csökkentése. A belügyminiszter, Rajk úr tájékoztatása szerint most készül egy rendelet a magyar rendőrség 5000 fővel történő csökkentéséről. A rendeletet még nem hagyták jóvá.[3]

A Key tábornok által felvetett kérdést, a politikai rendőrség törvénytelen akcióit illetően konkrét adatok kellenek. Ez idáig nincs a kezünkben semmilyen panasz a politikai rendőrség munkamódszerére, ezért a törvénytelen akciókról szóló bejelentés tárgyszerűtlen.

Key tábornok kijelenti, hogy beszélt egy személlyel, aki a svábok kitelepítéséért felelős, és az közölt adatokat a politikai rendőrség törvénytelen akcióiról. Ezért hozta Szviridov tábornok tudomására. Megígéri, hogy ha konkrét adatai lesznek, közli őket.

[2] A magyar kormány 1945. augusztusában rendeletet adott ki a Magyarországon német állampolgárok által elkövetett háborús bűncselekmények kivizsgáltatása tárgyában, e célból az Igazságügyminisztériumban külön csoport létrehozására. L. a 6740/1945. sz. ME. rendeletet. (*Magyar Közlöny*, 1945. augusztus 22.) Ezenkívül, mivel a nemzetiszocialista Németország a környező államok, köztük Magyarország gazdasági kapacitását a legteljesebb mértékben igyekezett háborús erőkifejtéseinek szolgálatába állítani, a magyar gazdasági élet legfontosabb pontjaira olyan német személyeket törekedett helyezni, akik a nemzetiszocialista érdekeket híven szolgálták. E személyek azonban külföldi állampolgárságuk miatt jogi szempontból hátrányban voltak, ezért igyekeztek magyar állampolgárságot szerezni; ennek ellenére azonban a háború végén Németországba távoztak. A magyar kormány ezért elhatározta az említett időszak alatt magyar állampolgárságot szerzett személyek helyzetének felülvizsgálatát. L. a 9550/1945. sz. ME. rendeletet (*Magyar Közlöny*, 1945. október 18.). E vizsgálatok eredményei alapján határozta el a magyar kormány a háború idején Magyarországon Hitler érdekében dolgozó német személyek háborús bűnösként való kikérését. A kérés teljesítése azonban észrevehetően nem talált teljes megértésre a győztes hatalmak részéről – mivel a szakemberek egy részére maguk is igényt tartottak.

[3] A minisztertanács 1946. augusztus 30-án tárgyalta a kérdést (MOL XIX-A-83-a. 134. ülés 53. napirendi pont) végeredményben olyan értelemben, mint ahogyan az ugyanezen a napon a SZEB ülés (9. napirendi pont) állást foglalt. A rendőrség átszervezéséről, létszámának csökkentéséről az 1060/1946. sz. ME. rendelet (*Magyar Közlöny*, 1946. szeptember 5.) intézkedett.

Szviridov tábornok: Negyedik napirendi pont. Engedély megadása a Magyarországra történő beutazásra. Megvizsgáltam ezzel kapcsolatban az összes kérdést, amelyet Edgcumbe tábornok felvetett. Hat személy nem kapott engedélyt.

Key tábornok listáját ma kaptam meg. Magam vizsgálom meg ezt a listát, és Cserkaszov alezredesen keresztül közlöm [a választ].

Key tábornok kijelenti, hogy az üzleti körök képviselőinek beutazási engedélyével sok az értetlenség. Kormánya gyakran küld kérdéseket több képviselő [beutazási engedélye] elutasításának okait illetően.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy az utóbbi időben az üzleti körök képviselői számára sok elutasítást kapott. Az üzleti körök képviselőinek beutazására minden kérelem a kormány nevében érkezik. Az elutasításban nincs indoklás – miért utasították el. És [ez] nehézséget okoz számára [abban], hogyan válaszoljon kormányának.

Szviridov tábornok: 1946-ban 221 beutazást engedélyeztünk a brit képviseletnek és 297-t az amerikai képviseletnek.

Magyarországról kiutazott 114 fő brit képviselő és 325 amerikai képviselő.

Következésképpen a kérelmeket 95–97%-ra teljesítettük, és csak a kérések 3%-ára nem adtunk engedélyt.

Az állandó tisztekről, a missziók munkatársairól a kérdést régen eldöntöttük.

A mindenféle kormányzati bizottságokról a kérdés szintén eldöntött.

Az üzleti körök képviselőinek, akiknek itt saját iparuk, érdekeltségeik vannak, szintén megadják az engedélyt.

Az UNRRA-képviselők is kapnak engedélyt.

Azoknak a személyeknek, akiket kereskedelmi egyezmények megkötésére küldenek, adnak engedélyt.

Ha viszont nem ismeretes, hogy miért utazik az illető, milyen célt követ ennek vagy annak a személynek az utazása, akkor el kell utasítani a kérelmet. Ez egy megszállási övezet, és a békeszerződés megkötéséig nem lehet teljesen megengedni a beutazást mindenkinek.

Szerintem sok kérdést meg lehetett volna oldani a helyszínen a politikai misszió által a képviselők ideutazása nélkül. Az üzleti körök engedélyének visszatartása azért történik, mert idő kell annak tisztázására, hogy a képviselőnek vannak-e érdekeltségei Magyarországon, amelyre a beutazási kérelem érkezett.

Általánosságban azt a rendet tartjuk be, amelyet szövetségeseink az angol és amerikai megszállási övezetben megállapítottak.

Edgcumbe tábornok kéri, hogy röviden adják meg az elutasítás okát, hogy közölhesse kormányával.

Key tábornok szintén kéri ezt.

Szviridov tábornok: Edgcumbe tábornokot érdekli az a kérdés, mit adtak vissza a magyarok Jugoszláviának, Csehszlovákiának és az Egyesült Nemzetek más képviselőinek a fegyverszüneti egyezmény 6. cikkelye alapján.

Tájékoztatást adok: 23 esetben a magyar kormány teljesítette a jugoszlávok igényét, és visszaadott nekik javakat. A jugoszláv javak többi részét keresik.

Csehszlovákia jóval kevesebb igényt nyújtott be.

Az Egyesült Nemzetek más képviselőinek javakra vonatkozó követelése Magyarországgal szemben nincs.

Key és Edgcumbe tábornok kéri, hogy küldjenek egy másolatot ezekről az adatokról.

Szviridov tábornok megígéri, hogy teljesíti ezt a kérést.

Szviridov tábornok: A *következő napirendi pont* – repatriáltak fogadása a brit zónából. Az angol kormány Németország angol megszállási övezetéből vissza kívánja küldeni Magyarországra az egykori magyar hadsereg 19 000 hadifoglyát és 8000 magyar állampolgárt.

A katonai parancsnokság a mi ausztriai zónánkon csak heti két vasúti szerelvényt tud keresztülengedni.

Edgcumbe tábornok nem tesz ellenvetést a két szerelvény ellen, de azt kéri, segítsenek ennek az átszállításnak a technikai kérdéseit megoldani.

Szviridov tábornok javasolja, hogy Edgcumbe tábornok képviselői találkozzanak a SZEB adminisztratív részlege vezetőjével, Beljanov tábornokkal és döntsék el ezt a kérdést.

Edgcumbe tábornok egyetért ezzel a javaslattal.

Szviridov tábornok: A következő napirendi pont. A segélyről, amelyet amerikai vallásos szervezetek nyújtanak Magyarországnak.[4]

Nyilván azokról a szállítmányokról van szó, amelyek Mindszenty címére érkeznek.

Ebben az ügyben beszéltem Nagy Ferenc miniszterelnökkel. Az utóbbi kijelentette, hogy az összes segélyt kormányzati bizottság osztja szét, amelynek elnöke maga a miniszterelnök. Kéri, hogy az összes áru, amit segély formájában küldeni fognak, az ő kezébe kerüljön. Mindszentynek az elosztással kapcsolatos kívánságait figyelembe fogják venni.

Ezért kérem, adják át az amerikai katolikusok képviselőinek, hogy a segélyt a miniszterelnök címére küldjék.[5]

Úgy gondolom, nincs értelme megsérteni a megállapított rendet.

Key tábornok megígéri, hogy tájékoztatja erről az USA jótékonysági szervezeteit.[6]

[4] Első ízben Hagy őrnagy kérte Levuskint 1946. március 18-án, hogy engedélyezzék az amerikai segélyszervezetek által összegyűjtött élelmiszer Magyarországra szállítását Antwerpenből vonattal. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 20a. gy. 70.) Key tábornok 1946. április 30-án küldte el Vorosilov marsallnak a Patrick A. O. Boyle-nak, az amerikai katolikus jótékonysági szervezet ügyvezető igazgatójának levelét, aki közölte, hogy 1 017 740 font árut indítottak útnak Salzburgba, amelyet Magyarországnak szántak, de delegátusuk április 12-i távirata szerint a szovjet hatóságok nem engedik ezeket az árukat átadni sem Mindszentynek, sem más katolikus szervezetnek. A szervezet Key tábornokon keresztül kérte a kérdés újbóli felvetését és az áruk szétosztásának engedélyezését. A szervezet garanciát vállalt arra, hogy a segélyt igazságosan, faji és vallási megkülönböztetés nélkül osztják szét, előnyben részesülnek a gyermekek, és a szervezet megfigyelőt küld Magyarországra, hogy ellenőrizzék az áruk szétosztását. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 18a. gy. 56.)

[5] A következő szöveg kihúzva: „az utóbbi pedig ezt úgy osztja el, ahogy Mindszenty kívánja".

[6] Mindszenty József még 1945. november 18-án felhívással fordult az Egyesült Államok magyarságához az itthon éhező lakosság megsegítése ügyében. Segítséget kérő leveleket intézett a nyugati keresztény

Szviridov tábornok: Az utolsó napirendi pont a zsidókra vonatkozik, akik Magyarországról Ausztria amerikai övezetébe utaztak.

Világossá teszem, hogy erről sem a SZEB, sem a magyar kormány semmit nem tud. Nem adtunk nekik engedélyeket. Ennek az ügynek a vizsgálatakor megállapítottuk, hogy létezett egy illegális szervezet, amely fiktív dokumentumokat adott ki. Az embereket ezen dokumentumok alapján küldték Ausztriába. Most felderítették ezt a szervezetet, és a törvénytelen határátlépések megszűntek.

Azonkívül a határőrség elkezdte figyelmesebben ellenőrizni a dokumentumokat.

Key tábornok kijelenti, ez nem történhetett úgy, hogy a magyar kormány nem vette észre, mivel az emberek viszonylag nagy csoportokban mentek át.

Szviridov tábornok elmagyarázza, hogy ezek az emberek hamis okmányokkal utaztak, ezért tudták elhagyni az országot.

Tájékoztat arról, hogy Key tábornok levelét ebben az ügyben elküldte Magyarország miniszterelnökének.[7]

A tanácskozást bezárja.

A tanácskozás orosz és angol nyelven folyt.
A beszélgetést Cserkaszov mérnök-alezredes fordította.

Titkár:
Selinszkij mérnök-őrnagy

AVP RF f. 453. op. 2a. papka 19a. gy. 64.
Géppel írt tisztázat. A dokumentumon Selinszkij saját kezű aláírása szerepel.

egyházak segélyszervezeteihez, s mozgósította a hazai erőforrásokat is: a gazdáktól élelmiszereket, budapesti gyermekek befogadását kérte. (Mindszenty József: Emlékirataim. Apostoli Szentszék Kiadója, Budapest, 1989. 86–92.) A jelentős adományok szétosztása növelte volna a népszerű főpap tekintélyét, ezért feltehetőleg ennek ellensúlyozása céljából javasolta Szviridov tábornok, hogy a miniszterelnök ossza szét a segélyt.

[7] Key vezérőrnagy 1946. május 4-én Szviridov tábornokhoz írt levelében jelezte, hogy Magyarországról rövid idő alatt mintegy 2700 zsidó személy érkezett Bécsbe. Megemlítette, hogy január 14-én 120 zsidó gyermek ment Budapestről Münchenbe. Kérte az illegális kiutazások megakadályozását. Szviridov tábornok a levelet megküldte Nagy Ferenc miniszterelnöknek, aki azt a belügyminiszterhez továbbította. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-5807.)

A magyarországi zsidó lakosság 1945 utáni helyzetével, az új körülmények közötti elhelyezkedésükkel, részbeni kivándorlásuk okaival több tanulmány is foglalkozott. Közülük felhívjuk a figyelmet Bibó István: Zsidókérdés Magyarországon 1944 után című írására (Bibó István összegyűjtött munkái, 2. k. [Az Európai Protestáns Szabadegyetem, Bern, 1982. 391–504.]), valamint Erényi Tibor: A zsidók története Magyarországon (Útmutató Kiadó, Budapest, 1996.]; továbbá Novák Attila: A cionista mozgalom négy éve Magyarországon (Múlt és Jövő Kiadó, Budapest, 2000.) című kötetére. Rámutattak többek között arra, hogy a korábbi vállalkozásaikhoz 1945 után hozzájutott zsidók csakhamar szembe találták magukat azokkal az antifasiszta együttműködés alapján a munkáspártokban vezető szerephez jutott zsidókkal, akik „kapitalistának", „spekulánsnak" minősítették őket. Így az a helyzet alakult ki, hogy a „kommunista zsidó" üldözte a „kapitalista zsidót". Az antiszemita hangulatok és megnyilatkozások 1945 után sem szüntek meg, sőt az új rendszer kialakulása folytán új erőre kaptak. Volt néhány (Kunmadaras, Miskolc) a kommunista párt helyi vezetőinek felelősségét is magában hordó megmozdulás. (Erényi Tibor: i. m. 100–102.) Mindez táplálta a zsidó lakosság egy részének kivándorlási törekvéseit.

22.
A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. június 19-i ülésének jegyzőkönyve

Jegyzőkönyv Szviridov altábornagy tanácskozásáról Key tábornokkal és Edgcumbe tábornokkal

1946. június 19. 15.00 órakor
Elnököl: Szviridov altábornagy

Jelen voltak a SZEB részéről: Levuskin vezérőrnagy.
Az angolok részéről: O. P. Edgcumbe vezérőrnagy, Capron alezredes.
Az amerikaiak részéről: William S. Key vezérőrnagy, [George Hatton] Weems[1] dandártábornok, Czerniuk őrnagy.

Szviridov tábornok: Az *első napirendi pont*, a brit tulajdon [kérdése], amelyet Magyarország bevont a Jugoszláviának történő jóvátételi szállításokba. (A konkrét tényeket az 1946. május 16-i 403/1. sz., 401/80. sz. és a 1946. május 17-i 401/116. sz. levelekben ismertetik.[2])

A magyar kormánytól kapott információk alapján ezen üzemek berendezéseinek szétszerelését abbahagyták, és nem fogják bekapcsolni a jóvátételi szállításokba.

Edgcumbe tábornok egyetért és megköszöni [a tájékoztatást].

Szviridov tábornok: A második kérdésben, a „Saiga" cégre vonatkozó követelést illetően közölnöm kell, hogy a brit kormány helyesen támasztott igényt a magyar kormány felé.

Edgcumbe tábornok megköszöni a tájékoztatást.

A *következő napirendi pont* a tranzit vasúti összeköttetés Magyarországon keresztül Ausztriába.

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy ebben az ügyben valamennyi nemzet érdekelt, és a brit kormányt kétségtelenül szintén érdekli.

[1] A SZEB amerikai katonai missziójának vezetőjét, Key vezérőrnagyot 1946. július 5-én George Hatton Weems dandártábornok váltotta fel, de már 1946 májusának végétől Magyarországon tartózkodott, hogy átvegye az ügyeket elődjétől.

[2] A hivatkozott számú leveleket nem ismerjük. L. az 1946. május 20-i ülés 5. napirendi pontját.

Szviridov tábornok: Amennyire én tudom, az ausztriai Szövetséges [Ellenőrző] Tanács még nem hozott döntést ebben az ügyben.

Edgcumbe tábornok hozzáteszi, hogy Magyarország is érdekelt ebben a kérdésben, ezért lehet, hogy a SZEB nevében meg kellene kérni az engedélyét.

Szviridov tábornok: Annak ellenére, hogy hiányzik a rendszeres vasúti összeköttetés Magyarországon keresztül Ausztriába, valamennyi szükséges esetben a szállítást ezeken az országokon keresztül engedélyezték. Így például engedélyezték a tranzitszállításokat Ausztrián és Magyarországon keresztül, amelyek Magyarországról Svájcba, valamint Franciaországból és Belgiumból Magyarországra indultak. Ezek a teherszállítások azokon a kereskedelmi egyezményeken alapulnak, amelyeket Magyarország ezekkel az országokkal kötött. Úgy vélem, hogy minden más hasonló esetben a tranzitot engedélyezni fogják.

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy nincs ellenvetése.

Szviridov tábornok: A *következő napirendi pont* a magyar–török diplomáciai kapcsolatok.

Edgcumbe tábornok tájékoztatást ad [arról], hogy a Magyar Nemzet c. lapban megjelent egy rövid cikk a Magyarország és Törökország közötti diplomáciai kapcsolatok létesítéséről.[3] Ennek kapcsán a cikk közölte, hogy ezek a kapcsolatok a Szövetséges Ellenőrző Bizottság utasítására jöttek létre. Mivel ez a kérdés nem szerepelt a SZEB ülésein, ő (Edgcumbe) szeretné tisztázni a valós helyzetet az ügyben.

Szviridov tábornok elmagyarázza, hogy a magyar kormány levéllel fordult a SZEB-hez, amelyben a Szövetséges Ellenőrző Bizottság véleményét kérdezte a Magyarország és Törökország közötti diplomáciai kapcsolatok létesítését illetően. A magyar kormánnyal közölték, hogy részünkről nincs ellenvetés.

Edgcumbe tábornok megköszöni a közlést.

A *következő napirendi pont* a szlovákiai magyar tulajdon.

Edgcumbe tábornok érdeklődik, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak lesz-e valamilyen viszonyulása ehhez a kérdéshez.

Szviridov tábornok: Ez a kérdés túlmegy a SZEB hatáskörén és az érdekelt kormányoknak (vagyis Magyarországnak és Csehszlovákiának) kell megoldania.

Szviridov tábornok: A *következő napirendi pont* a német háborús bűnösök [ügye], akiket a magyar kormány kér, hogy adják ki neki ítélkezés végett.

[3] A *Magyar Nemzet* 1946. június 10-i számában az angol rádió jelentése alapján jelent meg egy rövid közlemény a törökországi demokratikus átalakulásról, arról, hogy Bayar volt miniszterelnök vezetésével néppárt alakult, s hogy a szociáldemokraták is pártalakításra készülnek. A diplomáciai kapcsolatok felvételéről ebben az időpontban nem jelent meg cikk. A Törökországgal, egyben Lengyelországgal és Svájccal való diplomáciai kapcsolataink helyreállításáról 1946. június 2-án tárgyalt a minisztertanács. (MOL XIX-A-83-a 120. sz. jegyzőkönyv 15. napirendi pont.) Ekkor szó esett arról is, hogy a pártközi értekezlet és a SZEB véleményét is ki kell kérni ezekben az ügyekben. Az ankarai magyar követ, Andaházi Kasnya Béla kinevezéséről egyébként csak 1946. november 8-án döntött a Minisztertanács. (Uo. 148. sz. jegyzőkönyv 53. napirendi pont.)

Edgcumbe tábornok közli, hogy kormányának elvi álláspontját kifejtette a Szviridov tábornoknak küldött 1946. május 23-i, 811. sz. levelében.[4]

Hozzáteszi, hogy most elküldte ezeknek a [háborús] bűnösöknek a listáját kormányának.

Key tábornok kijelenti, hogy ő is elküldte kormányának ezeknek a [háborús] bűnösöknek a listáját, és most ennek kapcsán várja a választ.

Edgcumbe tábornok felvet még egy kiegészítő kérdést a magyar honvédelmi miniszter, Tombor tábornok levelét illetően, az Egyesült Nemzetek hadserege képviselőinek kitüntetése kapcsán.

Úgy véli, hogy a brit kormány nem járul hozzá ahhoz, hogy valamilyen kitüntetést kapjanak egy legyőzött országtól.

Ez a kérdés részletesen ki van fejtve Edgcumbe tábornok válaszlevelében (Cserkaszov alezredes felolvassa a levelet), amelyet kér Tombor tábornoknak átadni.[5]

Szviridov tábornok: Egyetértek.

Edgcumbe tábornok javasolja még egy kérdés megvitatását.

A magyar rendőrség őrhelyeinek váratlan megszüntetéséről van szó az angol képviselet épületénél. Kijelenti, hogy ez a megszüntetés nem egészen udvarias formában történt; az őrzést minden előzetes figyelmeztetés nélkül szüntették meg.

Levuskin tábornok tájékoztat [arról], hogy ez részben azért történt, mert hivatalosan nem utasítottuk a magyar kormányt az őrhelyek szükséges számát és elhelyezését illetően. Most felvetettük a belügyminiszter előtt az őrhelyek felállításának szükségességét a SZEB és a képviseletek épületeinél. Kéri Key tábornokot, jelölje meg azokat a helyeket, ahol őrhelyeket kell felállítani. (Edgcumbe tábornok már megírta ezeket.)

Szviridov tábornok áttér a Key tábornok által felvetett kérdések tárgyalására.

Az első kérdés az engedélyeket illeti, amelyeket a vidékre utazó tiszteknek adnak ki.

Key tábornok kijelenti, azt szeretné, ha ezekről az engedélyekről valamennyi Magyarországon elhelyezett katonai alakulat tudna, hogy ezekkel az engedélyekkel biztosított legyen az akadálytalan utazás Magyarország egész területén.

Szviridov tábornok: Véleményem szerint az engedélyek bevezetése javított az ügyben. Ha vannak is esetek, amikor a tiszteket útközben feltartóztatják, de a tisztázás és az ellenőrzés után a tiszt folytatja utazását, és teljesíti a rábízott feladatot. Még egyszer közlöm minden parancsnoksággal és egységgel, hogy a Levuskin tábornok által aláírt engedéllyel biztosítani kell az akadálytalan mozgást Magyarország egész területén.

Key tábornok egyetért.

[4] A levelet nem ismerjük.

[5] Szviridov tábornok egyetértett ugyan Edgcumbe tábornoknak a legyőzött országok részéről jelzett kitüntetések elutasítását illető álláspontjával, Tildy Zoltán köztársasági elnök a Vörös Hadsereg több katonáját mégis a Szabadság-renddel tüntette ki. (*Szabad Nép* 1946. szeptember 17.), majd Tolbuhin marsall és Zamercev vezérőrnagy is megkapta a kitüntetés ezüstérmét. (*Szabad Nép*, 1946. október 2.)

Sziridov tábornok: A *következő kérdés* új politikai párt alakításának engedélyezése Magyarországon.

A SZEB-hez beadvány érkezett Sulyok Dezsőtől azzal a kéréssel, hogy engedélyezzék neki pártja megszervezését. Erről értesítettem a magyar kormányt és kértem, hogy közölje véleményét ebben az ügyben. Amint a magyar kormánytól a választ megkapjuk, napirendre tűzöm ennek a kérdésnek a megvitatását a Szövetséges Ellenőrző Bizottságban.[6]

Key tábornok megköszöni a tájékoztatást.

Szviridov tábornok: A *következő napirendi pont* az amerikai képviselet dolgozójának letartóztatása a magyar politikai rendőrség által.[7] Ilyen eset kétségtelenül előfordult. Most kaptam tájékoztatást, hogy ezt az urat már szabadon engedték.

Key tábornok kijelenti, hogy ez a tisztviselő már hat hónapja az amerikai képviselet szolgálatában áll. A magyar rendőrség tudott erről, és ennek ellenére mégis letartóztatták. Key tábornok véleménye szerint kiszabadulására az ő beadványa után és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság beavatkozásának eredményeképpen került sor.

Szviridov tábornok: Következő napirendi pont a svábok kitelepítése.

Key tábornok a mai tanácskozáson be akar számolni a svábok kitelepítése ügyének állásáról.

A svábok kitelepítése váratlanul és érthetetlen okokból az amerikai parancsnokság döntése alapján megállt. A magyar kormány kérdésekkel fordult a SZEB-hez, hogy a svábok kitelepítése miért állt le, és én nem tudom, mit lehet felelni neki.

Key tábornok elmagyarázza, hogy a svábok kitelepítését az amerikai fél azért állította le, mert más országokkal összehasonlítva az a legrosszabb körülmények között folyt.

Az amerikai parancsnokság közli, hogy nem egyszer kap panaszokat a kitelepítettektől a vasúti szerelvények rossz élelmiszer-ellátására, az átszállítás nehéz körülményeire.

Jelenleg az amerikai képviselet tisztjei a helyszínen tisztázzák az áttelepítendők valós helyzetét. Key tábornok véleménye szerint maga a magyar politikai rendőrség követ el egész sor törvénytelenséget a svábok kitelepítésénél, és jobb lenne ezt az ügyet a katonákra rábízni. A legközelebbi időben eldöntik ezeket a kérdéseket, ha az amerikai képviselet megkapja a konkrét igényeket a németországi amerikai csapatok parancsnokságától, a svábok áttelepítése akkor nyilvánvalóan újra kezdődik.

[6] A Magyar Szabadság Párt létrehozására l. Izsák Lajos: Polgári ellenzéki pártok Magyarországon 1944–1949. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1983. 117–136.

[7] Valószínűleg Szabó Ferencről van szó. Szabót 1946. március 21-én a Mosonyi utcai börtön egyik detektívje tartóztatta fel az utcán, és kísérte a börtön parancsnokához, akinek utasítására letartóztatták és bezárták. A börtön parancsnokának közlése szerint a belügyminiszter utasítására Szabót június 18-án szabadlábra helyezik. Szabó Ferencet azzal vádolták, hogy 1944. március 20-ig állítólag a Horthy-rendőrség besúgója volt. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 19a. gy. 64.)

Szviridov tábornok kijelenti, hogy a svábok kitelepítése a berlini konferencia[8] határozata alapján történik, és számára teljesen érthetetlen, hogy ezt a döntést miért szegi meg a nagy Trojka egyik fele.

Ami az áttelepítés antihumánus eszközeit illeti, ez a kérdés szintén nem világos. Hiszen a bevagonírozásban részt vesznek az amerikai képviselők, a SZEB képviselője és Magyarország képviselője, és ha a kitelepítés feltételeiből valamilyen követelést nem teljesítenek, akkor a szerelvényt nem indítják el.

Ezért a kitelepítendőktől érkező panaszokra történő hivatkozásoknak nincs alapjuk. Kéri Key tábornokot, hogy minél előbb tisztázza az amerikai parancsnokságnál a késlekedés okát, és tájékoztassa a SZEB-et, hogy újrakezdhesse ezt a munkát.

Szviridov tábornok egyidejűleg megkérdezi Key tábornokot, a jugoszláviai svábokat [szállító] szerelvény elindításának lehetőségéről, amelyet az amerikai megszállási zónából visszafordítottak. Ennek a szerelvénynek az elindítását a SZEB amerikai képviselete jóváhagyta.

Key tábornok azt feleli, hogy ez egy különleges kérdés, mivel a feltételek szerint az amerikai zónába csak a magyar svábokat kell befogadni. Az amerikai parancsnokság nem adta hozzájárulását a jugoszláviai svábokat [szállító] szerelvény fogadására.

Szviridov tábornok: Key tábornok *következő napirendi pontja* az amerikai képviselet két postai repülőgépének repülése keddenként és péntekenként. Felvetem ezt a kérdést a szovjet katonai parancsnokság előtt, és igyekszem teljesíteni Key tábornok kérését.

Key tábornok köszönetét fejezi ki.[9]

Szviridov tábornok: Az *utolsó kérdés* az üzleti körök képviselői Magyarországra történő beutazásának ügyét érinti.

Meg kell ismételnem azt, amit az előző tanácskozáson elmondtam. Az üzleti körök minden képviselője, aki Magyarországon lévő amerikai cégek és társaságok képviselője, mindig megkapja az engedélyt. Ha nem ismeretes, hogy az illető miért jön, és milyen céljai vannak egyik vagy másik személy utazásának, akkor az engedély megadását el kell utasítani.

Kérem Key tábornokot, hogy azoknak a személyeknek a listájáról, akiknek magyarországi beutazási engedélyét elutasították, válassza ki azokat a személyeket, akiknek beutazása valóban szükséges.

Key tábornok megígéri, hogy levelet ír Szviridov tábornoknak azzal a kéréssel, hogy engedélyezze azoknak a személyeknek a beutazását Magyarországra, akiknek erre valóban szükségük van. Egyidejűleg kijelenti, hogy közli kormányával a személyeknek azokat a kategóriáit, akiknek a SZEB engedélyezheti a Magyarországra történő beutazást.

[8] Az utalás az 1945. július 17-től augusztus 2-ig tartott potsdami értekezletre vonatkozott, amely többek között Csehszlovákia, Lengyelország és Magyarország német lakosságának, illetve egy részének Németországba való áttelepítéséről is határozott.

[9] Az engedély megadásáról l. az 1946. augusztus 15-i ülés 3. napirendi pontját.

Szviridov tábornok: Van még egy kérdésem Key tábornokhoz. Kormányom érdeklődik az iránt, milyen döntés született az amerikai Ritter kapitány ügyében, aki megölte a Vörös Hadsereg szakaszvezetőjét, Igonyint.

Weems tábornok kijelenti, hogy Rittert ítélkezés végett Ausztriába vagy Olaszországba (pontosan nem emlékszik) küldték. Megígéri, hogy pontos tájékoztatást ad tartózkodási helyéről.

Key tábornok hozzáteszi, hogy Ritter természetesen bíróság elé fog kerülni, és megígéri, hogy erről tájékoztatja Szviridov tábornokot.[10]

Szviridov tábornok kifejezi óhaját, hogy ezt az ügyet gyorsítsák meg.

A tanácskozás orosz és angol nyelven folyt.
A beszélgetést Cserkaszov mérnök-alezredes fordította.

Titkár: Selinszkij mérnök-őrnagy.

AVP RF f. 453. op. 2a. papka 19a. gy. 64.
Géppel írt tisztázat. A dokumentumon Selinszkij saját kezű aláírása szerepel.

[10] Ritter az említett szovjet katonát egy utcai szóváltás során hirtelen felindultságból lőtte le. A vizsgálatot mind amerikai, mind szovjet részről már 1946 februárjában lefolytatták, de a per Berlinben csak 1946. október 22-én kezdődött el. Szviridov tábornok 1946. november 4-én Weems tábornokhoz címzett levelében tiltakozott a per elhúzása, valamint az ügyben született felmentő ítélet miatt. Mint levelében írta, annak ellenére, hogy Ritter maga is elismerte tettét, az amerikai képviselet tisztjei (Key és mások) mentő tanúként jelentek meg a tárgyaláson, és Szviridov szerint azzal próbálták mentegetni az amerikai tiszt tettét, hogy megrágalmazták a szovjet katonákat, azt állítva, hogy utóbbiak banditákként viselkednek Budapesten, autókat lopnak és fenyegetik az amerikaiakat. Szviridov tiltakozott a felmentő ítélet és a szovjet katonák rágalmazása ellen. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 18a. gy. 56.)

23.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. július 15-i ülésének jegyzőkönyve

Jegyzőkönyv Szviridov altábornagynak Weems dandártábornokkal és Edgcumbe tábornokkal folytatott tanácskozásáról

1946. július 15. 14.00 órakor
Elnököl: Szviridov altábornagy

Jelen voltak a SZEB részéről: Levuskin vezérőrnagy, Kondratov vezérőrnagy.

Az angolok részéről: O. P. Edgcumbe vezérőrnagy, Capron alezredes.

Az amerikaiak részéről: [George Hatton] Weems dandártábornok, Simmonite ezredes, Czerniuk őrnagy.

Szviridov tábornok: A napirenden az angol képviselet és az USA képviselet javaslatai szerepelnek.

Az *első napirendi pont* az angol képviselet fenntartási kiadásainak költségvetése a fegyverszüneti egyezmény 11. cikkelye alapján.

Levuskin tábornok az angol képviselet vállalkozójától igénylést kapott a számukra szükséges élelmiszerekről. Ezt a kérelmet a magyar kormánynak mindenféle változtatás nélkül átadták.

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy megkapta a magyar kormány kimutatását a képviseletek fenntartási költségeiről. A kiadási számok igen magasak. Ezért kijelölt egy külön tisztet, aki jelenleg azzal foglalkozik, hogy ellenőrizze a magyar kormány említett bizonylatában az összes költség helyességét.

Weems dandártábornok azt mondja, hogy egész sor kiadást, amelyet a magyar kormány a SZEB számlájára ír, nem lehet erre a számlára írni. Az olyan kiadásokat, mint az épületek tatarozása, a helyiségek és hasonlók helyreállítása, nem lehet olyan kiadásnak tekinteni, mint ami a SZEB-hez tartozik.

Szviridov tábornok tájékoztat arról, hogy minden kiadást differenciálni fognak, és amelyek nem tartoznak közvetlenül a SZEB-hez, azt a magyar kormány számlájára írják.

Szviridov tábornok áttér a *második napirendi pontra* a magyar hadsereg létszámára. Kijelenti, hogy ez a kérdés az adott pillanatban elveszítette aktualitását. A béke-

konferencia nyilvánvalóan megállapítja a magyar hadsereg létszámát. Szó sincs a 20 000-es hadseregről. Ami a magyar hadsereg 25 000 főre történő csökkentését illeti, ez a kérdés még nincs befejezve. Az újjászervezést augusztusban fejezik be.

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy a kérdés jelenleg nem aktuális, de szeretné tudni a magyar hadsereg egységeinek elhelyezését.

Szviridov tábornok kijelenti, hogy nincsenek pontos adatai.

A *harmadik napirendi pont* a magyar rendőrség.

Szviridov tábornok: A napokban meglátogatott a magyar rendőrség főkapitánya,[1] és kijelentette, hogy a magyar rendőrség csökkentését ez év augusztusában befejezik. A rendőrséget 5000 fővel, de a gazdasági helyzettel összefüggésben lehet, hogy még nagyobb számmal, csökkentik.

A *negyedik napirendi pont* a svábok kitelepítése.

Ezt a kérdést Edgcumbe tábornok és Weems dandártábornok vetette fel. A svábok bevagonírozása abbamaradt. 1946. augusztus 8-án az amerikai képviselettől új igények érkeztek a svábok kitelepítési feltételeit illetően.[2] Mindmostanáig a vasúton két szerelvény kóborol svábokkal, amelyeket az amerikai hatóságok nem engednek be Ausztriába. Az ausztriai SZEB közölte, hogy az ausztriai SZEB-ben lévő amerikai képviseletnek nincs ellenvetése e két szerelvény fogadása ellen. Ezen az alapon ezt a két szerelvényt el is indították Ausztriába. Szeretném kéri Weems dandártábornokot, hogy eresszék át ezt a két szerelvényt, mivel több szerelvény svábokkal már nem indul. A magyar kormány ezeket a szerelvényeket „gépiesen" indította el épp akkor, amikor már folytak a tárgyalások az áttelepítés új szabályainak megállapítását illetően.

Weems dandártábornok megkérdezi, hogy mikor és hol rakodtak be ezekbe a szerelvényekbe.

Szviridov tábornok azt feltételezi, hogy Sopron körzetében történt.

Weems dandártábornok kijelenti, hogy ha pontos adatokat kap erről a két szerelvényről, akkor sokkal helytállóbb választ tud adni.

Egyidejűleg kijelenti, hogy szeretne magyarázatot kapni a magyar kormánytól arra vonatkozóan, hogy a kitelepítés megtiltása után miért indították el mégis ezeket a szerelvényeket.

Szviridov tábornok megígéri, hogy benyújtja az összes szükséges adatot.

Weems dandártábornok kijelenti, hogy a svábok kitelepítése azután fog folytatódni, hogy megkapták a németországi amerikai hatóságok igényeit. Reméli, hogy a magyar kormány most a megfelelő módon átszervezi apparátusát.

Szviridov tábornok: Elmondhatom azt, hogy a magyar kormány közölte velem, hogy az amerikai hatóságok igényei teljesíthetetlenek. Először is: ezeknek a követeléseknek megfelelően minden svábnál (kicsiknél és nagyoknál) 500 birodalmi márkának kell lennie. A magyar kormánynak márkája nincs, és nem tudja, honnan vegyen.

[1] A magyar rendőrség főkapitányának 1946. február 27-én Balassa Gyulát, Nógrád vármegye korábbi főispánját nevezték ki.

[2] Az augusztus 8-i dátum elírás lehetett, feltehetőleg július 8-án kelt az amerikai képviselet új igénye a kitelepítésekkel kapcsolatban.

Másodszor: a feltételek szerint a magyar kormánynak az összes svábot, akik ezzel nem rendelkeznek, el kell látnia ruhával, fehérneművel, cipővel, háztartási eszközökkel stb. A magyar kormány nem tudja teljesíteni ezt a feltételt sem.

Általában elég nehéz helyzet adódik.

Weems dandártábornok megkérdezi, hogy ebben az ügyben a magyar kormánynak lesz-e hivatalos válasza.

Szviridov tábornok: A magyar kormány képviselői közölték velem, hogy ezek a feltételek teljesíthetetlenek, és megkértek, hogy beszéljek erről az amerikai képviselőkkel.

Weems dandártábornok kijelenti, hogy semmilyen lépést nem tud tenni addig, amíg a magyar kormány hivatalosan nem közli, a SZEB elnökén keresztül, viszonyulását ezekhez a követelésekhez.

Szviridov tábornok: Ilyen levél érkezni fog a magyar kormánytól.[3]

Edgcumbe tábornok közli, hogy megismerkedett ezekkel az új követelésekkel. Az igények természetesen terhesek a magyar kormány számára. De hiszen a magyar kormány maga vetette fel a svábok kitelepítésének kérdését. Így most oldja is meg maga ezt a kérdést.[4]

Szviridov tábornok áttér a *következő napirendi pontra*: a magyarok repatriálása Ausztriából és Németországból.

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy ennek kapcsán levelet kapott a SZEB-től, és ezt a kérdést kimerítettnek tekinti.

Szviridov tábornok kijelenti, hogy a kérdést Weems dandártábornok is felvetette. A repatriálásban való fennakadás az Ausztriában és Németországban lévő szovjet megszállási övezet vasútvonalainak megterheltsége miatt történt.

A közeljövőben ez a helyzet megváltozik, és a repatriálás normális ütemben fog menni.

A *hatodik napirendi pont* az új magyar valuta.

Szviridov tábornok tájékoztatást ad a magyar kormány intézkedéseiről az új pénzreform előkészítését illetően, amelyet 1946. augusztus 1-jével vezetnek be.

Edgcumbe tábornok és Weems dandártábornok megköszöni az információt.[5]

[3] A németek kitelepítésével kapcsolatos amerikai követelmények a Miniszterelnökség iratai között szerepelnek (MOL XIX-A-1-j 1946-XXIII/e-8117, 9390, 9528), de nincs nyoma annak, hogy magyar részről jegyzék formájában érdemleges választ adtak volna a felvetett igényekre.

[4] Edgcumbe tábornok állításával szemben a németek kitelepítését nem a magyar kormány kezdeményezte. L. egyrészt az 1946. június 19-i ülés 8. jegyzetét, másrészt Vorosilov marsall Tildy miniszterelnökhöz 1945. december 11-én kelt levelét, amellyel megküldte a Berlinben lévő amerikai hatóságok kifejezett követelését a magyarországi németek Németországba, az amerikai hadsereg által megszállt területekre való kitelepítését illetően. Amerikai részről kérték, hogy kívánságaikat közölje Vorosilov a magyar kormánnyal (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-1019).

[5] A jegyzőkönyvek angol nyelvű kiadása szerint is csak nagyon rövid tájékoztatást adott Szviridov tábornok a teljesen elértéktelenedett pengő helyett augusztus 1-jével forgalomba hozott forintbankjegyek nyomásáról és az érmék veréséről, amit már nagyon szükségesnek jelzett, de hozzátette, hogy amint az oroszok mondják, „várunk és meglátjuk". Ehhez Edgcumbe tábornok hozzáfűzte, hogy Angliában is így mondják, de hite szerint hozzáteheti a „remény" szót. (Documents of the meetings, 161.)

A *hetedik napirendi pont* a brit javak listája.

Szviridov tábornok tájékoztat arról, hogy a SZEB a brit javakra vonatkozó minden jegyzéket akkurátusan elküldi Magyarország miniszterelnökének és a fegyverszüneti osztály vezetőjének, Pokorny tábornoknak. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság adatai szerint a magyar kormány minden jegyzéket megkapott.[6]

Edgcumbe tábornok megköszöni a tájékoztatást.

A *nyolcadik napirendi pont* a brit tulajdon [kérdése], amelyet a magyar kormány helytelenül bekapcsolt a Jugoszláviának történő jóvátételbe.

Szviridov tábornok közli, hogy a Jóvátételi Hivatal vezetője a Szövetséges Ellenőrző Bizottság tudomására hozta, hogy hibát követtek el a jugoszláv missziónak adott válaszban. Jelenleg az angol üzemeket senki nem szereli szét, és teljes épségükben megőrzik.

Edgcumbe tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak [a választ].

Ami a székesfehérvári [kör]menet megtiltását illeti, Szviridov tábornok elmagyarázza, hogy a körmenetet senki nem tiltotta be.[7] Csak a mozgás útvonalát változtatták meg tekintettel a Vörös Hadsereg áthaladására.[8]

Edgcumbe tábornok megköszöni a magyarázatot.

Szviridov tábornok: A következő kérdés az új magyar politikai párt [engedélyezése].

Magyarország miniszterelnöke közölte, hogy a magyar kormány engedélyezte új párt létrehozását Sulyok Dezső úr vezetése alatt.

[6] A magyar kormánynak küldött jegyzékről l. az 1946. április 23-i ülés 1. napirendi ponthoz kapcsolódó jegyzetet.

[7] Shvoy Lajos székesfehérvári püspök 1946. június 20-án levéllel fordult tábornokhoz, amelyben az úrnapi körmenet engedélyeztetésével kapcsolatos panaszainak adott hangot. Leveléből kiderül, hogy a SZEB helyi képviselője, Jablokov őrnagy önkényesen megváltoztatta a körmenet útvonalát, ami a püspök szerint „a körmenet megtartását fiziailag is lehetetlenné tette a részt vevő tömegekre való tekintettel, végül az előírt útvonalon az ünnepi szertartások elvégzése sem lett volna lehetséges." A város szociáldemokrata polgármestere és a főispán eredménytelenül próbált közbenjárni a döntés megváltoztatása érdekében, ezért fordult a püspök a SZEB-hez, arra hivatkozva, hogy „a fegyverszüneti egyezmény nem ad jogot a Szövetséges Ellenőrző Bizottság közegeinek arra, hogy a magyar nép legbensőbb vallásos meggyőződésének megnyilvánulását megakadályozza". Shvoy Lajos az üggyel kapcsolatban „példás megtorlást és elégtételt", valamint Jablokov őrnagy pozíciójából történő elmozdítását követelte. Edgcumbe tábornok 1946. július 2-án továbbította a püspök levelét Szviridov altábornagynak, akinek megbízásából július 13-án Levuskin válaszolt. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 18a. gy. 57.)

[8] Shvoy Lajos székesfehérvári püspök panasza alapján Nagy Ferenc miniszterelnök 1946. június 22-én Szviridov tábornokhoz írt levelében a hagyományokat megtörőnek fiyilvánította a SZEB székesfehérvári képviselőjének az úrnapi körmenetet korlátozó, szűk sikátort útvonalként kijelölő intézkedéseit. A körmenet megrendezésére nem került sor. Levuskin válaszolt a SZEB nevében. „Úgy vélem – írta –, hogy ez nem jelentette a vallásos körmenet hagyományainak »megtörését«, hanem a hagyomány úgynevezett »megtörését« a körmenet vezetői követték el, hogy kihívják a lakosság elégedetlenségét és ellenséges érzületet keltsenek a Vörös Hadsereggel szemben." Shvoy Lajos püspök, értesülve e válaszról, Nagy Ferenchez írva visszautasította a vádló hangot, kiemelve, hogy 1945-ben az akkori szovjet városparancsnoknak külön megköszönte a körmenet megrendezése kapcsán megnyilvánult figyelmességét. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-7147.)

Székesfehérváron kívül például Budapesten is a szokásos előre bejelentett útvonal helyett – csak a Bazilika körüli mellékutcákban engedélyezték a körmenet megtartását. (Mindszenty József: Emlékirataim. 140., *Magyar Nemzet*, 1946. augusztus 17. és 23.)

Ezt a döntést a pártközi értekezleten is elfogadták. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság azt válaszolta, hogy mivel a magyar kormány engedélyezte ennek a pártnak a létrehozását, mi a bejelentést tudomásul vesszük.

Edgcumbe tábornok megköszöni a magyarázatot.[9]

Szviridov tábornok: A következő kérdés a Magyarország és Svájc közötti diplomáciai kapcsolatok.

A külügyminiszter levéllel fordult [a SZEB-hez], amelyben megkérdezi, hogy nincs-e a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak ellenvetése a Magyarország és Svájc közötti diplomáciai kapcsolatok létesítését illetően.

Mivel Magyarországnak több országgal van diplomáciai kapcsolata, úgy véltem, hogy ez nem elvi kérdés és azt válaszoltam, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság részéről nincs ellenvetés.

A külügyminiszter kérdést tett fel a Magyarország és Hollandia, Norvégia, valamint Belgium közötti kereskedelmi kapcsolatokat illetően is.

Mivel Magyarország az országok többségével kereskedik, szintén azt közöltem – nem tekintve a kérdést elvinek –, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság részéről nincs ellenvetés.

Edgcumbe tábornok kéri, hogy a továbbiakban tájékoztassa a képviseleteket azokról az engedélyekről, amelyeket a Szövetséges Ellenőrző Bizottság a magyar kormánynak ad.

Szviridov tábornok megígéri, hogy teljesíti ezt a kérést.[10]

A magyar vasúti gördülőállomány összeírásának kérdése.

Szviridov tábornok közli, hogy a magyar kormány ez idáig nem végezte el a vasúti gördülőállomány összeírását. Jelenleg a vasúti gördülőállomány más országokkal való cseréje folyik. Csak ezután fogják elvégezni az összeírást.[11]

Szviridov tábornok áttér a Vörös Hadsereg katonai parancsnokságának a magyar kormányhoz benyújtott követeléseinek kérdésére. (A kérdést Edgcumbe tábornok és Weems dandártábornok vetette fel.)

[9] Lásd az 1946. január 19-i ülés jegyzőkönyvének 6. sz. jegyzetét.

[10] A svájci–magyar diplomáciai kapcsolat rendezéséről l. az 1946. május 18-án tartott 109. sz. miniszertanácsi ülés (MOL XIX-A-83-a) 1. és a július 2-án tartott 120. ülés 15. napirendi pontját.

Hollandiával való külkereskedelmi kapcsolat felvételéről l. az 1946. június 14-én tartott 115. sz. miniszertanácsi ülés 33. napirendi pontját; a norvég kereskedelmi és fizetési egyezményről l. az 1946. szeptember 13-án tartott 138. ülés 49. napirendi pontját.

Belgium és Magyarország közötti átfogó gazdasági megállapodásra vonatkozó adatokat nem találtuk. Mindezen ügyekről l. Szviridov tábornok 1946. június 3-án kelt Nagy Ferenchez intézett, a SZEB egyetértését tartalmazó levelét. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-7748.)

[11] Az ECITO tulajdonképpen az 1946. március 17-i helyzetnek megfelelően kérte az állapotok rögzítését. Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter végül augusztus 13-án kelt – a SZEB-hez intézett – válaszában joggal hivatkozott arra, hogy későn kapta meg az értesítést. Jelezte, hogy június 27-én 99 amerikai kocsi volt az országban. Intézkedett egyben, hogy a nyugatra irányuló szállítások ilyen amerikai kocsikkal eszközöljék. Ennek következtében július végén már csak 15 amerikai vasúti kocsi volt magyar területen. Egyben kérte a SZEB-et, hogy nyújtson segítséget a magyar kocsik visszaszerzéséhez. Javasolta ez ügyben nemzetközi konferencia összehívását. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-3817.)

Szviridov tábornok: Átadtam ezeket a Vörös Hadsereg katonai parancsnokságától származó követeléseket [a magyar kormánynak]. Ez a kérdés nem szerepelt a Szövetséges Ellenőrző Bizottság ülésén, mivel a követelések nem a Szövetséges Ellenőrző Bizottság nevében kerültek átadásra, hanem a megszálló csapatok parancsnokságától. Én az adott esetben csak átadó fórum voltam.

Weems dandártábornok átad egy levelet Szviridov tábornoknak, amelyben ki van fejtve az Egyesült Államok kormányának álláspontja ebben az [ellátási] ügyben.[12]

Edgcumbe tábornok: A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. április 23-i ülésén, amikor a fegyverszüneti egyezmény teljesítésének eredményeit vizsgálták, a 15. cikkely teljesítéséről [szóló] részben megállapították, hogy az összes fasiszta és fasiszta jellegű szervezetet feloszlatták.[13]

A szovjet katonai parancsnokság követelése egy sor szervezet feloszlatására új.

Kéri, hogy ebben az ügyben adjanak tájékoztatást a Szövetséges Ellenőrző Bizottság következő ülésén.

Szviridov tábornok megígéri, hogy tanulmányozza ezt a kérdést, és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság következő ülésén [napirendre] tűzi, megfelelő konzultáció után.

Weems dandártábornok kiegészítésképpen felveti az amerikai kormány postai repülőgépei repülésének kérdését. Mindmostanáig nincs meg az engedély, amely lehetővé tenné, hogy az USA kormánya által összeállított repülési ütemtervet teljesítsék.

Kéri, hogy garantáljanak két menetrendszerű járatot hetente Bécsből Budapestre a meghatározott szűk folyosón.

Szviridov tábornok kijelenti, hogy az amerikai repülők nagyon sokat repülnek, sokkal többet, mint az angolok. Ő (Szviridov) úgy véli, hogy a repüléseknek ez a mennyisége teljesen elegendő.

Megígéri Weems dandártábornoknak, hogy biztosítják ennek a heti két postai repülőgépnek a repülését.

Edgcumbe tábornok érdeklődik, hogyan áll az angol parlament tagjai Magyarországra történő beutazási engedélyezésének ügye.

[12] A Vörös Hadsereg ellátása az országnak ténylegesen a legnagyobb – és a Csehszlovákiából kivont szovjet egységek Magyarországon való elhelyezése folytán is – növekvő méretű megterhelését jelentette.

[13] Az Amerikai Egyesült Államok kormányának e kérdésben Szviridov tábornokhoz küldött levelét nem ismerjük.

Arthur Schoenfeld 1946. július 13-i, Weems tábornokhoz intézet levelében továbbította az amerikai Külügyminisztériumnak azt a kívánságát, hogy Weems csatlakozzon angol kollégája tiltakozó akciójához Szviridov tábornoknak a SZEB alapszabályával ellentétes lépése miatt. Schoenfeld azt javasolta, hogy a tiltakozás alkalmával követelje egy tanácskozás összehívását a magyarországi fasiszta tevékenység megvitatására, és kérjen magyarázatot arra, mi indokolta Szviridov lépését, amikor az április 23-i ülésen a magyar fegyverszüneti egyezmény teljesítésének értékelésekor arra a megállapításra jutottak, hogy Magyarország teljesítette az egyezmény 15. cikkelyét. Ennek megfelelően Weems tábornok 1946. július 15-i, Szviridov altábornagynak címzett levelében azt kifogásolta, hogy habár Szviridov 1946. június 28-i, a magyar miniszterelnökhöz intézett az egyes fasiszta szervezetek feloszlatását követelő levele fontos elvi kérdést érintett, a levél elküldése előtt nem konzultált a SZEB angol és amerikai képviseletével. A tábornok kormánya nevében tiltakozott a szovjet fél egyoldalú, a SZEB alapszabályával ellentétes lépése ellen. (711.9 ACC, Record Group 84, Budapest Legation File, NACP.) Lásd még az 1946. július 24-i ülés első napirendi pontját.

Szviridov tábornok megígéri, hogy megkérdezi erről a szovjet kormányt.

Edgcumbe tábornok: Kormányomat érdeklik a Magyarországon bűnöket elkövetett háborús bűnösök adatai. Kérem, adják meg nekem a magyar kormány rendelkezésére álló információkat.

Szviridov tábornok megígéri a kérés teljesítését.

Ezzel a tanácskozás véget ért.

A tanácskozás orosz és angol nyelven folyt.
A beszélgetést Cserkaszov mérnök-alezredes fordította.

Titkár:
Selinszkij mérnök-őrnagy

1946. július 14. [sic!]

AVP RF f. 453. op. 2a. papka 19a. gy. 64.
Géppelt írt tisztázat. A dokumentumon Selinszkij saját kezű aláírása szerepel.

24.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. július 24-i ülésének jegyzőkönyve

Jegyzőkönyv Szviridov altábornagynak Weems dandártábornokkal és Edgcumbe tábornokkal folytatott tanácskozásáról

1946. július 24. 14.00 órakor
Elnököl: Szviridov altábornagy

Jelen voltak a SZEB részéről: Levuskin vezérőrnagy.

Az amerikaiak részéről: [George Hatton] Weems dandártábornok, Simmonite ezredes, Czerniuk őrnagy.

Az angolok részéről: O. P. Edgcumbe vezérőrnagy, [A. E.] Englehardt őrnagy.

Szviridov tábornok: Edgcumbe tábornok levelében azt kérte, hogy hívjunk össze egy kis tanácskozást az általa felvetett kérdések eldöntése végett.[1]

Nagyon hálás leszek, ha Edgcumbe tábornok valamennyire pontosítja ezeket a kérdéseket.

Edgcumbe tábornok: Szerettem volna információt kapni a fasiszta és fasiszta jellegű szervezetek tevékenységének beszüntetésére vonatkozó követelésről, amelyet Szviridov tábornok Magyarország miniszterelnökének írt levelében vetett fel.

A SZEB ez év április 23-i ülésén, amikor a [fegyverszüneti] egyezmény 15. cikkelye teljesítését vitattuk meg, hangsúlyozták, hogy az összes hasonló magyarországi szervezetet feloszlatták. Ezt kormányom tudomására hoztam. Jelenleg Szviridov tábornok levele, amelyet a miniszterelnöknek küldött el, anélkül hogy velem konzultált volna, másként állítja be ezt a kérdést, amikor felveti a fasiszta és fasiszta jellegű szervezetek feloszlatásának követelését, amelyek, úgy tűnik, léteztek Magyarországon. Kormányomat érdekli az ügy tényleges helyzete. Erről szerettem volna most tájékoztatást kapni.[2]

[1] Edgcumbe tábornok 1946. július 19-én egy néhány nappal korábban, július 15-én kelt levelére visszautalva tájékoztatást kért a magyarországi szovjetellenes és fasisztabarát szervezetekről. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 18a. gy. 57.)

[2] A fegyverszüneti egyezmény 15. cikkének végrehajtásáról l. az 1946. április 23-i ülés jegyzőkönyvének 22. sz. jegyzetét. A SZEB elnökhelyettese 1946. június 18-án kelt levelében követelte, hogy a magyar kormány június 30-áig szedje össze a lakosságnál található vontcsövű fegyvereket, robbanóanyagot; követelte továbbá mindazon társadalmi szervezet, egyesület feloszlatását, amely leplezett vagy nyílt fasisztabarát működést fejtett ki; kérte a Teréz körúti lövöldözés ügyének sürgős kinyomozását, a magyar ifjúság fasisztabarát megnyilvánulásának felszámolását, a bűnösök letartóztatását és bíróság elé állítását. Az intézkedésről haladéktalan tájékoztatást kért a SZEB részére. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-4298 /7155/.)

Weems dandártábornok kijelenti, hogy a SZEB elnökének írt levelében hangsúlyozta a SZEB elnöke tevékenységének egyoldalúságát, mivel az USA és Nagy-Britannia képviselőivel való konzultáció nélkül küldte el a levelet a miniszterelnöknek. Kiegészítésül szeretne tájékoztatást kapni a magyarországi fasiszta és fasiszta jellegű szervezetek tevékenységéről.

Szviridov tábornok: Úgy értettem, hogy Edgcumbe tábornok és Weems dandártábornok leveleikben a következő kérdések iránt érdeklődnek:

1. Miért határoztunk úgy az ez év április 23-i ülésen, hogy a magyar kormány lelkiismeretesen teljesíti a [fegyverszüneti] egyezmény 15. cikkelyét

2. Milyen fasiszta és fasiszta jellegű szervezeteket derítettek fel jelenleg Magyarországon

3. A szovjet főparancsnokság levelét miért nem vitatta meg a Szövetséges Ellenőrző Bizottság.

Az első kérdést illetően tájékoztatom a tábornokokat:

A SZEB április 23-i ülésén a [fegyverszüneti] egyezmény 15. cikkelyének a magyar kormány által történt teljesítését illetően a következő következtetésre jutottunk:

„Az ebben a cikkelyben megnevezett összes szervezetet a magyar kormány különleges rendeletével feloszlatták. Azonkívül feltártunk és feloszlattattunk olyan félkatonai szervezeteket, mint a repülőklubok, lövész sport- és vadásztársaságok. Az összes fennmaradt társaságnak és szervezetnek a magyar kormány azt javasolta, hogy mutassák be működési szabályzatukat, és regisztráltassák magukat a Belügyminisztériumban. Ez a regisztráció a SZEB ellenőrzése mellett történik."

Arra a következtetésre jutottunk, hogy a magyar kormány teljesíti a [fegyverszüneti] egyezmény 15. cikkelyét és lelkiismeretesen teljesíti azt. Ezért nem is volt nagy követelésünk irányában. De mi akkor nem mondtuk azt, hogy a magyar kormány teljesítette az egyezmény 15. cikkelyét.

Ezt a tanácskozást a leírt, korábban végiggondolt anyag alapján folytattam le, ezért nincs hiba abban, amit most elmondok.

Mit lehet ma mondani az egyezmény 15. cikkelyének a magyar kormány által történő teljesítését illetően?

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy az április 23-i tanácskozáson a helyzet tényleg az volt, ahogyan azt Szviridov tábornok bemutatta. De a jelenlévőkben olyan vélemény alakult ki, hogy semmi komoly [ügy] nem merülhet fel.

Szviridov tábornok: Nem tudom, milyen vélemény alakult ki a jelenlévőkben, de legalább abból, amikor említést tettem az általunk felfedezett szervezetekről (vadász-, repülőklubok stb.), amelyeket a magyar kormány feloszlatott, következett, hogy a különböző társaságok beszüntetésének folyamata még folytatódik.

Én akkor rámutattam, hogy

„Minden, amit a magyar kormánytól az egyezmény e cikkelyének teljesítése kapcsán követeltünk, megtörténik, ezért nekünk a magyar kormányhoz nagy követeléseink nincsenek."

Ha a mai napi helyzetet vesszük, akkor el kell mondanunk, hogy a magyar kormány teljesíti az egyezmény 15. cikkelyét, és nemcsak azt az öt szervezetet oszlatja fel, amelyet a szovjet főparancsnokság levelében megneveztett, hanem szervezetek százait, saját jóakaratából, a SZEB részéről érkező bármiféle nyomás nélkül.[3]

Tudjuk, hogy Magyarországon még sok fasiszta és fasiszta jellegű elem van. Ezek az elemek propagandával és fegyveres terroristaakciókkal fognak fellépni a Vörös Hadsereg ellen, és lehet, hogy a többi szövetséges ellen is.

Ezért természetes, hogy erre a kérdésre még vissza kell térnünk, és lehet, hogy a magyar kormánynak még egyszer követelést kell benyújtanunk egyik vagy másik szervezet feloszlatásáról.

Következésképpen a magyar kormány teljesíti az egyezmény 15. cikkelyét, de még nem teljesítette teljes egészében. Ezek a következtetéseim és tájékoztatásom az egyezmény 15. cikkelyét illetően.

Edgcumbe tábornok: Nagyon hálás lennék, ha Szviridov tábornok lehetőséget adna, hogy megismerjük annak a levélnek a másolatát, amelyet a szovjet főparancsnokság a magyar miniszterelnöknek küldött.

Weems tábornok csatlakozik ehhez.

Szviridov tábornok: A levélben közölt tények egy részét közlöm a tanácskozással. A levél másolatának megismerkedés végett való átadását illetően konzultációt kérek Vorosilov marsalltól. De az a véleményem, hogy a szovjet főparancsnokságnak a magyar miniszterelnökhöz intézett levelét szövetségeseink ismerik.[4]

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy a levél tartalmát azon adatok alapján ismeri, amelyeket kormánya közölt vele. Ezek az adatok összefoglalóan ismertetik a levél tartalmát, nem szólnak a konkrét tényekről.

Szviridov tábornok: Tájékoztatást adok a második kérdést illetően. Ismertetem a fasiszta szervezetek magyarországi terrorista tevékenységének tényeit.[5]

1. 1945. szeptemberétől Gyöngyösön, Egerben és Hatvanban illegális szervezetek működtek, amelyek feladatul tűzték ki a Vörös Hadsereg katonáinak meggyilkolását.

Ezek a szervezetek meggyilkolták a Vörös Hadsereg öt katonáját.[6]

[3] Szviridov tábornok 1946. április 6-án öt oldalra terjedő levélben ismertette a magyar kormánnyal a szovjet katonák elleni merényleteket és kérte az ilyen megmozdulások elleni intézkedéseket (MOL XIX-A-1-j 1946-4298). Ennek nyomán került kiadásra az egyesületek feloszlatásával kapcsolatos belügyminiszteri jogkör kiterjesztését jelentő 3830/1946. sz. ME. rendelet (*Magyar Közlöny*, 1946. április 21.). Ebben az időben mintegy 1500 társadalmi egyesület és egyházi ifjúsági szervezet feloszlatására került sor.

[4] Edgcumbe tábornok a tanácskozást követően 1946. július 31-én ismét levéllel fordult Szviridov altábornagyhoz, amelyben arra hivatkozva, hogy kormánya nagy jelentőséget tulajdonít a kérdésnek, ismételten kérte a magyar kormányhoz intézett levél másolatát. Ugyanakkor kérte, hogy a július 15-i levelében felvetett kérdésekre is kapjon részletes írásbeli választ. Tájékoztatta Szviridov altábornagyot arról is, hogy a július 24-i tanácskozásról beszámolót küldött kormányának. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 18a. gy. 57.)

[5] Szviridov tábornok itt nyújtott ismertetéséről levél formában 1946. július 28-án tájékoztatta a magyar kormányt. (PIL 285. f. 6/160. ő. e. 7–10. l.) Ez a szélsőséges szovjet politikai vezetés szempontjait tükrözi, egyes részleteiben konstruált vagy a katonai politikai célok érdekében megszervezett eseményeket ad elő, részben pedig teljesen ismeretlen merényletekről szól.

[6] Gyöngyös környékén szovjet katonák elleni állítólagos merényletek vádjával többeket – így a teljesen ártatlan Kis Szaléz (1904–1946) Ferenc-rendi szerzetest – letartóztattak, halálra ítéltek és kivégeztek; másokat 7–10 évi, a Szovjetunióban letöltött kényszermunkára ítéltek.

A magyar rendőrség ezektől a szervezetektől a következő fegyvereket kobozta el: 4 golyószórót, 17 puskát, 3 géppisztolyt, 19 revolvert, 35 kézigránátot, 20 kg robbanóanyagot.

Ezeknek a szervezeteknek a vezetői katolikus papok voltak.[7] Ez kétségtelenül a KEDIM és a KALOT szervezetek titkos, fasiszta tevékenysége.[8]

2. Június 17-én Budapesten, a Teréz körúton a Cserkész, KALOT szervezet tagja, Pinzem [helyesen Pénzes] István meggyilkolt egy tisztet, egy szakaszvezetőt és megsebesített öt embert (közülük hármat súlyosan). Pinzem István a tető alól a padlásról tüzelt a tüzelőnyíláson keresztül, kiválasztotta a szovjet tiszteket, akik a járdán mentek, és harcképtelenné tette őket. Összesen harminc lövést adott le, hét embert harcképtelenné téve.[9]

Korábban Pinzem [Pénzes] István a Levente szervezet tagja volt.

Milassin Kornél (1883–1956) akkor Heves vármegye kisgazdapárti főispánja 1946. május 20-án tájékoztatta Nagy Ferenc miniszterelnököt, hogy a rendőrség neki sem adott felvilágosítást a történtekről, közvetve értesült arról, hogy több községből zártak fiatalembereket az egri várba, gumibottal verték őket. A Kisgazdapárt egri lapjának szerkesztőségét letartóztatták, köztük nőket is pincébe zártak. Beszámolt arról, hogy a SZEB helyi képviselője, Anyiszimov alezredes május 18-án összehívta a megye vezetőit – őt mint főispánt is – a pártok, a szakszervezet, a nemzeti bizottság vezetőit, az újságok szerkesztőit, s vádolta őket, elsősorban a helyi Kisgazdapártot a történtek miatt. Ugyanakkor a Kisgazdapárt női tagozata Egerbe összehívott gyűlésének megtartását megtiltotta, s hangoztatta, hogy ha az ő engedélye nélkül tartanak gyűlést, orosz hadbíróság elé állíttatja a szervezőket. Milassin főispán tiltakozott a magyar belügyekbe való ilyen fokú beavatkozás ellen – különösen a Kisgazdapártot és kisgazdapárti főispánként a személyét ért rágalmazást sérelmezve. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-7613.)

[7] Nincs kizárva, hogy katolikus papok is szerepet játszottak a magát ateistának valló szovjet állam képviselői elleni fellépésekben – már azért is, mert a katonák egy része nem különösebben kulturált módon járt el a lakossággal szemben. Az itteni megfogalmazás azonban – mint egyébként az egész ismertetés – nem a szovjetek ellen fellépő egyes egyházi személyek, hanem általában a katolikus papság ellen irányult. Az egyházi személyek ellen intézett akció elleni tiltakozásként Slachta Margit 1946. augusztus 29-én Nagy Ferenc miniszterelnöknek – megbeszélésükre hivatkozással – megküldött egy 111 katolikus pap adatait tartalmazó jegyzéket azokról, akiket rendőri felügyelet alá helyeztek, internáltak, letartóztattak vagy akik eltűntek. Kérte, hogy a szovjeteknek szánt jegyzéket adja át „az illető ellenőrző tényezőnek, akit a múltkor említettem". (MOL XIX-A-1-e VI/3. 1946. 24–31.)

[8] A KEDIM, azaz a Keresztény Demokratikus Ifjúsági Mozgalmat Kis Szaléz Ferenc-rendi szerzetes hozta létre, a KALOT, azaz a Katolikus Agrárifjúsági Legényegyletek Országos Titkárságát 1936-ban a katolikus püspöki kar alapította a harmincas évek elejétől Szeged környékén kibontakozott demokratikus jellegű katolikus ifjúsági mozgalom irányítására. A legjelentősebb keresztény ifjúsági szervezetté vált. 1942-ben 3500 helyi szervezetének félmillió tagja volt. (Gergely Jenő: *A politikai katolicizmus Magyarországon.* Kossuth Könyvkiadó, 1977. 227.) 1946 nyarán mindkét szervezetet felszámolták.

Egyik szervezet sem volt fasiszta, s tevékenységük nem volt titkos.

[9] A Teréz körúton 1946. június 17-én történteket többen leírták. A hivatalos jelentés szerint a Teréz körút egyik házának padlásteréből leadott lövésekkel egy fiatalember megölt egy szovjet tisztet, egy közkatonát és egy fiatal lányt, s többeket megsebesített. L. elsősorban Rajk László belügyminiszter jelentését (MOL XIX-A-83-a 116. sz. 1946. július 18-i ülés 1. napirendi pontja).

Mindszenty bíboros – szemtanúk megfigyelésére hivatkozva – állította, hogy orosz katonák vesztek össze a körúton, s egymásra tüzelve történtek a halálesetek, sebesülések. A magyar nyomozó szervek vitték az Andrássy út 60-ból az előzőleg kivégzett állítólagos tettest a padlásra, s úgy állították be, mintha ő lett volna a merénylő. (Mindszenty József: Emlékirataim. 134.) Hasonló módon rögzítette erről és más akcióról Nagy Ferenc véleményét titkára, Kapocs Ferenc a letartóztatása után írt feljegyzésében. (Történeti Hivatal K-1416/1. 24–25.)

A Cserkész Szövetség vezetői Jánosi Sándor és Keleti György voltak.[10]

3. A Cserkész Szövetségen belül létrehoztak egy fegyveres terroristaszervezetet, amelyet Bajcsy-Zsilinszky Rohambrigádnak neveztek.

Ennek a szervezetnek a vezetői egykori magyar tisztek: Szabó, Fürst, Tóth. Fegyveres támadásokat hajtottak végre a Vörös Hadsereg autói ellen.

4. Ez év májusában a Cserkész [Szövetség] illegális fegyveres szervezet a balatoni műúton meggyilkolta a Vörös Hadsereg katonáit.

Ennél a szervezetnél találtak: négy géppisztolyt, húsz revolvert, tábori jellegű nyomdát, fasiszta röplapokat.

5. 1946 tavaszán a Cserkész [Szövetség] egységeket szervezett, hadgyakorlatokat rendezett és nyilván Önök is nemegyszer látták, amint ezek az egységek vasárnaponként kimentek Budapestről ezekre a gyakorlatokra. Topográfiával, felderítéssel foglalkoztak. Vannak felvételeink, amelyek azt mutatják, hogy tüzérségi felkészítéssel is foglalkoztak.

A dolog odáig fajult, hogy Esztergom környékén az erdőből elkezdték lövöldözni csapataink kaszárnyáit reaktív aknákkal. Három aknát lőttek ki. Kettő közülük nem ért el odáig, egy pedig beesett az udvarra, de nem robbant fel. Következésképpen a Cserkész [Szövetség] már harci lövészetet hajt végre.

6. Szintén májusban Tatán meggyilkoltak egy vörös katonát, Esztergomban pedig megsebesítették a katonai városparancsnokot, Sapkin őrnagyot.

Mindezeket földalatti szervezetek hajtották végre, amelyek a Cserkész [Szövetségen] belül találhatók.

7. Ez év június 10-én Vilojban [Villány] (a Balaton mellett) meggyilkolták a Vörös Hadsereg tisztjét, Mahonyint.

Az egész idő alatt meggyilkoltak, illetve a sebesülésekbe belehalt a Vörös Hadsereg katonái közül több mint ötven fő.

Amint később kiderült, a KALOT és a Cserkész szervezetek tagjai részt vettek ezekben a gyilkosságokban és megsebesítésekben.

Azt is tudjuk, hogy a KALOT és a Cserkész szervezetek kiszolgálták a német fasisztákat. A nácik megbízása alapján tiszteket készítettek fel a fasiszta hadsereg számára, ezeknek a szervezeteknek a vezetői pedig kitüntetéseket kaptak Hitlertől.

Ezen szervezetek vezetőinek túlnyomó többsége a legutóbbi időkig bent maradt [ezekben a szervezetekben]. És ezek a szervezetek nem alakultak át. Megmaradt a fasiszta szellem, a fasiszta eszmék és a fasiszta munkamódszerek.

A KALOT Magyarország német megszállása idején szövetségre lépett a „Levente" szervezettel, aminek az volt az értelme, hogy fasiszta szellemben neveljék az ifjúságot.[11]

[10] A Levente intézmény 1921-ben létesült, s 13-tól 21 éves korig minden fiú kötelezően tagja volt. A második világháború idején a felső korhatárt 18 évre szállították le, hogy az ennél idősebbeket bevonulásra kötelezhessék. A belügyminiszter 1946. július közepén feloszlatta a Cserkészszövetséget. Az ezt követő héten jórészt régi vezetők létrehozták a Cserkészfiúk Szövetségét. Ennek az új szervezetnek az elnökévé Karácsony Sándor (1891–1952) pedagógus és filozófus, debreceni egyetemi tanárt választották. Jánosi Sándor és Keleti György a Cserkészfiúk Szövetségének vezetője volt. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-1224. és Népszava, 1946. július 24.)

A Bajcsy-Zsilinszky Rohambrigádról és az említett személyekről nincsenek ismereteink.

[11] A KALOT és a Levente szervezet között kezdettől fogva feszült volt a viszony. Főleg 1938-tól éleződött ki a helyzet, minthogy a kormány megtiltotta a leventék politikai pártokban való részvételét, s a leventeoktatók lebeszélték a fiatalokat a politizáló társadalmi mozgalomba való belépésről. 1941-ben kezdődtek tárgyalások a viszony rendezéséről. Ennek következményeként a KALOT valóban számos engedményt tett. A feszültség azonban megmaradt, mivel a KALOT 1943–1944-ben fokozatosan elhatárolta magát a Levente szervezetet is befolyásoló szélsőjobboldaltól, a nyilasoktól. (Gergely Jenő: A politikai katolicizmus Magyarországon. 177., 229–232.)

SZTE Egyetemi Könyvtár SZEGED

Azonkívül terrorista szervezeteket derítettek fel a katolikus egyházi iskolákban is. Ezeknek a szervezeteknek a vezetői katolikus papok voltak. Felfedeztek egy szervezetet a budapesti egyetemen is. Mindezek a szervezetek a Cserkész, a KALOT és a KDSZ részei.

Ezeknek a szervezeteknek a felderítésekor kiderült, hogy Gyulai László, Fillér László és Rácz B. István parlamenti képviselők voltak ezeknek a terrorista csoportoknak a szervezői (Például Gyöngyösön).[12]

Az is kiderült, hogy a katolikus papok a templomokban, az iskolákban, az egyetemeken Szovjetunió elleni propagandát folytatnak. Fel lehet még sorolni egész sor kisebb-nagyobb tényt, de úgy vélem, illusztrációképpen ez is elegendő.

A szovjet parancsnokság a Vörös Hadseregnek a fasiszta cselekményektől való biztosítása végett ezért nyújtott be számos követelést a magyar kormánynak.

A fő követelések [a következők] voltak: oszlassák fel a magukat kompromittált néhány fasiszta szervezetet, és vonják felelősségre legismertebb vezetőiket, akik kétségkívül bűnösök a szovjet parancsnokság előtt. A magyar kormány a levélben felsorolt egyetlen tényt sem tudott tagadni, és ezért elhatározta, hogy teljesíti a szovjet főparancsnokság követeléseit. Feltételezem, hogy pontosan így járt volna el bármelyik szövetséges főparancsnokság.[13]

Végezetül tájékoztatást adok a harmadik kérdést illetően.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság már második éve működik. Nem volt egyetlen olyan alkalom sem, amikor az angol kormánynak vagy az USA kormányának a magyar kormány felé irányuló követelését megvitattuk volna a SZEB-ben.

Mi általában ezeket a követeléseket a magyar kormánynak bármiféle megvitatás nélkül küldjük el. Úgy vélem, helyesen tettük, mivel nem volt jogunk megvitatni ezeket a követeléseket a SZEB-ben.

A SZEB tevékenységének ez a gyakorlata alakult ki és most is ez létezik. Ezért a szovjet parancsnokság követeléseit a magyar kormányhoz szintén a SZEB-ben történt megvitatás nélkül adtuk át.

[12] Gyulai László, aki az FKGP-apparátus osztályvezetője és parlamenti képviselő volt, 1947-ben a „köztársaság elleni összeesküvés" vádlottjaként öt évi börtönbüntetést kapott. Fillér István az FKGP sümegi pártszervezetének vezetésében vett részt, egyben az Actio Catholica világi alelnöke volt. Kommunistaellenes magatartása miatt a szovjet szervek letartóztatták. Rácz B. István, az FKGP ifjúsági szervezetének egyik megszervezője, a párt parlamenti képviselője volt. 1950-ben tartóztatták le, 1956-ban emigrációba kényszerült.

E három személy letartóztatását Nagy Ferenc miniszterelnök ekkor elutasította.

[13] Az egyesületi szabadsággal elkövetett visszaélések megtorlásáról szóló 1938. évi XVII. tc. egyes rendelkezéseinek módosításáról, kiegészítéséről – tulajdonképpen a belügyminiszter feloszlatási jogának kiterjesztéséről – a 7330/1946. sz. ME. rendelet (*Magyar Közlöny*, 1946. június 28.) intézkedett.

Feltételezem, hogy az amerikai kormány vagy az angol kormány összes követelését a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke a jövőben is közvetlenül el fogja küldeni a magyar kormánynak mint olyan követeléseket, amelyek nem a SZEB-től származnak.

Edgcumbe tábornok: Az összes kérdés, amit az angol kormány a magyar kormány előtt felvet, Önökön keresztül történik, ezért Önök az összes ilyen kérdésben tájékozottak. Én más helyzetben vagyok, mivel nincs lehetőségem, hogy megismerjem azokat a követeléseket, amelyeket Önök támasztanak a magyar kormány felé. Másfelől Vorosilov marsall megígérte, hogy elvi kérdésekben tanácskozik, konzultál a képviseletek vezetőivel. Kormányom a magyar kormány előtt felvetett legutóbbi kérdést nagyon fontosnak tartja, fontosabbnak, mint az összes többi kérdést.

Szviridov tábornok a SZEB működési szabályzatára hivatkozva tájékoztat arról, hogy a magyar kormánynak adott legfontosabb SZEB-direktívákat mindig egyeztették a SZEB-üléseken az USA és Anglia képviselőivel.

Az adott esetben a bejelentett követelések nem a SZEB nevében [történtek], hanem a szovjet főparancsnokság nevében.

Mivel a tábornokoknak az a kívánságuk, hogy adjak erről az ügyről tájékoztatást, azt ma megteszem, és kifejtem a kérdés lényegét úgy, ahogyan az volt. Ha még egyszer előfordul ilyen eset, nem mulasztom el, hogy tájékoztassam erről Edgcumbe tábornokot és Weems dandártábornokot.[14]

Edgcumbe tábornok: Szerettem volna ebben az ügyben bizonyos kölcsönös megértést elérni. A dokumentumot a Szövetséges Ellenőrző Bizottság küldte el, ezért a szovjet főparancsnokság követeléseit a közvélemény úgy értelmezte, mint a SZEB követeléseit.

Szviridov tábornok: Lehetséges. De még egyszer megismétlem, hogy nem vitathattam meg a SZEB ülésén, mert ezek a szovjet főparancsnokság követelései voltak. Ezt még az is magyarázza, hogy oroszokat gyilkoltak meg. Ezért ezeknek a követeléseknek tisztán orosz jellegük volt, tisztán orosz érdekeket érintett.

Ezeknek a követeléseknek a lényegéről tájékoztatást adtam, és véleményem szerint itt semmi sértő Edgcumbe tábornokra és Weems dandártábornokra nincs.

Ha ebben valahogyan sérültek volna szövetségeseink érdekei, úgy én lennék a hibás, de itt a britek vagy az USA érdekei egyáltalán nincsenek érintve.

Weems dandártábornok megköszöni Szviridov tábornoknak a teljes körű tájékoztatást, amit adott. Annak a kívánságának ad hangot, hogy a jövőben az ilyen fontos kérdéseket, mint a [fegyverszüneti] egyezmény 15. cikkelyének Magyarország által történő teljesítése, vitassák meg a SZEB ülésén.

Szviridov tábornok: A jövőben minden egyes esetben el kell dönteni, fontos-e a kérdés vagy sem.

[14] A magyarországi SZEB szabályzatának 4. §-a szerint a SZEB elvi kérdéseket érintő utasításait az elnöknek át kellett adnia a magyar hatóságoknak, és megegyezésük után kellett átnyújtania a SZEB amerikai és angol képviselőinek. A szabályzat szerint az amerikai és az angol katonai missziónak nem volt joga közvetlenül tárgyalni a magyar kormánnyal. A szabályzat 6. §-a szerint az angol és az amerikai képviselőknek csak ahhoz volt joguk, hogy a SZEB elnökén vagy helyettesén, illetve a levelezési osztály főnöke útján tárgyaljanak a magyar kormánnyal.

Az adott esetben a szovjet főparancsnokság megbízott engem, hogy adjam át a levelet a magyar kormánynak. Ezt meg is tettem. Lehetséges, hogy más esetben a szovjet főparancsnokság javasolni fogja, hogy előzetesen vitassuk meg a kérdést a SZEB ülésén.

Minden esetben, ha a szövetségesek érdekeit érintik, feltétlenül napirendre tűzzük az ilyen kérdéseket a SZEB-ben.

Edgcumbe tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak a teljes tájékoztatást. Egyidejűleg reménykedik abban, hogy a jövőben a hasonló kérdéseket megvitatják a SZEB ülésén. Azonkívül annak a kívánságának ad hangot, hogy abban az esetben, ha a magyar kormány nem teljesíti a szovjet főparancsnokság követeléseit, Szviridov tábornok tűzze a kérdést a SZEB napirendjére.

Szviridov tábornok: Feltételezem, hogy a körülmények eldöntik, hogy szükség lesz-e ilyen tájékoztatást adni követeléseinknek a magyar kormány által történő teljesítéséről.

Weems dandártábornok megkérdezi, hogy válaszol-e Szviridov tábornok az ő 1946. július 15-i levelére.[15]

Szviridov tábornok megígéri, hogy írásos választ ad.

Edgcumbe tábornok megkérdezi, hogy a szovjet főparancsnokság nem szándékozik-e valamilyen újabb követeléseket küldeni a magyar kormánynak ebben az ügyben.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy jelenleg senki semmilyen új követelést nem szándékozik küldeni.

Edgcumbe tábornok megköszöni [a választ].

Szviridov tábornok tájékoztatást ad arról, hogy a magyar kormány azzal a kéréssel fordult a [SZEB-hez], hogy engedélyezze diplomáciai kapcsolatok létesítését Olaszországgal, Bulgáriával és Romániával, valamint kereskedelmi kapcsolatok létesítését Olaszországgal. A magyar kormánynak olyan választ adtak, hogy a SZEB részéről ellenvetés nincs.[16]

[15] Az említett levélben Key tábornok tiltakozott Szviridov altábornagy bizonyos katolikus szervezetek feloszlatására vonatkozó egyoldalú akciója ellen. (FRUS, 1946. vol. VI. 324–325.)

[16] Gyöngyösi János 1946. július 12-i feljegyzése szerint a SZEB politikai tanácsadója, Puskin követ azon a napon közölte vele: a SZEB-nek nincs kifogása az ellen, hogy Magyarország Romániával, Bulgáriával és Olaszországgal a diplomáciai kapcsolatot felvegye. A külügyminiszternek arra a közbevetésére, hogy ehhez az ottani ellenőrző bizottságok hozzájárulására is szükség van, Puskin megígérte, hogy intézkedni fog és az eredményt közli. (XIX-J-1-j SZU Tük. 9. d. IV-138/2.)

A román–magyar diplomáciai kapcsolat felvételének előkészítéséről l. a Minisztertanács 1946. április 23-i ülését (MOL XIX-A-83-a. 103. ülés 3. napirendi pont).

Bulgáriába 1946 áprilisában utazott ki egy külkereskedelmi megbízott, feltehető, hogy az ő tájékozódása nyomán került sor a diplomáciai kapcsolat rendezésének előkészítésére (uo. 104. ülés 44. napirendi pont).

Az olasz–magyar diplomáciai viszony előkészítéséről l. a Minisztertanács (uo.) 111. ülésének 49. napirendi pontját. A rendszeres gazdasági kapcsolat kialakításáról a 129. ülés 35., a 134. ülés 67. és a 149. ülés 12. napirendi pontját. A diplomáciai kapcsolat felvételére 1946. október 1-jén került sor. Lásd még az 1946. október 17-i ülés 21. sz. jegyzetét.

Azonkívül a magyar kormány azt is kérte, hogy engedélyezzük Gilar spanyol kormányának az elismerését.[17] Azt válaszoltuk, hogy szintén nincs ellenvetés.

Weems dandártábornok kijelenti, neki az első két pontban nincs ellenvetése. Ami a Gilar-kormány Magyarország részéről történő elismerését jelenti, ebben az ügyben most nem mondhat véleményt, hanem a következő SZEB-ülésen közli.

Edgcumbe tábornok támogatja Weems dandártábornokot, és kijelenti, hogy véleményét a Gilar-kormány elismerését illetően a következő SZEB-ülésen mondja el.

Weems dandártábornok kiegészítésképpen felveti az amerikai kormány hivatalos képviselői Magyarországra történő beutazása engedélyezésének kérdését.

Szviridov tábornok megígéri, hogy 2-3 napon belül eldönti ezt a kérdést.[18]

A tanácskozás orosz és angol nyelven folyt.
A beszélgetést Cserkaszov mérnök-alezredes fordította.

Titkár:
Selinszkij mérnök-őrnagy

AVP RF f. 453. op. 2a. papka 19a. gy. 64.
Géppel írt tisztázat. A dokumentumon aláírás nem szerepel.

[17] José Giral (1879–1956) spanyol kormányát emigrációban, Mexikóban hozták létre, majd Franciaországban működött. A kormány elismeréséről a minisztertanács 1946. július 26-án döntött (MOL XIX-A-83-a [41.] 124. ülés 23. napirendi pont), miután Puskin követ, a SZEB politikai tanácsadója 1946. július 12-én közölte Gyöngyösi János külügyminiszterrel, hogy a SZEB-nek nincs kifogása az ellen, hogy a magyar kormány elismerje a Giral-kormányt. (MOL XIX-J-1-j SZU Tük. 9. d. IV-138/2. sz. n.)

[18] Weems tábornok 1946. július 21-én és július 17-én kért beutazási engedélyt Erhardt és Denby tisztviselő részére. Közreműködésükkel az amerikai bizottság munkáját kívánták segíteni a Maort és a nemzetközi telefonügyek kérdésében.

25.
A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. augusztus 14-i ülésének jegyzőkönyve

JEGYZŐKÖNYV
A MAGYARORSZÁGI SZÖVETSÉGES ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁGNAK
AZ AMERIKAI ÉS ANGOL KÉPVISELŐKKEL MEGTARTOTT ÜLÉSÉRŐL
NAGY FERENC MINISZTERELNÖK RÉSZVÉTELÉVEL

1946. augusztus 14. 12.00 óra
Elnököl: Szviridov altábornagy

Jelen voltak a SZEB részéről: Levuskin vezérőrnagy.

Az amerikaiak részéről: [George H.] Weems dandártábornok, [Henry G.] Simmonite ezredes, [Edward J.] Czerniuk őrnagy.

Az angolok részéről: [O. P.] Edgcumbe vezérőrnagy, [P. C.] Capron alezredes, [R. Patrick-] Smith ezredes, [F. G.] Redwood[1] úr.

A magyar kormány részéről: Nagy Ferenc miniszterelnök, Bárányos Károly közellátási miniszter, Vas Zoltán, a Gazdasági Főtanács főtitkára, Gordon [Ferenc] pénzügyminiszter, Erőss János, a Jóvátételi Hivatal vezetője.

Szviridov tábornok: Feltételezem, hogy a miniszterelnök úr tájékoztat minket azokról a kérdésekről, amelyeket ő maga kívánt a SZEB napirendjére tűzni. Nagy Ferencé a szó.

Nagy Ferenc: Augusztus 1-jével a magyar kormány elkezdte a valutastabilizációt. Reméljük, hogy sikeres lesz, de előfordulhatnak kellemetlenségek is az állami kiadásokat illetően. Ezeket a kiadásokat az infláció idején pénznyomással lehetett fedezni. Ezt most nem lehet megtenni. A stabilizáció körülményei között az állami kiadások kereti meg vannak szabva, és arra törekszünk, hogy ezeket a kiadásokat szabályozzuk.

A stabilizáció alapfeltétele a költségvetés minden fejezetének szigorú teljesítése, mivel a nemteljesítés egyensúlyhiányt hoz létre.

A költségvetés kiadási részének összeállításakor meghatározott összeget előre megállapítottunk a SZEB ellátására.

[1] Helyesen: Redward. F. G. Redward az angol politikai misszió másodtitkára volt.

Most, amikor a forintot bevezettük, kiderült, hogy a kiadási normák, amelyeket a SZEB költségvetésére megállapítottunk, nem elegendőek. A havi kiadási jegyzék, amelyet a SZEB benyújtott, nagyobb összeget mutat, mint amit a magyar költségvetés tervbe vett.

Nem arról van szó, hogy ezek nagy összegek, hanem arról, hogy ez túllépi a tervezett költségvetési keretet, ezért barátilag azzal a kéréssel fordulok a missziók vezetőihez, hogy vizsgálják felül azokat a kiadásokat, amelyeket benyújtottak. Hangsúlyozom, hogy ezzel én semmilyen módon nem akarom csökkenteni a SZEB tagjainak életszínvonalát, mert ez nem lenne összeegyeztethető sem a magyar vendégszeretettel, sem azzal a színvonallal, amelyre a Szövetséges Ellenőrző Bizottság tagjai méltók.

Még egyszer kérem, hogy ne tekintsék ezt a lépést barátságtalannak, és ne gondolják, hogy a békeszerződési tárgyalásokkal összefüggésben a magyar kormány kevésbé gondoskodik a SZEB ellátásáról.[2]

Edgcumbe tábornok kér szót.

Edgcumbe tábornok: Itteni tartózkodásunk ideje alatt misszionk ellátásában mindig nehézségek voltak. Ennek ellenére mégis megkaptuk a szükséges ellátásunkat.

Ezek a nehézségek minden nappal növekedtek, és jelenleg egy határszakaszhoz értek. Például: a napokban jegyzéket kaptam a Jóvátételi Hivatal elnökétől, amelyben arról értesít, hogy megszüntették misszionk ellátását borral és szeszes itallal.[3] Ezt minden velem történt előzetes konzultáció nélkül tették, és én ezt arcátlanságnak tartom. Remélem, hogy ma a miniszterelnök úrral, aki elsőként fog hozzá ennek a kérdésnek a barátságos megoldásához, sikerül megegyezni.

De mindenekelőtt szeretném kifejteni kormányom álláspontját: úgy véli, hogy a magyar kormánynak teljes egészében el kell látnia az angol képviseletet, beleértve a politikai missziót is. Ezzel az elvi állásponttal összefüggésben kormányom nem szándékozik valamiféle összeget küldeni képviseletem ellátására.

Kormányom azt az utasítást adta, hogy valamennyi szolgáltatást és terméket természetben kapjunk. Ez lényegesen olcsóbb, mintha pénzt kapnánk a magyar kormánytól. A [fegyverszüneti] egyezmény 11. cikkelyének kiadásaiért a felelősséget kormányom rám ruházta; ez az jelenti, hogy mindazokat a követeléseket, amelyeket az én nevemben nyújtanak be, a magyar kormánynak teljesítenie kell.

De mielőtt baráti körülmények között megvitatnánk ezt a kérdést, szeretnék biztosítékot kapni a miniszterelnöktől arra, hogy a jövőben nem fognak megismétlődni olyan esetek, amikor minden előzetes figyelmeztetés nélkül megfosztanak bennünket ettől vagy attól az ellátási formától. Arra a levélre gondolok, amely megfoszt minket a bortól és a szeszes italtól (megmutatja a levelet a miniszterelnöknek). Biztosítékot

[2] 1946. augusztus 1-jétől 1947. július 31-ig csaknem 66 millió forintot utalványozott a magyar kormány a SZEB költségeire, ami az adott időszak költségvetési kiadásainak 1,6%-át tette ki. (A magyar jóvátétel és ami mögötte van... 11.)

[3] A Jóvátételi Hivatal elnökének a levelét nem ismerjük. Kovács Gábor, a SZEB Magyar Gazdasági Hivatalának vezetője 1946. augusztus 12-én fordult levéllel Anglia képviseletéhez és politikai missziójához, amelyben arról értesítette a képviseletet, hogy 1946. augusztus 1-jén a Levuskin tábornoknál Erőss János, Vas Zoltán jelenlétében tartott értekezleten olyan döntés született, hogy a levél keltezésének napjától a Gazdasági Hivatal megszünteti a missziók szeszes itallal történő ellátását. (MOL XIX-A-1-j 13. d. VIII.-1089-1945. alapszám.)

szeretnék kapni, hogy az említett levél érvénytelen. Enélkül az ígérvény nélkül nem áll szándékomban megvitatni képviseletem ellátásának kérdéseit.[4]

A szó Weems tábornoké.

Weems tábornok: Hangsúlyozni szeretném, hogy az egyezmény 11. cikkelye továbbra is érvényben van, és ezért a magyar kormány köteles teljes egészében biztosítani a missziók összes fenntartási költségét. Az én missziómnak is ugyanolyan szomorú tapasztalata volt, mint az angolnak. Én is kaptam a Jóvátételi Hivataltól egy levelet, hasonlót ahhoz, amit az angol képviseletnek küldtek. Válaszul követeltük, hogy fizessenek ki minden számlát azokról a kiadásokról, amelyeket az amerikai képviselet fenntartására fordítottak. Ha a magyar kormány ígéret tesz, hogy teljesíti ezt a követelést, kormányom szavát adja, hogy együtt fog működni a magyar kormánnyal.

Én magam vállalom a feladatot, hogy felülvizsgáljam azokat a kiadásokat, amelyeket a magyar kormány az amerikai képviselet fenntartásáért visel. Követelem, hogy a magyar kormány összes gazdasági kívánságát írásos formában küldje el a SZEB elnökének. Miután ezeket a kívánságokat tanulmányoztam, kész leszek megvitatni ezeket a magyar kormány hivatalos képviselőivel.

Szviridov tábornok: A magyar kormány kívánságait Levuskin tábornok már megvitatta a képviseletek vezérkari főnökeivel. Lemondtunk mindenféle italról, csökkentettük a kiszolgáló személyzetet és csökkentettük, amennyire ez lehetséges, a kiadásainkat. Ezt a többieknek is meg kell tenniük.

Nagy Ferenc: Mielőtt a lényegre válaszolnék, szeretném tudni, hogyan folytassuk ennek a kérdésnek az eldöntését a továbbiakban: vitassuk meg ezt a kérdést, vagy Weems tábornok javaslata szerint írásban közöljük kívánságainkat a SZEB-bel.

Edgcumbe tábornok: Ha ma elkezdjük ezt a kérdést vitatni, az sok időt igényel. Jobb lenne, ha a magyar kormány írásos formában a SZEB elnökének címezve fejtené ki kívánságait, amelyeket, a képviseletek által történt megvitatás után, azután megvitatnánk a SZEB ülésén, de mindenesetre szeretnék ígéretet kapni a miniszterelnöktől arra, hogy a levelet, amelyet a Jóvátételi Hivatal küldött, anullálják.

Nagy Ferenc: A magyar kormány elismeri kötelezettségeit a [fegyverszüneti] egyezmény 11. cikkelyének teljesítését illetően a SZEB ellátásáról, és el fogja látni önöket minden szükségessel.

Edgcumbe tábornok: Biztosítékot szeretnék kapni a miniszterelnöktől arra vonatkozóan, hogy az az ellátási színvonal, ami eddig volt, biztosítva lesz az új feltételek megállapításáig.

[4] A SZEB Magyar Gazdasági Hivatala 1946. augusztus 12-i levelének kézhezvétele után Edgcumbe tábornok emlékiratban rögzítette a brit kormány álláspontját a magyar fegyverszüneti egyezmény 11. cikkelyét illetően. A memorandumban kijelentette: „Őfelsége kormánya nem fogadhat el semmiféle korlátozást az ezen cikk alapján szolgáltatandó ellátás és pénzösszegek tekintetében" és kormánya „határozott biztosítékot óhajt kapni a magyar kormánytól és a magyar Jóvátételi Hivataltól, hogy éppúgy fogják teljesíteni a 11. cikket, mint azelőtt és nem változtatják meg az ellátást és szolgáltatásokat a brit képviselet vezetőjének írásbeli hozzájárulása és beleegyezése nélkül". Edgcumbe egyidejűleg azt kérte a magyar kormánytól, hogy a hozzájárulásuk nélkül kiadott rendelkezést vonják vissza. (MOL XIX-A-1-j 13. d. VIII-1089-1945. alapszám)

Nagy Ferenc nem válaszolva Edgcumbe tábornoknak, folytatja: Számításaink szerint az összes misszió igényei egy hónapra 1 000 000 dollárt vagy egy évre 144 000 000 forintot tesznek ki. Ez a magyar költségvetés jelentős része. Ennek a kérdésnek a megvitatásakor felvetődik a gondolat, milyen módon tudja a magyar kormány teljesíteni ezeket a feltételeket. Különféle ellátás lehet: egyszerű, polgári és fényűző. A csehszlovák képviselet havonta 17 140 dollár készpénzt igényel a természetben kapott összes terméken kívül. Ez természetesen nem egyszerű polgári ellátás, ez annyira fényűző, hogy nem gondolom, hogy ilyen ellátást kaphatnának Csehszlovákiában.

Ezért mindenekelőtt azt a kérdést kell eldönteni, hogy milyennek kell lenni az ellátásnak.

Az a kérdés is felvetődik: köteles-e a magyar kormány eltartani a családtagokat és a SZEB, valamint az összes képviselet kiszolgáló személyzetét. Különösen sok a kiszolgáló személyzet a képviseleteknél.

Engedjék meg, hogy Edgcumbe és Weems tábornok felszólalását úgy értelmezzem, hogy egyetértenek a kérdés megvitatásával, miután a magyar kormánytól írásos javaslatokat kaptak.

Edgcumbe és Weems tábornokok egyetértenek felszólalásaik ilyen értelmezésével.

Szót kér a Gazdasági Főtanács főtitkára, *Vas Zoltán*. Azt mondja:

A missziók képviselőit úgy ismerem, mint a magyar nép barátait. A szovjet misszió vezetője sokat tett a jóvátétel könnyítésére. Az amerikai misszió vezetője segített nekünk aranyunk visszahozásában. Az angol misszió vezetőjét úgy ismerjük, mint jó barátot. Azt szeretnénk, ha ezeknek a népeknek a képviselői jól éreznék magukat. Mi mindig, még a nehéz időkben is, minden szükségeset megtettünk a missziók normális ellátása érdekében. De ezt az inflációs időszakban könnyebb volt megtenni, mivel ezt a kérdést egyszerűen megoldottuk – több pénzt nyomtattunk. A stabilizáció időszakában viszont szigorú költségvetés szükséges, ezért mi még két hónappal ezelőtt kértük a missziókat, hogy mondják el elképzeléseiket és kívánságaikat ellátásukat illetően. Most eléggé udvariatlan helyzetbe kerültem. Elnézést kérek azért a levélért, amelyet a Jóvátételi Hivatal küldött az angol és az amerikai misszionak. Nem olvastam ezt a levelet, de az is azt a nehéz helyzetet tükrözi, amelyben vagyunk. Meghozunk minden intézkedést, és megkeresünk minden eszközt ahhoz, hogy a missziók munkatársainak a szükséges kényelmet biztosítsuk. De kérem a missziók vezetőit, tegyenek meg mindent azért, hogy a misszión belül ezek a kiadások a képviseletek valódi tagjaira fordítódjanak. Tudom, hogy számos magyar állampolgár, aki közvetítő a magyar kormány és az egyes missziók között, jócskán megszedi magát ezen.[5]

Jobb lenne, ha minden misszió megnevezné a számára szükséges kiadási összeget, amelyet mi kétségtelenül kifizetünk, de azzal a feltétellel, hogy a természetbeni ellátás abbamarad. Ha sikerül ilyen rendet bevezetnünk, akkor a kiadási összegek körülbelül 1/3-dal csökkennek, miközben a missziók minden tagja, címe és rangja szerint el lesz látva.

[5] A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter is felhívta a kormány figyelmét a SZEB-et ellátó vállalatok jelentős és indokolatlan nyereségére. Ezért javasolta a korábbi szerződések felmondását és más vállalkozókkal, szigorú feltételek mellett, új szállítói megállapodások kötését. 1946 októberében a Jóvátételi Hivatal eleget is tett ennek a felszólításnak. (MOL XIX-A-1-j 1946. VIII-10 429.)

Vezessünk be ilyen rendet a missziók ellátásában. A missziók tagjai szükségleteinek kielégítésére külön üzleteket nyitunk, ahol a legjobb termékeket és élelmiszereket lehet megvásárolni azért a pénzért, amit a magyar kormány kifizet. Ismétlem, a magyar kormány csak pénzt fog adni, az élelmiszereket, italokat és minden szükségest maguk a missziók vásárolnak meg.

A *Jóvátételi Hivatal vezetője* kéri, hogy kiegészítést tehessen ahhoz, amit Vas Zoltán elmondott.

Szükséges, hogy ismerjük minden misszió létszámát, mivel a létszám ismerete nélkül nem lehet az ellátást kialakítani. Azonkívül kérem a képviseletek vezetőit, hogy hagyják jóvá Vas úr javaslatát, mivel ez lehetőséget ad a missziók legjobb módon való ellátására, akik jobban tudják ellenőrizni az ellátást, és ily módon az eszközök nagyobbik része nem kerül a magyar közvetítők birtokába.

Arra is kérem a missziók vezetőit, hogy adják meg a kiszolgáló személyzet létszámát, mivel a magyar kormány csak egy számot ismer – 937 fős kiszolgáló személyzetet.

Ilyen mennyiségű ember eltartása havonta 1 000 000 forintot tesz ki. A levelet illetően, amelyről itt beszéltünk. Ott a szeszes italokkal történő ellátás megszüntetéséről van szó. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság közölte velünk, hogy augusztus 1-jével meg kell szüntetni a szeszes itallal történő ellátást. Mi úgy értelmeztük, hogy ez minden misszióra vonatkozik, de azután Levuskin tábornok elmagyarázta, hogy ez csak az oroszokra vonatkozik, ezért ezt a rendelkezést megváltoztattuk.

Szviridov tábornok megkérdezi a miniszterelnök véleményét Vas úr javaslatát illetően.

Nagy Ferenc: Nagyon jó lesz, ha megvalósul az ellátás módjának újjászervezése, mert ha a pénzt és a termékeket azok kapják, akiket megillet, az jó lesz azoknak is, akik kapják, és azoknak is, akik adják. Támogatom Vas úr javaslatát.

Ha a [javaslat] elveit a misszióvezetők elfogadják, akkor a magyar kormány sürgősen átadja javaslatait ebben az ügyben.

Edgcumbe tábornok: Nem tudok egyetérteni Vas úr javaslatával, mivel az ellentmond kormányom álláspontjának. Szeretném, ha minden javaslat a SZEB elnökének címezve írásos formában lenne kifejtve. Amennyire én értettem, Vas úr úgy véli, hogy a magyar szállítók meglopják őket, ezért az ellenőrzést le akarja venni magáról, és a magyar állampolgárságú személyekről ránk akarja áthárítani. Kormányom politikája abban áll, hogy misszionk tagjait mindenféle ellátmánnyal természetben lássák el. Úgy vélem, hogy a további vita ebben az ügyben felesleges. Azt szeretném, hogy minden javaslatot a SZEB elnökének címezzenek, és adják oda nekünk tanulmányozás végett. Amíg a SZEB-ben nem érünk el egyeztetett döntést, mindennek a régiben kell maradnia.

Weems tábornok: Szeretném valamennyi jelenlévő tudomására hozni, hogy [az elmúlt] három nap folyamán képviseletünk nem kapott semmilyen italt. Hasonló helyzetben van Park Klubunk is. Úgy gondolom, ez annak a levélnek az eredménye, amelyről most itt szó van.

Bizonyos vagyok benne, hogy ezt a problémát megoldják és az ellátási színvonal ugyanolyan marad, mint korábban. Addig pedig nem fogadunk el egyeztetett határozatot.

Nagy Ferenc: Megígérem, hogy összeállítjuk az ellátás minden variációjának részletes tervét, és írásos formában elküldjük a SZEB elnökének.

Edgcumbe tábornok: Én mégis választ szeretnék kapni a miniszterelnöktől, az ellátás régi színvonala megmarad-e az egyeztetett határozat elfogadásáig? Felteszem a kérdést: „Igen vagy nem"?

Vas Zoltán: A stabilizációs törvény a SZEB és a Vörös Hadsereg havi ellátására 7,5 millió forintot irányoz elő. Ahhoz, hogy ezt az összeget megváltoztassuk, meg kell változtatni a stabilizációról szóló törvényt. Ha ennek az összegnek a felemeléséről lesz szó, akkor össze kell gyűlnünk, és ki kell jelenteni, hogy nem tudjuk ellátni a missziókat olyan mértékben, amilyenben ők kívánják.

Nagy Ferenc: (Edgcumbe tábornoknak válaszolva): Igen, biztosítom ezeket a kiadásokat a korábbi színvonalon. Vas úr fellépését kérem úgy elbírálni, mint azoknak a nehézségeknek a jellemzését, amelyeket a stabilizáció feltételei közepette le kell küzdenünk.

Nagyon kívánatos lenne, ha minden misszió kijelölne egy képviselőt a további ellátás terveinek kidolgozására.

Edgcumbe tábornok: Nem, jobb lesz, ha mi először megkapjuk a magyar kormány írásos javaslatait és megvitatjuk őket.

Weems tábornok egyetért.

Szviridov tábornok: A magyar kormánynak megvannak a maga kérései és kívánságai. Edgcumbe és Weems tábornok kifejezték azt a kívánságukat, hogy ezeket a javaslatokat írásos formában nyújtsák be. Kérem pontosítani, mikor fogjuk megkapni ezeket a javaslatokat.

Nagy Ferenc: 2-3 nap múlva.

Szviridov tábornok: Engedjék meg, hogy röviden összegezzem. Megkapom az Önök javaslatait, és megtárgyalom a SZEB ülésén Weems és Edgcumbe tábornokokkal; az elfogadott határozatokat átadom a magyar kormánynak; eddig az ideig az ellátás színvonala olyan marad, mint június és július hónapokban volt.[6]

Ezzel a tanácskozás véget ért.

A tanácskozás orosz, angol és magyar nyelven folyt.
A beszélgetést fordították:
Cserkaszov mérnök-alezredes
Gruber százados

Titkár:
Selinszkij mérnök-őrnagy

AVP RF f. 453. op. 20. papka 19a. gy. 64.
Géppel írt korabeli másodlat. A dokumentumon Seliniszkij saját kezű aláírása szerepel.

[6] A magyar kormány írásos javaslatainak lényegét l. a Mellékletben található 1946. augusztus 7-i különtanácskozás 1. sz. jegyzetében. Feltehetőleg ezután került sor az angol és az amerikai misszió tájékoztatására.

26.
A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. augusztus 15-i ülésének jegyzőkönyve

Jegyzőkönyv Szviridov altábornagynak Weems és Edgcumbe tábornokkal folytatott tanácskozásáról

1946. augusztus 15. 14.00

Elnököl: Szviridov altábornagy[1]

Jelen voltak az amerikaiak részéről: [George H.] Weems tábornok, [Henry G.] Simmonite ezredes, Czerniuk őrnagy.[2]

Az angolok részéről: O. P. Edgcumbe vezérőrnagy, [P. C.] Capron alezredes.

Szviridov tábornok: Az *első napirendi pont a svábok kitelepítése.* (A kérdést az angol és az amerikai képviselet vetette fel.)

A levelet, amelyet Weems tábornoktól kaptam, átadtam a magyar kormánynak tanulmányozás végett. Az alapvető és a legnehezebb feladat a magyar kormány számára az a feltétel, hogy a svábok kitelepítésekor minden kitelepítendőnek 500 birodalmi márkát kell kifizetni. Ezért a magyar kormány arra kér engem, pontosítsuk a birodalmi márka helyettesítésének kérdését, amelyet az Önök követelésére a sváboknak kell adni, más valutával.[3]

Weems tábornok: Véleményem szerint a márka helyett lehet adni forintot, dollárt vagy angol valutát. Ám az amerikai kormány még nem adott végleges választ ebben az ügyben.

Edgcumbe tábornok megállapítja, hogy a svábok kitelepítésének ügyében még nincs semmilyen változás.

Weems tábornok azt feleli, hogy ez valóban így van. Jelenleg a birodalmi márka más valutával történő helyettesítésének lehetőségét tanulmányozzák.

Szviridov tábornok: A magyarok érdeklődnek, hogy meddig lehet végezni a svábok kitelepítését.

[1] Az ülésről készített amerikai jegyzőkönyv szerint szovjet részről részt vett az ülésen M. I. Cserkaszov alezredes is.

[2] Az ülésről készített amerikai jegyzőkönyv a jelenlévők között nem tünteti fel Czerniuk őrnagy nevét.

[3] L. MOL XIX-A-1-j 1946-XXIII/e-8117. sz. iratot, illetve az 1946. július 15-i ülés 4. napirendi pontját.

Weems tábornok azt feleli, hogy határidőt nem állapítottak meg, de véleménye szerint a kitelepítés még 1947-ben is folytatódik.[4]

Szviridov tábornok: A *második napirendi pontot* Edgcumbe tábornok javasolta a fasiszta tevékenységről Magyarországon.

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy a múltkori ülésen erről sok szó esett. Tájékoztatta erről kormányát, és azt nagyon érdekli ez a kérdés. Egyidejűleg szeretné tudni, átadják-e neki megismerkedés végett azt az levelet, amelyet a szovjet főparancsnokság nevében a magyar kormánynak ez év június 28-án küldtek.[5]

Szviridov tábornok: A levél ügyében külön szólok.

Ami a fasiszta tevékenységet illeti, meg kell ismételnem azt, amit korábban mondtam, vagyis amíg Magyarországon fasiszta jellegű elemek vannak, ezeknek az elemeknek terrorista tevékenysége is lesz. Így például nemrégiben Debrecenben lepleztek le egy fasiszta szervezetet. Elvették tőle a fegyvert, és megtalálták a meggyilkolt demokratikus személyiségek „feketelistáját". Ennek a szervezetnek a résztvevői a debreceni orvosi egyetem hallgatói voltak.

Abonyban két ifjúsági terrorista szervezetet fedeztek fel. Tőlük is elvették a fegyvert.

Ezek a szervezetek azt tűzték ki feladatukul, hogy meggyilkolják a Vörös Hadsereg katonáit, a demokratikus személyiségeket és a rendőrség képviselőit. Hasonló jellegű szervezetek szinte hetente lelepleződnek.

Ez arról tanúskodik, hogy a fasiszta szervezetek továbbra is működnek, és illegálisan végzik terrorista tevékenységüket.

Edgcumbe tábornok megkérdezi, Szviridov tábornok úgy véli-e, hogy a magyar kormány megteszi a szükséges intézkedéseket az efféle szervezetek tevékenységének megszüntetéséhez.

Szviridov tábornok: A kormány egész sor intézkedést hoz, de ez nyilván hosszabb idő feladata. Azt nem mondhatjuk, hogy a kormány tétlenkedik.

Szviridov tábornok: A *harmadik napirendi pont* a repülőgépek repülésének engedélyezése. A megszálló hatóságoktól engedélyt kaptam a repülőgépek repülésére a következő folyosón: Bécs-Komárno-Budapest-Kecskemét-Szeged-Szabadka. Ezen a folyosón repülhetnek mind az amerikai, mind az angol repülőgépek.

Parancsnokságunk kérései:

1. Igazodjanak ehhez a folyosóhoz

2. Az angol és amerikai képviseleteknek kérelmet kell benyújtaniuk az ezen a folyosón történő repülésre két héttel előre, és a kérelmeket be lehet adni a Bécs–Budapest útvonalon történő repülésekre vonatkozó kérelmekkel együtt.

[4] Az amerikai fél részéről támasztott feltételek miatt a németek kitelepítése 1948-ig húzódott el.

[5] L. az 1946. július 24-i ülés 1. napirendi pontjának 5. jegyzetét.

Weems tábornok 1946. szeptember 20-án Szviridov altábornagyhoz címzett levelében kormánya utasítására hivatkozva ismételten tiltakozott a SZEB elnökének egyoldalú, a szövetségesekkel való konzultálás nélkül tett lépése ellen. A tábornok miközben reményét fejezte ki, hogy a jövőben valamennyi, a magyar fegyverszüneti egyezmény teljesítését érintő kérdésben konzultálni fog az angol és amerikai képviselőkkel, visszavonta azt a kérését, hogy Szviridov június 28-i levelének másolatát adják át neki. (711.9 ACC, Record Group 84, Budapest Legation File, NACP.)

Edgcumbe tábornok: megköszöni [a választ], és kijelenti, hogy ez a döntés kielégíti.

Szviridov tábornok: A *negyedik napirendi pont* a postai kapcsolat Magyarország és Olaszország között. Közlöm, hogy Magyarországnak engedélyezték a postai és távírókapcsolatot Olaszországgal. Ezt az engedélyt 1946. július 30-án Gerő [Ernő] közlekedésügyi miniszter kérésére adták meg.

Edgcumbe és Weems tábornok megköszöni a tájékoztatást.

Szviridov tábornok: Az *ötödik napirendi pont* a zsidók illegális átköltözése. Kérem Edgcumbe tábornokot, hogy magyarázza meg az általa felvetett kérdést.

Edgcumbe tábornok elmondja, hogy a SZEB múltkori ülésén már megvitatták a zsidók illegális mozgását Ausztria angol és amerikai megszállási övezetébe. Most ez az illegális mozgás folytatódik. Az Ausztriába érkező zsidóság nem telepszik meg ott, hanem Palesztinába készül. Kijelenti, hogy kormánya nagyon hálás lenne, ha a magyar kormány a SZEB követelésére intézkedéseket hozna, amelyek megszüntetik a lehetőségét ennek a mozgásnak. Hangsúlyozza eközben ennek a harcnak a nehézségeit, de kéri, hogy tegyék meg a szükséges intézkedéseket.

Szviridov tábornok kijelenti, hogy a SZEB egyik ülésén szó volt arról, hogy felderítettek egy egész szervezetet, amely a Magyarországról történő kiutazásra jogosító hamis dokumentumok gyártásával foglalkozott. Ezt a szervezetet leleplezték. Azokat a személyeket, akik hamis dokumentumokkal utaztak, leszedték a vonatról. Egyidejűleg a honvédelmi miniszternek engedélyezték, hogy megduplázza a határőrséget (5-ről 10 ezer főre). Azonkívül a magyar kormány határrendőrséget szervezett minden, a határt átlépni szándékozó [személy] dokumentumainak ellenőrzésére.

Ily módon kettős ellenőrzés van.

Edgcumbe tábornok kérésére még egyszer tárgyalok a honvédelmi miniszterrel és a belügyminiszterrel a határellenőrzés erősítéséről.[6]

Szviridov tábornok: az *ötödik napirendi pont*[7] a magyarok repatriálása az angol, amerikai és francia megszállási övezetből.

Megkaptam annak a megállapodásnak a másolatát, amelyet a magyar kormány miniszteri tanácsosa, Millok és a bécsi amerikai hatóságok képviselője írt alá 84 000 magyar repatriáló átszállításáról. Ennek kapcsán a megállapodásban rögzítve van, hogy az átszállításnak mind a három zónából kell történnie. Ugyanakkor sem a szov-

[6] Az angol politikai misszió ugyanezen a napon memorandumot adott át a magyar kormánynak. „Őfelsége kormányát – olvasható ebben – súlyosan érinti a palesztinai illegális zsidóbevándorlás növekvő hulláma. Bőséges bizonyítékunk van arra vonatkozólag, hogy ezt a forgalmat földalatti zsidó ügynökök szervezik és bonyolítják le Közép-Európában." Megengedték korábban, hogy havonta 1500 személy illegálisan bevándoroljon, de a kvóta sok hónapra kimerült, s méltánytalan lenne – mondta – a további engedélyezés a legális bevándorlókkal szemben. Főleg annak a veszélyét jelezte, hogy a bevándorlók felduzzasztják a palesztin illegális fegyveres erőket, és növelik a polgárháború valószínűségét. Kérte a magyar kormány együttműködését elsősorban a más országokból érkező zsidók Magyarországra való belépésének megakadályozását illetően. Jelezte, hogy Németország és Ausztria brit zónájának hatóságait utasították a határellenőrzés fokozására.. A miniszterelnökség – az iraton lévő feljegyzés szerint – a kérést leadta a sajtónak. (MOL XIX-A-1-e IV. a 1717. 124.)

[7] Helyesen: hatodik napirendi pont.

jet, sem a francia képviselők nem vettek részt ennek a megállapodásnak az összeállításában. Ezért alakult ki az a helyzet, hogy [habár] a repatriáltak átszállítása a megállapodásban le van írva, de gyakorlatilag azt senki nem biztosítja. Kérem Weems tábornokot, hogy fejtse ki elképzeléseit e kérdés kapcsán.[8]

Weems tábornok azt mondja, hogy ennek a megállapodásnak kapcsán azt tervezték, hogy megkérik a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottságot; hozza az ausztriai szovjet parancsnokság tudomására, hogy a magyar kormány kész fogadni a repatriálókat, azonkívül kérje a szovjet parancsnokságot, engedje át Ausztrián a szerelvényeket.

Szviridov tábornok kijelenti, hogy a magyar kormány ez idáig semmilyen óhaját nem juttatta kifejezésre ezeknek a repatriálóknak a fogadására.

Weems tábornok kijelenti, hogy véleménye szerint a magyarországi SZEB nem értesítette az ausztriai SZEB szovjet részét a magyar kormány készségéről a repatriáltak fogadására.

Szviridov tábornok: Igen, a magyarországi SZEB nem adott értesítést, mert a magyar kormány részéről semmiféle levél vagy szóbeli kérelem ebben az ügyben nem volt.

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy az angol fél semmit nem tud a Millok úrral történt megállapodásról. De adatai szerint van egy megegyezés Beljanov tábornokkal arról, hogy két szerelvényt indítanak magyarokkal, egyet Komáromba, egyet Kaposvárra az angol zónából, és ezek a szerelvények már [rövidesen] megérkeznek.

Szviridov tábornok megerősíti, hogy ez teljesen igaz. Az angolokkal van egy teljes megegyezés 20 ezer magyar kiszállításáról. És a szerelvények ezekkel a magyarokkal már [rövidesen] megérkeznek.

Weems tábornok pontosítani szeretné, hogy értesítik-e az ausztriai Szövetséges Bizottságot, ha a magyar kormány levelet küld Szviridov tábornoknak arról, hogy a magyar kormány fogadni szeretné a repatriálókat.

Szviridov tábornok: Igaz, tájékoztatom erről katonai hatóságainkat, amint megkaptam ezt a levelet.

Szviridov tábornok: A *következő kérdés* az amerikai tulajdont érint, amit a magyarok a potsdami határozat alapján állítólag átadnak a szovjet hatóságoknak. Ebben az ügyben levelem van Weems tábornoktól.[9] Nyugtalanított a tábornok kijelentése arról,

[8] Millok Sándor hazatelepítési kormánybiztos 1946. július 24-én levélben tájékoztatta Nagy Ferenc miniszterelnököt a budapesti amerikai katonai misszió által Bécsbe történt meghívásáról, mivel ottani katonai missziójukkal, valamint a Berlinből oda érkező amerikai katonai misszió képviselőivel a nyugaton lévő magyarok repatriálásáról megbeszélést kívánnak vele folytatni. Mint írta, a bécsi orosz katonai parancsnokságon, Starov ezredesnél tartották a megbeszélést. Megállapodtak abban, hogy a németek kitelepítését és a magyarok hazaszállítását el kell választani egymástól, az orosz hatóságok hozzájárultak a repatriálás újbóli megindításához. Az amerikaiak napi két vonatot javasoltak indítani július 25-től kezdve, orosz részről jelezték, hogy erre még vissza fognak térni. Millok közölte, hogy e kérdésekről jegyzőkönyvet vettek fel, amit ő is aláírt. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-8599.)

[9] Weems tábornok 1946. augusztus 9-én kelt Szviridov tábornokhoz küldött levelében az amerikai állampolgárságuk megszerzését intéző volt magyar személyek magyarországi vagyonának a Szovjetuniónak való átadása ellen szólalt fel. Tíz személyt sorolt fel. (Documents of the meetings, 188. 298. sz. jegyzet.)

hogy mi, oroszok, kárt okozunk az amerikai tulajdonnak. Megkérném Weems tábornokot, mondjon példákat, amennyiben kárt okoztunk.

Weems tábornok kijelenti, hogy a szovjet hatóságok a magyar kormánytól német tulajdonként elfogadják az amerikai állampolgárok javait. Pontos adatokat most nem tud mondani, de szeretné, hogy a szovjet hatóságok addig tartózkodjanak annak a tulajdonnak az elfogadásától, amely a feltételezések szerint amerikai. Erre azért van szükség, mert az amerikai kormánynak időre van szüksége, hogy dokumentálhatóan megállapítsa az amerikai állampolgároknak ezt a tulajdonjogát.

Szviridov tábornok: Azt akarom mondani Weems tábornoknak, hogy az amerikai tulajdonnak semmilyen kárt nem okoztunk és nem okozunk.

Mi elfogadjuk a magyar kormánytól a német tulajdont, miután a magyar kormány tekintélyes bizottságok egész sorával alaposan tanulmányozta, és semmilyen kétséges [tulajdont] a magyar kormány nem ad át nekünk.

Kétséges, vitás tulajdoni eset néhány tucat van, de azt nem adták át nekünk. A magyar hatóságok rendkívül zsugorian viszonyulnak ennek a tulajdonnak az átadásához. Csak azt vesszük át, ami dokumentumokkal alaposan bizonyított.

Lám, már egy év eltelt, mióta a német tulajdon átadása folyik, és ez idáig az amerikai kormánytól még nem kaptunk komoly követeléseket. Voltak esetek a Ford vállalattal és Telefongyárral, amikor mi magunk állapítottuk meg, hogy ott amerikai érdekek vannak. Követeltük, hogy ezeket az üzemeket adják át tulajdonosaiknak és tájékoztattuk erről Key tábornokot, és a továbbiakban is így fogunk eljárni. A kilenc üzemből, amelyet Weems tábornok levelében említett, nyolcnak semmi köze a német tulajdonhoz és rájuk senki nem tart igényt. Egy üzemet, a „Jacob..”[10]-t most ellenőrzik, és tulajdonjoga meg lesz állapítva.[11]

Ami a Singer társaságot illeti, a magyar kormány közölte velünk, hogy a dokumentumok alapján, amelyekkel a mai nap rendelkezik, ez az üzem német. Abban az esetben, ha megállapítják, hogy az amerikai tulajdon, nem adják át a szovjet hatóságoknak.

Weems tábornok: Az amerikai kormány kijelentette, hogy a Singer társaság 100%-os amerikai tulajdon. A magyar kormány német tulajdonnak tekinti. Átadják-e ezt az üzemet a szovjet hatóságoknak, ha bemutatunk olyan dokumentumokat, amelyek igazolják amerikai tulajdonjogát?

Szviridov tábornok: Igen, ebben az esetben az üzemet nem adják át a szovjet hatóságoknak.

Weems tábornok világosnak tartja az ügyet.[12]

Szviridov tábornok: A *következő kérdés*, amelyet Weems tábornok felvetett, az amerikai állampolgárok Magyarországra történő beutazási engedélyére vonatkozik.

[10] Az amerikai változatban Mrs Jacob Estes neve szerepel.

[11] Feltehetőleg a Ford Motor Rt-re (Bp., XIII. Váci út 45.) és a Weems tábornok levelében említett Estes Jakabné tulajdonát képező üzemre vonatkozott az utalás.

[12] Weems tábornok 1946. augusztus 13-án kelt levelében kérte, hogy a Singer Varrógépgyár Rt-t (Bp., VII. Rákóczi út 16.), amelynek székhelye egyébként Berlin volt, ne adják át a Szovjetuniónak, hanem az amerikai részvénytulajdonosok kapják meg. (Documents of the meetings, 188–189., 297. sz. jegyzet.)

Ebben az ügyben két levelem van Weems tábornoktól.[13] Megkérdeztem a katonai hatóságok véleményét, és feltételezem, hogy a közeli napokban választ kapok.

Weems tábornok kifejezi kívánságát, hogy vizsgálják felül az amerikai kormány képviselőinek beutazásiengedély-adási ügyét abból a célból, hogy megkönnyítsék a beutazást.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy ebben az ügyben nála nem volt félreértés, mert kormánya képviselőinek érkezésére vonatkozó kéréseket mindig kedvezően bírálták el.

Szviridov tábornok azt mondja, nem fogja megváltoztatni a működő rendet.

Weems tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak az ülésen [adott] tájékoztatást, különösen az amerikai tulajdon ügyében.

Szviridov tábornok válaszol Edgcumbe tábornok [azon] kérésére, hogy megkaphassa annak a levélnek a másolatát, amelyet 1946. június 28-án a szovjet főparancsnokság nevében Szviridov tábornok elküldött a magyar kormánynak. Szviridov tábornok kéri Edgcumbe tábornokot, hogy ne ragaszkodjon ennek a levélmásolatnak az átadásához, mivel a SZEB múltkori ülésén részletes tájékoztatást adtak ebben az ügyben, és a levél másolatára ily módon nincs szükség. Annál inkább, mivel ennek a levélnek a tartalmát a szövetségesek teljes egészében ismerik.[14]

Edgcumbe tábornok egyetért, de kijelenti, hogy tájékoztatta kormányát a levél kézhezvételének lehetőségéről.

A beszélgetés a tanácskozáson orosz és angol nyelven folyt.
A beszélgetést Cserkaszov mérnök-alezredes fordította.

Titkár
Selinszkij mérnök-őrnagy

AVP RF f. 453. op. 2a. papka 19a. gy. 64.
Géppel írt korabeli másodlat. A dokumentumon Selinszkij saját kezű aláírása szerepel.

[13] A két levelet nem ismerjük.

[14] L. az 1946. július 24-i ülés jegyzőkönyvét, valamint a jelen jegyzőkönyv 2. napirendi pontjának 5. sz. jegyzetét.

27.
A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. augusztus 30-i ülésének jegyzőkönyve

Jegyzőkönyv Szviridov tábornoknak Weems és Edgcumbe tábornokkal folytatott tanácskozásáról

1946. augusztus 30. 15.00

Elnököl: Szviridov altábornagy

Jelen voltak a SZEB részéről: Levuskin vezérőrnagy.[1]

Az amerikaiak részéről: Weems dandártábornok, Simmonite ezredes, [John M.] Stokes ezredes, Czerniuk[2] őrnagy.

Az angolok részéről: O. P. Edgcumbe vezérőrnagy, [R. Patrick-]Smith ezredes és Capron alezredes.

Szviridov tábornok: Az *első napirendi pont*, amelyet Edgcumbe tábornok javasolt, [arra] a gazdasági tervre vonatkozik, amelyet a magyar kormánynak be kell nyújtani az ENSZ albizottságának. Kérem Edgcumbe tábornokot, közölje, nincs-e valami változás ebben az ügyben.

Edgcumbe tábornok: Kormányom ebben az ügyben egész sor kormányhoz fordult. Amennyire én tudom, Szviridov tábornok megkérdezte erről Vorosilov marsallt. Nincs-e valami információ ebben az ügyben[?]

Szviridov tábornok: Ez a kérdés a nagypolitika kérdése. Ezért ennek eldöntése túlmegy a SZEB hatáskörén. Elküldtem Vorosilov tábornoknak konzultáció végett a levelet, amelyet Edgcumbe tábornok küldött nekem, valamint az ENSZ-től kapott levelet. Amint információt kapok ebben az ügyben, tájékoztatást adok erről.

Edgcumbe tábornok megköszöni [a választ].

Szviridov tábornok: A *második napirendi pont* a zsidók illegális áttelepülése.

Levelében Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy megállapodásunk ellenére hetven zsidó mégis engedélyt kapott a SZEB-től a Magyarországról történő kiutazásra. Ez tel-

[1] A brit változatban Cserkaszov ezredes nevét is feltüntették.

[2] A brit változatban nem szerepel a neve.

jesen igaz. Arról van szó, hogy a magyar kormány képviselői kérték Levuskin tábornokot, hogy adjon az említett zsidóknak engedélyt, kijelentve azt, hogy a brit kormány nem ellenzi ezt. Az engedélyeket kiadták. De amint megállapították, hogy a brit kormánytól nem volt jóváhagyás erre a kiutazásra, a Magyarországról való kiutazási engedélyeket visszavették.

A továbbiakban levelében Edgcumbe tábornok közli, hogy Szombathely körzetében állítólag orosz teherautókra rakják a zsidókat, és elszállítják a határhoz.

Azt megállapítani, hogy ezek orosz autók, nem volt lehetséges. De feladatul adtam a szovjet csapatoknak, hogy kísérjék ezt figyelemmel.

Edgcumbe tábornok megköszöni [a választ].

Szviridov tábornok: A *harmadik napirendi pontot* az angol és amerikai képviselet vetette fel. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság fenntartásáról van szó.

Weems tábornok: A kérdést az új valuta, a forint bevezetésével összefüggésben vetettük fel. A magyar kormány csak nemrégiben kezdte többé-kevésbé kielégítően ellátni az amerikai képviseletet. Javaslom, halasszuk el ennek a kérdésnek a megvitatását két héttel, hogy adataink legyenek arról, a magyar kormány mennyit költ a képviseletek fenntartására.

Edgcumbe tábornok: Egyetértek Weems tábornok véleményével. Meghökkentettek azok a számok, amelyeket a miniszterelnök az 1946. augusztus 14-i tanácskozáson megnevezett. Úgy vélem, ez azt mutatja, hogy a magyar kormány részéről nincs kontrol, és felülvizsgálat a SZEB fenntartási kiadásai felett. Mi a magunk részéről a képviseleten belül egész sor intézkedést hoztunk a SZEB-re fordított kiadások csökkentésére.

Javaslom, hogy halasszuk el ennek a kérdésnek a megvitatását körülbelül egy hónappal. Ezután meg lehet vitatni a konkrét adatokat azokról a kiadásokról, amelyek egy hónap alatt merültek fel. Készek vagyunk támogatni a magyar kormányt a SZEB fenntartási költségeinek csökkentése kérdésében.

Szviridov tábornok: Ily módon azt lehet válaszolni a miniszterelnöknek, hogy az angol és az amerikai képviselet kérésére ennek a kérdésnek a megvitatását egy hónappal el kell halasztani. Ezt követően a levelet megvitatjuk a SZEB-ben, konkrét anyagokkal. Ez alatt az időszak alatt (a megvitatásig) a régi rendet kell megtartani a SZEB és a képviseletek ellátásában.

Edgcumbe tábornok: A 12 000 000 forintos szám, amit a miniszterelnök levelében említ,[3] véleményem szerint nem tényleges, hanem feltételezett. Ahhoz, hogy megvitassuk ezt a kérdést, tényleges számokkal kell rendelkeznünk, és nem kitaláltakkal. Ezt csak szeptember 1-je után lehet megtenni.

Egyetértek a válasz megfogalmazásával, amit Szviridov tábornok javasolt, de előtte szeretném megismerni a miniszterelnök levelének tartalmát, amit Szviridov tábornoknak küldött ebben az ügyben.[4]

Szviridov tábornok: A SZEB szovjet része, a jugoszláv delegáció és a csehszlovák delegáció egyetértett azzal, hogy a magyar kormánytól csak pénzt, forintot kap, és

[3] L. a Mellékletben található 1946. augusztus 7-i ülés jegyzőkönyvét és 1. sz. jegyzetét.

[4] A miniszterelnök levele nem áll rendelkezésünkre.

semmilyen italt, árukat stb. természetben nem kap. Számításaink szerint ezekre a kiadásokra szovjet részre, a jugoszláv delegáció és a csehszlovák delegáció részére 300 ezer dollárra van szükség. Ebbe beletartoznak az összes kiadások (fizetés, étkezés, felújítás stb.)

A miniszterelnök a velem folytatott beszélgetés alkalmával kijelentette, hogy szeretné ha a SZEB fenntartása összességében nem kerülne félmillió dollárnál többe havonta, habár ezt is nagy összegnek tartja.

Ezért én tájékoztatást adok arról, hogy a SZEB szovjet része, a jugoszláv és a csehszlovák delegáció már kiszámolta kiadásait, és a magyar kormánytól csak pénzt fog kérni.

A legnagyobb létszámú természetesen a szovjet rész, mivel képviselőink vannak a megyékben is.

A miniszterelnök levelét a SZEB kiadásait illetően elküldöm Weems és Edgcumbe tábornoknak. Az angol és az amerikai képviselet kéréseit is változtatás nélkül továbbítani fogom a miniszterelnöknek. Weems tábornok levelében azt kéri, hogy Levuskin tábornok ne hagyja jóvá az amerikai képviselet által előterjesztett kérelmeket. Tájékoztatásul közlöm, hogy korábban sem változtattunk és hagytunk jóvá semmit. És a jövőben sem, sem én, sem Levuskin tábornok nem fogunk semmilyen változtatást eszközölni az angol és az amerikai képviseletek kérelmeiben.

Edgcumbe tábornok: A 300 ezer dolláros szám szerintem szándékosan azért van megnevezve, hogy a magyar kormánynak előnyösebb legyen, ha újabb infláció lesz.

Szviridov tábornok: Ezt a számot az egyszerűség kedvéért neveztem meg. Valójában minden kérést forintban fogunk benyújtani. Azok a számok, amelyeket megneveztem, csak a szeptember havi tervek. Még nem tudjuk, mi lesz a továbbiakban.

Edgcumbe tábornok: Szeretném kifejteni Szviridov tábornoknak kormányom álláspontját. Képviseletemnek az a kis létszáma, amellyel itt rendelkezem, nem teszi lehetővé, hogy a személyzet ellátási kérdéseivel foglalkozzunk. Ezért kormányom nem engedélyezi, hogy teljes egészében pénzt kapjunk, javasolja, hogy használjuk a magyar kormány szolgáltatásait.

Kérem Szviridov tábornokot, küldje el nekem a miniszterelnök levelének másolatát és a miniszterelnöknek küldött válasz másolatát, amelyet Szviridov tábornok fog a miniszterelnöknek küldeni. Kérem, hogy ebben a levélben legyen említés kívánságomról, hogy segítsünk a magyar kormánynak a SZEB fenntartási költségei csökkentésének kérdésében.

Weems tábornok: Csatlakozik ehhez és hasonló a kérése.

Szviridov tábornok: Elküldöm Önöknek a miniszterelnök levelének másolatát. Válaszaikat kérem, küldjék el nekem, azután pedig az összes választ átküldöm a miniszterelnöknek.[5]

Edgcumbe és Weems tábornok egyetért.

[5] Weems tábornok 1946. szeptember 5-én küldte el a miniszterelnöknek továbbítandó válaszát Szviridov altábornagynak. Ebben lényegében megismételte az ülésen általa elmondottakat. ((711.9 ACC, Record Group 84, Budapest Legation File, NACP.)

Szviridov tábornok: A *következő napirendi pontot* Edgcumbe tábornok vetette fel a polgári légi közlekedésről. Kérem Edgcumbe tábornokot, pontosítsa [a kérdést].

Edgcumbe tábornok: Felkeltette figyelmemet az egyik újságban közölt cikk tartalma. Közölték, hogy a Szovjetunió repülőgépeket adott át a magyar kormánynak, amelyek Magyarország felett fognak repülni.[6]

Annak idején Vorosilov marsall kijelentette, hogy Magyarországnak nem engedélyezték, hogy bármiféle légiflottája legyen.

Szviridov tábornok: A fegyverszüneti egyezményben nem volt szó arról, hogy a magyar kormánynak nem lehet gazdasági és kereskedelmi megállapodásokat kötni a szövetséges országokkal. A magyar kormány már több országgal kötött ilyen egyezményeket. Többek között egyezményt kötött a Szovjetunióval vegyes vállalatok szervezéséről. Például létrehoztak egy légiforgalmi társaságot „Maszovlet" elnevezéssel. Ebben a társaságban Magyarország és a Szovjetunió betétei vannak. Saját részeként (50%) a szovjet kormány átadott a társaságnak öt polgári repülőgépet. Ezek nem katonai repülőgépek, ezek nem a repülősöket felkészítő iskolák, és nem a magyar hadsereg felfegyverzése. Ezt a társaságot tisztán gazdasági előnyök vezetik, elsősorban a magyar kormány részére, de többek között a Szovjetunió részére is.[7]

Edgcumbe tábornok: Az 1945. november 15-i SZEB-ülésen Vorosilov marsall kijelentette, hogy Magyarországon mindenféle repülés tilos. Akkor a vitorlázórepülésről volt szó. Kijelentették, hogy mivel Magyarország a fegyverszünet állapotában van, semmilyen repülést nem tehet.

Akkor én ezt közöltem kormányommal. És azt gondoltam, hogy ha valamilyen változtatás lesz ebben az ügyben, ezt egyeztetik a szövetségesekkel.

Most kénytelen vagyok tájékoztatni erről a kormányomat.

Szviridov tábornok: Csak azt kérem, hogy ehhez tegye hozzá, hogy a repülőgépeket nem a magyar kormánynak, hanem a szovjet-magyar társaságnak adták át.

Amikor a vitorlázóklubokról volt szó, akkor ezt úgy tekintettük, mint a magyar hadsereg pilótáink felkészítő iskoláját. Ezért is tiltottuk be a vitorlázóklubokat.

A repülőgépek, amelyeket most a részvénytársaságnak átadtunk, egyidejűleg magyarok és szovjetek. Rajtuk magyar és szovjet pilóták fognak repülni.

[6] A *Szabad Nép* 1946. augusztus 18-i számában „Öt szovjet repülőgép a magyar utasforgalom lebonyolítására" című cikkre vonatkozott az utalás. Jelezte, hogy ez a szovjet kormány által a Maszovletnek küldött gépek első csoportját jelentette. Az átadáson megjelent Tildy Zoltán köztársasági elnök, Szviridov altábornagy, Szoboljev szovjet kereskedelmi attasé, Krajnov, a Maszovlet vezérigazgatója. Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter vette át a gépeket. Edgcumbe tábornok 1946. augusztus 21-én ebben a tárgyban Szviridov altábornagyhoz intézett levelében a cikkre hivatkozva azt tette szóvá, hogy a polgári repülésre az engedélyt a SZEB-től kellett volna kérni, s mivel e kérdés nem szerepelt egyetlen tanácskozás napirendjén sem, kérte az altábornagyot a helyzet tisztázására. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 18a. gy. 57.)

[7] 1945 augusztusában Moszkvában a szovjet-magyar árucsere-forgalmi egyezmény megkötésekor szovjet részről felvetették egy széles körű, hosszú lejáratú gazdasági együttműködési megállapodás létrehozásának a tervét. Ezt Gerő Ernő mint a magyar küldöttség vezetője kézjegyével látta el. E terv részeként merült fel négy közös szovjet-magyar vállalat: a hajózási, a légiközlekedési, az olajipari és a bauxit-alumíniumipari vállalat létesítésének terve. E közös vállalatok a szovjet félnek biztosítottak előnyöket: a közös vállalatok vagyonának nagyobb hányadát a magyar fél adta, a vállalatok vezetői jórészt szovjet szakemberek lettek. Mindez a Nemzetgyűlés Politikai Bizottságában (MOL XVIII-5. 1945. december 20.), a Gazdasági Főtanács 1946. február 14-i ülésén (MOL XIX-A-10-XXI. 16. pont), a minisztertanácsban és más fórumokon éles viták tárgyát képezte, a vállalatok azonban létrejöttek, ezek sorában a Magyar-Szovjet Légiforgalmi Társaság.

Közlöm Edgcumbe tábornok álláspontját Vorosilov marsallal, valamint jelentem kormányomnak.

Edgcumbe tábornok: Megköszöni Szviridov tábornoknak a magyarázatot.

Szviridov tábornok: A *következő kérdés*. Edgcumbe tábornok érdeklődött, hogy volt-e levél a jugoszláv képviselettől a Jugoszláviának Magyarország részéről fizetendő jóvátétel idejének meghosszabbításáról.

Tájékoztatok: Ilyen levelet kaptunk azzal a kéréssel, hogy adjuk át ezt a közlést a miniszterelnöknek. A levelet elküldtük rendeltetésének megfelelően.[8]

Edgcumbe tábornok megköszöni a tájékoztatást.

Szviridov tábornok: A *következő kérdés*, amely iránt Edgcumbe tábornok érdeklődik, a magyar Jóvátételi Hivatal nemrégiben publikált kommünikéje a fegyverszüneti egyezmény 13. cikkelyének feltételeit illetően.[9]

Megkérdeztem a Jóvátételi Hivatal vezetőjét, Erőss Jánost, hogy milyen célból tette ezt. Ennek kapcsán elküldte válaszát. Kérem Edgcumbe tábornokot, ismerkedjen meg ezzel a dokumentummal. (A dokumentumot Cserkaszov mérnök-alezredes lefordítja angolra.)

Edgcumbe tábornok: A magyar kormány helytelenül [járt el] abban, hogy ezt a dokumentumot a SZEB-bel történt egyeztetés nélkül tette közzé. Jogtalanul [járt el] a követelések benyújtásának határidejét illetően is, amely túl rövid. Most a magyar kormánynak meg kell változtatni ezt a rendelkezést.

Weems tábornok: Csatlakozik Edgcumbe tábornok véleményéhez.

Szviridov tábornok: Milyen módon hozzuk ezt a magyar kormány tudomására? Ennek kapcsán lesznek-e a tábornok uraknak írásos bejelentéseik?

Edgcumbe tábornok: Mindenekelőtt szükség van egy sajtóközleményre a magyar kormánytól, hogy semmissé tegye ezt a hirdetményt. Azután olyan határidőt kell az igények bejelentésére megállapítani, amely lehetőséget ad arra, hogy erről az összes károsultat értesíteni lehessen.[10] Ezt a határidőt mindenképpen egyeztetni kell a SZEB-bel.

Weems tábornok csatlakozik ehhez.

Szviridov tábornok: Tájékoztatom Erőss Jánost arról, hogy ezt a hirdetményt anullálni kell és megmondom neki, hogy ha a magyar Jóvátételi Hivatalnak adatokra

[8] L. 1946. április 23-i ülés 20. sz. jegyzetét.

[9] Előzményéről l. az 1946. március 6-i ülés 7. napirendi pontjának a későbbi fejleményekre is utaló jegyzetét.

A Jóvátételi Hivatal elnöke a *Világosság* és a *Magyar Nemzet* című lap augusztus 23-i számában (de feltehetően más lapban is) közzétett egy felhívást az Egyesült Nemzetekhez tartozó azon jogi és természetes személyekhez, akiknek a tulajdonában magyar területen olyan vagyontárgyak voltak, amelyek a háború során kárt szenvedtek. Kérte, hogy az illetők kárigényüket nyolc napon belül jelentsék be a Jóvátételi Hivatalnak. Ez a felszólítás megjelent a *Magyar Közlöny* 1946. augusztus 24-i számában is.

Edgcumbe tábornok 1946. augusztus 26-án Szviridov altábornagyhoz írt levelében tiltakozott a magyar kormány eljárása ellen, mivel szerinte nem állt jogában határidőt megállapítani a követelések benyújtására. Kérte Szviridovot, hogy levelének másolatát juttassák el a magyar kormányhoz és a kérdést tűzzék a legközelebbi tanácskozás napirendjére. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka18a. gy. 57.)

[10] Erőss Jánosnak az itt említett, tehát augusztus 30-a előtti levelét nem ismerjük, csupán az 1946. szeptember 5-i és szeptember 12-i levelét. Ezekről l. a szeptember 13-i ülés 2. napirendi pontjának 5. sz. jegyzetét.

van szüksége az Egyesült Nemzetek állampolgárainak okozott károkról, akkor ezt a SZEB-en keresztül kérdezze meg.

Edgcumbe és Weems tábornok egyetértenek.

Szviridov tábornok: A *következő kérdés* Weems tábornok levele a székesfehérvári püspök panaszát illetően.

Tájékoztatok: semmilyen tilalom a vallási ünnepekre és felvonulásokra a Szövetséges Ellenőrző Bizottság részéről nem volt.

Augusztus 20-án Magyarországon Szent István ünnepe volt. Minden városban misék és felvonulások voltak. Székesfehérvárott a püspök azt kérte, hogy az ünnepség szervezését augusztus 25-re engedélyezzük. A városparancsnok közölte, hogy augusztus 25-én sportversenyek lesznek, ezért a városban való [kör]menetet nem tudja engedélyezni. A püspök képviselőit a parancsnok döntése nem elégítette ki, ezért a SZEB-megbízotthoz fordultak. Az utóbbi közölte, hogy a város gazdája a városparancsnok, mivel ő felel a rendért a városban. Ezután, mivel elégedetlenek voltak, panaszt tettek a SZEB-megbízottra. A SZEB részéről, ismétlem, semmiféle tiltás nem volt.[11]

Weems tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak a magyarázatot.

Szviridov tábornok: A *következő kérdés*, amit Weems tábornok vetett fel, a svábok kitelepítését érinti. Kérem Weems tábornokot, adjon tájékoztatást ebben az ügyben.

Weems tábornok közli, levelében arra mutatott rá, hogy lehetséges lenne a svábokat [szállító] szerelvényeket az összes, a Szövetséges Ellenőrző Bizottságban képviselt hatalom képviselőjének felügyelni.

Szviridov tábornok megköszöni, kijelenti, hogy a SZEB szovjet részének képviselői részt fognak ebben venni.

Weems tábornok *következő kérdése* a magyar hadsereg és magyar rendőrség átszervezése.

Tájékoztatok: A hadsereg összetételében semmiféle változtatás nincs. Minden maradt a régiben. Csak az idősebb korosztályhoz tartozó személyeket bocsátották el. A megmaradt 15 ezres létszám most részesül kiképzésben. A fiatal korosztályt egy-

[11] Shvoy Lajos 1946. augusztus 22-én Edgcumbe tábornoknak címzett levelében némileg eltérően írta le a történteket. A püspök levele szerint a körmenet tartására július 9-én fordultak engedélyért a helyi rendőri szervekhez, ahonnan az augusztus 25-i körmenet megtartására július 18-án meg is kapták az engedélyt. Azt követően augusztus 19-én délután telefonáltak a rendőrségről a püspöknek, hogy a körmenet megtartását a SZEB döntése értelmében csak augusztus 20-ra, vagyis másnapra engedélyezik. A püspök véleménye szerint az augusztus 25-re meghirdetett körmenetet már nem lehetett más időpontra átteni, ezért kérte a tábornok közbenjárását, hogy annak megtartását mégis engedélyezzék augusztus 25-én. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 18a. gy. 57.)

A magyar források szerint Shvoy Lajos székesfehérvári püspök 1946 augusztusában a helyi SZEB-vezető újabb bántó intézkedéséről tájékoztatta Nagy Ferenc miniszterelnököt is. (A korábbi sérelemről l. az 1946. július 15-i ülés 8. napirendi pontját és 7. sz. jegyzetét.) A Püspöki Egyházközségek Központi Tanácsának határozata alapján Szent István ünnepének körmenetét augusztus 20-a helyett augusztus 25-én tervezte megtartani. Ehhez a rendőrség megadta az engedélyt. A körmenetet meghirdették, s a hercegprímást kérték fel annak vezetésére. Augusztus 19-én azonban a rendőrség közölte a püspökkel a helyi SZEB-képviselő határozatát, hogy csak 20-ra engedélyezi a körmenetet, mivel Szent István ünnepe ekkor van. A panaszról a miniszterelnök tájékoztatta a SZEB-et. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-7147 /12 092/.)

előre nem hívják be. A magyar kormány a megmaradt kontingenst jól el akarja látni és csak később kívánja végrehajtani a fiatal korosztályok behívását.

A rendőrségben a következő változások zajlottak le: a falvakban most nincs rendőrség, a járási székhelyeken csökkentették a politikai rendőrséget. Ily módon a politikai rendőrséget körülbelül hatezer fővel csökkentették.

Weems tábornok megkérdezi, hány fő maradt a rendőrségben.

Szviridov tábornok: Sajnos nincs erről adatom.

Weems tábornok: Olvastam a magyar belügyminiszter közleményét, amelyet az újságokban publikáltak. Ott arról volt szó, hogy a rendőrséget 6 ezer fővel csökkentik, miközben a politikai rendőrség [létszámát] növelik. Ezzel kapcsolatban vetettem fel ezt a kérdést a napirendre.[12]

Szviridov tábornok: Megpróbálom ezeket az adatokat ellenőrizni és közlöm Weems tábornokkal. Amennyire én tudom, nem esett szó a rendőrség növeléséről.

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy ő is olvasta az újságokban a magyar kormánynak azt a szándékát, hogy a fogolytáborok számát 25-ről 3-ra csökkenti. Azonkívül a fogvatartottak amnesztiájáról is szó volt. Kérdezi, hogy megfelel-e ez a valóságnak.

Szviridov tábornok: Adataim szerint a táborok számát ötre csökkentik. Azonkívül szó volt arról is, hogy a kisebb bűnt elkövetettek, akik a táborokban vannak, amnesztiát kapnak. Jelenleg a magyar belügyminiszter ezen dolgozik.[13]

Weems és Edgcumbe tábornok megköszönik a tájékoztatást.

Szviridov tábornok: A *következő napirendi pont* a be- és kiutazások engedélyezése.

Az engedélyek kiadásának rendje marad a korábbi. De mivel Weems és Edgcumbe tábornokok újból felvetették ezt a kérdést, most tanulmányozom az általam megkapott kérelmeket.[14]

Igyekszem, a lehetőségek szerint, a megszálló csapatok parancsnokságánál elérni, hogy a tábornok urak leveleiben említett személyek megkapják a beutazási engedélyt.[15]

Titkár: Rutkovszkij őrnagy

1946. augusztus 30.

AVP RF f. 453. op. 2a papka 19a gy. 64.
Géppel írt tisztázat. A dokumentumon Rutkovszkij saját kezű aláírása szerepel.

[12] Az itt közölt adatokat Szviridov tábornok az 1946. szeptember 13-i ülés 5. napirendi pontjában helyesbítette. Rajk László belügyminiszter a Magyar Nemzet 1946. augusztus 28-i számában nyilatkozott a rendőrség létszámáról.

[13] L. a MOL XIX-A-83a. 134. sz. jegyzőkönyvének 53. napirendi pomtját, de főleg Komáromy László rendőrfőkapitány levelét Nagy Ferenc miniszterelnökhöz, amelyben figyelmébe ajánlotta a rendőrségi létszámcsökkentés végrehajtásának visszásságait. (MOL XIX-A-1-e, I/b. 94–96.)

[14] 28 brit állampolgárt utasítottak vissza, akik közül 20 üzletember volt.

[15] A brit változatban itt szerepel egy alpont: Vonattal való érkezések Magyarországra. Ez azokra a magánszemélyekre vonatkozik, akiknek bár van engedélyük, hogy Magyarországra érkezzenek, nem rendelkeznek szovjet belépővel vagy vízummal. Az elnök azt mondta, ha előre értesítik őket, akkor elküldik a vízumot Bécsbe. Edgcumbe azt mondta, hogy valószínűleg ez működni fog Bécs irányában, de ha a magánszemélyek Prágából vagy Belgrádból jönnek, akkor ez csak jelentős késés árán oldható meg. A végén megegyeztek, hogy az összekötő tisztek össze fognak ülni, és kitalálják a lehető legjobb megoldást.

28.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. szeptember 13-i ülésének jegyzőkönyve

Jegyzőkönyv Szviridov altábornagynak Weems és Edgcumbe tábornokkal folytatott tanácskozásáról

1946. szeptember 13. 14.30

Elnököl: Szviridov altábornagy

Jelen voltak a SZEB részéről: Beljanov tábornok, Cserkaszov alezredes.

Az amerikaiak részéről: Weems dandártábornok, Simmonite ezredes, Stokes ezredes, Czerniuk őrnagy.[1]

Az angolok részéről: Edgcumbe vezérőrnagy, Simpson légierő parancsnok, Capron alezredes.

Szviridov tábornok: Az *első kérdést* Weems dandártábornok vetette fel arról, hogy egy amerikai tisztnek, aki a svábok bevagonírozását akarta ellenőrizni, nem engedélyezték a beutazást Városlődre. Azért nem engedélyezték neki, mert ott zajlik a Vörös Hadsereg csapatainak gyakorlata, azonkívül jelenleg ott a sváboknak semmiféle bevagonírozása nem történik, mivel a magyaroknak nincsen birodalmi márkájuk,[2] anélkül pedig nincs joguk elindítani őket.

Weems tábornok: Szviridov altábornagy kijelentésével kapcsolatban két kérdést szeretnék felvetni.

1. Úgy értelmezem, hogy a Vörös Hadsereg hadgyakorlatával összefüggésben a gyakorlatok befejezéséig az utak le vannak zárva a beutazásra.

[1] A brit változatban Simmonite és Stokes neve nem szerepel, feltüntetik viszont Wilmeth ezredest.

[2] A magyar kormánynak a német márkák előteremtésével kapcsolatos gondjait ismerve, szovjet részről ajánlatot tettek 36 millió német márka kölcsönzésére, olyan alapon, hogy 1,1 forintot kértek volna egy márkáért s havonta hárommillió forintos részletekben kellett volna törleszteni. A magyar kormány azonban nem vette igénybe az ajánlatot. Kedvezőbb feltételek mellett kívánta az összeget megszerezni. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-11 288.) Amerikai részről is felajánlották, hogy 500 márkát adnak 50 dollárért, a magyar kormány azonban ezt sem találta elfogadhatónak. L. e kérdésekről Rajk Lászlónak a minisztertanács előtti beszámolóját. (MOL XIX-A-83-a. 133. sz. 1946. augusztus 28. 5. napirendi pont.) Bécsben végül forintért és cigarettakompenzáció útján ötmillió márkát vásárolt az állam, a jelek szerint 25 filléres vagy ennél alacsonyabb áron. (MOL XIX-A-10. Stabilizációs XIV. ülés. 1946. október 15. 4. pont.)

2. Képviselőnk a berakodás előkészületeit akarta megtekinteni.

Szviridov tábornok: Weems tábornok tökéletesen jól értett engem. Azért nem engedélyezzük [a beutazást], mert nem szeretnénk megengedni, hogy Amerika és Anglia képviselőit baleset érje.

A második kérdés kapcsán, azt illetően, hogy a bevagonírozás előkészületeit akarta megtekinteni - azt megnézheti Pécs környékén, amikor újra megindul.

Weems tábornok: Amikor a kérdést napirendre tűztük, még nem tudtuk, hogy a svábok bevagonírozása áll, és hogy a 9-es számú vonatot törlik, és tudja-e Szviridov tábornok, hogy mikor kezdik újra a svábok kitelepítését.

Szviridov tábornok: Nehéz megmondani, hogy mikor kezdődik a kitelepítés, mivel a kitelepítés újrakezdésére a magyar kormány nincs felkészülve. Nincs birodalmi márka. Ugyanennek kapcsán vetette fel a kérdést Edgcumbe tábornok is. Azt kívánja, hogy a svábok kitelepítését széles körben publikálják a sajtóban. De amint már mondtam, a svábok kitelepítése áll, és nem tudom, miről fognak írni a sajtóban. A magyaroknak nincs birodalmi márkájuk, ezért nem tudnak most hozzákezdeni a kitelepítéshez.

Edgcumbe tábornok: Azért vetettem fel ezt a kérdést, mert ennek kápcsán már korábban vitát folytattunk. Mindszenty levelet írt nekem, amelyben kérte, hogy a sajtóban széles körben világítsuk meg a svábok kitelepítésének rendjét és magát a [kitelepítés] menetét. Egyébként meg kell mondanom, hogy általában sokat ír, és nem mindig helyesen. Én is azt szeretném, ha a magyar hatóságok széles körben publikálnák a svábok kitelepítésének rendjét.

Szviridov tábornok: Ma szeptember 13-a van, a svábok kitelepítése pedig nem kezdődött újra. Ha a magyar kormány közli, hogy a svábok kitelepítése szeptember 2-án elkezdődött, akkor azzal a magyar közvéleményt megtéveszti, de ha publikálja, hogy a kitelepítés nem kezdődött újra, akkor mi a célja egy ilyen közleménynek.

Edgcumbe tábornok: Egyetértek azzal, hogy most nem kell publikálni, de amikor elkezdődik a kitelepítés, akkor publikálják.

Szviridov tábornok: Amikor ismertté válik, hogy 10-12 nap múlva a svábok kitelepítése újrakezdődik, vagyis amikor lesz birodalmi márka, akkor lehet javasolni a magyar kormánynak, hogy publikálja.

Edgcumbe tábornok egyetért.

Szviridov tábornok: Mellékelve van Mindszenty levelének másolata, amelyet Edgcumbe tábornoknak írt. Ez egy magántermészetű levél. Én ilyen levelet nem kaptam, ezért nem tartom szükségesnek, hogy vitára bocsássuk.

Edgcumbe tábornok: Levelet kaptam Mindszentytől, amelyben az áll, hogy a másolatot elküldte a SZEB-nek, ezért gondoltam, hogy azt megkapta a képviselet. Különben nem volt szándékomban Mindszenty levelét a mai tanácskozáson vitára bocsátani.[3]

Szviridov tábornok megköszöni. Úgy tekintjük, hogy ezzel a kérdés le van zárva.

[3] Mindszenty József hercegprímás Edgcumbe tábornokhoz intézett levelét nem ismerjük. A SZEB jegyzőkönyvének angol nyelvű kiadása szerint Mindszenty bíboros 1946. szeptember 7-én kelt levelében a németek kitelepítését illetően a nyilvánosság részletesebb tájékoztatását kérte. (Documents of the meetings, 208.) Egyébként ismételten felemelte szavát a németek nem megfelelő kezelése ellen. (Mindszenty József: Emlékirataim. 114-115.)

Rajk belügyminiszter - az amerikaiakkal való tárgyalás alapján - készített is egy békés, megnyugtató hangú nyilatkozatot az áttelepítésekről. (MOL XIX-A-83-a. 113. sz. 1946. augusztus 28. 5. napirendi pont.)

Szviridov tábornok: Az amerikai és az angol képviselők által felvetett *második kérdés* a [fegyverszüneti egyezmény] 13. cikkelyét érint. Szeretném megvilágítani ennek a történetét, mivel a kérdés Weems tábornokot is, Edgcumbe tábornokot is érdekli.

A múltkori tanácskozáson megállapodtunk, hogy Erőss János közreadja a Világosság 1946. augusztus 23-i számában megjelent közlemény cáfolatát.[4] Utasításomra Levuskin tábornok hívatta Erőss Jánost és három kérdést vetett fel előtte:

1. Közölje az ebben a kérdésben korábban megjelent közlemény cáfolatát, vagyis vonja vissza döntését.
2. Adjon magyarázatot, hogy miért publikált ilyen rendelkezést a SZEB-bel való egyeztetés nélkül.
3. Írjon levelet Weems és Edgcumbe tábornoknak, amelyben tájékoztatja őket.

Erőss János szóbeli jegyzéket írt Edgcumbe tábornoknak, amelyben helytelenül arra hivatkozott, hogy ezt a közleményt a SZEB utasítására publikálták. Ez a kijelentés teljesen helytelen. A SZEB ezzel kapcsolatban semmiféle utasítást nem adott. A másodszori figyelmeztetés után Erőss János levelet írt, amelyben közölte, hogy állítólag Grazsdanov alezredes adott utasítást a közlemény újságban való megjelentetésére. Ellenőriztem a tényeket és megállapítottam, hogy Grazsdanov Erőss Jánost személyesen nem is látta, így következésképpen utasítást sem adott.

A későbbiekben kiderült, hogy a közleményt azért publikálták, mert ezeket az adatokat Párizsból követelték tőlük, és mivel az idő nagyon kevés volt, azért ők maguk állapították meg a közleményben a nyolcnapos határidőt. Erőss János nincs ellene, hogy az első közlemény visszavonását nyilvánosságra hozza. Ugyanakkor kéri a SZEB-et, engedélyezzék neki, hogy a közleményben újra megállapítsa a határidőt, de most már 30 napot, és hogy a 30. nap után követeléseket nem fognak elfogadni.

Ezek Erőss János lépései az egyezmény 13. cikkelye tekintetében. Más szóval, nem akarja végrehajtani utasításainkat. Mit csináljunk egy ilyen emberrel[?]

Edgcumbe tábornok: Kérem, hogy ne Erőss Jánosnak, hanem a magyar kormánynak adjanak utasítást, hogy közöljék az Erőss János által az újságban 1946. augusztus 23-án tett hirdetmény cáfolatát. Egyidejűleg rá kell mutatni arra, hogy ha a magyar kormánynak szüksége van ilyen adatokra, akkor forduljon Anglia és Amerika kormányaihoz. Határidőket mi nem tudunk megállapítani, mivel ezzel a kérdéssel a békeszerződésben foglalkoznak, ahol a megfelelő határidőt is meg fogják állapítani.

Szviridov tábornok: Úgy vélem, hogy Erőss János tekintetében most valamilyen intézkedést kell hozni, mivel fékezi a munkát, és ignorálja határozatainkat.

Edgcumbe tábornok megkérdezi, hogy az összes utasítást Erőss Jánoson keresztül adták-e?

Szviridov tábornok: Mivel ő a Jóvátételi Hivatal vezetője, neki adtuk a megfelelő utasításokat.

Edgcumbe tábornok: Úgy gondolom, hogy az utasításokat a kormánynak kell adni, és ha az nem hozza meg a szükséges intézkedéseket, akkor már mi hozunk megfelelő intézkedéseket egyes személyeket illetően.

[4] L. az 1946. augusztus 30-i ülés 9. és 10. sz. jegyzetét.

Szviridov tábornok: És talán most még korai felvetni Erőss János felelősségének kérdését?[5]

Edgcumbe tábornok: Úgy vélem, hogy ezt a kérdést meg kell gondolni.

Weems tábornok: Írni kell a miniszterelnöknek egy levelet a levél [helyesen: a közlemény] cáfolatának határidejével, és ugyanott egyidejűleg rá kell mutatni, hogy apparátusa durván nem teljesíti a SZEB utasításait.

Edgcumbe tábornok egyetért Weems tábornokkal.

Szviridov tábornok: Lehetne, hogy ebben az ügyben Weems vagy Edgcumbe tábornok írjon levelet, mert ha ebben az ügyben én írok, esetleg nem pontosan fejezem ki Weems és Edgcumbe tábornokok gondolatát.

Edgcumbe tábornok: A levelet Szviridov tábornoknak mint a SZEB elnökhelyettesének kell írnia, amelyben kifejezi az én és Weems tábornok kívánságát. Azért is célszerű Szviridov tábornoknak írnia a levelet, mert a megbeszéléseket Szviridov és Levuskin tábornok folytatta, ráadásul az egész anyag nála van.[6]

Weems tábornok: Szeretném megkapni Erőss János levelének másolatát.[7]

Szviridov tábornok: A levél másolatát el fogom küldeni. A *következő kérdés* a magyarok áttelepítése Németországból Magyarországra. A kérdés világos. A magyarok hazatelepítése már megkezdődött. Csak a vasúti szerelvények mennyisége kérdéses. A parancsnokság közlése szerint Ausztriából hetente csak két vasúti szerelvényt fognak átengedni.

Weems tábornok: Tudni szeretném, nem lenne-e lehetséges az áteresztőképességet heti 5-6 szerelvényre növelni abból a célból, hogy a hideg beálltáig az áttelepítést befejezzék?

[5] Erőss János 1946. szeptember 5-én kelt levelében jelezte, hogy későn kapott felhatalmazást a miniszertanácstól a kárigények felmérésére, a párizsi béketárgyalások már folyamatban voltak, s ezért szabott rövid bejelentési határidőt az augusztus 23-i felhívásában. A magyar delegációnak szüksége volt az adatokra, mivel csak ezek ismeretében volt képes érdemben tárgyalni. Ugyanakkor azért is fontosnak tartotta, hogy az érdekeltek mielőbb jelentsék be kárigényeiket, mert a késlekedők hátrányos helyzetbe kerülhettek azokkal szemben, akik a bejelentést megtették. Kérte, hogy a SZEB 30, esetleg 60 napos bejelentési határidőt állapítson meg.

Erőss János szeptember 12-i levelében állította, hogy Grazsdanov alezredessel – tehát a SZEB munkatársával – folytatott tanácskozás után jelölte meg a Jóvátételi Hivatal a nyolcnapos bejelentési határidőt. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-10 024.) Feltehető azonban, hogy nem Erőss János, hanem helyettese vagy a hivatal nemzetközi főosztályának vezetője tárgyalt Grazsdanov ezredessel. Erőss Jánost egyébként 1946. november 20-án felmentették a Jóvátételi Hivatal elnökének tisztsége alól, viszont kinevezték közellátásügyi miniszterré.

[6] Szviridov tábornok 1946. szeptember 14-én kelt, a miniszterelnöknek írt levelében tulajdonképpen előadta az ügy egész történetét. Felvetette, hogy az augusztus 23-i felhívásban megjelölt bejelentési határidőt a SZEB-ben nem egyeztették. Kérte ennek a törlését, valamint azt, hogy amennyiben a Jóvátételi Hivatalnak a kárigényekkel kapcsolatos adatokra van szüksége, akkor a SZEB-en keresztül forduljon a megfelelő misszióhoz. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-10 024.)

[7] Levuskin 1946. szeptember 27-én küldte el Edgcumbe tábornoknak Erőss János szeptember 11-i levelét, amelyben utóbbi magyarázatot adott a *Világosság*ban publikált közlemény megjelentetésének okaira. Levuskin kísérőlevele mellett Erőss János levelét nem sikerült fellelni. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 18a. gy. 57.)

Szviridov tábornok: A tanácskozás előtt beszéltem a szovjet csapatok parancsnokságával, és azt a választ kaptam, hogy egy héten két szerelvénynél többet nem tud átengedni.

Weems tábornok: Szeretném, ha a magyarok áttelepítésének kérdésében a SZEB szovjet részének képviselői az amerikai féllel kidolgoznának egy ütemtervet és a vonatok átengedése növelésének lehetőségét.

Szviridov tábornok: A Magyarországra irányuló szerelvények lehetséges mennyiségének kérdésével a szovjet megszálló csapatok parancsnoksága foglalkozik, ki is dolgozza a megfelelő ütemterveket. Mi ezzel a kérdéssel nem is foglalkozhatunk, ezért fölösleges lesz bizottságot alakítani a SZEB amerikai és szovjet részének képviselőiből.[8]

Szviridov tábornok: A *következő kérdés*. Edgcumbe tábornokot érdekli, hogy a miniszterelnök helyesen értelmezte-e Weems tábornok 1946. szeptember 5-i, 975/3. számú levelét, amelyben a miniszterelnök 1946. augusztus 15-i levelére adott válasz van kifejtve. Olyan adataim vannak, hogy a levelet a miniszterelnök helyesen értelmezte, de válasz még nem jött.[9]

Edgcumbe és Weems tábornok megköszöni a tájékoztatást.

Szviridov tábornok: A következő információval rendelkezem. A múltkori tanácskozáson tájékoztattam Edgcumbe és Weems urakat arról, hogy az annak idején a magyar kormánytól kapott adatok alapján a politikai rendőrséget hatezer főre csökkentik. Ebben a számban magam is kételkedtem, ezért a kérdés pontosítása végett hívattam a belügyminisztert, aki pontosabb adatokat közölt. Az ő adatai szerint a politikai rendőrséget 1500 fővel, az általános rendőrséget pedig 10 ezer főre csökkentették.

Elnézésüket kérem a múltkori tanácskozáson adott pontatlan információért.[10]

Edgcumbe tábornok: Szeretnék kitérni a múltkori tanácskozáson érintett kérdésre, a Maszovlet szovjet-magyar társaságra. Megkeresést kaptam kormányomtól, amelyben tájékoztatást kér, hogy a repülőgépek csak Magyarországon belül fognak-e repülni vagy külföldre [is].

Szviridov tábornok: Azt tudom, hogy ennek a társaságnak a gépei még sehova nem repülnek, és nem tudom, hogy egyáltalán mikor fognak repülni. Ha Edgcumbe urat érdekli a repülések útvonala, tisztázom és tájékoztatom.

Edgcumbe tábornok megköszöni az információt.

Edgcumbe tábornok: Szeretném Szviridov tábornok és Weems tábornok tudomására hozni, hogy szeptember 17-én Londonba repülök, Simpson vezérőrnagy fog helyettesíteni. 1946. október 3. körül érkezem vissza.

[8] Előzményéről l. az 1946. augusztus 15-i ülés 6. napirendi pontját és 8. sz. jegyzetét.

[9] Feltehetőleg Nagy Ferenc miniszterelnök 1946. augusztus 5-i levelére utalt. L. az 1946. augusztus 7-i ülés 1. sz. jegyzetét. (Melléklet 12. sz. dokumentum.) Weems tábornok állásfoglalásáról l. az 1946. augusztus 30-i ülés 3. napirendi pontját.

[10] Előzményéről l. az 1946. augusztus 30-i ülés 9. napirendi pontját.

Weems tábornok: Engem a következő kérdés érdekel: nem hivatalos források szerint Ausztriába visszatérnek a hadifoglyok a Szovjetunióból. Ha Szviridov tábornoknak ebben a kérdésben vannak valamilyen információi, kérem, tájékoztasson. Egyidejűleg tájékoztatom Szviridov tábornokot arról, hogy a magyar hatóságok azzal a kéréssel fordultak hozzám, hogy engedélyezzem számukra az osztrák hadifoglyok elindítását Magyarországról az Ausztriából magyarokkal érkező vagonokban.

Szviridov tábornok: Személyesen semmit nem tudok a hadifoglyok visszatéréséről a Szovjetunióból Ausztriába. Azt tudjuk, hogy a Szovjetunióból 25 ezer magyar hadifogoly érkezik Magyarországra, amiről már a magyar sajtó is hírt adott.[11]

Hadifogoly osztrákok valamiféle átszállításának kérdésében a magyar kormánytól hozzám senki nem fordult. Az ismeretes, hogy a románok a hadifogoly magyarokat a magyar határig saját vagonjaikban szállítják, és azt kérik, hogy a magyar hatóságok a román határtól ezeket a foglyokat saját vagonjaikban szállítsák. Lehet, hogy erről az átszállításról van Weems tábornoknak információja.

Weems tábornok: Mivel a magyarok ebben az ügyben kérésükkel hozzám fordultak, azt szeretném volna, ha a SZEB amerikai és szovjet részének képviselői ebben az ügyben eligazodnának, és segítséget nyújtanának a magyar hatóságoknak, hogy az osztrák hadifoglyokat az Ausztriából a repatriáltakkal érkező vagonokban indítsák el.

Szviridov tábornok: Egyetértek. Ki fogok nevezni egy különleges megbízottat, aki találkozik az amerikai megbízottal, és tisztázza az összes kérdést, és akkor megtesszük a szükséges intézkedéseket.

Weems tábornok megköszöni.

Weems tábornok: Adataim vannak, hogy az amerikai képviselőket, akik Levuskin tábornok aláírásával ellátott engedéllyel rendelkeznek, a Vörös Hadsereg parancsnokai feltartóztatnak.

Szviridov tábornok: Utasításokat adtunk, hogy a parancsnokok az amerikai és az angol képviselet munkatársait, akiknek Levuskin tábornok aláírásával ellátott engedélyük van, ne tartóztassák fel.[12]

Szviridov tábornok: Több kérdés [napirendi pont] nincs. Ezzel a tanácskozást befejezettnek nyilvánítom.

Titkár: Rutkovszkij őrnagy

AVP RF f. 453. op. 2/a papka 19a gy. 65.
Géppel írt tisztázat. A dokumentumon Rutkovszkij alátírása szerepel.

[11] A *Szabad Nép* éppen 1946. szeptember 13-i számában írt arról, hogy „Egy hónap alatt 11 000 hadifogoly érkezett Debrecenbe a Szovjetunióból." A következő napokban újabb több ezer hadifogoly érkezéséről adtak hírt a lapokban. Más források szerint 1946 decemberéig csak 16 322 hadifogoly tért vissza a Szovjetunióból. (Stark Tamás: Magyarország második világháborús embervesztesége. 58.)

[12] A SZEB jegyzőkönyvének angol nyelvű kiadása szerint Székesfehérvárott történt, hogy szovjet katonák Levuskin vezérőrnagy aláírásával ellátott engedéllyel rendelkező amerikai tiszteket feltartóztattak. (Documents of the meetings, 213.)

29.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. szeptember 30-i ülésének jegyzőkönyve

Jegyzőkönyv Szviridov tábornoknak Weems tábornokkal és Simpson légierő-parancsnokkal folytatott tanácskozásáról

1946. szeptember 30. 14.30 [óra]
Elnököl: Szviridov altábornagy

Jelen voltak a SZEB részéről: Levuskin vezérőrnagy.[1]

Az amerikaiak részéről: Weems dandártábornok, Stokes ezredes, Czerniuk[2] őrnagy, Wylie I. osztályú kapitány.

Az angolok részéről: Simpson légierő-parancsnok, Capron alezredes.

Szviridov tábornok: Az *első kérdés* [napirendi pont], amelyet Weems tábornok vetett fel, a magyarok repatriálását érinti Ausztria és Németország amerikai megszállási övezetéből. Ezt a kérdést már tárgyaltuk az 1946. szeptember 13-i tanácskozáson.[3]

Weems tábornok ma pontosítani szeretné a kérdést a vasúti szerelvények száma tekintetében, amelyeket a szovjet megszálló csapatok át tudnak bocsátani Németország és Ausztria amerikai megszállási övezetéből Magyarországra.

A múltkori tanácskozáson tájékoztatást adtam, miszerint az amerikai megszállási övezetből heti két szerelvény fogadását engedélyezik. A másodszori megkeresésre a szovjet megszálló csapatok parancsnoksága szeptember 28-án közölte velem, hogy ebben az ügyben semmilyen változás nem történt. A gyakorlat a korábbi marad, vagyis heti két szerelvényt bocsátanak át az amerikai és két szerelvényt az angol megszállási övezetből.

A szovjet csapatok parancsnoksága részéről az említett szerelvényszám átbocsátásában nincs semmiféle fennakadás. Késlekedés nyilván a szerelvények elindításában az amerikai és angol megszállási övezetben van.

Weems tábornok: Amikor ez a napirend készült, még nem tudtam, hogy mi a késlekedés oka. Úgy véltem, hogy a szovjet csapatok tartóztatják fel [a szerelvényeket].

[1] A brit változat feltünteti Cserkaszov ezredes nevét is.
[2] A brit változatban Czerniuk neve helyett Simmonite ezredes szerepel.
[3] L. az előző dokumentumot.

Weems tábornok a továbbiakban arról beszél, hogy az amerikai megszálló csapatoktól tájékoztatást kapott arról, hogy fennakadás a szerelvények átengedésében nincs, ezért a kérdést lezártnak lehet tekinteni. Egyidejűleg kéri Szviridov tábornokot, tisztázza annak lehetőségét, hogy az amerikai megszállási övezetből heti négy magyar repatriáltakat szállító szerelvényt eresszenek át.

Szviridov tábornok: Megpróbálom az ausztriai szovjet katonai hatóságokkal még egyszer megvitatni a kérdést, hogy lehetséges-e az amerikai megszállási övezetből heti négy szerelvényt átengedni Magyarországra.

Simpson légierő-parancsnok azt mondja, hogy ő szintén azt kéri, hozzanak létre olyan feltételeket, amelyek meggyorsítják a magyarok repatriálását az angol megszállási zónából azáltal, hogy engedélyezik, heti négyre növekedjen az átbocsátott szerelvények mennyisége.

Szviridov tábornok kijelenti, hogy az angol megszállási övezetben nem sok magyar van, ezért nincs szükség arra, hogy felvessék az átbocsátandó szerelvények számának heti négyre történő emelésének kérdését. A továbbiakban tájékoztat arról, hogy 1946 augusztusában és szeptemberében az angol megszállási övezetből 4164 fő érkezett, az amerikai megszállási zónából viszont csak szeptemberben 4212 fő érkezett.

Ily módon a témát kimerítettnek lehet tekinteni.

Weems tábornok és Simpson légierő-parancsnok egyetértésüket fejezik ki.

Szviridov tábornok: A *második kérdés* [napirendi pont] a fegyverszüneti egyezmény 13. cikkelye teljesítésének kérdése, amelyet Weems tábornok vetett fel. Mielőtt hozzákezdenénk a kérdés megvitatásához, néhány szót szeretnék szólni az [ügy] történetéről. Az első tanácskozás után levelet írtam Magyarország miniszterelnökének, amelynek másolatát a magyar Jóvátételi Hivatal elnöke, Erőss János levele másolatával együtt elküldtem Weems és Edgcumbe tábornokoknak.[4]

Amikor a miniszterelnökkel beszélgettem, utóbbi biztosított, hogy az újságokban cáfolni fogják a magyar Jóvátételi Hivatal ez év augusztus 23-án megjelent közleményét, de ez a mai napig nem történt meg. Ma reggel a miniszterelnök titkára telefonon közölte, hogy utasítást adtak Erőss Jánosnak, hogy a sajtóban tegye meg a megfelelő közleményt.[5]

Weems tábornok: Ma levelet kaptam a magyar külügyminisztériumból,[6] amelyet az USA magyarországi követének címeztek, s amelyben ígéretet tesznek arra, hogy az újságokban közlik az 1946. augusztus 23-i hirdetmény cáfolatát. Javasolom, hogy ennek a kérdésnek a megvitatását halasszuk el a cáfolat sajtóban való közléséig.[7]

Szviridov tábornok kijelentette, hogy a miniszterelnöknek címzett levelében mindent világosan megmondott, és várni kell a benyújtott követelések teljesítését.

Weems tábornok és Simpson vezérőrnagy egyetértésüket fejezik ki.

[4] Szviridov tábornok Nagy Ferenc miniszterelnökhöz intézett leveléről l. az 1946. szeptember 13-i ülés 7. sz. jegyzetét.
[5] L. az 1946. november 12-i ülés 7. napirendi pontját.
[6] A külügyminiszter említett tárgyú levelét nem ismerjük.
[7] L. az 1946. augusztus 30-i ülés 6. sz. jegyzetét, a későbbieket illetően pedig az 1946. október 17-i ülés 7. napirendi pontját.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy a *harmadik kérdés* [napirendi pont], amelyet Simpson vezérőrnagy vetett fel, arra vonatkozik, hogy kapjanak tájékoztatást Magyarország gazdasági helyzetéről az ENSZ számára készítendő jelentéshez, és a továbbiakban megkérdezi Simpson vezérőrnagyot, kitől szeretne adatokat kapni, Vorosilov marsalltól vagy a magyar kormánytól?

Simpson légierő-parancsnok azt feleli, hogy amikor a kérdést felvetette, arra gondolt, hogy az adatokat a magyar kormánynak kell rendelkezésre bocsátani.

Szviridov tábornok elmondta, Vorosilov marsall utasítást adott neki, hogy ebben az ügyben beszéljen a magyar miniszterelnökkel. A beszélgetés eredményéről Simpson vezérőrnagyot tájékoztatni fogja.

Simpson vezérőrnagy egyetértését fejezi ki.

Szviridov tábornok: A *negyedik kérdés [napirendi pont]* a magyar kormány kiadásai a Szövetséges Ellenőrző Bizottság eltartására, amelyet a brit képviselet indítványozott.

Az adatokat [arra vonatkozóan], hogy a magyar kormány augusztus hónapban mennyit költött az USA és Anglia képviseletére, elküldték Önöknek.[8]

A magyar kormány kiadásaiba nincsenek beleszámolva a felújítás és a helyiségek bérleti díjának és berendezésének költségei.

Nemegyszer figyelmeztettük a magyar kormányt, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság szovjet része, a jugoszláv és a csehszlovák misszió által elfoglalt épületekben semmilyen felújítási munkát ne végezzen, mert mindezeket a munkákat mi végezzük el, és mi magunk fogjuk kiszámítani. Ennek ellenére a magyar hatóságok folytatják ezeket a munkákat, és nem akarják abbahagyni, mert akkor több kereskedőjük elveszíti jövedelme egy részét, és maguk a hatóságok is elvesztik azt a lehetőséget, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság számlájára számoljanak el olyan munkákat, amelyeknek semmi közük a SZEB-hez.

A magyarok odáig mentek el, hogy a francia misszió kiadási költségeit is a Szövetséges Ellenőrző Bizottság számlájára kezdték vezetni.[9]

Az októberi kiadási előirányzatot a magyar kormánynak átadták.

Levuskin tábornok rámutatott arra, hogy az október havi kiadási előirányzat ugyanúgy néz ki, mint a szeptemberi, és figyelembe vesznek benne valamennyi szolgáltatási módot, amelyet korábban tekintetbe vettek.

Szviridov tábornok megkérdezi Weems tábornokot és Simpson vezérőrnagyot, hogy nem szándékoznak-e lemondani arról, hogy az élelmiszereket természetben kapják , ahogy azt a Szövetséges Ellenőrző Bizottság szovjet része, a jugoszláv és a csehszlovák misszió kapja, és kívánnak-e áttérni arra, hogy a magyar kormánytól csak forintot kapjanak.

[8] Előzményéről l. az 1946. augusztus 14-i ülés 3. sz. jegyzetét.

[9] A különböző SZEB missziók által használt épületek helyreállítási költségei – akár hozzászámították a SZEB fenntartási költségeihez, akár nem – a magyar államot terhelték, tehát csak formai okoknál fogva volt jelentősége a külön tételként kezelésüknek.

Franciaország nem volt tagja a magyarországi SZEB-nek. Költségei – elsősorban a követség épületének helyreállításával kapcsolatban – tehát nem tartozhattak a SZEB számlájához.

Simpson vezérőrnagy azt feleli, hogy amint azt Edgcumbe tábornok kijelentette, képviseletünk ellátásának kérdésében nem kívánnak változást, és a régi módon szeretnék kapni az élelmiszer-ellátást és a többi szolgáltatást.

Weems tábornok azt válaszolta, hogy ezt a kérdést körültekintően megvitatták. Az új ellátási rendszerre való áttérés véleménye szerint a magyar kormánynak pluszkiadásokat okozna, és magának a képviseletnek a létszámát is növelné.

Szviridov tábornok: Ily módon az amerikai és a brit képviselet ellátása változatlan marad, és ezt a kérdést lezártnak fogjuk tekinteni.[10]

Weems tábornok és Simpson vezérőrnagy egyetértenek.

Szviridov tábornok: Áttérünk a *következő kérdésre [napirendi pontra]*.

Az ötödik napirendi pont, amelyet Weems tábornok javasolt, a svábok kitelepítését érinti. Azt szeretné tudni, mikor indul újra a svábok kitelepítése. A magyar kormány nem tudja teljesíteni azokat a feltételeket, amelyeket az amerikai megszállási övezet hatóságai támasztottak, mivel ez idáig nem rendelkezik birodalmi márkával. A magyarok maguk sem tudják, hogy mikor kezdődik a svábok kitelepítése.

Szviridov tábornok megkérdezi, hogy továbbra is elidőzzünk-e ennél a kérdésnél.

Weems tábornok kifejezi azt a kívánságát, hogy vitassák meg ezt a kérdést, mivel az amerikai megszállási övezet katonai hatóságai szeretnék tudni, hogy mikor kezdődik a szerelvények elindítása, azért hogy – tekintettel a közelgő hidegre – fel tudjanak készülni az áttelepülők fogadására. Amikor a svábok áttelepítését megvizsgálták, a parancsnokság azt feltételezte, hogy szeptember folyamán Magyarországról 23 szerelvényt indítanak útnak az áttelepülőkkel. Most ezek a szerelvények kikerültek a tervből és ennek eredményeképpen a házukból kilakoltatott és el nem indított áttelepülők jelenleg összezsúfoltan laknak, több család egy lakásban.

Szviridov tábornok azt mondta, hogy a svábokat nem lakoltatták ki és saját házaikban laknak. De van más [probléma], ez pedig az, hogy a kitelepítendő svábok helyére megérkeztek a föld nélküli magyarok, akik a svábok elindulására várva jelenleg fészerekben laknak.[11]

A svábok kitelepítése újraindításának ügyében beszéltem Nagy Ferenc miniszterelnökkel, aki a felvetett kérdésre azt felelte, hogy ő maga sem tudja megnevezni a kitelepítés megkezdésének pontos dátumát, mivel hiányzik a birodalmi márka. Ugyanakkor erre a kérdésre írásban kell válaszolnia. Amint megérkezik a válasz, annak tartalmáról tájékoztatom Weems tábornokot és Simpson vezérőrnagyot.

Weems tábornok azt mondja, a svábok nem tudják, hová telepítik ki őket, mindenféle híresztelések keringenek köztük, egyesek azt gondolják, hogy Németországba telepítik ki őket, mások szerint a Szovjetunióba stb. A sajtónak minden kérdést nyilvánosságra kell hozni, ami a kitelepítésükkel kapcsolatos, vagyis el kell magyarázni, hová telepítenek ki, hogy ne legyenek helytelen értelmezések.

[10] Weems tábornok 1946. szeptember 5-i levelében is kifejtette kormánya és a saját álláspontját a misszió ellátásának módját illetően. Elsősorban a dollár és a forint átváltásával kapcsolatos bizonytalanságok miatt kérte a természetbeni ellátás fenntartását. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-10 695.)

[11] Elsősorban azokról a magyarokról volt szó, akiket Csehszlovákiából áttelepítettek, illetve a Délvidékre 1941-ben telepített székelyekről, akiket még 1945 első felében Jugoszláviából kiüldöztek.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy mindezeket a kérdéseket átadja a magyar miniszterelnöknek, és egyidejűleg hozzátette, hogy a svábok kitelepítésének félbeszakítása bonyolult helyzetet okozott a kitelepítendők és a magyar kormány számára is.[12]

Szviridov tábornok megkérdezi, hogy áttérhetnek-e a következő kérdés megvitatására.

Weems tábornok és Simpson vezérőrnagy egyetértésüket fejezik ki.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy a *hatodik napirendi pontot* az amerikai és angol képviselet javasolta, és különböző, mind angol, mind különösképpen amerikai bizottságok képviselőinek Magyarországra történő beutazására vonatkozik.

Magyarországon működik az UNRRA, és különböző országok, USA, Svédország, Hollandia, Svájc, Anglia stb. jótékonysági bizottságainak képviselői érkeztek. Ezek a képviselők élelmet, ruhát stb. hoztak magukkal. A magyarországi beutazási engedélyt akadálytalanul megkapták, mivel valóban segítséget nyújtottak. A behozott értékeket ezek a képviselők a magyar miniszterelnökkel együtt szétosztották a rászoruló lakosság között. Nem értem, hogy ez a kérdés miért került fel a mai napirendre. Az American Friends Service Committee kilenc képviselőjéről van szó, akik nem kaptak beutazási engedélyt Magyarországra. Az USA képviseletének leveléből[13] látható, hogy ezek a képviselők semmilyen élelmiszert és más árut a magyarországi lakosságnak való anyagi segítségnyújtás végett nem hoznak.[14] Annak az élelmiszernek az elosztását akarják megszervezni, amelyet nem hoztak magukkal. Ha a magyar termékek elosztását akarják megszervezni, erre nincs semmi szükség, mert azt maguk a magyarok is szét tudják osztani. Weems úr arról beszél, hogy ez az embercsoport étkezdék szervezésével, a szétosztás kidolgozásával szándékozik foglalkozni. Ezzel a munkával a magyarok külső segítség nélkül is boldogulnak. Ha szükséget is szenvednek, nem az élelmezés vagy az elosztás megszervezésében, hanem magában az élelmiszerben vagy más tárgyakban.

Weems tábornok azt mondja, hogy ezt a szervezetet az USA külügyminisztériuma regisztrálta. Képviselői már jártak Magyarországon, véleményt cseréltek az UNRRA képviselőivel és a magyar kormánnyal. Elhatározták, hogy azt a 100 ezer dollárt, amelyet ez a bizottság ad, a magyar tanuló ifjúság megsegítésére fordítják. Előkészítő munkát akarnak folytatni Magyarországon a konyhák és étkezdék megszervezésére az áruk Magyarországra érkezése előtt. Amikor ezt az előkészítő munkát befejezik, akkor jönnek majd az élelmiszerek is.

Szviridov tábornok: A magyarok nagyon hálásak lesznek az anyagi segítségért.

Weems tábornokot kérem, közöljék: milyen élelmiszerek, mennyi, milyen pontokon keresztül és mikor lesznek Magyarországra küldve. Ezek az adatok szükségesek ahhoz, hogy idejében tájékoztatni tudjam a magyar kormányt.

[12] A kitelepítés részleteinek a sajtóban való közzétételére vonatkozó igény összecsengett Mindszenty hercegprímás kérésével. L. az 1946. szeptember 13-i ülést és 3. sz. jegyzetét.

[13] Weems tábornok 1946. szeptember 20-án fordult levéllel Szviridov altábornagyhoz, és ismételten engedélyt kért az említett szervezet 9 képviselőjének beutazásához. Levelében Weems arra hivatkozott, hogy az utazást az UNRRA és a magyar népjóléti minisztérium is javasolta. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 18a. gy. 56.)

[14] Az USA képviseletének az Amerikai Baráti Segítő Bizottság Magyarországra látogató képviselőivel kapcsolatos levelét nem ismerjük.

Amint ezeket az adatokat megkaptuk, az élelmiszereket küldő szervezetek képviselőinek a beutazási engedélye haladéktalanul el lesz intézve. Ugyanakkor úgy vélem, hogy a kilenc személynek itt nincs mit csinálni.

Ahhoz, hogy a magyar kormánnyal közösen szétosszák az élelmiszereket, elegendő lesz 2-3 fő.

Weems tábornok: Megkérdezem ezt a szervezetet arra vonatkozóan, hogy menynyi, milyen élelmiszert és árut fognak Magyarországra küldeni, és milyen pontokon keresztül. Amint az adatokat megkaptam, tájékoztatom a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökét.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy Simpson légierő-parancsnok azt a kérdést vetette fel, hogy [hozzanak] új intézkedéseket a magyarországi be- és kiutazási, valamint országon belüli utazási engedélyek kiadására vonatkozóan. Kérem, pontosítsa, hogy milyen újdonságokat lát Simpson légierő-parancsnok ebben a kérdésben.

Simpson légierő-parancsnok azt válaszolja, hogy ezt a kérdést azért vetette fel, hogy pontosítsák az engedélyek kiadására vonatkozó új rendelkezéseket, amelyekről [abban] a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak írt levélben írtak, amelyben a brit képviselet véleményét fejtették ki.[15]

Levuskin tábornok azt feleli, hogy egy alkalommal fordult elő, hogy konzuli vízummal érkeztek Magyarországra. A brit képviseletnek megkeresésükre írásban azt válaszolták, hogy a magyarországi be- és kiutazások rendje nem változik, vagyis marad a korábbi.

Simpson légierő-parancsnok azt mondja, hogy előfordulnak esetek, amikor megsértik az engedélyek kiadásának rendjét, jogot adnak a beutazásra, a kiutazásra viszont nem, vagy fordítva.

Például: az egyik angol állampolgárnak, aki állandóan Magyarországon lakik, engedélyezték a kiutazást, de a beutazást nem.

Solner úrnak beutazási engedélyt adtak, kiutazási engedélyt nem. Megtagadták az engedélyt McDonald úrtól, aki rádióadások ügyében szándékozott Magyarországra utazni.[16] A továbbiakban azt kérdezi, hogy megmarad-e a magyarországi beutazási joga azoknak a személyeknek, akik ideiglenes kiutazási engedélyt kaptak és kapnak-e majd beutazási engedélyt, ha levelet írunk a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak. Különösen érdekel Solner úr beutazási engedély ügye, aki állandó magyarországi lakos, mint az egyik magyarországi cég vezetője.

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy Solner úr egyszer kapott kiutazási engedélyt, és azt követően több mint tíz utazást tett Angliába és vissza. Ideiglenes[en itt tartózkodó] hivatalnoknak tekintik, ezért is kapott csak kiutazási engedélyt.

[15] A levelet nem ismerjük.

[16] A SZEB jegyzőkönyveinek angol nyelvű kiadásában Solner név helyett – feltehetőleg ott helyesen – a Saunders név szerepel. (L. a beutazási ügyének engedélyezéséről és személyéről az 1946. március 6-i ülés 18. napirendi pontját.) Az angol nyelvű kiadásban Saundersen és McDonaldon kívül még egy személy, bizonyos Vigadni nevű angliai lakos is szerepel, akinek a beutazását engedélyezték, de távozási kérelmét elutasították.

McDonald az angol rádió, a BBC munkatársa volt, s a magyar rádiótársaság kérésére tervezték a látogatását abból a célból, hogy a rádióadások ügyében folytasson tárgyalásokat. (Documents of the meetings, 221.)

Ha Solner úr állandóan Magyarországon fog lakni, akkor kérem, hogy ezt írják meg a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak, hogy megvizsgáljuk a beutazási engedély kiadásának kérdését számára.

Simpson légierő-parancsnok megkérdezi, hogyan áll McDonald úr magyarországi beutazásának engedélyezése.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy a magyarországi beutazási engedélyt az üzleti körök számára a megszálló csapatok parancsnoksága adja ki, és úgy véli, hogy McDonald úr magyarországi beutazását nem szükség váltotta ki. A továbbiakban Szviridov tábornok közölte, hogy az utóbbi két és fél hónap alatt Magyarországra ideiglenes munkára az USA-ból 114 személy utazott be, plusz 32 személy az UNRRA-tól és nem használtak fel 170 engedélyt, amelyet beutazásra adtak ki. Ebből látható, hogy az amerikai képviselet nem veszi komolyan a beutazási engedélyek igénylését. Erről szól a felhasználatlan engedélyek száma.

Weems tábornok azt mondja, úgy véli, a beutazási engedélyek fel nem használására a kiadások elhúzódása miatt kerül sor.

Szviridov tábornok kijelentette, hogy az engedélyek kiadásának rendje egyforma úgy az amerikaiak, mind az angolok számára, de az angolok ez alatt az időszak alatt csak öt engedélyt nem használtak fel, következésképpen az ok nem a kiadás elhúzódásában van.

Simpson légierő-parancsnok azt mondta, hogy a meglévő rendszer elhúzza a kiadást. Képviseleteinknek csak hetente kétszer adnak ki engedélyeket, ezért az engedély nem időben való megkapása miatt néha egyik-másik személy esetében szükségtelenné válik a be- vagy kiutazás, amelyre korábban engedélyt kértek. Az üzletembernek drága az ideje és nem vár az engedély megkapására.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy a be- és kiutazási engedélyeket naponta fogják adni a Szövetséges Ellenőrző Bizottság munkanapjának bármely időszakában. A négy személy ügyében, akik Byrnes úr megbízásából óhajtanak Magyarországra jönni, beszélek a szovjet megszálló csapatok parancsnokságával.

Simpson légierő-parancsnok megköszöni.

Szviridov tábornok: A *hetedik napirendi pont,* amelyet Weems tábornok vetett fel, a Singer társaságot érinti. Ezt a társaságot a szovjet képviselők nem fogadták el, és nem fogják addig elfogadni, amíg végérvényesen meg nem állapítják ennek a cégnek a tulajdonjogát. A magyar kormány jelenleg tisztázza, hogy kié ez a cég.

A tisztázás meggyorsítása végett kérem Weems tábornokot, javasolja a cégnek, hogy mutassa be a magyar kormánynak az amerikai tulajdonjogot bizonyító dokumentumokat.

Weems tábornok közli, hogy ma kapott a kamarától igazolást ennek az üzemnek az amerikai tulajdonjogáról, és ezt az igazolást elküldte a magyar Jóvátételi Hivatalnak.[17]

Szviridov tábornok javasolja, hogy tekintsék kimerítettnek a kérdést.

Weems tábornok és Simpson légierő parancsnok egyetért vele.

[17] L. az 1946. augusztus 15-i ülés 12. sz. jegyzetét.

Szviridov tábornok azt mondja, a *nyolcadik napirendi pontot* a brit képviselet javasolta és a Magyarország és Olaszország közötti telefon-összeköttetést érinti.

Simpson légierő-parancsnok elmagyarázza, hogy a képviselet megkeresését kapott az olaszországi Szövetséges Ellenőrző Bizottságtól arról, hogy létesítsenek telefonkapcsolatot Milánó és Budapest között. Ez a vonal Ausztria szovjet megszállási övezetén vezet keresztül, és az Ausztria területén való használatához szükség van az ausztriai szovjet megszálló csapatok parancsnokságának engedélyére.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy a magyar kormány engedélyt kapott az Olaszországgal való összeköttetés megteremtésére. Az ausztriai szovjet megszálló csapatok parancsnoksága nem ellenzi a Milánó–Budapest vonal használatát. Jelenleg a magyar igazgatóság tárgyalásokat folytat az ausztriaival a tranzit-összeköttetésről.

Simpson légierő-parancsnok megköszöni [a választ].

Szviridov tábornok azt mondja, hogy a *kilencedik napirendi pontot* a brit képviselet indítványozta, és a debreceni angol gyár magyar állampolgárnak történt átadását érinti. Megkeresésemre a Jóvátételi Hivatal közölte, hogy Weiner[18] asszonynak utasítást adtak, hogy a gyárat adja át Mackler úr, angol állampolgárnak.[19]

Simpson légierő-parancsnok megköszöni és közli, hogy Weiner asszony az üzemet már átadta.

Szviridov tábornok: A *tizedik kérdést [napirendi pontot]* Simpson légierő-parancsnok vetette fel, és a Magyarországon belüli polgári légi összeköttetést érinti.

Simpson vezérőrnagy megkérdezi, hogy van-e valami újdonság a Maszovlet szervezet tevékenységében?

Szviridov tábornok azt feleli, hogy a társaság létezik, repülői egyelőre nem repülnek. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság semmilyen mértékben nem ellenőrzi a tevékenységét.

Simpson légierő-parancsnok megkérdezi, hol lehet adatokat kapni a cég tevékenységéről és ki regisztrálta.

Szviridov tábornok azt válaszolja, hogy a működésére vonatkozó adatokat a magyar kormánytól lehet kapni, a céget a magyar hatóságok regisztrálták, és a magyar törvények alapján folytatja tevékenységét.

Simpson légierő-parancsnok megköszöni [a tájékoztatást].

Szviridov tábornok azt mondja, hogy a *tizenegyedik kérdést* [napirendi pontot], amely a magyar hadsereg átszervezésére vonatkozik, az angol képviselet javasolta. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság rendelkezésére álló pontos adatok azt mutatják, hogy a magyar hadseregnek semmiféle reorganizációja nem folyik. A hadsereg két gyalogoshadosztályt, határőrcsapatokat stb. foglal magában, semmi újat nem adtak hozzá, semmit nem csökkentettek, csak az emberek számát csökkentették 13 000 főre. Lehet, hogy Simpson légierő-parancsnok másféle adatokkal rendelkezik, és ha tájékoztat ezekről, hálásak leszünk neki.

[18] Így a szövegben. Az angol változatban Mrs. Vyner szerepel.

[19] Nem tudjuk, hogy melyik gyárról volt szó.

Simpson légierő-parancsnok azt válaszolta, hogy az adott ügyben semmi újat nem tud.

Weems tábornok megkérdezi, hogy a magyar hadseregben hány csoportfőnökség van.

Szviridov tábornok azt válaszolja, hogy a csoportfőnökségek száma maradt a régi. A tisztikar körülbelül 2000 főt számlál.

Simpson légierő-parancsnok megkérdezi, hogy milyen a magyar hadseregben a tisztikar kiválasztásának rendszere vagy módszere.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy annak idején Tombor miniszter létrehozott egy bizottságot, amely elvégezte a tisztikar kiválogatását. A kiválogatásnál az az elv érvényesült, hogy a hadseregben maradjon a legértékesebb, demokratikus érzelmű tisztikar. De a hadseregben még mindig vannak fasiszta érzelmű tisztek.

Simpson légierő-parancsnok megkérdezi, van-e most a hadseregben valamilyen szervezet, amely a tisztikar válogatását végzi.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy nincs ilyen szervezet. A honvédelmi miniszternek joga van minden direktíva nélkül, saját belátása alapján elbocsátani, leváltani és kinevezni a tisztikart. Akár kielégítően végzi, akár nem, utasítást nem adhatnak neki, de szándékomban áll erről beszélni vele.

Weems tábornok és *Simpson légierő-parancsnok* egyetértésüket fejezték ki.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy a *tizenkettedik kérdés [napirendi pont]*, amelyet a brit képviselet javasolt, a repülőgépek Bécs – Budapest – Bukarest repülési útvonalát érinti.

A repülési útvonal a Bécs–Budapest légi útvonalon nem fog változni. A Romániából Budapestre történő repüléseket a megszálló csapatok parancsnoksága az Arad–Szeged–Kecskemét–Budapest útvonalon javasolja megvalósítani. Ezt az útvonalat az összes csapatok ismerik, és ezért biztonságosan lehet repülni.

Simpson légierő-parancsnok azt mondja, hogy ezt a kérdést azért tűzték napirendre, mert a romániai SZEB olyan repülési útvonalat adott meg Románia felett, amely nem egyezik a Magyarország feletti útvonallal. A román változat szerint a repülés egyenes útvonala Magyarország felett Budapest–Szolnok–Szalonta.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy ezt a kérdést tisztázza a szovjet megszálló csapatok parancsnokságával.[20]

Simpson légierő-parancsnok megköszöni [a választ].

Szviridov tábornok: A Szövetséges Ellenőrző Bizottság memorandumot kapott az Astoria szálloda igazgatójától, amelyben az amerikai katonák laknak. A memorandumban arról van szó, hogy a katonák az ablakból kikezdenek az utcán haladó nőkkel és lányokkal, az elhaladókra üres üvegeket és különféle tárgyakat dobálnak, belelőnek a tükrökbe és a villanykörtékbe, és egyébként is mindenféle tűrhetetlen dolgot művelnek. Lehet, hogy a magyarok el is túlozzák a tényeket, de ellenőrizni kell őket. Kérem Weems tábornokot, hogy ellenőrizze ezeket a tényeket, és tegye meg a szükséges intézkedéseket. Nagyon hálás leszek, ha mindezeket a kérdéseket maga Weems tábornok rendezi el.

[20] A nyugati hatalmak által használt repülőút kijelöléséről volt szó.

Weems tábornok azt mondja, hogy erről semmit nem tud, a tényeket személyesen ellenőrzi, és meghozza a megfelelő intézkedéseket.

Szviridov tábornok. Az utolsó kérdés a „Willis" autó ügye, amely az USA képviseletétől tűnt el. Az autót ellopó személyek felderítése és azonosítása végett egy bizottságot neveztek ki. Kérem Weems tábornokot, hogy nyújtson segítséget a nyomok keresésében és a bűnösök felderítésében.

Weems tábornok megköszöni.

Szviridov tábornok. A mai tanácskozás napirendjén szereplő összes kérdést kimerítettük.[21] Kérdezem Weems tábornok urat és Simpson légierő-parancsnokot, van-e valamilyen megjegyzésük.

Weems tábornok és *Simpson vezérőrnagy* kijelentik, hogy semmilyen megjegyzésük nincs.

A tanácskozás orosz és angol nyelven folyt.
A beszélgetést Cserkaszov mérnök-alezredes fordította.

Titkár:
Rutkovszkij őrnagy

AVP RF f. 453. op. 2a. papka 19a. gy. 65.
Géppel írt tisztázat. A dokumentumon Rutkovszkij saját kezű aláírása szerepel.

[21] A brit változatban más a sorrend, illetve szó esik még a magyarok hazatelepítéséről is. 1946 szeptemberében az ausztriai amerikai zónából 2412 főt, a brit zónából 2643 főt telepítettek haza.

30.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. október 17-i ülésének jegyzőkönyve

JEGYZŐKÖNYV SZVIRIDOV TÁBORNOKNAK WEEMS DANDÁRTÁBORNOKKAL ÉS EDGCUMBE TÁBORNOKKAL FOLYTATOTT TANÁCSKOZÁSÁRÓL

1946. október 17.

Elnököl: Szviridov altábornagy

Jelen voltak[1] az amerikaiak részéről: [George H.] Weems dandártábornok, [John H.] Stokes ezredes, [Henry G.] Simmonite ezredes, [Edward J.] Czerniuk őrnagy.

Az angolok részéről: [O. P.] Edgcumbe vezérőrnagy, [P. C.] Capron alezredes.

Szviridov tábornok engedélyt kér a tanácskozás megnyitására.

Weems és Edgcumbe tábornokok egyetértésüket fejezik ki.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy az *első napirendi pont* – amelyet Weems tábornok vetett fel – az a kérdés, hogy az USA diplomáciai missziója a magyar kormánytól közvetlenül kapjon gazdasági és pénzügyi jellegű adatokat.[2]

A SZEB ügyrendje szerint a magyar kormány a diplomáciai misszióknak vagy más külföldi hivataloknak csak a Szövetséges Ellenőrző Bizottságon keresztül köteles adatokat megadni. Schoenfeld úr kérhet a magyar kormánytól adatokat, de ezeket a Szövetséges Ellenőrző Bizottságon keresztül juttatjuk el Önöknek, hogy átadják Schoenfeld úrnak.

Lehet ajánlani az információszerzésnek egy másik módját, amikor Weems úr a Szövetséges Ellenőrző Bizottságon keresztül kérdőívet ad a magyar kormánynak. A magyar kormány az érintett kérdésekre a Szövetséges Ellenőrző Bizottságon keresztül megadja a megfelelő válaszokat. Ha ez a módszer elfogadhatatlan, akkor az információadás rendje a korábbi marad. Schoenfeld úr kérhet közvetlenül a magyar kormánytól adatokat, a választ viszont a Szövetséges Ellenőrző Bizottságon keresztül fogjuk elküldeni Weems tábornoknak Schoenfeld úr számára.

[1] Az amerikai jegyzőkönyv szerint orosz részről Cserkaszov alezredes volt jelen.

[2] Weems 1946. szeptember 11-i keltezésű, Szviridovhoz intézett levelét l. FRUS, 1946. Vol. VI. 333–334.

Weems tábornok azt felelte, hogy kormánya véleménye szerint az a módszer, ahogyan a magyar kormánytól információkat kapnak, ellentmond az USA és Magyarország között létesített diplomáciai kapcsolatnak. Ha egyszer az USA kormánya elismerte a magyar kormányt, akkor a megkereséseket is meg lehet tenni közvetlenül a magyar kormányhoz, és az utóbbi bármilyen adatot közvetlenül a követségnek kell, hogy megadjon a Szövetséges Ellenőrző Bizottság mellőzésével – ez az én álláspontom és Schoenfeld úré is.

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy a magyar kormány a Szövetséges Ellenőrző Bizottság ellenőrzése alatt működik, és köteles bármilyen információt, bármely külföldi képviselet megkeresésére csak a Szövetséges Ellenőrző Bizottságon keresztül megadni.[3] Ezt a rendet a fegyverszüneti egyezmény állapította meg,[4] és kötelesek vagyunk betartani.

Weems tábornok: A kérdés fontosságára tekintettel szeretnék a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökétől írásos választ kapni az ebben a kérdésben [írt] 1946. szeptember 11-i levelemre.[5]

Szviridov tábornok azt mondta, hogy nincs ellenvetése, és Weems tábornoknak írásos választ ad.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy a *második napirendi pontot* Weems tábornok javasolta, és Stephanie von Hohenlohe-Waldenburg hercegné és édesanyja, Szepessy Mária bárónő Magyarországra történő beutazásának engedélyezését érinti.

[3] Minden olyan eset, amikor valamelyik képviselet a magyar kormánytól közvetlenül szeretett volna információt kapni, a szovjetek éles tiltakozását váltotta ki. Így például Szviridov altábornagy 1946. március 27-én az amerikai képviseletet a SZEB alapszabályának megsértésével vádolta azért, mert a képviselet Winkler nevű tisztje megjelent Tombor honvédelmi miniszternél, és adatokat kért a magyarországi katonai repülőterekről, amelyet egyébként meg is kapott. Szviridov altábornagy élesen tiltakozott az amerikai képviselet ezen lépése ellen és kérte, hogy a továbbiakban ne sértsék meg a SZEB alapszabályát. Key tábornok március 29-i válaszlevelében kijelentette, hogy Winkler látogatásáról nem volt tudomása, az ellentétes az általa vezetett misszió politikájával, és már megtette a szükséges fegyelmi lépéseket. Ugyanakkor visszautasította, hogy ez a lépés a SZEB alapszabályának megsértése lett volna, hivatkozva arra, hogy a három nagyhatalom még mindig nem jutott egyetértésre a SZEB működésének második szakaszára vonatkozóan, habár a módosítás alapjául elfogadták Vorosilov marsall 1945. július 12-i levelét. (711.9 ACC, Record Group 84, Budapest Legation File, NACP.)

[4] A fegyverszüneti egyezmény 17. pontja szerint a magyar közigazgatási szervek kötelezik magukat, hogy a béke és a közbiztonság helyreállítása érdekében végrehajtják a szövetséges (szovjet) főparancsnokság vagy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság instrukcióit és utasításait, „amelyeket a jelen fegyverszüneti feltételek teljesítésének biztosítása céljából adnak ki". A 18. pont pedig kimondta, hogy a „fegyverszünet egész időtartamára Szövetséges Ellenőrző Bizottságot létesítenek Magyarországon, amely szabályozni és ellenőrizni fogja a fegyverszünet feltételeinek végrehajtását, a szövetséges (szovjet) főparancsnokság képviselőjének elnöksége alatt és az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok képviselőinek részvételével. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság, a fegyverszünet hatályba lépésétől a Németország ellen folytatott hadműveletek befejezéséig terjedő időben, a szövetséges (szovjet) főparancsnokság fővezetése alatt fog állni." Ebbe a szövegbe csak erőszakkal lehetett beleérteni azt, hogy a háromtagú Szövetséges Ellenőrző Bizottság egyik résztvevője nem kérhetett gazdasági vonatkozású adatokat a magyar kormánytól, csak a SZEB-en keresztül.

[5] Weems tábornok 1946. szeptember 11-én kelt levele az általa elmondottakon túl felhívta a figyelmet arra is, hogy a Romániában és a Bulgáriában működő amerikai diplomáciai képviselet hasonló ügyekben nemcsak az Ellenőrző Bizottság révén, de közvetlenül kapcsolatba léphetett az ottani kormánnyal. (Documents of the meetings, 227. 332. jegyzet.)

Ismeretes, hogy a hercegné és édesanyja franciaországi tartózkodásuk alatt Franciaország-ellenes ügyekbe keveredett, amiért onnan kiutasították őket. Azonkívül Angliában is történt vele valami, ahonnan szintén kérték, hogy utazzon el. Németországban nagyon jó barátságban volt Hitlerrel. Felvetődik a kérdés, miért nincs még letartóztatva.

Weems tábornok azt felelte, hogy Stephanie von Hohenlohe-Waldenburg hercegnő az USA-ban őrizet alatt van, az amerikai hatóságok ki akarják utasítani, és várják a magyarországi beutazási engedélyét.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy Hohenlohe hercegné német és Magyarországról a svábokkal együtt ki kell telepíteni. Ha Weems tábornok ragaszkodik magyarországi beutazása kérdésének eldöntéséhez, akkor erről tárgyalok a magyar kormánnyal. Kérem Weems tábornokot, várjon néhány napot, ami alatt tisztázom a magyar kormány álláspontját és akkor tájékoztatom.

Weems tábornok: Az bizonyos, hogy Hohenlohe úrhölgy német és lehet, hogy ki kell telepíteni Magyarországról, de ezzel a kérdéssel foglalkozzanak a magyarok, mivel magyar állampolgár. Az amerikai hatóságok nem akarják maguknál tartani.

Információm szerint a magyar Külügyminisztérium nem ellenzi a hercegné Magyarországra érkezését. Az USA-ból mindenképpen ki kell utasítani. Reménykedem, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökétől választ fogok kapni az USA képviseletének 1946. július 18-i levelére.[6]

Szviridov tábornok: Választ fog kapni a levelére. Megengedik tehát, hogy a kérdést lezártnak tekintsem?

Edgcumbe és Weems tábornokok egyetértésüket fejezik ki.

Szviridov tábornok: A *harmadik kérdés [napirendi pont]*, amelyet Weems tábornok vetett fel, a Vacuum Oil Company három raktárát érinti. Ezeket a raktárakat jelenleg a megszálló csapatok használják. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság kérelmezte a szovjet megszálló csapatok parancsnokságánál az említett raktárak felszabadítását. Weems tábornokot haladéktalanul értesíteni fogjuk, amint a parancsnokságtól a válasz megérkezik.

Weems tábornok megkérdezi, hogy megszüntetik-e az őrséget az almásfüzítői gyárnál.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy utasítást adott az őrzés feloldására, és jelenleg az őrség valószínűleg már elhagyta a gyárat.[7]

[6] Franz Hohenlohe-Waldenburg-Schilling herceg felesége, a magyar származású Richter Stefánia (1898–1972), miután 1920-ban elváltak, Lord Rothermere, Harold Sidney Harmsworth (1868–1940) angol újságírókirály munkatársa, barátnője volt 1927 és 1939 között. Ugyanakkor kapcsolatot tartott Fritz Wiedemann német katonatiszttel, aki az első világháború idején Hitler felettese, majd 1933 után feltétlen híve, szárnysegéde, külpolitikai tanácsadója volt. E kapcsolatai révén Hohenlohe Stefánia 1928–1939 között közvetített az angol–német megegyezési kísérlet létrehozásában.

A levelet nem ismerjük. Magyar részről minden német nevű személy Nyugatról való beköltözését elutasították. (MOL XIX-A-1-j 1946-XXXVI-11 806/23 916.) A kivételeket külön tárgyalták; ezek között nevezett hercegné nem található.

[7] Az almásfüzítői finomítónál egy tisztből és nyolc további személyből álló őrség volt, amelynek visszahívását kérték amerikai részről.

Weems tábornok megköszöni az információt.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy a *negyedik napirendi pontot* Weems tábornok javasolta, és az USA-nak azt a javaslatát érinti, hogy az magára vállalja Magyarország érdekeinek védelmét Kínában.

Az ebben a kérdésben Nagy Ferenccel folytatott beszélgetés során az utóbbi kijelentette, hogy nem tudja, milyen érdekei vannak Magyarországnak Kínában, és nem érti, hogy az USA milyen érdekeket akar védelme alá venni Kínában.

Weems tábornok azt felelte, hogy a kérdést nem jól értelmezték. Nem vetődött fel az a kérdés, hogy az USA védelmébe veszi Magyarország érdekeit Kínában. Általánosságban vetődött fel a kérdés, hogy Magyarország érdekeinek védelmét Kínában valamely ország vállalja magára. De minthogy a magyar kormány ebben az ügyben nem fordult a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz, a kérdés megvitatását el kell halasztani.

Szviridov tábornok egyetértését fejezte ki, és a kérdés megvitatását levették napirendről.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy az *ötödik napirendi pontot* a Szabadság [elnevezésű] magyar politikai pártról[8] Weems tábornok javasolta. Kérem Weems tábornokot, valamennyire pontosítsa [a kérdést].

Weems tábornok azt mondta, hogy szeretné tájékoztatni a SZEB-et az USA kormányának álláspontjáról új pártok magyarországi alapításával kapcsolatban, és megkérdezi, mi a helyzet jelenleg a Szabadság Párt ügyében, engedélyezték-e neki tömeggyűlések és összejövetelek tartását.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy engedélyt adtak a párt megszervezésére. Engedélyezték tömeggyűlések és összejövetelek tartását. Erről szeptemberben szóban és írásban tájékoztatták Nagy Ferencet.[9]

Ha Weems tábornok és Edgcumbe tábornok ellenzi ennek a pártnak a tevékenységét, akkor a Szövetséges Ellenőrző Bizottság az adott engedélyt hatálytalanítja.

Weems tábornok azt mondja, hogy nem ellenzi a Szabadság Párt szervezését. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. július 18-i ülésén beleegyezésünket adtuk ennek a pártnak a megszervezésére, és tudomásul vettük a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének bejelentését a párt szervezésére [adott] engedélyről. A Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak a miniszterelnökhöz [címzett] levelét a magyarok úgy értelmezték mint engedélyt a párt szervezésére.

Szviridov tábornok azt mondta, hogy a magyar kormány [már] rég kérelmezte a Szövetséges Ellenőrző Bizottságtól a Szabadság Párt szervezését. Minthogy Vorosilov marsall véleménye nem volt ismert, a magyar kormány levelére azt válaszoltam, hogy a kérelmet tudomásul vettük.

Vorosilov marsall döntésének megérkezése után, és ismerve Weems tábornok és Edgcumbe tábornok véleményét, engedélyt adtunk ennek a pártnak a megszervezésére.

[8] A Magyar Szabadság Pártra vonatkozott az utalás.

[9] Az 1946. július 4-i levelet idézi Izsák Lajos: Polgári Ellenzéki Pártok Magyarországon 1944–1949. 118.

Weems tábornok azt mondja, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. július 4-i levele visszaigazolta a magyar kormány levelének megérkezését, de nem adott engedélyt új párt szervezésére, de miután Vorosilov marsall döntését megkapták, engedélyt adtak új párt szervezésére.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy ez tökéletesen így van. Miután rendelkeztem Weems tábornok és Edgcumbe tábornok elvi beleegyezésével és Vorosilov marsall pozitív válaszával, azt feleltem a magyar kormánynak, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság részéről nincs ellenvetés a Szabadság Párt szervezését illetően.[10]

Weems tábornok azt mondja, hogy valamennyi, a levelében érintett kérdés teljes elintézést nyert, de úgy véli, hogy új politikai párt működése engedélyezésének nem egyoldalúan, hanem a három ország képviselői által kell történnie.[11]

Edgcumbe tábornok azt mondta, hogy az első közleményt a Szabadság [elnevezésű] új politikai párt szervezéséről 1946. június 15-én publikálták.[12] A június 18-i ülésen nem elleneztük ennek a pártnak a szervezését, és úgy véli, hogy új politikai párt szervezése Magyarország belügye.

Új politikai párt szervezése és működése engedélyezésének kérdéséhez a fegyverszüneti egyezmény 15. cikkelye szempontjából kell közelítenünk, ezért az adott kérdést a három ország képviselőinek kell eldöntetni.[13]

Szviridov tábornok azt mondja, hogy a SZEB alapszabálya jogot ad az elnöknek, hogy saját belátása szerint válassza ki azokat a kérdéseket, amelyek a három ország képviselőinek döntése alá tartoznak és azokat, amelyeket maga dönt el. A különösen fontos kérdéseket beviszi az USA és Anglia képviselőivel tartott tanácskozásra, más kérdéseket maga dönt el. Ettől az alapszabálytól nem volt eltérés.[14]

[10] Szviridov altábornagy és Puskin 1946. július 23-án Visinszkijnek és Vorosilovnak küldött VCS-táviratából az derül ki, hogy a Magyar Szabadság Párt engedélyezését illető megkeresésekre a Szövetséges Ellenőrző Bizottság Lozovszkij külügyi népbiztoshelyettes táviratának megérkezése után válaszolt. Miután a távirat azt tartalmazta, hogy új párt alakítása a magyarok ügye, a SZEB olyan értelemben válaszolt, hogy elfogadják a magyar kormány és a pártok döntését. Szviridov magyarázata szerint nem adtak engedélyt a párt megalakítására, de mégis olyan helyzet alakult ki, hogy már nem tudják megakadályozni az új párt létrehozását. Szviridov szerint közölni lehetne Nagy Ferenccel, hogy a SZEB válaszát félreértették és arra is megkérhetik, hogy figyelmeztesse Sulyok Dezsőt, ne szervezze a pártot. Egyidejűleg azt is lehetségesnek tartotta, hogy minden módon akadályozzák a párt szervezését, pl. úgy, hogy nem adnak engedélyt gyűlések tartására, a párt lapjának megjelenésére. (AVP RF f. 077. op. 26. papka 117. gy. 22.)

[11] Weems tábornok ekkor adott át egy levelet Szviridov tábornoknak – a SZEB jegyzőkönyvek angol nyelvű kiadása szerint –, amely az amerikai kormány álláspontját tartalmazta ebben a kérdésben. Hangsúlyozta, hogy az USA kormányának mint a krími nyilatkozat, valamint a magyar fegyverszüneti egyezmény aláírójának és mint a magyarországi SZEB tagjának tanácskozási joga van minden olyan kérdésben, amely új politikai párt létesítésével kapcsolatos és teljes körű tanácskozást igényelt a kérdésben a végleges döntés előtt. (Documents of the meetings, 230. 335. jegyzet.)

[12] Sulyok Dezső a Kisgazdapártból kizárt társaival együtt 1946. március 15-én meghirdette ugyan a Magyar Szabadság Párt létrehozását, ahhoz viszont, hogy működését nyilvánosan kifejthesse, szüksége volt a SZEB engedélyére. Az engedélyt azonban csak 1946 őszén kapta meg. Ettől függetlenül 1946. július 24-én Sulyok Dezső napirend előtt a nemzetgyűlésben kifejtette pártja programját.

[13] A fegyverszüneti egyezmény 15. cikkelye arról szól, hogy Magyarországnak fel kell számolnia a Hitler-barát és fasiszta, valamint az Egyesült Nemzetekkel szemben ellenséges magatartású szervezeteket, és hogy a jövőben nem tűrheti meg ilyen jellegű pártok, egyesületek létrehozását.

[14] L. az eljárást illetően az 1946. június 24-i ülés 2. napirendi pontját.

A Szabadság Párt szervezésére az engedélyt csak azután adták meg, miután Weems tábornoktól és Edgcumbe tábornoktól elvi beleegyezést kaptak, amelyet az 1946. július 18-i ülésen kifejezésre juttattak, és miután kedvező választ kaptak Vorosilov marsalltól a magyar miniszterelnök levelére. Ezért Weems és Edgcumbe tábornokok kijelentése, hogy a Szabadság Párt szervezésére a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke az ő beleegyezésük nélkül adott engedélyt, helytelen.

Weems tábornok azt válaszolta, hogy a kérdések többségének megoldása a kölcsönös megértés meglétét tükrözi. Kívánatos lenne ismerni a magyar kormány véleményét az új politikai pártok szervezésének kérdésében.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy ezt a kérdést általában az alkotmány rögzíti, de Magyarországnak egyelőre nincs alkotmánya. Mindazonáltal a magyar kormány véleményét az adott kérdésben megkérdezik.[15]

Weems és Edgcumbe tábornokok egyetértésüket fejezik ki.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy a *hatodik kérdés [napirendi pont]*, amelyet Edgcumbe tábornok javasolt, a magyarországi be- és kiutazásokat érinti.

Ebben az ügyben már nemegyszer adtak magyarázatot. Kívánatos lenne megtudni, hogy Edgcumbe tábornoknak van-e valami újdonsága, kérem, tájékoztasson.

Edgcumbe tábornok azt felelte, hogy amikor Angliában volt, kormánya felhívta figyelmét az angol üzleti körök képviselői magyarországi beutazási kérelmének nagyszámú elutasítására.

A kormány, amikor megadja az angliai kiutazási engedélyt, alaposan megvizsgálja az embereket, akiknek Magyarországra kell utazniuk. Feltételezem, hogy az üzleti körök képviselői magyarországi beutazásának elutasítása a múltban, amikor még folyt a háború, kizárólag abból a megfontolásból történt, hogy az utazás veszélyes. De most, amikor a háború befejeződött, az üzleti körök képviselőinek Magyarországra történő beutazása nem jelenthet veszélyt sem magukra a képviselőkre nézve, sem a megszálló csapatokra nézve.

Ezeknek a képviselőknek a magyarországi beutazásában nemcsak Anglia érdekelt, hanem Magyarország is, mivel itt-tartózkodásuk összefügg azzal a céllal, hogy megszervezzék Magyarországon a termelés egyik vagy másik ágazatát.

Szviridov tábornok azt mondta, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökhelyettesének nincs lehetősége a Magyarországon meglévő megszállási rendet megváltoztatni. Ilyen rendszer van minden megszállási övezetben: Németországban, Ausztriában, Japánban és Olaszországban. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság ezt megváltoztatni nem tudja. A megszálló csapatok parancsnoksága sem tudja teljesíteni minden beutazni óhajtónak a kérését, ezért a beutazni szándékozók csekély százaléka elutasítást kap.

Az 1946. július 1. és október 10. közötti időszakban angol állampolgároknak 158 engedélyt adtak ki, ezek közül 29 fő volt az üzleti körök képviselője, és 67 személy utazott be különböző, nem üzleti ügyekben. A beutazási engedélyt 23[16] személytől ta-

[15] A Minisztertanács nem tárgyalta az új párt megalakulását.

[16] A brit változatban a 23 helyett mindenütt 25 szerepel.

gadták meg. A 23 személy közül 7 állampolgárnak semmilyen köze nem volt az üzleti körökhöz, három személyes ügyben [utazott volna].

Kérni fogjuk a szovjet megszálló csapatok parancsnokságát, hogy vizsgálja felül ezeket a listákat abból a célból, hogy az üzleti körök bizonyos képviselőinek, akiket korábban elutasítottak, engedélyezzék a beutazást Magyarországra.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy a magyarországi beutazások elutasításának aránya nem nagy, ezzel Anglia kormánya egyetért, de az elutasítás indoklás nélkül történik. Az emberek semmi rosszat nem tettek, és nincs alap az elutasításukra.

Az üzleti körök képviselői beutazási kérelmének 40%-át elutasították. Kívánatos volna, hogy az engedélyek kiadásának kérdését megvitassák a megszálló csapatok képviselőivel, vagy jobb, ha kormányunk az adott ügyben a szovjet kormányhoz fordul Moszkvában.

Szviridov tábornok: Már mondtam, hogy a 23-ból 7 embert utasítottak el, aki egyházi ügyekben akarta Magyarországot meglátogatni és 3 személyt, aki családi okokból [akart beutazni]. Ez a 10 személy nem az üzleti körök képviselője. Azt illetően, hogy az angol kormány fel szándékozik vetni ezt a kérdést Moszkva előtt a beutazási engedélyek kiadása új rendjének megvitatásáról, nincs ellenvetésem. Jó lenne, ha a két kormány megállapodna az engedélyek kiadásának új rendjéről, és tájékoztatnák a megszálló csapatokat. Ez megkönnyítené az én munkámat is.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy 1946. január hónapjában Vorosilov marsall azt mondta, hogy személyes ügyben beutazási engedélyt Magyarországra kivételes esetben fognak adni. Most Anglia kormánya megbízott, vessem fel ezt a kérdést a Szövetséges Ellenőrző Bizottság ülésén a felülvizsgálat céljából.

Szviridov tábornok még egyszer megismétli, hogy a megszállási rend nemcsak Magyarországon létezik, hanem a többi legyőzött országban is. Ezt a rendszert ő nem tudja megváltoztatni, ahogyan nem változtatják meg a megállapított megszállási rendet Olaszországban és Japánban sem, habár ott a rend sokkal szigorúbb, mint itt.

Magyarországra beutazási [engedélyt] a kérelmezők 10%-a nem kapott; ilyen helyzet előfordul bármely országban, ahol még megszállási rend sincs. A megszállási rendet a csapatok állapítják meg, amelyek saját kormányaiknak felelősek, azt támogatják és csak ők tehetnek bármilyen változtatásokat, ha lehetségesnek tartják. Ami a Szövetséges Ellenőrző Bizottságot illeti, ezt a kérdést megoldani nem tudja.

Edgcumbe tábornok azt mondja, köszöni a kapott tájékoztatást, és nagyon hálás lesz, ha az általa átadott listát, amely a magyarországi beutazási [engedélyek] elutasítását tartalmazza, a megszálló csapatok parancsnoksága felülvizsgálja, egyidejűleg kérni fogja kormányát, hogy vesse fel ezt a kérdést a szovjet kormány előtt Moszkvában, és a továbbiakban azt kérdezi, mennyi ideig érvényesek a kiadott engedélyek.

Edgcumbe tábornok egyidejűleg kijelentette, hogy nemrégiben három eset volt, amikor a magyar határőrség elvette az angol állampolgároktól az engedélyt, amelyet a SZEB-től kaptak magyarországi beutazásra.

Weems tábornok azt mondta, hogy ő is szeretné átadni azoknak a személyeknek a listáját, akiktől megtagadták a magyarországi beutazási engedélyt. Támogatja Edgcumbe tábornok javaslatát, hogy hallgassák meg az adott kérdésben a megszálló

csapatok képviselőinek véleményét, de kényelmetlennek tartja, hogy ezt a kérdést felvessék kormányaik között.[17]

Szviridov tábornok azt mondja, nagyon hálás lesz Edgcumbe tábornoknak, ha átadja ezeket az adatokat, annak megjelölésével, hogy mikor és hol, ki vette el [az engedélyeket] stb. Az ilyen adatok alapján tudunk vizsgálatot indítani, és a bűnösöket felelősségre vonni. A magyar rendőrségnek nincs joga elvenni ezeket az engedélyeket, az adott esetben vagy félreértésről, vagy önkényeskedésről lehet szó. A SZEB által kiadott be- és kiutazási engedélyek két hónapig érvényesek.

Edgcumbe tábornok megkérdezi, hogy a zöld csíkos engedélyek érvényesek-e légi közlekedési [eszközzel] történő érkezés esetén.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy az engedélyek egységesek minden közlekedési eszközre.

Ezzel a hatodik napirendi pont megvitatását befejezettnek lehet tekinteni?

Edgcumbe és Weems tábornokok egyetértésüket fejezik ki.

Szviridov tábornok: A *hetedik napirendi pontot* Edgcumbe tábornok indítványozta, és a [fegyverszüneti] egyezmény 13. cikkelyének teljesítését érinti. Edgcumbe tábornok azt szeretné megtudni, hogy a magyar kormány átküldi-e az angol javak listáját a helyi hatóságoknak. Bejelentése szerint előfordulnak esetek, amikor a vidéki hatóságok beavatkoznak a brit tulajdonba [sic!].

A magyar Jóvátételi Hivataltól magyarázatot kaptam arról, hogy a hivatalnak rendelkezésére áll a brit javak összes listája, amelyet Anglia képviselői elküldtek, és intézkedéseket tesznek ezeknek a javaknak a megőrzésére. A hivatal vezetője kéri Edgcumbe tábornokot, adja meg a brit állampolgárok javaiba történt beavatkozásokra vonatkozó adatokat. Ha Edgcumbe tábornok ezeket a tényeket a mostani tanácskozáson közli, felírom őket, és utasítást adok, hogy sürgősen folytassák le a vizsgálatot.

Edgcumbe tábornok megköszöni a tájékoztatást, és azt feleli, hogy rendelkezésére áll néhány adat, de az idővel való takarékosság végett ezeket a tényeket írásban közli.

Weems tábornok azt mondja, figyelmesen tanulmányozta a magyar Jóvátételi Hivatal levelének másolatát, amelyet a Szövetséges Ellenőrző Bizottságon keresztül kapott meg, és nem ért egyet annak a sajtófelhívásnak a szövegével, amelyet Erőss János javasolt az Egyesült Nemzetek állampolgárai elveszett javaira vonatkozó követelések benyújtásával kapcsolatban, és a saját szövegét javasolja.[18]

[17] A Weems tábornok által átadott listán 86 olyan amerikai katonaszemély, üzletember és magánszemély ügye volt felsorolva, akiknek a beutazási kérését 1946. június és szeptember között elutasították, illetve akiket eltanácsoltak. (Documents of the meetings, 231., 337. jegyzet.)

[18] Edgcumbe tábornok az ülést követő napon, 1946. október 18-án Szviridovnak írt levelében megismételte a Jóvátételi Hivatal 1946. október 2-i levelében foglaltakkal való egyet nem értését, és újból hangsúlyozta, hogy Weems tábornok javaslatát támogatja. Egyúttal reményének adott kifejezést, hogy Szviridov utasítást ad a magyar kormánynak a Weems tábornok által javasolt szöveg késlekedés nélküli publikálására. (AVP RF. f. 453. op. 2a. papka 18a. gy. 57.)

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy nincs ellenvetése, és javasolja a magyar Jóvátételi Hivatalnak a felhívás Weems tábornok által javasolt szövegének közzétételét.[19]

Edgcumbe tábornok szintén egyetért Weems tábornok javaslatával a felhívás új szövegét illetően.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy a *nyolcadik kérdést [napirendi pontot]* Edgcumbe tábornok javasolta, és Anglia képviselete augusztus havi kiadásait érinti.

Levuskin tábornok tájékoztatása szerint Anglia képviseletének vezérkari főnöke megkapta tőle a képviselet augusztusi kiadásaira vonatkozó összes adatot. Meg kelle vitatni ezt a kérdést a tanácskozáson?

Edgcumbe tábornok azt felelte, hogy a képviselet augusztus havi kiadásainak kimutatását megkapta, de nincs benne külön a Park Club összes kiadása. Azon adatok alapján, amelyeket a magyar Jóvátételi Hivatal átadott, egy személy étkeztetése az angol képviseleten napi 16,5 Ft-ba kerül, ezért a magyar kormánynak az a kijelentése, hogy a brit képviselet túl sokba kerül neki, valótlanság.

Szviridov tábornok: A Park Club kiadásaira vonatkozó adatokat a Jóvátételi Hivatal összeállítja, és amint megkaptam, elküldöm Önnek.

Szviridov tábornok: A *kilencedik napirendi pontot* – a magyar rendőrség újjászervezéséről – Edgcumbe tábornok javasolta.

Tudom, hogy a magyar Belügyminisztérium a következő intézkedéseket hajtja végre:

A falvakban felszámolják a rendőrséget, a járásokban felszámolják a politikai rendőrséget. Politikai rendőrségi csoportfőnökség csak a megyeszékhelyeken lesz, Budapesten egy megyei rendőrségi csoportfőnökség lesz a város és a vidék részére. Másféle változtatásokról nincs tudomásom.[20]

Edgcumbe tábornok megköszöni az információt.

Szviridov tábornok tájékoztatást ad az olaszországi ideiglenes ügyvivő, A. Assettati leveléről, aki azt kéri a Szövetséges Ellenőrző Bizottságtól, hozza Weems tábornok és Edgcumbe tábornok tudomására, hogy Olaszország és Magyarország között diplomáciai kapcsolatot létesítettek, és ő Olaszország hivatalos magyarországi képviselője.[21]

Weems tábornok és Edgcumbe tábornok megköszöni a tájékoztatást.

Egyidejűleg bejelentették, hogy van néhány tájékoztató jellegű kérdésük, és kérik meghallgatásukat.

Szviridov tábornok nincs ellene, hogy Weems és Edgcumbe tábornokok tájékoztatást adjanak.

Edgcumbe tábornok azt mondja, előfordultak olyan esetek, hogy román nemzetiségű repatriáltakat küldtek Magyarországon keresztül, akik az angol megszállási zónában nem estek át a szükséges vizsgálaton, és közöttük voltak olyan személyek, akiknek nem engedélyezték a romániai beutazást. Nagyon sajnálja ezeket az eseteket, mivel nagy kellemetlenségek adódtak ezeknek a szerelvényeknek Magyarországra való érkezésekor. A további hasonló esetek elkerülése végett erről tájékoztatta az ausztriai angol megszálló csapatok parancsnokságát és kérte, hogy tegyék meg a szükséges intézkedéseket. Edgcumbe tábornok elnézést kér a románok elindításával kapcsolatban előfordult incidensért.[22]

A továbbiakban Edgcumbe tábornok kéri Szviridov tábornokot, adjon tájékoztatást a magyar újságokban megjelent azon közleményről, hogy a Maszovlet elkezdte a repüléseket a Budapest–Debrecen, Budapest–Szombathely útvonalon.[23]

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy ezt a felhívást az újságokban nem látta. Edgcumbe tábornok bejelentését ellenőrizni fogja.

Weems tábornok bejelentette, hogy múlt kedden híradó-tájékoztatást kaptunk a Bécsbe történő repülések megtiltásáról, a következő nap pedig a repülések engedélyezéséről tájékoztattak. Tájékoztatást kérek a repülések tilalmának okairól.

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy a repüléseket azért tiltották meg, mert a repülések zónájában a csapatok légi lőgyakorlatai folytak. Amint a gyakorlatok befejeződtek, haladéktalanul engedélyezték a repüléseket.[24]

Weems és Edgcumbe tábornokok megköszönik Szviridov tábornoknak a tájékoztatást.

Weems tábornok a továbbiakban közli, hogy ez év október 12-én képviseletének egyik munkatársa, Underwood százados elutazott Tokajba a bor ünnepére [szüretre]. 14-én, hétfőn, de legkésőbb október 15-én kellett volna visszatérnie, mivel a Szövetséges Ellenőrző Bizottságtól csak október 15-ig kapott engedélyt. Ma már október 17-e van, és a százados még nincs itt, sőt arról sincs hír, hogy hol tartózkodik.

[19] Weems tábornok 1946. október 17-i levelében javasolta Szviridov tábornoknak, hogy a magyar kormánnyal vonassa vissza a Jóvátételi Hivatal 1946. augusztus 23-án közzétett felhívását. A kormány részéről új felhívást kért kiadatni, amely szerint az Egyesült Nemzetekhez tartozó károsultak határidő nélkül jelenthetik be igényeiket és a békeszerződés aláírása után új közleményt adjanak ki a bejelentések módját és mikéntjét illetően. (Documents of the meetings, 233., 339. jegyzet.)

[20] Rajk László belügyminiszter előterjesztése alapján 1946. augusztus 30-án határozott a kérdésről a minisztertanács. (MOL XIX-A-83-a 134. sz. jegyzőkönyv 53. napirendi pont.) Az ennek alapján kiadott 10 060/1946. sz. ME. rendelet (*Magyar Közlöny*, 1946. szeptember 5.) csak általában, közvetve szólt a községi rendőrbiztosságok megszüntetéséről, a járási kapitányságok politikai rendészeti osztályainak és az egyes vármegyei főkapitányságok megszüntetéséről, valamint törvényhatósági jogú városok főkapitányságai ellenőrzési jogkörének kiterjesztéséről, mivel e kérdésekről csak törvényhozási úton rendelkezhettek volna. A rendelet csak a rendőrorvosi szolgálat leépítéséről, illetve a legénységi állomány kiegészítéséről szólt.

[21] Olaszországgal a diplomáciai kapcsolatot 1946. október 1-jével rendezték. Augusta Assettati lett a követ, aki azonban már korábban Budapestre látogatott.

[22] A Magyarországon át nyugatról hazatérő észak-erdélyi román menekülteket és hadifoglyokat magyar területen bántalmazták. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-2659, 4343, 4352.)

[23] Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter egy sajtófogadáson már korábban bejelentette, hogy október 15-től a hét minden napján indulni fog repülőgép Debrecenbe és Szombathelyre magyar személyzettel és gyorsvonati árakkal. (*Szabad Nép*, 1946. október 11.) A *Szabad Nép* október 16-i száma pedig jelentette, hogy az említett járatok megindultak. Az eseményt Bebrits Lajos közlekedésügyi államtitkár méltatta.

[24] A jegyzőkönyvek angol nyelvű kiadása szerint a Románia–Magyarország–Ausztria közötti repülőjárat zavarásáról volt szó.

Kérem Szviridov tábornokot, a katonai parancsnokoknak adjon megfelelő utasítást Underwood kapitány keresésére.

Szviridov tábornok: Ma telefonáltak Weems tábornok stábjától az USA képviselet munkatársának eltűnése ügyében. Amint erről tudomást szereztem, haladéktalanul kiadtam a szükséges utasításokat a keresésre. Remélem, hogy legkésőbb pár nap múlva megtalálják Underwood kapitányt.[25]

Ezzel a tanácskozás véget ért.

A tanácskozás angol és orosz nyelven folyt.
A beszélgetést Cserkaszov mérnök-alezredes fordította.

Titkár:

Rutkovszkij őrnagy

AVP RF f. 453 op. 2a. papka 19a. gy. 65.
Géppel írt tisztázat. A dokumentumon Rutkovszkij saját kezű aláírása szerepel.

[25] Weems tábornok 1946. október 21-én levélben tájékoztatta Szviridov altábornagyot arról, hogy Underwood előkerült, a szovjet határőrök Beregszásznál feltartóztatták. Mint egyik tiszttársának elbeszéléséből kiderült, Underwood eltért a számára kijelölt útvonaltól, és a magyar-szovjet határhoz utazott. Át akart menni a határon oly módon, hogy mindkét lábával szovjet területre lépjen, mert hazatérése után Amerikában el akart dicsekedni azzal, hogy járt a Szovjetunióban. Weems elnézést kért a történtekért, hangsúlyozta, hogy tisztjének erre a kirándulásra nem adott engedélyt. Kérte, hogy Underwoodot küldjék Budapestre, ahol fegyelemsértéséért meg akarja büntetni. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 18a. gy. 56.)

31.
A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. november 12-i ülésének jegyzőkönyve

Jegyzőkönyv Szviridov tábornoknak Weems és Edgcumbe tábornokokkal folytatott tanácskozásáról

1946. november 12.

Elnököl: Szviridov altábornagy

Jelen voltak a magyarországi SZEB részéről: Levuskin vezérőrnagy, Trajnyin ellentengernagy.[1]

Az amerikaiak részéről: [George H.] Weems dandártábornok, [John H.] Stokes ezredes, [William M.] Slayden alezredes, [Edward J.] Czerniuk őrnagy.

Az angolok részéről: Edgcumbe tábornok, Capron alezredes.

Szviridov tábornok javasolja a tanácskozás megnyitását.

Weems és Edgcumbe tábornokok egyetértésüket fejezik ki.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy az *első napirendi pontot* Weems tábornok javasolta. Érdekli az összes adat a német tőkének a magyar gazdaságba történt behatolásáról a háború előtt és alatt.

Ez a kérdés jelenleg nem aktuális, mivel a német tőke magyarországi behatolása véget ért. Ez most csak a történelem számára lehet érdekes. Azonkívül pontos adatokkal a német tőke behatolásáról még a német bankok sem rendelkeznek, mivel a bankok archívumait elvitték valahová Németország amerikai megszállási övezetébe.

Kérem Weems tábornokot, segítsen nekünk a német bankokon és közgazdasági intézeteken keresztül feltárni, hol és milyen német tőkét fektettek a magyar gazdaságba. A magyarországi német javakat átvevő szovjet bizottság elnöke, Nyikolajev e[lvtárs] is kérte, hogy továbbítsam e kérést Weems tábornoknak.

Weems tábornok: Sikerült megnézni a hivatalos jelentést a német tőke romániai elterjedéséről, ahol rámutatnak, hogy kb. 500 volt német üzem a Szovjetunió tulajdonába került.

[1] A brit változatban Cserkaszov nevét is feltüntették.

A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak nem érdektelen tudnia, hogyan áll a magyarországi német javak átadása a Szovjetunió tulajdonába.

Edgcumbe tábornok kéri, adják át neki és Weems tábornoknak a magyarországi német üzemek listáját, amelyet átadtak a Szovjetuniónak. Azt mondja, ez a jegyzék megkönnyítené, hogy segítsünk a magyarországi német tulajdon felderítésében.

A továbbiakban kitér a vegyes vállalatok kérdésére, amelybe a németen kívül angol tőkét is bevontak, mint például a Juta társaság,[2] amelyben a német tőkén kívül állítólag brit érdekek is vannak. A tábornok kéri, hogy a továbbiakban kapjanak tájékoztatást a szovjet bizottság által átvett üzemekről, amelyekben a németen kívül brit tőke is van.

Weems tábornok csatlakozik Edgcumbe tábornok véleményéhez.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy számos német tőkéjű vállalatot a szovjet bizottság még nem vett véglegesen át, ezért a szovjet bizottságtól pontatlan adatokat nincs értelme kérni.

Edgcumbe tábornoknak azt a kérését, hogy adjanak számára adatokat a szovjet bizottság által átvett üzemekről, amelyekben bizonyos rész angol aktíva is van, továbbítani fogják a bizottság elnökének, Nyikolajev elvt[ársnak].

A bizottság munkája során három alkalommal fordult elő, hogy angol-német vegyes tőkét állapítottak meg, amiről haladéktalanul tájékoztatták Edgcumbe tábornokot.[3]

Weems és *Edgcumbe tábornokok* megköszönik [a tájékoztatást].

Szviridov tábornok: A *második kérdés [napirendi pont]* 14 társadalmi szervezetnek a magyar Belügyminisztérium által történt feloszlatása, amelyek közül három egyházi jellegű volt.[4] A kérdést Weems tábornok vetette fel.

Ennek az ügynek alapos vizsgálatával a következőt állapítottuk meg: a szentesi katolikus leányszervezet az utóbbi években szüneteltette tevékenységét, mivel a tagjainak többsége, a lányok vagy férjhez mentek, vagy elköltöztek Szentesről. A társaság tagjainak megmaradt jelentéktelen része döntött az önfeloszlatásról, amelyről a Belügyminisztériumot is értesítették.

A budapesti angyalföldi katolikus kört tagjainak önfeloszlató határozata alapján számolták fel.

[2] Feltehetőleg a Magyar Kender-, Juta és Textil Rt.-ről van szó.

[3] Nagy kérdés volt, hogy az Anschluss után német tulajdonba vett osztrák érdekeltségeket, vagy a német tulajdonba vett zsidó vagyont és az angol-amerikai vagyont miként tudják különválasztani a tényleges német tulajdontól. A magyar kormány az 1947-ben lezárult tárgyalások nyomán több mint 400 vállalatot, telket, több száz ingatlant (házat, telket, erdőbirtokot) adott át német tulajdonként a Szovjetuniónak. (A magyar jóvátétel és ami mögötte van... 9-10.)

[4] A belügyminiszter 1946. október 29-i Vorosilov marsallnak címzett feljegyzésében 12 egyesület neve szerepel, amelyet az 1938. évi XVII. tc. alapján oszlatott fel. Ezek a következők voltak: Zalagyömrői Szent Margit Leánykör, Nagydobszai Polgári Olvasókör, Bankházpusztai Gazdakör, Balatonkenesei Fürdőegyesület, Jászkun Huszárok Polo Clubja, Nagykőrösi Városszépítő Egyesület, Magyar Lapterjesztők Sport Clubja, Városmajor Sakkegylet, Segédhivatali Tisztviselők Országos Szövetsége, Budapest-Angyalföldi Katolikus Kör, Szentesi Keresztyén Leányegyesület, Torbágyi Nemzeti Ifjúsági Önképzőkör. (MOL XIX-B-1-h 1. sor. 292.753/1946. 9. d.)

A zalagyömrői Szent Margit-kör feloszlatta önmagát.[5]

A Jászkun Huszárok Poló Clubja feloszlatta önmagát és összes tagja belépett a szakszervezetbe.[6]

A Nagykereskedők Országos Szövetsége feloszlatta önmagát és tagjai beléptek az Országos Kereskedelmi Szövetségbe.

Az Országos Parasztszövetség törökkoppányi szervezetét feloszlatták, mint fasiszta mezőgazdasági szervezetet.[7]

A nagydobszai Polgári Olvasókör,[8] a budapesti Városmajor Sakkegylet,[9] a nagykőrösi Városszépítő Egyesület, Balatonkenesei Fürdőtársaság,[10] Bankházpusztai Gazdakör, a Budapesti Díjbeszedők Országos Szövetsége feloszlatták önmagukat.

Ily módon ezt a 14 társadalmi szervezetet, beleértve a három katolikust, senki nem oszlatta fel, ők maguk fejezték be tevékenységüket és feloszlatták önmagukat.

Weems tábornok megköszöni a tájékoztatást és azt mondja, hogy az újságokban nem közölték az okokat, amelyek alapján ezeket a társaságokat feloszlatták.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy a *harmadik napirendi pont,* amelyet Weems tábornok vetett fel, a Szabad Nép című magyar újságban közölt cikket érinti, amely

[5] Az 1941 végén alakult egyesület 1944 novembere óta szüneteltette működését, de önfeloszlatásról nincs tudomásunk. Mivel a 20.165/1945. BM. rendeletben előírt bejelentési kötelezettségnek nem tett eleget, a magyar államrendőrség sümegi járási kapitánysága vizsgálatot indított. Az 1946. október 3-i feloszlatási javaslat indoklásában az is szerepelt, hogy az egyesület a Kalász egyesületekhez tartozik, s mivel a Kalász központot a belügyminiszter feloszlatta, a feloszlatás a helyi egyesületekre is vonatkozik. (MOL XIX-B-1-h 1. sor. 432 053/1947. 22. d.)

[6] A jegyzőkönyvek angol nyelvű kiadásában ebben a részben, vagyis a nem egyházi szervezetek megszüntetéséről szóló beszámoló bevezetőjében esett említés arról, hogy ezek feladatait (tehát nem csak a Jász-Kun Huszárok Poló Clubját) a szakszervezeti szövetség vette át. Ezután mintegy példaszerűen sorolták fel a szervezetek egy részét – kevesebbet, mint ami a jelen jegyzőkönyvben szerepel, s ott sem pontosan: angolul és helyenként elírva a neveket. Egyetlen szervezet neve szerepelt ebben, ami a jelen felsorolásban nem található, a Sajtó Tudósítók Sport Clubja. (Documents of the meetings, 239.)

[7] A Magyar Parasztszövetség Törökkopányi Szervezetének feloszlatására vonatkozóan rendelkezésre álló dokumentumok ennek a közlésnek ellentmondanak. Az utóbbi szerint a Magyar Parasztszövetség 1948. szeptember 10-én kelt feljegyzésében jelentette be önkéntes feloszlását, ezért helyi szervezeteit is megszűntnek tekintették. A belügyminiszter így 625 558/1948. IV. 3. sz. rendeletével feloszlatta. (MOL XIX-B-1-h 1. sor. 545.876/1949. 198. d.)

[8] A nagydobszai Polgári Olvasókör 1934-ben alakult meg és az 1940. április 7-i közgyűlésen mondta ki feloszlását. Mivel az egyesület a 20 165/1945. B.M. sz. rendeletben előírt jelentkezési kötelezettségének nem tett eleget, a belügyminiszter 292 789/1946. IV/3 BM. rendeletével feloszlatta. A Vorosilov marsallnak ezzel kapcsolatban küldött levélben viszont a fegyverszüneti egyezmény 15. cikkelye teljesítésére hivatkoztak. (MOL XIX-B-1-h 1. sor. 495 629/1948 140. d.)

[9] Az egyesület nem tett eleget a 20.165/1945. BM. rendeletben előírt jelentkezési kötelezettségnek, ezért a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitánysága Államrendészeti Osztálya vizsgálatot indított. Ennek során megállapították, hogy az egylet elnöke, akinek a lakásán az egyesület működött, meghalt. Az egyesület feloszlatására a 299 663/1946. BM. rendelettel került sor. (MOL XIX-B-1-h 1. sor. 439.314/1947 39. d.)

[10] A Balatonkenesei Fürdőtársaság (más források szerint Fürdőegyesület) 1939. január 1. óta szüneteltette működését, s az egyesületi élet újraindítására a háború befejeződése után nem tett kísérletet. Ezen indokok alapján oszlatták fel az egyesületet a 292.276/1946. IV/3 BM. határozattal. (MOL XIX-B-1-h 1. sor. 548 359/1949. 217. d.)

arról szól, hogy az amerikai hatóságok mesterségesen idéztek elő elviselhetetlen nehézségeket a svábok magyarországi kitelepítésének ügyében.[11]

Az újság szerkesztőjét behívatták a SZEB-hez és megkérdezték, hogy milyen alapon közölték az újságban ezt a cikket. A válaszadáskor az újság szerkesztője rámutatott arra, hogy Magyarország számára az alapvető nehézséget az amerikaiaknak az a követelése okozza, hogy a kitelepítendő svábokat lássák el birodalmi márkával, amivel a magyar kormány nem rendelkezik. A kitelepítés kezdetekor, amikor az amerikai hatóságok nem támasztottak ilyen nehéz feltételeket, a kitelepítés normálisan folyt, amikor viszont a kitelepítendők birodalmi márkával való ellátásának feltételét szabták meg, a kitelepítés gyakorlatilag megállt. Ezek a körülmények szolgáltak a cikk publikálásának indokául.

Weems tábornok azt mondta, hogy a csehszlovákok, a potsdami konferencia határozatának teljesítésekor, a németek kitelepítésekor minden áttelepítendőnek 1000 birodalmi márkát adtak, ugyanakkor a magyarok esetében az egy kitelepítendő svábra jutó összeg lényegesen alacsonyabb. A potsdami konferencia határozatát a magyarok nem teljesítették, és számomra érthetetlen, hogy mi váltotta ki a magyar közvélemény helytelen tájékoztatását.

Szviridov tábornok: Az újság szerkesztőjét figyelmeztettem, és kértem, hogy hasonló cikkek esetén azok megjelenése előtt tájékoztassa a SZEB-et. Ugyanakkor figyelembe kell venni, hogy a magyar kormány kétségtelenül nehéz helyzetbe került azzal összefüggésben, hogy a kitelepítendő svábokat birodalmi márkával kell ellátni.

Weems tábornok megköszöni [a tájékoztatást].

Szviridov tábornok: A *negyedik napirendi pont* a zsidó menekültek illegális átszállítása, amelyet Weems és Edgcumbe tábornokok vetettek fel.

A kérdés felvetése számomra nem teljesen érthető. Magyarországon nincsenek sem amerikaiak, sem angolok, sem oroszok, akiket erőszakkal hurcoltak el ide. Voltak, de valamennyiüket hazaszállították Magyarországról még 1945-ben. Vannak zsidók, akik illegálisan jöttek át Romániából, Lengyelországból, Bulgáriából, Csehszlovákiából és Jugoszláviából. A saját akaratukból történő elutazásukat a magyar kormány nem ellenzi. Nincs ellenvetés a megszálló csapatok parancsnokságának részéről sem. Érthetetlen, hogy milyen nehézségekre gondol Weems és Edgcumbe tábornok. Kérem, világítsák meg ezt a kérdést.

Weems tábornok: A magyar sajtóban megjelennek [olyan] cikkek, amelyekben arról közölnek tényeket, hogy a zsidó menekültek illegálisan lépik át a magyar határt.[12]

[11] A *Szabad Nép* 1946. október 31-i számában közölt *Megszabadulnak a magyar telepesek a velük együtt élő sváboktól* című cikkre vonatkozott az utalás. Az újság jelezte, hogy egyelőre 12 500 személy kitelepítésére biztosított lehetőséget a magyar kormány. Az első csoportban – írta – azoknak a svábóknak a kitelepítésére kerül sor, ahol tavasszal a németországi amerikai katonai hatóságok által megkívánt súlyos feltételek teljesíthetetlensége miatt leállították a már megindított kitelepítéseket. Ezekben a községekben az odaérkezett magyar telepeseknek együtt kellett élniük a svábokkal, akik bízva az érdekeiket védő erőkben – azt hitték, hogy a kitelepítés végleg leáll, és egyre erőszakosabban léptek fel a magyar telepesekkel szemben. Megemlítette, hogy ez a helyzet a mezőgazdasági feladatok elvégzése terén is bizonytalanságot keltett ezekben a falvakban.

[12] Többek között olyan hír jelent meg a sajtóban, hogy egy állítólagos JOINT-vezető, Berger Márton a Szamoson szöktette át Magyarországra a Romániából Palesztinába kivándorolni akaró zsidó lakosokat. Rejtélyes utakon – persze egész vagyonukat elszedve tőlük – átcsempészi őket Ausztriába, ahol a közben tel-

Azért vetettem fel ezt a kérdést, hogy pontosítsam a határőrség kérdését. Kívánatosnak tartanám különleges bizottság létrehozását a határőrség és különösen a határellenőrzési pontok megvizsgálására.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy ezt a kérdést az UNRRA-nak Levuskin tábornoknak címzett, a zsidó menekültek illegális magyar határátlépéséről szóló levelével összefüggésben vetette fel. A magyar kormány tájékoztatta az UNRRA-t arról, hogy Magyarországon vannak [olyan] zsidó menekültek, akik az Egyesült Nemzetek állampolgárai, és kérte, hogy nyújtsanak nekik segítséget. Ugyanabban a levélben arra is utaltak, hogy Budapesten keresztülutazott 11 000 zsidó személy, akiknek célja Ausztriába, majd onnan Angliába utazni. A magyar kormánynak ezeket a számokat közölnie kellett volna a SZEB elnökével.

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy különleges bizottság létrehozására nincs szükség, mivel a határőrség tevékenységének ellenőrzését néhányszor végrehajtották. Gyakorlati utasításokat adtak, és javasolták a posztok sűrítését. Azonkívül az osztriai szovjet katonai hatóságok segítenek a magyar határőröknek a határt illegálisan átlépő személyek feltartóztatásában. Valamennyi illegális határátlépőt feltartóztatják, és visszaküldik Magyarországra.

A továbbiakban annak az országnak a kérdését kell eldönteni, ahová ezek az állampolgárok elutazhatnak, vagyis Amerikába, Angliába, Palesztinába, vagy hadd éljenek Magyarországon. Általánosságban a zsidók áttelepülésének kérdése a magyar kormány ügye, annak is kell megoldani. Tájékoztatásképpen közlöm, hogy a magyar hatóságok az erőszakkal hozzájuk hurcolt zsidókról nem vezetnek nyilvántartást, így azt sem tudják, hányan élnek Magyarországon.

Mivel ilyen emberek mégis vannak, és Angliába, Amerikába vagy más országba történő beutazási kéréseiket elutasítják, arra törekszenek, hogy mindenféle törvénytelen eszközökkel, dokumentumok hamisításával elutazzanak valamilyen országba.

Az UNRRA-levél ügyében Levuskin tábornok tárgyalni fog Sommers úrral.[13]

Weems és Edgcumbe tábornokok megköszönik [a tájékoztatást].

Szviridov tábornok azt mondja, az *ötödik kérdést [napirendi pontot]* a Maszovlet szovjet-magyar légitársaság munkájáról Edgcumbe tábornok vetette fel.

Ennek a társaságnak a repülőgépei 1946. október 15-től megkezdték a Magyarország területe feletti repüléseket Debrecen–Budapest–Szombathely útvonalon. A Magyarország területén kívüli repülésekről semmit nem tudok.

Weems tábornok azt mondta, hogy a magyar újságokban olvasta a Közlekedésügyi Minisztérium közleményét arról, hogy a SZEB nem engedélyezte a vitorlázórepülők repülését.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy a magyar Közlekedésügyi Minisztérium valóban önkényesen engedélyezni akarta a vitorlázórepüléseket, de a SZEB, amint tudomást szerzett erről, megtiltotta a vitorlázórepülőknek a repülést.

Weems és Edgcumbe tábornokok köszönetet mondanak a magyarázatért.

jesen kifosztott szerencsétlenek gyűjtőtáborokba kerülnek, majd néhány hét múlva testileg-lelkileg összetörve visszatoloncolják őket Romániába. Razzia a határon. *Szabad Nép*, 1946. november 7.

[13] Sommer, Stanley L. az UNRRA magyarországi ügyvivője volt.

Szviridov tábornok: A tanácskozás *hatodik napirendi pontját* az angol képviselet javasolta. Edgcumbe tábornok kéri, hogy tájékoztassák a magyar kormány előkészületben lévő jelentéséről az ENSZ-nek az elpusztított területek helyreállításával foglalkozó albizottsága számára az ország gazdasági helyzetéről.[14]

Tájékoztatom, hogy az összes kérdést, amelyről tájékoztatást kell adni, átadtuk a magyar miniszterelnöknek. Az ennek kapcsán Nagy Ferenccel folytatott beszélgetés során utóbbi kijelentette, hogy ezeknek az adatoknak az összegyűjtése nagy nehézséget jelent és hosszú időt igényel. Amint a magyar kormány a SZEB rendelkezésére bocsátja a kívánt adatokat, haladéktalanul átadom Edgcumbe tábornoknak.

Edgcumbe tábornok megköszöni [a tájékoztatást].

Szviridov tábornok azt mondja, hogy a tanácskozás *hetedik napirendi pontját* Edgcumbe tábornok javasolta, és a magyar Jóvátételi Hivatalnak az újságokban közölt 1946. augusztus 23-i felhívásának cáfolata magyar újságokban történő közzétételének kérdését érinti.[15]

A cáfolat Weems tábornok által javasolt szövegét elküldtük Erőss Jánosnak, és ezt a cáfolatot közölték a Magyar Közlöny 1946. november 6-i 253. számában. Kielégíti-e Weems tábornokot és Edgcumbe tábornokot a magyarok által publikált cáfolat?

Weems és Edgcumbe tábornokok kijelentették, hogy a közreadott cáfolat kielégíti őket.

Szviridov tábornok: A *nyolcadik kérdést [napirendi pontot]* Edgcumbe tábornok javasolta, és a sajtóban közölt statisztikai adatokat érinti a budapesti állatlevágásokról.

A statisztikai adatok alapján az derül ki, hogy Budapesten csak a szovjet hadsereg részére vágnak állatokat. A jelentésben nincsenek benne a többi budapesti vágóhíd adatai, amelyek a város lakosságát szolgálják ki.[16]

Az ebben a kérdésben a budapesti polgármesterrel, Kővágó úrral folytatott beszélgetés alkalmával utóbbi nem tudott magyarázatot adni, hogy ezeket az adatokat miért közölték a sajtóban és kijelentette, hogy ezeknek a számoknak a közreadása ostobaság.

Kővágó úr bocsánatkérő levelet küldött a SZEB-nek.

[14] Edgcumbe tábornok 1946. augusztus 1-jei, Szviridov altábornagynak címzett levelében azt írta, hogy az ENSZ említett albizottsága azt a feladatot kapta, hogy gyűjtse össze a háborús károkra és az európai újjáépítésre vonatkozó anyagokat, és azok alapján készítsen egy jelentést. Az albizottság titkára, Raoul Agleon a magyarországi SZEB segítségét kérte, hogy az utóbbi a magyar kormány közreműködésével 1946. augusztus végéig állítsa össze a bizottság által kért adatokat. Az ENSZ-albizottság titkárának az összeállítás szempontjait tartalmazót levelét, valamit Edgcumbe tábornok levelét l. AVP RF f. 453. op. 2a. papka 18a. gy. 57.

[15] Közvetlen előzményéről l. az 1946. szeptember 30-i ülés 2. napirendi pontját és jegyzetét.

A *Magyar Közlöny* 1946. november 6-i számában jelent meg „Felhívás az Egyesült Nemzetek polgáraihoz" címen, amely a Jóvátételi Hivatal 1946. augusztus 23-án kárigény-bejelentési felszólítását hatályon kívül helyezte. Ez a következőket rögzítette: „E hirdetmény közzététele óta egy olyan békeszerződés-tervezet készült el, amely szerint a kártérítést igénylőknek egy év áll rendelkezésükre igényeik bejelentésére." „A békeszerződés megkötése után – folytatódott a felhívás – a Jóvátételi Hivatal sajtó, rádió és a közzététel egyéb megfelelő útjain nyilvánosságra fogja hozni, milyen módon és úton jelenthetik be kárigényeiket az Egyesült Nemzetek és azok állampolgárai."

[16] Az amerikai változat közöl egy táblázatot 1946 szeptemberi adatokkal, benne a szovjetek húsbeszerzési adataival.(Dokuments of the meetings, 236.)

Szviridov tábornok javasolja, hogy ezt a bocsánatkérést vegyék tudomásul, és ezzel a kérdés megvitatását zárják le.

Weems és Edgcumbe tábornokok egyetértésüket fejezik ki.

Szviridov tábornok: A *következő kérdést [napirendi pontot]* Edgcumbe tábornok javasolta. Kéri, hogy tájékoztassuk, meddig érvényesek a magyarországi beutazási engedélyek.

A magyarországi beutazási engedélyek érvényességét két hónapban állapították meg. Ha ezt az engedélyt két hónapon belül nem használták fel, az új engedély megkapásához újra kérvényt kell benyújtani a megállapított rend szerint.

Az ideiglenes magyarországi lakhatást két hónapnál nem hosszabb időre engedélyezik, egyes esetekben ezt az időtartamot meg lehet hosszabbítani, attól függően, hogy ki kéri és milyen célból érkezett az illető személy Magyarországra.

A magyarországi tartózkodásra vonatkozó korlátozások nem érintik a képviseletek, missziók ideiglenes és állandó munkatársait, valamint az üzleti körök képviselőit, akik állandó munkára érkeztek Magyarországra.

Weems és *Edgcumbe tábornokok* megköszönik a tájékoztatást.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy a *következő kérdés* [napirendi pont], amelyet Weems tábornok vetett fel, a Maort cég munkáját érinti.

A Maort társaságról már sok szó esett, szükség van a kérdés és a követelés pontosítására. Weems tábornok azt állítja, hogy ez a társaság a jelen pillanatig a szovjet megszálló csapatok ellenőrzése alatt áll.

A cég valós helyzete a következő: Ennek a cégnek az üzemeit a szovjet megszálló csapatok parancsnoksága még a múlt évben átadta gazdáiknak. Jelen pillanatban az üzemet Ruedemann úr és Baden Antal[17] irányítja gazdáik utasítása alapján. A teljes termelést, amelyet a cég elér, Ruedemann úr eladja a magyar kormánynak, habár meg kell mondani, nagyon magas árakon.

A teljes hasznot a cég kapja meg, és mindennel annak igazgatósága rendelkezik.

Ruedemann úr nemegyszer kifejezte kívánságát, hogy az olajkitermelést 30%-kal csökkentsék. Jelenleg a cég 1500 tonna olajat termel ki naponta, és 1300 tonnára akarja csökkenteni. Ha engedélyezzük a társaságnak a kitermelés csökkentésének végrehajtását, akkor az egész magyar gazdaság kárt szenved. A magyarok egész sor kereskedelmi megállapodást kötöttek Svédországgal, Svájccal, Lengyelországgal, Csehszlovákiával és Olaszországgal. Ezekben a megállapodásokban a magyar export legfontosabb cikkeit az olajtermékek teszik ki. A magyar kormány arra számít, hogy a Maort társaság évi 720 ezer tonna olajat szállít és ebből a számból indultak ki a [kereskedelmi] megállapodások megkötésekor is. Ruedemann úr csak évi 500 ezer tonna olajat

[17] Így a szövegben. A brit változatban Ballentyne szerepel. 1945 után a Maort-ot Ruedemann Pál, korábban is igazgatósági tag vezette. Amerikai állampolgár volt, akit 1948-ban a politikai rendőrség szabotázs vádjával letartóztatott. A Baden Antalként szereplő társa, feltehetőleg Bannatine György szintén 1945 előtti igazgatósági tag volt, akit letartóztattak. Később mindkettőjüket szabadon bocsátották. A vállalatot egy ideig dr. Papp Simon geológus – korábban alelnök – vezette, de őt is letartóztatták. 1955-ben szabadult, majd 1989-ben amnesztiában részesült. (Documents of the meetings, 242, 351. jegyzet.)

akar adni, vagyis 220 ezer tonnával kevesebbet, mint szükséges. Ezzel a cég meghiúsítja az összes kereskedelmi szerződés Magyarország általi teljesítését.

Ruedemann úr technikai okokkal igyekezett bizonyítani a kitermelés csökkentésének szükségességét. A neves szovjet és magyar szakemberekből álló tekintélyes bizottság bebizonyította, hogy az üzemek műszaki állapota jó és megvan minden lehetőség arra, hogy emeljék az olajkitermelést. Érthetetlen, hogy Ruedemann úr miért akarja csökkenteni az olajkitermelést.

Ruedemann úrnak és Hegyi úrnak[18] a SZEB-nél tett látogatásakor utóbbi nyíltan kijelentette, hogy jelenleg nem kifizetődő az olajat eladni, ezért jobb lesz, ha az olaj a jobb időkig a földben fekszik. A Maort cég feletti ellenőrzés két szovjet mérnökből áll, akik a magyar kormány kérésére ideiglenesen ott maradtak abból a célból, hogy ne engedjék az olajkitermelés csökkentését, amire Ruedemann úr törekszik. Amint a társaság elkezdi az olajkitermelés emelését, az ellenőrzés kérdését felülvizsgáljuk.

Weems tábornok megköszöni a tájékoztatást és azt mondja, hogy az ellenőrzés fenntartását a bányáknál az USA kormánya a fegyverszüneti egyezmény 13. cikkelye megsértésének tekinti.[19]

Szviridov tábornok: A *következő kérdést [napirendi pontot]* a Dunán történő hajózásról Edgcumbe tábornok javasolta.

A tábornok urat érdekli az a kérdés, milyen módon kaphatnak hajózási engedélyt a Szövetséges Államok a szovjet zónán belül.

Kérem Trajnyin ellentengernagyot, magyarázza el a Dunán történő hajózáshoz az engedély megkapásának módját.

Trajnyin ellentengernagy azt mondja, hogy 1946. június hónapjában a magyar újságokban nyilatkozatot tettek közzé, amely szabályozza a dunai hajózási feltételeket.[20]

A megszállási övezet határán történő keresztülhaladáshoz a megszálló csapatok parancsnokságának engedélye szükséges, a Dunán történő hajózáshoz a szovjet zónán belül viszont külön engedély nem kell, de magától értetődően a hajókat vizsgálatnak vetik alá az ellenőrző pontokon.

Edgcumbe tábornok megköszöni a tájékoztatást.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy a tanácskozás *tizenkettedik napirendi pontját* Edgcumbe tábornok javasolta és azt a kérdést érinti, hogy adjanak beutazási engedélyt Szombathely környékére a brit hadsereg parancsnoksága képviselőinek az elhunyt katonák sírjainak felderítésére. A kérdést felvetettem a megszálló csapatok parancsnoksága előtt, és sajnos még nem kaptam választ. Amint a választ megkaptam, haladéktalanul az Ön tudomására hozom.

[18] Hegyi személyét nem ismerjük, esetleg dr. Hauer Ernő korábbi igazgatósági taggal lehetett azonos.

[19] A Maort szovjet mérnökök általi ellenőrzését minősítette Weems tábornok a fegyverszüneti egyezmény megsértésének, mivel a vállalat teljesen amerikai tulajdont képezett. 1945 előtt jelképesen egy darab részvény volt magyar kézben.

[20] Feltehetőleg a külügyminiszter-helyettesek, majd a külügyminiszterek 1946 januárjában tartott megbeszélésén a Dunán való hajózás szabadságáról megjelent újságcikkekre, e kérdés eldöntése körül Molotov és Byrnes közötti vitára vonatkozik az utalás.

Weems tábornok is kéri, hogy engedélyezzék Magyarország nyugati zónájába az USA hadserege képviselőinek beutazását 40 repülős sírjának felderítése végett.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy újra megkérdezi a szovjet megszálló csapatok parancsnokságát, és amint megkapta a választ, közli azt Edgcumbe és Weems tábornokokkal.[21]

Edgcumbe és Weems tábornokok megköszönik a tájékoztatást.

Szviridov tábornok: A *következő kérdés [napirendi pont]* az erőszakkal elhurcolt magyar állampolgárok repatriálására vonatkozik, akik az angol ellenőrzés alatt álló országokban, Szomáliában, Indiában Ugandában és más országokban találhatók, amit Edgcumbe tábornok vetett fel. A tábornok úr kéri, hogy gyorsítsák meg ezeknek az állampolgároknak Magyarországra történő beutazása engedélyezését.

Nincs semmilyen adatunk arról, hogy kik ezek a magyarok, mikor és hogyan kerültek oda, milyen állampolgárok és így tovább. A magyar kormány valószínűleg szintén semmit nem tud róluk, mert soha nem vetette fel a SZEB előtt magyarországi beutazásuk kérdését. A kérdés eldöntése meggyorsításának céljából kérem, közöljék a SZEB-bel: hányan vannak, nevüket, milyen állampolgárok, mikor és milyen okból kerültek oda. Ennek a kérdésnek a részletes tanulmányozásával megbízzuk a SZEB törzsparancsnokát, Levuskin vezérőrnagyot és az angol képviselet stábjának parancsnokát.

Edgcumbe tábornok egyetértését fejezi ki Szviridov tábornok javaslatával.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy a *tizennegyedik napirendi pont* Weems tábornoknak a magyar Jóvátételi Hivatalhoz írt két levelét érinti, amelyben az USA képviselete két tisztjének háztartási cikkekkel történő ellátását kéri.

Weems tábornok feljegyzésében olyan tárgyak szerepelnek, amelyeket a magyar kormány nem köteles biztosítani, mint például ezüst étkészletek, porcelán teáskészletek, hamutartók, tükrök, függönyök, törülközők stb. Ezeknek a tárgyaknak a biztosítása nem tartozik a fegyverszüneti egyezmény 11. cikkelyének teljesítéséhez.

Mindkét levelet eljuttattuk a magyar Jóvátételi Hivatalnak. Milyen lesz az általuk hozott döntés, még nem ismeretes. A magyarok kijelentették, hogy ha így fogják ellátni a SZEB valamennyi tisztjét és a megszálló csapatokat, Magyarország költségvetése csődbe jut.

Ha a magyar kormány a Weems tábornok igénylésében felsorolt tárgyakat megvásárolja, akkor a SZEB szovjet részének, az angolok, csehszlovákok, jugoszlávok és a megszálló csapatok tisztjeinek is jogában áll ugyanilyen követeléseket beterjeszteni, és akkor a magyar kormánynak ilyen kérések ezreit kell teljesíteni. Az angol tisztek nem rosszabbak, mint az amerikaiak, de ilyen követelést nem támasztanak. A szovjet tisztek egyáltalában nem nyújtanak be semmilyen követelést a magyar kormánynak, különösen ilyen drága dolgokra, mint az ezüst, kristály és porcelán. Mindazt, amire a ház, a lakás számára szükség van, tisztjeink saját pénzükön vásárolják meg.

[21] Weems tábornok külön köszönetet mondott a Magyarországon eltemetett amerikai katonák ügyével kapcsolatos magyar figyelmességért. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-11 243.)

Weems tábornok azt mondta, hogy ezeket a tiszteket mindennel el kell látni, mivel az USA-ból repülőgépen érkeztek, és semmit nem tudtak magukkal hozni. A képviselet kéri, hogy biztosítsanak számukra minden szükségeset az elküldött jegyzék alapján. Hasonló ellátást kapott az USA képviselete tisztjeinek többsége.

Edgcumbe tábornok azt mondja, a brit képviselet úgy véli, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság, a képviseletek és a missziók munkatársait a magyar kormánynak kell ellátni bútorral és háztartási eszközökkel.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy a magyar kormány dolga, hogy teljesíti vagy nem teljesíti Weems tábornok követeléseit. Az efféle követelés teljesítése feljogosítja a SZEB-et, hogy hasonló igényeket támasszanak a magyar kormánnyal szemben a SZEB [más] tisztjei számára is. Ezzel a tizennegyedik kérdés megvitatása véget ért.

Szviridov tábornok: A *következő kérdéssel [napirendi ponttal]* tájékoztatni szeretném Weems tábornok arról, hogy a magyarországi amerikai követ, Schoenfeld úr saját tájékoztatási irodáján keresztül a magyar újságoknak és magánszemélyeknek rádióbulletint küld az amerikai újságokból és folyóiratokból vett cikkekkel. A rádió-bulletinbe speciálisan olyan cikkeket válogatnak, amelyek a Szovjetuniót rágalmazzák. Nagy mennyiségű ilyen bulletinnel rendelkezem.

Például az 1946. szeptember 25-i, 229. számú bulletinben arról volt szó, hogy a magyar javaknak Németország amerikai megszállási övezetéből történő elszállítása a szovjet hatóságok ellenállása miatt késik. A cikkek a Szovjetuniót akarják megtenni a főbűnösnek a magyar javak vissza nem adása miatt. Az ilyen állítás teljesen hamis.

Ugyanebben a bulletinben rámutatnak arra, hogy a Szovjetunió által Magyarországnak nyújtott segítség abban áll, hogy kiszivattyúzzák belőle a pénzeszközöket a jóvátételre és a megszálló csapatokra.

Az 1946. szeptember 18-i, 223. számú bulletinben azt írják, hogy Oroszország ellenőrzés alatt tartja Ausztria éléstárát, és nem hagyja az osztrák nép szükségleteire való felhasználását. Azonkívül ez a bulletin Clark tábornok szavaira hivatkozva közli, hogy Ausztria az orosz megszálló csapatokra havonta kb. 90 millió dollárt költ.

Ezzel a közléssel a bulletin azt akarja megmutatni, hogy az oroszok kirabolták Ausztriát.

Az 1946. augusztus 16-i, 195. számú bulletinben közlik, Clark tábornok szavaira hivatkozva, hogy az oroszok Ausztriában összegyűjtik az összes olajat, és egyetlen tonnát sem adnak a többi megszállási övezetnek. A szovjet hatóságok rátették a kezüket Ausztria vasútvonalaira, és nem engedik államosítani őket. Azonkívül a bulletin kritizálja a Szovjetunió politikáját Romániában, amikor kijelenti, hogy Románia királya pontosan teljesíti az oroszok utasításait, ezért az oroszok eltűrik őt. Íme a görög királyt az oroszok nem szeretik, mert ellenzi politikájukat. Érthetetlen, hogy miért van erre az amerikai követnek szüksége. Hálás leszek Weems tábornok úrnak, ha ezt Schoenfeld úr tudomására hozza, és ilyen rágalmazó jellegű bulletinek terjesztését nem fogja engedni. A magyarországi SZEB semmilyen bulletint nem ad ki és nem terjeszt.

Weems tábornok azt válaszolta, hogy Szviridov tábornoknak a rádióbulletinekre vonatkozó közlését átadja Schoenfeld úrnak. A bulletinek jellegét ellenőrzi, és ha tartalmuk az egyik szövetséges ellen irányul, megtiltja kiadásukat.

Szviridov tábornok megköszöni [a választ].

Weems tábornok azt mondja, hogy 1946. augusztus 28-án kérelmet adtak be *Bailey úr*[22] *Magyarországra történő beutazásának* engedélyezésére. 1946. szeptember 5-én kapták meg az engedély kiadásának elutasítását. Kéri közölni, milyen meggondolásból utasították el.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy a beutazási engedélyek kiadásának kérdését a megszálló csapatok parancsnoksága dönti el, és nem mindig beszélnek az elutasítás okáról.

Az adott esetben a parancsnokság valószínűleg úgy döntött, hogy jelen pillanatban a földrajzi jellegű kérdések, amelyek eldöntésére Bailey úr Magyarországra szándékozik utazni, nem aktuálisak. Még egyszer el fogok járni a megszálló csapatok parancsnokságánál Anglia és Amerika üzleti körei képviselőinek Magyarországra történő beutazása engedélyeinek kiadása ügyében.

Weems tábornok azt mondja, hogy szeretné, ha az elnök megtudná Bailey úr elutasítása valódi okait, és írásban közölné azt az USA képviseletével.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy tisztázza az okot, és tájékoztatja Weems tábornok urat.

Weems tábornok: 1946. október 26-i levelemben kérdeztem Szviridov tábornokot arról, milyen módon kaphat adatokat Schoenfeld úr a magyar kormánytól Magyarország gazdasági helyzetéről. Kérem Szviridov tábornokot, tájékoztasson az érintett kérdés lényegéről.

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy a fegyverszüneti egyezmény 16–17. cikkelyének megfelelően a magyar kormány megadhatja az igényelt adatokat, de csak a SZEB-en keresztül. Schoenfeld úr megkaphatja az őt érdeklő adatokat, de szintén csak a SZEB-en keresztül.

Weems tábornok kérdezi, kaphatna-e írásbeli választ 1946. október 26-i levelére.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy Weems tábornoknak írásos választ ad, de a levél lényegét elmondta.[23]

A beszélgetés orosz és angol nyelven folyt.
Angolról oroszra Cserkaszov alezredes fordított.

Titkár: Rutkovszkij őrnagy

AVP RF f. 453. op. 2a. papka 19a. gy. 65.
Géppel írt korabeli másodlat. A dokumentumon Rutkovszkij saját kezű aláírása szerepel.

[22] Feltehető közvetlen előzményekről l. az 1946. augusztus 30-i ülés utolsó napirendi pontját. Bailey az Egyesült Államok Külügyminisztériumának geográfusa volt.

[23] Előzményéről l. az 1946. október 17-i ülés 1. napirendi pontját és 2–5. jegyzeteit. A fegyverszüneti egyezmény Szviridov tábornok által idézett két cikke nem pontos, valójában a 17. és a 18. cikkre kellett volna utalnia. (DMB mt. jkv. A. k. 166.)

32.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. december 6-i ülésének jegyzőkönyve

Jegyzőkönyv Szviridov tábornoknak Weems és Edgcumbe tábornokokkal folytatott tanácskozásáról

1946. december 6.

Elnököl: Szviridov altábornagy

Jelen voltak a magyarországi SZEB részéről: Levuskin vezérőrnagy.

Az USA képviselete részéről: [George H.] Weems dandártábornok, [James D.] Wilmeth alezredes, [William M.] Slayden alezredes, [Leonid] Gran százados.

Anglia képviselete részéről: Edgcumbe vezérőrnagy, [P. C.] Capron alezredes.

Szviridov tábornok javasolja a tanácskozás megnyitását.

Weems és Edgcumbe tábornok egyetértését fejezi ki.

1. Szviridov tábornok azt mondja, hogy az *első kérdést [napirendi pontot]* Edgcumbe és Weems tábornok vetette fel és azt a rádióbulletint érinti, amelyet az USA diplomáciai missziója a SZEB tudta és engedélye nélkül ad ki.[1]

Hálás leszek – mondja Szviridov tábornok –, ha Weems tábornok úr és Edgcumbe tábornok úr kifejti a véleményét a tanácskozásnak az adott kérdéssel kapcsolatban.

Megkaptam Weems tábornok úr 1946. november 29-i levelét,[2] és ismerem az USA kormányának álláspontját. Weems tábornok úr ezt a kérdést más magyarországi anyagok kiadásával összefüggésben kívánja megvitatni.

[1] A Radio-Bulletin of the Information Service című kiadványról van szó, amelyet az Egyesült Államok Tájékoztatási Hivatala (USIS) adott ki.

[2] Weems tábornok 1946. november 29-i levelében ismertette az Egyesült Államok kormányának álláspontját, miszerint a kifogásolt bulletin az amerikai kormány kiadványa, tehát az nem tartozik a Magyarországgal kötött fegyverszüneti egyezmény 15. cikkelyének hatálya alá. Weems leszögezte, hogy kormánya önkényesnek és diszkriminatívnak tartja a SZEB azon kísérletét, hogy korlátozza a szövetségesek sajtótermékeinek kiadását és terjesztését, ezért visszavonja a Weems által az 1946. november 12-i ülésén tett azon javaslatát, hogy ezeknek a bulletineknek a tartalmát a három hatalom képviselőinek részvételével vizsgálják meg. (AVP RF f. 0453. op. 2a. papka 19a. gy. 65.)

Weems tábornok azt mondta, hogy az 1946. november 29-i levél másolatát elküldte Edgcumbe tábornoknak is.

Ebben a levélben kifejtettem az USA kormányának álláspontját, amely mindenütt és mindig támogatja a szabad sajtót. Az USA kormánya megbízott, hogy tájékoztassam e tanácskozást, hogy kormányom mindig tartózkodott a magyar sajtóra vonatkozó kommentároktól.

Magyarországon kiadják a szovjet hadsereg Új Szó[3] című lapját, amely dezinformálja a magyar közvéleményt az USA kormányának politikáját illetően. Ezen újság bármely számában lehet [olyan] cikket találni, amely hazug módon világítja meg kormányom politikáját.

Az 1946. november 29-i számban olyan cikket közöltek, amely bírálta az USA pozícióját az Egyesült Nemzetek tanácskozásain.[4] Az 1946. október 26-i számban megjelent egy cikk Habsburg Ottónak a Magyar Köztársaság elleni bomlasztó agitációs tevékenységéről, és közlik, hogy környezete Habsburg Ottó visszatéréséről és a királyság magyarországi visszaállításáról álmodozik.[5] Habsburg Ottó környezete élvezi Truman titkárának, Teleki[6] exhercegnőnek a támogatását.

A november 22-i számban, az újság vezércikkében[7] azt írják, hogy az emberiség reménykedett az USA kormányának támogatásában, de az USA kormánya nem igazolta ezeket a reményeket, dollárpolitikát folytat, kijátszva és felhasználva a népek nehézségeit az uralkodó helyzet kivívása céljából.

Az USA-ellenes propagandának ezek a példái nem egyedülállóak, és nem igényelnek kommentárt. A nyilvánvaló hazugság közlése ellenére az USA képviselője mindig tartózkodott az ellenintézkedésektől.

Az Új Szó cikkeinek fényében kormányom csodálkozik Szviridov tábornoknak a múltkori tanácskozáson tett közlésén a magyarországi USA-misszió által kiadott bulletin tartalmát illetően. A megbízott külügyminiszter rámutatott arra, hogy a bulletin adatai csak valós tényeket tartalmaznak. A 225. számban kifejtett tény, amely a javak restitúcióját ismerteti, helyesen fejti ki ennek a kérdésnek az állását.

Közlésem megvilágítja kormányom álláspontját az adott kérdésben.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy a múltkori tanácskozáson, amikor ezt a kérdést tárgyalták, nem voltak adatai, és ezért nem tudott beszélni.

[3] Az *Új Szó* a Lembergben 1944 szeptemberében kiadott *Magyar Újság* utódja volt, s azt a Vörös Hadsereg a magyar lakosság számára adta ki a háború alatt. 1945. február 2-tól hetente három alkalommal, szeptember 6-tól 1948. április 4-i megszűnéséig naponta jelent meg előbb Debrecenben, majd Budapesten. A lapot Kassai Géza, majd Illés Béla szerkesztette.

[4] A külföldön tartózkodó szövetséges csapatok kérdéséhez. Molotov beszéde az Egyesült Nemzetek közgyűlésének első számú bizottságában november 22-én. (*Új Szó*, 1946. november 29.)

[5] Erről a lap így írt: „Amerika másik felén ugyanakkor Habsburg Ottó működik és agitál gyűléseken és szalonokban a Magyar Köztársaság ellen. Habsburg Ottó és vezérkari főnöke, Eckhardt Tibor és a hozzájuk tartozó politikusok a gyászos emlékű Habsburg királyságot kívánják visszaállítani. Restaurációs törekvéseik egyik bástyája Habsburg Etelka főhercegnő, aki Truman elnök munkatársa, egyik titkára, aki állandóan a Fehér Házban dolgozik, az Amerikát vezető felső tízezerrel szoros kapcsolatban van és erős, állandó propagandát fejt ki." (*Új Szó*, 1946. október 26.)

[6] A szövegben így. Valójában Habsburg Etelkáról van szó.

[7] Dollárdiplomácia és ínségstratégia. (*Új Szó*, 1946. november 22.)

A brit kormány úgy véli, hogy a SZEB-nek nem tartozik a kompetenciájába a szövetséges sajtó ellenőrzése. A fegyverszüneti egyezményben Magyarország számára állapítanak meg feltételeket, és a 16. cikkely arra szolgál, hogy meggátolja nemkívánatos sajtótermékek kiadását a volt ellenség által.

Az *Új Szó* című újságban észrevettem, hogy vannak olyan cikkek, amelyek nyilvánvalóan a brit kormány ellen irányulnak. Tekintettel a brit kormánynak a szabad sajtóról vallott nézeteire, nem vetettem fel a kérdést.

A fegyverszüneti egyezménynek a sajtóról szóló fejezete csak a magyar kiadványokra alkalmazandó és nem vonatkozik a szövetséges államok sajtójára.

Szviridov tábornok: Az *Új Szó*ra vonatkozó bejelentést igyekszem a leglelkiismeretesebben tisztázni. Feltételezem, hogy sem a megszálló csapatok parancsnoksága, sem személyesen én nem támogatjuk rágalmak és hazugságok közlését.

Az én álláspontom változatlan volt és maradt: úgy tartom, hogy a hazug információk és koholmányok csak kárt okoznak. Tönkreteszik a szövetségesek közötti kapcsolatokat, és rossz oldalról jellemzik azt a lapot, amely hazugságot közöl. Ez az álláspontunk bármely sajtót illetően. Az a sajtó, amely szándékosan tönkre akarja tenni a szövetségesek közötti viszonyt, káros.

A bulletinek kérdését azért vetették fel, mert egyes számokban tendenciózus információk vannak, és úgy vélem, hogy ha az információ a szövetségesek barátságának kárt okoz, akkor azt ki kell javítani. Mi általában nem vagyunk az amerikai sajtó ellen, Magyarországon sok az amerikai kiadvány, ez ellen nincs kifogásunk. Mi a SZEB-et és a szovjet kormány politikáját rágalmazó és hazug cikkek kiadása ellen vagyunk. Ez a mi véleményünk. Ha Edgcumbe tábornok úr és Weems tábornok úr egyetért a véleményemmel, akkor rendre kell utasítanunk azokat, akik hamisan tájékoztatják a magyar közvéleményt, és kárt okoznak a szövetségeseknek.

Weems tábornok és kormánya álláspontját a magyarországi USA-követ által kiadott rádióbulletin kérdésében kormányom tudomására hoztam.

Úgy vélem, hogy elmondtuk véleményünket az adott kérdésben. További vitára véleményem szerint a mai ülésen nincs szükség, mivel álláspontunk túlságosan különböző.

Edgcumbe tábornok: Szviridov tábornok kijelentésének fényében nincs más tennivalónk, mind rendre utasítani azokat, akik sajtójukban rágalmazzák az egyik szövetségest.

Mivel a szövetséges országok sajtószervei nincsenek alárendelve a SZEB-nek, csupán figyelmeztetnünk kell azokat a személyeket, akik a kiadókat vezetik.

A szabad sajtóban sajnos igen gyakori, hogy az igazságot elferdítő cikkek jelennek meg, és ez a jelenség elkerülhetetlen.

Ezzel az első kérdés megvitatása véget ért.

2. *Szviridov tábornok*: A *második napirendi pontot* Weems tábornok javasolta, és a Tungsram vállalatot érinti.

Weems tábornok 1946. november 29-i levelében kijelentette, hogy ebben a cégben amerikai érdekeltségek vannak, és megnevezte az amerikai tőkerészesedés arányát.

A levélben arról van szó, hogy ebben a cégben a német tőkerész 13,71%-ot tesz ki. Ezt a 13,71%-ot valóban átadták a szovjet bizottságnak. Az amerikai tőke kérdéséről ebben a cégben a németországi Szövetséges Ellenőrző Tanács dönt. Ahogy ezt a kérdést ott eldöntik, úgy lesz elfogadva. Nincs semmilyen alapja annak, hogy tagadjuk azt, amit Weems tábornok úr ír.

Weems tábornok azt mondta, hogy ezt a kérdést abból a célból vetette fel, hogy tájékoztassa a SZEB-et az USA kormányának véleményéről, miszerint a Tungsram cég tőkéjének a szovjet bizottságnak átadott 13,71%-ából 27,5[8] vagy 29,45% USA-állampolgároké az Osram cégen keresztül. Ezt a kérdést jelenleg a németországi Ellenőrző Tanácsban döntik el.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy megvárjuk a németországi Ellenőrző Tanács döntését. Kéri, járuljanak hozzá, hogy áttérjenek a következő kérdés megvitatására.

Weems tábornok egyetértését fejezi ki.

3. *Szviridov tábornok* azt mondta, hogy a *harmadik kérdést [napirendi pontot]* Edgcumbe tábornok vetette fel és a SZEB, valamint a képviseletek tisztjeinek háztartási eszközökkel való ellátását érinti a magyar kormány számlájára. Kérem Edgcumbe tábornokot, pontosítsa kérdését.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy amikor a múltkori tanácskozáson az amerikai képviseletnek a magyar kormányhoz intézett igényét tárgyalták, értette Szviridov tábornokot, hogy a magyar kormány a [fegyverszüneti] egyezmény 11. cikkelye alapján nem tud minket luxuscikkekkel ellátni, de a magyar kormány köteles biztosítani számunkra a szükséges életkörülményeket és kényelmet. Mindannyian el vagyunk az otthontól szakítva, és nem tudunk bútorokat és más, az élethez szükséges tárgyakat idehozni. Az ellátás tekintetében valamennyien azonos szinten vagyunk. Azt szeretném, ha mindenki megértené, hogy nem követelünk luxusellátást, csupán azt, ami feltétlenül szükséges, ami nélkül nem lehet boldogulni.

A magyar kormány, amikor első elhelyezésünkkor a bútorokat és a háztartási eszközöket megvette, nem eszközölt nagy kiadásokat, mivel mindent értéktelen pénzen vett. Azok a tárgyak, amelyeket képviseleteink tisztjei számára vásároltak, a magyar kormány tulajdonában maradnak, miután mi elmegyünk.

Szviridov tábornok megkérdezte, hogy Weems tábornok úr véleménye valószínűleg ugyanaz.

Weems tábornok megerősítette [ezt].

Szviridov tábornok azt mondja, hogy minden kívánságnak van határa. Azt, hogy a magyar kormánynak minden tisztet el kell látni minden szükségessel, az abszurdumig lehet fokozni. Ha a magyar kormány Weems tábornok igényére köteles az amerikai tiszteknek ezüstöt, kristályt, porcelánt, selyem- és tüllfüggönyöket stb. vásárolni, akkor miért ne kellene megvennie az egyenruhát is? Ez szintén személyes használati cikk. Az emberek különbözőek, és különböző az ízlésük és az igényük. Egyesek szerények és minimálisak a kéréseik. Másoknak nagy természetük van, nagy lábon

[8] Az angol változatban ez 27,25%.

akarnak élni, és az igényeik kielégítésére a magyar kormánynak nagyon nagy összegeket kell költeni. A mi tisztjeink szintén távol élnek a hazájuktól, és semmit nem tudnak magukkal hozni.

Úgy gondolom, hogy kellenek valamilyen keretek, azonos feltételek kellenek. Az oroszok úgy vélik, hogy ha a kormány ad lakást, bútort, világítást, fűtést, vizet, üzemanyagot az autóközlekedéshez, élelmet, akkor más nekünk nem kell. Minden mást, amire a háztartásban szükség van, a tisztek saját pénzükön megveszik. Az orosz tisztek így is élnek.

Véleményünket nem erőltetjük rá Weems tábornokra és Edgcumbe tábornokra. Ragaszkodnak véleményükhöz, és nekünk nyilvánvalóan nem érdemes erről a kérdésről tovább vitatkozni. Ha mi is az USA és [Nagy-]Britannia követeléseinek vonalán haladunk, akkor a SZEB ellátása a magyar kormánynak jelentősen többe fog kerülni. Weems tábornok igénylését képviselete tisztjei [számára] különböző jellegű cikkekre átadtam a magyar kormánynak.

Edgcumbe tábornok azt mondta, hogy egyetért Szviridov tábornokkal abban, hogy a SZEB, a képviseletek és delegációk ellátásának kérdésében félreértés van. Mi a magyar kormánytól nem követelünk luxuscikkeket, hanem olyan életkörülmények megteremtését igényeljük, amilyet hazánkban kormányunk biztosít számunkra. Mi a legszükségesebb háztartási tárgyakat kérjük ideiglenes használatra. Minden a magyar kormányé marad, semmit nem viszünk magunkkal.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy Edgcumbe tábornok helyesen veti fel a kérdést. Mi is azt kérjük a magyar kormánytól, amit hazánkban kormányunk ad nekünk. A Szovjetunióban adnak nekünk lakást, bútort, áramot, meleget, vizet és ennivalót. Ez minden. Ugyanezeket a feltételeket követeljük a magyar kormánytól. A többit a tiszt megveszi magának a saját pénzén. Ha az USA és Anglia képviselete is tartja magát ezekhez a feltételekhez, akkor nem lesz szükség ilyen kérdések megvitatására.

Edgcumbe tábornok kijelentette, hogy megértettük egymást, és köszöni a magyarázatot.

4. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *negyedik kérdést [napirendi pontot]* Edgcumbe tábornok vetette fel, és a magyar kormánynak azt a kérését érinti, hogy adják ki neki a Németország és Ausztria angol megszállási övezetében található német állampolgárságú háborús bűnösöket. Edgcumbe tábornok válaszát ebben az ügyben átküldték a magyar kormánynak.[9]

Edgcumbe tábornok megkérdezte, vannak-e valamilyen homályos kérdések a levél tartalmát illetően. Ha a kérdés világos, akkor nem kell tárgyalni róla.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy a kérdés világos, és nincs megjegyzés.

5. *Szviridov tábornok*: Az *ötödik napirendi pontot* Edgcumbe tábornok javasolta, és a svábok kitelepítését érinti. Kérem Edgcumbe tábornokot, pontosítsa ezt a kérdést.

[9] Edgcumbe tábornok 1946. november 22-i, a SZEB 1946. december 6-i ülésére tett napirendi javaslatait tartalmazó levelében utalt arra, hogy kormánya álláspontja az adott ügyben némileg módosult, s erről Szviridovot már november 19-i levelében értesítette. (AVP RF f. 0453. op. 2a. papka 19a. gy. 65.) Edgcumbe levelét valószínűleg elküldték a magyar kormánynak is.

Edgcumbe tábornok azt mondta, hogy a svábkérdést azért vetette fel, hogy pontosítsa a kitelepítendő személyek számát.

Weems tábornok azt mondja, hogy az adott kérdésben különleges memorandumot írt.[10] A napirendben a kitelepítés alá eső személyek számát 190 ezerben nevezték meg. Ilyen számú svábot a magyar kormánynak jogában áll kitelepíteni, de ezzel a jogával nem élt, szeptemberben és októberben egyetlen szerelvényt sem indított útnak.[11]

A magyar kormány Sz-125 számú levelében[12] ragaszkodik a svábok kitelepítéséhez 1946 hátralévő időszakában.

Felhívja a tanácskozás figyelmét memorandumának utolsó paragrafusára, amelyben rámutat arra, hogy a svábok Németországba történő kitelepítése a németországi koordinációs bizottság döntése után fog folytatódni.

Szviridov tábornok azt mondta, hogy a potsdami konferencia döntése alapján Magyarországról Németországba 500 ezer svábot kell kitelepíteni. A SZEB-et bízták meg ezen határozat magyarországi teljesítésének figyelemmel kísérésével. A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság számára nem közömbös, hogyan folyik ennek a határozatnak a végrehajtása. Tudom, hogy a magyar kormány 1945-ben 360 vagy 380 ezer sváb kitelepítését tervezte. A mai napig 126 ezer főt telepítettek ki, 254 ezer fő kitelepítése van hátra.[13]

A kitelepítéssel kapcsolatos nehézségekre tekintettel a magyar kormány ez év augusztusában megegyezést kötött a németországi amerikai katonai hatóságokkal[14] 1946. szeptember 1-jétől 1946. december 31-ig 190 ezer fő kitelepítéséről. Ezt a megállapodást a németországi amerikai hatóságok követelésére kötötték meg, akik egyre újabb és újabb teljesíthetetlen követeléseket támasztanak a magyar kormánnyal szemben a svábok kitelepítésekor.

[10] Valószínűleg arról a memorandumról lehet szó, amelyet Weems 1946. július 8-i, Szviridovnak küldött leveléhez csatolt. Levelében a tábornok tiltakozott a magyarországi németek kitelepítésének nem humánus módja miatt. Kifogásolta, hogy a magyarországi németek pénz nélkül érkeznek, a családtagokat egymástól elszakítják, az emberek rossz fizikai állapotban érkeznek meg. Ezen okok miatt Weems a magyarországi németek átszállításának elhalasztását helyezte kilátásba addig, amíg a magyar kormány határozott garanciákat nem ad arra, hogy a kitelepítés a potsdami megállapodásban foglaltak szerint történik. A memorandum hat feltételt álllapított meg, amelynek a magyarországi németek kitelepítésekor meg kell valósulnia. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 19a. gy. 64.)

[11] A magyarországi német nemzetiség kitelepítése 1946. szeptember 1. helyett valóban csak 1946. november 10-én indult újra, mert a magyar kormány nem tudott eleget tenni az 1946. augusztus 22-én kötött egyezmény valutáris feltételeinek.

[12] A levelet nem sikerült megtalálni.

[13] A különböző jelentések adatai a kitelepítettek addigi számáról eltérőek, általában 112 ezer és 135 ezer fő között mozognak. A Népgondozó Hivatal kimutatása szerint 1946-ban összesen 116 956 személyt telepítettek ki, az Országos Földbirtokrendezési Tanács adatai szerint 120 026 főt. Az adatokat közli: Tóth Ágnes: *Telepítések Magyarországon 1945-1948 között. A németek kitelepítése, a belső népmozgások és a szlovák-magyar lakosságcsere összefüggései.* Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Levéltára, Kecskemét, 1993. 150.

[14] A megállapodás szövegét közli Fehér István: *A magyarországi németek kitelepítése 1945-1950.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988. 117–120.

Annak idején feltételül szabták, hogy a magyar kormány a kitelepítendő svábok-nak adjon: minden felnőttnek 400[15] és minden kiskorúnak 300 birodalmi márkát. A magyar kormány sokáig nem talált birodalmi márkát. Amikor előkerült bizonyos mennyiségű birodalmi márka, akkor az amerikai hatóságok újabb feltételeket támasztottak, és beszüntették a svábok fogadását a téli hónapokban, mivel véleményük szerint a kitelepítést a hideg időben humánus módon nem lehet végrehajtani.

Ezeket az új feltételeket semmilyen új döntésekkel nem jelezték előre. A múlt télen a kitelepítés folyt, és a humánus elképzeléseket nem vették figyelembe.

Ausztriából közölték velem, hogy az amerikai hatóságok még újabb feltételt támasztottak, amelynek alapján az áttelepítendőket szállító minden szerelvénynek 50 tonna szénkészlettel kell rendelkeznie.

A svábok vasúti szállítására fordított kőszén kiszámítását Ausztria és Magyarország kormányai egymás között végzik el. Azonkívül a németországi amerikai katonai hatóságok pótlólagosan szenet követelnek az áttelepítendőket szállító vonatok haladásához Linz városától Magyarország területén keresztül.

A svábok átszállításainak feltételei között nem volt szó a szerelvények kiegészítő szénkészlettel való ellátásáról.

Ahhoz, hogy beszüntessék a svábok kitelepítését, még húsz új feltételt lehetne szabni. Számomra a németországi amerikai katonai hatóságok ilyen politikája teljesen érthetetlen.

A svábok Magyarországról történő kitelepítése mára teljesen leállt, miközben a Szövetséges Tanács Berlinben elhatározta a kitelepítés folytatását.

Weems tábornok azt mondta, hogy jelen pillanatban a svábok kitelepítésének abbamaradását nem csak a hideg idő váltotta ki, hanem az is, hogy nincs lakóhely Németországban az áttelepítettek elhelyezésére, hiányzik a fűtőanyag és az élelmiszerek, és a német hatóságok képtelenek az összes nehézséget megoldani. Az 50 tonna szén pótlólagos követeléséről nem tud.

Wilmeth alezredes azt mondja, hogy a minden szerelvénynél [szükséges] 50 tonna szénkészletre vonatkozó követelést az amerikai hatóságok vetették fel, mivel Ausztriában nincsen szén.

Szviridov tábornok azt mondja, kéri Weems tábornokot, hozza a németországi amerikai hatóságok tudomására, hogy ha nem változtatják meg a svábok Magyarországról történő kitelepítésének feltételeit, akkor nem teljesítjük a potsdami konferencia határozatait.

Weems tábornok azt válaszolta, hogy ebben az ügyben táviratot küldött az amerikai katonai hatóságoknak Berlinbe, de még nem kapott választ. Amint a választ megkapta, tájékoztatja arról Szviridov és Edgcumbe tábornokokat.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy a svábok kitelepítésének ügye nagyon rosszul áll, és Magyarországon maradnak. Minden svábot ki kell telepíteni Magyarországról, függetlenül attól, hogy a magyarok visszatartották a kitelepítést szeptemberben-októberben.

[15] Helyesen: 500.

Szviridov tábornok azt mondta, egyetért Edgcumbe tábornokkal. A Magyarországról kitelepítendő svábok száma nyitott marad.

Ezzel a svábkérdés megvitatása véget ért.

6. *Szviridov tábornok:* A *hatodik kérdést [napirendi pontot]*, belépési engedély kiadását az Egyesült Királyság képviselete futárjainak számára Edgcumbe tábornok vetette fel.

A belépési engedélyeket a futárok számára mindig nagyon gyorsan elintézték, és soha semmilyen késedelem nem volt. Ezeknek a futároknak a közlekedési eszközeiben történt változásokkal összefüggésben, vagyis hogy most vonattal fognak közlekedni, havi belépési engedélyeket tudunk számunkra adni, csak előre közölni kell a neveket.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy ez idáig a futárok engedélyének kiadásával nem volt nehézség. Különböző futárok érkeznek, és a havi engedély számunkra nem megfelelő. Mivel a múltban a futárok engedélykiadásában késedelem nem volt, lehetségesnek tartom a régi rend fenntartást és a kérdés megvitatásának lezárását.

Ezzel a hatodik kérdés megtárgyalása véget ért.

7. *Szviridov tábornok* azt mondta, hogy a *hetedik napirendi pontot* Weems tábornok javasolta, és az elesett repülősök sírjait kutató csapatok beutazási engedélyének megadására vonatkozik Magyarország nyugati zónájába.

Mivel Magyarországnak ezen a területén megszálló csapatok vannak elhelyezve és ott lőgyakorlatok folynak, ebbe a zónába belépési engedélyt a megszálló csapatok parancsnoksága egyetértése nélkül nincs jogom adni. A megszálló csapatok parancsnokságával beszéltem. Azt tanácsolták, adjam át Önnek, hogy Ön javasolja Bécsben lévő parancsnokságuknak, állapodjanak meg a szovjet csapatok parancsnokságával, és az ausztriai amerikai és angol katonai hatóságok adják meg a szovjet parancsnokságnak az elesett repülősök sírjának körülbelüli helyére vonatkozó adatokat. Ezen adatok alapján a szovjet hatóságok felkutatják a sírokat, ezután pedig azokra a helyekre, ahol sírokat találtak, Önök elküldhetik a csapataikat. Ezzel nagyon megkönnyítik csapataik [dolgát].

Weems tábornok azt mondja, hogy ebben az ügyben itt szeretne megállapodni és nem Bécsben.

Szviridov tábornok: Még egyszer ismétlem, hogy mivel Magyarország nyugati része a megszálló csapatok elhelyezési helye és ott lőgyakorlatok folynak, a csapatok ezen területekre való beengedésének kérdését csak a megszálló csapatok bécsi parancsnokságával lehet eldönteni. Ez az intézkedés ideiglenes, a gyakorlat befejezéséig [tart].

Edgcumbe tábornok azt mondja, köszöni Szviridov tábornoknak a tanácsot.

Ezzel a hetedik kérdés megvitatása véget ért.

8. *Szviridov tábornok* azt mondja, a *nyolcadik napirendi pontot* Edgcumbe tábornok indítványozta, és a Shell társaság üzemeinek szovjet csapatok általi ellenőrzését és őrzését érinti.

A Shell üzem őrzését a következő két napban megszüntetik. Ugyancsak a legközelebbi időszakban eldöntik az üzem munkája ellenőrzésének kérdését is. Az ellenőrzés attól függ majd, hogy ez az üzem teljesíti-e kötelezettségeit. Van-e Edgcumbe tábornok úrnak valamilyen kiegészítése?

Edgcumbe tábornok azt felelte, hogy köszöni a tájékoztatást, és szeretne ígéretet kapni, hogy a cég munkája feletti ellenőrzés a magyar kormánynak és magának a cégnek az ügye, és a szovjet hatóságok ebbe az ügybe nem fognak beavatkozni.

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy a kérdést ugyanúgy értelmezi, mint Edgcumbe tábornok úr. Amikor a cég elkezdi teljesíteni a magyar kormány előtti kötelezettségeit, akkor az ellenőrzés szükségessége is megszűnik.

9. *Szviridov tábornok:* A *kilencedik, kiegészítő napirendi pontot* Weems tábornok javasolta, az Mass és Kantunek urak magyarországi beutazási engedélyének kiadására vonatkozik. Mindkét úr ugyanannak a mozivállalatnak a képviselője. A szovjet megszálló csapatok parancsnoksága csak egyikőjük számára engedélyezi a beutazást. Kérem Weems tábornok urat, döntse el, hogy melyik képviselőnek adjunk engedélyt.

Weems tábornok azt mondja, hogy ezt a kérdést jelen pillanatban nem tudja eldönteni. „Megvizsgálom, hogy melyikőjük Magyarországra érkezésére van nagyobb szükség, és közlöm."

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy 1946. november 29-i levelében kérte, közöljék az okokat, miért utasították el az angol üzleti körök tizenkét képviselőjének beutazási [kérelmét]. Különösen a Singer és Cox urak számára történő engedély kiadását kéri.

Szviridov tábornok: „Az elutasítás okairól megkérdeztem a szovjet megszálló csapatok parancsnokságát, de sajnos még nem kaptam választ. Remélem, hogy hamarosan megkapom a választ. Úgy vélem, hogy akkor ezt a kérdést stábjaink parancsnokai eldönthetik."

Edgcumbe tábornok megkérdezte, mi a helyzet az Indiában, Kagandban[16] és más országokban található repatriálandók magyarországi beutazási engedélyével. Ezeket az embereket jelenleg Ausztriába gyűjtötték össze, és csak a SZEB engedélyére várnak.[17]

Levuskin tábornok: „Az emberek egy részének, akikre vonatkozóan a kérelmet és a szükséges adatokat megkaptuk, már kiadták az engedélyt. A 41 Indiából [érkezettre] csak [most] kaptuk meg a kérelmet. A napokban eldöntik az ügyüket."

Weems tábornok azt mondja, hogy az 1946. október 17-i tanácskozáson megtárgyalták a Vacuum Oil Company ügyét. Akkor Szviridov tábornok megígérte, hogy intézkedéseket tesz ezeknek a raktáraknak a felszabadítására is.

Szviridov tábornok: „A Vacuum Oil raktárairól van szó, amelyeket a megszálló csapatok foglaltak el. A megszálló csapatok bizottsága megnézte a raktárakat és úgy találta, hogy a raktárakat jelenleg nincs hová áthelyezni. Amint más megfelelő raktárhelyiségeket találnak, a vállalat raktárait haladéktalanul felszabadítják. Ezeknek a

[16] A szövegben így. Feltehetőleg Ugandáról van szó.

[17] Az előzményekre l. az 1946. november 12-i ülés 13. napirendi pontját.

raktáraknak a megszálló csapatok által történő használatáért a magyar kormánynak bérleti díjat kell fizetnie a cégnek."

Edgcumbe tábornok azt mondja, december 5-én képviseletének tisztjei tanúi voltak, hogy egy magyar teherautó nekihajtott egy szovjet katonai alakulatnak, aminek következtében néhány katona és egy tiszt megsérült, és ezért együttérzését fejezi ki.[18]

Szviridov tábornok megköszöni Edgcumbe tábornoknak az információt és az együttérzést.

Ezzel a SZEB tanácskozása véget ért.

A beszélgetés orosz és angol nyelven folyt.
Angolról oroszra Cserkaszov mérnök-alezredes fordított.

Titkár:
Rutkovszkij őrnagy

1946. december 6.

AVP RF f. 453. op. 2a. papka 19a. gy. 65.
Géppel írt tisztázat. A dokumentumon Rutkovszkij saját kezű aláírása szerepel.

[18] Edgcumbe tábornok ebben az ügyben 1946. december 10-én levelet is írt Szviridov altábornagynak, amelyhez mellékelte az eset szemtanúinak, az angol képviselet két tisztjének, Englehardtnak és Scudamore-nak a jelentéseit is. A két tiszt a teherautóra vonatkozóan nem tudott adatokkal szolgálni, mivel az eset már sötétedés után történt, de annak a véleményüknek adtak hangot, hogy nem véletlen baleset, hanem szándékos tett, és az elkövető magyar volt. (AVP RF f. 453. op. 2a. papka 18a. gy. 57.)

33.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. december 23-i ülésének jegyzőkönyve

Jegyzőkönyv Szviridov tábornoknak Weems és Edgcumbe tábornokokkal folytatott tanácskozásáról

1946. december 23.

Elnököl: Szviridov altábornagy

Jelen voltak a SZEB részéről: Levuskin vezérőrnagy, Trajnyin ellentengernagy.

Az amerikaiak részéről: [George H.] Weems dandártábornok, [John H.] Stokes ezredes, [William M.] Slayden alezredes, [Leonid] Gran százados.

Az angolok részéről: Edgcumbe vezérőrnagy, [P. C.] Capron alezredes.

Szviridov tábornok javasolja a tanácskozás megnyitását.

Weems és Edgcumbe tábornok egyetértését fejezi ki.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy ma a tanácskozás napirendjén Edgcumbe tábornok kérdésfelvetései szerepelnek, amelyeket sajátjaként elfogadott Weems tábornok [is].

1. Az *első napirendi pont* az amerikai és angol képviselet tisztjeinek Magyarország területén történő utazására vonatkozik.[1]

A megszálló csapatok parancsnokságának döntése alapján az amerikai és angol képviselőknek megtiltották a beutazást Magyarország nyugati részére. Ez a tilalom ideiglenes jellegű és az váltotta ki, hogy ott a csapatok harci lőgyakorlata folyik.

Megállapodtam a megszálló csapatok parancsnokságával a tiltott zóna csökkentéséről. Jelen pillanatban a beutazás csak négy határmenti városba tilos: Sopron, Szombathely, Zalaegerszeg és Nagykanizsa. Ez a tilalom ideiglenes.

[1] Edgcumbe tábornok 1946. december 17-i, napirendi javaslatait tartalmazó levelében utalt arra, hogy a SZEB december 6-i tanácskozását követően december 12-én ebben az ügyben Levuskin tábornokkal is tanácskoztak, s a brit hatóságok a kérdést Bécsben is felvetették. Az angol képviselet a szovjet katonai parancsnokság lépését a SZEB alapszabályával ellentétesnek tartotta, és ezért kérte a kérdés újbóli megvitatását. (AVP RF. f. 0453. op. 20. papka 19a. gy. 65.)

Edgcumbe tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak a tájékoztatást, és megkérdezi, mit kell érteni a tiltott helyeken, magukat a városokat vagy ezeknek a városoknak a körzetét és hogyan fog történni az átutazás ezeken a városokon?

Weems tábornok azt mondja, Szviridov tábornok felszólalásában rámutatott, hogy a beutazási tilalom ezekbe a városokba ideiglenes intézkedés. A SZEB alapszabályában kifejezetten az áll, hogy az USA és Anglia képviselőinek joga van a szabad mozgáshoz Magyarország egész területén, csupán előzetesen értesíteni kell a SZEB-et az utazásról. Következésképpen a tiltott zónák létrehozása, amelyekbe nem engedélyezik a beutazást az angol és az amerikai képviselőknek, a SZEB alapszabályának a megsértése. Egyidejűleg Weems tábornok megkérdezi, mikor fogják engedélyezni a szabad utazást erre a négy helyre.

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy a tiltott helyeken magukat a városokat kell érteni, és az ezeken a városokon történő keresztülutazáshoz minden esetben meg fogják kérni a csapatok parancsnokságának engedélyét. Weems tábornoknak arra a kérdésére, mikor szüntetik meg a beutazási tilalmat ebbe a négy városba, Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy 1947 januárjában engedélyezik a beutazást ezekre a helyekre is.

Edgcumbe és Weems tábornokok megköszönik a tájékoztatást.

2. *Szviridov tábornok:* A *második kérdést [napirendi pontot]* – a svábok kitelepítését Magyarországról Németország amerikai megszállási övezetébe – Edgcumbe tábornok javasolta.

Edgcumbe tábornok urat érdekli a kitelepítés alá eső svábok száma, a már kitelepítettek száma és a kitelepítés abbamaradásának okai. A svábok kitelepítéséről szóló határozatot a szövetségesek a potsdami konferencián és németországi Ellenőrző Tanácsban fogadták el. Ezeket a határozatokat megerősítette 1946. novemberben és decemberben Berlinben a koordinációs bizottság.

A szövetségesek döntése alapján a magyaroknak joguk van 500 000 svábot kitelepíteni Németország amerikai zónájába.

1945-ben a magyar kormány határozatot hozott 360 000 sváb kitelepítéséről. A kitelepítés 1945 őszén kezdődött, és 1946. június 15-ig folytatódott. Ez alatt az időszak alatt a magyaroknak 120 000 [főt] sikerült kitelepíteni.

1946 júniusában az amerikai hatóságok beszüntették a svábokat [szállító] szerelvények fogadását azon az alapon, hogy a kitelepítés állítólag nem humánus módon történik. A svábok további kitelepítését a németországi amerikai hatóságok egy sor nehezen teljesíthető feltételhez kötötték, többek között minden kitelepítendő felnőttnek 400, a gyerekeknek 300 birodalmi márka kifizetését követelték.

A magyar kormánynak nem volt birodalmi márkája, és kénytelen volt félbeszakítani a svábok kitelepítését.

1946 augusztusában a magyar kormány és a németországi amerikai katonai hatóságok képviselői egyezményt írtak alá 190 000 sváb kitelepítéséről Németország amerikai zónájába. Ezt a 190 000 személyt át kell szállítani Németországba az 1946. szeptember 1. és 1947. december 31. közötti időszakban. De mivel a magyar kormánynak nem volt birodalmi márkája, a kitelepítés szeptember 1-jével nem kezdődött meg. Az

amerikai katonai hatóságok viszont szeptember 1-jétől elkezdték küldözgetni a magyar kormánynak a szállítási terveket, a vasúti szerelvények számának feltüntetésével, kétségtelenül tudva azt, hogy semmilyen kitelepítésre nem kerül sor. Most ezeket a szerelvényeket a magyar kormány számára elveszettnek tekintik.

A svábok kitelepítése 1946. november elején újrakezdődött, amikor a magyar kormánynak sikerült ötmillió birodalmi márkát találnia. Novemberben kitelepítettek 6080 svábot, de sajnos beköszöntött a tél a maga „nem humánus" feltételeivel, és december 1-jétől a svábok fogadását a németországi amerikai katonai hatóságok ismét felfüggesztették.

Ily módon összesen 126 ezer svábot telepítettek ki. Az amerikai katonai hatóságok egyoldalú cselekményei, amelyek a svábok kitelepítése meghiúsítására irányultak, számomra teljesen érthetetlenek. Az 1946. augusztus 22-én az amerikai és magyar képviselők által aláírt magánmegállapodás a szövetségesek számára nem kötelező erővel bíró dokumentum, annál inkább, mert ez a megállapodás tisztán technikai jellegű kérdéseket érint.

A magyar kormánynak jogot adtak 500 ezer sváb kitelepítésére, és az amerikai katonai hatóságok nem tudják egyoldalú aktussal elvenni a magyaroktól ezt a jogot.

Nem tudom, mi a véleménye Edgcumbe tábornoknak ebben a kérdésben.

A svábok Németországból Magyarországra való illegális visszatérésének ügyében[2] a következő adatok állnak rendelkezésre: Három vasúti szerelvényben 922 személy tért vissza, közülük 221[3] főt Magyarországról és 701 főt Romániából telepítettek ki.

A magyar hatóságok valamennyi személyt osztrák területen leszállították, nem messze a magyar határtól. Ebben az ügyben levelet küldtem Weems tábornok úrnak, amelyben először azt kértem, hogy a Németországból Magyarországra induló szerelvényekre ne ültessenek fel svábokat, másodszor pedig ezt a 922 svábot indítsák vissza az amerikai megszállási övezetbe. Weems tábornoktól megkaptam a beleegyezést. Az ausztriai szovjet hatóságok hozzájárultak, hogy erre a célra vagonokat bocsátanak rendelkezésre.

Úgy gondolom, hogy ebben az ügyben félreértés történt, és kérni fogom Weems tábornok urat, másodszor is forduljon a németországi amerikai hatóságokhoz azzal a kéréssel, hogy fogadja vissza ezeket a svábokat.

Ez minden, amit jelenteni tudok ebben az ügyben.

Weems tábornok azt mondta, hogy ehhez a következőket tudja hozzátenni:

A magyar kormány képviselői és a németországi amerikai katonai hatóságok képviselői között 1946. augusztus 22-én kötött megállapodás alapján 1946. szeptember 1. és 1947. április 1. között 90 ezer, 1947. április 1. és december 31. között 100 ezer sváb esik kitelepítés alá. Ily módon a magyaroknak 190 ezer fő kitelepítésére van joguk.

A magyar kormány ezt a megállapodást nem teljesíti. 1946. december 1-jéig nem használt fel 46 szerelvényt, ami 50 ezer főt tesz ki. Az amerikai hatóságok a svábok ezt a mennyiségét törölték, és nem fogják fogadni őket.

[2] Edgcumbe tábornok azt szerette volna megtudni, hogy igaz-e az egyik újság riportjának azon állítása, hogy a svábok egy része illegálisan visszatér Magyarországra.

[3] Az amerikai szövegben ez 223 fő.

A továbbiakban, tekintettel a télre és az amerikai hatóságok felkészületlenségére a svábok fogadására a téli körülmények között, ez év december 1-jétől a svábok németországi fogadását teljesen beszüntették. Az amerikai hatóságoknak ez az intézkedése megfelel a szövetségesek potsdami konferenciája határozatának a svábok humánus kitelepítéséről. A tél beköszöntével a kitelepítés humánus feltételei megszűntek.

Feltételezem, hogy az 1946. augusztus 22-i megállapodást törvényesnek kell tekinteni, amilyennek azt kormányom tartja, és nem enged meg attól semmiféle eltérést.

A kérdés második részét illetően elmagyarázom: mi nem engedélyeztük a magyar hatóságoknak, hogy a vonatokról leszállítsanak repatriáltakat a rendeltetési helyre való megérkezés előtt. A november 1-jei levélben azt engedélyeztük a magyar rendőrségnek, hogy kísérje a vonatokat a határtól a rendeltetési helyükig. Ettől a pillanattól kezdődött minden félreértés. A magyarok kiválogatásával a mi németországi zónánkban egy speciális magyar válogatóbizottság foglalkozik. Nyilvánvalóan ez a bizottság a munkájában hibákat követ el, a rendőrség pedig igyekszik kijavítani őket.

Hogy a továbbiakban ilyen abnormális esetek ne forduljanak elő, kénytelenek leszünk megtiltani a rendőrségnek, hogy kísérje a vonatot, és a rendeltetési helyükre történő megérkezés előtt ellenőrizze a repatriáltakat.

Edgcumbe tábornok kijelentette, hogy teljes mértékben egyetért Szviridov tábornok álláspontjával, és számára teljesen érthetetlen, hogy a németországi amerikai katonai hatóságok miért függesztették fel a svábokat [szállító] szerelvények fogadását.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy mivel ezt a kérdést jelenleg a németországi Ellenőrző Tanács dönti el kormányainkkal, nincs értelme, hogy tovább vitatkozzunk.

Weems tábornok egyetértését fejezte ki, és azt mondta, hogy Szviridov tábornok és Edgcumbe tábornok véleményét átadja a németországi amerikai katonai hatóságoknak.

Ezzel a svábok kérdésének megvitatása véget ért.

3. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *harmadik kérdés [napirendi pont]*, amelyet Edgcumbe tábornok vetett fel, azokat az adatokat érinti, amelyeket meg kell adni az Indiából, Szomáliából, Ugandából és más országokból Magyarországra repatriálandó magyar állampolgárokra vonatkozóan.

Ezeket az adatokat eddig a következő formában adták meg:

Vezetéknév, keresztnév, születési év, születési hely, magyarországi lakóhely, állampolgárság, nemzetiség, milyen körülmények között került a repatriálandó Magyarország határain kívülre.

Ez a forma régóta létezik és nyilván arra szolgált, hogy megtudják, ki a repatriálandó, és hogy a magyar hatóságok előre tudják, hová küldjék Magyarországra történő megérkezését követően.

Edgcumbe tábornok azt mondta, hogy kívánatos lenne csökkenteni a kérdések számát, mivel ezeket a rubrikákat nehéz kitölteni, s ezek az emberek különböző országokban találhatók, egymástól nagy távolságokra. Úgy gondolom, hogy a repatriáltak fogadása után a magyar kormány bármilyen, számára szükséges adatokat összeállíthat róluk. Szerintem elegendőek lennének az adatok a következő formában:

Vezetéknév, keresztnév, születési év, nem.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy kivétel nélkül nincsen szabály. Csak a meglévő rendről jelentettem, kívánatos ezt a rendet megtartani.

Egyes esetekben ettől a szabálytól meg lehet engedni az eltérést.

Edgcumbe tábornok megköszöni [a választ].

4. *Szviridov tábornok* azt mondta, hogy a *negyedik napirendi pont* Anglia üzleti körei képviselőinek Magyarországra történő beutazása engedélyezését érinti. Edgcumbe tábornok szeretné megtudni az okokat, amelyek miatt elutasították Anglia üzleti körei képviselőinek beutazását Magyarországra.

Az 1946-os év tizenegy hónapja alatt Edgcumbe tábornoktól 622 magyarországi beutazási kérelem érkezett. 538 engedélyt adtak, 84-et elutasítottak, ami 13%-ot tesz ki.

Decemberben Edgcumbe tábornoktól 30 kérelem érkezett, 26 engedélyt kiadtak, és négy személyt elutasítottak.

A beutazási engedélyt abban az esetben utasítják el, ha az ok nem világos. Beutazási engedélyt adnak minden esetben, amikor az üzleti körök képviselőinek beutazása megfelel Magyarország gazdasági és politikai érdekeinek.

Vannak olyan beutazni szándékozók, akik olyan termékeket akarnak vásárolni, ami Magyarországon nincs, vagy a saját termékeiket akarják eladni, amikor a magyaroknak nincs pénzük, hogy fizessenek érte.

Abban az esetben, ha a képviselők kereskedelmi megállapodás megkötése vagy annak realizálása végett érkeznek Magyarországra, az engedélyt feltétel nélkül megadják. Ha az üzleti körök képviselője maga sem tudja, hogy miért jön, akkor az engedélyt megtagadják.

A beutazási engedélyek ügyét a brit követ felvetette a szovjet kormány előtt Moszkvában. Úgy gondolom, hogy kormányunk hamarosan megadja a megfelelő utasításokat a megszálló csapatok parancsnokságának.

A magyarországi beutazási engedélyek kiadásában önkényeskedés nincs, minden konkrét esetben a kérdést a célszerűség szempontjából vizsgálják meg. Az elutasítások aránya nagyon kicsi.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy mivel ezt a kérdést a szovjet kormány vizsgálja, nekünk nem kell ezt megvitatni, és térjünk rá a következő kérdés megtárgyalására.

5. *Szviridov tábornok:* Az *ötödik kérdést [napirendi pontot]*, a magyar hajók visszaadását az amerikai megszállási övezetből Edgcumbe tábornok javasolta. Érdekli a visszamaradó hajók száma, valamint a fogadásukkal, budapesti visszakapásukkal kapcsolatos helyzet.

November 29-én Budapestről Passauba indult a flotta átvételét végző magyar bizottság. A bizottsággal együtt indult a hajók legénysége is. December 15-ig a 235 hajóból (magyar adatok szerint) a bizottság 204 hajót vett át. Nem vettek át 31 hajót, amelyből hét a Magyar Gőzhajózási Társaság (MFTR) tulajdona vitatott rakománnyal megrakva, és 24 katonai és vitatott hajó.

Az átvett hajókból 45 egységet december 7–9-én elindítottak Passauból Magyarországra, közülük 17 hajó Budapestre érkezett,[4] nyolc egységet útközben a szovjet zóna különböző pontjain feltartóztatott a jégzajlás. Tizenegy hajót december 9-én Linzben az osztrák vízi rendőrség letartóztatott a Linzi Kerületi Bíróság határozata alapján, az angol hitelezők követeléseire alapozva. Ezzel összefüggésben kilenc hajó, amely még nem ért Linzbe, visszatért Passauba. A magyarok tiltakoztak az osztrák hatóságoknál, és a hajók további indítását a magyarok felfüggesztették.

Jelenleg a dunai jéghelyzet arra kényszerít, hogy a hajók Magyarországra való visszaadását halasszuk el a hajózás 1947-es megindulásáig.

Edgcumbe tábornok megköszöni a tájékoztatást.

6. *Szviridov tábornok:* A *következő kérdéssel [napirendi ponttal]* Edgcumbe tábornok azt javasolja, hogy karácsony és újév alkalmából küldjünk üdvözlőlevelet a magyar [köztársasági] elnöknek és a miniszterelnöknek.

Én személy szerint nem vagyok ellene ilyen leveleknek. Tájékoztatásul közlöm, hogy Dastich tábornok és Cicmil ezredes szintén egyetértésüket fejezték ki, hogy velünk együtt aláírjanak ilyen leveleket. Ha Edgcumbe tábornok úr és Weems tábornok úr nincs ellene annak, hogy ne három, hanem öt képviselő nevében küldjünk üdvözlőleveleket, akkor csak a levelek szövegének kidolgozása, aláírása és elküldése van hátra.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy nincs különösebb kifogása Dastich tábornok és Cicmil ezredes aláírása ellen. De ezek a delegációk csak együttműködnek a SZEB-bel, és nem képezik annak részét. Sokkal helyesebb lenne a SZEB három képviselője nevében üdvözletet küldeni, vagyis a Szovjetunió, USA és Anglia képviselői nevében. Azért is beszélek erről, mert karácsonyig olyan kevés idő van hátra, hogy nem lesz időnk összehívni mind az öt képviselőt a levelek szövegének megtárgyalására és aláírására. Ha az üdvözleteket nem karácsonyra küldjük, hanem újévre, akkor be lehet vonni Dastich tábornokot és Cicmil ezredest is.

Weems tábornok támogatta Edgcumbe tábornok javaslatát, és egyetértését fejezte ki [annak kapcsán], hogy magára vállalja az üdvözlőlevelek előkészítésének kötelezettségét.

Szviridov tábornok: Edgcumbe tábornok javaslata, hogy küldjenek üdvözletet újév alkalmából, elfogadható, és kívánatos, hogy azt mind az öt képviselő nevében csak magyar nyelven küldjék el.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy nincs ellenvetése.

Weems tábornok azt mondta, hogy a legjobb az üdvözleteket három nyelven küldeni, vagyis angolul, oroszul és magyarul. Így nagyobb ajándék lesz.

Szviridov tábornok és Edgcumbe tábornok egyetértését fejezte ki. Megállapodtak, hogy az üdvözlőlevelet december 30-án írják alá és küldik el.[5]

[4] Ezek fogadásáról l. Bizonyos kezek közrejátszottak abban, hogy összes hajóink ne érkezzenek meg. *Szabad Nép*, 1946. december 18.

[5] A Szövetséges Ellenőrző Bizottság újévi üdvözlete a magyar kormánynak és a magyar népnek. *Magyar Nemzet*, 1947. január 3.

7. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy tájékoztatja Edgcumbe tábornokot a magyarországi brit javak ügyében írt leveleiről.

Edgcumbe tábornoknak az adott ügyben írt valamennyi levelét átküldték a magyar Jóvátételi Hivatalnak vagy a miniszterelnöknek, vagy a Külügyminisztériumnak, a követelések jellegétől függően.

Miután megkaptam Edgcumbe tábornok levelét, elküldtem a Jóvátételi Hivatalba egy tisztemet, hogy ellenőrizze, milyen állapotban vannak az ügyek, és mi érdemlegeset tettek a levelek kapcsán. Sajnos a magyar hatalmi szervek nagyon lassan válaszolnak. Tisztem kérte, hogy ne húzzák el az ügyek megoldását, és sajnálatát fejezte ki, hogy emlékeztetni kell a válaszadás szükségességére. Számos levélre a Jóvátételi Hivatal következő magyarázata érkezett (Szviridov tábornok felsorolta a levelekre érkezett felvilágosításokat).

Edgcumbe tábornok megköszöni a tájékoztatást, és kéri, hogy adjanak rövidke írásbeli választ az ebben az ügyben [írt] levelére.

Szviridov tábornok egyetértését fejezte ki.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy 1946-ban ez az utolsó tanácskozásunk és ezzel összefüggésben köszönetemet fejezem ki a SZEB elnökének és helyettesének a SZEB tanácskozásainak jó szervezéséért és vezetéséért, valamint a SZEB teljes apparátusának a tanácskozás anyagainak jó előkészítéséért.

Weems tábornok csatlakozik Edgcumbe tábornok szavaihoz.

Edgcumbe tábornok azt mondta, hogy Levuskin tábornok és Trajnyin ellentengernagy jelenlétét kihasználva szeretné köszönetét kifejezni, különösen Levuskin tábornoknak azoknak a kérelmeknek a teljesítéséért, amelyekkel zaklattuk őt.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy nagyon hálás Edgcumbe tábornoknak, amiért olyan magasra értékelte munkánkat, és meggyőződését fejezi ki, hogy 1947-ben a SZEB üléseinek előkészítése és levezetése még jobb lesz.

A beszélgetés orosz és angol nyelven folyt.
Angol nyelvről oroszra Cserkaszov mérnök-alezredes fordított.

Titkár:
Rutkovszkij őrnagy

1946. december 23-án.

AVP RF f. 453. op. 20. papka 19a. gy. 65.
Géppel írt korabeli másodlat. A dokumentumon Rutkovszkij aláírása szerepel.

34.
A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1947. január 17-i ülésének jegyzőkönyve

Jegyzőkönyv Szviridov tábornoknak Weems és Edgcumbe tábornokkal folytatott tanácskozásáról

1947. január 17.
Budapest

Elnököl: Szviridov altábornagy

Jelen voltak az USA képviselete részéről: Weems dandártábornok, [John H.] Stokes ezredes, [William M.] Slayden alezredes, [Leonid] Gran százados.

Anglia képviselete részéről: O. P. Edgcumbe vezérőrnagy, [J. H.] Simpson légierő-parancsnok, [P. C.] Capron alezredes.[1]

Szviridov tábornok javasolja a tanácskozás megnyitását.
Weems és Edgcumbe tábornok kifejezi egyetértését.

1. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy az *első napirendi pontot* Edgcumbe tábornok javasolta, és 3500 volt magyar csendőr Magyarországra való visszatérését érinti. Ebben az ügyben levelet küldtek Edgcumbe tábornoknak, amelyben részletesen ki van fejtve a magyar kormány álláspontja. Ahhoz, ami a levélben le van írva, semmi többet nem tud hozzátenni. Lehet, hogy Edgcumbe tábornoknak van valami új [információja] ebben az ügyben?

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy megkapta Szviridov tábornok levelét, és jelen pillanatban tanulmányozza.

Levelében világosan megmondta, hogy különleges magyar bizottságot kell küldeni Ausztriába a volt magyar csendőrök ellenőrzésére, és kérte, hogy ez a bizottság ne foglalkozzon magyar háborús bűnösök felkutatásával.

A magyar kormány álláspontját, amely Szviridov tábornok levelében ki van fejtve, közölte kormányával, ezért tovább a jelen tanácskozáson nincs értelme tárgyalni a

[1] A brit változatban Whitefoord alezredes, illetve szovjet részről Cserkaszov neve is szerepel.

kérdést. Amikor kiegészítő utasításokat kap kormányától az adott ügyben, akkor azokról haladéktalanul tájékoztatja Szviridov tábornokot.

Ezzel az első kérdés megvitatása véget ért.

2. *Szviridov tábornok:* A *második kérdés [napirendi pont].* Edgcumbe tábornok tájékoztatni kívánja a tanácskozást a magyaroknak Ausztria angol megszállási övezetéből történt repatriálásának befejezéséről.

Edgcumbe tábornok azt mondta, ezt a kérdést abból a célból vetette fel, hogy tájékoztassa a tanácskozást arról, hogy a magyarok repatriálása az angol megszállási övezetből befejeződött.

3. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *harmadik napirendi pont,* amelyet Edgcumbe tábornok vetett fel, a nyersolajnak a magyar olajfeldolgozó üzemek közötti elosztását érinti. Edgcumbe tábornok levelében közli, hogy az Anglo-Saxon Petroleum Company 1946-ban a nyersolaj összmennyiségének mindössze 18,4%-át kapta meg, amíg a háború előtt a százalékarány állítólag 32,8% volt. Véleménye szerint a magyar hatóságok ennek az üzemnek kevesebb nyersolajat biztosítanak, mint a többi üzemnek. A valóságban a nyersolaj-kitermelés és -elosztás Magyarországon a következő képet mutatja:

1946-ban az összes magyarországi üzemnek feldolgozásra 588 ezer tonna nyersolajat adtak át. Ebből a mennyiségből:

A „Shell" cég kapott 114 ezer tonnát, ami termelési kapacitásának 52,7%-át teszi ki.

A „Vacuum Oil" társaság üzeme 107 ezer tonna olajat kapott, és termelési kapacitását 49,5%-kal terhelték le.

A „Malaj"[2] társaság üzeme 174 ezer tonna olajat kapott, és kapacitásának 53%-át terhelték le.

A „Pétfürdő" üzem kapacitásának 64%-át terhelték le.

A többi kis magyarországi üzem 77 ezer tonna olajat kapott és termelési kapacitásuknak 46%-át terhelték le.

A magyar Ipari Minisztérium Olajipari Igazgatósága bizonyítja, hogy az olajnak az üzemek közötti elosztása helyes volt, és a „Shell" társaság üzemének ennek megfelelően ugyanolyan mennyiségű olajat adnak, mint a többi üzemnek.[3]

[2] A Molajról, a Magyar–Szovjet Olajművekről van szó.

[3] Az 1946. évre vonatkozó adatokat nem ismerjük, az azonban tény, hogy az egyes üzemek havi nyersolaj-kiutalása eltérő volt. A Shell és a Vacuum Oil 1946. októberi adatok szerint havi 900, illetve 800 tonna nyersolajat kapott, szemben a félig állami, félig szovjet tulajdonú Molajjal, amelynek 1946 októberében 1500 tonnát adtak feldolgozásra. Egy 1946. október 22-i keltezésű, az ásványolajipar racionalizálásáról készült, az MKP iratanyagában fennmaradt feljegyzés szerint racionalizálásra, a termelési költségek leszállítására és az árleszállításra szükség van, s azt az angolszász vállalatok terhére kell végrehajtani oly módon, hogy a magyar vállalatokat államosítják, és az államosított olajvállalatokat a nyersolaj-elosztás terén előnyben részesítik az angolszász vállalatokkal szemben. Ebben a tekintetben a későbbiekben is a politikai szempontok és nem a gazdasági megfontolások érvényesültek. Egy 1947. április végén az olajipar helyzetéről készített jelentés is megállapította, hogy mivel a két angolszász finomító a Molajtól eltérően – amely

Az üzemek nagy kihasználatlanságát 1946-ban a magyarok a Maort amerikai vállalat olajkitermelésének csökkenésével magyarázzák. Ez a cég 1943-ban naponta 2290 tonna olajat termelt ki, 1946-ban pedig az átlagos napi kitermelés csak 1700 tonnát tett ki, vagyis naponta 590 tonnával kevesebbet. Amennyiben a Maort cég a továbbiakban az olajkitermelés csökkentésére vesz irányt, az olajfeldolgozó üzemek kihasználtsága is csökkeni fog.

Szviridov tábornok megkérdezi, milyen vélemények vannak az adott kérdésben.

Edgcumbe tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak a tájékoztatást, és kijelenti, hogy ennek a kérdésnek a tanácskozáson történő további megvitatása nem célszerű.

Ezzel a harmadik napirendi pont megvitatása befejeződött.

4. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *negyedik kérdés [napirendi pont],* amelyet Edgcumbe tábornok vetett fel, Mindszenty bíborosnak Edgcumbe tábornokhoz intézett levelére vonatkozik a bíborostól elkobzott fasiszta irodalom ügyében. Edgcumbe tábornok rámutat arra, hogy állítólag ilyen tartalmú levelet Mindszenty a SZEB-nek is küldött.

Tájékoztatásul: A SZEB soha és semmilyen levelet nem kapott Mindszenty bíborostól. Köszönöm Edgcumbe tábornoknak, hogy elküldte nekem Mindszenty bíboros levelének másolatát.

Utasítást, hogy Mindszenty bíboros könyvtárából kobozzák el a fasiszta irodalmat, a SZEB soha nem adott. Levelet küldtem a magyar kormánynak, amelyben kértem, hogy pontosítsák a fasiszta irodalom kivonásának határidejét, de semmilyen utasítást nem adtam.

A helyi hatóságoknak a fasiszta irodalom elvételére csak a magyar kormány adott rendelkezést.

A SZEB képviselői Mindszentyhez nem mentek el, és a fasiszta irodalom elkobzására vonatkozó követelést nem nyújtottak be neki. A SZEB Esztergom megyei megbízottja ebbe az ügybe nem avatkozott be, sőt nem is tudott arról, hogy a magyar rendőrség a fasiszta irodalom válogatását végzi a bíboros könyvtárában.

Ezt az intézkedést a rendőrség a saját kezdeményezésére hajtotta végre, és részben az esztergomi rendőrség vezetőjének, Kovács úrnak a kezdeményezésére. Mindenkit, aki részt vett a fasiszta irodalomnak Mindszenty bíborosnál való önkényes keresésében, jelenleg a belügyminiszter parancsára állítólag „letartóztattak".

Mindszenty levelével kapcsolatban el kell mondani, hogy nem hitelesen tájékoztatja Edgcumbe tábornok urat. Azt írja, hogy a válogatást nála a SZEB közvetlen utasítására hajtották végre. A SZEB ilyen utasítást nem adott, és ilyen utasítás a valóságban nem létezik. Személyesen kérdeztem meg a miniszterelnököt ebben az ügyben. Azt mondta nekem, hogy a Művelődésügyi Minisztérium egy külön levelet írt Mindszentynek, amelyben kérték, hogy önként adja be a fasiszta könyveket.

a finomítás során keletkező kenőolajokat és a paraffint egyszerűen elégeti – egymást kiegészítve a végtermékig tud gyártani, indokolt lenne a nyersolajelosztásnál őket előnyben részesíteni, viszont „politikai okok ennek az ellenkezőjét teszik szükségessé. [...] A probléma megoldása természetesen csak egy lehet: államosítás. Ha ez az angolszász vállalatokra tekintettel külpolitikai okokból nem valósítható meg, akkor a legerélyesebb állami ellenőrzés mellett végrehajtandó racionalizálásra van szükség." (PIL 274. f. 12/146. ő. e.)

Mindszenty ezt kategorikusan megtagadta. Ezzel az ügy véget is ért. Ezután az esztergomi rendőrség a saját kézdeményezésére hajtotta végre a válogatást és elvett 126 könyvet. A válogatást nem hagyták befejezni.

Ha Edgcumbe tábornok úr és Weems tábornok úr nem ellenzi, hogy Mindszenty bíborostól elvegyük a fasiszta irodalmat, megadhatjuk a magyar kormánynak a megfelelő utasítást.

Edgcumbe tábornok azt mondta, hogy minden szükségeset, amit meg kellett tennie, a magyar kormány megtett. Úgy tűnik számomra, hogy nem a SZEB dolga, hogy papi ügyekbe avatkozzon. Nekem személyesen semmilyen kapcsolatom Mindszentyvel nincs azonkívül, hogy levélben erősítettem meg, hogy megkaptam levelét.

Weems tábornok támogatja Edgcumbe tábornokot.

Ezzel a negyedik napirendi pont megtárgyalása véget ért.

5. *Szviridov tábornok:* Az *ötödik napirendi pontot* Edgcumbe tábornok vetette fel. Közli a magyar Belügyminisztérium által politikai okból letartóztatottak számát, ami 2991 főt tesz ki, és szeretné tudni, hogy ez a szám megfelel-e a valóságnak. A beszerzett információk alapján az a szám, amelyet Edgcumbe tábornok levelében hoz, megfelel a valóságnak.

Edgcumbe tábornok megköszöni a tájékoztatást, és hozzáteszi, hogy ennek a kérdésnek a felvetésével ellenőrizni akarta annak a számnak a helyességét, amelyet a magyar újságokból vett,[4] és amelyek hitelességében kételkedett.

6. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *hatodik napirendi pontot* Edgcumbe tábornok vetette fel, és a magyar köztársaság elleni összeesküvést érinti.[5]

Ebben az ügyben egy 19 oldalas összefoglaló jelentéssel rendelkezem. Minden kérdést, amelyet ez az összefoglaló tartalmaz, teljes egészében megvilágítottak a sajtóban. Ellenőriztem és megállapítottam, hogy minden, amit az újságok írnak, megfelel a valóságnak.

Edgcumbe tábornok kéri, hogy küldjék el neki ezt az összefoglalót.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy elküldheti ennek az összefoglalónak a másolatát, de Edgcumbe tábornok meg fog rám sértődni, mivel az összefoglalóban az az anyag van kifejtve, amit már mindenki ismer.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy olvasta az újságokat ebben az ügyben. Őt most hivatalos adatok érdeklik a letartóztatott személyek számáról, a letartóztatottak kiemelkedő vezetőinek nevei, és szeretne teljesebb tájékoztatást kapni az összeesküvésről, szemben azzal, amit a sajtóban közöltek.

[4] A tanácskozást követő napon megjelent újságcikk némileg eltérő adatokat közölt. L. 30 ezer ügyben folytatott két év alatt nyomozást a népügyészség. Nyolcezer politikai foglya volt eddig a Markónak. Kis Ujság, 1947. január 18. Az újsághír szerint 1946. december 31-ig a politikai letartóztatottak száma 7672 volt, ezekből 1946. december végéig 2877 egyént ítéltek el.

[5] Az ún. köztársaság-ellenes összeesküvésről van szó. Az ügyről l. Csicsery Rónai István–Cserenyey Géza: Koncepciós per a Kisgazdapárt szétzúzására 1947. Tanulmány és válogatott dokumentumok. Szerk.: Palasik Mária, 1956-os Intézet, Budapest, 1998.

Weems tábornok megkérdezi, lehet, hogy Szviridov tábornok több adattal rendelkezik, mint amit a sajtóban közöltek? Esetleg a jelen kérdésben Szviridov tábornok beszélt a miniszterelnökkel és nem tisztázta-e az összeesküvés mélységét?

Szviridov tábornok: Az adatok szerint a mai napig körülbelül 100 főt tartóztattak le, a fő vezetők nevét a sajtó közölte, a letartóztatottak teljes listájával nem rendelkezem.

A magyar sajtó, Rajk miniszter tájékoztatása alapján teljes és helyes adatokat ad az összeesküvésről. A magyar kormányban az összeesküvés kérdésében nagy viták vannak, de hogy a kormány milyen eredményre jutott, azt nem tudom.

A miniszterelnökkel beszéltem, őt az összeesküvés, csakúgy mint a többi demokratát, felháborította.

Alapjában véve, amint a vizsgálat kiderítette, az összeesküvés résztvevői a régi magyar hadsereg egykori hivatásos katonái.

Az összeesküvés vezetőjének, az egykori vezérezredes Dálnokinak[6] sikerült elrejtőznie.

Edgcumbe és Weems tábornok megköszöni a tájékoztatást.

7. *Szviridov tábornok*: A tanácskozás *hetedik napirendi pontját* Edgcumbe tábornok vetette fel és a magyar kormánynak az ENSZ albizottsága számára készítendő jelentése előkészületeit érinti, amelyet a háború által elpusztított körzetek helyreállításáról [kell készíteni].[7]

Ezt a jelentést eredetileg a magyar Külügyminisztérium állította össze. Amikor a SZEB megkérdezte, mi történik ebben az ügyben, akkor a Külügyminisztériumban azt válaszolták, hogy a Külügyminisztérium adatai eltérnek a Pénzügyminisztérium és a Magyar Nemzeti Bank adataitól és ezért az egész anyagot átdolgozásra átadták a Pénzügyminisztériumnak.

Erre az átdolgozásra azért van szükség, mert az új költségvetéssel és az új gazdasági tervvel összefüggésben új kérdések vetődtek fel és ezeket az új kérdéseket a magyar kormány kifejezésre akarja juttatni az ENSZ számára készített tájékoztatójában.

Azt ígérik, hogy a jelentést két hét múlva elkészítik. A jelentés összeállítása a magyar kormány hibájából húzódott el, amely ezt a késedelmet a nagy mennyiségű munkával indokolta.

Edgcumbe tábornok megköszöni a tájékoztatást és megkérdezi, mit szándékozik csinálni Szviridov tábornok a jelentéssel, amikor megkapja a magyar kormánytól.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy amint megkapta a jelentést, a magyar eredetit elküldi Edgcumbe tábornoknak, mivel a jelentést az ő kérésére állítják össze.

Weems tábornok kéri, neki is küldjék el a jelentés másolatát.

Szviridov tábornok egyetértését fejezi ki.

Ezzel a kérdés megvitatása véget ért.

[6] Dálnoki Veress Lajosról van szó, akit 1947. január végén fogtak el. 1947. április 15-én halálra ítélték, de az ítéletet a Népbíróságok Országos Tanácsa életfogytiglani börtönre változtatta. 1956 októberében szabadult.

[7] Az előzményekre lásd az 1946. szeptember 30-i ülésének 3. napirendi és a november 12-i ülés 6. napirendi pontját.

8. *Szviridov tábornok* azt mondja, a tanácskozás *nyolcadik napirendi pontját* Weems tábornok vetette fel, és a petrozsényi szénbánya érdekeit érinti. Tudni kívánja, hogy milyen lépéseket szándékozik tenni a magyar kormány a társaságban lévő amerikai érdekek védelmében. Weems tábornok levelében azt írta, hogy a cég portfóliójában 108 ezer dollár amerikai tőke van. Weems tábornok levelét elküldtem a magyar kormánynak. Erre a levélre a miniszterelnök államtitkára, Balogh [István] úr küldött választ, amelynek tartalmával megismerkedhetnek.

Weems tábornok kéri, hogy küldjék el neki Balogh úr válaszának másolatát.

Edgcumbe tábornok azt mondta, hogy a petrozsényi cég aktíváiban vannak brit érdekek is 120[8] ezer font sterling összegben, ezért ő is kéri, hogy küldjék el neki a magyar miniszterelnökség államtitkára levelének másolatát.

Szviridov tábornok biztosított [arról], hogy a levél másolatát elküldi Weems és Edgcumbe tábornoknak.

Ezzel a nyolcadik kérdés megvitatása véget is ért.

9. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a tanácskozás *kilencedik napirendi pontját* Weems tábornok vetette fel, és a „Vacuum Oil" vállalat autóját érinti, amelyet állítólag Hrisztyuhin hadnagy nem ad vissza.

Tanulmányoztam ezt a kérdést, és megállapítottam, hogy két akta van, az egyikben orosz nyelven le van írva, hogy az autót Hrisztyuhin megvásárolta, a másikban pedig magyar nyelven, arra mutatnak rá, hogy az autót a Vacuum Oil vásárolta meg, de hogy valójában ki vásárolta meg, azt nehéz megállapítani.

Minthogy az autó helyreállítása a Vacuum Oil számlájára történt és a helyreállítás költsége magasabb magának az autónak az értékénél, utasítást adtam, hogy az autót adják a cégnek.

Weems tábornok megköszöni [a választ].

Ezzel a kérdés megvitatása véget ért.

10. Szviridov tábornok azt mondta, hogy a *tizedik napirendi pontot* Weems tábornok vetette fel, és a magyarországi SZEB működési szabályzata 6. paragrafusának *d)* pontját érinti, amelyben arról van szó, hogy a SZEB amerikai és angol képviselői szabadon mozoghatnak Magyarország egész területén.

A megszálló csapatok parancsnokságától utasítást kaptam, hogy a téli kiképzés befejezésével összefüggésben engedélyezni lehet a SZEB valamennyi képviselete tisztjeinek a beutazást Magyarország összes városába.

Az a kérésem Weems tábornok úrhoz és Edgcumbe tábornok úrhoz, adjanak utasítást tisztjeiknek, hogy ha Sopronba, Veszprémbe, Szombathelyre és Nagykanizsára érkeznek, menjenek a megszálló csapatok parancsnokságára, amelyek a lehetséges félreértések elkerülése érdekében kíséretet adnak az utazáshoz a terület bármely pontjára.

Weems tábornok megkérdezi, hogy szükséges-e kérelmeket írni és engedélyeket kapni a Magyarország területén való utazáshoz. A SZEB működési szabályzata 6. paragrafusának *d)* pontja nem rendelkezik ilyen engedélyekről.

[8] A brit változatban 122 szerepel.

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy az engedélyek rendszere elősegítette a Magyarországon való akadálytalan utazást. Feltartóztatásra nem volt panasz. Nem tudom, milyen kellemetlenségeket okoz az engedélyek rendszere.

Weems tábornok azt feleli, hogy nem látja szükségesnek az engedélyek rendszerét. Az utazásokkor előforduló félreértések megelőzéséhez be lehetne vezetni az állandó igazolványt vagy engedélyt három nyelven, amelyben engedélyt adnának a Magyarország egész területén való utazásra.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy támogatja Weems tábornok javaslatát és úgy véli, hogy a bevezetett engedélyezési rendszer sérti a SZEB működési szabályzata 6. paragrafusa d) pontját.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy azt a rendet, miszerint a Magyarországon történő utazáshoz különleges engedélyekre van szükség, a megszálló csapatok parancsnoksága vezette be. Ennek a rendszernek a megváltozatásáról tárgyalni fog a csapatok parancsnokságával.

Weems és Edgcumbe tábornok megköszönik [a választ].

11. *Szviridov tábornok*: A *tizenegyedik kérdés [napirendi pont]*, amelyet Weems tábornok vetett fel, a repatriáltak (magyarok) magyar rendőrség általi ellenőrzését érinti az amerikai megszállási övezetből Magyarországra [érkező] szerelvényeken történt vizsgálatuk alkalmával. Weems tábornok azt javasolja, hogy a határon ne végezzenek ellenőrzést, hanem ezzel csak a szerelvény [rendeltetési] helyre történő megérkezése után foglalkozzanak. A magyar kormány képviselői közölték velem, hogy a magyar repatriáltakkal az amerikai megszállási zónából érkező szerelvények ellenőrzését az váltotta ki, hogy ezekre a szerelvényekre sok Magyarországról és Romániából kitelepített sváb kerül. Biztosítottak arról, hogy a helyszínen intézkedéseket hoznak a repatriálni kívánók kiválogatási munkájának megjavítására. A válogatóbizottságot létszámának növelésével meg fogják erősíteni. Általánosságban a magyar kormány képviselői biztosítottak engem, hogy minden intézkedést megtesznek ahhoz, hogy a repatriáltak között ne legyenek svábok.

Weems tábornok megkérdezi, hogy nem beszéltek-e a magyar kormány képviselőivel a magyar határőrség tevékenységéről a magyar repatriáltakat [szállító] vonatok határátkelésekor való ellenőrzése alkalmával, és a továbbiakban azt mondja, hogy kívánatos lenne, hogy a magyar rendőrség a határon nem szálljon be a repatriáltakat [szállító] vonatokba. A repatriáltak egész ellenőrzését a helyszínen és a táborba érkezés után kell elvégezni. Előfordulnak esetek, amikor a rendőrség leszállítja az emberek egy részét a határon, nem engedi be őket Magyarország területére, hanem Ausztriában hagyja. 800 ilyen személy gyűlt össze, és az Ausztriában lévő amerikai katonai hatóságok nekem emelnek kifogásokat.

Szviridov tábornok: A magyar határőrségnek utasítása van a magyar kormánytól és a megszálló csapatok parancsnokságától, hogy ellenőrizzenek minden személyt, aki Magyarországra beutazik. A vagonokban az ellenőrzést nehéz elvégezni, ezért a repatriáltak ellenőrzése alapvetően a táborokban folyik.

A vagonokban az ellenőrzést a határon csak szám szerint végzik. Előfordul olyan eset, amikor a vagonban a lista szerint 25 fő van, de 30-at számlálnak. A létszám fő-

löttieket, akik a szerelvény listáján nincsenek rajta, kiszállítják a vagonokból, és Ausztriában hagyják. A dokumentumok alapján az ellenőrzést a helyszínen és a szerelvény táborba érkezése után végzik.

Az angol szerelvényekkel például semmiféle félreértés nem volt. 19 ezer fő repatriált leszállt, és senki nem vetette fel azt a kérdést, hogy távolítsák el a magyar rendőrséget a repatriáltak határon történő ellenőrzése lefolytatásától.

Edgcumbe tábornok: A magyar rendőrségnek joga van beszállni a határon a repatriáltakat [szállító] vonatokra, de nincs joga kiszállítani embereket a kocsikból, és otthagyni őket a határon. Az angol megszállási övezetből érkező repatriáltak határon való kiszállítására nem volt példa.

Bele lehet egyezni abba, hogy a magyar rendőrség végezze a repatriáltak ellenőrzését a határon, de a kiszállítást a rendeltetési helyig ne hajtsa végre, hanem már ott, a táborokban tegyenek velük a magyar hatóságok azt, amit akarnak.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy Edgcumbe tábornok javaslata elfogadható. Ennek a javaslatnak a szellemében igyekszem utasításokat adni a magyar rendőrségnek.

Weems tábornok egyetért Szviridov és Edgcumbe tábornok javaslatával.

Ezzel a kérdés megvitatása befejeződött.

12. *Szviridov tábornok:* A *tizenkettedik napirendi pontot* Weems tábornok javasolta, és Scott őrnagy Magyarországra történő beutazási engedélye kiadását érinti. Ez a kérdés már el van döntve. Az Ön első leveléből nem volt érthető, hogy milyen katonai egységeket akar ellenőrizni Magyarországon, ezért a megszálló hatóságok parancsnoksága késlekedett a magyarországi beutazási engedély kiadásával, mert mint ismeretes, Magyarországon semmilyen amerikai katonai egységek nincsenek. A második levél megkapása után világossá vált, hogy Scott őrnagyot azért küldik Magyarországra, hogy az önök képviseletének légi egységét ellenőrizze; ezt követően az engedélyt haladéktalanul kiadták.

Weems tábornok azt mondja, szeretné megállapítani, hogy nagyon sok időt követelt ennek a kérdésnek az eldöntése. Scott őrnagy beutazási engedélyét csak a harmadik levél után adták ki.

Szviridov tábornok: Még egyszer ismétlem, hogy kezdetben azért nem adták ki neki az engedélyt, mert nem tudták, milyen egységekhez utazik vizsgálatra.

Amikor Ön megírta, hogy Scott őrnagy Magyarországra az Ön képviselete légi egységének ellenőrzése végett utazik, akkor a kérdés világossá vált, és rögtön kiadták a beutazási engedélyt.

Edgcumbe tábornok azt mondja, reméli, hogy a közeljövőben magyarországi beutazási engedélyt kap Staten parancsnok. Ő hivatali ügyben utazik Magyarországra, és nekünk nagyon fontos megvitatni vele egy sor kérdést, mivel Staten parancsnok irányítja a közlekedési repülőgépek személyi állományát.

Szviridov tábornok: A megszálló csapatok parancsnoksága számára nem világos, miért utazik Staten parancsnok Magyarországra, és az sem világos, milyen repülési kérdéseket fog itt eldönteni? Mivel Edgcumbe tábornok ragaszkodik a beutazási engedély kiadásához, megkérdezem még egyszer a szovjet megszálló csapatok parancsnokságát.

Edgcumbe tábornok megköszöni.

Ezzel a kérdés megvitatása véget ért.

13. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a tanácskozás *tizenharmadik kérdését [napirendi pontját]* Weems tábornok vetette fel, és az amerikai repülőgépek berepülési engedélye megkapásának késedelmes voltát érinti.

Stokes ezredes engedélyt kér, hogy ebben az ügyben Osztrovszkij ezredessel tárgyaljon, és abban a kérdésben is, hogy az amerikai repülőgépek kapjanak engedélyt a Magyarországra történő berepülésre vagy Magyarországon keresztül történő repülésre.

Szviridov tábornok kifejezte egyetértését.

Weems tábornok azt mondja, hogy tegnap levelet írt Szviridov tábornoknak a Magyarország és Ausztria közötti diplomáciai kapcsolatok helyreállítása ügyében. *Szviridov tábornok* azt válaszolja, hogy a kérdést öt nappal korábban eldöntötték. A magyar kormánynak engedélyezték, hogy politikai képviselőket cseréljen Ausztriával.[9]

Weems és Edgcumbe tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak a tájékoztatást.

Ezzel a SZEB tanácskozása véget ért.[10]

A beszélgetés orosz és angol nyelven folyt.
Angolról orosz nyelvre Cserkaszov mérnök-alezredes fordított.

Titkár:
Rutkovszkij őrnagy

1947. január 17.

AVP RF f. 453. op. 3a. papka 34a. gy. 34.
Géppel írt tisztázat. A dokumentumon Rutkovszkij saját kezű aláírása szerepel.

[9] Heltai György a Külügyminisztérium miniszteri osztálytanácsosa 1946. január 10-i keltezéssel készített feljegyzését Tyiskovval, a budapesti szovjet követség tanácsosával folytatott beszélgetéséről, aki közölte vele: a SZEB beleegyezik abba, hogy Bécsben Bartók László mint a magyar kormány politikai megbízottja képviselje Magyarországot, és a két ország felvegye a politikai kapcsolatot, külön hangsúlyozva, hogy ez nem diplomáciai kapcsolatot jelent. (MOL XIX-J-1-j 9. d. IV-138/2.) A *Magyar Nemzet* 1947. január 28-án adott hírt arról, hogy helyreállt a magyar-osztrák diplomáciai viszony. Bartók László ideiglenes ügyvivő 1947. március 10-én adta át megbízólevelét.

[10] Az ülés végén az elnök külön beszélgetést folytatott Edgcumbe vezérőrnaggyal, aki panaszt emelt, mert a szovjet misszió egyik tagja túl sok fölösleges kellemetlenséget okozott a britek által lakott egyik épülettel kapcsolatban (Semsey Andor u. 4.). Az elnök elnézést kért, mondván, az incidens az egyik szovjet tiszt viselkedéséből fakadt, aki fölöslegesen avatkozott bele olyan dolgokba, amihez nem volt köze. Hozzátette, ez a helytelen viselkedés többé nem fog előfordulni.

35.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1947. február 10-i ülésének jegyzőkönyve

Jegyzőkönyv Szviridov tábornoknak Weems és Edgcumbe tábornokkal folytatott tanácskozásáról

1947. február 10.

Elnököl: Szviridov altábornagy

Jelen voltak a SZEB részéről: Levuskin vezérőrnagy, Kondratov vezérőrnagy, Beljanov vezérőrnagy.[1]

Az USA képviselete részéről: Weems dandártábornok, [John H.] Stokes ezredes, [Leonid] Gran százados.[2]

Anglia képviselete részéről: O. P. Edgcumbe vezérőrnagy, [J. H.] Simpson légierőparancsnok, [P. C.] Capron alezredes, [H. P.] Whitefoord alezredes.

Szviridov tábornok javasolja a tanácskozás megnyitását.
Weems és Edgcumbe tábornok egyetértését fejezi ki.

1. *Szviridov tábornok:* A tanácskozás *első napirendi pontját* Weems tábornok vetette fel, és az amerikai Vacuum Oil társaság raktárait érinti, amelyeket a szovjet csapatok elfoglaltak.

Közölnöm kell, hogy sajnálatomra nem tudtam elérni e kérdés kedvező megoldását. A csapatok elhelyezési körzetében nincs másik raktár, és nincs hol tartaniuk az üzemanyagot.

A megszálló csapatok parancsnoksága úgy véli, hogy morális joga van ideiglenesen használni ezeket a raktárakat, mivel azokat a magyar hatóságoktól lerombolt állapotban kapta meg, és sok erőt és pénzeszközt költött a helyreállításukra. A csapatok parancsnoksága ebből a kérdésből nem szeretne incidenst létrehozni, de ugyanakkor nehéz helyzetben van, mivel nincsenek más raktárhelyiségek.

A cég helyzetének kiderítésekor megállapították, hogy az el tud boldogulni ezek nélkül a raktárak nélkül.

[1] A brit változat Cserkaszov nevét is feltünteti.
[2] A brit változatban Slayden alezredes is szerepel.

Kérem Weems tábornokot, hasson a Vacuum Oil társaság igazgatóságára, hogy ne ragaszkodjon a raktárak sürgős felszabadításához, mivel a raktárakat vissza fogják adni neki. Semmi többet nem tudtam tenni.

Weems tábornok azt mondta, hogy a csapatok hosszú ideig foglalják el ezeket a raktárakat, ami a cégnek veszteséget okoz. „Egy listám van azokról a raktárakról, amelyeket a csapatok felhasználhatnának. Ezt a listát egy-két napon belül elküldöm Önnek."

Szviridov tábornok megköszöni Weems tábornoknak, és megígéri, hogy felhasználja a listát a megszálló csapatok parancsnokságával való beszélgetés alkalmával.

Ezzel az első kérdés megvitatása befejeződött.

2. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a tanácskozás *második napirendi pontját* Weems tábornok vetette fel, és a Magyarország és Ausztria közötti diplomáciai kapcsolatok helyreállítását érinti.

A magyar kormány kérésére engedélyt adtam a magyar Külügyminisztériumnak, hogy politikai képviselőket cseréljen Ausztriával. Levelem másolatát elküldtem Weems tábornoknak. Ha az ilyen döntés Weems tábornokot kielégíti, akkor a kérdést kimerítettnek tekintem.

Weems tábornok azt mondja, hogy őt magának a kérdés eldöntésének procedúrája nem elégíti ki. Arról van szó, hogy ennek az elvi kérdésnek az eldöntésekor az elnök nem konzultált velünk.

Szviridov tábornok azt mondta, hogy a SZEB tevékenységének gyakorlata során a hasonló kérdések eldöntése a SZEB-tanácskozáson való megvitatás nélkül történt. Így volt Magyarországnak Törökországgal, Olaszországgal, Franciaországgal[3] és másokkal való diplomáciai kapcsolata létesítésekor. Ez a kérdés soha nem volt nagy elvi kérdés, és az Ön részéről nem érkezett semmilyen ellenvetés a kialakult procedúra ellen. Igaz, minden engedélyadáskor tájékoztattam Önt.

A diplomáciai kapcsolatok létesítésére vonatkozó engedély megadása procedúrájának kérdését Weems tábornok úr először veti fel.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy a tárgyalás alatt álló kérdésben félreértés van.

Key tábornokkal még 1945 májusában felvetettük a kérdést, hogy adjunk engedélyt Magyarországnak diplomáciai kapcsolatok létesítésére Törökországgal. Nagyon kívánatos lenne, ha az elnök, mielőtt meghozza a döntést, hogy engedélyezi Magyarországnak más országokkal a diplomáciai kapcsolat létesítését, meghallgatná a véleményünket. Kívánatos, hogy ne szülessen [olyan] döntés a SZEB nevében, amelyet nem vitattunk meg az ülésünkön.[4]

[3] L. erre az 1946. június 19-i (Törökország) és az 1946. október 17-i (Olaszország) ülés jegyzőkönyvét. A Törökországgal való diplomáciai kapcsolatról 1946. november 8-án, az Olaszországgal való kapcsolat előkészítéséről 1946. május 24-én, Franciaországba követ kiküldéséről pedig március 14-én tárgyalt a Miniszertanács. (MOL XIX-A-83-a 148. sz. jegyzőkönyv 53., a 111. sz. jegyzőkönyv 49. és a 94. sz. jegyzőkönyv 44. napirendi pont.) E jegyzőkönyvekben utaltak a SZEB véleményének kikérésére is.

[4] Az orosz jegyzőkönyvből egy fontos rész kimaradt Edgcumbe vezérőrnagy megjegyzéséből. Ez magyarul így hangzik: „Szeretném megkérni a tábornokot, hogy amennyiben bármilyen utasítást ad ki, melynek kapcsán nem kérte ki a véleményünket, ne azt írja az utasításban, hogy a »SZEB nevében«, hanem úgy szövegezze meg az [utasítást]: »Én, a SZEB elnökhelyettese jóváhagyom.«" (Documents of the meetings, 295.)

Szviridov tábornok azt mondja, akkor lenne értelme felvetni ezt a kérdést, ha hibákat követtünk volna el. Az összes megelőző tanácskozásainkból levonva a következtetést nem látok hibákat, Önök egyetértettek tevékenységemmel.

Weems tábornok azt mondja, minket az adott kérdésnek nem az elvi, hanem az eljárási oldala érdekel. „Kérem, hogy a magyar kormány leveleit, amelyekben más országokkal való diplomáciai kapcsolatok létesítését kérte, másolatban küldjék el nekem."

Szviridov tábornok azt felelte, hogy a magyar kormány kérései másolatának Weems és Edgcumbe tábornok részére történő elküldése ellen nincs ellenvetése.

Magyarország más országokkal való diplomáciai kapcsolata létesítésének engedélyezése nem számított fontos kérdésnek, és ezért egyedül döntöttem, az Önök utólagos tájékoztatásával a tanácskozáson. Ez teljes egészében megfelel a SZEB működési szabályzatának.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy szeretné elégedettségét kifejezni Szviridov tábornok ígéretével kapcsolatban, hogy elküldi nekünk a magyar kormány kéréseinek másolatát. Ez lehetőséget ad a félreértések elkerülésére.

Ezzel a kérdés megvitatása véget ért.

3. *Szviridov tábornok:* A *harmadik napirendi pontot* Weems tábornok és Edgcumbe tábornok vetették fel, és a fasiszta irodalom elkobzását érinti.

A SZEB nem adott utasítást a *Ciano gróf naplója* című könyv[5] elkobzására. A könyv szerzője közismert fasiszta. Amikor megtudtuk, hogy ez a könyv megjelent az árusításban, Beljanov tábornok telefonált a budapesti rendőrség vezetőjének és megkérdezte, ki engedélyezte a fasiszta szerző könyvének kiadását. Ennek a kérdésnek az eredményeképpen a rendőrség felismerte, hogy hibát követett el, és parancsot adott a könyv nyomásának és árusításának megszüntetésére.

A fegyverszüneti egyezmény 16. paragrafusa alapján a SZEB-nek joga van a fasiszta tartalmú irodalom kiadásának megtiltására.

Ciano könyvében dicséri a fasiszta rendszert, az olasz és a német hadsereget stb. A SZEB bűnéül lehet felróni, hogy elkéstünk e könyv kiadásának megtiltásával. Ha holnap elkezdik kiadni Hitler, Göring vagy Ribbentrop könyveit, hogyan kell ehhez viszonyulnunk? A fegyverszüneti egyezményt teljesítendő a hasonló könyvek kiadását meg kell majd tiltanunk.

Weems tábornok azt mondja, pontosítani akar. Ha árusításra kerül Hitler, Göring vagy Mussolini könyve, akkor ő szívesen részt vesz azok fasiszta tartalmának megvitatásában. Ciano könyvében nem lát fasiszta ideológiát. Ezt a könyvet amerikai kiadó adja ki, kiadására amerikai pénzeszközöket fektettek be.

Szviridov tábornok azt mondta, hogy ezt a könyvet csak a mi engedélyünkkel lehet kiadni. Amíg ilyen engedély nincs, kiadni és árusítani ilyen könyvet tilos.

Weems tábornok egyetértését fejezi ki.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy egyetért a SZEB-nek az irodalom kiadása [felett gyakorolt] ellenőrzése kérdésének elvi felvetésével.

[5] Ciano naplója 1939-1945. Szerk.: Hugh Gibson. Budapest, Athenaeum [1946]. A kötetet angolról Bányász György fordította. Az 1999-es újrakiadás is az 1946-os fordítást vette alapul (Ármádia Kiadó, Budapest), de sem a szerkesztő megjegyzései, sem Summer Welles bevezetője nem szerepel benne.

Egyetért Ciano könyve kiadása ideiglenes megtiltásának procedúrájával, azzal hogy tanulmányozzák, és a fasiszta tartalom megállapítása után tiltsák meg kiadását és árusítását. Kéri, hogy halasszák el a kérdést a SZEB legközelebbi üléséig.

Szviridov tábornok azt mondta, hogy egyetért Edgcumbe tábornok véleményével.

Ciano könyve be van tiltva, a SZEB legközelebbi ülésén pedig eldöntjük, engedélyezzük-e ennek a könyvnek a kiadását és árusítását.

4. *Szviridov tábornok*: A *negyedik napirendi pontot* Weems és Edgcumbe tábornok vetette fel és a magyar hadsereg és rendőrség szervezetét érinti.

A magyar hadsereg szervezete nem változott meg, új egységeket nem hoztak létre, a hadsereg személyi állományának létszáma szinte változatlan. A hadseregben összesen 12 890 fő van, közülük sorkatona és szakaszvezető 11 100 fő, tiszt 1630 fő és tisztviselő 1790 fő. Csakúgy, mint korábban, a magyar hadseregnek két gyalogos hadosztálya van, 14 zászlóalj határőrség és 4 katonai körzetparancsnokság és a Honvédelmi Minisztérium. Íme a magyar hadsereg teljes összetétele.[6]

Weems tábornok azt mondja, hogy 1947. január 28-i levelében részletesebb adatok közlését kérte. „Szeretném, ha ezen levelemet elküldenék a magyar honvédelmi miniszternek, hogy válaszoljon az én négy kérdésemre, amelyet ebben a levélben felvetettem."

Szviridov tábornok azt mondja, hogy a közölt adatokat a magyar honvédelmi minisztertől kapta válaszul Weems tábornok levelére.

A belügyminisztertől még nem kaptam választ, amint megkapom, haladéktalanul közlöm Önnel. Tudom, hogy a magyar rendőrség létszámát csaknem a felére csökkentették. A magyar kormány kénytelen volt csökkenteni a rendőrséget, hogy csökkentse a kiadásokat.

5. *Szviridov tábornok* azt mondta, hogy az *ötödik napirendi pontot* Edgcumbe tábornok vetette fel, és arra vonatkozik, hogy [milyen] tervei vannak a magyar kormánynak a repülőterek használatára a békekötés után. Erre a kérdésre Edgcumbe tábornoknak írásban válaszoltam. Megkérdeztem a magyar kormányt, amelynek megbízásából Gerő közlekedésügyi miniszter azt válaszolta, hogy a magyar kormány még nem határozott a repülőterek használatáról, és jelenleg nem tulajdonítanak neki jelentőséget, mivel sokkal fontosabb kérdésekkel vannak elfoglalva.[7]

[6] Az amerikai változat szerint a hadsereg teljes létszáma 12 898 fő. Ebből közkatonák, őrmesterek: 11 000; polgári alkalmazottak: 1790 fő; tisztek: 1630 fő.

[7] Almásy tábornok már 1946. szeptember 5-én levéllel fordult a SZEB-hez a repülőterek tulajdonjogi kérdésének és átadásának rendezése tárgyában. Almásy a SZEB állásfoglalását kérte a közlekedésügyi miniszter átiratával kapcsolatban, amelyben utóbbi azt kérte, hogy a polgári légiforgalom számára alkalmas katonai repülőtereket kizárólagos intézkedési joggal adja át a közlekedési tárca hatáskörébe. Mivel a fegyverszüneti egyezmény értelmében Magyarország köteles volt összes repülőterét a szövetséges hadsereg rendelkezésére bocsátani, Almásy tábornok azt szerette volna megtudni, hogy a SZEB-nek van-e észrevétele az ellen, hogy a katonai repereket a polgári légiforgalom céljaira a Közlekedésügyi Minisztériumnak átadják. A közlekedésügyi miniszter átiratában arra hivatkozott, hogy a repülőtereket a Vörös Hadsereg alakulatai a kiürítés alkalmával a Közlekedésügyi Minisztérium légiközlekedési főosztályának jegyzőkönyvileg átadták, ebből kifolyólag a repterek tulajdonjogi és kezelési szempontból is a Közlekedésügyi Minisztériumhoz tartoznak. (MOL XIX-A-1-j 94. d. VIII-38-6347-1947.) A SZEB állásfoglalását nem ismerjük.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy érdekli a repülőterek száma, amelyeket a békekötés után a magyar kormánynak át fognak adni.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy ebben az ügyben nincsen információja.

Edgcumbe tábornok azt mondta, hogy a magyar hatóságok saját rendelkezésükre szerették volna megkapni a Vecsés körzetében lévő repülőteret.[8] „Szeretném, ha az elnök tisztázná ezt a kérdést és, tájékoztatna engem."

Szviridov tábornok egyetértését fejezte ki.

6. *Szviridov tábornok:* A *hatodik kérdés [napirendi pont]* Edgcumbe tábornok tájékoztatója a Magyarországon elhunyt angol pilóták temetőjének megnyitásáról Budapesten.

Edgcumbe tábornok tájékoztat [arról], hogy az angol kormány döntése alapján Budapesten temetőt nyitnak az angol hadsereg Magyarországon elhunyt katonáinak. Ebből a célból a magyar kormány rendelkezésre bocsátott egy földterületet.[9] A temető megnyitásának időpontjáról utólag tájékoztat.[10]

7. *Szviridov tábornok* azt mondta, hogy a *hetedik kérdést [napirendi pontot]* Weems tábornok és Edgcumbe tábornok vetette fel, és a magyarországi beutazási engedélyeket érinti.

Azok a személyek, akik számára Weems tábornok és Edgcumbe tábornok a magyarországi beutazási engedélyt kérték, az engedélyt megkapták.

Edgcumbe tábornok azt mondja, utasítása van kormányától, hogy vesse fel a SZEB ülésén a magyarországi beutazási engedélyek kiadásának kérdését az üzleti körök számára. Nem ért egyet a magyarországi beutazási engedélyek kiadásának meglévő rendjével, amikor az üzleti körök egyik vagy másik képviselőjének beutazásánál megkérdezik a magyar kormány véleményét. Úgy véli, hogy a magyar kormány véleménye nem kötelező.[11] Az utóbbi három hónapban az üzleti körök 18 képviselőjétől tagadták meg a beutazási engedélyt Magyarországra. Kormánya úgy véli, hogy ezzel az elutasítással jelentős kárt okoztak az angol cégeknek. Felhívja a figyelmet a Magyarország és Anglia közötti kereskedelmi megállapodásra, amelyben szerepel, hogy mindkét fél elő fogja segíteni a kereskedelmi ügyletek fejlődését, ugyanakkor az üzleti körök több képviselője beutazásának megtiltása sérti az angol és magyar cégek érdekeit.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy a magyarországi beutazási engedélyek megtagadásának a száma az utolsó három hónapban sokkal kevesebb lett, mint előtte volt. Ez már nagy eredmény.

Azok a személyek, akik a megkötött kereskedelmi egyezmények teljesítése végett érkeznek Magyarországra, általában mindig megkapják az engedélyt. Kéri Edgcumbe tábornok urat, hogy leveleiben külön nevezze meg azokat személyeket, akik kereskedelmi egyezmény teljesítése ügyében utaznak Magyarországra. Az üzleti körök több képviselője csak azért utazik Magyarországra, hogy kereskedelmi kapcsolatot létesítsen a helyi cégekkel. Tisztázzuk a magyar cégekkel, amelyekhez ezek vagy azok a képviselők utaznak, mennyire szükséges és hasznos az ilyen képviselők utazása. És gyakran kapunk elutasító válaszokat.

Vannak olyan esetek, amikor a magyar cégek a kereskedelmi minisztériumon keresztül kérik a magyarországi beutazási engedélyt a külföldi cégek képviselőinek. Ezekben az esetekben az engedélyt megadják.

Az utóbbi időben sok Magyarországra utazni szándékozó jelent meg azzal a céllal, hogy segítséget nyújt a lakosságnak, de reális segítséget nem nyújtanak. Ezek egyszerűen szeretnek utazgatni.

Edgcumbe tábornok azt mondja: „Kormányom Angliából megfontoltan küldi az üzleti körök képviselőit. A magyarok, amikor megtagadják a külföldi cégek valamelyik képviselőjének a fogadását, úgy vélem, nem ismerik ügyeik valós helyzetét."

Szviridov tábornok azt mondta, hogy a magyarországi beutazási engedélyek ügyében a magyar kormány nem diktál nekünk, hanem csak megadja a véleményét [arról], hogy célszerű-e kapcsolatot létesíteni ezzel vagy azzal a külföldi céggel. A magyarok válasza után a kérdés világossá válik. Edgcumbe tábornok listáját azokról a személyekről, akiknek megtagadták a magyarországi beutazását, „még egyszer igyekszem felülvizsgálni".

8. *Szviridov tábornok* azt mondja, kérdése van Weems tábornok úrhoz.

A magyar kormány megkérdezett, hogy mikor kezdődik a svábok kitelepítésének következő szakasza. A svábok földjét már kiosztották a magyar parasztok között, akik megérkeztek a sváb földekre, a svábok pedig még nem utaztak el. Mit válaszoljak a magyar kormány kérdésére?

Kérem Weems tábornok urat, hogy kérdezze meg a németországi amerikai hatóságokat, mikor gondolják a kitelepítés folytatását megkezdeni.

Weems tábornok azt felelte, hogy a jelen kérdésben nincs információja, de minden szükséges intézkedést megtesz, hogy megkapja [a tájékoztatást] a németországi amerikai katonai hatóságoktól.

Ezzel a kérdés megvitatása véget ért.

[8] A Ferihegyi repülőtér 1950-ben nyílt meg. A Malév 1954. november 25-én vette át a Maszovlet helyett a légiközlekedés irányítását.

[9] Edgcumbe tábornok 1946. szeptember 6-án Nagy Ferenc miniszterelnökhöz címzett levelében azt írta, hogy Budapestre érkezett egy brit sírnyilvántartó egység, amelynek az a feladata, hogy a magyarországi harcokban megölt brit katonák holttesteit felkutassa, és Budapesten megfelelő temetőbe vigye át. Mivel a magyar kormány az Egyesült Államok missziójának már biztosított területet katonai temető céljára, Edgcumbe tábornok kérte, hogy a brit misszióval hasonlóképpen járjanak el. A magyar kormány a korábbi tulajdonosnak csereingatlant felajánlva Solymáron biztosított erre területet, s a brit misszió kérésére az ajándékozási szerződést az Imperial War Graves Commission (Birodalmi Katonai Sírbizottság) nevére állították ki. Edgcumbe tábornok a magyar kormány intézkedéséért 1946. október 22-i levelében mondott köszönetet. (MOL XIX-A-1-j 52. d. VIII-10.567-1946.) Ugyanakkor a temető létesítésének költségei a brit kormányt terhelték.

[10] A temető megnyitására 1947. május 2-án került sor. Felavatták a solymári angol katonai temetőt. *Magyar Nemzet*, 1947. május 3.

[11] Az angol változatban ez a következőképpen szerepelt: „[...] meg szeretném ismételni kormányom álláspontját: [őfelsége kormánya] szerint a magyar kormány nincs abban a helyzetben minden esetben, hogy tanácsot adjon, vajon a[z adott] brit üzletember jöhet-e Magyarországra."

9. *Edgcumbe tábornok* azt mondta, hogy a SZEB 1946. november 10-i ülésén[12] megtárgyalták a magyarországi angol tulajdon kérdését. Szviridov tábornok megígérte, hogy a magyarországi német javakat kijelölő szovjet bizottság, amikor ennél vagy annál a cégnél angol érdekeltséget fedez fel, ezt Szviridov tábornok tudomására hozza, az utóbbi pedig [közli vele]. Szeretne adatokat kapni, hogyan áll az ügye a magyarországi Központi Gáz- és Villamossági Rt. és a Kender- Juta- és Textil Rt.-nek, amelyben angol érdekeltségek vannak.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy e kérdés eldöntése a magyarok hibájából húzódik el, akik késlekednek a dokumentumok rendelkezésre bocsátásával.[13]

Edgcumbe tábornok kijelentette, hogy a gumiipar Magyarországon majdnem 97%-ban angol és részben ausztriai tulajdon. Vannak adatok, hogy az ausztriai részt átadták a Szovjetuniónak. Kéri Szviridov tábornokot, ellenőrizze az erre vonatkozó adatok helyességét, és tájékoztassa őt.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy ellenőrzi, és akkor tájékoztatja Edgcumbe tábornokot.

Edgcumbe tábornok kéri Szviridov tábornokot, tájékoztassa arról, milyen állapotban vannak a magyar érdekek a petrozsényi szénbányákban.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy nem rendelkezik részletes információkkal, de tudja hogy a magyarok a saját részüket a petrozsényi részvényekből eladták a Szovjetuniónak.[14] Magyarország miniszterelnökségi államtitkárától kapott egy levelet, amelyben arra mutat rá, hogy az angol részvények részét Petrozsényben meg fogják őrizni. Ennek a levélnek a másolatát elküldtem Edgcumbe és Weems tábornokoknak.

[12] A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. november 12-i üléséről van szó.

[13] Az üggyel kapcsolatban a Jóvátételi Hivatal elnökhelyettese, Szentpétery György arról tájékoztatta a miniszterelnököt, hogy a Henf-, Jute- und Textilit Industrie A. G. magyarországi fióktelepe vagyona 55%-ának visszaigénylésére a Jóvátételi Hivatal nemzetközi főosztályának nem áll módjában a visszaigénylési eljárást lefolytatni, mivel az Osztrák Érdekvédelmi Megbízott által benyújtott okmányok annak megindítására nem elegendők. Az átadás a budapesti cégbíróságon lévő, 1943. május 17-i bécsi közgyűlési jegyzőkönyv alapján történt, mely szerint a részvénytársaság vagyonának 55%-a olyan részvénytulajdonosok kezében volt, melyek a magyarországi SZEB megítélése szerint németnek számítanak. Ezt követően a Jóvátételi Hivatal a Kender-, Juta- és Textil Rt. magyarországi fióktelepe átadásának ügyét a pénzügyminiszter útján a minisztertanács elé terjesztette, amely 1946. december 30-án döntött az ügyben.

A feljegyzés szerint a SZEB szovjet részének gazdasági osztálya döntéseiben állandóan keresztülviszi azon álláspontját, hogy Ausztria német megszállása alatt történt részvényvásárlások érvénytelenségének és az ilyen jogügyletek semmis voltának igazolására csak az ausztriai SZEB által kiállított igazolást fogadja el. (MOL XIX-A-1-j. 94. d. VIII-885/1947.)

[14] Erőss János közellátásügyi miniszter a Jóvátételi Hivataltól kapott információra hivatkozva a Minisztertanács 1946. december 20-i ülésén jelentette be, hogy a petrozsényi ügyben megérkezett a szovjet delegáció, amelynek vezetését Sabalin őrnagy vette át. (MOL XIX-A-83-a 16. d. 156. jkv.) A pénzügyminiszter a petrozsényi szénbányák ügyében folytatott tárgyalások eredményeiről a Minisztertanács 1947. január 10-i ülésén számolt be. (MOL XIX-A-83-a 16. d. 158. jkv.) A Magyar Nemzet 1947. február 6-án adott hírt arról, hogy létrejött a végleges megállapodás a szovjet kormánnyal a petrozsényi bányarészvények átadására. A megállapodás értelmében a szovjet kormány 12 millió dollárt írt jóvá a magyar jóvátételből Petrozsény fejében. A cikk szerint 1946-ban ebből 4,5 millió dollár jóváírása már megtörtént. (A Gazdasági Főtanács fontos intézkedései: *Magyar Nemzet*, 1947. február 6.)

Weems tábornok kéri Szviridov tábornokot, követeljen a magyar kormánytól részletesebb magyarázatot arra vonatkozóan, hogy milyen módon szándékozik megvédeni az angol és amerikai érdekeket Magyarország gazdaságában és többek között Petrozsényban.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy ebben az ügyben még egyszer kérdést intéz a magyar kormányhoz, és amint a választ megkapta, tájékoztatja Weems és Edgcumbe tábornokot.

Ezzel a tanácskozás véget ért.

A tanácskozáson a beszélgetés orosz és angol nyelven folyt.
Angolról oroszra Cserkaszov mérnök-alezredes elvtárs fordított.

Titkár:
Rutkovszkij őrnagy

1947. február 10.

AVP RF f. 453. op. 3a. papka 34a. gy. 34.
Géppel írt tisztázat. A dokumentumon Rutkovszkij saját kezű aláírása szerepel.

36.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1947. március 4-i ülésének jegyzőkönyve

Jegyzőkönyv Szviridov tábornoknak Weems és Edgcumbe tábornokkal folytatott tanácskozásáról

1947. március 4.

Elnököl: Szviridov altábornagy

Jelen voltak a magyarországi SZEB részéről: Kondratov vezérőrnagy, Beljanov vezérőrnagy.[1]

Az amerikaiak részéről: Weems dandártábornok, [John H.] Stokes ezredes, [William M.] Slayden alezredes, [Allan J.] Hackner százados.

Az angolok részéről: O. P. Edgcumbe vezérőrnagy, [J. H.] Simpson légierő-parancsnok, [P. C.] Capron alezredes, [H. P.] Whitefoord alezredes, [H. M.] Curteis ezredes, [C. F.] Figures kapitány.

Szviridov tábornok javasolja a tanácskozás megnyitását.
Weems és Edgcumbe tábornok egyetértését fejezi ki.

1. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy az *első napirendi pontot* Weems és Edgcumbe tábornok vetette fel, és [azt a kérdést] érinti, hogy adjanak ki az amerikai és angol képviselet munkatársainak állandó engedélyt a Magyarország területén történő utazáshoz.

Amikor a jelen ügyben beszélgetést folytattam a szovjet megszálló csapatok parancsnokságával, az utóbbi javasolta a SZEB működési szabályzata 6. pontjának betartását, vagyis hogy a SZEB amerikai és angol képviselete tisztjeinek minden Magyarországon történő utazása alkalmával közöljék telefonon a SZEB vezérkari főnökével, ki és hová utazik. Állandó írásos engedélyeket, amit a működési szabályzat nem ismer, nem fogunk kiadni.

A Sopronba, Győrbe, Szombathelyre és körzetükbe történő utazáskor az ellenőrző pontokon való feltartóztatás elkerülése érdekében be kell menni a helyi katonai

[1] A brit változatban Cserkaszov neve is szerepel.

parancsnokságra, és a Vörös Hadseregnek a katonai parancsnok által kijelölt tisztje kíséretében utazni.

Weems és Edgcumbe tábornok megköszöni [a választ].

Ezzel az első kérdés megvitatása véget ért.

2. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *második napirendi pontot* Weems tábornok vetette fel és a Maort olajipari cég munkájának ellenőrzését érinti.

A szovjet megszálló csapatok a Maort cég ellenőrzését megszüntették.[2] A magyar kormány azért állapított meg felügyeletet a cég felett, hogy ne engedje az olajkitermelés csökkentését, mivel a Maortnak szándékában áll 40%-kal csökkenteni [a kitermelést]. Ez a magyar kormány és a Maort cég belső ügye.

Weems tábornok azt mondja, úgy véli, hogy a magyar ellenőrzés egy amerikai vállalat felett ellentmond a fegyverszüneti egyezménynek, de mivel még nem kapott kormányától utasítást ebben az ügyben, ennek további megvitatását a mai ülésen célszerűtlennek tartja.

3. *Szviridov tábornok*: A *harmadik kérdést [napirendi pontot]* Weems tábornok vetette fel, és az amerikai érdekek magyar kormány általi megvédését érinti a magyar gazdaságban és többek között a petrozsényi cégben.

Az első kérésünkre a miniszterelnökség politikai államtitkára, Balogh [István] közölte, hogy a magyar kormány megteszi a szükséges intézkedéseket az amerikai és angol érdekek megvédésére a magyar gazdaságban.

A miniszterelnöknek címzett második kérésben rámutattam arra, hogy dr. Balogh István államtitkár válasza nem elégíti ki Weems és Edgcumbe tábornokokat, és kértem, részletesen tájékoztasson, hogy a magyar kormány milyen módon szándékozik megvédeni az amerikai és angol érdekeket a magyar gazdaságban. Erre a levélre még nem érkezett válasz. Néhány nappal ezelőtt elküldtem a miniszterelnökhöz egy tisztemet, hogy megtudjam, mi történt a második megkeresésünk ügyében. A miniszterelnök főtanácsosa, dr. Kuthy[3] tisztünknek azt válaszolta, hogy 217. sz. levelünket megkapták, és készül rá a válasz. Szóban biztosított [arról], hogy az angolok és amerikaiak érdekei a magyar gazdaságban nem szenvednek kárt.

Amint megkapjuk a választ a miniszterelnökségtől, haladéktalanul át fogjuk küldeni Weems és Edgcumbe tábornokoknak.

Weems és Edgcumbe tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak a tájékoztatást.

4. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *negyedik napirendi pontot* Weems tábornok vetette fel, és a Vacuum Oil társaság szovjet hadsereg által [elfoglalt] raktárainak felszabadítását érinti Székesfehérvárott, Debrecenben és Pápán.

[2] Az Iparügyi Minisztérium 1945 júliusában formailag ugyan átvette a Maort üzemek felügyeletét a szovjet hadseregtől, de a katonai irányítás valójában nem szűnt meg. A Pénzügyminiszter a Minisztertanács 1946. december 30-i ülésén tájékoztatta a testület tagjait arról, hogy Szviridov altábornagy közölte a miniszterelnökkel: hajlandó a Maort ellenőrzését megszüntetni, ha a magyar kormány átvenné az ellenőrzést. (MOL XIX-A-83-a 157. 16. d. 157. jegyzőkönyv.)

[3] Az amerikai változatban dr. Kucsi szerepel.

Információm van arról, hogy Debrecenben a szovjet csapatok a Vacuum Oil cég raktárait már felszabadítják, és az átadást március 7-re teljes egészében befejezik.

Székesfehérváron csapataink másik raktárakat keresnek, amelyek használhatók az üzemanyag [tárolásához]. Ebben a megyében még két megfelelő raktár van, de azokat helyre kell hozni és közlekedési utakat kell építeni. Amint a raktárak helyrehozatala befejeződik és megépülnek a közlekedési utak, a Vacuum Oil társaság raktárait fel fogják szabadítani.

Rosszabbul áll az ügy a pápai raktár felszabadításával. A csapatok ebben a körzetben semmi megfelelőt nem találtak. A szovjet csapatok parancsnoksága elnézést kér, de ott ideiglenesen meg kell tartani a raktárakat.

A továbbiakban Szviridov tábornok azt mondja, attól, hogy a raktárakat a szovjet csapatok használják, a Vacuum Oil társaság nem szenved kárt, mert az általa megállapított bérleti díjat a magyar kormány kifizeti.

Weems tábornok azt mondta, hogy szeretne a SZEB elnökhelyettesétől megerősítést kapni, hogy a magyar kormány jelenleg kifizeti a társaságnak a bérleti díjat a raktárakért, és hogy a Magyarországgal kötött békeszerződés életbelépése után a bérleti díjat a megszálló szovjet csapatok parancsnoksága fogja fizetni.[4]

Szviridov tábornok azt felelte, hogy a fegyverszüneti egyezmény 11. cikkelye értelmében a magyar kormány köteles kifizetni a bérleti díjat a raktárak használatáért, mivel az a megszálló csapatok eltartásához tartozik. Ami a bérleti díjnak a megszálló csapatok által történő fizetését illeti a békeszerződés életbelépése után, ebben az ügyen a megszálló csapatok parancsnoksága még nem döntött. Szviridov tábornok megígérte, hogy megkérdezi erről a parancsnokságot, és amint választ kapott, tájékoztatja Weems tábornokot.

Weems tábornok megköszöni [a választ].

5. *Szviridov tábornok*: Az *ötödik kérdést [napirendi pontot]* Edgcumbe tábornok vetette fel és a repülőtereknek, többek között a vecsési repülőtérnek a magyar kormány általi használatát érinti a békeszerződés ratifikálása után.

A vecsési repülőteret a magyar állam átadta a Maszovletnek. Repülésre jelenleg alkalmatlan, és rendbe kell hozni.

A többi repülőteret illetően a magyar kormánynak határozott válasza van, hogy használatukat illetően semmiféle tervei nincsenek, és a tervezés kérdéseivel a békeszerződés életbelépése után fog foglalkozni.

Edgcumbe tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak a tájékoztatást és egyidejűleg kijelenti, hogy szeretné tisztázni, milyen módon történnek majd a repülések a békeszerződés életbelépése után, vagyis létrehozzák-e a feltételeket a biztonságos repüléshez. A továbbiakban azt mondja, hogy kormánya Magyarországra szeretne küldeni három angol képviselőt a repülés biztonsági problémájának tanulmányozására a béke körülményei között, és hogy erről levelet küldött Szviridov tábornoknak. Kéri Szviridov tábornokot, tanulmányozza ezt a levelet és adjon választ.

Szviridov tábornok azt feleli, amint megismerkedik a levéllel, és áttanulmányozza, válaszolni fog.

6. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *következő kérdést* az összeesküvésről Edgcumbe tábornok vetette fel. Azt szeretné tudni, mik a legutolsó információk a magyarországi összeesküvést illetően. Én, mondja Szviridov tábornok, nem tudok többet, mint ami a sajtóban van.

Új, különleges adatokkal az összesküvésről a SZEB nem rendelkezik. Ismeretes, hogy az összeesküvők első csoportja felett a per már elkezdődött.[5]

Lehet, hogy Edgcumbe tábornok pontosítja, milyen kérdésekben szeretne tájékoztatást kapni. Számomra általában minden világos, és semmi újdonság nincs.

Edgcumbe tábornok azt mondta, hogy amikor ezt a kérdést napirendre tűzte, feltételezte, hogy Szviridov tábornok beszélt a miniszterelnökkel, aki tájékoztatta az összeesküvéssel kapcsolatos minden kérdésről.

A továbbiakban azt mondja, hogy érdekli Kovács Béla ügye, akit kezdetben azzal vádoltak, hogy az összeesküvés résztvevője, azután pedig a szovjet csapatok parancsnoksága letartóztatta, de nem az összeesküvésben való részvételért, hanem a Szovjetunió ellen való kémkedésért.[6]

Szviridov tábornok azt felelte, hogy Kovács Béla letartóztatása ügyében a szovjet csapatok parancsnoksága kommünikét adott ki az újságokban.[7] A kommünikében világosan rámutattak a letartóztatás okára.

Azt a vádat, amelyet Kovács Béla mint összeesküvő ellen felhoztak, nem szüntették meg, habár a szovjet csapatok elleni kémkedésért tartóztatták le.

Az összeesküvők ügyében folyó bírósági eljárás során az elítéltek gyakran emlegetik Kovács Bélát mint az összeesküvés résztvevőjét.

Weems tábornok megkérdezi, hogy Kovács Bélát a megszálló szovjet csapatok parancsnokságának bírósága ítéli-e el, vagy átadják a magyar hatóságoknak, és nyílt vagy zárt tárgyaláson fognak-e ítélkezni.

[4] Weems kérdése az amerikai változat szerint két részből állt. A második részben Weems megerősítést várt azzal kapcsolatban, hogy a fentnevezett raktárépületeket visszaadják-e eredeti tulajdonosaiknak. Szviridov kijelentette, hogy a debreceni épületet március 7-én adják vissza. Székesfehérváron már megtalálták az új épületet, de azt még rendbe kell hozni, így az addig használt épület visszaadása még várat magára. Pápán pedig még nem találtak megfelelő alternatívát. (Documents of the meetings, 318.)

[5] Az ún. köztársaságellenes összeesküvés persorozat első pere – Donáth György és 12 társának ügye – 1947. február 27-én kezdődött.

[6] Kovács Bélát a szovjet hatóságok 1947. február 25-én este tartóztatták le. A Kovács Béla elleni vádakról és lefogásának körülményeiről részletesebben l. Palasik Mária: Kovács Béla 1908–1959. Occidental Press–Ezerkilencszáznegyvenöt Alapítvány–Századvég Kiadó, Budapest, 2002. 49–67.

[7] Kovács Béla letartóztatásának okairól az 1947. február 26-i lapokban az alábbi közlemény jelent meg: „A magyarországi szovjet megszálló hadsereg főparancsnoksága a Magyar Távirati Irodát a következők közlésére kérte fel: »A szovjet megszálló hatóságok 1947. február 25-én Budapesten földalatti szovjetellenes fegyveres terrorista csoportok alakításában és a szovjet hadsereg ellen irányuló kémkedés szervezésében való aktív részvétel miatt letartóztatta Kovács Bélát, a Független Kisgazdapárt volt főtitkárát. Kovács Béla tevékenyen vett részt oly földalatti szovjetellenes fegyveres csoportok megalakításában, amelyeknek tagjai terrorcselekményeket, gyilkosságokat követtek el Magyarország területén a szovjet hadsereg tagjai ellen.«" (Kovács Bélát letartóztatták a megszálló szovjet hatóságok. *Népszava*, 1946. február 26.)

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy Kovács Béla ügyében a vizsgálat még folytatódik, és jelen pillanatban nagyon nehéz bármi határozottat mondani.

Azokban a bűnökben, amelyekkel Kovács Bélát vádolják, szovjet bíróságnak kell ítélni. Nyílt vagy zárt tárgyalás lesz-e, azt még nem döntötték el.[8]

7. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *hetedik napirendi pontot* Edgcumbe tábornok javasolta, és azt az ENSZ elpusztított területek albizottsága számára összeállítandó jelentést érinti, amelyet a magyar kormány Edgcumbe tábornok kérésére készít.

„Ennek a kérdésnek a tisztázására elküldtem a miniszterelnökségre egy tisztemet. A miniszterelnök tanácsadója, Brencsi János a tisztnek kijelentette, hogy a jelentés összeállítása nagy munka, és sok időt igényel. Ennek a munkának a befejezésére még legalább egy hétre van szükség."

Edgcumbe tábornok megköszönte Szviridov tábornoknak a tájékoztatást.

8. *Szviridov tábornok:* „A múltkori tanácskozáson megvitattuk *Ciano gróf naplója* című könyv ügyét. Edgcumbe tábornok javaslatára elhatároztuk, hogy a kérdést átvisszük a következő tanácskozásra és feltételeztük, hogy erre az ülésre Önök, tábornok urak, megismerkednek a tartalmával. Most fogjuk megvitatni ezt a kérdést, vagy átvisszük a következő ülésre?"

Weems tábornok egyetértését fejezte ki, hogy a kérdést az adott ülésen tárgyalják meg.

Edgcumbe tábornok kijelentette, hogy ennek a könyvnek a tartalmát nem ismeri, ezért a tartalmát megvitatni nem tudja. Nemcsak hogy nem olvasta a könyvet, de nem is látta. A továbbiakban Edgcumbe azt mondja, hogy mivel a közeljövőben életbe lép a békeszerződés, és a SZEB beszünteti tevékenységét, a *Ciano gróf naplója* című könyv kérdését nyitva hagyhatják. Mindebből látható, hogy a könyv semmilyen történeti értéket nem képvisel, és aligha lesz, aki olvassa. A könyv címe nem tetszik neki.

Weems tábornok azt mondta, hogy a SZEB múltkori ülése után kereste a könyvet egy sor üzletben, ahol azt felelték neki, hogy a *Ciano gróf naplója* című könyvet kivonták a nyomdából és az árusításból.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság követelésére a magyar rendőrség kivonta ezt a könyvet a nyomdából, és megtiltotta árusítását. Ennek a könyvnek a betiltására azon az alapon került sor, hogy kiadására és árusítására a SZEB nem adott engedélyt.

[8] Weems tábornok az ülést követően, 1947. március 5-én levéllel fordult Szviridov altábornagyhoz, amelyben kifejtette kormányának az üggyel kapcsolatos álláspontját, valamint javaslatot tett egy, a brit és az amerikai képviselet tagjait is magában foglaló bizottság létrehozására, amely a magyar miniszterelnökkel, a belügyminiszterrel, a honvédelmi miniszterrel és a nemzetgyűlés elnökével együttműködve megvizsgálna az ún. összeesküvési ügyet, és javaslatokat tenne a kormánynak. (711.9 ACC, Record Group 84, Budapest Legation File, NACP.) Weems lényegében ugyanezt ismételte meg 1947. március 17-i levelében. Ezt a levélváltást l. Újabb amerikai–szovjet jegyzékváltás a magyarországi összeesküvés ügyében. *Szabad Nép*, 1947. március 20.

Weems tábornok azt mondja, hogy ezt a könyvet Magyarországra érkezése előtt olvasta. Kiadják Angliában, Csehszlovákiában, Hollandiában, Dániában, Lengyelországban, Svájcban és más országokban.

Az USA kormánya nem ért egyet ennek a könyvnek a tartalmával, de úgy véli, hogy a sajtószabadság elvének és a békeszerződés 2. cikkelye alapján ennek a könyvnek a kiadását és árusítását nem kell megtiltani, mivel történelmi tényeket világít meg, a lakosság széles rétegeinek joga van és meg kell ismerkednie vele mint történelmi dokumentummal.

A továbbiakban Weems tábornok kijelentette, hogy Szviridov és Edgcumbe tábornokoknak levelet fog írni, amelyben kifejti az USA kormányának álláspontját és a sajátját, és miután Szviridov tábornok és Edgcumbe tábornok tanulmányozták a levelet, újra kéri, hogy tárgyalják meg a kérdést a SZEB következő ülésén.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy Weems tábornoknak a békeszerződésre való hivatkozása még korai, mivel a békeszerződés még nem lépett életbe, és amikor majd életbe lép, akkor lehet beszélni róla. Nincs ellene, hogy Weems tábornok levelet írjon neki és Szviridov tábornoknak, amelyben kifejti az USA kormányának álláspontját a Ciano-könyvről.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy a közönség széles köre számára kiadni egy könyvet, amelynek a szerzője fasiszta, azt jelenti, hogy tekintélyt és népszerűséget teremtünk a fasiszta szerzőnek. Ez csak a reakciónak és a fasisztabarát elemeknek használ. Maga Weems tábornok sem tagadja, hogy kormánya nem ért egyet a könyv tartalmával. Erre a könyvre a lakosság munkás-, paraszt- és demokratikus érzelmű rétegének nincs szüksége. Tartalmát tekintve a könyv üres, történeti érdekességet és értéket nem képvisel. Ha meg kell tartani a történelem számára, akkor erre meg lehet őrizni egy-két példányt a Nemzeti Múzeum könyvtárában.

A továbbiakban Szviridov tábornok azt mondja, hogy két javaslat van: az egyik Weems tábornoké – vitassuk meg a *Ciano gróf naplója* című könyv ügyét a következő ülésen a konkrét írásos anyag alapján, amelynek bemutatását nekem és Edgcumbe tábornoknak megígérte, a második javaslat pedig Edgcumbe tábornoké – a kérdést hagyjuk nyitva és a továbbiakban ne tárgyaljuk. Én Edgcumbe tábornok javaslatát támogatom. Elhatározva: a kérdés nyitva marad addig, amíg megkapjuk Weems tábornok levelét.[9]

Ezzel a Ciano-könyv kérdésének vitája véget ért.

9. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy levelet írt Weems tábornoknak, amelyben kifejtette a magyar hatóságok véleményét a svábok Magyarországról történő kitelepítésének megújítása ügyében és arról a konferenciáról, amelyet a berlini amerikai katonai hatóságok akarnak összehívni a magyar hatóságokkal együtt ez év márciusában. A magyar hatóságok számára és számomra sem világos, miért van szükség erre a konferenciára, és milyen kérdéseket fognak ott megvitatni.

[9] Az utolsó mondat helyett a szövegben eredetileg a következő szerepelt: „Következésképpen, a többség amellett van, hogy »Ciano gróf naplója« könyvének ügyét többet ne vitassuk."

A svábok kitelepítését illetően egy sor határozat van: a potsdami konferenciáé, az Ellenőrző Tanácsé, a berlini koordinációs bizottságé, végül a magyar kormány képviselői és az németországi amerikai katonai hatóságok közötti 1946. augusztus 22-i megállapodás. Ezért érthetetlen, hogy miért kell még egy konferencia. A magyar kormány és a közvélemény a svábok kitelepítésének megkezdését várja, nem a konferenciát. Ha a konferencia a szerelvények, a birodalmi márka, az élelmiszer mennyiségének megállapítását kívánja, úgy ezt már megtették és rögzítették az 1946. augusztus 22-i jegyzőkönyvben. A konferencia a helyzetet nem tudja megváltoztatni. A magyarok nem tudják, hogy miért hívják össze, és kérik céljainak pontosítását.

Weems tábornok azt válaszolta, hogy az ez év február 17-i levélben pontosan és részletesen kifejtette a németországi amerikai katonai hatóságok véleményét az amerikai katonai hatóságok és a magyar kormány képviselőinek Berlinben javasolt konferenciája céljairól. Az amerikai hatóságok humánus módon akarják fogadni a svábokat, és ezekről a feltételekről akarnak megállapodni a konferencián.[10]

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy a Weems tábornok által a leveléből idézett részletekből nem látja okát egy ilyen konferencia összehívásának. A svábok kitelepítéséről határozatot hoztak a három állam vezetőinek közös potsdami konferenciáján, és csak ők vizsgálhatják felül döntéseiket, de semmi esetre sem a németországi amerikai katonai hatóságok és magyar kormány képviselői közötti konferencia.

Weems tábornok azt felelte, nincs abban a helyzetben, hogy válaszoljon [arra], a javasolt konferencia elfogadhat-e valamilyen határozatot vagy nem. A németországi amerikai katonai hatóságok azt akarják, hogy a magyar kormány képviselői utazzanak Berlinbe, hogy folytassák a svábok humánus kitelepítése ügyében a vitát, mivel jelenleg a helyzet Németország amerikai megszállási övezetében az 1946. novemberivel összehasonlítva sokat rosszabbodott. Amint a németországi amerikai katonai hatóságok közlik vele a konferencia pontosított kérdéseit, azok tartalmát haladéktalanul Szviridov tábornok tudomására hozza.

[10] A belügyminiszter 1947. március 20-án tájékoztatta a Minisztertanácsot a magyarországi németség kitelepítésének állásáról. Elmondása szerint a németországi amerikai katonai hatóságok az időjárás jobbra fordulása után is fenntartották a kitelepítés felfüggesztését, sőt azt is a magyar kormány tudomására hozták, hogy addig, amíg a magyar kormány ki nem küldi megbízottját Berlinbe a további feltételek megállapítására, annak a 100 000 főnyi magyarországi németnek a kitelepítése sem indulhat meg 1947. április 1-jén, amelyet az egyezmény értelmében a magyar kormány még 1947 folyamán jogosult kitelepíteni. A belügyminiszter véleménye szerint az amerikai katonai hatóságok által javasolt megbeszéléseknek a magyarországi németség kitelepítésének végleges rendezését kellene eredményeznie, ami viszont szerinte csak úgy biztosítható, ha a tárgyalásokon az összes érdekelt szerv (a magyar kormányon és a berlini amerikai hatóságokon kívül a magyarországi amerikai katonai misszió és a magyarországi SZEB) képviselteti magát. A Minisztertanács felhatalmazta a belügyminisztert, hogy ezt a javaslatát a tanácskozás helyszínének Budapestet ajánlva elküldje az USA-képviselet vezetőjének és a SZEB-nek. (MOL XIX-A-83-a 18. d. 168. jegyzőkönyv.) A magyar kormány Weems dandártábornokhoz írt levelében a kitelepítések folytatásának lehetőségét kérte. Weems tábornok 1947. március 27-i válaszlevelében elhárította a kérés teljesítését és a kitelepítés folytatását. Weems tábornok levelét idézi: Dinnyés Lajos első kormányának minisztertanácsi jegyzőkönyvei 1947. június 2.–szeptember 19. Szerk.: Szűcs László. Magyar Országos Levéltár, Budapest, 2000. 197.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy a németországi Ellenőrző és Koordinációs Tanács 1946 novemberében határozatot hozott a svábok kitelepítésének folytatásáról. Ennek a kérdésnek az eldöntésekor az említett szervek kétségtelenül figyelembe vették az áttelepítés valamennyi körülményét, és úgy találták, hogy az áttelepítés lehetséges. Érthetetlen, hogy ezt a határozatot miért nem teljesítik?

A magyaroknak azt kell válaszolni, hogy az amerikai hatóságok maguk sem tudják, mikor kezdik el fogadni a svábokat.

10. *Szviridov tábornok* azt mondta, a múltkori tanácskozáson Edgcumbe tábornok kérte, hogy tájékoztassa azokról az üzemekről, amelyek részben vagy egészben átkerültek a Szovjetunióhoz, de amelyekben állítólag angol érdekeltségek is vannak.

a) A magyarországi gumiipar kapcsán

A Szovjetuniónak átadtak részvénytőkét a magyar gumiipar következő üzemeiben:

A Magyar Gumiüzem Részvénytársaságban 22,7%-ot. Erre az átadásra a Dresden Bank adatai alapján került sor, amelyek megerősítik a német tőke részvételét ebben az üzemben.

A Böttke Ernő Gumigyárban 100%. Erre az átadásra a Budapest városi Cégbíróság adatai alapján került sor, amely megerősíti ennek a cégnek a német tőkéhez való tartozását. Az üzem nem működik.

A Szovjetuniónak átadtak 12 000 pengőt a Semperit Kaucsuk gyár alaptőkéjéből mint [olyat], ami 80%-ban a bécsi német banknak, a Creditanstalt Bankvereinnek a tulajdona.

A Szovjetuniónak azt adták át, ami a németeké volt, minket nem érdekel, hogy a többi rész kié.

A magyar Jóvátételi Hivataltól nem érkezett olyan követelés, hogy a Szovjetuniónak átadott gumiipari vállalati részvényeket adjuk vissza, azon az alapon, hogy azok osztrák tőkéjűek.

b) A Kender-, Juta- és Textilipari Rt. részvénytársaságokkal kapcsolatban.

A Kender, Jutának 5 360 000 pengő tőkéje van. Ezeknek a részvényeknek a tulajdonosa a Guntf Juta and Textile Industry R. G. Wien, a Wilhelm Grubelebravant, a Laender Bank és a Creditanstalt Bank. Az összes német tőke ebben a cégben 55% volt. A tőkének ezt a részét átadták a Szovjetuniónak. Edgcumbe tábornok úr leveléből ismertté vált, hogy ebben a cégben a tőke 27%-a brit állampolgároké. Erre a 27%-ra mi nem nyújtottunk be igényt és nem állt szándékunkban eltulajdonítani. Mi a vállalat tőkéjének azt a részét kaptuk meg, amely a németeké volt.

Kívánatos lenne, ha Edgcumbe tábornok megkérdezné az ausztriai Szövetséges [Ellenőrző] Bizottságot az angol tőkerészesedésről ebben a cégben. Adataink vannak arról, hogy a részvényesek 1942. május 4-i összejövetele nem tett említést angol érdekekről ebben a cégben. A magyar Jóvátételi Hivatal szintén nem tudja, hogy kié a részvények maradék 45%-a.

A Szegedi Kenderfonó üzemben a magyarok leszereltek néhány gépet a jóvátétel fejében Jugoszláviának történő átadás végett. Jelen pillanatban a magyar Jóvátételi Hivatal megbeszéléseket folytat a jugoszlávokkal arról, hogy ezeket az angol gépeket

más termékekkel helyettesítse. Ebben az ügyben 1947. február 15-én Edgcumbe tábornoknak 198. sz. alatt levelet küldtek.[11]

A budapesti Központi Gáz- és Villamossági Rt.-ben a részvények 33,8%-a, 360 000 pengő összegben 1938 óta a német Reichsbank tulajdona. 1941-ben ennek a társaságnak a részvénytőkéjét négymillió pengőre növelték, többek között a németek is szereztek kiegészítő részvényeket egymillió pengő értékben. Ily módon a társaság részvényeinek 33,8%-át 1 360 000 pengő értékben mint német tulajdont átadták a Szovjetuniónak.

Edgcumbe tábornok megköszöni a tájékoztatást, és kéri, adjanak neki adatokat a magyar hadsereg mai állapotáról.

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy a múltkori ülésen, a magyar minisztérium adatai alapján teljes képet adott a magyar hadsereg összetételéről és szervezetéről. Azt követően a hadsereg szervezetében és létszámában semmilyen változás nem ment végbe, ezért új adatok nem állnak rendelkezésre.

Weems tábornok kéri, adjanak neki tájékoztatást a magyar rendőrségről.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy egy hónappal ezelőtt Weems tábornoknak átküldték a magyar Belügyminisztérium levelét, amelyben részletesen kifejtették a szervezetet és az összes többi adatot, amelyet Weems tábornok kért.

Edgcumbe tábornok kéri, hogy küldjék el neki ennek a levélnek a másolatát.

Szviridov tábornok megígérte, hogy elküldi a magyar Belügyminisztérium levelének másolatát, amelyet korábban elküldtek Weems tábornoknak.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy 1947. március 1-jei levelében hírt adott az ECITO-konferencia összehívásáról 1947. március 11-re Párizsba. Tudni szeretné, hogy Szviridov tábornok kapott-e utasítást kormányától a magyarországi SZEB képviselőinek ezen a konferencián való részvételét illetően, valamint átadják-e ennek a szervezetnek a megkívánt adatokat.

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy Edgcumbe tábornok levelét reggel kapta meg, még nem ismerkedett meg vele. Kormányától ebben az ügyben semmilyen utasítással nem rendelkezik.

Weems tábornok azt mondja, hogy szerette volna felvetni azt a kérdést, hogy vizsgálják felül a Maort cég képviselője, Papp Simon magyarországi kiutazási engedélyének kiadására vonatkozó döntést, aki az USA-ba utazik, hogy tanulmányozza az olajkitermelés új módszereit.

Azonkívül kéri, hogy gyorsítsák[12] meg az engedélyezést Starsen úr és az őt kísérő személyek magyarországi beutazását illetően. Starsen fontos személy, a republikánus párti listán ő az elnökjelölt. Körutat tesz egész Európában, a Szovjetunióban is lesz, és jelen pillanatban Párizsban tartózkodik.

[11] Az ezzel kapcsolatos feljegyzéseket és levélváltást l. MOL XIX-A-1-j 13. d. VIII-118-1947. alapszám.

[12] Eredetileg a szövegben a „vizsgálják felül" kifejezés szerepelt.

Henrick és Lerner magyarországi beutazási kérelmét elutasították. Az adott esetben hibát követtek el, Lerner az USA Kongresszusa könyvtárosa.

Szviridov tábornok azt mondta, hogy még egyszer átnézi ezt az egész listát.

Ezzel a tanácskozás véget ért.

A beszélgetés orosz és angol nyelven folyt.
Angolról oroszra Cserkaszov mérnök-alezredes fordított.

Titkár:
Rutkovszkij őrnagy

1947. március 4.

AVP RF f. 453. op. 3a. papka 34. gy. 34.
Géppel írt tisztázat. A dokumentumon Rutkovszkij saját kezű aláírása szerepel.

37.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1947. március 20-i ülésének jegyzőkönyve

JEGYZŐKÖNYV SZVIRIDOV ALTÁBORNAGYNAK EDGCUMBE VEZÉRŐRNAGGYAL ÉS WEEMS DANDÁRTÁBORNOKKAL FOLYTATOTT TANÁCSKOZÁSÁRÓL

1947. március 20.

Elnököl: Szviridov altábornagy

Jelen voltak a SZEB részéről: [Vlagyimir Petrovics] Szviridov altábornagy, Levuskin vezérőrnagy.

Az USA képviselete részéről: Weems dandártábornok, [John H.] Stokes ezredes, [Leonid A.] Gran százados.

Anglia képviselete részéről: O. P. Edgcumbe vezérőrnagy, [J. H.] Simpson légierő-parancsnok, [P. C.] Capron alezredes, [H. P.] Whitefoord alezredes.

Szviridov tábornok javasolja a tanácskozás megnyitását.

Edgcumbe és Weems tábornok egyetértését fejezi ki.

Szviridov tábornok: Az *első napirendi pontot* Weems és Edgcumbe tábornokok javasolták a magyar kormánynak a SZEB-hez küldött kérelmeiről.

Weems és Edgcumbe tábornok leveleikben, ez év február 10-i tanácskozásunkra hivatkozva állítják, hogy mi állítólag megállapodtunk arról, hogy a magyar kormánynak a SZEB-hez intézett valamennyi kérelmének másolatát el kell küldeni a SZEB angliai és amerikai képviseleteinek. Szerintem valami hiba vagy félreértés van, mert a tanácskozáson a kérdés így nem szerepelt.[1]

Ez év február 10-i tanácskozásunkon Weems tábornok vetette fel a magyar kormány kérelmének ügyét a Magyarország és Ausztria közötti diplomáciai kapcsolatok létesítését illetően. A jövőben a magyar kormánynak más államokkal létesítendő diplomáciai kapcsolatai engedélyezése meggyorsítása érdekében Önök azt kérték, hogy az ilyen kérések másolatát küldjük el Önöknek. Én akkor beleegyeztem, hogy elküldöm Önöknek a diplomáciai kapcsolatok létesítésére vonatkozó kérések másolatát.

[1] Vö. az 1947. február 10-i ülés jegyzőkönyvével.

Ez év február 10. után én nem küldtem egyetlen ilyen kérelem másolatát sem, mert a magyar kormánytól sem érkezett egyetlen kérelem diplomáciai kapcsolat létesítésére vonatkozóan.

Kérem Weems és Edgcumbe tábornokokat, mondják meg, helyesen értelmeztem-e leveleiket és helyesen értettek-e engem.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy feljegyzéseiből, amelyet az 1947. február 10-i tanácskozáson készített, úgy értette, Weems tábornok ragaszkodik ahhoz, hogy a magyar kormány küldje el neki valamennyi kérelmének másolatát, amelyet a SZEB elnökének küld. Most, Szviridov tábornok magyarázata után látható, hogy valóban valami félreértés történt.

Weems tábornok azt mondja, hogy az ő 1947. február 10-i tanácskozáson készített feljegyzései megfelelnek Edgcumbe tábornok feljegyzéseinek. Egyidejűleg Weems állítja, hogy ez év február 10-én ő valóban azt kérte, hogy a magyar kormánnyal folytatott teljes levelezés másolatát küldjék el neki. De ha itt félreértés alakult ki, akkor ma felveti azt a kérdést, hogy a magyar kormánnyal folytatott teljes levelezés másolatban menjen el neki.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy a SZEB ügyrendjében az szerepel, hogy az amerikai és az angol kormánynak joga van a magyar kormánnyal összeköttetésbe lépni a SZEB elnökén keresztül. Ezt a rendet a SZEB ügyrendje állapította meg, és kétéves munkánk során így is történt.

Ha Weems tábornokot érdeklik valamilyen kérdések, amelyeket a magyar kormánnyal szeretne tisztázni vagy eldönteni, akkor közli azokat a SZEB elnökével, utóbbi pedig átadja a magyar kormánynak.

A SZEB ügyrendje nem irányozta elő a teljes levelezés átküldését Amerika és Anglia képviselőinek, de a gyakorlati munkában nem volt olyan eset, hogy ne küldtük volna el Weems és Edgcumbe tábornokoknak az őket érdeklő kérelmeket és válaszokat. A továbbiakban Szviridov tábornok azt mondja, hogy azt a rendet, amelyet a SZEB ügyrendje állapított meg, nem fogják megváltoztatni, és megkérdezi Edgcumbe és Weems tábornokokat, szükség van-e arra, hogy tovább időzzenek ennek a kérdésnek a megtárgyalásánál.

Edgcumbe tábornok: „Szviridov tábornoknak igaza van. Az ügyrend szerint képviseleteink teljes levelezésének a magyar kormánnyal rajta keresztül kell történnie. Ha megfelelőnek tartja azt a rendet, hogy a magyar kormány maga küldje el nekünk a minket érdeklő kérdésekben a kérelmek másolatát, akkor megfelelő utasításokat adhat a magyaroknak. Ez Szviridov tábornok joga és csak ő dönthet úgy, ahogyan megfelelőnek találja."

Weems tábornok azt mondta, hogy egyetért Szviridov tábornok javaslatával abban a részben, hogy a mai tanácskozáson ennek a kérdésnek a megvitatását hagyják abba, és egyidejűleg kijelentette, hogy a SZEB ügyrendjének alapos tanulmányozása után tűzzék újra megvitatásra.

2. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *következő kérdést [napirendi pontot]* az ECITO-ról (az Európán belüli közlekedés központi szervezete), Edgcumbe és Weems tábornokok vetették fel. A tábornok urak azt szeretnék tudni, meghívták-e az ECITO-

konferenciára Magyarország képviselőit, és van-e utasításom kormányomtól az adott ügyben.

„Nagyon hálás vagyok – mondja Szviridov tábornok – Edgcumbe tábornoknak azért, hogy közölte velem, hogy az ECITO-tanácskozást áthelyezték április 14-re. Ezzel kapcsolatban semmilyen utasítást nem kaptam kormányomtól."

A magyar kormánytól megkérdeztem, hogy mit tud az ECITO küszöbön álló tanácskozásáról. A magyarok azt válaszolták, hogy meghívást kaptak, de mivel a közlekedési eszközök újraelosztása a dunai államok között még nem fejeződött be, nem tudnak semmilyen adatokat adni az ECITO-nak. Amikor az újraelosztás befejeződik, akkor rendelkezni fognak a szükséges adatokkal, és el tudják küldeni képviselőiket erre a tanácskozásra.

Edgcumbe tábornok azt mondta, hogy a fegyverszüneti egyezményt Magyarországgal három állam írta alá: a Szovjetunió, Anglia és Amerika, és ezeknek az államoknak minden képviselője érdekelt a magyarországi közlekedés helyreállításában. El kell érnünk azt, hogy a magyarok küldjék el képviselőjüket az ECITO-konferenciára[2] legalább azért, hogy a magyar kormány tudjon azokról az ügyekről, amelyek a konferencián szerepelnek, valamint a hozott határozatokról. Erre a magyaroknak azért van szükségük, hogy az ott elfogadott határozatoknak megfelelően végezhessék munkájukat.

Weems tábornok: „Szeretném, ha Szviridov tábornok a magyar kormánynak nem tanácsot, hanem utasítást adna [arra], hogy feltétlenül küldje el képviselőjét az ECITO-konferenciára."

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy a magyar kormány nem hozott határozatot képviselőjének az ECITO konferenciára való kiküldéséről.

Edgcumbe tábornok javaslatát átadják a magyar közlekedésügyi miniszternek, Szviridov tábornok azt ígéri, hogy alkalomadtán beszél erről a miniszterelnökkel.[3]

3. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *következő kérdés [napirendi pont]* magyarországi beutazási engedély kiadása Daniel Lernernek és Bauer Johannes Henricknek. Weems tábornok meg szeretné tudni a beutazási engedély elutasításának az okát.

Henrick úr azzal a céllal kíván Magyarországra utazni, hogy a magyarok egészségének vizsgálatával foglalkozzon, Lerner úr pedig a parlament könyvtárát szeretné kiegészíteni.

A szovjet megszálló csapatok parancsnoksága egyik okot sem tartja annyira fontosnak, hogy haladéktalanul beutazási engedélyt adjon.

[2] Az amerikai változat nem teljesen egyezik meg az orosszal. E szerint Weems megkérdezte Szviridovot, hogy kapott-e a magyar kormány meghívót a konferenciára. Szviridov azt felelte, hogy meg fogja erről kérdezni a minisztert és a miniszterelnököt is. Továbbá kifejtette nekik véleményét, miszerint tanácsos és ésszerű lenne a konferencián részt venni. Erre Weems annyit válaszolt: „very good", vagyis „Nagyon jó."

[3] A magyar Minisztertanács 1947. május 27-én tárgyalt erről a kérdésről, s határozatot hozott, hogy Gordon Ferenc svájci követ vegyen részt az ECITO Genfben tartott ülésén. (MOL XIX-A-83-a 169. jegyzőkönyv 53. napirendi pont.)

Ügyeik elintézése végett a békeszerződés életbelépése után is jöhetnek. Mivel Weems tábornok ragaszkodik beutazási engedély kiadásához számukra, Szviridov tábornok ígéri, hogy másodszor is beszél a megszálló csapatok parancsnokságával.

Edgcumbe tábornok azt mondta, hogy szeretné még egyszer felvetni a magyarországi beutazási engedélyek kiadási rendjének felülvizsgálatát, és erre vonatkozóan utasításai vannak kormányától. Az üzleti körök képviselőinek utazására az angol kormány tudtával kerül sor, ezért kormánya úgy véli, a magyar kormány arra való hivatkozása, hogy közülük némelyeknek nincs szerződése, és nincs miért ide utazni, megalapozatlan.

A továbbiakban Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy az üzleti körök képviselői mellett sok angol állampolgárságú személy kíván beutazni személyes okokból, legfőképpen a rokonok felkutatása végett, akiket 6-7 éve nem láttak. Ezek az okok kormánya álláspontja szerint szintén fontosak. A beutazás elutasítása sokszor nem teljesen megalapozott.

Edgcumbe tábornok kéri Szviridov tábornokot, forduljon még egyszer a szovjet megszálló csapatok parancsnokságához azzal a kéréssel, hogy vizsgálják felül az engedélyek kiadásának rendjét, azoknak a személyeknek a listáját, akiket elutasítottak és úgy döntsék el ezt a kérdést, hogy azoknak a személyeknek, akikre vonatkozóan az angol képviselet adott be kérelmet, az engedélyek kiadását ne utasítsák el.

Weems tábornok azt mondja, hogy ez év februárban és március [első] felében az amerikai képviselet kérelmére 48 személyre vonatkozóan kaptak elutasítást, többek között elutasították az üzleti körök több képviselőjét. Úgy véli, hogy túl sokszor utasítják el a beutazást, néhány amerikai állampolgárnak pedig a Magyarországról történő kiutazást sem engedélyezik. Így például – mondja Weems tábornok – az ez év február 20-i kérelmünkre nem engedélyezték a kiutazást Papp Simon amerikai hivatalnoknak. Weems tábornok, csakúgy mint Edgcumbe tábornok, kéri Szviridov tábornokot, vizsgálják felül a megszálló csapatok parancsnokságával az engedélyek kiadásának rendjét, és úgy oldják meg, hogy lehetőleg minél kevesebb legyen az elutasítás. Egyidejűleg kéri azon személyek listájának felülvizsgálatát, akiknek korábban elutasították a beutazást, és lehetőség szerint adjanak nekik engedélyt.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy ez év januárban és februárban mind az amerikaiaknak, mind az angoloknak sokkal több be- és kiutazási engedélyt adtak, mint korábban bármikor. Az amerikai képviselet kérésére ez alatt a két hónap alatt 146 beutazási és 137 kiutazási engedélyt adtak; az angoloknak 141-et, illetve 69-et. Januárban és februárban azért volt több az elutasítás, mert a kérelem is kétszer annyi volt, mint korábban. Számomra némiképp érthetetlen, hogy az angol képviselők miért tartózkodnak olyan sokáig Magyarországon, és miért nem utaznak el. Ezekből az adatokból kiindulva úgy vélem, hogy Edgcumbe és Weems tábornok kijelentése abban a részében, hogy túl sok az elutasítás, nem megalapozott. Azonkívül – mondja Szviridov tábornok – kérem, vegyék számításba, hogy nem csupán Magyarországon van megszállási rendszer, hanem Olaszországban, Németországban, Ausztriában és Japánban is, és hogy ott a rendszer sokkal szigorúbb, mint Magyarországon. Addig, amíg ez a rendszer működik, az emberek egy része a beutazásra elutasítást fog kapni.

A szovjet megszálló csapatok parancsnoksága Magyarországon olyan rendszert vezetett be, hogy mielőtt engedélyt adnának, tanulmányozzák egyik vagy másik személy beutazása fontosságának kérdését, és csak ezután hoznak döntést.

Weemsnek válaszolva Szviridov tábornok azt mondta, hogy február 28-i kérelmében kiutazási engedélyt nem amerikai állampolgárnak kért, hanem magyarnak, amilyen Papp Simon úr is.

Befejezésül Szviridov tábornok megígérte, hogy felülvizsgálják [azoknak] az angoloknak és amerikaiaknak a listáját, akiket korábban elutasítottak, és lehetőség szerint néhányuknak engedélyezik a beutazást.

Edgcumbe és Weems tábornokok megköszönik [a tájékoztatást].

4. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *következő kérdés [napirendi pont]* a rendőrségről szól, amely a magyar Belügyminisztériumnak van alárendelve, és azt Weems tábornok vetette fel. Szeretné a magyar kormányon keresztül pontosítani, hogy a rendőrségen miért vannak olyan nagy százalékban kommunisták. Weems tábornok adatai szerint Budapesten a rendőrségi vezető tisztviselők 92,8%-a kommunista.[4] Kérem Weems tábornokot, írjon ebben az ügyben levelet, és azt haladéktalanul átadjuk a magyar kormánynak. Nekem nincsenek adataim a magyar rendőrség politikai rétegződéséről.

Weems tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak az információt.

5. *Szviridov tábornok:* A *következő kérdést [napirendi pontot]* Edgcumbe tábornok javasolta és hat angol szakértőnek Magyarországra küldését érinti az angol repülőgépek békeidőben történő repülése biztonságának tanulmányozására, beleértve a repülőterek használatát nem csupán a Magyarországra érkező repülőgépek számára, hanem azon repülőgépek számára is, amelyek más országokba fognak repülni. Edgcumbe tábornok levelében azt írja, hogy a szakértőknek ez a csoportja meg kívánja vitatni a magyar kormánnyal történő megállapodás megkötésének lehetőségét. Beszéltem ebben az ügyben a magyar kormánnyal és azt válaszolta nekem, hogy mivel a békeszerződés nem lépett életbe, és az angol kormánnyal ebben az ügyben még semmilyen megállapodás nincs, a szakértők érkezése idő előtti lesz.

Kívánatos lenne, ha Edgcumbe tábornok megkérdezné rajtam keresztül a magyar kormányt a megállapodás megkötésének lehetőségéről, amelyet az angol kormány nyilván meg kíván kötni, és amikor a kérdést elvben eldöntötték, akkor küldeni a szakértőket."

Edgcumbe tábornok azt mondta, hogy a szakértők érkezésének célja, hogy csak azon repülőgépek leszállásának biztonsági kérdéseit vitassák meg, amelyek jelenleg is repülnek Ausztriából és Csehszlovákiából Magyarországra. Az ő feladatuk kizárólag a polgári repülőgépek magyar repülőtereken történő leszállása biztonságának technikai kérdéseit megvitatni. A továbbiakban azt mondja, hogy a békeszerződéseket valószínűleg hamarosan ratifikálják, és hogy ne legyen fennakadás és félreértés a repülésben a békeszerződés ratifikálása után, kormánya már most szeretné elküldeni szakértőit, hogy tárgyalásokat kezdjenek a magyar kormánnyal a megállapodás megkötéséről. Ő maga nem tud a megállapodás előkészítésén és megkötésén dolgozni. Befejezésül Edgcumbe tábornok kijelentette, hogy levelet ír a magyar kormánynak, amelyben kifejti a szakértők érkezésének célját, és kérni fogja, hogy a magyar kormány válaszoljon neki. A levelet elküldi Szviridov tábornoknak a magyar kormánynak történő átadás végett.

Szviridov tábornok: „Amint megkaptam Edgcumbe tábornok levelét, haladéktalanul átadom a magyar kormánynak."

Edgcumbe tábornok megköszöni [a választ].

6. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *következő kérdés [napirendi pont]* az angol Guardian Assurance társaság Böszörményi út 19/b szám alatt található épületét érinti, amelyet Edgcumbe tábornok vetett fel. Pontosítás végett elküldtem oda egy tisztet, aki megállapította, hogy a ház a háború alatt megrongálódott, a mennyezeten sok törmelék van, amitől a mennyezet leomolhat. A Jóvátételi Hivatalban dr. Semsey közölte, hogy a ház teljes helyreállítása körülbelül 100 ezer forintba kerül. Olyan döntés született, hogy a mennyezet beomlásának elkerülése érdekében letakarítják a törmeléket. Arra a kérdésre, hogy miért nem állítják helyre a házat, dr. Semsey azt válaszolta, hogy várják a döntést a kártalanítás ügyében, és csak ezután fognak hozzá a helyreállításhoz.

Tisztünk azt is megállapította, hogy a város 1947-es helyreállítási tervében sem szerepel ez a ház.

A ház további sorsa az angol képviselettől függ majd.

Edgcumbe tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak a tájékoztatást és azt, hogy közbelépésének eredményeképpen a házat megtisztítják, és a beomlás veszélye ki lesz zárva.

7. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *következő kérdéssel [napirendi ponttal]* Edgcumbe tábornok pontosítani szeretné a [Magyar] Nemzet c. lapban március 4-én megjelent közlemény valódiságát arról, hogy a magyar belügyminiszter elküldte a SZEB-nek az Ausztriában található magyar háborús bűnösök listáját.[5]

[4] Weems tábornok 1947. március 13-i napirendi javaslatában azt állította, hogy a magyar Nemzetgyűlésben egy képviselőnek a Belügyminisztérium költségvetési keretét kommentáló beszédéből vette az említett adatot. Ezek szerint Budapesten a politikai rendőrség hetven vezetőjének 92,8 százaléka kommunista vagy szociáldemokrata, és csak 4,3 százaléka kisgazda. Az említett képviselő – a kisgazdapárti Bencze Imre – azt állította, hogy a 6779 fős politikai rendőrségnek csak kevesebb mint 10%-a kisgazda. (711.9 ACC, Record Group 84, Budapest Legation File, NACP.) Bencze Imre hozzászólását l. A Nemzetgyűlés 100. ülése 1947. február 25. A Nemzetgyűlés Naplója, 965.

[5] Újabb háborús bűnösöket kér ki a belügyminiszter a SZEB-től. *Magyar Nemzet*, 1947. március 4. A cikkben az szerepel, hogy a belügyminiszter átiratot intézett a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz, amelyben a még mindig nyugaton tartózkodó háborús bűnösök kiadását kérik. A lap állítása szerint a jegyzékhez mellékelt névsorban többek között a következő személyek neve szerepelt: Szeleczky Zita, Dohnányi Ernő, Hajmási Miklós, Páger Antal, Muráti Lili, Vaszary János, Szilasy László, Gárdos Kornélia, Hosszú Zoltán, Liszt Nándor, Nyírő József, Marsalkó Lajos, Megyery Ella, Oláh György, Bosnyák Zoltán, Werth Henrik, Dulin Elek, Festetich Domokos, Fabinyi Tihamér, Jurcsek Béla, Gruber Lajos, Orsós Ferenc, ifj. Sorg Antal, Sorg Jenő, Marton Béla, Báthory-Hüttner János, Rupprecht Olivér, Milotay István, Weiss Jenő, Teleki Mihály, József, József Ferenc és Albrecht Habsburg főhercegek, valamint Veesenmayer. A lista ezenkívül állítólag 100 SS-legény nevét is tartalmazta.

A Magyar Nemzet közlése helytálló, de nem egészen pontosan világítja meg ezt a tényt. Arról van szó – mondja Szviridov tábornok –, hogy a háborús bűnösök listáját még nem adták át a SZEB-nek, de azt a magyar igazságügy-miniszter és a belügyminiszter készítik és minden bizonnyal hamarosan átadják a SZEB-nek. Rajtam keresztül tervezik elküldeni az ausztriai Szövetséges Bizottságnak és kérik, hogy adja ki nekik a háborús bűnösöket. Ennek a kérdésnek a végleges eldöntése az ausztriai Szövetséges [Ellenőrző] Bizottságtól függ majd.

Edgcumbe tábornok köszönetét fejezi ki Szviridov tábornoknak a tájékoztatásért, és egyidejűleg azt mondta, hogy a magyar sajtó pontatlanságokat követ el. A listát még csak készítik, az pedig közli, hogy már átadták.[6]

8. *Szviridov tábornok*: A *következő kérdés [napirendi pont]* – a Magyarország gazdasági helyzetéről szóló jelentés az ENSZ elpusztított területek albizottsága számára. Ez Edgcumbe tábornok régi ügye.

Körülbelül másfél héttel ezelőtt elküldtem a miniszterelnökhöz egy tisztemet, hogy utoljára választ kapjak, elkészül-e egy ilyen jelentés vagy nem.

A miniszterelnök utasítására, dr. Balogh István március 17-én levelet küldött nekem,[7] amelyben közli, hogy a pénzügyminiszter, Jenő,[8] akit a jelentés összeállításával megbíztak, ezzel a bonyolult feladattal a megállapított határidőre nem készült el. Most más pénzügyminisztert neveztek ki,[9] akit megbíznak a jelentés összeállításának meggyorsításával.

Edgcumbe tábornok kéri Szviridov tábornokot, küldje el neki dr. Balogh István 1947. március 3-i levelének másolatát.

Szviridov tábornok megígéri ennek a levélnek az elküldését Edgcumbe tábornoknak.

9. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *következő kérdést [napirendi pontot]* Edgcumbe tábornok indítványozta, és a svábok Magyarországról történő kitelepítését érinti. Szviridov tábornok kéri Edgcumbe tábornokot, pontosítsa a kérdést.

Edgcumbe tábornok Weems tábornokhoz fordul, és kéri, hogy közölje milyen határozatokat hoztak a németországi amerikai katonai hatóságok a magyarországi svábok fogadására.

Weems tábornok azt válaszolta, hogy az ez év február 17-i levélben,[10] amelynek másolatát Edgcumbe tábornoknak is elküldték, részletesen felsorolta azokat az okokat, amelyek alapján a svábok fogadását felfüggesztették. A legfőbb okok: a lakóhely, az élelmiszerek, fűtés és közlekedés hiánya, a rossz egészségügyi-higéniai körülmények. Mindezek akadályozzák a svábok fogadásának humánus módját.

A március 3-i levélben közölték a magyar kormánnyal, hogy az amerikai katonai hatóságok nem tudják megjelölni a svábok fogadása megkezdésének időpontját, mivel maguk sem tudják. Megígéri, hogy a felvetett kérdésről tájékoztatja a németországi amerikai katonai hatóságokat, és a kapott választ közli Szviridov és Edgcumbe tábornokkal.

Szviridov tábornok kéri Weems tábornokot, hogy konkrétan válaszoljon – a svábok magyarországi kitelepítését felújítják vagy sem. Egyidejűleg Szviridov tábornok megkérdezi Weems tábornokot, szükség van-e a németországi amerikai katonai hatóságok és a magyar kormány képviselőjének konferenciájára, amelyet Berlinbe akartak összehívni. A magyarok ezt a konferenciát Budapesten szeretnék megtartani a SZEB szovjet, angol és amerikai részének és a magyar kormánynak a részvételével.

Weems tábornok azt felelte, hogy nem tudja, mikor újítják fel a svábok áttelepítését és azt sem, hogy elkezdődik-e egyáltalán, mivel Németország amerikai megszállási övezete erősen túlnépesedett, és nincs hol több [svábot] fogadni.

Az amerikai csapatok parancsnoksága nem ért egyet a konferencia Budapesten történő megtartásával, és a konferencia kérdése egyébként is nyitva marad.

Weems a továbbiakban kijelentette, hogy állítólag a németországi Szövetséges Ellenőrző Tanács ez év február 17-én, az áttelepítési igazgatóság pedig február 28-án javaslatot tett a svábok fogadásának megszüntetésére Németország mind a négy megszállási övezetébe, és a kérdést döntésre átadták a Külügyminiszterek Tanácsa moszkvai konferenciájának.[11]

Szviridov tábornok azt mondta, hogy ha a svábok ügyét valóban átadták döntésre a Külügyminiszterek Tanácsának Moszkvában, akkor ebben az esetben nincs szükség az amerikaiak és magyarok konferenciájának összehívására Berlinben.

10. *Weems tábornok* ragaszkodik a *Ciano gróf naplója* c. könyv kérdésének megvitatásához.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy a múltkori tanácskozáson erről a könyvről eltérőek voltak a vélemények. Két alkalommal tárgyaltuk, de semmilyen következtetésre nem jutottunk és most nincs szükség arra, hogy a kérdést harmadszor is megvitassuk. Szviridov tábornok idézi a Magyarországgal kötött fegyverszüneti egyezmény 16. cikkelyét és mellékletét, amelyben az szerepel, hogy az időszaki és nem időszaki irodalom kiadását Magyarországon egyeztetni kell a szovjet főparancsnoksággal. A magyar kormány erről a könyvről semmit nem mond, és kiadásának kérdését a parancsnokság előtt nem veti fel.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy erről a kérdésről vég nélkül lehetne beszélni, és semmiben nem állapodunk meg. Szviridov tábornok nem ért egyet a *Ciano [gróf] naplója* című könyv terjesztésével, mert a szerzője fasiszta. Az első vita alkal-

[6] A brit változatban a következő szerepel: „Edgcumbe tábornok egyik kérdésére válaszolva az elnök azt mondta, hogy a listát készítik, de még nem fejezték be."

[7] A magyar kormányt 1946 októberében kérték, hogy készítsen jelentést az ENSZ-nek az elpusztított területek gazdasági újjáépítésével foglalkozó albizottsága számára. A SZEB többszöri sürgetésére a miniszterelnökség 1947. március 17-én arról tájékoztatta Szviridov altábornagyot, hogy a jelentés elkészítésére a pénzügyminisztert kérte fel, aki tekintettel a feldolgozandó anyag sokoldalú voltára és kényességére, az eredetileg jelzett ideig nem készült el. (MOL XIX-A-1-j 99. d. XVI-267-1947.)

[8] Rácz Jenőről van szó.

[9] Rácz Jenő 1947. március 14-ig volt hivatalosan pénzügyminiszter, utódja, Nyárádi Miklós azonban csak április 9-én vette át hivatalát.

[10] Az előzményekre l. az 1947. március 4-i ülés jegyzőkönyvét és annak 10. sz. jegyzetét.

[11] A Külügyminiszterek Tanácsa eredménytelen moszkvai konferenciájára 1947. március 9. és április 24. között került sor.

mával, amikor én – mondja Edgcumbe tábornok – nem ismertem a tartalmát, szintén ellene voltam, de most meggyőződtem [arról], hogy a könyv tartalma nem fasiszta, ezért részemről kiadása és árusítása ellen nincs kifogás.

Weems tábornok azt mondta, hogy a *Ciano [gróf] naplója* c. könyvet már hét országban kiadták, és még négy országban készülnek a kiadásra. Ezért a SZEB nem támaszthat akadályokat magyarországi kiadása elé, mert ellenkező esetben a SZEB tevékenységét nagy kritika érheti.

A könyv kiadója két alkalommal fordult a magyarokhoz az engedélyért, és Domokos úr mindkét esetben kedvező választ kapott. Weems ragaszkodik ahhoz, hogy Szviridov adjon engedélyt ennek a könyvnek a kiadására, ha a kiadó írásos kérelemmel fordul hozzá.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy véleményét már kifejtette, és most várja Vorosilov marsall véleményét. A SZEB nem szerezhet népszerűséget fasiszta szerzőnek, következésképpen nem engedélyezheti [olyan] könyv kiadását, amelynek szerzője fasiszta. Domokos úr, amikor egyetértését adta a könyv kiadására, nyilván elfelejtette, hogy Magyarországon SZEB működik, és a hasonló könyvek kiadásához szükség van az engedélyére.

Ezzel a könyv ügyének megvitatása véget ért.

Edgcumbe tábornok kéri Szviridov tábornokot, engedélyezze még két kiegészítő kérdés felvetését.

Szviridov tábornok egyetértését fejezte ki.

1. Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy ez év március 15-én levelet küldött Szviridov tábornoknak. Ebben a levélben felsorolta a brit érdekeket érintő kérelmeket, amelyeket annak idején elküldtek a magyar kormánynak, de rájuk jelen pillanatig nem kaptak választ. Ezen kérdés elintézésének meggyorsítása érdekében el kívánja küldeni egy tisztjét a gazdasági részleghez, hogy a SZEB gazdasági részlege egy képviselőjével közösen pontosítsák ezeket az ügyeket a magyar Jóvátételi Hivatalban.

Szviridov tábornok egyetért Edgcumbe tábornok javaslatával.

2. *Edgcumbe tábornok* emlékeztet ez év február 27-i levelére, amelyben azt kérte, hogy kérjenek a magyaroktól adatokat a magyar hadseregről. Edgcumbe tábornok kéri, sürgessék meg a magyar kormánytól a választ.

Szviridov tábornok azt válaszolta, úgy érti Edgcumbe tábornokot, hogy őt nem elégíti ki a magyar kormánynak a hadsereget érintő adatokat tartalmazó válasza, amelyet Edgcumbe tábornoknak a SZEB-ülésen adtak.

Edgcumbe tábornok azt mondta, hogy abban a válaszban nem mondták meg, hogyan történik a behívás és a kiképzés a hadseregben. Kéri, kérjék meg a magyar kormánytól ezeket az adatokat és közöljék vele.

Szviridov tábornok megígéri, hogy megszerzi ezeket a kiegészítő adatokat, és elküldi Edgcumbe tábornoknak.

Edgcumbe tábornok emlékeztet arra, hogy március 26-án lesz pontosan két éve, hogy Vorosilov marsall Debrecenben megtartotta a SZEB első ülését, és ebből az alkalomból ebédet rendez, amelyre meghívja Szviridov tábornokot és Weems tábornokot.

Szviridov tábornok megköszöni Edgcumbe tábornoknak a meghívást.

Ezzel a SZEB tanácskozása véget ért.

A tanácskozáson a beszélgetés orosz és angol nyelven folyt.
Angolról oroszra Cserkaszov mérnök-alezredes fordított.

Titkár:
Rutkovszkij alezredes

1947. március 21.

AVP RF f. 453. op. 3a. papka 34a. gy. 34.
Géppel írt tisztázat. A dokumentumon Rutkovszkij saját kezű aláírása szerepel.

38.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1947. április 16-i ülésének jegyzőkönyve

JEGYZŐKÖNYV
A MAGYARORSZÁGI SZÖVETSÉGES ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁG TANÁCSKOZÁSÁRÓL

1947. április 16.

Elnököl: Szviridov altábornagy

Jelen voltak a magyarországi SZEB részéről: [Vlagyimir Petrovics] Szviridov altábornagy, Levuskin vezérőrnagy, Cserkaszov alezredes tolmács, titkárok: Rutkovszkij alezredes, Zsagyin kapitány.

Az amerikaiak részéről: Weems dandártábornok, [John H.] Stokes ezredes, [William H.] Slayden alezredes, [Allan J.] Hackner kapitány.

Az angolok részéről: O. P. Edgcumbe vezérőrnagy, [H. P.] Whitefoord alezredes, [P. C.] Capron alezredes.

Szviridov tábornok javasolja a tanácskozás megnyitását.
Weems és Edgcumbe tábornok egyetértését fejezi ki.

1. Szviridov tábornok azt mondja, hogy az *első kérdést [napirendi pontot]* Weems tábornok javasolta, és a Vacuum Oil Társaság debreceni raktárainak a Vörös Hadsereg katonai egységei által történő felszabadítását érinti.

A legnagyobb sajnálatomra ezt a kérdést nem sikerült úgy megoldani, ahogyan mi és a megszálló csapatok parancsnoksága akartuk. A raktárak felszabadításához két nagy térfogatú tartályt kellett volna odavinni és felállítani, ahová át lehetett volna önteni az üzemanyagot a Vacuum Oil raktáraiból. A társaság igazgatója megígérte a katonai egységek parancsnokságának, hogy segít ezeknek a tartályoknak az odaszállításában és felállításában, és biztosított, hogy a költségek egy részét magára vállalja.

A valóságban a katonai egységeknek egyedül kellett a tartályokat odavinnie. Ennek a munkának az ideje alatt a katonai egység traktora a túlzott megterhelés miatt tönkrement, és a továbbiakban a katonai egység saját erővel nem tudta befejezni a munkát. A Vacuum Oil igazgatósága viszont ígérete ellenére semmilyen részt nem vállalt ebben a munkában, sőt képviselői közül március óta senki nem mutatkozott Debrecenben.

Egyetlen kiút maradt: megállapodni a magyar hatóságokkal, hogy állítsák fel a tartályokat, mivel a társaság igazgatója megtagadta, hogy segítséget nyújtson.

A megszálló csapatok parancsnoksága részéről utasítást adtak a raktárak sürgős átadására.

Weems tábornok kéri Szviridov tábornokot, forduljon a helyi hatóságokhoz azzal a kéréssel, hogy keressenek a katonai egység számára másik tartályokat, hogy a legközelebbi időben a Vacuum Oil társaság raktárait felszabadítsák.

Szviridov tábornok egyetértését fejezte ki.

2. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *második kérdést [napirendi pontot]* Weems és Egcumbe tábornok indítványozták, és a magyar kormány képviselőinek az ECITO-konferenciára való kiküldését érinti.

A magyar közlekedésügyi miniszter közölte, hogy megkapták a meghívást a konferenciára, de mivel a magyar kormány nem rendelkezik pontos adatokkal a vasúti közlekedésről, a hajókról és más közlekedési eszközökről, és a közlekedési [eszközök] elosztása a Duna menti államok között még nem fejeződött be, úgy döntöttek, hogy az ECITO-konferenciára egyelőre nem küldik el képviselőiket.

Másrészt Gerő miniszter kijelentette, hogy Párizsban van képviselőjük, és neki részt kell vennie a konferencián. Részt kellett vennie az ECITO március 7-i konferenciáján, és feltételezi, hogy részt fog venni az április14-in is. A miniszter nagyon sajnálja, hogy nem tudja elküldeni a képviselőit a konferenciára a szükséges adatokkal.

Edgcumbe tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak a tájékoztatást, és sajnálatát fejezte ki annak kapcsán, hogy a magyar kormány nem küldte el a konferenciára szakértőjét. Kételkedik abban, hogy a magyar kormány párizsi képviselője kellően tájékozott a közlekedés kérdéseiben.

Weems tábornok azt mondta, úgy értette Szviridov tábornokot, hogy Gerő miniszter nem tud adatokat adni a közlekedésre vonatkozóan, és a továbbiakban azt mondja, hogy a magyar kormánynak a háború vége óta eltelt két év alatt volt lehetősége közlekedési eszközeinek összeszámlálására, és tudnia kellene, hogy mivel rendelkezik. A konferencián a közlekedési eszközök cseréjére vonatkozó kérdéseket is meg fogják tárgyalni, amelyekben Magyarországnak is érdekeltnek kell lennie.

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy Gerő miniszter információja szerint párizsi képviselőjük kompetens közlekedési kérdésekben. Az adatokat illetően Szviridov tábornok azt felelte Weemsnek, hogy Gerőnek vannak adatai, de azok nem pontosak, mivel a közlekedési eszközök cseréje Magyarország, Csehszlovákia, Románia, Jugoszlávia, Lengyelország és Ausztria között még nem fejeződött be, pontatlan adatokat pedig nem adhat a magyar kormány.

3. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy Weems tábornok vetette fel a Magyarország és Románia közötti légi egyezmény, valamint a Magyarország és Jugoszlávia, Csehszlovákia és Bulgária közötti repülési egyezmény kérdését, és egészében a Maszovlet légitársaság munkáját.

Levelében Weems tábornok azt kérdezi, hogy a magyar kormány mikor kérelmezte és kapta meg a SZEB jóváhagyását a Romániával való légi összeköttetésről szóló

egyezmény megkötésére, és tárgyalta-e a magyar kormány ilyen megállapodás megkötésének lehetőségét más államokkal is.[1]

Szviridov tábornok azt a tájékoztatást adja, hogy 1946-ban a magyar kormány a SZEB elnökhelyettesén keresztül a megszálló csapatok parancsnokságához fordult azzal a kéréssel, hogy engedélyezze a Maszovlet rendszeres repüléseit Magyarországról Csehszlovákiába, Romániába, Jugoszláviába és Bulgáriába.

1946 októberében a megszálló csapatok parancsnoksága azt válaszolta, nem ellenzi, hogy a Maszovlet Szovjet-Magyar Társaság légi összeköttetést teremtsen ezekkel az államokkal. A magyar kormány ezen az alapon kíván megállapodást kötni a normális légi összeköttetésre ezekkel az államokkal. Igaz, ténylegesen még semmi nem történt.[2]

A rendszeres légi összeköttetés megteremtésére Magyarország és Románia között most folynak a megbeszélések a Maszovlet és TARSZ között. A megállapodást a két társaság között még nem írták alá.[3] Semmilyen rendszeres repüléseket a Maszovlet más államokba nem végez, kivéve az alkalmi [repüléseket] a megszálló csapatok parancsnokságának külön engedélye alapján.

Weems tábornok azt mondta, hogy számára nem világos, fordult-e a magyar kormány engedélyért a SZEB-hez a légi összeköttetés megteremtéséről szóló egyezmény Romániával való megkötéséhez vagy sem. A magyar kormány és más államok közötti ilyen megállapodások megkötésére irányuló tárgyalások kérdése a SZEB kompetenciájába tartozik. A szovjet megszálló csapatok parancsnoksága magyar repülőknek más államokba való repülését csak a SZEB arra vonatkozó elvi egyetértése után döntheti el.

Szviridov tábornok azt feleli, hogy a magyar kormány nem fordult engedélyért a SZEB-hez. Magyarország és Románia a szovjet megszállási övezetben található, ezért is fordultak a magyarok a SZEB-en keresztül a csapatok parancsnokságához, amire az utóbbi még 1946 októberében beleegyezését is adta.

A továbbiakban Szviridov tábornok azt mondja, tekintettel arra, hogy ezen kérdés eldöntése a megszálló csapatok parancsnokságának előjoga, nem is vette fel megvitatásra a SZEB-ben.

[1] A minisztertanács 1946. december 20-án tárgyalta a Csehszlovákiával, Lengyelországgal, Romániával, Bulgáriával és Jugoszláviával kötendő légiforgalmi egyezményeket megelőző tárgyalások engedélyezésére vonatkozó előterjesztést, s a tárgyalások megkezdéséhez hozzájárulását adta. Ugyanezen az ülésen jóváhagyták azt az előterjesztést is, amelyben a közlekedésügyi miniszter engedélyt kért arra, hogy a SZEB előzetes engedélyének kikérése érdekében a SZEB-hez átiratot intézhessen a Szovjetunióval és Svájccal kötendő légiforgalmi egyezmények ügyében. (MOL XIX-A-83. a. 16. d. 156. jegyzőkönyv.) Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter a minisztertanács 1947. április 17-i ülésén kért felhatalmazást a minisztertanácstól, hogy a francia-magyar és svájci-magyar légiforgalmi egyezmény ügyében engedélyért fordulhasson a SZEB-hez, és kedvező válasz esetén a tárgyalásokat megindíthassa és az egyezményt megkötheesse. (MOL XIX-A-83-a 19. d. 172. jegyzőkönyv.)

[2] A magyar-csehszlovák légiforgalmi egyezményt 1947. június 9-én kötötték meg. Ennek értelmében 1947. június 16-tól hetente kétszer, július 15-től hetente négyszer repültek a Maszovlet gépei a két főváros között. L. Megindul a menetrendszerű légiforgalom Budapest és Prága között. *Szabad Nép*, 1947. június 14.

[3] A román-magyar légiforgalmi egyezmény megkötéséhez a közlekedésügyi miniszter 1947. március 31-én kérte a minisztertanács hozzájárulását. Az egyezmény értelmében a légiforgalom 1947. április 17-én indult meg, és hetente egy-egy járat repült volna Magyarországról és Romániából. (MOL XIX-A-83-a 18. d. 170. jegyzőkönyv.)

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy a repülőgépek repüléséért a megszálló csapatok viselik a felelősséget, mi pedig hiába vesztegetjük az időt ennek az ügynek a megvitatására, ez azért van, mert korábban nem tudtunk róla. Edgcumbe kéri Szviridov tábornokot, hogy a későbbiekben a hasonló jellegű kérdésekről előre tájékoztassa őt és Weems tábornokot.

Szviridov tábornok egyetértését fejezte ki.

4. *Szviridov tábornok:* A *következő kérdést [napirendi pontot]* Weems tábornok javasolta, és két magyar nyelven megjelenő amerikai újság Magyarországra történő behozatalának tilalmát érinti.[4]

A fegyverszüneti egyezmény 16. cikkelyének megfelelően az időszaki és nem időszaki irodalom Magyarországra történő behozatalát egyeztetni kell a megszálló csapatok parancsnokságával.

Magyarországra különböző országokból nagy mennyiségű különböző újságot hoznak be, közülük csak három újságra van tilalom.[5]

A magyar tájékoztatásügyi miniszter és a külügyminiszter azzal a kérdéssel fordult hozzám, hogy engedélyezhető-e a következő újságok magyarországi behozatala:

1. „Verhovaiak lapja", a kiadója John Bence, Detroitban adják ki.

2. „Amerikai Magyar Népszava", New Yorkban, Detroitban, Clevelandben és Chicagóban adják ki.

3. „Katolikus Magyarok Vasárnapja", New Yorkban, Chicagóban, Michiganben, Detroitban és Clevelandben adják ki.

Ezeket a lapokat a miniszterek mint antidemokratikus és szovjetellenes [újságokat] jellemezték. A megszálló csapatok parancsnoksága ezeknek a lapoknak a behozatalát a fegyverszüneti egyezmény 16. cikkelye alapján megtiltotta.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy megismerte ezeknek az újságoknak a tartalmát, és a megszálló csapatok parancsnokságának döntését helyesnek tartja.

Weems tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak a tájékoztatást, és azt mondja, hogy ez a kérdés azért is érdekli, mert ezeknek a lapokban a behozatali tilalmáról közlemények voltak a magyar sajtóban.[6]

5. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *következő kérdést [napirendi pontot]* brit [légügyi] szakértők érkezéséről, hogy tanácskozzanak a magyar kormánnyal a légi

[4] A magyar kormány megtiltotta bizonyos – Egyesült Államokban előállított – lapok Magyarországra való behozatalát és terjesztését.

[5] Behozatali tilalom nem csupán a lentebb felsorolt három magyar újságra volt. A behozatali tilalom vonatkozott pl. a Kanadai Magyar Újságra is, amelynek vasúti szállítását a Belügyminisztérium 295 441/1946. sz. átiratára hivatkozva a közlekedésügyi miniszter 1947 tavaszán tiltotta meg. Az ügyben a lap budapesti szerkesztőjének kérésére, aki azt állította, hogy 1946 óta a lap szellemisége megváltozott, a miniszterelnök levéllel fordult a Belügyminiszterhez, és kérte a döntés felülvizsgálatát. Szebenyi Endre miniszteri osztályfőnök azzal utasította el 1947. május 23-án a miniszterelnök kérését, hogy habár némi változás a lap cikkeiben kétségtelenül tapasztalható „még mindig nem fordítanak kellő figyelmet arra a tárgyilagosságra, amit egy ilyen külföldi magyar közvéleményt formáló laptól joggal el lehet várni". (MOL XIX-A-1-j 93. d. V/2194-1947.)

[6] „A demokratikus Magyarország ellen uszító »Amerikai Magyar Népszava« és a »Katolikus Magyarok Vasárnapja« című magyar nyelvű amerikai lapok postai szállítási jogát megvonták." *Szabad Nép*, 1947. március 29.

összeköttetés kérdéseiről, Edgcumbe tábornok indítványozta. Edgcumbe tábornok úr tájékoztatást szeretne kapni a magyar kormánynak az ügyben hozott döntéséről.

A magyar közlekedésügyi miniszter azt válaszolta, hogy angol repülőgépeknek Magyarország területe feletti repüléséről csak a békeszerződés életbelépése után kezdhet tárgyalásokat, mivel jelenleg repülőtereit a megszálló csapatok foglalják el, és nem tudni, mikor szabadítják fel őket. Ezért a magyar kormány jelenleg nem tudja előre tervezni felhasználásukat, és az angol légügyi szakemberek Magyarországra érkezése ügyének felvetése korai, mert egyelőre semmi konkrétat nem tudnak nekik ajánlani.[7]

Edgcumbe tábornok azt mondta, hogy mivel ez a kérdés kormánya számára nagy jelentőségű, kéri Szviridov tábornokot, kérjen a magyar kormánytól írásos választ, és küldje el neki.

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy igyekszik a magyar kormánytól írásbeli választ kapni, és elküldi Edgcumbe tábornoknak.

6. *Szviridov tábornok:* A *svábok Magyarországról történő kitelepítésének kérdését* Edgcumbe tábornok vetette fel.

Edgcumbe tábornok úr a kérdést úgy fogalmazta meg, hogy a múltkori tanácskozás vitájából és Weems tábornok leveléből világos, a németországi amerikai katonai hatóságok az övezetükben lévő rossz életkörülmények miatt nem tudják fogadni a svábokat, és előre jelzik, hogy ezek a körülmények 12 hónapig nem javulnak. Kérdezi, hogy az amerikai hatóságoknak ez a javaslata elfogadható-e.

Szviridov a továbbiakban azt mondja, hogy a SZEB nem utasíthatja a németországi amerikai katonai hatóságokat a svábok fogadására, de felvetheti és fel kell vetnie az amerikai hatóságok döntése felülvizsgálatának kérdését. Az okok, amelyek alapján az amerikai hatóságok nem akarják a svábokat fogadni, egyáltalán nem meggyőzőek sem a SZEB, sem a magyar kormány számára.

Edgcumbe tábornok azt mondja, a lényeg nem az, hogy elfogadható vagy nem elfogadható a németországi amerikai katonai hatóságok döntése, hanem az, hogy el tudunk-e fogadni valamilyen intézkedéseket arra vonatkozóan, hogy a svábok áttelepítése elkezdődjön.

Edgcumbe kéri Weems tábornokot, hozza az amerikai katonai hatóságok tudomására, hogy a svábok magyarországi kitelepítésének abbamaradása nehézségeket idézett elő az országban, mivel a kitelepítendő svábok helyére már megérkeztek a magyarok. Egyidejűleg javasolja, hogy közöljék a SZEB véleményét ebben a kérdésben.

Weems tábornok azt válaszolta, véleménye szerint nincs értelme, hogy a németországi amerikai katonai hatóságoknak álláspontjuk megváltoztatását ajánlják, mivel állandóan szoros kapcsolatot tart velük, és jól ismeri az áttelepítettek nehéz helyzetét Németországban. Weems megígéri, hogy tájékoztatja az amerikai hatóságokat a magyarországi nehézségekről, amelyeket a svábok áttelepítésének felfüggesztése váltott ki.

[7] Az előzményekre l. az 1947. március 4-i ülés jegyzőkönyvét.

Szviridov tábornok azt mondja, a magyar kormány abban reménykedett, hogy a svábok kitelepítése normálisan halad majd, az amerikai és magyar hatóságok között 1946. augusztus 22-én kötött megállapodás alapján kialakított terv szerint, ezért a sváb földeket odaadták föld nélküli magyaroknak. Ezt azzal a céllal tették, hogy földhöz juttassák a földnélkülieket, és elérjék, hogy a sváb földek meg legyenek művelve, és be legyenek vetve. A magyarok megérkeztek a sváb földekre, de azzal összefüggésben, hogy a svábok kitelepítése félbeszakadt, nem tudnak hozzákezdeni a földek megműveléséhez, a svábok nem hagyják azt. Maguk a svábok a kitelepítésre várva szintén nem művelik meg a földeket. Nehéz helyzet alakult ki mind a svábok, mind a magyarok számára, akik a kormány határozata alapján a sváb földek elfoglalására érkeztek.

A magyar kormány kéri a németországi amerikai katonai hatóságoknak átadni, hogy teljesítse az 1946. augusztus 22-i megállapodást a svábóknak az amerikai megszállási övezetben való fogadásáról.

Weems tábornok azt válaszolta, hogy levelet ír a németországi amerikai katonai hatóságoknak, amelyben kifejti a magyar kormánynak a svábok kitelepítése abbamaradásával összefüggésben kialakult nehézségeit, és a levél másolatát elküldi Szviridov és Edgcumbe tábornokoknak.[8]

Szviridov és Edgcumbe tábornok egyetértését fejezte ki.

7. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy Edgcumbe tábornok szeretné tudni, felvetettem-e a szovjet megszálló csapatok parancsnoksága előtt a magyarországi beutazási engedélyek kiadási rendje felülvizsgálatának kérdését.

Edgcumbe és Weems tábornokok kérését átadtam, amire a parancsnokság azt válaszolta, hogy nagyon sok beutazási engedélyt adnak, de minden [beutazni] szándékozónak nem tudják teljesíteni a kérését. A beutazási kérelmek [száma] minden nap szaporodik, ezért nem meglepő, hogy az elutasítás is több lett. Van rá remény, hogy több beutazási engedélyt fognak adni.

Weems tábornok kéri, vizsgálják felül levelét, amelyben kérte, hogy adjanak beutazási engedélyt a Rockefeller Intézet három képviselőjének. Egyidejűleg kéri a beutazás engedélyezését a CARE társaság munkatársainak, amely csomagok küldésével foglalkozik. A továbbiakban azt mondja, hogy március folyamán és április 15-ig 44 amerikai állampolgárt utasítottak el, és kéri, vizsgálják felül azoknak a személyeknek a listáját, akiket elutasítottak, és lehetőség szerint adjanak nekik engedélyt.

Edgcumbe tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak a tájékoztatást, és szintén azt kéri, hogy vizsgálják felül az ő elutasított beutazási listáját is.

Szviridov tábornok megígérte, hogy a megszálló csapatok parancsnokságával közösen felülvizsgálják a Weems és Edgcumbe tábornokok által átadott beutazási listákat, és lehetőség szerint teljesítik kérésüket.

[8] Weems tábornok 1947. április 24-i keltezéssel küldte el az említett levelet Németország amerikai megszállási övezete katonai parancsnokának. A levélre 1947. május 19-én érkezett válasz, amelyben a katonai parancsnok, Lucius D. Clay azt írta, nem jósolhatja, hogy a közeljövőben bármiféle olyan kedvező változás következne be az ügyben, ami lehetővé tenné a magyarországi német nemzetiségű lakosság kitelepítését Németország amerikai megszállási övezetébe. (Box 44. Record Group 338, ACC Hungary; NACP.)

Egyidejűleg Szviridov tábornok megkérdezi Weems tábornoktól, felszámolták-e az UNRRA magyarországi részlegét vagy sem.

Amikor Sommers úr elutazott Magyarországról, a SZEB-nek és a magyar kormánynak címzett hivatalos levélben közölte, hogy az UNRRA kirendeltsége Magyarországon befejezte munkáját, és március 1-jétől funkciója megszűnik. Ugyanott azt írta, hogy Adams asszony marad a pénzügyek felszámolása végett.[9]

Adams asszony viszont azt állítja, hogy az UNRRA nem fejezte be magyarországi tevékenységét, és kérelmezi magyarországi beutazási engedély kiadását egy sor személynek.

Weems tábornok azt válaszolta, hogy a rendelkezésére álló információk szerint a UNRRA londoni stábja szeretné ezen szervezet magyarországi részlegének tevékenységét folytatni. Magyarországon néhány százezer dollárnyi, az UNRRA tulajdonát képező áru van, amelynek elosztásával ennek a szervezetnek kell foglalkozni.

Sommers úr tévedett az UNRRA magyarországi munkája végének időpontját illetően. Azt mondja, nem tudja, hogyan történik majd ezen szervezet magyarországi részlegének újra felállítása, de úgy véli, hogy a Magyarországon maradt személyzet teljesen megbirkózik a rá bízott feladattal.

Szviridov tábornok azt mondta, nem ellenzi, hogy működjön az UNRRA magyarországi részlege, de akkor vissza kell térnie a szovjet képviselőnek, Zvolinszkijnek az UNRRA szervezetébe.

Edgcumbe tábornok azt javasolta, hogy a Szovjetunió volt képviselője, Zvolinszkij találkozzon Adams asszonnyal és tisztázza, mi indokolta a Magyarországra történő beutazásra vonatkozó kérelmeit. Lehetséges, hogy az utóbbi időben valamilyen változások történtek az UNRRA szervezetének helyzetében.

Szviridov tábornok egyetért Edgcumbe tábornok javaslatával, és azt mondta, hogy megbízza Levuskin tábornokot, hívja meg Adams asszonyt és Zvolinszkijt, és pontosítsák az UNRRA volt magyarországi szervezete ügyeinek állását.

Weems tábornok egyetértését fejezte ki.

Szviridov tábornok azt mondja, válaszolni kíván Edgcumbe tábornoknak két levelére.

Ez év április 11-i levelében Edgcumbe tábornok közli, hogy az utóbbi hat hónapban Magyarországról Ausztriába több mint hatezer ember ment át illegálisan. Kéri, hogy erről tájékoztassam a magyar honvédelmi minisztert és belügyminisztert, és vessem fel előttük az osztrák–magyar határvédelem megerősítésének kérdését.

Edgcumbe tábornok kérését átadtam a belügyminiszternek és a honvédelmi miniszternek. Mindkét miniszter megígérte, hogy megerősítik a határőrizetet.

Edgcumbe tábornok megköszönte Szviridov tábornoknak a tájékoztatást.

[9] A *Magyar Nemzet* 1947. február 2-án adott hírt arról, hogy február végén Sommers távozik, utódja Adams asszony lesz, aki március végéig, az UNRRA megszűnéséig vezeti a bizottságot. Az UNRRA magyarországi részlege 1947. július első napjaiban szüntette meg működését. L. Az UNRRA ma éjfélkor beszüntette működését. *Világ*, 1947. július 3.

Szviridov tábornok azt mondja, Edgcumbe tábornok második levelében segítséget kér ahhoz, hogy gyorsabban szabadítsák fel a szovjet egységektől a „Hungarian Petroleum" Társaság Nádor utcai házát. Az odaküldött tiszt megállapította, hogy a ház ötszintes, amelyből három szintet magyar állampolgárok lakásai és két szintet a szovjet hadsereg egységei foglalnak el.

Az egység parancsnoksága ígéri, hogy április 19-re a felső szintet teljesen felszabadítják, és bizonyos időre kéri a földszint meghagyását nekik. Május 15-re ezt a szintet is felszabadítják.

Edgcumbe tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak a tájékoztatást, és kéri, hogy ebben az ügyben írásos választ adjanak neki.

Szviridov tábornok megígéri, hogy írásos választ ad.

Edgcumbe tábornok kéri két kiegészítő kérdés felvetésének engedélyezését.

Szviridov tábornok és *Weems tábornok* egyetértését fejezi ki.

1. *Edgcumbe tábornok* azt mondja, hogy nemrégiben képviseletének egyik tisztje és a SZEB gazdasági részlegének alezredese, Britt felkereste a magyar Jóvátételi Hivatalt abból a célból, hogy ellenőrizzék az ügymenetet az angol képviseletnek az angol cégek és állampolgárok gazdasági ügyeire vonatkozó kérelmeit illetően.

A tisztek megállapították, hogy a Jóvátételi Hivatal rosszul dolgozik, ezért húzódik el az angol képviselet által kért ügyek elintézése.

Edgcumbe tábornok kéri Szviridov tábornokot, hozza ezt a magyar kormány tudomására.

Szviridov tábornok megígéri, hogy beszél erről a magyar kormánnyal.

2. *Edgcumbe tábornok* azt mondja, hogy levelet kapott a Szabadság Párt vezetőjétől, Sulyok [Dezső] úrtól, amelyben közli, hogy a párt lapja, A Holnap a nyomdai munkások sztrájkjával összefüggésben nem jelenik meg.[10]

Edgcumbe tábornok kéri Szviridov tábornokot, tájékoztassa őt és Weems tábornokot a lappal kapcsolatban.

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy A Holnap c. újsággal kapcsolatban nem tud többet, mint amit a magyar újságok írnak.

Ennek az újságnak az újbóli nyomtatásáról tárgyalások folynak a Szabadság Párt képviselői és a nyomdaipari munkások szakszervezete között. A tárgyalások közvetítője a tájékoztatásügyi miniszter, Mihályfi [Ernő].

A szakszervezet az alábbi követeléseket támasztotta Sulyokkal szemben:

a) Az újság nem léphet fel a demokrácia ellen, és nem közölhet rágalmazó cikkeket a munkások ellen.

[10] Sulyok Dezső 1947. április 1-jén fordult a SZEB-hez »A Holnap« ügyében, amelynek kinyomtatását Sulyoknak a szakszervezetet is bíráló hódmezővásárhelyi beszéde miatt tagadták meg a nyomdászok. A lappal kapcsolatban történteket részletesebben l. Szerencsés Károly: A nemzeti demokráciáért. Sulyok Dezső 1897–1965. Pápa Város Önkormányzata, Pápa, 1997. 211–219.

b) Sulyoknak el kell határolódnia hódmezővásárhelyi beszédétől, amelyben rágalmazta a demokráciát és a munkásokat.[11]

Ha Sulyok úr elfogadja ezeket a feltételeket, az ügyet lezárják.

A továbbiakban Szviridov tábornok azt mondja, hogy Sulyoktól az ő nevére is érkezett levél, de abban semmilyen kérés nincs, csak tájékoztatást ad az újság helyzetéről.

Mivel a kormány közvetítőt nevezett ki a tájékoztatásügyi miniszter személyében, a SZEB ebbe az ügybe nem avatkozott be.

Edgcumbe tábornok megköszöni a tájékoztatást és közli, hogy május 2-án Budapesten megnyitják az angol temetőt,[12] és a megnyitási ceremóniára meghívja Szviridov tábornokot és Weems tábornokot.

Szviridov tábornok megköszöni a meghívást.

Ezzel a tanácskozás befejeződött.

A tanácskozáson a beszélgetés orosz és angol nyelven folyt.
Angolról oroszra Potapov kapitány fordított.

Titkárok:
Rutkovszkij alezredes
Zsagyin százados

1947. április 16.

AVP RF f. 453. op. 30. papka 34a. gy. 34.
Géppel írt tisztázat. A dokumentumon Rutkovszkij és Zsagyin saját kezű aláírása szerepel.

[11] „Mi nem a demokrácia törvényét felbontani, hanem azt beteljesíteni jöttünk!". (Sulyok Dezső a Magyar Szabadság Párt hódmezővásárhelyi nagygyűlésén. *A Holnap*, 1947. március 26.)

[12] Az előzményekre l. az 1947. február 10-i ülés jegyzőkönyvét és 6. napirendi pontját.

39.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1947. május 20-i ülésének jegyzőkönyve

JEGYZŐKÖNYV
A MAGYARORSZÁGI SZÖVETSÉGES ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁG TANÁCSKOZÁSÁRÓL

1947. május 20.

Elnököl: Szviridov altábornagy

Jelen voltak: A SZEB részéről: [Vlagyimir Petrovics] Szviridov altábornagy, Levuskin vezérőrnagy, Beljanov vezérőrnagy, Cserkaszov alezredes tolmács, titkárok: Rutkovszkij alezredes, Zsagyin százados.

Az USA képviselete részéről: Weems dandártábornok, [John H.] Stokes ezredes, [Ronald A.] Gaiduk főhadnagy.

Az Egyesült Királyság képviselete részéről: O. P. Edgcumbe vezérőrnagy, [H. P.] Whitefoord alezredes, [P. C.] Capron alezredes.

Szviridov tábornok javasolja a tanácskozás megnyitását.
Weems és Edgcumbe tábornok egyetértését fejezi ki.

1. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy az *első kérdést [napirendi pontot]* Weems tábornok vetette fel és a Tungsram vállalatot érinti.

Weems tábornok azt óhajtja, hogy a magyar kormány biztosítsa arról, az amerikai érdekek a Tungsramban védelem alá fognak esni, és nem adják át jóvátételként a Szovjetuniónak.[1]

A magyar Jóvátételi Hivatal 1946. november 26-i, 30 542. sz. határozatával a Tungsram cég részvénytőkéjének 13,71%-át átadta a Szovjetunió tulajdonába, mivel a Szovjetuniónak átadott részvények tulajdonosaként a berlini Osram cég lépett fel.

[1] Weems tábornok 1947. május 1-jén ismételten levéllel fordult Szviridov altábornagyhoz, s kérte: továbbítsa a Jóvátételi Hivatal felé azt a kérést, hogy az Osram részvényeinek 27,25%-át, amelyet az amerikai International General Electric Company of New York birtokol, ne adják át a Szovjetuniónak mint német tulajdont. (711.9 ACC, Record Group 84, Budapest Legation File, NACP.)

Weems tábornok 1946. november 29-i levelében közölte, hogy adatai szerint a német Osram cég tőkéje 27%-tól 29,4%-ig[2] terjedő határon belül az amerikai International General Electric Company tulajdona, ezen okból kéri részesedésünk csökkentését a Tungsram cégben. Ugyanebben a levélben Weems tábornok közölte, hogy az Osram volt német cégben az amerikai tőkerészesedés kérdését a németországi Szövetséges Tanács pontosítja és megígérte, hogy annak döntését közli velünk. Sajnos, a németországi Szövetséges Tanácsnak az adott ügyben hozott döntéséről értesítést ez idáig nem kaptunk.

Szviridov tábornok kéri Weems tábornokot, tájékoztassa őt a németországi Szövetségi Tanács döntéséről ebben az ügyben.

Weems tábornok azt válaszolta, hogy Németországból semmilyen információja nincs az amerikai tőkerészesedésről a német Osram cégben, és semmi újat nem tud mondani. A továbbiakban Weems azt mondja, hogy érdekli az a kérdés, honnan vették a magyarok az adatokat arról, hogy a Tungsram cégben a részvények 13,7%-a a németeké volt.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy a magyar hatóságok rendelkezésére állnak olyan dokumentumok, amelyek megerősítik, hogy a német Osram cég a részvények 13,7%-val rendelkezett a Tungsram vállalatnál.[3] Ezeknek a dokumentumok alapján adta át a Jóvátételi Hivatal a Szovjetuniónak a Tungsram német tőkéjének 13,71%-át.

A magyarok által bemutatott dokumentumokon kívül mással nem rendelkezünk. Szviridov tábornok a továbbiakban azt mondja, hogy ha Weems tábornok rendelkezik [olyan] dokumentumokkal, amelyek alátámasztják az amerikai tőkerészesedést a német Osram cégben, mutassa be, és akkor fel lehet vetni a bizottságnak a Tungsram Rt.-ről hozott döntése felülvizsgálatának kérdését.

Weems tábornok azt mondja, hogy pontosan megállapították és bebizonyították, hogy a részvények 27,45%-a amerikai állampolgároké. Erre a 27,45%-ra [vonatkozóan] vannak dokumentumok, amelyeket be fognak mutatni. A németországi Szövetséges Ellenőrző Tanácsnak 2,2% tőkét kell pontosítani, amely korábban az amerikai General International Electric cégé volt a Tungsramban.

Ha ez a 2,2% bebizonyosodik, akkor a Tungsramban lévő amerikai érdekeltségrész 29,91%-ot fog kitenni.

2. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *második és harmadik kérdést [napirendi pontot]* Weems és Edgcumbe tábornokok javasolták. Mindkét kérdés Magyarországnak más államokkal való légi összeköttetését érinti. A felvetett kérdésekre

[2] Az amerikai változatban ezek a számok 27,25% és 29,45%.

[3] Az Államrendőrség Budapesti Főkapitányságának gazdasági rendészeti ügyosztálya 1947. december 22-i az Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt. vizsgálatáról készített feljegyzése tartalmazta a részvénytőke megoszlását is. A közölt adatok a jelentés szerint megegyeztek a Pénzintézeti Központ 1945. december 1-jei adataival. A feljegyzés szerint a részvénytőke 210 000 darab 100 pengő névértékű, bemutatóra szóló részvényre oszlott, amelyből 179 396 darabot, vagyis 85,4%-ot külföldiek birtokoltak. Az International General Electric Co. 22 352 db, az International Standard Electric corp. 16 647 db, míg az Osram cég 28 930 db részvénnyel rendelkezett. Az utóbbiak a jelentés elkészültének időpontjában szovjet tulajdonban voltak. Nem tudjuk, mi lett az amerikaiak által kifogásolt 2,2% tulajdonrész sorsa. (PIL 274. f. 12/156. ő. e.)

Szviridov tábornok [a következőket] válaszolta: „Az összes magyar repülőteret a szovjet megszálló csapatok foglalták el, azoknak csak egy részét adták át – a megszálló csapatok parancsnokságának beleegyezésével – a Maszovlet társaságnak. A Maszovletre vonatkozó szerződésben az áll, hogy a magyar kormány a Maszovlet repülőtereivel nem rendelkezhet, következésképpen a magyar kormány rendelkezésében szabad repülőtér nincs, ezért a magyar kormánynak az a válasza, hogy nincs szabad repülőtere, helyes.

A megszálló csapatok parancsnoksága engedélyezte a Maszovletnek, hogy légi összeköttetést teremtsen a közeli szomszédos országokkal: Romániával, Jugoszláviával, Ausztriával és Csehszlovákiával. Más országokkal légi összeköttetés létrehozására semmilyen engedélyt nem adtak.

A mai napig a Maszovlet csak a TARSZ-szal írt alá megállapodást a Magyarország és Románia közötti repülésekre. Más országokkal a Maszovlet nem kötött megállapodást, és semmilyen tárgyalásokat nem folytat.

Weems tábornoknak az a közlése, hogy a magyar kormány tárgyalásokat folytat Franciaországgal, Svájccal és más országokkal a légi összeköttetés megteremtésére, helytelen."[4]

A továbbiakban Szviridov tábornok azt mondja, Edgcumbe tábornok levelében azt írja, hogy a Maszovlet főigazgatója, Krajnov levelet küldött a nyugat-európai országok légitársaságainak azzal a javaslattal, hogy kössenek megállapodást a légi közlekedésre Nyugat-Európa államai és Magyarország között. A Maszovlet igazgatója valóban küldött ilyen levelet. Megállapítottuk, hogy a Maszovlet igazgatója a levelet a magyar kormány, a SZEB és a megszálló csapatok parancsnokságának tudta és jóváhagyása nélkül küldte el. A levél nem a magyar kormány, a SZEB és a megszálló csapatok parancsnokságának véleményét fejezi ki, ezért nem minősül hivatalos dokumentumnak, és semmilyen jelentőséget nem kell neki tulajdonítani.

A Maszovlet a más országokkal való légi összeköttetésre vonatkozó megállapodásokat a magyar kormány egyetértésével és a megszálló csapatok parancsnoksága engedélyével köti. Mindez a SZEB elnökhelyettesén keresztül történik.

Weems tábornok azt mondja, hogy Szviridov tábornok tájékoztatása után világossá vált számára, hogy a rendelkezésére álló információ a magyar kormány állítólagos tárgyalásairól más államokkal a légi összeköttetés megteremtésére nem hiteles.

Ugyanakkor – mondja Weems – megbízható forrásokból tudja, hogy a Maszovlet megállapodást írt alá Svájccal, és hogy május 20-tól rendszeres repülések kezdődnek Budapest és Zürich között. Az amerikai kormány ugyanilyen megállapodást óhajt kötni a magyar kormánnyal a békeszerződés életbelépése előtt.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy a múltkori tanácskozáson Szviridov tábornok kijelentette, hogy a SZEB nem fog engedélyt adni Magyarországnak légi összeköttetés megteremtésére más országokkal, és hogy ez az ügy a megszálló csapatok parancsnokságának kompetenciájába tartozik. A mai tanácskozáson viszont Szviridov tábornok kijelentette, hogy a Magyarország és más országok közötti légi összeköttetés megteremtésekor a magyar kormánynak a SZEB-en keresztül kell cselekednie.

[4] Vö. az 1947. április 16-i ülés 1. sz. jegyzetével.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy a múltkori tanácskozáson, amikor a Magyarország és más országok közötti, a légi összeköttetés megteremtésére vonatkozó megállapodások ügyét tárgyalták, ő, Szviridov tábornok akkor kijelentette, hogy ennek a kérdésnek a végleges eldöntése nem a SZEB-hez, hanem a megszálló csapatok parancsnokságához tartozik, mivel azok foglalják el a repülőtereket, és azok ellenőrzik az összes repülőgép repülését a saját zónájukban.

A továbbiakban Szviridov tábornok azt mondja, hogy ebben az ügyben nem lehet megkerülni a SZEB-et sem, mivel a magyar kormány kérelmeit a SZEB elnökén keresztül kell elküldeni.

A Weems tábornok által felvetett kérdésre Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy ha az amerikai polgári légitársaságok megállapodást kívánnak kötni Magyarországgal a légi összeköttetésről, akkor a magyar kormányhoz kell fordulniuk, amely a SZEB-hez fordul, az utóbbi pedig kérésüket átadja a megszálló csapatok parancsnokságának. Ilyen rendet állapítottak meg a megszálló hatóságok a légi összeköttetésre vonatkozó megállapodások megkötésének engedélyezésére.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy most, Szviridov tábornok magyarázata után teljesen világos számára, hogy Magyarország más államokkal a kereskedelmi légi összeköttetés megteremtését célzó megállapodásokat csak a szovjet megszálló csapatok parancsnokságának engedélyével, a SZEB-en keresztül köthet, miközben a különböző jellegű gazdasági típusú egyezmények megkötéséhez a SZEB jóváhagyása szükséges. De ő, Edgcumbe tudja, hogy Magyarország több országgal kötött kereskedelmi megállapodást, és hasonló jellegű kéréseket a SZEB tanácskozásain egyszer sem tárgyaltak.

Szviridov tábornok: Kereskedelmi szerződéseket a magyar kormány két éve köt; azok előnyösek mind a magyaroknak, mind más országoknak, és egyetlen tanácskozáson sem tárgyaltuk őket, mert úgy véltük, hogy a kereskedelmi megállapodások nem elvi [jellegűek]. Szviridov tábornok megkérdezi Edgcumbe tábornokot, a továbbiakban meg kívánja-e vitatni a SZEB-üléseken a Magyarország és más országok közötti kereskedelmi megállapodások kérdését.

Edgcumbe tábornok azt válaszolta, hogy a gazdasági ügyekben történő szerződéskötés egyszerű kérdés, és megtárgyalása a SZEB-üléseken nem feltétlenül szükséges. Csak azt a kérdést veti fel, hogy a légi összeköttetés megteremtésére vonatkozó megállapodásokat tárgyalják meg a SZEB-üléseken.

Weems tábornok kéri Szviridov tábornokot, adjon neki írásos választ 1947. május 1-jei levelére, amelyben kormányának azt a kívánságát fejezte ki, hogy a különböző szerződések a megkötésekor egyformán viszonyuljanak minden államhoz, többek között az USA-hoz.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy Weems tábornok ez év május 1-jei levelére a közeljövőben választ fog adni,[5] Edgcumbe tábornok kérdésére pedig, amelyet a mai

[5] Weems tábornok 1947. május 1-jén levéllel fordult Szviridov altábornagyhoz, és arra hivatkozva, hogy kormányának tudomására jutott: Magyarország tárgyalásokat kezdett Franciaországgal, Svédországgal és Svájccal légi járatok indítására, közölte a SZEB elnökhelyettesével, hogy kormánya indítványozza tárgyalások kezdeményezését a magyar kormánnyal. Weems tábornokot kormánya arra utasította, hogy tájékoztassa a SZEB elnökét és rajta keresztül a magyar kormányt: ha a magyar kormány a békeszerződés életbelépése előtt légiforgalmi egyezményeket köt vagy a polgári légi közlekedésre jogot biztosít, ez csak nemdiszkriminatív alapon történhet, és az amerikai kormány ugyanolyan előnyös szerződést vár, mint amilyet Romániával, a Szovjetunióval, illetve más országokkal kötöttek. (711.9 ACC, Record Group 84, Budapest Legation File, NACP.)

Szviridov altábornagy május 24-én válaszolt a levélre, amelyben azt a feleletet adta, hogy a magyar kormány és a Maszovlet társaság csak a szovjet megszálló csapatok parancsnoksága, a SZEB elnöke vagy helyettese engedélyével folytathat tárgyalásokat és köthet légiforgalmi megállapodásokat más államokkal. (AVP RF f. 453. op. 3a. papka 37a. gy. 46.)

ülésen vetett fel, az ez év május 9-i levelére való válasszal egyidejűleg fog írásos választ adni.

Ezzel a második és harmadik kérdés megvitatása befejeződött.

3. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *negyedik kérdést [napirendi pontot]* Edgcumbe tábornok javasolta, és a fegyverszüneti egyezmény 13. cikkelyét érinti.

Edgcumbe tábornok levelet írt, amelyben közli, hogy a magyar Jóvátételi Hivatal rosszul foglalkozik az angol állampolgárok igényeinek kielégítésével.

Ezt a levelet elküldtem a miniszterelnöknek, Nagy Ferencnek azzal, hogy hozzon intézkedéseket a magyar Jóvátételi Hivatal munkájának megjavítására.

A miniszterelnök hivatalos válasza még nem érkezett meg.

A tiszt, akit a miniszterelnökhöz küldtem, megállapította, hogy a miniszterelnök, miután Edgcumbe tábornok levelét megkapta, személyesen foglalkozott az Edgcumbe tábornokot érdeklő kérdéssel. Magához hívatta a Jóvátételi Hivatal munkatársát, dr. Semseyt és megadta neki a megfelelő utasításokat. A magyar Jóvátételi Hivatal által elkészített válaszlevelet Edgcumbe tábornoknak dr. Balogh miniszterelnökségi államtitkár átadta és elküldött egy Birkás[6] [nevű] referenst a Jóvátételi Hivatalba, hogy megismerkedjen az angol állampolgárok leveleivel és kifogásaival.

Azonkívül Nagy Ferenc, mielőtt szabadságra ment volna, utasítást adott a minisztériumok közötti tanács [tárcaközi bizottság] összehívására a külföldi állampolgárok követeléseinek megvizsgálása ügyében, és ennek a tanácsnak határozatot kell hozni.

A napokban dr. Balogh [Istvánnak] írásos választ kell adnia Edgcumbe tábornok 1947. április 11-i levelére.

Edgcumbe tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak az 1947. április 11-i levele kapcsán megtett lépéseket.

4. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *következő kérdést [napirendi pontot]* Edgcumbe tábornok javasolta, és a háborús bűnösöket érinti.

Ez év március 31-én a magyar igazságügy-miniszter és a belügyminiszter a miniszterelnökön keresztül levelet küldött a SZEB-nek azzal a kéréssel, hogy adjanak át a magyar hatóságoknak 33 személyt, akiket háborús bűnökkel vádolnak.[7] A miniszterelnök kérte, hogy a levelet küldjék el a bécsi Szövetséges Bizottsághoz, és adják ki nekik a háborús bűnösöket. Mindezek a [háborús] bűnösök Ausztriában találhatók. Ez év március 31-én a levelet elküldtem az ausztriai Szövetséges Bizottságnak. Az auszt-

[6] Az amerikai szövegben Berkes szerepel.

[7] L. az 1947. március 20-i ülés 7. napirendi pontját.

riai Szövetséges Bizottságtól még nincs válasz. Amint a választ megkaptam, Edgcumbe és Weems tábornokokat haladéktalanul tájékoztatom.

A Kossuth Népe c. lapban felsorolt háborús bűnösök[8] neve szerepel az Ausztriába küldött 33 fős listán is. A SZEB-hez más kérés a magyar kormánytól a háborús bűnösökre vonatkozóan ebben az évben nem érkezett.

Edgcumbe tábornok megköszöni az információt.

5. *Szviridov tábornok:* A *hatodik kérdést [napirendi pontot]* Edgcumbe tábornok javasolta, és az 1945-ben a nyilasok által megölt három brit nőre vonatkozik.

Edgcumbe tábornoknak erre a kérdésére a magyar Belügyminisztérium választ adott.[9] De ez a válasz nem elégítette ki [a tábornokot] és részletesebb választ kért.

Az ismételt kérdésre a Belügyminisztérium közölte, hogy az ügyben a vizsgálat befejeződéséhez közeledik, és körülbelül 10 nap múlva kimerítő választ adnak Edgcumbe tábornok levelére.

Edgcumbe tábornok azt mondja, azért vetette fel ezt a kérdést újra, mert a magyarok nem tulajdonítottak kellő jelentőséget ennek a ténynek, ezért is ragaszkodott a kivizsgálásához és a bűnösök megbüntetéséhez.

6. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *következő kérdés [napirendi pont]* engedélyek kiadása az angol és amerikai képviselet munkatársainak a Magyarország területén történő utazásra. Az ilyen engedélyek szövegét Levuskin tábornok elkészítette, és ha Weems és Edgcumbe tábornok egyetértenek ezzel a formával, akkor ki lehet őket adni.

Weems és Edgcumbe tábornok, miután megismerkedtek az engedély formájával, kijelentették, hogy nincs ellenvetésük a formát illetően, és kérik kiadásuk meggyorsítását.

7. *Szviridov tábornok* azt mondja, levelet kapott Weems tábornoktól, amelyben az szerepel, hogy a magyar kormány jelenleg tárgyalásokat folytat Rómában a diplomáciai kapcsolatok felvételéről a Vatikánnal.[10]

A magyar kormánytól a Vatikánnal való diplomáciai kapcsolatok létesítésére nem érkezett kérelem a SZEB-hez, és ő, Szviridov tábornok hivatalosan semmit nem tud ilyen megbeszélésekről.

[8] Az Igazságügyminisztérium kérte: Héjjas, Milotay, Jurcsek, Maróthy-Meisler, Marton és Szeleczky kiadatását. (*Kossuth Népe*, 1947. május 12.)

[9] Az üggyel kapcsolatos levélváltást nem ismerjük.

[10] 1947 tavaszán a szegedi egyetem rektora, Tóth László valóban folytatott tájékozódó tárgyalásokat a diplomáciai kapcsolatok újrafelvétele ügyében. A *Magyar Nemzet* 1947. március 15-i számában *A Vatikánban várják a diplomáciai kapcsolatok helyreállítását* címmel megjelent egy cikk, amelynek lényege az volt, hogy a diplomáciai kapcsolatok helyreállítása érdekében Magyarországnak kell megtennie a kezdeményező lépést, erre azonban véleményük szerint csak akkor kerülhet sor, ha Magyarország visszanyerte szuverenitását. A Vatikán és Magyarország között a diplomáciai kapcsolat valójában csak a rendszerváltás (1989 után) idején állt helyre.

Ezzel kapcsolatban l. még Kovács Péter: Tóth László a Vatikánban. Nagy Ferenc miniszterelnök kísérlete a Szentszékkel való diplomáciai kapcsolatok helyreállítására. *Magyar Szemle*, 1996. 11. 1082–1092.

Weems tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak a tájékoztatást és kéri, adjanak választ két levelére: az egyik ez év május 16-i, és 807 amerikai szabadalomra vonatkozik, a másik ugyancsak május 16-i, a Rockefeller Intézet képviselőinek magyarországi beutazási engedély kiadásáról [szól].

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy válaszol ezekre a levelekre.

Edgcumbe tábornok tájékoztat [arról], hogy levelet kapott a magyarországi UNRRA-missziótól azzal a közléssel, hogy a misszió 1947. május 31-én befejezi munkáját, és kérdezi, kapott-e Szviridov tábornok és Weems tábornok hasonló értesítést.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy megkapta Adams asszony levelét, és már kiadták neki a magyarországi kiutazási engedélyt.

A beszélgetés angol és orosz nyelven folyt.
Angolról oroszra Cserkaszov e[lvtárs] mérnök-alezredes fordított.

Titkárság
Rutkovszkij alezredes
Zsagyin százados

1947. május 20.

AVP RF f. 453. op. 3a. papka 34a. gy. 34.
Géppel írt tisztázat. A dokumentumon Rutkovszkij és Zsagyin saját kezű aláírása szerepel.

40.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1947. június 18-i ülésének jegyzőkönyve

JEGYZŐKÖNYV
A MAGYARORSZÁGI SZÖVETSÉGES ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁG TANÁCSKOZÁSÁRÓL

1947. június 18.

Elnököl Szviridov tábornok.

Jelen voltak a SZEB részéről: [Vlagyimir Petrovics] Szviridov altábornagy, Levuskin vezérőrnagy, Kondratov vezérőrnagy.

Az amerikaiak részéről: Weems dandártábornok, [John H.] Stokes ezredes, [Ronald A.] Gaiduk főhadnagy.

Az angolok részéről: O. P. Edgcumbe vezérőrnagy, [H. P.] Whitefoord alezredes, [P. C.] Capron alezredes.

Szviridov tábornok javasolja a tanácskozás megnyitását.
Weems és Edgcumbe tábornok egyetértését fejezi ki.

1. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy az *első kérdést [napirendi pontot]* Weems és Edgcumbe tábornokok javasolták és a magyarországi belpolitikai helyzetet, és a nemrégiben lezajlott kormányválságot, valamint a Kovács Béla ügyét vizsgáló szovjet katonai szervek által a magyar kormánynak átadott anyagokat érinti.[1]

Ebben az ügyben a válasz ez év június 9-én elment Weems és Edgcumbe tábornokoknak.[2] Azonkívül Dinnyés [Lajos] miniszterelnök úr közölte, hogy a magyar hatóságok már ezen a héten kiadnak egy „Fehér könyvet"[3], amelyben közlik Kovács Béla és a többi, az összeesküvésbe belekeveredett személy vallomásait. A könyvben az összeesküvők által saját kezűleg írt több dokumentum és vallomás fotokópiája szerepel majd.

Ilyen könyvet Weems tábornok és Edgcumbe tábornok kap majd a magyar kormánytól.

Edgcumbe tábornok azt mondja, emlékeztetni szeretne levelére,[4] amelyben azokról a vizsgálati anyagokról van szó, amelyeket Szviridov tábornok adott át a magyar kormánynak Kovács Béla ügyében, valamint a válaszra, amelyet 1947. június 9-én kapott Szviridov tábornoktól.

Edgcumbe kijelenti, hogy a SZEB alapszabálya alapján kormánya úgy véli, hogy neki, Edgcumbe tábornoknak jogában áll követelni és megkapni az összes dokumentumot, amely ilyen vagy olyan mértékben Magyarországra vonatkozik.

Tudomásul véve Szviridov tábornoknak azt a kijelentését, hogy a magyar kormány az összes dokumentumot publikálja egy külön „Fehér könyv"-ben, Edgcumbe a továbbiakban azt mondja, hogy a fegyverszüneti egyezményben és a SZEB alapszabályában arról van szó, hogy a magyar kormány köteles teljesíteni a SZEB valamennyi követelését és utasítását, ezért úgy véli, hogy az ő és Weems tábornok azon követelése, hogy a magyarok a SZEB elnökén keresztül adják át nekik a Kovács Béla-ügy vizsgálati anyagát, törvényes.

Ő, Edgcumbe tudja, hogy a Szviridov tábornok által a magyar kormánynak átadott, Kovács Béla vallomásait tartalmazó dokumentumok eredményeképpen került sor Nagy Ferenc miniszterelnök, Gyöngyösi [János] külügyminiszter, Balogh István miniszterelnökségi államtitkár és mások lemondására is. A Szviridov tábornok által kezdeményezett intézkedések eredményeképpen Magyarországon új kormány lett. Kétségtelen az is, hogy a magyar kormány összetételének megváltozása érinti a SZEB érdekeit is, mivel az felelős a fegyverszüneti egyezmény végrehajtásáért.

Edgcumbe nem ért egyet Szviridov tábornoknak azzal a kijelentésével, hogy az átadott dokumentumok nem a SZEB-től származnak, és ezért nem érintik a SZEB-et. Kormánya véleménye szerint ezek a dokumentumok érintik a SZEB-et és annak tevékenységét.

A SZEB alapszabályának 6. pontja jogot ad az USA és Anglia SZEB-ben lévő képviselőinek, hogy a SZEB elnökén keresztül megkapjanak a magyar kormánytól minden őket érdeklő dokumentumot, beszámolót stb. A Kovács Béla ügyében a magyar kormánynak átadott dokumentumok ennek a pontnak a hatálya alá esnek, ezért át kell őket adni neki. Azonkívül, kormánya nem ismeri el a SZEB elnökének azt a jogát, hogy megállapítsa, milyen dokumentumokat lehet átadni és milyeneket nem.

[1] Szviridov tábornok 1947. május 28-án válaszolt a magyar kormánynak arra a Puskin követen keresztül tolmácsolt kérésére, hogy Kovács Bélát adják át a magyar kormánynak. Kovács Béla átadását elutasította arra hivatkozva, hogy az illetékes szovjet szervek még nem fejezték be a kihallgatást, viszont kész volt bizonyos anyagok átadására. Mint írta: „...a szovjet katonai nyomozó szervek megtalálták azt a lehetőséget, hogy a magyar kormánynak Kovács Bélával kapcsolatos bizonyítékokat és más személyeknek ebben az ügyben való kihallgatási bizonyítékait megküldjék, figyelembe véve azt, hogy ezek a bizonyítékok érdeklődéssel fognak találkozni a köztársaságellenes összeesküvés résztvevőinek tárgyalásán". (MOL XIX-J-1-j 18. d.)

[2] Szviridov altábornagy 1947. június 9-én válaszolt Weems június 4-i levelére, amelyben arra hivatkozva utasította vissza a Kovács Béla-ügy dokumentumainak átadását, hogy az ügynek semmi köze a SZEB tevékenységéhez, és ezért nem megalapozott a SZEB alapszabálya 6. c) pontjára való hivatkozás. (711.9 ACC, Record Group 84, Budapest Legation File, NACP.)

[3] Fehér könyv. A magyar köztársaság és demokrácia elleni összeesküvés okmányai. Magyar Tájékoztatásügyi Minisztérium, Budapest, 1947. június.

[4] Edgcumbe tábornok levele nem áll rendelkezésünkre.

Edgcumbe tábornok ragaszkodik a Kovács Béla-ügy dokumentumainak számára történő átadásához, függetlenül attól, hogy publikálják-e azokat a sajtóban vagy a „Fehér könyv"-ben.[5]

Weems tábornok azt mondja, hogy teljesen egyetért Edgcumbe tábornok álláspontjával, és hozzáteszi a következőket: „Bármiféle változás a magyar kormány összetételében érdeklődésre tart számot a SZEB tagjai és kormányaink részére.

Ismeretes, hogy Kovács Bélát a szovjet hadsereg ellen irányuló bűnök miatt tartóztatták le, ezért a szovjet vizsgálati szerveknek nem kell érdeklődniük Kovács Bélának a magyar köztársaság ellen irányuló bűnei iránt. Az adott esetben a szovjet vizsgálati szervek durván beavatkoztak Magyarország belügyeibe."

Szeretné megismerni a többi letartóztatott vallomását is, többek között Jaczkó Pál vallomásait.

Weems kéri Szviridov tábornokot, erősítse meg, hogy a szovjet katonai hatóságok nem gyakoroltak semmiféle nyomást az új magyar kormány megalakulásakor.

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy a Kovács Béla-ügy dokumentumait nem úgy adta át a magyar kormánynak mint a SZEB elnökhelyettese, hanem mint Szviridov tábornok, a szovjet katonai hatóságoknak és magának a volt miniszterelnöknek, Nagy Ferencnek a kérésére. Ő, Szviridov az átadó funkcióját töltötte be, és azzal bízták meg, hogy ezeket a dokumentumokat csak a magyar kormánynak adja át, és senki másnak ne. A dokumentumoknak semmi közük nincs a SZEB tevékenységéhez.

A SZEB alapszabályát nem lehet úgy értelmezni, hogy a SZEB elnökének át kell adni Weems és Edgcumbe tábornokoknak mindenféle dokumentumot, amelyeket tőle kérnek, mint ahogyan neki, Szviridovnak sincs joga Weems és Edgcumbe tábornokoktól az amerikai és angol hadsereg vizsgálati szerveinek bármiféle dokumentumait követelni, mivel az nem tartozik tevékenységéhez és semmi köze nincs a magyarországi SZEB-hez. A SZEB tevékenységét nem érintő dokumentumok másolatait Weems és Edgcumbe tábornoknak csak a szovjet megszálló csapatok parancsnokságának engedélyével lehet átadni.

Csak így lehet értelmeznünk a SZEB alapszabályának 6. cikkelyét.

Szviridov tábornok úgy véli, hogy csak azokat a dokumentumokat adhatja át Weems és Edgcumbe tábornokoknak, amelyeket a SZEB vagy a magyar kormány küld, s amelyek a szövetségesek érdekeit érintik.

Kovács Béla ügyében senki nem titkolt és nem titkol [semmit] – az 1947. június 1-jei magyar sajtóban részletesen publikálták.[6] Azonkívül ezeket a dokumentumokat

[5] Az amerikai jegyzőkönyv ennél keményebben fogalmaz: „S kormányom úgy véli, értelmezése szerint bármilyen érdeklődésre számot tartó dokumentumot, amely kapcsolódik a Szövetséges Ellenőrző Bizottság tevékenységéhez, rendelkezésére kell bocsátani, amennyiben ezt kéri. [...] Továbbá kormányom nem fogadja el, hogy a SZEB elnöke vagy helyettese az épp aktuális szájíze szerint értelmezze a 6. c) cikkelyt. Ezért Kormányom továbbra is arra utasít, hogy gyakoroljak nyomást az elnökre, Szviridov tábornokra, hogy bocsássa rendelkezésemre – mint a SZEB tagjának – ezeket a dokumentumokat. Számunkra nem elfogadható, hogy a nyilvánosan publikált [iratokat] olvassuk, vagy elhiggyük, amit az újságban olvasunk." (Documents of the meetings, 364.)

[6] Illetékes hely közzétette Kovács Béla és társai kihallgatásáról készült jegyzőkönyveket. (*Magyar Nemzet*, 1947. június 1.)

kiadják egy külön „Fehér könyv"-ben, és a magyar kormány a dokumentumok másolatai helyett a SZEB-en keresztül átadja Önöknek az egész könyvet.

Edgcumbe tábornoknak az az állítása, hogy ezek a dokumentumok érintik a SZEB-et, semmivel meg nem alapozott.

Egyikünk sem hibás abban, hogy Nagy Ferenc megtagadta a hazatérést, amikor arra kérték, hogy térjen vissza, és személyesen szerettek volna eligazodni a bűneiben. Nagy Ferenc a mi befolyásunk nélkül maga határozta el, hogy nem tér vissza. Abban a pillanatban, mint ismeretes, Svájcban tartózkodott, és én, Szviridov sehogyan nem tudtam hatni rá. A további események, mint Önök számára ismeretes, nyugodtan zajlottak le. Részemről vagy a szovjet hadsereg katonai hatóságai részéről az új magyar kormány megalakulásakor semmiféle befolyás nem volt. Az új miniszterelnököt, Dinnyés Lajost a Független Kisgazdapárt javasolta, elismerte az elnök, a parlament, az összes párt és az egész magyar közvélemény. Mindenki tudja, hogy nem kommunista, nem szociáldemokrata, hanem az FKGP tagja, volt földbirtokos.

Úgy gondolom folytatja Szviridov tábornok, hogy Weems és Edgcumbe tábornok ismeri a parlament döntését a kormányról, valamint Dinnyés miniszterelnök felszólalását az új kormány megalakulása után. Az új miniszterelnök kinevezése normálisan, törvényes úton történt.

Ami Gyöngyösi külügyminisztert illeti, őt a miniszteri posztról saját pártja hívta vissza, mivel politikája nem tetszett a Kisgazdapártnak.

Weems tábornok azon kijelentése, hogy a szovjet hadsereg vizsgálati szervei beavatkoznak Magyarország belügyeibe, teljesen megalapozatlan.

A Kovács Béla-ügy vizsgálati anyagait magának Nagy Ferencnek a kérésére adtuk át a magyar kormánynak. A szovjet katonai vizsgálati hatóságok nem hibásak abban, hogy Kovács Béla nemcsak a saját, a szovjet hadsereg elleni kémtevékenységéről beszélt, hanem Nagy Ferenc és Varga Béla összeesküvésében való részvételéről is.

Helytelen és törvénytelen lett volna, ha a szovjet vizsgáló hatóságok Kovács Béla vallomásának csak egy részét adták volna át a magyar kormánynak, a másikat pedig titkolják.

Szviridov tábornok még egyszer biztosítja Weems és Edgcumbe tábornokokat arról, hogy sem az ő részéről, sem a szovjet hadsereg katonai hatóságai részéről semmilyen beavatkozás nem történt Magyarország belügyeibe, és semmilyen nyomást nem gyakoroltak az új kormány megalakításakor.

Edgcumbe tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak a tájékoztatást, és egyidejűleg kijelenti, hogy kitart véleménye mellett.

Edgcumbe javasolja, hogy ezzel a kérdés megvitatását zárják le.

Weems tábornok megkérdezi Szviridov tábornokot arról, helyesen értette-e, hogy a Kovács Béla-ügy vizsgálati anyagait a szovjet katonai vizsgálati szervek a magyar kormány kérése alapján adták át, és Kovács Béla vallomásaival együtt átadták-e a többi letartóztatott, többek között Jaczkó Pál vallomásait is.

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy Nagy Ferenc kérte a Szovjetunió követétől, Puskintól, hogy adják át a magyar kormánynak Kovács Bélát, és ha őt magát nem lehet átadni, akkor kérte legalább a vizsgálati anyagot. Ezért a vizsgálati anyagot magának Nagy Ferencnek a kérésére át is adták.

Az átadott anyagban mások vallomásai, többek között Jaczkó Pálé is ott volt.

Weems tábornok azt mondta, hogy, mint ismeretes, Jaczkó Pált a magyar rendőrség az összeesküvésben való részvételért tartóztatta le, ezért érthetetlen, hogy került a szovjet vizsgálóhatóságokhoz.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy Jaczkó Pált azzal vádolják, hogy fegyveres egységeket szervezett a szovjet csapatokkal szembeni harcra. A szovjet katonai vizsgálóhatóságok kérték is a magyar vizsgálóhatóságoktól Jaczkó Pál vallomásainak anyagát. Ezeket az anyagokat a szovjet hatóságoknak átadták Kovács Béla anyagaival együtt, de magát Jaczkó Pált a szovjet vizsgálóhatóságoknak nem adták át.

Weems tábornok kijelentette, hogy ő csakúgy, mint Edgcumbe tábornok, kitart véleménye mellett.[7]

Ezzel az első kérdés megvitatása véget ért.

2. *Szviridov tábornok:* A *második kérdés [napirendi pont]* a magyar hadsereget érinti, azt Weems és Edgcumbe tábornokok vetették fel. A tábornok urak adatokat szeretnének kapni a magyar hadsereg állapotáról és fegyverzetéről.

Az összes adat, amelyet a magyar honvédelmi minisztertől kaptak,[8] szerepel abban a jelentésben, amelyet Szviridov tábornok át is nyújt Weemsnek és Edgcumbenak.

Weems tábornok kijelentette, hogy azokat az adatokat szeretné megkapni a magyar hadseregről, amelyeket a honvédelmi miniszter havonta küld a SZEB-nek. Érdeklik a fegyverzetre és a lőszerkészletre vonatkozó részletes adatok.

A továbbiakban Weems azt mondja, teljesen érthetetlen számára, hogy a szovjet megszálló csapatok parancsnoksága miért nem engedélyezi a SZEB amerikai képviselete tisztjeinek a magyar katonai egységek meglátogatását, amikor a Magyarországgal [megkötött] fegyverszüneti egyezmény 1. pontja jogot ad a magyarországi katonai egységek meglátogatására.

Edgcumbe tábornok: A Magyarországgal [megkötött] fegyverszüneti egyezmény 1. cikkelye c. pontja a harci cselekmények időszakára vonatkozik, ugyanezen cikkely d. pontja pedig a háború befejezése utáni periódusra, ahol az szerepel, hogy a magyar hadsereget a SZEB felügyelete alatt szerelik le. Edgcumbe azt mondja, nem tudja elképzelni a felügyelet lehetőségét a megtekintés lehetősége nélkül. Ezért a megszálló

[7] Weems tábornok 1947. június 11-i, Szviridov tábornoknak címzett levelében, melyet utóbbinak június 9-i levelére válaszul szánt, fejtette ki kormánya véleményét az ügyben. Mind az Egyesült Államok, mind Anglia képviselői a SZEB alapszabálya 6. c) pontjával ellentétesnek tartották Szviridovnak a Kovács Béla-ügy dokumentumainak átadását megtagadó válaszát. Weems levelében kifejezésre juttatta kormánya tiltakozását a jaltai megállapodás egyoldalú megsértése és a magyar belügyekbe való szovjet beavatkozás miatt. Egyidejűleg megismételte azt a korábbi javaslatot, hogy hozzanak létre egy bizottságot a három nagyhatalom képviselőiből, amely megvizsgálná a kialakult helyzetet. (711.9 ACC, Record Group 84, Budapest Legation File, NA Washington D. C.)

[8] Dinnyés Lajos honvédelmi miniszter a SZEB által Nyikolajcsuk ezredesen keresztül 1947. április 17-én kért adatokról április 30-án a SZEB katonai osztályához írt levelében adott tájékoztatást. Ez a tájékoztatás kiterjedt a magyar hadsereg szervezésére, lőszer- és műszerellátására, a hadsereg rendelkezésére álló segédeszközökre, az iskolákra és tanfolyamokra, valamint a lőszerfelhasználásra. Szviridov valószínűleg erre a jelentésre gondolt. Dinnyés Lajos levelét l. MOL XIX-J-1-k 70. d.

szovjet hatóságok nem tilthatják meg az USA és Anglia SZEB-ben lévő képviselőinek a magyar hadsereg katonai egységei meglátogatását.

Szviridov tábornok a Weems és Edgcumbe tábornok által felvetett kérdésekre azt válaszolta, hogy Magyarország a háború végén csak két hadosztállyal, határőrséggel és katonai körzetparancsnokságokkal rendelkezett. Mindez a mai napig megmaradt. Semmilyen változás nem történt. A fegyverszüneti egyezmény 1. pontját a magyar kormány gyakorlatilag teljesítette. A magyar hadsereget még a harci cselekmények időszakában leszerelték.

A fegyverszüneti egyezmény 1. cikkelye c) pontja szerint a megszálló csapatok parancsnoksága szabályozza a magyar csapatok más hadsereg tisztjei által történő meglátogatását. A csapatok amerikai és angol tisztek által történő felkeresésének jogáról semmilyen megállapodás nem tesz említést.

A SZEB alapszabálya teljes egészében meghatározza a szövetségesek jogait, de sehol nincs szó arról, hogy joguk van felkeresni és tanulmányozni a magyar katonai egységeket.

A fegyverszüneti egyezmény teljesítésének felügyeletét a magyar Honvédelmi Minisztériumon keresztül látjuk el.[9]

Edgcumbe és *Weems tábornokok*, akiket nem elégített ki [a válasz], egyetértenek azzal, hogy térjenek át a következő napirendi pontra.

3. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *harmadik kérdést [napirendi pontot]* Weems és Edgcumbe tábornokok javasolták, és Magyarország topográfiai térképeit érinti. Kéri Weems és Edgcumbe tábornokokat, pontosítsák a kérdést, milyen térképre gondolnak.

Edgcumbe tábornok azt mondja, május 19-i levelében[10] azt kérte, hogy a magyar Honvédelmi Minisztérium rendelkezésére álló térképeknek csak a listáját küldjék el neki.

Weems tábornok azt mondta, hogy ezzel a kérdéssel összefüggésben szeretné felhívni a figyelmet a fegyverszüneti egyezmény 1. cikkelyére, ahol az szerepel, hogy a magyar kormány az összes terveket, katonai dokumentumokat és térképeket köteles átadni a szovjet parancsnokságnak. Érdekli, hogy ezekből mit adtak át a szovjet parancsnokságnak, és mi maradt a magyaroknál, többek között milyen térképek.

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy a magyar Honvédelmi Minisztérium kijelentette, a Magyar Térképészeti Intézet összes felszerelését kivitték nyugatra, vagy megsemmisült a harci cselekmények alatt, és ez idáig nem állították helyre.

Magyarországon nincsenek térképészegységek. A térképek, amelyek a háború előtt vagy a háború idején készültek, a csapatoknál voltak, és a magyar hadsereg szétzúzásakor vagy megsemmisültek, elégtek, vagy a magyarok maguk irányították őket nyugatra.

[9] Ennél a pontnál Weems tábornok felhívta a jelenlevők figyelmét a SZEB-alapszabály 6. d) pontjára, mely az ország területén szabad mozgást biztosít mind a brit, mind az amerikai képviselet tagjainak. L. Documents of the meetings, 372.

[10] A levelet nem sikerült megtalálni.

A magyarországi vezérkarnál található térképeket a vezérkarral együtt nyugatra vitték.

A honvédelmi miniszter szorult helyzetben van a tiszti gyakorlatok megtartásakor a térképek hiánya miatt.

Nagyon is lehetséges, hogy a vezérkar összes dokumentuma, többek között a térképek is az amerikai megszállási zónában vannak, és nagyon hálásak lennénk, ha az amerikai megszálló csapatok felkutatnák és átadnák nekünk a SZEB-ben.

Edgcumbe és *Weems tábornokokat* kielégítette Szviridov tábornok információja.

4. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *következő kérdés [napirendi pont]* Weems tábornoké és a Maszovlet repülőgépeinek Ausztria és Németország amerikai megszállási zónája feletti repüléseiről szól.

Weems tábornok levelét, amelyben közli, hogy a Maszovlet repülőinek nem fognak engedélyt adni az amerikai megszállási övezeten való átrepülésre, átadtuk a magyar kormánynak.[11] Ezt a tilalmat az váltotta ki, hogy a Maszovlet szovjet-magyar társaság repülőgépei állítólag az amerikai hatóságok engedélye nélkül repültek Svájcba.

Ezért Szviridov tábornok tájékoztat arról, hogy a Maszovlet repülőgépe két alkalommal repült át az amerikai zónán Zürichbe. Ezek egyedi repülések voltak és mindegyik repülésre engedélyt adtak az ausztriai amerikai katonai hatóságok. Ezt az engedélyt a magyar Közlekedésügyi Minisztérium titkára, dr. Meta [Mester] telefonon kapta az amerikai misszió tolmácsán, Szemerei Magdán keresztül. Ha nem lett volna engedély, akkor az amerikai hatóságok a repülőgépet feltétlenül feltartóztatták volna.

Weems tábornok megköszöni a tájékoztatást, és megkérdezi, hogy nem fordult-e a magyar kormány a SZEB-hez a Magyarország és Svédország közötti légi összeköttetésre [vonatkozó] megállapodás engedélyezéséért, és ha nem fordult, akkor mi lesz a válasz, ha kéri [az engedélyezést].

[11] Weems tábornok 1947. június 5-én Szviridov altábornagyon keresztül fordult a magyar kormányhoz. Levelében kifogásolta, hogy a Maszovlet repülőgépei többször előzetes engedély nélkül repültek át az Egyesült Államok ausztriai megszállási övezete felett. A tábornok levelében azt is hangsúlyozta, hogy „Maszovlet gépek részére átrepülési engedély Németországnak és Ausztriának az Egyesült Nemzetek által megszállt zónái felett nem adható meg akkor, amikor az amerikai polgári repülőgépeknek nincsen meg ugyanez a joguk Magyarországon, és hogy ilyen körülmények között Maszovlet gépeknek további átrepülései amerikaiak által megszállt területek felett nem megengedhetők." A tábornok arra is választ várt, hányszor és milyen célból történtek ezek a repülések, valamint érdeklődött a magyar kormány és a svájci kormány közötti légi egyezmény megkötését illetően. Szviridov altábornagy megbízásából Levuskin június 13-án továbbította a levelet a miniszterelnöknek. A levélben felvetett kérdésekre Bebrits Lajos közlekedésügyi államtitkár 1947. június 25-én küldte el a választ, amit a miniszterelnök július 4-én továbbított a SZEB-nek. A Közlekedésügyi Minisztérium válasza szerint mindkét esetben dr. Mester Miklós légügyi titkár és Kanka Henrik, a Maszovlet kereskedelmi igazgatója kérte az átrepülési engedélyt dr. Szemerei Magda, a budapesti amerikai misszió alkalmazottjának tolmácsolása útján, s arra mindkét esetben szóbelileg megadták az engedélyt. A levélben felvetett másik kérdésre az államtitkár azt válaszolta, hogy a május 19-én és május 27-én Budapestről Zürichbe és vissza, kereskedelmi céllal repülő gépen kívül magyar felségjelzésű gép nem repült át amerikai megszállási övezet felett. Bebrits azt is kijelentette, hogy a két különjárat engedélyezésétől eltekintve nem tárgyaltak a svájci kormánnyal légiforgalmi kérdésekről. A további repülési tilalmat illetően a Közlekedésügyi Minisztérium válasza hangsúlyozta, hogy amerikai hatóság részéről a magyar kormányhoz nem érkezett kérelem Magyarországra történő berepülésre vagy átrepülésre, ily módon a magyar kormány ilyen kérelmet nem is utasított vissza. (MOL XIX-A-1-j VIII-7182-1947. alapszám 95. d.)

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy a magyar kormány nem fordult [a SZEB-hez] a Svédországgal való légi összeköttetés megteremtésének engedélyezéséért.

Abban az esetben, ha a magyar kormány kéri a Svédországgal való légi összeköttetés megteremtésének engedélyezését, a kérést át fogják adni a megszálló csapatok parancsnokságának, amely majd eldönti, hogy ad-e engedélyt vagy nem.

Szviridov tábornok megkérdezi Weems tábornokot, a későbbiekben adnak-e engedélyt a Maszovlet repülőinek az amerikai megszállási övezeten való átrepülésre, tekintettel arra, hogy ezek a szovjet-magyar társaság repülőgépei, és az amerikai hatóságok engedélyével repültek.

Weems tábornok azt felelte, hogy a rendelkezésére álló adatok szerint a magyar kormány a Maszovlet repülőgépeinek repülésére egyszer sem kapott engedélyt az amerikai hatóságoktól. A magyarországi amerikai képviseleten senkinek nincs meghatalmazása ilyen engedélyek megadására. Nem kívánva tovább foglalkozni ezzel a kérdéssel, Weems tábornok megismétli régi kérését, tudják meg, hogy a magyar kormány mikor lesz kész elkezdeni az amerikai hatóságokkal a tárgyalásokat a légi összeköttetés megteremtéséről kölcsönösségi alapon, és kéri Szviridov tábornokot, kérje meg erre az engedélyt a megszálló csapatok parancsnokságától.

Szviridov tábornok Weemsnek azt felelte, hogy ha a magyar hatóságoktól ebben az ügyben kérelem érkezik, azt döntés végett átadja a megszálló csapatok parancsnokságának.

Weems elhallgatott.

5. *Szviridov tábornok:* A *következő kérdést [napirendi pontot]* Weems tábornok vetette fel, és a Tungsram cégben lévő amerikai érdekeket érinti.

Weems tábornok levelét ebben az ügyben átadták a szovjet-magyar bizottságnak.[12] A bizottság azt a kívánságát fejezte ki, hogy a németországi Ellenőrző Tanács adjon saját határozatot az amerikai érdekek meglétéről a Tungsram cégben.

Saját vonalunkon június 13-án megkértük a németországi Ellenőrző Tanácsot és úgy véljük, hamarosan megkapjuk a választ.

Weems tábornok azt mondta, hogy megkérdezi a németországi amerikai hatóságokat, és amint megkapta a választ, közli Szviridov tábornokkal.

6. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *következő kérdést [napirendi pontot]* Edgcumbe tábornok indítványozta, és a fegyverszüneti egyezmény 13. cikkelyét érinti.

Edgcumbe tábornok kijelenti, hogy a magyar Jóvátételi Hivatal rosszul dolgozik, az angol cégek és állampolgárok igényeit nagyon lassan intézi el. Az kívánja, hogy a magyar kormány tegyen lépéseket a hivatal munkájának megjavítására.

[12] Arról a bizottságról lehet szó, amely a magyarországi német javaknak a Szovjetunió részére történő átadásával foglalkozott. A magyarországi német javak átadását és a javak német voltának megállapítását a Jóvátételi Hivatal egy tárcaközi bizottságra bízta, amelyben az Iparügyi, az Igazságügyi, a Pénzügy-, a Közlekedésügyi, a Földművelésügyi Minisztérium, illetve a Gazdasági Főtanács rendelkezett képviselettel. A bizottság 1946. január 1-jétől működött.

Edgcumbe tábornok levelére a magyar kormány azt válaszolta,[13] hogy megtesz mindent a külföldi állampolgárok, többek között az angol állampolgárok és cégek követelései megvizsgálásának meggyorsítása érdekében. A magyar kormány ez ügyben [írt] levelét elküldtük Edgcumbe tábornoknak.

Edgcumbe tábornok azt mondta, hogy a magyar kormány levelét megkapta, és teljes egészében kielégíti az a biztosíték, amelyet a levélben kifejtettek, annál is inkább, mert azt olyan magas rangú személy írta alá, mint Rákosi.

7. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *következő kérdést [napirendi pontot]* Edgcumbe tábornok javasolta, és a Gresham társaság Szántó utcai[14] épületének felújítását érinti.

A magyar hatóságok döntését ebben az ügyben elküldtük Edgcumbe tábornoknak.

Edgcumbe tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak [az információt] és egyidejűleg kijelenti, hogy teljes egészében kielégíti a magyar hatóságok által meghozott döntés, amelyet az ez év június 14-i levélben közöltek.[15]

8. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *következő kérdést [napirendi pontot]* Edgcumbe tábornok vetette fel, és a magyar állampolgárságú zsidók Palesztinából történő repatriálását érinti, akik a háború idején menekültek Palesztinába.

A magyar kormány közölte, hogy az átküldött listán[16] megjelölt személyek közül egyetért 38 személy fogadásával. A többi 67 személyt tanulmányozzák, mivel vezetéknevük alapján az a gyanú, hogy sváb származásúak.

Edgcumbe tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak a tájékoztatást, és kéri, hogy sürgessék meg a döntést a maradék 67 személyt illetően.

9. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *következő kérdést [napirendi pontot]* Edgcumbe és Weems tábornokok indítványozták, és a magyarországi beutazási engedélyeket érinti.

Magyarországi beutazási engedélyt adtak az amerikai állampolgár William Cholko úrnak és angol állampolgároknak: Georgel úrnak és Cudlip úrnak.

Pickup, Moffat és Cassin angol állampolgároknak, akik élelmiszerek vásárlásáról történő tárgyalások végett kívántak Magyarországra utazni, megtagadták [az engedélyt] azon az alapon, hogy a korábban Magyarországra érkezett angol delegáció már megkötötte ebben az ügyben a megállapodást a magyar szervezetekkel és ezért ezeknek a személyeknek az utazása a magyar cégek közlése alapján céltalan.

Partridge és Ochsner urakat azon az alapon utasították el, hogy a Magyar Nemzeti Bank Igazgatósága megkeresésünkre közölte, ezeket az urakat nem ismeri, és szolgáltatásaikra nincs szüksége.

[13] Edgcumbe levele 1947. június 7-i keltezésű.

[14] Budapest 1942. évi utcanévjegyzékében Szántó utca nem szerepel. A Gresham-palota a Ferenc József tér [ma Roosevelt tér] 5–6. sz. alatt volt. Az amerikai jegyzőkönyvben is ez a cím szerepel.

[15] A levelet nem sikerült megtalálni.

[16] Az említett listát nem ismerjük.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy Pickup, Moffat és Cassin urak azoknak az áruknak a felvásárlására kívántak Magyarországra utazni, amelyek nem kerültek bele a korábban aláírt megállapodásba. Mivel a magyar cégek kijelentették Szviridov tábornoknak, hogy ezekre az árucikkekre már van megállapodás, úgy ő, Edgcumbe még egyszer ellenőrzi, hogy szükség van-e magyarországi utazásukra, és közli a SZEB-bel.

Partridge és Ochsner urak magyarországi utazásának célját a Magyar Nemzeti Bank ilyen kijelentésével összefüggésben szintén még egyszer pontosítja, és közli Szviridov tábornokkal.

Szviridov tábornok a továbbiakban tájékoztatja Weems tábornokot, hogy megkeresésére beutazási engedélyt adtak Daniel tábornoknak és az őt kísérő személyeknek, aki Weems tábornokhoz utazik mint annak személyes vendége.

Weems tábornok most, június 16-i levelében közli, hogy azokon a személyeken kívül Daniel tábornokkal még hat személy szeretne jönni. A levélben nincs szó arról, hogy kik ezek a személyek, Daniel tábornok egyik fiának kivételével. A fiúnak engedélyt fognak adni, a többi személyt illetően viszont fel kell vetni a kérdést a megszálló csapatok parancsnoksága előtt.

Weems tábornok azt mondja, tisztázza utazásuk célját és közli Szviridov tábornokkal.

Edgcumbe tábornok azt mondta, hogy a megszálló csapatok parancsnoksága megtagadta a magyarországi beutazási engedélyt Tracy angol újságírótól. Ez az első eset, amikor megtagadták a beutazási engedélyt egy újságírótól. Kéri, vizsgálják felül az ennek az újságírónak a beutazási engedélykérését tartalmazó levelet, és engedélyezzék neki a beutazást.

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy a hat újságíró közül, akikre a kérelem vonatkozott, nem kapott engedélyt egy személy, de ez nem jelenti azt, hogy elutasították. Szviridov tábornok megígéri, hogy tisztázza a késedelem okát, és közli Edgcumbe tábornokkal.

Weems tábornok azt mondta, hogy a képviselet munkatársai számára történő magyarországi beutazási engedélykiadással nem voltak nehézségek, de a két tisztet, akik ideiglenes munkára kívántak a képviseletünkhöz utazni, június 10-én elutasították. Ők néhány munkatársunknak a bécsi perrel összefüggésben történő kihallgatására érkeznek.

Azonkívül választ szeretne kapni június 16-i, a Rockefeller Intézet képviselőinek magyarországi beutazási engedélyéről szóló levelére.[17]

Szviridov tábornok azt felelte, hogy a két tiszt beutazása elutasításának kérdését ellenőrizni fogják, a Rockefeller Intézet képviselőjének, Pomerat úrnak engedélyt adtak, és azt át lehet venni.

Szviridov tábornok megkérdezi, hogy Weems tábornok megkapta-e a magyar miniszterelnök levelét a „Hurican" társaságot illetően.[18]

Weems tábornok azt mondta, hogy a levelet megkapták, és jelenleg angolra fordítják.

[17] A levelet nem sikerült fellelnünk.

[18] Az Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya Rt.-ről van szó.

Edgcumbe tábornok megkérdezi Szviridov tábornokot, hogyan áll a magyar kormány jelentésének ügye az ENSZ elpusztított körzetek albizottsága számára.[19]

Szviridov tábornok azt mondta, hogy harmadszorra fogja kérni a magyar kormányt a jelentés összeállításának meggyorsítására.

Edgcumbe tábornok azt mondja, a magyar kormány közölte, hogy a magyar Gazdasági Főtanács külön törvényt ad ki a külföldi állampolgárok követelései megvizsgálásának eljárásrendjére. Kéri, hasson a Gazdasági Főtanácsra a törvény kiadásának meggyorsítása érdekében.

Szviridov tábornok megígérte, hogy ebben az ügyben beszél a miniszterelnökkel.

Ezzel a tanácskozás véget ért.

A beszélgetés orosz és angol nyelven folyt.
Angolról oroszra Potapov százados fordított.

Titkár:
Rutkovszkij alezredes

1947. június 18.

AVP RF f. 053 op. 3a. papka 35a. gy. 35.
Géppel írt tisztázat. A dokumentumon Rutkovszkij saját kezű aláírása szerepel.

[19] Az előzményekre l. a 34., 36. és a 37. sz. dokumentumokat (1947. január 17., március 4. és március 20.). Egy 1947. július 14-i feljegyzés szerint a tanulmány végre elkészült, azt a pénzügyminiszter is jóváhagyta, de az volt a kérése, hogy elküldés előtt a Gazdasági Főtanács is tárgyalja meg. Az utóbbi testület 1947. július 2-án az ügyet pártközi értekezlet elé utalta, amelyet július 31-re hívtak össze. A magyar Külügyminisztérium 354/4 res. 1947. szám alatt a dokumentációt eljuttatta Szviridov altábornagynak azzal, hogy azt továbbítsa az ENSZ-nek, s az átadásról tájékoztassa a SZEB tagjait. Az ezzel kapcsolatos levélváltást és az elkészült tanulmányt l. MOL XIX-A-1-j 99. d. XVI-267-1947. alapszám.

41.
A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1947. július 16-i ülésének jegyzőkönyve

JEGYZŐKÖNYV
A MAGYARORSZÁGI SZÖVETSÉGES ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁG TANÁCSKOZÁSÁRÓL

1947. július 16.

Elnökölt: Szviridov altábornagy

Jelen voltak a SZEB szovjet egysége részéről: Szviridov altábornagy, Kondratov vezérőrnagy, Grazsdanov alezredes.

A SZEB amerikai egysége részéről: Weems dandártábornok, [John H.] Stokes ezredes, [Ronald A.] Gaiduk főhadnagy.

A SZEB angol egysége részéről: Edgcumbe vezérőrnagy, [H. P.] Whitefoord alezredes, [P. C.] Capron alezredes.[1]

Szviridov tábornok javasolja a tanácskozás megnyitását.
Weems és Edgcumbe tábornokok egyetértésüket fejezik ki.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy az *első napirendi pontot* Weems és Edgcumbe tábornokok indítványozták, és a dr. Balogh István által szervezett új politikai pártra vonatkozik.

Ez év július 11-én Balogh István személyesen fordult a SZEB-hez azzal a kéréssel, hogy engedélyezzék neki új politikai párt szervezését Független Magyar Demokrata Párt néven.[2] Mielőtt választ adnánk dr. Baloghnak, kértem, hogy nyújtsa be az új párt programját, és közölje velem a koalíciós pártok vezetőinek és a kormánynak a véleményét. Dr. Balogh István benyújtotta a dokumentumokat, amelyből látható, hogy a koalíciós pártok vezetői és a kormány támogatják Baloghnak az új párt szervezésére vonatkozó kérelmét. Balogh Istvánnak a magyar alkotmány alapján mint parlamenti képviselőnek joga van felvetni politikai párt szervezésének kérdését.

[1] Az amerikai jegyzőkönyvben Capron alezredes helyett C. F. Figures százados szerepel.

[2] A párt programját 1947. augusztus 1-jén hozták nyilvánosságra a Szegedi Naplóban. L. még Izsák Lajos: *Polgári pártok és programjaik Magyarországon 1944-1956.* Baranya Megyei Könyvtár, Pécs, 1994. 90-93.

Szviridov tábornok megkérdezi Weems és Edgcumbe tábornokok véleményét ennek a pártnak a szervezését illetően.

Edgcumbe tábornok azt mondta, hogy új párt szervezését illetően álláspontja ugyanaz, mint amit a Szabadság Párt szervezésekor kifejtett, vagyis új párt szervezése a magyarok belügye, a mi kötelességünk pedig, hogy ellenőrizzük az újonnan szervezendő párt programját, hogy az ne legyen ellentétes a fegyverszüneti egyezménynyel.

Edgcumbe tábornok kéri Szviridov tábornokot, adja át neki és Weems tábornoknak a Balogh által szerevezendő párt programját, s miután megismerkedett vele, ígéri, hogy véleményét írásban közli.

Edgcumbe egyidejűleg azt mondta, hogy a magyar újságokban július 14-én közlemény jelent meg arról, hogy a SZEB már engedélyt adott a Balogh-párt szervezésére.[3]

Weems tábornok kéri Szviridov tábornokot, erősítse meg azt a kijelentését, hogy minden parlamenti képviselőnek joga van politikai párt létrehozására. Véleményét az újonnan szervezendő Balogh-pártról azután közli, hogy tanulmányozta a párt programját.

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy a magyar alkotmány alapján minden képviselőnek joga van politikai párt alapításának kérdését felvetni. Az engedélyezésért a fegyverszüneti egyezmény 15. cikkelye alapján a SZEB-hez kell fordulniuk.

Dr. Balogh pártjának programjában nincs semmi olyan, ami ellentmondana a fegyverszüneti egyezmény 15. cikkelyének.

Ő, Szviridov azt válaszolta Baloghnak, hogy mivel a koalíciós pártok és a kormány támogatja új párt szervezésére vonatkozó kérését, ő személy szerint elvben nem ellenzi ilyen párt alapítását.

A magyar sajtóban megjelent közleményt illetően arról, hogy a SZEB állítólag egyetértését adta Balogh új pártjának megszervezéséhez, feladatul adja, hogy ellenőrizzék, mivel a SZEB nevében ilyen beleegyezést még nem adtak.

2. *Szviridov tábornok*: A *következő kérdést [napirendi pontot]* Weems tábornok indítványozta és a Maszovlet társaság repülőgépeinek Ausztria és Németország amerikai megszállási zónája feletti átrepülését illeti.

Weems tábornok kérte, hogy írásban küldjék el neki annak a személynek a kérelmét, aki engedélyt kapott a Maszovlet repülőinek két repülésére Ausztria amerikai megszállási övezetén keresztül a Zürichbe repüléskor. Weems tábornoknak június 28-án elküldték a nyilatkozatot.

Weems tábornok második levelét[4] 1947. július 12-én kaptam meg Magyarország és Jugoszlávia megállapodása kapcsán a Budapest és Belgrád közötti légi összeköttetés megteremtéséről.

[3] A *Világ* 1947. július 16-i számában *Balogh pártja* címen az alábbi rövid hír jelent meg: „Balogh István miniszterelnökségi államtitkár hivatalosan megkapta a pártalapítási engedélyt. A párt elnevezése »Független Magyar Demokrata Párt« lesz. Balogh több párttal folytat tanácskozásokat arra vonatkozólag, hogy a választásokon önállóan vagy valamely párttal szövetségben indul-e."

[4] A levél nem áll rendelkezésünkre.

Kétségtelen, hogy ilyen megállapodást Magyarország és Jugoszlávia kormánya kölcsönös egyetértésével és a szovjet megszálló csapatok parancsnokságának engedélyével aláírtak.[5] A repüléseknek a Budapest–Belgrád–Budapest útvonalon kell megvalósulniuk. A technikai kérdésekről a Maszovlet és JUSTA légitársaságok között a megállapodást még nem írták alá.

Szviridov tábornok a továbbiakban azt mondja, hogy panasz érkezett hozzá a Maszovlettől arra, hogy az ausztriai amerikai hatóságok nem engedélyezték egy repülőgép átrepülését Ausztrián Budapestről Zürichbe.

A Maszovlet igazgatója rajtam keresztül azzal a kéréssel fordul Weems tábornokhoz, hogy engedélyezzen egy ilyen repülést Ausztrián keresztül Budapestről Zürichbe és vissza.

Weems tábornok azt mondta, hogy megkapta azoknak a személyeknek az írásos kérelmét, akik engedélyt kaptak, hogy a repülőgéppel átrepüljenek ausztriai zónájukon, de az nem pontos. Kérdésükre azt a választ kapták, hogy ha a Maszovlet repülőgépei Ausztria amerikai megszállási övezetében nem szállnak le, akkor Ausztria amerikai katonai hatóságainak külön engedélyére nincs szükség. A magyar Közlekedésügyi Minisztérium munkatársai ezt nyilván úgy értették, hogy egyáltalán nincs szükség semmilyen engedélyre.

Weems tájékoztat arról, hogy a Maszovlet repülőgépeinek az ausztriai zónájukon történő átrepülés engedélyezéséért Washingtonhoz kell fordulni. Kéri, hogy ezt közöljék a Maszovlet igazgatójával.

Hivatkozva a SZEB ez év június 18-i ülésére, Weems megkérdezi Szviridov tábornokot, a magyar kormány mikor lesz hajlandó elkezdeni a tárgyalásokat az amerikai képviselőkkel az Amerika és Magyarország közötti légi közlekedésre vonatkozó egyezmény megkötéséről, és egyáltalán szándékukban áll-e a magyaroknak ilyen tárgyalásokat folytatni.

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy ha az amerikai katonai hatóságok nem engedélyezik a Maszovlet repülőgépeinek – amely szovjet-magyar társaság – egyes repüléseit Ausztrián keresztül, akkor ez azt jelenti, hogy az amerikai hatóságok nemcsak a magyar repülőgépek repülését nem engedélyezik, hanem a szovjetekét sem.

Az amerikai repülőgépek már két éve átrepülnek a szovjet megszállási övezeten és a repülésükre az engedélyt akadálytalanul megkapják, miközben az amerikai hatóságok egyes repülésekre sem adnak engedélyt. Ebből vonjanak le a maguk számára következtetéseket az amerikai hatóságok.

Weems tábornok azt mondja, hogy a szovjet megszállási övezeten keresztül amerikai katonai repülőgépek repülnek és nem polgáriak.

Ha a szovjet megszálló hatóságok engedélyezik a magyar kormánynak, hogy egyezményt kössön az USA-val a légi közlekedésről, akkor ő a közeli időben eléri a Maszovlet repülőgépei repülésének engedélyezését Ausztria amerikai megszállási zónáján keresztül.

[5] A magyar–jugoszláv légügyi egyezmény aláírására 1947. június 23-án került sor Belgrádban, azt a minisztertanács 1947. július 3-i ülésén vette tudomásul. A megállapodás értelmében lehetővé vált a Budapest–Belgrád, a Budapest–Belgrád–Szófia és a Budapest–Zágráb–Zadar légi útvonal rendszeres használata. Dinnyés Lajos első kormányának minisztertanácsi jegyzőkönyvei, 397.

A Maszovlet repülőgépei két alkalommal repültek Svájcba, és a Maszovlet vezetői tudták, hogy nem adtak engedélyt az Ausztria amerikai megszállási övezetén való átrepülésre.

Az USA kormánya – mondja Weems – régóta próbálja megszerezni a magyar kormány beleegyezését a tárgyalásokhoz, de ez idáig nem kapott kedvező választ.

Szviridov tábornok azt mondta, hogy ebben ügyben sok a ki nem mondott dolog. Nem elég a magyar kormány beleegyezése, a megszálló csapatok jóváhagyására is szükség van. Weems tábornok jól ismeri azokat az okokat, amelyek alapján a magyar kormány jelen pillanatban, amikor még nem lépett életbe a békeszerződés, nem köthet megállapodást az USA kormányával a légi közlekedésről. Ezekről az okokról a magyar kormány már írt Weems tábornoknak.

Az egyes repülőgépek egyes repüléseit nem kell összekeverni a rendszeres légi összeköttetéssel. Az következik, hogy mivel a magyar kormány nem kötött ilyen megállapodást Amerikával, az amerikai hatóságok megtiltják még a Maszovlet egyes repüléseit is Ausztria amerikai zónáján keresztül.

Weems tábornok azt mondja, hogy a Svájcba történt két repülés után a magyar újságok közleményt adtak ki arról, hogy a Maszovlet heti rendszeres repüléseket kezd Budapestről Svájcba, az ausztriai zónájukon való átrepülésre viszont nincs a magyaroknak engedélyük. Ha Szviridov tábornok azt mondja, hogy a magyar kormány a megszálló csapatok parancsnokságának engedélye nélkül nem köthet megállapodást a légi közlekedésről más országokkal, akkor miért kötöttek ilyen egyezményt Romániával, Csehszlovákiával, Svájccal és Jugoszláviával.

Weems tábornok a továbbiakban azt mondja, vezérkari főnökétől éppen most tudta meg, hogy a Maszovlet repülőgépének Ausztria amerikai megszállási övezetének első átrepülésére a magyarok Washingtonon keresztül kapták meg az engedélyt, a második repülésre engedélyt nem adtak. Az egyes repülési engedélyek megkapásának kényelme érdekében Weems a jövőben a következő rendet ajánlja: a kérelmeket adják át neki, ő pedig ezeket a kérelmeket elküldi az amerikai megszálló csapatok parancsnokságának. A kérelemben feltétlenül közölni kell a repülőgép típusát, számát, a személyzet és az utasok számát és nevét, a teheráru jellegét és mennyiségét stb.

Azért tűzte napirendre ezt a kérdést, mert ez idáig nem kapott választ a magyar kormánytól 1947. június 5-i levelére.

Szviridov tábornok azt felelte Weemsnek, hogy a szovjet megszálló csapatok parancsnoksága a szomszédos országokkal, Romániával, Csehszlovákiával és Jugoszláviával való egyezmények megkötésére adta beleegyezését. Svédországgal a légi közlekedésre vonatkozóan semmilyen megállapodást nem kötöttek. Weems tábornok 1947. június 5-i levelét a magyar miniszterelnöknek 1947. június 13-án továbbították.

Szviridov tábornok megígéri, hogy a válasz meggyorsításáról beszél a miniszterelnökkel, valamint átadja a Maszovletnek, milyen módon kapnak engedélyt az amerikai zónán történő átrepülésre.

Edgcumbe tábornok azt mondja, 1947. május 20-i tanácskozásunkon, a Magyarország és más országok közötti légügyi egyezmények megkötésének módjáról folytatott vita során ő ragaszkodott ahhoz, hogy ezeket a megállapodásokat hatálybalépés előtt tárgyalják meg a SZEB-üléseken.

A Jugoszláviával aláírt megállapodás, amelyet a SZEB-ülésen való megtárgyalás nélkül kötöttek meg, feljogosít arra a következtetésre, hogy a légügyi megállapodások megkötésének engedélyezése a megszálló csapatok parancsnokságának előjoga, és nem pedig a Szövetséges Ellenőrző Bizottságé.

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy minden típusú repülésre a megszálló csapatok parancsnoksága ad engedélyt a SZEB-en keresztül, az adja beleegyezését a légi közlekedésre vonatkozó megállapodások megkötésére is. Ez volt a rend korábban, és ez marad meg a jövőre nézve is.

Ezzel a második kérdés [napirendi pont] megtárgyalása befejeződött.

3. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *következő kérdés [napirendi pont]* Weems tábornoké, a magyar honvédelmi miniszternek a jelentését érinti, amelyet a SZEB-hez nyújt be. Weems szeretné megkapni a beszámoló egy példányát.

Szviridov tábornok elmagyarázza, hogy a magyar Honvédelmi Minisztérium jelentéseit összesített kimutatások formájában küldik el a SZEB-nek. Az ő, Szviridov tábornok kérésére a honvédelmi miniszter ebben a hónapban ezeket az adatokat három példányban küldte el, azzal a célzattal, hogy abból egyet-egyet Weems és Edgcumbe tábornokoknak adjon át.

Szviridov tábornok át is adta a jelentés egy-egy példányát Weems és Edgcumbe tábornokoknak.

Weems tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak a neki átadott anyagot, és azt mondja, hogy a múltkori tanácskozáson Szviridov tábornok neki és Edgcumbe tábornoknak jó anyagot adott át, amely teljes képet ad a magyar hadsereg állapotáról.

Ennek a jelentésnek a tanulmányozása után egy sor kérdés vetődött fel benne, amelyre vonatkozóan kiegészítő adatokat szeretne kapni. Ez ügyben levelet küld Szviridov tábornoknak.

Edgcumbe tábornok szintén megköszöni Szviridov tábornoknak az átadott jelentést a magyar hadseregről, és azt mondja, hogy a múltkori tanácskozáson megkapott beszámolóhoz szüksége van kiegészítő adatokra a magyar hadosztály struktúrájáról. Ebben az ügyben levelet akar küldeni Szviridov tábornoknak.

4. *Szviridov tábornok:* A *következő kérdés [napirendi pont]* a magyar hadsereg egységeinek az USA képviseletének tisztjei által történő látogatása, amelyet Weems tábornok vetett fel.

A múltkori tanácskozáson ő, Szviridov részletesen kifejtette a megszálló csapatok parancsnokságának álláspontját az adott kérdésben. A szovjet megszálló csapatok parancsnoksága a korábbiakhoz hasonlóan ehhez az állásponthoz tartja magát, és a múltkori ülésen általam elmondottakhoz nincs mit hozzátenni.

Edgcumbe tábornok azt mondta, hogy a legutóbbi megbeszélésen világosan kifejtette álláspontját az adott ügyben, és úgy véli, hogy a harci cselekmények befejezése utáni időszakban a magyar hadseregnek a SZEB és nem a megszálló csapatok ellenőrzése alatt kell állnia.

Weems tábornok azt mondta, hogy a fegyverszüneti egyezmény egyidejűleg a kormányaink közötti megállapodás is, amely szabályozza a SZEB képviseletei közötti kölcsönös viszonyt is.

A szovjet megszálló csapatok parancsnokságának ilyen döntését helytelennek, és a fegyverszüneti egyezménnyel ellentétesnek tartja.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy a megszálló csapatok parancsnoksága azt a nézetet vallja, hogy sem a fegyverszüneti egyezmény, sem a SZEB alapszabálya nem szól az amerikai tiszteknek arról a jogáról, hogy meglátogassák a magyar hadsereg alegységeit és egységeit, ezért a szovjet megszálló csapatok parancsnoksága nem sérti meg a fegyverszüneti egyezményt, mint ahogyan Weems tábornok hangsúlyozta, hanem ellenkezőleg, szigorúan betartja. A fegyverszüneti egyezményt és a SZEB alapszabályát csak az azt aláíró kormányok változtathatják meg.

5. *Szviridov tábornok:* A *következő kérdést [napirendi pontot]* Weems tábornok javasolta, és a Magyarország és Brazília közötti diplomáciai kapcsolatokat érinti.

Szviridov tábornok azt mondja, Weems tábornok kérdezi, hogy ő, Szviridov tábornok és a magyar kormány milyen intézkedéseket hozott a Brazíliával való normális diplomáciai kapcsolatok megteremtésére. A magyar kormány még nem hozott döntést a Brazíliával való diplomáciai kapcsolatok helyreállítása ügyében.

Amikor a magyar kormánynak lesz ilyen határozata, véleményét Weems tábornok tudomására hozza.[6]

Weems tábornok azt mondja, hogy ez év április 25-én az adott ügyben levelet küldött Szviridov tábornoknak, és egyidejűleg ezzel a kérdéssel az USA képviselete a magyar Külügyminisztériumhoz is fordult.[7]

Úgy vélem – mondja Weems – elég idő eltelt, hogy a magyar kormány válaszoljon ezekre a levelekre. Kéri Szviridov tábornokot, sürgesse meg a magyar kormánynál a választ.

Szviridov tábornok egyetértését fejezte ki.

6. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *következő kérdést [napirendi pontot]* Edgcumbe tábornok vetette fel,és a fegyverszüneti egyezmény 13. cikkelyét, valamint a brit érdekek magyar kormány általi védelmét érinti.

Szviridov tábornok kéri Edgcumbe tábornokot, hogy pontosítsa a kérdést.

Edgcumbe tábornok azt mondja, gyakran kell beszélni a fegyverszüneti egyezmény 13. cikkelyéről, valamint arról, hogy a magyar kormány nem teljesíti pontosan kötelezettségeit. A magyar kormány június 10-i levelével[8] pótlólagos munkát adott nekünk, ahelyett hogy ezeket az intézkedéseket maga hajtaná végre.

[6] Brazíliával a diplomáciai kapcsolat felvételére 1961-ben került sor.

[7] A levél nem áll rendelkezésünkre.

[8] A kormány említett levelét nem ismerjük.

Edgcumbe úgy véli, hogy többet nem kell a [kérdést] az ülésen megtárgyalni, és kéri Szviridov tábornokot, adja át a magyar kormánynak azt a memorandumot,[9] amelyet most átnyújt Szviridov tábornoknak.

Szviridov tábornok átvette a memorandumot, és megígérte, hogy haladéktalanul átküldi a magyar kormánynak.

7. *Szviridov tábornok:* A *következő kérdés [napirendi pont]* Edgcumbe tábornoké és azokról a törlesztési kötelezettség nélküli kölcsönökről szól, amelyet a magyar kormány nyújt a brit állampolgárok tulajdonában lévő, lerombolt magyarországi házak helyreállítására.

Szviridov tábornok közli, hogy Edgcumbe tábornok július 4-i levelét[10] megkapta, és átküldte a magyar kormánynak. Erre a levélre a magyar kormánytól még nem érkezett válasz.

Edgcumbe tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak a tájékoztatást.

8. *Szviridov tábornok* azt mondja, a *következő kérdést [napirendi pontot]* Edgcumbe tábornok vetette fel az angol cégek megújított értékpapírjainak és részvényeinek az adók alóli mentesítéséről.[11]

Ebben az ügyben Edgcumbe tábornoknak július 14-én levelet küldött a magyar Pénzügyminisztérium, amelyben közli, hogy a magyar Gazdasági Főtanács döntésével a brit tulajdonosok értékpapírjai és részvényei megújítás esetén felszabadulnak az adó és a kiegészítő költségek alól.

Edgcumbe tábornok megköszöni a tájékoztatást.

9. *Szviridov tábornok: Az erőszakkal elhurcolt 105 fő Palesztinából Magyarországra történő repatriálásának* kérdését Edgcumbe tábornok vetette fel.

[9] Edgcumbe tábornok 1947. július 16-i memorandumát l. Box 46. Record Group 338, ACC Hungary; NACP. illetve PRO FO 371/67209B. Edgcumbe tábornok korábbi hasonló dokumentumokra hivatkozva ismét kifogásolta, hogy a magyar kormány nem tanúsított kellő szándékot a fegyverszüneti egyezmény 13. cikkelyének teljesítését illetően, és a brit kormánynak az a véleménye, hogy a magyar kormány nem tett komoly lépéseket kötelezettségeinek teljesítésére. Edgcumbe tábornok hangsúlyozta, hogy habár az eltelt 18 hónap alatt a brit képviselők a SZEB elnökén keresztül több levelet, kérést intéztek a magyar kormányhoz a magyarországi brit érdekek védelme ügyében, a magyar kormány számos fontos ügyben nem tette meg a szükséges lépéseket; ezeket a hiányosságokat öt pontban sorolta fel, s a memorandumhoz csatolt mellékletben újabb példákat hozott fel a magyar kormány mulasztására.

A memorandum végén Edgcume tábornok kormánya nevében tiltakozott az ellen, hogy habár a magyar kormány többször biztosította arról, hogy tudatában van a fegyverszüneti egyezmény 13. cikkelyében vállalt kötelezettségének, de nem tesz lépéseket ezen kötelezettségeinek végrehajtására. Edgcumbe egy tételes listát is csatolt tiltakozó memorandumához. Ebben összesen 17 igényt részletez, melyeket magánszemélyek, illetve vállalatok nyújtottak be a brit képviselethez. Edgcumbe tábornok emlékiratát Szviridov altábornagy 1947. július 21-én juttatta el Dinnyés Lajos miniszterelnöknek, amelyre július 31-én született meg a magyar kormány válasza.

[10] Edgcumbe tábornok levele nem áll rendelkezésünkre.

[11] Azon új részvények adók alól való mentesítéséről volt szó, amelyeket a háború alatt elveszett részvények helyett bocsátottak ki.

A magyar kormány közölte velünk, kész fogadni ezeket a repatriálandókat azzal a feltétellel, hogy azok valamennyien magyar állampolgárok. Szviridov tábornok kéri Edgcumbe tábornokot, adjon tájékoztatást, milyen módon képzelik el megszervezni ezen személyek átadását a magyar kormánynak.

Edgcumbe tábornok megköszöni a tájékoztatást és azt mondja, adatai szerint valamennyien Magyarország állampolgárai. A megfelelő hatóságokkal közli, hogy Magyarország kész fogadni az egész csoportot.

Edgcumbe azt mondja, az angol hatóságok úgy tervezik, hogy egy csoportban küldik őket a komáromi táboron keresztül.

10. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *következő kérdést [napirendi pontot]* Edgcumbe tábornok javasolta, és három angol nőre vonatkozik, akiket 1945-ben a nyilasok meggyilkoltak.

A magyar igazságügy-miniszter megígérte, hogy a közeljövőben átadják az ügy vádlottjainak ítéletét. Amint megkapja az ítéletet, haladéktalanul elküldi Edgcumbe tábornoknak.

A belügyminiszter révén olyan információval rendelkeznek, hogy a gyilkosságban részt vettek egy részét mostanáig nem találták meg. Lehetséges, hogy nincsenek Magyarország területén.

Szviridov tábornok megkérdezi Edgcumbe tábornokot, hogy milyen kívánságai lesznek ebben az ügyben, és nem csúszott-e hiba levelébe, ahol hat meggyilkolt nőről van szó, amikor tudjuk, hogy három nőt öltek meg.

Edgcumbe tábornok azt mondta, lehetséges, hogy a meggyilkolt nők számát illetően a levélben hiba van.

Szeretné megkapni az ítéletet a már elítélt gyilkosok ügyében és a Belügyminisztérium megerősítését arról, hogy a többi gyilkost keresik.

Szviridov tábornok megígérte, hogy elkéri a bíróság ítéletét, és elküldi Edgcumbe tábornoknak, valamint megerősítést kér a magyar Belügyminisztériumtól, hogy a többi bűnöst keresik.

11. *Szviridov tábornok* azt mondta, hogy a *következő kérdés [napirendi pont]* Edgcumbe tábornok tájékoztatója a magyar állampolgárok repatriálásának és a magyar hadifoglyok visszatérésének menetéről Angliából.[12]

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy az Angliából Magyarországra repatriálandó állampolgárok száma kétségtelenül érdekes lehet Szviridov tábornok és Weems tábornok számára. A magyar állampolgárságú, még nem repatriált személyek és az Ausztria, valamint Németország angol megszállási övezetében található magyar hadifoglyok számát jelenleg tisztázzák.

Weems tábornok tájékoztatott arról, hogy Ausztria és Németország amerikai megszállási zónájából 270 ezer magyar állampolgárságú személyt repatriáltak, körülbelül 30 ezer személy repatriálása van még hátra.

[12] Feltehetőleg nem Angliából, hanem az angol megszállási övezetből repatriálandó személyek visszatéréséről van szó.

Edgcumbe tábornok kéri, vegyék fel a *napirendre pótlólag az angol sajtó újságíróinak magyarországi beutazása engedélyezésének* kérdését. Miután megkapta Szviridov és Weems tábornokok beleegyezését, Edgcumbe azt mondta, nagyon hálás lenne, ha Szviridov tábornok megsürgetné [13-]14 angol újságíró Magyarországra való beutazása engedélyezésének ügyét. A továbbiakban azt mondja, érthetetlen számára az újságírók magyarországi beutazásiengedély-kiadása ez év júniustól történt megváltozásának oka. Korábban minden újságírónak késedelem nélkül kiadták az engedélyt, ez év június óta viszont sok kérvény már körülbelül egy hónapja fekszik és semmilyen választ nem adnak.

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy júniusban 11 hírügynökségtől 12 angol újságírónak adtak magyarországi beutazási engedélyt. Az olyan kis ország számára, mint Magyarország, talán nem elegendő az újságíróknak ez a mennyisége, akikből Magyarország minden nagyobb városára jut egy?

Bizonyos késedelem az engedélyek kiadásában azért következett be, mert ez év júniusáig az angol képviselet havonta 2-3 személy számára kért engedélyt, júniusban viszont 40 újságírónak. Két-három embernek egyszerű és könnyű volt kiadni az engedélyt, 40 újságírónak viszont az engedély kiadására sokkal több idő kell.

Edgcumbe tábornok azt mondta, hogy az újságírók ilyen áradatát Magyarország politikai életének legutóbbi eseményei váltották ki.

Weems tábornok azt mondja, hogy kérése ellenére nem kapott magyarországi beutazási engedélyt 11 amerikai újságíró. Kéri, hogy újra vizsgálják meg leveleit, és lehetőség szerint adjanak engedélyt az újságírók beutazására.

Szviridov tábornok megígérte, hogy Weems és Edgcumbe tábornokok kérését átadja a megszálló csapatok parancsnokságának, és egyidejűleg kijelentette, hogy a külföldi sajtóban az Associated Press újságírójának rágalmai jelentek meg arról, hogy a szovjet megszálló csapatok parancsnoksága a magyar kormánytól 120 szerelvény vasúti gördülőanyagot kért csapatainak nyugatra történő átdobásához. Ha az újságírók ilyen típusú közléseket fognak adni, akkor a parancsnokság óvatos lesz a magyarországi beutazási engedélyek kiadásában. A hasonló közlemények provokatívak, és az országaink közötti barátság aláaknázására irányulnak.

Szviridov tábornok kéri Weems tábornokot, tisztázza az újságíró személyét, aki a rágalmazó közleményt a sajtónak adta, és nevét közölje a SZEB-bel.

Weems tábornok azt felelte, hogy hallott egy rádióadást, amelyben a 120 szerelvényre vonatkozó kérésről beszéltek. Azután a sajtóban megjelent a cáfolat.[13] Az ő, Weems álláspontja szerint az ilyen közlemény nem nagy újdonság, annál inkább, mert a cikkben nem nevezték meg a feltételezett szállítás irányát és időtartamát. Megígérte, hogy megtudja az újságíró nevét, és közli Szviridov tábornokkal.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy először hall ilyen tudósításról. Ha Szviridov tábornok tájékoztatta volna hasonló esetekről, azonnal reagált volna. Edgcumbe kéri Szviridov tábornokot, hogy az ilyen eseteket haladéktalanul közölje vele.

Edgcumbe kéri, közöljék vele Tracy asszony, sajtótudósító engedélykiadása késedelmének okát.

[13] Cáfolat egy külföldi hírügynökség hamis hírére. (*Szabad Nép*, 1947. július 16.)

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy a parancsnokság nem jelölte meg Tracy asszony engedélykiadása késésének az okát. Egyidejűleg Szviridov tábornok azt mondja, hogy sok eset fordul elő, amikor az újságírónak engedélyt adnak a beutazásra, és Magyarországon tartózkodik, de előzetesen megkérik a másodszori beutazási engedélyt is. Ilyen kérések érkeztek Edgcumbe tábornoktól és Weems tábornoktól is.

Edgcumbe tábornok megerősíti, hogy ilyen kérelmek valóban voltak, és azokat tévedésből küldték el, amiért elnézést is kér Szviridov tábornoktól.

Weems tábornok azt mondja, hogy előfordulnak olyan esetek, amikor a [kérelmező] személyek a Magyarországi tartózkodásra engedélyezett határidő lejárta előtt érkeznek Magyarországra. Ennek következtében másik engedélyt kell kérni, annak ellenére, hogy ezek a személyek Magyarországon tartózkodnak.

Weems kéri, hogy vizsgálják meg még egyszer július 5-i és 9-i leveleit, [amelyeket] a Vacuum Oil Társaság közép-európai képviselőjének, Lineau úrnak, aki állandó magyarországi lakos, a be- és kiutazásiengedély-kiadásával kapcsolatban [írt], aki csak a Magyarországról történt kiutazásra kapott engedélyt.

Edgcumbe tábornok azt mondta, hogy hasonló eset fordult elő az angol McClain úrral is, aki állandó munkatársa egy magyarországi angol cégnek, akinek szintén csak a Magyarországról történő kiutazást engedélyezték. Kéri a McClainre vonatkozó kérelme felülvizsgálatát, adjanak neki engedélyt a kiutazásra és a magyarországi beutazásra, valamint engedélyezzék Dióshegyi asszony beutazását.

Szviridov tábornok azt felelte, hogy Edgcumbe és Weems tábornokok leveleit felülvizsgálja, de lehetséges, hogy az engedélyt hosszú időszakra, 2-3 hónapra kérték, ezért a megszálló csapatok parancsnoksága csak a kiutazásra adott engedélyt, mivel nem tudja, hogy érvényes lesz-e egy ilyen engedély [ennyi] idő letelte után.

Edgcumbe tábornok azt mondta, vannak olyan esetek, amikor megtagadják a Magyarországról Angliába való kiutazást a magyar állampolgároktól, habár azoknak a magyar hatóságoktól engedélyük van a kiutazásra. Harminc ilyen elutasítás van. Kéri, vizsgálják felül ezeket a kérelmeket, és többek között az 1947. július 1-jei kérelmet, Dióshegyi asszony Angliába utazására vonatkozóan.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy a magyarországi be- és kiutazási engedélyek kiadásának rendje mindenkire vonatkozóan egyforma, többek között a szovjet állampolgárok számára is. Megígéri, hogy még egyszer megvizsgálja Edgcumbe tábornok július 1-jei kérelmét.

Ezzel a tanácskozás véget ért.

A tanácskozás orosz és angol nyelven folyt.
Angolról oroszra Cserkaszov mérnök-alezredes e[lvtárs] fordított.

Titkár:
Rutkovszkij alezredes

AVP RF f. 453. op. 3a. papka 35a. gy. 35.
Géppel írt tisztázat. A dokumentumon Rutkovszkij saját kezű aláírása szerepel.

42.
A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1947. augusztus 15-i ülésének jegyzőkönyve

JEGYZŐKÖNYV
A MAGYARORSZÁGI SZÖVETSÉGES ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁG TANÁCSKOZÁSÁRÓL

1947. augusztus 15.

Elnököl: Szviridov altábornagy

Jelen voltak a magyarországi SZEB részéről: Szviridov altábornagy, Kondratov vezérőrnagy, Beljanov vezérőrnagy, Grazsdanov alezredes.

Az USA képviselete részéről: Weems dandártábornok, [John H.] Stokes ezredes, [Bernard] Thielen alezredes.

Anglia képviselete részéről: Edgcumbe vezérőrnagy, [H. P.] Whitefoord alezredes, [E. R.] Colwill ezredes, [P. C.] Capron alezredes.

Szviridov tábornok javasolja a tanácskozás megnyitását.
Weems és *Edgcumbe tábornokok* egyetértésüket fejezik ki.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy az *első kérdést [napirendi pontot]* a német aktívák átadásáról a Szovjetuniónak Weems és Edgcumbe tábornokok javasolták.

Edgcumbe és Weems tábornokok leveleit ebben az ügyben megkapták, és mivel sikerült áttanulmányoznia őket, ő, Szviridov megpróbál megfelelő magyarázatot adni a tanácskozásnak [a levelekben] érintett kérdésekről.

Ennek a kérdésnek a külön vizsgálatával a SZEB gazdasági részlege foglalkozott. *Grazsdanov alezredes* rövid tájékoztatást ad.

a) Weems tábornok 1947. július 25-i levelében Louis és Eugene Rotschild amerikai állampolgárok követelését fejtik ki a Soproni Fésűsfonógyárra. Kijelentik, hogy ebben a cégben érdekeltségeik vannak.[1]

Ebben az ügyben Edgcumbe tábornoktól is van levél.

[1] A Jóvátételi Hivatal a berlini háromhatalmi egyezmény határozatának végrehajtásaként 1947. április 31-én , 5746/1947. sz. alatt adta át a Szovjetuniónak a Vöslauer Kammgarn Fabrik A. G. fióktelepe, a Soproni Fésűsfonalgyár vagyonának német tulajdonban álló 33,65%-át. Az átadás annak alapján történt, hogy az említett vagyonrész a rendelkezésre álló adatok szerint a bécsi Nicolai bankház tulajdona volt. Az át-

Grazsdanov alezredes azt mondta, hogy a magyar kormány mint német tulajdont átadta a Szovjetuniónak a Soproni Fésűsfonalgyár részvényeinek 57%-át, benne a bécsi német Nicolai Bank 33,65%-nyi részvényét; a többi 23,35% különböző német személyeké volt.

A Rotschildok követelése úgy van kifejtve, mintha a Nicolai Bank erőszakos úton elvette volna tőlük ezeket a részvényeket. Dokumentumokkal ezt a Rotschildok nem támasztják alá. Mi szintén nem tudjuk, milyen úton kerültek ezek a részvények az említett bankhoz. Csak a Rotschildok egyoldalú bejelentése áll rendelkezésre a bécsi népbíróságnál, semmilyen más dokumentumot nem mutattak be, ezért úgy véljük, hogy ezt az ügyet Bécsben kell eldönteni, mivel a bank ott található.

Szviridov tábornok azt mondta, hogy az egész ügy arra redukálható, hogy megállapítsák, milyen módon kerültek ezek a részvények a Nicolai Bankhoz.

A magyar kormány adatai szerint a Nicolai Bank ezeket a részvényeket megvásárolta a Rotschildoktól. Mivel a bank Bécsben található, célszerűbb az ügyet döntés végett átadni az ausztriai Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak. Ott a Szövetséges [Ellenőrző] Bizottság megállapítja, megvásárolta-é a bank a részvényeket a Rotschildoktól, vagy erőszakos úton szerezte meg magának.

Edgcumbe tábornok azt mondja, ez év július 9-i levelében idézte a bécsi népbíróság 1947. július 2-án meghozott határozatát. Az említett bíróság megvizsgálta az ügyet, és eldöntötte, hogy a részvényeknek ezt a részét vissza kell adni a Rotschildoknak.

adást követően a Rotschild család jogi képviselője útján kijelentette, hogy az említett cég részvényei 33,65%-ának és így a Soproni Fésűsfonalgyár ugyanilyen hányadának tulajdonosai a család egyes amerikai és angol állampolgárságú tagjai. Mivel az említett részvényeket a német állam erőszakkal vette el a családtól, azok véleményük szerint visszajárnak, ezért a Rotschild család a magyar kormány közbelépését kérte, hogy a részvények Szovjetunió részére történő átruházását hatálytalanítsák, vagy az átadást függesszék fel addig, amíg a Nicolai bankház elleni folyamatban lévő eljárás befejeződik. Kemény György pénzügyminisztériumi államtitkár 1947. április 21-én arra kérte a miniszterelnököt, hogy az ügyben írjon Szviridov altábornagynak. A cég jogi képviselője 1947. július 10-én benyújtotta azokat az okmányokat, amelyekben az osztrák hivatalos szervek igazolták, hogy a Magyarország által a Szovjetuniónak átadott érdekeltségek nem tekinthetők német vagyonnak, s kérték, hogy a visszaszolgáltatás érdekében a Jóvátételi Hivatal tegyen lépéseket. Erre a hivatal hajlandó is lett volna, de a szovjet-magyar vegyesbizottság 1947. július 18-i ülésén a bizottság orosz része gazdasági osztályának helyettes vezetője, Matvijenko alezredes úgy foglalt állást, hogy az olyan németként átadott javaknak a visszaigénylése ügyében, amelyek a magyarországi SZEB-ben képviselt hatalmak állampolgárainak tulajdonát képezik (angol, amerikai, csehszlovák, jugoszláv) a Jóvátételi Hivatal nem illetékes eljárni, hanem az ilyen visszaigényléseket az illető hatalom képviselői a SZEB-en belül tárgyalják meg a Szovjetunió képviselőivel. Erről az állásfoglalásról a magyar Külügyminisztérium 1947. július 24-én szóbeli jegyzékben tájékoztatta az amerikai missziót. Az amerikai követség 1947. augusztus 13-i válaszjegyzékében tiltakozását fejezte ki, és az említett ügyekben minden felelősséget a magyar kormányra hárított, s úgy vélte, a magyar kormány kötelessége az is, hogy az alaptalanul átadott javakat visszajuttassa, vagy a kártalanításról gondoskodjék. Nem tudjuk, hogy a Rotshildok részvényeit illetően milyen döntés született, de az 1947. július 18-i állásfoglalás a magyar kormány és az amerikai misszió között hosszan elhúzódó vitát eredményezett. Az amerikai követség augusztusi jegyzékének vételét követően a magyar külügyminisztérium különböző szervektől állásfoglalásokat kért. Az Igazságügy-minisztérium álláspontja szerint a SZEB-ben képviselt hatalmaknak maguk között kell tisztázni az ügyeket, s mivel a vitatott részvények már szovjet tulajdonban voltak, a magyar kormányt sem rendelkezési, sem igénylési jog nem illette meg. Az amerikai követség 1948. április 7-i válaszjegyzéke a korábbi amerikai álláspontot ismételte meg: a magyar kormányt tette felelőssé a történtekért, és visszaszolgáltatást követelt, amelyet a magyar kormány 1948. április 29-i jegyzékében visszautasított. (MOL XIX-A-1-j 13. d. VIII-118-1947. alapszám.)

Mivel Szviridov tábornok azt javasolja, hogy ezt a kérdést adják át az ausztriai Szövetséges [Ellenőrző] Bizottságnak vizsgálatra, ő nem ellenzi ezt a javaslatot, és a maga részéről ír az ausztriai Sz[övetséges] [Ellenőrző] B[izottság] angol képviseletének, hogy keressék meg az ügy eldöntéséhez szükséges dokumentumokat.

Weems tábornok azt mondta, neki is megvan a bécsi népbíróság határozatának másolata, és úgy véli, hogy a bíróság e döntése elegendő bizonyíték arra, hogy a részvények a Rotschildokéi.

A továbbiakban Weems kijelentette, hogy ezt a kérdést azért javasolta napirendre tűzni, mert a magyarországi német tőkének a Szovjetunió részére történő átadása nem a fegyverszüneti egyezmény 8. cikkelyének megfelelően történik. Az ő, Weems véleménye szerint a magyar kormány nem teljesen helyesen, a tulajdonjog kellő igazolása nélkül adja át a német javakat a Szovjetuniónak, vagyis a német tőkével együtt olyan részvényeket is átadnak, amelyek az Egyesült Nemzetek állampolgáraié.[2]

Szeretné tudni, hogy a magyar kormány a német javak és részvények átadása ügyében konzultál-e Szviridov tábornokkal.

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy a bécsi bíróság valamilyen dokumentumok alapján határozatot hozott a Soproni Fésűsfonalgyár részvényeinek átadásáról a Rotschildoknak. Ezekkel a dokumentumokkal mi nem rendelkezünk, ezért semmit nem tudunk mondani a Rotschildok követelésének törvényességéről.

A német javakat a magyar kormány átadja[3] a potsdami konferencia és a németországi Szövetséges Tanács határozata alapján a szovjet-magyar vegyes bizottságon keresztül a Szovjetuniónak. Nem volt olyan eset, hogy a szovjet hatóságok átvettek volna olyan javakat, amelyekről eleve tudták volna, hogy az amerikai vagy angol állampolgároké. 1946-ban két vagy három alkalom volt, amikor nem német javakat adtak át nekünk, de amikor a szovjet bizottság felfedezte a hibát, azonnal megtagadta az ilyen javak átvételét.

A szovjet-magyar vegyes bizottság a német javak Szovjetuniónak történő átadását a bizottság magyar fele által benyújtott dokumentumok vizsgálata alapján dönti el. A bizottság mindkét fele egyenlő alapokon működik. Előfordul néhány eset, amikor a bizottságban lévő magyar képviselők, mivel nem rendelkeznek elegendő mennyiségű dokumentummal, nem egyeztek bele egyik vagy másik vállalat átadásába a Szovjetuniónak.[4]

[2] Balogh István miniszterelnökségi államtitkár már a Minisztertanács 1946. december 30-i ülésén elvi állásfoglalást sürgetett a német aktívák átadására vonatkozó potsdami döntéssel kapcsolatban. Vitás esetekben, amikor nem volt pontosan megállapítható, hogy az átadásra kijelölt objektum német tulajdon-e, vagy csak átmenetileg volt az, az átadás technikai lebonyolítása úgy történt, hogy az átadáskor a jegyzőkönyvhöz egy záradékot fűzött a magyar kormány, amelyben leszögezte, hogy amennyiben később a tényállás másképpen alakul, a magyar kormány kéri a szovjet hatóságok intézkedését és állásfoglalását. A szovjetek azonban nem voltak hajlandók e vitás kérdésekről tárgyalni, és csak abban az esetben ismerték el a később bejelentett igényeket, ha Bécsben a Szövetséges Ellenőrző Tanács így foglalt állást. A Minisztertanács ezért 1946 decemberében úgy határozott, hogy a miniszterelnök, a két miniszterelnök-helyettes, a közlekedésügyi, pénzügy- és igazságügy-miniszter a potsdami egyezménnyel kapcsolatos vitás kérdések eldöntésére kezdeményezzen tárgyalást Szviridov altábornaggyal. (MOL XIX-A-83-a 16. d. 157. jegyzőkönyv.) A megbeszélés eredményeit nem ismerjük.

[3] A következő rész kihúzva: „a szovjet hatóságok követelésére".

[4] A következő rész kihúzva: „...és képviselőink semmit nem tehettek, mivel nem tudták bizonyítani, hogy ez a vállalat vagy ezek a javak tényleg a németeké voltak".

A német javak Szovjetuniónak történő átadási jegyzőkönyvében van egy feltétel, hogy abban az esetben, ha más igénylő is megjelenik az átadott tulajdonra, akkor a vitatott tulajdon ügyét a bizottság újra megvizsgálja, ha az igénylő a szükséges dokumentumokat bemutatja.

A bizottság szovjet része nem fogja ellenezni a Soproni Fésűsfonó ügyének felülvizsgálatát, ha dokumentumokkal bizonyítják, hogy ebben a cégben amerikai állampolgároknak érdekeltségei vannak.[5]

A német javak Szovjetuniónak történő átadásához neki mint a SZEB elnökhelyettesének semmi köze nincs, és nem avatkozik bele a munkába, csupán érdeklődik az átadás menete és intézése iránt. Az átadás jegyzőkönyveit nem hagyja jóvá. Ezzel a szovjet-magyar bizottság foglalkozik.

Weems tábornok azt mondta, hogy 1947. április elsején a Lawrence[6] cég javainak átadása volt soron. Annak ellenére, hogy a bizottság magyar része ellenezte az átadást, a szovjet fél mégis ragaszkodott hozzá, és a javakat átadták a Szovjetuniónak.

Szviridov tábornok azt válaszolta Weemsnek, hogy egyikünk sem vett részt a szovjet–magyar bizottság ez év április 1-jei ülésén, és nem tudjuk, hogyan vetették fel a felek a kérdést. Weems tábornok kijelentésével összefüggésben az ügyet pontosítani kell, annál is inkább, mert a magyarok nem szívesen adják át a német javakat a Szovjetuniónak.[7]

Edgcumbe tábornok azt mondja, Szviridov tábornok mai hozzászólásában kijelentette, hogy gyakorlatilag nem vesz részt a német javak Szovjetuniónak történő átadásában és csupán a bizottság végleges döntése érdekli. Ezzel kapcsolatban kijelenti, hogy ez év július 9-i levelére még semmilyen választ nem kapott a szovjet-magyar bizottságtól és kéri Szviridov tábornokot, hogy tájékozódjon ebben az ügyben, és bírja rá a bizottságot, hogy gyorsabban reagáljon azokra a kérdésekre, amelyeket más igénylők, többek között angol cégek és állampolgárok vetnek fel.

Szviridov tábornok azt mondja, Edgcumbe tábornok július 9-i levelét július 12-én kapta meg, és aznap átadta a szovjet–magyar bizottságnak, amelynek javasolta, hogy haladéktalanul igazodjanak el a kérdésben és közöljék az eredményt. Szviridov tábornok megígéri Edgcumbe tábornoknak, hogy eléri a szovjet–magyar bizottságnál a döntés meggyorsítását [Edgcumbe tábornok] ez év július 9-i levelének ügyében.

Ennek a kérdésnek a második pontját Weems tábornok vetette fel, és a német Hungarian Odol Works cég és a Medichemia aktíváit érinti, amelyeket átadtak a Szovjetuniónak.

Szviridov tábornok tájékoztatás végett átadja a szót a gazdasági részleg vezetőjének, Grazsdanov alezredesnek.

Grazsdanov alezredes azt mondta, hogy a Magyarországon található dokumentumok és nyilvántartások alapján a Hungarian Odolt és a Medichemiát a német

[5] A mondat második fele eredetileg a következőképpen hangzott: „...a kérdés elsődleges eldöntésekor hibát követtek el".

[6] Nem sikerült kideríteni, hogy pontosan milyen cégről van szó.

[7] A következő mondta kihúzva az eredeti szövegből: „A bizottság ülésein képviselőinknek vitatkozniuk kell és bizonyítani, ahogyan valószínűleg a Lawrence cég javai ügyének eldöntésekor is történt."

Lignerwerke cég tulajdonaként tartották nyilván. A magyar hatóságok ezen dokumentumoknak alapján át is adták nekünk ezeknek a cégeknek a javait.

Dokumentumok, amelyek azt támasztanák alá, hogy ezek a cégek amerikai állampolgárok tulajdonai, nincsenek. Csupán az amerikai állampolgárságú Siegfried Arndt személyes bejelentése van, amelyben állítja, hogy az Odol és Medichemia cégek amerikai tulajdonok, de kijelentését semmilyen dokumentummal nem támasztja alá. Grazsdanov alezredes azt javasolja, hogy ezt az ügyet adják át a németországi Szövetséges Tanácsnak, mivel csak Németországban lehet pontosan megállapítani a megfelelő szervezeteken és bankokon keresztül, hogy kié volt ez a cég.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy Siegfried Arndt úr 1946-ig nem volt amerikai állampolgár, és csak 1946-ban kapott amerikai útlevelet. Addig német állampolgár volt. Ezt maga Siegfried Arndt közli beadványában, amelyet Weems tábornok elküldött nekünk.

Weems tábornok azt mondja, egészen biztos volt abban, hogy a leveléhez csatolt dokumentumok teljesen elegendőek ahhoz, hogy bizonyítsák ezeknek a cégeknek amerikai tulajdonát.

Szviridov tábornok azon kijelentésével összefüggésben, hogy Siegfried Arndt 1946-ig Németország állampolgára volt, kéri Szviridov tábornokot, küldje neki vissza a Siegfried Arndt követelésére vonatkozó összes dokumentumot, hogy pontosítsák.

Szviridov tábornok egyetértését fejezte ki a Siegfried Arndt úr követelésére vonatkozó dokumentumok visszaadását illetően.

Edgcumbe tábornok azt mondja, ahhoz hogy a tanácskozásokon ne vesztegessék el az időt apróságokra, megkérné Szviridov tábornokot, engedélyezze, hogy a szovjet-magyar vegyes bizottság ülésein a német javak Szovjetuniónak történő átadása kérdéseinek tárgyalásakor részt vehessenek a SZEB amerikai és angol képviselői.

Szviridov tábornok azt válaszolta, nem ellenzi azt, hogy a SZEB angol és amerikai képviselői részt vegyenek a szovjet-magyar bizottság ülésein azokban az esetekben, amikor a bizottság az amerikai és angol állampolgárok és cégek követeléseit vizsgálja. Ezekben az esetekben a bizottság meg fogja hívni az angol és amerikai képviselőket, attól függően, kinek az érdekeit érintik.

Szviridov tábornok kéri Weems tábornokot, küldje el képviselőjét a Lawrence cég 807 szabadalma ügyének megtárgyalására, és Edgcumbe tábornokot az Intercontinental Rt. ügyének megtárgyalására.

Edgcumbe tábornok kéri Szviridov tábornokot, tájékoztassa a Külügyminisztérium 1947. július 24-i 733/f. o. sz. szóbeli jegyzékében[8] érintett kérdés lényegéről, amelyben arról van szó, hogy a brit javakat érintő vitáknak és egyéb ügyeknek a SZEB-en keresztül kell folyniuk és elintéződniük.

Szviridov tábornok azt válaszolta, ennek a jegyzéknek a szétküldésével félreértés történt. A magyar Külügyminisztérium a csehszlovák delegációnak küldte a jegyzéket, és nyilván tájékoztatás végett elküldték minden budapesti képviseletnek.[9]

Edgcumbe és Weems tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak a tájékoztatást.

[8] A magyar Külügyminisztérium jegyzékét l. MOL XIX-A-1-j 13. d. VIII-14.052-1947.

[9] A szóbeli jegyzék elküldésével kapcsolatban l. az 1. sz. jegyzetet.

2. *Szviridov tábornok* azt mondta, hogy a *következő kérdést [napirendi pontot]* Weems és Edgcumbe tábornok vetették fel és a magyar hadifoglyok, valamint erőszakkal elűzött személyek repatriálását érinti Ausztria és Németország angol és amerikai megszállási övezetéből.

Weems és Edgcumbe tábornok rámutat arra, hogy a magyar sajtóban helytelenül mutatják be a repatriálás tényeit, és kérte, közöljenek cáfolatot.

A *Magyar Nemzet* c. magyar lap augusztus 3-i számában és a *Szabadság* augusztus 6-i számában helyesbítették a magyar sajtóban a visszatért hadifoglyok és a Nyugatról repatriált magyar állampolgárok számáról korábban megjelent adatokat.[10]

Ezeknek a helyesbítéseknek az újságok általi közlése után a magyar közvélemény feltétlenül hiteles információkkal rendelkezik ebben az ügyben.

Szviridov tábornok megkérdezi Weems és Edgcumbe tábornokokat, kielégíti-e őket a magyar újságokban közreadott helyesbítés.

Edgcumbe tábornok azt mondja, hogy teljesen kielégíti az a cáfolat, amelyet az újságok közöltek és egyidejűleg közli, hogy az angol megszállási övezetben repatriálásra vár: Ausztriában 7000 fő, Németországban 3000 fő.

Weems tábornok azt mondja, hogy szeretné pontosítani az amerikai megszállási övezetből repatriált magyar állampolgárok létszámát. A múltkori tanácskozáson azt mondta, hogy az amerikai zónából 270 ezer főt repatriáltak. Helyesnek azt kell tekinteni, hogy 1945. szeptember 1-jétől 1946. október 1-jéig 232 969 személyt repatriáltak. Weems kéri Szviridov tábornokot, sürgesse meg a választ 1947. július 14-i levelére.

Szviridov tábornok azt mondta, hogy Weems 1947. július 14-i és 1947. augusztus 4-i leveleit megkapták és elküldték a magyar Belügyminisztériumba, de a többszöri emlékeztetés ellenére választ ez idáig nem kaptak. Szviridov tábornok megígéri, hogy megszerzi a Belügyminisztériumtól a választ leveleire, és a közeljövőben elküldi Weems tábornoknak.

Weems tábornok megelégedését fejezte ki Szviridov tábornok válaszát illetően.

3. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *következő kérdést [napirendi pontot]* Keresztény Női Tábor elnevezés alatt új politikai párt szerveződéséről, Edgcumbe és Weems tábornokok indítványozták.

Slachta Margit kisasszonynak a Keresztény Női Tábor szervezésére engedélyt adtak,[11] ezért a kérdés megvitatására nincs szükség.

Weems és Edgcumbe tábornokok egyetértésüket fejezték ki azzal, hogy a Keresztény Női Tábor [elnevezésű] politikai párt szervezésének ügyét ne tárgyalják meg, mert már megadták az engedélyt.

4. *Szviridov tábornok* azt mondta, hogy a *következő kérdést [napirendi pontot]* Weems tábornok javasolta és az amerikai újságíróknak, valamint az üzletembereknek magyarországi beutazási engedélye kiadását érinti.

[10] Az Egyesült Államok közlése a hadifogoly-kérdésben. (*Magyar Nemzet*, 1947. augusztus 3.), illetve Vannak-e magyar hadifoglyok a nyugati megszállt övezetben? (*Szabadság*, 1947. augusztus 6.)

[11] Slachta Margit 1947. július 22-én nyújtotta be a pártalakítási engedélykérést Rajk László belügyminiszternek. Izsák Lajos: *Polgári pártok és programjaik Magyarországon 1944-1956.* 99-101.

Szviridov tábornok azt mondja, hogy július-augusztusban 22 amerikai és 25 angol újságírónak adtak ki engedélyt. A többi újságírót illetően nem kaptak választ a szovjet megszálló csapatok parancsnokságától.

Edgcumbe tábornok ez év július 29-i levelét illetően, amelyben kérelmet adott be Cholko úr beutazására, [közli, hogy] az engedélyt már rég megadták.

Weems tábornok azt mondja, adatai szerint még 21 újságíró vár a magyarországi beutazási engedélyre, többen közülük átutaznak Magyarországon más országokba. Kéri, gyorsítsák meg a Magyarországon átutazók és a Magyarországra engedéllyel beutazók ügyének elintézését.

A továbbiakban Weems azt mondja, hogy nem annyira egyes személyekről van szó, akik nem kaptak beutazási engedélyt, hanem az engedélyek kiadásának procedúrájáról. Arról van szó, hogy az utóbbi időben a kérelmekre csak egy irányra adnak engedélyt, beutazásra vagy kiutazásra. Az állandóan Magyarországon lakó személyek, amikor külföldre utaznak, nem biztosak abban, hogy engedélyt fognak kapni a magyarországi beutazásra, ezért többen közülük nem utaznak ki, mert nem biztosak abban, hogy visszatérhetnek. Szeretné, ha Szviridov tábornok biztosítaná arról, hogy mindezeknek az embereknek garantálni fogják a Magyarországra történő visszautazást.

Szviridov tábornok azt válaszolta, hogy a magyarországi be- és kiutazási engedélyek kiadásának rendezése céljából a szovjet megszálló csapatok parancsnoksága utasítást adott, hogy csak egy irányba adják ki.

Kivételt tesznek néhány külföldi állampolgárral, akik állandóan Magyarországon élnek. A személyek e kategóriájának egyes esetekben ki- és beutazásra jogosító engedélyt adnak ki. Az összes többi személy számára csak egyirányú engedélyt adnak ki.

Edgcumbe tábornok szintén arra kéri Szviridov tábornokot, hogy sürgesse meg az angol újságírók magyarországi beutazása engedélyezését is, akikre vonatkozóan beadták a kérelmet, de még nem kaptak engedélyt.

5. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a *következő kérdést [napirendi pontot]*, a svábok Magyarországról történő kitelepítését Edgcumbe tábornok vetette fel.

Edgcumbe tábornok kérdezi, igaz-e, hogy Németország szovjet megszállási övezetébe mintegy 50 000 magyarországi svábot fognak áttelepíteni. A sajtóban megjelent egy közlés arról, hogy a magyar kormány azzal a kéréssel fordult a szovjet kormányhoz, hogy fogadjon Németország szovjet megszállási övezetében 45-50 ezer svábot, és hogy a szovjet kormány beleegyezett. A hír igaz.[12] Ez azzal függ össze, hogy Ma-

[12] Rajk László belügyminiszter a minisztertanács 1947. június 12-i ülésén bejelentette, hogy miután az amerikaiak megtagadták a magyarországi németek fogadását az amerikai zónába, kéréssel fordult a szovjetekhez, hogy Németország szovjet megszállás alatt lévő zónájába engedélyezzék a kitelepítést. A szovjetek ettől nem zárkóztak el, de kérték, hogy a magyar kormány írásbeli indoklással forduljon a SZEB elnökéhez. (Dinnyés Lajos első kormányának minisztertanácsi jegyzőkönyvei 171. A miniszterelnök SZEB-hez írt levelét l. uo. 194-198.) A *Szabad Nép* 1947. július 18-i számában *Amerika leállította - a Szovjetunió újra lehetővé tette a svábok kitelepítését* c. cikkben jelent meg az a híradás, hogy a Szovjetunió budapesti követe 1947. július 17-i keltezésű jegyzékben közölte: kormánya a magyar kormány kívánságának megfelelően hozzájárul, hogy a korábban már kitelepítésre kijelölt 50 ezer volksbundista sváb Németország szovjet övezetében nyerjen elhelyezést. A lap 1947. augusztus 20-i száma már arról adott hírt, hogy előző nap megindult a kitelepítés, és augusztus 31-ig 10 000 magyarországi németet telepítenek ki.

gyarországon nagyon nehéz helyzet alakult ki annak eredményeképpen, hogy az amerikai hatóságok saját övezetükbe nem kívánják befogadni a svábokat.[13] Ahhoz, hogy ez a nehézséget megszüntessék, körülbelül 50 ezer svábot ki kell telepíteni.[14]

Edgcumbe tábornok azt mondta, hogy szeretné tudni, milyen intézkedéseket fognak tenni a kitelepítéssel összefüggésben, vagyis ezt az áttelepítést ugyanolyan humánus módon oldják-e meg, ahogyan ez Németország amerikai megszállási övezetébe történt.

Korábban, amikor a vonatokat a svábokkal Németország amerikai megszállási övezetébe elindítottuk, odaküldtük a képviselőinket, és ellenőrizték az áttelepítés megszervezését. Edgcumbe szeretné ezt a gyakorlatot megtartani most, a Németország szovjet megszállási övezetébe történő kitelepítéskor is.

Edgcumbe tábornok véleménye szerint ezt most is meg kell tenni azért, hogy ellenőrizzék, a magyar kormány hogyan teljesíti kötelezettségeit a humánus áttelepítést illetően.

Szviridov tábornok azt mondta, hogy a sváboknak Németország amerikai megszállási övezetébe történő kitelepítésekor[15] az ellenőrzést a Szövetséges Ellenőrző Bizottságra bízták, habár a SZEB szovjet része nem is küldte oda a képviselőit ellenőrzés végett. Abban az időben az ellenőrzést teljes egészében a SZEB amerikai képviselői biztosították. Szviridov tábornok véleménye szerint nincs semmi szükség arra, hogy az angol és amerikai képviselők ellenőrizzék a svábok kitelepítését Németország szovjet megszállási övezetébe, mivel ezt a kitelepítést a szovjet katonai hatóság ellenőrzi.[16]

A továbbiakban Szviridov tábornok azt mondja, tudja, hogy a svábok kitelepítésekor kétheti élelmiszerkészlettel látják el őket, engedélyezik, hogy személyes dolgokat vigyenek magukkal stb.

Általánosságban az áttelepítés technikai és humánus kérdéseit a magyar kormánnyal még pontosítják.[17]

6. *Szviridov tábornok* azt mondja, hogy a magyar miniszterelnöktől levelet kapott, amelyben választ adnak Edgcumbe tábornoknak a fegyverszüneti egyezmény 13. cikkelyével kapcsolatos memorandumára.[18]

[13] A mondat második fele eredetileg a következőképpen hangzott: „...azzal összefüggésben, hogy a svábok földjeire megérkeztek az új gazdák, a svábok pedig a helyükön maradtak kitelepítetlenül".

[14] A következő mondat kihúzva: „Ezt a helyzetet az váltotta ki, hogy abbamaradt a svábok kitelepítése Németország amerikai megszállási övezetébe."

[15] A következő rész kihúzva: „a potsdami konferencia és a németországi Ellenőrző Tanács határozatai alapján történt és a kitelepítés ellenőrzése".

[16] Az utolsó félmondat eredetileg a következőképpen hangzott: „nem tartozik a SZEB ellenőrzése alá".

[17] A mondat vége eredetileg így hangzott: „...még nincsenek véglegesen kidolgozva".

[18] Edgcumbe tábornok 1947. július 16-i memorandumára július 31-én született meg a magyar kormány válasza. A miniszterelnök arról tájékoztatta a SZEB elnökén keresztül Edgcumbe tábornokot, hogy kérte a Jóvátételi Hivatal elnökét: a felvetődött elvi kérdéseket illetően haladéktalanul tegyen javaslatot, a konkrét ügyekkel kapcsolatban pedig azonnali tájékoztatást kért a megtett intézkedésekről, azok eredményéről és az eredménytelenség okáról. A miniszterelnök biztosította az angol tábornokot, hogy a magyar kormány szilárd szándéka, hogy még az ország rendkívül súlyos gazdasági helyzetében is gondoskodjon a fegyverszüneti egyezmény 13. cikkelye alapján felmerülő minden igény kielégítéséről. (MOL XIX-A-1-j 13. d. VIII-9406-1947.)

Szviridov tábornok először röviden ismerteti a levél tartalmát, azután átadja Edgcumbe tábornoknak magát a levelet is.

A továbbiakban Szviridov tábornok közli Edgcumbe tábornokkal, hogy levelet kapott a magyar külügyminisztertől, amelyben tájékoztatnak két háborús bűnösnek, Marz századosnak, és Barlov ezredesnek az angolok kérésére történő kereséséről.

Marz századost letartóztatták és a magyar bíróság egy év börtönbüntetésre ítélte. Barlov ezredest nem találták még.

A levél magyar szövegét Szviridov tábornok rögtön át is adta Edgcumbe tábornoknak.

Edgcumbe tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak az információt és az átadott levelet.

Ezzel a tanácskozás véget ért.

A tanácskozáson a beszélgetés orosz és angol nyelven folyt.
Angol nyelvről oroszra Cserkaszov mérnök-alezredes fordított.

Titkár:
Rutkovszkij alezredes

1947. augusztus 15.

AVP RF f. 453. op. 3a. papka 35a. gy. 35.
Géppel írt tisztázat. A dokumentumon Rutkovszkij saját kezű aláírása szerepel.

43.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1947. szeptember 15-i ülésének jegyzőkönyve

Jegyzőkönyv a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság tanácskozásáról

1947. szeptember 15.

Elnökölt: Szviridov altábornagy.

Jelen voltak a SZEB szovjet egysége részéről: Szviridov altábornagy, Kondratov vezérőrnagy, Beljanov vezérőrnagy, Osztrovszkij ezredes, Malevszkij ezredes, Grazsdanov alezredes, Cserkaszov alezredes, titkárok: Rutkovszkij alezredes, Zsagyin százados, Potapov százados.

Az USA képviselete részéről: Weems dandártábornok, [John H.] Stokes ezredes, [Bernard] Thielen alezredes, [Ronald A.] Gaiduk főhadnagy, tolmács.

Anglia képviselete részéről: Edgcumbe vezérőrnagy, [H. P.] Whitefoord alezredes, [P. C.] Capron alezredes, [J. H.] Simpson légierő-parancsnok, [E. R.] Colwill ezredes, [C. H.] Eborall úr.

Szviridov tábornok javasolja a tanácskozás megnyitását.
Weems és Edgcumbe tábornok egyetértését fejezi ki.

Szviridov tábornok azt mondja, Weems és Edgcumbe tábornokok azt a kívánságukat juttatták kifejezésre, hogy a mai ülésen vonjuk meg annak mérlegét, hogyan teljesítette a magyar kormány a fegyverszüneti egyezményt.

Szviridov tábornok rövid elemzést adva a fegyverszüneti időszak alatt végzett munkáról, azt mondta, hogy a következő körülményekkel lehet jellemezni a helyzetet, amelyben a magyar kormány a fegyverszüneti egyezményt teljesítette:

1. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság munkája a magyar kormány iránti teljes bizalomra épült.

2. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság nem korlátozta Magyarországot a demokratikus szabadságjogokban. Magyarországon teljes mértékben megvalósult a szólásszabadság, sajtószabadság, gyülekezési szabadság, a rádiózás és a hírközlés szabadsága. Szabadon működtek a politikai pártok, két alkalommal tartottak szabad parlamenti

választásokat. Szabadon folytak a vallási szertartások, megvalósul a lelkiismereti szabadság. Szabadon szerveződtek és működtek a politikai pártok és a különböző demokratikus társaságok és szövetségek. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság nem korlátozva a magyarok demokráciáját, mindössze egy feltételt támasztott a magyar kormánnyal szemben: ne sértsék meg a fegyverszüneti egyezmény 15. és 16. cikkelyét. A magyar kormány törekedett a fegyverszüneti egyezmény 15. és 16. cikkelyének betartására, és a fegyverszünet teljes időszaka alatt nem volt semmilyen incidens a SZEB és a magyar kormány között a [fegyverszüneti] egyezmény ezen cikkelyei teljesítését illetően.

3. A szovjet hadsereg és a szovjet képviselők sok mindenben nagy segítséget nyújtottak a magyar népnek és a magyar gazdaságnak. 1945-ben a szovjet hadsereg nagy segítséget nyújtott Magyarország lakosságának élelmiszerrel. A magyar gazdaság helyreállításában 1945-ben nagy munkát végeztek ingyen a szovjet hadseregtől a magyar gyárakba és üzemekbe küldött katonák. A szovjet hadsereg ingyen állította helyre a magyar vasútvonalakat, a hidakat és a hírközlést. A szovjet emberek hozták létre a dunai hajózás normális feltételeit, amelyhez nagy munkát kellett végezni a folyó megtisztításában és a hajóút aknakotrásában. A szovjet katonai hatóságok sok folyami hajót adtak át a magyaroknak,[1] valamint a magyar vasút használatába adták a hadizsákmányból származó német gőzmozdonyokat és vagonokat. A Szovjetuniónak átadott egykori német ipart helyreállították és teljes egészében a magyar gazdaság hasznára dolgozik, és még az is előfordul, hogy bevételeivel részt vesz a Szovjetuniónak történő jóvátétel fizetésében.

Mindezek a körülmények megkönnyítették a magyar kormány számára a fegyverszüneti egyezmény feltételeinek teljesítését, és elősegítették a magyar gazdaság gyors helyreállítását.

A továbbiakban Szviridov tábornok azt mondja, hogy ő személy szerint a fegyverszüneti egyezmény következő cikkelyeit tartja teljesítettnek:

1. cikkely – katonai kérdéseket átfogó: háború kinyilvánítása Németországgal, magasabb katonai egységek alakítása Magyarországon stb.

2. cikkely – Csehszlovákia, Románia és Jugoszlávia magyarok által elfoglalt területeinek helyreállításáról.

3. cikkely – segítségnyújtás a magyar hatóságok részéről a szovjet és szövetséges csapatok Magyarország területén való mozgásához.

4. cikkely – a szövetséges hadifoglyok és internáltak kiszabadításáról.

7. cikkely – a Németország tulajdonát képező katonai javak átadása a szovjet csapatoknak, beleértve a hajókat és a flottát.

9. cikkely – a Dunán található és a szövetséges államok vagy azok állampolgárainak tulajdonát képező hajók átadása a szövetséges parancsnokságnak.

[1] Szviridov altábornagy 1947. május 26-i levelében értesítette a magyar közlekedésügyi minisztert, hogy a Szovjetunió Minisztertanácsának határozata értelmében a magyar kormánynak átadnak 46, a szovjet hadsereg csapattestei által a Dunából kiemelt hajót. A hajók átvételére a magyar közlekedésügyi miniszter bizottságot jelölt ki. (MOL XIX-A-1-j 95. d.) L. még 46 dunai hajót visszakaptunk a Szovjetuniótól. (*Szabad Nép*, 1947. szeptember 10.)

10. cikkely – a magyar dunai kereskedelmi flotta alárendelése a szovjet parancsnokság operatív irányításának.

11. cikkely – a megszálló csapatok ellátása.

16. cikkely – az időszaki és a nem időszaki irodalom kiadása, behozatala és terjesztése.

17. cikkely – a magyar közigazgatási hatalom megszervezése és helyreállítása.

18. cikkely – a magyarországi SZEB létrehozásáról.

A [fegyverszüneti] egyezmény cikkelyeinek második csoportját azok a cikkelyek képezik, amelyek teljesítés alatt állnak és a békeszerződésben kifejezésre jutnak.[2]

Ezek a következő cikkelyek:

5. cikkely – az Egyesült Nemzetek állampolgárainak egyenjogúságáról, valamint a faji jelek alapján való megkülönböztetés megszüntetéséről stb., ami kifejezésre jut a békeszerződés 3. cikkelyében, és a magyar kormány kötelezettséget vállalt, hogy ezt a cikkelyt a továbbiakban is teljesíti.

6. cikkely – azoknak a javaknak a visszaadásáról, amelyeket Magyarország az általa korábban megszállt területekről hurcolt el – kifejezésre jut a békeszerződés 11. és 24. cikkelyében.

8. cikkely – a korábbi magyarországi német aktívákról – kifejezésre jut a békeszerződés 28. cikkelyében.

12. cikkely – a magyar jóvátételről a Szovjetuniónak, Jugoszláviának és Csehszlovákiának – nem teljesen teljesült és kifejezésre jut a békeszerződés 23. cikkelyében.

13. cikkely – az Egyesült Nemzetek állampolgárai jogainak és érdekeinek helyreállításáról – kifejezésre jut a békeszerződés 26. cikkelyében.

14. cikkely – a magyar kormány együttműködése a háborús bűnösök letartóztatásában és a szövetséges hatóságoknak való átadásban – szintén nem fejeződött be és kifejezésre jut a békeszerződés 6. cikkelyében.

15. cikkely – a fasiszta és az Egyesült Nemzetekkel szemben ellenséges más szervezetek feloszlatásáról, átkerült a békeszerződés 4. cikkelyébe.

A magyar kormány törekedett a [fegyverszüneti] egyezmény ezen cikkelyeinek a teljesítésére is, nem volt a részéről elutasítás vagy nem akarás, de különösebb kezdeményezést sem mutatott a teljesítésükkor. Voltak esetek, amikor a fegyverszüneti egyezmény cikkelyeinek teljesítése a magyar kormány hibájából elhúzódott, és neki, Szviridovnak ennek kapcsán egy sor esetben emlékeztetnie kellett a magyar kormányt.

Mivel ezek a teljesítetlen cikkelyek bekerültek a békeszerződésbe, és a magyar kormány kötelezte magát teljesítésükre, részünkről semmilyen különös követelés nincs a magyar kormánnyal szemben.

Edgcumbe tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak a fegyverszüneti egyezmény magyar kormány által történt teljesítése eredményeinek világos kifejtését, és kijelenti, hogy az elvégzett munkáról Szviridov által adott értékelést illetően neki, Edgcumbe-nak nem tér el a véleménye. A körülmények a magyar kormány számára valóban kedvezőek voltak a [fegyverszüneti] egyezmény cikkelyei alapján magára vállalt kötelezettségek teljesítését illetően.

[2] A békeszerződés szövegét l. Halmosy Dénes: *Nemzetközi szerződések*, 77–104.

Ugyanakkor Edgcumbe megteszi megjegyzéseit a következő cikkelyeket illetően:

„Az 1. cikkelyt a magyarok nem teljesítették teljes egészében, mert nem alakították meg a [fegyverszüneti] egyezményben előírt nyolc hadosztályt a Németországgal szembeni háborúban való részvétel végett. Nem volt lehetőségünk ezen cikkely d) paragrafusa teljesítésének ellenőrzésére, mert a szovjet megszálló csapatok parancsnoksága az amerikai és angol képviseletek tisztjeinek nem engedélyezte, hogy meglátogassák a magyar katonai egységeket.

Az értékeléssel, amelyet Szviridov tábornok a 2., 3., 4., 7., 9., 10. és 11. cikkelyeket illetően adott, teljes mértékben egyetért. A 11. cikkely alapján a SZEB ellátására fordított kiadásokat ellenőrizve Edgcumbe arra a következtetésre jutott, hogy a magyar kormánnyal szemben a SZEB részéről támasztott igények szerények voltak.

A 18. cikkelyét érintve Edgcumbe azt mondja, hogy annak teljesítése a SZEB alapszabályától függött, amelyben nem teljesen világosan és konkrétan fogalmazódtak meg jogaink és kölcsönös viszonyunk, ezért néha különbözőképpen értelmeztük és nem mindig volt azonos a véleményünk a SZEB képviseletei jogait érintő egyes kérdéseket illetően.

A 16. és 17. cikkelyt illetően ellenvetés nincs.

A 8. cikkelyt illetően – a német javakról – a SZEB tagjai között különböző vélekedések voltak és néha előfordultak viták.

A 12. cikkely teljesen kifejezésre jut a békeszerződésben, és részéről arról semmilyen megjegyzés nincs.

A 13. cikkelyt a magyar kormány gyengén teljesítette, de reménykedik, hogy a békeszerződés életbelépése után teljes egészében teljesítik.

A 14. cikkelyt illetően nincs ellenvetés.

A továbbiakban Edgcumbe azt mondja, hogy a 15. cikkelyt illetően annak idején sokat beszéltek, és 1946-ban a megszálló csapatok parancsnokságának követelésére bizonyos magyar szervezeteket feloszlattak. Edgcumbe kéri Szviridov tábornokot, tájékoztassa őt és Weemst arról, milyen állapotban vannak a feloszlatott szervezetek, és lehetséges-e általában antidemokratikus szervezetek létrejötte Magyarországon.

Edgcumbe egyetért Szviridov tábornok azon következtetésével, hogy a magyar kormány nem sietett különösebben teljesíteni a fegyverszüneti egyezmény 13. cikkelyét.

Weems tábornok megteszi megjegyzéseit az 1., 7., 8., 13. és 18. cikkelyeket illetően. Azt mondja, hogy a magyar hadsereg békeállapotra való áttérésének ellenőrzését a Szövetséges Ellenőrző Bizottság nem biztosította. A szovjet megszálló hatóságok az ő, Weems többszöri követelése ellenére nem adtak lehetőséget tisztjeinek, hogy ellenőrizzék a magyar egységek állapotát, és megadják a megfelelő tájékoztatást az USA kormányának.

Azonkívül tájékozatlan a fegyverszüneti egyezmény 7. cikkelyében előírt német katonai anyagoknak a magyar kormány által a szovjet főparancsnokságnak történő átadását illetően is. Kéri, tájékoztassák erről.

A 8. cikkely teljesítésekor a magyar kormány nem állt a helyzet magaslatán. Nem vette figyelembe az angolok és az amerikaiak véleményét, és egyoldalúan járt el a német javak Szovjetuniónak történő átadásakor, akinek jogát ezekre a javakra a potsda-

mi megállapodás határozta meg, és mindenki elismeri. A magyar kormány önállóan tevékenykedett, aminek következtében bizonyos amerikai javakat németként átadtak a Szovjetuniónak. Weems tudomásul veszi Szviridov tábornoknak azt a kijelentését, hogy az amerikai állampolgárok követeléseit a szovjet és magyar bizottság megvizsgálja.

A fegyverszüneti egyezmény 13. cikkelyét az Egyesült Nemzetek bizonyos állampolgárai tekintetében nem teljesítették. Az USA egyes állampolgárainak jogait nem állították helyre, ezen állampolgárok bizonyos tulajdonát megfelelő ellenőrzés nélkül átadták a Szovjetuniónak.

Kormánya úgy véli, hogy a [fegyverszüneti] egyezmény 18. cikkelyét nem teljesítették, mivel a szovjet csapatok parancsnoksága és a SZEB szovjet része sok kérdést egyoldalúan, a SZEB amerikai és angol képviselőivel való egyeztetés nélkül döntött el.

Ezzel összefüggésben az USA kormánya fenntartja magának a jogot azoknak az intézkedéseknek a felülvizsgálatára, amelyeket a magyarországi szovjet megszálló csapatok parancsnoksága és a SZEB szovjet része hozott az USA képviseletével való egyeztetés nélkül.

Weems átnyújt Szviridov tábornoknak egy levelet, amelyben kifejti véleményét arról, hogy a fegyverszüneti egyezmény 18. cikkelyét a SZEB szovjet része nem teljesítette.[3]

Szviridov tábornok Weemsnek és Edgcumbe-nak [a következőket] válaszolta:

Az 1. cikkelyt illetően: A magyar kormánynak a háború befejezéséig csak két hadosztályt sikerült megalakítani. A létrehozott magyar hadsereg annyira kis létszámú volt, hogy a háború utáni időszakban nem volt mit leszerelni. A hadseregben és a határőrségben összesen 12 000 fő volt és maradt a mai napig.

A magyar hadsereg állapotáról Weems és Edgcumbe tábornokok állandóan teljes és hiteles tájékoztatást kaptak. A hadseregben végrehajtott egyetlen intézkedést sem titkoltak el Edgcumbe és Weems tábornok elől. Annak idején tájékoztattam a tábornokokat arról, hogy a megszálló csapatok parancsnoksága miért nem engedélyezte az amerikai és angol tiszteknek a magyar egységek meglátogatását.

A 7. cikkellyel kapcsolatban Szviridov tábornok azt mondja, hogy a magyar hatóságok semmilyen német katonai javakat nem adtak át a szovjet hadseregnek. A német hadi javak jelentéktelen mennyiségét a magyarok saját két hadosztályuk ellátására használták fel.

A fegyverszüneti egyezmény 8. cikkelyének teljesítésekor a magyar kormány tevékenysége helyes volt. Ezt megerősítette a Magyarországgal kötött békeszerződés, amelyben az szerepel, hogy az összes magyarországi német javakat átadják a Szovjetuniónak. Jelentéktelen hibák a német aktívák átadásakor előfordultak, de senki nem tagadta meg kijavításukat. Nagyon kevés hiba volt, ez pedig azt jelenti, hogy a német javak átadásának munkája helyesen folyt. A német javakra vonatkozó valamennyi követelést megvizsgálták, és a törvényeseket kielégítették. A 8. cikkelyt teljesítik, habár teljesítése még egyáltalán nem fejeződött be.

Szviridov tábornok egyetért Edgcumbe és Weems tábornokok azon véleményével, hogy a 13. cikkelyt a magyar kormány lassan teljesítette.

[3] Weems tábornok levelét l. FRUS 1947, vol. IV. 367–368.

A Magyarország területén volt fasiszta jellegű szervezetek feloszlatása kérdésében Szviridov tábornok azt mondta, hogy az 1946-ban feloszlatott szervezetek közül több jelenleg [is] működik, de más elnevezés és új vezetés alatt, mint például a Cserkész Szövetség (sic!) és mások.

A fegyverszüneti egyezmény 15. cikkelye bekapcsolásának a békeszerződésbe azért van értelme, mert Magyarországon különböző elnevezések alatt léteznek még antidemokratikus, fasiszta jellegű földalatti szervezetek.

A 18. cikkellyel kapcsolatban Szviridov tábornok azt mondja, hogy a SZEB a szövetségesek által speciálisan kidolgozott és elfogadott, a SZEB-re vonatkozó alapszabály szerint működött, amely kijelölte jogainkat és egymáshoz való viszonyunkat; a SZEB az alapszabálya által vezérelve működött.

Ezért Szviridov tábornok kéri Weems tábornokot, mutasson rá, hogy az alapszabálynak mely cikkelyeit és miben sértették meg. Szviridov tábornok kijelentette, hogy a SZEB alapszabályát nem sértették meg, ezért Szviridov tábornok számára érthetetlen Weems tábornok azon kijelentése, hogy az USA fenntartja magának a jogot, hogy kijelentse, a SZEB szovjet része ignorálta az USA képviselőinek jogait.

Weems tábornok kijelentette, kormánya nem gondolja azt, hogy a SZEB alapszabálya pontjainak nagyobb jelentősége lenne, mint a fegyverszüneti egyezmény cikkelyeinek. A SZEB alapvető feladata az volt, hogy kísérje figyelemmel a fegyverszüneti egyezmény végrehajtását, és senkinek nem adtak jogot egyoldalú döntésekre.

Ahhoz hozzátenni, amit leírt a levélben, semmit nem tud és nincs joga, mivel ennek a levélnek a másolatát átadták az USA magyarországi diplomáciai missziójának.

Szviridov tábornok azt mondta, hogy tanulmányozza Weems tábornok levelét, de a levélben felvetett kérdéseket nem tudja Weems tábornokkal megvitatni, mivel a SZEB tevékenysége véget ért.

Ezzel a napirendre tűzött kérdések megvitatása befejeződött.

Edgcumbe tábornok megköszöni Szviridov tábornoknak, hogy gyorsan elintézte Anglia képviselőinek magyarországi beutazási engedélyét, akik a budapesti vásár meglátogatása végett [jönnek].

Edgcumbe tábornok megkérdezi, kihez kell majd fordulni az angol repülőgépek Magyarországra történő repülésének és a szovjet csapatok ellenőrzése alatt álló repülőtereken való leszállásuknak az engedélyezéséért.

Szviridov tábornok azt mondta, hogy mint ismeretes, a megszálló csapatokat 90 napon belül kivonják Magyarországról, amint a békeszerződés életbe lépett, a szovjet csapatok egy része pedig, amely az összeköttetés fenntartásához szükséges, Magyarországon marad ennek a határidőnek a letelte után is. Ez alatt a 90 nap alatt a légi útvonalak és a magyar repülőterek a megszálló csapatok parancsnokságának ellenőrzése alatt lesznek. Ausztriában megszálló csapatok maradnak, és következésképpen marad a megszállási rend is. Ezért bármely állampolgárnak a Magyarországról Ausztriába történő be- és kiutazásai és fordítva, valamint a szovjet csapatok megszállási övezetei feletti repülések a szovjet megszálló csapatok parancsnokságának engedélyével fognak történni.

A szovjet megszálló csapatok parancsnoksága megbízta Kondratov tábornokot, hogy szeptember 25-ig vegye át az azon személyekre vonatkozó kérelmeket, akik Ausztriából Magyarországra, illetve Magyarországról Ausztrián keresztül kívánnak utazni, valamint a repülőgépek repülésére [vonatkozó kérelmeket]. Ezért 1947. szeptember 25-ig az ilyen kérelmeket Kondratov tábornoknak kell küldeni. 1947. szeptember 25. után ezekkel a kérdésekkel a megszálló csapatok különleges képviselője foglalkozik majd.

Weems tábornok azt mondja, intézkedéseket tesznek arra vonatkozóan, hogy a képviselet munkatársai minél előbb elutazzanak Magyarországról, ezért kéri, hogy repülőgépeik számára több járatot engedélyezzenek.

Szviridov tábornok azt válaszolta, megígéri, hogy segítséget nyújt azon repülőgépek elrepüléséhez az engedély megszerzésében, amelyek a SZEB amerikai és angol képviselete munkatársait szállítják.

Edgcumbe tábornok azt mondja, nincs több kérdése, de mint a legrégebbi képviselő a SZEB-ben zárásképpen szeretne néhány szót szólni.

Szviridov tábornok egyetértését fejezi ki.

Edgcumbe tábornok azt mondja, két és fél év telt el azóta, hogy először összeült tanácskozásra a Szövetséges Ellenőrző Bizottság, amelyet Vorosilov marsall vezetett. Az egész idő alatt a SZEB 51[4] tanácskozásán vett részt, amelyeken néha akadtak nézeteltérések és viták is. De a SZEB munkáját értékelve köszönetét fejezi ki Szviridov tábornoknak a jó szervezésért és azért a módért, ahogyan tanácskozásainkat vezette, amelyek mindig barátságos légkörben és tárgyszerűen zajlottak le.

Edgcumbe megköszönte a tábornokoknak, Levuskinnak, Kondratovnak, Beljanovnak, Trajnyin ellentengernagynak, Osztrovszkij ezredesnek, Grazsdanov alezredesnek, Cserkaszov alezredesnek, Potapov századosnak és a SZEB szovjet része többi tisztjének azt a nagy munkát, amelyet a SZEB tanácskozásainak előkészítésében végeztek.

Megköszöni Weems tábornoknak és az amerikai képviselet tisztjeinek a nagy munka azon részét, amelyet a SZEB-ben végeztek.

Zárásképpen Edgcumbe kijelentette, büszke arra, hogy a Szovjetunió olyan kiváló államférfijával dolgozhatott együtt, mint Vorosilov marsall.

Kéri, adják át Vorosilov marsallnak a köszönetet azért, hogy az általa megszervezett Szövetséges Ellenőrző Bizottság jól dolgozott.[5]

Edgcumbe tábornok után *Weems tábornok* szólalt fel, aki kijelentette, meg kell jegyeznie, hogy azon nézeteltérések ellenére, amelyek a SZEB ülésein felvetődtek, összességében mindig érződött Szviridov tábornok barátságos és szívélyes viszonya, és mindig őszinte válaszokat kapott tőle. Mindezért köszönetet mond Szviridov tábornoknak, a SZEB szovjet része tábornokainak és tisztjeinek, akik részt vettek a SZEB tanácskozásain.

[4] A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság a hivatalos üléseken kívül időnként informális megbeszéléseket is tartott, Edgcumbe tábornok valószínűleg ezeket is számításba véve adta meg ezt a számot.

[5] Edgcumbe tábornok 1947. szeptember 17-én Vorosilov marsallnak címzett levelében írásban is köszönetet mondott a marsallnak a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökeként végzett munkájáért. (AVP RF f. 453. op. 3a. papka 37a. gy. 46.)

Szviridov tábornok kijelentette, hogy ma, 1947. szeptember 15-én, moszkvai idő szerint 18 órakor a ratifikációs okmányokat átadták megőrzésre Moszkvában. Következésképpen szeptember 15-én 18 órától a Magyarországgal 1945. január 20-án Moszkvában aláírt fegyverszüneti egyezmény hatálya megszűnik, és 1947. szeptember 15-én 18 órától érvénybe lépett a békeszerződés Magyarországgal. A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1947. szeptember 15-én 18 órától befejezi munkáját.

Szviridov tábornok köszönetét fejezi ki Edgcumbe tábornoknak, vezérkari főnökének, Whitefoord alezredesnek, Simpson légierő-parancsnoknak és Anglia képviselete valamennyi tisztjének.

A továbbiakban Szviridov tábornok köszönetét fejezi ki Weems tábornoknak, vezérkari főnökének, Stokes ezredesnek és az USA képviselete valamennyi tisztjének.

Köszönetét fejezi azért a közös munkáért a SZEB-ben, amelyet több mint két év alatt végeztek.

Szviridov tábornok kifejezi azt a kívánságát, hogy a SZEB tagjai közötti barátság, amely itt kialakult, segítse elő népeink és kormányaink további barátságát.

Edgcumbe és Weems tábornokok üdvözölték Szviridov tábornok kívánságát.

Ezzel a tanácskozás véget ért.

A tanácskozáson a beszélgetés orosz és angol nyelven folyt.
Angolról orosz nyelvre Cserkaszov alezredes fordított.

Titkárság:
Rutkovszkij alezredes
Zsagyin kapitány

1947. szeptember 15.

AVP RF f. 453. op. 3a. papka 35a. gy. 35.
Géppel írt korabeli másodlat. A dokumentumon Rutkovszkij és Zsagyin saját kezű aláírása szerepel.

MELLÉKLET

1.

A magyar fegyverszüneti egyezmény Moszkva, 1945. január 20.

FEGYVERSZÜNETI EGYEZMÉNY, MELYET EGYRÉSZRŐL
A SZÖVETSÉGES SZOCIALISTA SZOVJETKÖZTÁRSASÁGOK,
AZ EGYESÜLT BRIT KIRÁLYSÁG ÉS ÉSZAK-ÍRORSZÁG,
AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK,
MÁSRÉSZRŐL MAGYARORSZÁG KÖTÖTTEK MEG

Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormánya – beismerve azt a tényt, hogy Magyarország a Szövetséges Szocialista Szovjetköztársaságok, az Egyesült Királyság, az Amerikai Egyesült Államok és a többi egyesült nemzet ellen viselt háborút elvesztette – elfogadja a fent említett három hatalom kormányának fegyverszüneti feltételeit, amelyeket azok, úgy a maguk, mint a Magyarországgal háborús viszonyban levő Egyesült Nemzetek nevében közöltek.

A fent ismertettek alapján, egyrészről a szövetséges (szovjet) főparancsnokság képviselője, Vorosilov K. Je., a Szovjetunió marsallja, aki a Magyarországgal háborús viszonyban levő összes Egyesült Nemzetek nevében eljáró Szovjetunió, Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok kormányaitól megfelelő meghatalmazást nyert – másrészről Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormányának megfelelő meghatalmazással rendelkező képviselői: Gyöngyösi János külügyminiszter úr, Vörös János vezérezredes, honvédelmi miniszter úr és Balogh István miniszterelnökségi államtitkár úr aláírták a következő feltételeket:

1. a) Magyarország megszüntette a Szovjetunió és a többi egyesült nemzet – közte Csehszlovákia ellen viselt háborút, Németországgal fennállott minden viszonyát megszakította, és hadat üzent Németországnak.

b) Magyarország kormánya kötelezi magát, hogy lefegyverzi a Magyarország területén levő német fegyveres erőket és hadifogolyként átadja azokat.

Magyarország kormánya arra is kötelezi magát, hogy internálja a német állampolgárokat.

c) Magyarország kormánya kötelezi magát olyan mérvű szárazföldi, tengeri és légierők fenntartására és rendelkezésre bocsátására, melyek a szövetséges (szovjet) hadseregfőparancsnokság fővezetése alatti szolgálatra rendeltethetnek. Ezzel kapcsolatban Magyarország legalább nyolc nehézfegyverzettel ellátott gyaloghadosztályt állít ki. Ezek az erők a szövetségesek területén nem használhatók fel, csak az érdekelt szövetséges kormány előzetes beleegyezésével.

d) A Németország elleni hadműveletek beszüntetésével a magyar fegyveres erők leszerelendők és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság felügyelete alatt békeállományba helyezendők. (Lásd az 1. pontra vonatkozó függeléket.)

2. Magyarország kötelezte magát, hogy Csehszlovákia, Jugoszlávia és Románia általa megszállt területeiről visszavonja az összes magyar csapatokat és hivatalnokokat Magyarország 1937. december 31-én fennállott határai mögé, továbbá hatályon kívül helyez minden olyan törvényhozási és közigazgatási szabályt, amely az annexióra, vagy pedig csehszlovák, jugoszláv és román területek Magyarországhoz csatolására vonatkozik.

3. Magyarország kormánya és hadsereg-főparancsnoksága biztosítja a szovjet csapatok és más szövetséges csapatok számára a szabad mozgási lehetőséget magyar területen, bármilyen irányban, ha ezt a szövetséges (szovjet) főparancsnokság véleménye szerint a katonai helyzet megkívánja; emellett Magyarország kormánya és főparancsnoksága a csapatszállításokat minden rendelkezésére álló közlekedési eszközzel, a saját költségére fogja elősegíteni, szárazon, vízen és levegőben. (Lásd a 3. pontra vonatkozó függeléket.)

4. Magyarország kormánya haladéktalanul szabadon bocsátja az összes szövetséges hadifoglyokat és internáltakat. Magyarország kormánya további utasításig saját költségére, elegendő élelemmel, ruházattal, orvosi segítséggel, tisztálkodási eszközökkel és szerekkel látja el az összes szövetséges hadifoglyokat, internáltakat, áttelepített és menekült személyeket, köztük Csehszlovákia és Jugoszlávia polgárait is. Szállítási eszközökről is gondoskodik, hogy e személyek bármelyike visszatérhessen országába.

5. Magyarország kormánya, állampolgárságukra és nemzetiségükre való tekintet nélkül haladéktalanul szabadon bocsátja mindazokat a személyeket, akik az Egyesült Nemzetek javára kifejtett tevékenységükkel kapcsolatban, vagy az Egyesült Nemzetek ügye iránt nyilvánított rokonszenvük miatt, vagy faji származásuk, vagy pedig vallási meggyőződésük következtében őrizetben vannak, és hatályon kívül helyez minden sérelmes törvényt és abból származó korlátozást.

Magyarország kormánya minden szükséges intézkedést megtesz annak biztosítására, hogy a magyar területen levő összes áttelepített személyek vagy menekültek – ideértve a zsidókat és a hontalanokat is – legalább olyan védelemben részesüljenek és biztonságban legyenek, mint saját polgárai.

6. Magyarország kormánya kötelezi magát, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság által megállapított határidőben, teljes épségben visszaszolgáltatja a Szovjetuniónak, valamint Csehszlovákiának és Jugoszláviának, úgyszintén az összes Egyesült Nemzeteknek, mindazokat az értékeket és anyagokat, melyek állami, társadalmi és szövetkezeti szervezetek, vállalatok, intézmények vagy egyes polgárok tulajdonát képezik, mint a gyárak és üzemek felszerelését, mozdonyokat, vasúti kocsikat, traktorokat, gépkocsikat, történelmi emlékeket, muzeális értékeket és minden egyéb vagyont, amit a háború folyamán az Egyesült Nemzetek területéről Magyarország területére szállítottak.

7. Magyarország kormánya és főparancsnoksága kötelezettséget vállal, hogy hadizsákmányként a szövetséges (szovjet) főparancsnokság rendelkezésére bocsát minden Magyarország területén levő német katonai tulajdont – beleértve a német flotta hajóit is.

8. Magyarország kormánya és főparancsnoksága kötelezettséget vállal, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság beleegyezése nélkül nem engedi meg semmiféle vagyon (beleértve az értékeket és valutát is) kivitelét vagy kisajátítását, amely Németország vagy polgárainak tulajdonát, vagy Németország és az általa megszállt országok területén élő személyek tulajdonát képezi. Ezt a vagyont a Szövetséges Ellenőrző Bizottság által előírt módon fogják megőrizni.

9. Magyarország kormánya és főparancsnoksága kötelezi magát, hogy átadja a szövetséges (szovjet) főparancsnokságnak mindazokat a Magyarország dunai kikötőiben levő hajókat, melyek az Egyesült Nemzetek tulajdonát képezik vagy képezték, függetlenül attól, ki rendelkezik jelenleg ezekkel a hajókkal – abból a célból, hogy a szövetséges (szovjet) főparancsnokság ezeket a hajókat a szövetségesek közös érdekében a háború idején, Németország ellen felhasználhassa. Ezeket a hajókat a háború után visszaadjuk tulajdonosaiknak.

A Magyar kormány teljes anyagi felelősséget visel a fentebb felsorolt vagyontárgyak mindennemű megrongálásáért vagy megsemmisítéséért, egészen azok átadásáig a szövetséges (szovjet) főparancsnokságnak.

10. A magyarországi és külföldi vizeken található magyar kereskedelmi hajók a szövetséges (szovjet) főparancsnokság hadműveleti ellenőrzése alatt fognak állani, a szövetségesek közös érdekében való felhasználás céljából.

11. A magyar kormány köteles rendszeresen magyar valutában pénzösszegeket kifizetni és árukat (üzemanyagot, élelmiszert stb.), eszközöket és szolgáltatásokat rendelkezésre bocsátani, amelyekre a szövetséges (szovjet) főparancsnokságnak funkciói teljesítésére, valamint a szövetséges államok ama misszióinak és képviseleteinek, melyek a Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal kapcsolatban állanak – szükségük lehet.

A magyar kormánynak szükség esetén biztosítania kell az ipari és szállítási vállalatok, a posta, távíró, távbeszélő és rádió, az erőművek, a közüzemi vállalatok és berendezések, a fűtőanyag és egyéb anyagraktárak felhasználását és munkájuk szabályozását, azoknak az utasításoknak megfelelően, melyeket a fegyverszünet idején a szövetséges (szovjet) főparancsnokság vagy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság ad ki. (Lásd a 11. pontra vonatkozó függeléket.)

12. Azokat a károkat, melyeket Magyarország a Szovjetuniónak, Csehszlovákiának és Jugoszláviának okozott hadműveleteivel és ez országok területének megszállásával, Magyarország megtéríti a Szovjetuniónak, Csehszlovákiának és Jugoszláviának. Emellett tekintetbe véve, hogy Magyarország nemcsak megszüntette a háborút az Egyesült Nemzetek ellen, hanem hadat is üzent Németországnak, a felek abban állapodnak meg, hogy Magyarország az okozott károkat nem teljes egészében, hanem csak részben téríti meg. Ez a kártérítés 300 millió amerikai dollárban állapíttatik meg, melyeket hat év folyamán törleszt le áruban (gépekben, folyami hajókban, gabonában, jószágban stb.). A kártérítés összegéből 200 millió amerikai dollár a Szovjetuniót illeti meg, a Csehszlovákiának és Jugoszláviának járó kártérítés összege pedig 100 millió amerikai dollár.

Magyarország megtéríti a károkat és veszteségeket, melyeket a háború más szövetséges államoknak és azok polgárainak okozott. A kártérítés mértéke később nyer megállapítást. (Lásd a 12. pontra vonatkozó függeléket.)

13. Magyarország kormánya kötelezi magát, hogy magyar területen, az Egyesült Nemzetek és azok polgárainak összes törvényes jogait és érdekeit illetően a háború előtti helyzetet állítja vissza és teljes épségben visszaszolgáltatja azok tulajdonát.

14. Magyarország közre fog működni a háborús bűncselekményekkel vádolt személyek letartóztatásában, az érdekelt kormányoknak való kiszolgáltatásában és az ítélkezésben e személyek felett.

15. Magyarország kormánya kötelezi magát, hogy haladéktalanul feloszlatja a magyar területen levő összes Hitler-barát vagy más fasiszta politikai, katonai és katonai jellegű szervezeteket, valamint az egyéb olyan szervezeteket, amelyek az Egyesült Nemzetekkel szemben ellenséges propagandát folytatnak és a jövőben nem tűri meg ilyen szervezetek fennállását.

16. Időszakos vagy egyéb irodalmi termékek kiadása, behozatala és terjesztése Magyarországon, színielőadások rendezése, mozgóképek bemutatása, a rádióállomások, a posta, a távíró, a távbeszélő működése a szövetséges (szovjet) főparancsnoksággal való megegyezés alapján történik. (Lásd a 16. pontra vonatkozó függeléket.)

17. A magyar polgári közigazgatás visszaállíttatik Magyarországnak mindazon területén, amely az arcvonaltól nem kevesebb mint 50-100 kilométerre (a helyi viszonyoktól függően) fekszik, emellett a magyar közigazgatási szervek kötelezik magukat, hogy a béke és a közbiztonság helyreállítása érdekében végrehajtják a szövetséges (szovjet) főparancsnokság vagy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság instrukcióit és utasításait, amelyeket a jelen fegyverszüneti feltételek teljesítésének biztosítása céljából adnak ki.

18. A fegyverszünet egész időtartamára Szövetséges Ellenőrző Bizottságot létesítenek Magyarországon, amely szabályozni és ellenőrizni fogja a fegyverszüneti feltételek végrehajtását, a szövetséges (szovjet) főparancsnokság képviselőjének elnöksége alatt és az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok képviselőinek részvételével.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság a fegyverszünet hatálybalépésétől a Németország ellen folytatott hadműveletek befejezéséig terjedő időben a szövetséges (szovjet) főparancsnokság fővezetése alatt fog állni. (Lásd a 18. pontra vonatkozó függeléket.)

19. A bécsi döntőbíróság 1938. évi november hó 2-án kelt határozatai és az 1940. évi augusztus hó 30-iki bécsi döntés ezennel érvénytelennek nyilváníttatnak.

20. A jelen feltételek, aláírásuk pillanatában hatályba lépnek.

Kiállíttatott Moszkvában, 1945. január 20-án, egy példányban, orosz, angol és magyar nyelven, amelyet megőrzésre a Szövetséges Szocialista Szovjetköztársaságok kormányának adnak át, megjegyezve, hogy az orosz és angol szöveg tekintetik autentikusnak.

A jelen egyezmény hitelesített másolatát mellékleteivel a Szövetséges Szocialista Szovjetköztársaságok kormánya át fogja adni mindazoknak a kormányoknak, amelyek nevében ez az egyezmény aláíratik.

A Szövetséges Szocialista Szovjetköztársaságok,
az Egyesült Királyság
és az Amerikai Egyesült Államok Kormányainak meghatalmazásából:
K. Vorosilov

Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormányának meghatalmazásából:
Gyöngyösi János
Vörös János
Balogh István

Függelék
a fegyverszüneti egyezményhez, amelyet egyrészről a Szövetséges Szocialista Szovjetköztársaságok, az Egyesült Brit Királyság és Észak-Írország, az Amerikai Egyesült Államok, másrészről Magyarország kötöttek meg és írtak alá Moszkvában 1945. január 20-án

A) Függelék az 1. ponthoz

A Magyar Katonai Parancsnokság átad a szövetséges (szovjet) főparancsnokságnak - az az utóbbi által megjelölt határidőn belül - minden rendelkezésre álló adatot a német fegyveres erőkről, a német katonai parancsnokságnak a Szovjetunió és a többi Egyesült Nemzetek ellen irányuló hadműveleteire vonatkozó terveit, valamint a német fegyveres erők haditevékenységét illető vázlatokat és térképeket, és minden hadműveleti okmányt.

Az egyezmény 1. pontjában előírt intézkedések a magyar területen levő német állampolgárok internálására vonatkozólag nem terjednek ki Németország zsidó nemzetiségű polgáraira.

B) Függelék a 3. ponthoz

A Magyar kormánynak és főparancsnokságnak az egyezmény 3. pontjában említett közreműködése a következőképpen értendő:

A Magyar kormány és főparancsnokság - a fegyverszünet idején, a szövetséges (szovjet) főparancsnokság rendelkezésére bocsátja - annak belátása szerint való fel-

használás céljából – mindazokat a magyar katonai, aviációs és folyami katonai berendezéseket és építményeket, kikötőket, kaszárnyákat, raktárakat, repülőtereket, távírót, távbeszélőt és rádiót, meteorológiai állomásokat, melyekre katonai szempontból szüksége lehet. Mindezeket felhasználás céljából, üzemképes állapotban és megfelelő személyzettel bocsátja rendelkezésre.

C) Függelék a 11. ponthoz

A Magyar kormány kivonja a forgalomból és beváltja a szövetséges (szovjet) főparancsnokság által megállapított időben és feltételek mellett, mindazt a valutát, melyet a szövetséges (szovjet) főparancsnokság magyar területen forgalomba hozott, s ezt a forgalomból kivont valutát ellenszolgáltatás nélkül átadja a szövetséges (szovjet) főparancsnokságnak.

A Magyar kormány a szövetséges (szovjet) főparancsnokság vagy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság beleegyezése nélkül nem engedi meg a külföldi vagy belföldi magyar követelések és javak átadását idegen államoknak vagy idegen állampolgároknak.

D) Függelék a 12. ponthoz

Azoknak az áruknak részletes jegyzékét és az árunemek megnevezését, melyeket Magyarország a Szovjetuniónak, Csehszlovákiának és Jugoszláviának az egyezmény 12. pontja értelmében fog szállítani, valamint a szállítások megállapított időpontját évek szerint az érdekelt kormányok külön egyezményei fogják meghatározni. Ezeket a szállításokat az 1938-ban érvényes árak alapján fogják teljesíteni, felemelve az ipari berendezések árát 15 százalékkal, a többi árukét pedig 10 százalékkal.

Az egyezmény 12. pontjában megjelölt kártérítés kifizetésének elszámolási alapját az amerikai dollárnak az egyezmény aláírása napján érvényes aranyparitása képezi, vagyis egy uncia arany értéke 35 dollár.

Az egyezmény 12. pontjával kapcsolatban magától értetődik, hogy a magyar kormány azonnal élelmiszereket és egyéb közszükségleti cikkeket bocsát rendelkezésre, amelyek a magyar agresszió folytán károsult csehszlovák és jugoszláv területek helyreállításához és ezen területek lakosságának megsegítéséhez szükségesek. Ezeknek a szállításoknak méreteit a három kormány közötti egyezmény fogja meghatározni és ezek a szállítások ama kártérítés részeként tekintetnek, mely Magyarországot a Csehszlovákiának és Jugoszláviának okozott veszteségekért és károkért terheli.

E) Függelék a 16. ponthoz

A magyar kormány kötelezi magát, hogy a Magyarországon levő külföldi követségek, missziók és konzulátusok rádió-összeköttetése, távíró útján történő és postai levelezése, rejtjelen levelezése, a futárszolgálat, valamint a távbeszélő útján való összeköttetés a szövetséges (szovjet) főparancsnokság által meghatározott módon fog történni.

F) Függelék a 18. ponthoz

A fegyverszüneti egyezmény 18. pontjának megfelelően létesítendő Szövetséges Ellenőrző Bizottság feladata a fegyverszüneti feltételek pontos teljesítésének ellenőrzése.

A magyar kormány és annak szervei kötelesek a Szövetséges Ellenőrző Bizottság minden a fegyverszüneti egyezményből következő utasítását teljesíteni.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság külön szerveket vagy osztályokat létesít és feladatuknak megfelelő különböző funkciók teljesítésével bízza meg azokat. Ezenkívül a Szövetséges Ellenőrző Bizottság tisztjeit Magyarország különböző részeire is kirendelheti.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság székhelye Budapest lesz.

Moszkva, 1945. január 20-án

2.

A magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság ügyrendje

A Magyarországon működő Szövetséges Ellenőrző Bizottság szervezeti szabályzata[1]

1. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság magyarországi működése mostantól a békekötésig kiterjed majd az 1945 januárjában egyfelől a Szovjetunió, az Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok, másfelől pedig a magyar ideiglenes kormány között született egyezményben foglalt fegyverszüneti feltételek teljesítésének irányítására és ellenőrzésére.

2. A Szövetséges Ellenőrző Bizottságot az elnök, a szovjet fegyveres erők képviselője irányítja. Neki alárendelve működik továbbá a bizottság alelnöke, egy politikai tanácsadó, az elnök munkáját segítő két személy, valamint a bizottság vezérkari főnöke.
   A Szövetséges Ellenőrző Bizottságban az Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok is képviselteti magát.
   A Szövetséges Ellenőrző Bizottság saját pecséttel rendelkezik majd.
   A Szövetséges Ellenőrző Bizottság székhelye Budapest.

3. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság összetétele a következő:
   a) vezérkar,
   b) politikai osztály,
   c) adminisztratív osztály,
   d) katonai osztály,
   e) légierő osztálya,
   f) folyami hajózás osztálya,
   g) gazdasági osztály.

4. Az első időszakban, azaz a fegyverszüneti egyezmény életbe lépésének pillanatától a Németországgal szembeni harcok befejezéséig az elnök (vagy az alelnök) hívja össze a tanácskozásokat, és a brit és amerikai hadsereg képviselőit tájékoztatja a politikai döntésekről (azaz az alapelvekre vonatkozó döntésekről) még azelőtt, hogy ezen döntéseket a magyar hatóságnak tudomására hozza, valamint figyelembe veszi azokat a megjegyzéseket, melyeket a brit és az amerikai fél képviselői tesznek.

5. Ebben az első időszakban az Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok bizottsági képviselőinek jogában áll majd, hogy
   a) A bizottság szovjet tagjaitól szóbeli és írásos tájékoztatást kapjanak bármely, a fegyverszüneti egyezmény teljesítésére vonatkozó kérdésben.
   b) A bizottságnak megfontolásra előterjesszék kormányaiknak a fegyverszüneti egyezmény teljesítésével kapcsolatos bármely kérdését.
   c) Mindenfajta kapcsolatfelvételről, jelentésről és egyéb olyan dokumentumról kapjanak egy példányt, mely az Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok kormányainak érdeklődésére számot tarthat.
   d) Vidékre utazzanak. Ebben az esetben az alelnökhöz kell fordulniuk a szükséges előkészületek lebonyolítása érdekében.
   e) Részt vegyenek a bizottság osztályvezetőinek gyűlésein és tanácskozásain.
   f) A magyar kormányzati szervekkel kapcsolatba lépjenek a bizottság elnöke, alelnöke vagy a megfelelő osztály vezetőjének segítségével.
   g) Meghatározzák küldöttségeik létszámát és összetételét.
   h) Közvetlenül is kapcsolatba lépjenek saját kormányaikkal rejtjeles táviratok és a diplomáciai posta révén, és ennek érdekében jogukban áll rendszeres időközönként diplomáciai futárokat fogadni és küldeni a szövetséges (szovjet) főparancsnoksággal kötött egyezmény alapján.
   i) Meghatározzák azt a pénzösszeget, melyet a magyar kormánytól igényelnek küldöttségeik kiadásainak fedezésére, és ezen pénzösszegeket a bizottság közvetítésével megkapják.

6. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság képviselőket küld vidékre, a körzetekbe, a kikötőkbe és a legfontosabb vállalatokhoz a helyi ellenőrzés megszervezésére.

7. A bizottság alelnökének, illetve a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének alárendelt segítőknek és a különböző osztályok parancsnokainak jogában áll a helyi katonai parancsnokság révén szakértő tiszteket konzultációra hívni annak érdekében, hogy felmérést készítsenek vagy megoldják azokat a speciális problémákat, melyek a Szövetséges Ellenőrző Bizottság munkája során felmerülnek.

8. A magyar kormányzati szervekkel való szoros együttműködést a Szövetséges Ellenőrző Bizottság részéről a bizottság osztályainak vezetői vagy annál magasabb beosztású személyek bonyolítják, vidéken, a körzetekben és kikötőkben pedig a bizottság helyi képviselői biztosítják.

[1] A fegyverszünet kezdetén a Szövetséges Ellenőrző Bizottság szervezeti szabályzatának Magyarországra vonatkozó részét V. M. Molotov 1945. január 20-án küldte el a Szovjetunióba akkreditált amerikai nagykövetnek, Averel Harriman-nek. Lásd FRUS, 1945. vol. IV. 801–804.

A Magyarországon működő Szövetséges Ellenőrző Bizottság szervezeti szabályzata[2]

1. A Magyarországon működő Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak az a feladata, hogy a békekötést megelőző időszakban szabályozza és ellenőrizze az 1945. január 20-án, egyfelől a Szovjetunió, az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság, másrészt az ideiglenes magyar kormány között született megállapodásnak a békekötésre vonatkozó feltételeinek pontos teljesítését.

2. A Szövetséges Ellenőrző Bizottságot az elnök, aki a szovjet fegyveres erők képviselője, irányítja majd. Neki alárendelve dolgozik az alelnök, egy politikai tanácsadó, az elnök munkáját segítő két személy, és a bizottság főparancsnokságát irányító parancsnok.
   A Szövetséges Ellenőrző Bizottságban részt vesznek továbbá az Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok küldöttei is.
   A Szövetséges Ellenőrző Bizottság saját pecséttel rendelkezik majd.
   A Szövetséges Ellenőrző Bizottság székhelye Budapest.

3. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság összetétele a következő:
   a) főparancsnokságok,
   b) politikai osztály,
   c) adminisztratív osztály,
   d) katonai osztály,
   e) katonai légierő osztálya,
   f) folyami flotta osztálya,
   g) gazdasági osztály.

4. A Magyarországgal való békekötésig terjedő időszakban az elnök (vagy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság alelnöke) rendszeresen tanácskozásra hívja össze a brit és amerikai fél képviselőit a bizottság munkájával kapcsolatban felmerülő legfontosabb kérdések megvitatására. Ezen tanácskozásokra tíznaponta egy alkalommal kerül sor, szükség esetén ennél is gyakrabban.
   A Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak a lényegi kérdésekkel kapcsolatos direktíváit a bizottság elnöke adja át a magyar hatóságoknak, miután előzetesen megállapodásra jutott e direktívákat illetően az amerikai és az angol fél képviselőivel.
5. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság amerikai és angol képviselői részt vesznek az osztályok vezetőinek, illetve a bizottság képviselőinek a bizottság elnöke által összehívott konferenciáin, melyekre rendszeresen kerül sor; részt vesznek továbbá személyesen vagy képviselőik révén azoknak a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke által létrehozott vegyes bizottságoknak a tanácskozásain, melyek a bizottság szerepének teljesítésére vonatkozó kérdésekkel foglalkoznak.

[2] A fegyverszüneti időszak második szakaszára vonatkozó szervezeti szabályzatot K. E. Vorosilóv marsall 1945. augusztus 14-én küldte el Key tábornoknak. (FRUS 1945, vol. IV. 844–847.)

6. Ezen időszakban az Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok bizottsági képviselőinek jogában áll:
   a) A bizottság szovjet képviselőitől szóbeli vagy írásbeli információt szerezni bármely, a fegyverszüneti egyezmény teljesítésével kapcsolatos kérdésben.
   b) Kormányaiknak a fegyverszüneti egyezménnyel kapcsolatos, lényegi kérdésekre vonatkozó javaslatait megfontolásra a bizottságnak benyújtani.
   c) Minden információról, jelentésről és egyéb dokumentumról másolatot kapni, melyeknek bármiféle jelentősége lehet az Egyesült Király és az Egyesült Államok kormánya számára.
   d) A brit és az amerikai bizottsági képviselők az országban szabad mozgást élvezznek; ugyanakkor utazásuk időpontjáról és útvonaláról előzetesen tájékoztatniuk kell a Szövetséges Ellenőrző Bizottságot.
   e) Részt vegyenek a bizottság osztályvezetőinek tanácskozásain és gyűlésein.
   f) A magyar kormányzati szervekkel kapcsolatba lépjenek a bizottság elnöke, alelnöke vagy a megfelelő osztály vezetője segítségével.
   g) Meghatározzák küldöttségeik létszámát és összetételét. A brit és amerikai küldöttségek magyarországi tagjainak Magyarországra való belépésével, illetve az országból való elutazásukkal kapcsolatos minden kérdésben a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke dönt a helyszínen legfeljebb egy héten belül.
   h) Közvetlenül is kapcsolatba lépjenek saját kormányaikkal rejtjeles táviratok és diplomáciai posta révén. A bizottság brit és amerikai képviselőinek küldeményei, csomagjai légi szállítását és kézbesítését, a diplomáciai futárok légi utaztatását a Szövetséges Ellenőrző Bizottság által megállapított feltételek és szabályok szerint bonyolítják, különleges esetekben pedig ez a bizottság elnökével történt előzetes megállapodás szerint történik.
   i) Meghatározzák azt a pénzösszeget, melyet a magyar kormánytól igényelnek küldöttségeik kiadásainak fedezésére, és ezen pénzösszegeket a bizottság közvetítésével kapják meg.

7. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság képviselőket küld vidékre, a megyébe, a kikötőkbe és a legfontosabb vállalatokhoz a helyi ellenőrzés megszervezésére.

8. A bizottság alelnökének, illetve a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének alárendelt segítőknek és a különböző osztályok vezetőinek jogában áll a helyi katonai parancsnokság révén szakértő tiszteket konzultációra hívni annak érdekében, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság munkája során felmerült speciális problémák áttekintésében, illetve megoldásában segédkezzenek.

9. A magyar kormányzati szervekkel való szoros együttműködést a Szövetséges Ellenőrző Bizottság részéről a bizottság osztályainak vezetői vagy annál magasabb beosztású személyek bonyolítják, vidéken, a körzetekben és a kikötőkben pedig a bizottság helyi képviselői biztosítják.

3.

Feljegyzés az amerikai és szovjet katonai vezetők 1945. február 27-i tárgyalásáról

Townsend ezredes a főparancsnok számára

EMLÉKEZTETŐ: Townsend ezredestől a főparancsnoknak.[1] 1945. február 26.
HELYSZÍN: Levuskin altábornagy irodája.
JELENLÉVŐK: Townsend ezredes, Gillespie ezredes, Cserkaszov alezredes és Czerniuk százados mint tolmácsok.

1. *Townsend ezredes* nyitotta meg a beszélgetést, kifejezve köszönetünket, hogy Levuskin fogadott bennünket és kijelentette: néhány dolgot szeretnénk megvitatni annak érdekében, hogy naprakész állapotba kerüljünk és felkészüljünk a leghatékonyabb együttműködésre a marsall terveivel a bizottság működésére vonatkozóan.

2. *Levuskin tábornok* először aziránt érdeklődött, hogy ezeket a kérdéseket megvitatta-e korábban Key tábornok és Vorosilov marsall. A válasz negatív volt.

3. *Levuskin* ezután kijelentette, hogy rendelkezésünkre áll minden információ és ezt egyenesen az ő katonai részlegeik vezetőitől szerezhetjük meg.

4. *Townsend ezredes* válaszában kijelentette, hogy nincs listánk a különböző szekciókért felelős tisztekről, és ebben az esetben nem éreztük úgy, hogy jogunk volna egyenesen hozzájuk fordulni Levuskin tábornok engedélye nélkül; így most ennek az engedélynek a birtokában örömmel vennénk igénybe felhatalmazását.

5. Az orosz tisztek listája a parancsnok emlékeztetőjének[2] 2. a) és b) paragrafusa: hamarosan átadják számunkra az orosz tisztviselők listáját a SZEB-ben betöltött pozícióik megjelölésével.

6. Másolatok a politikai utasításokról és információkról a parancsnok emlékeztetőjének 2. *c) d)* és *e)* pontja: hamarosan kapunk információkat az orosz szekciók vezetőitől.

7. Látogatások a megyékben a parancsnok emlékeztetőjének 2. e) pontja: Ha a frontvonalban lévő megyékbe kívánunk látogatni, engedélyt kell szerezni a frontvonal parancsnokától. Ha bármelyik másik megyébe akarunk ellátogatni, a marsall szavaival: „csak be kell szállni a dzsipbe és indulás".

8. Az első találkozó, a parancsnok emlékeztetőjének 2. e) paragrafusa: Levuskin nem tudta, mikor lesz a SZEB első találkozója, mivel a marsall dönti ezt majd el és ő egyáltalán nem tudta, mikor fogják az időpontot meghatározni.[3]

9. A misszió költségvetése a parancsnok emlékeztetőjének 2. e) pontja: a mi költségvetésünk a jelenlegi szálláshelyek bérleti díjait, a létfenntartási költségeket és a jövendőbeli szükségleteket tartalmazná. Levuskin tábornok kijelentette, hogy ők a költségvetésbe bele fogják számolni az üzemanyagköltségeket, a távirati díjat és minden költségfajtát.

10. Kirendeltségek alakítása és a SZEB működése, a parancsnok emlékeztetőjének 2. f) pontja: Levuskin tábornok hosszasan foglalkozott ezekkel a kérdésekkel. Kijelentette, hogy csak most érkeztek meg, nincsen még teljesen megszervezve a misszió, mostanáig lehetetlennek találták, hogy minden szükséges tisztet megkapjanak, hogy a SZEB szekciókra való felosztása – amint azt az alapszabály kimondja – némi módosításra szorul, és hogy jelenleg nem lehet megmondani részleteiben, hogyan fogják a bizottságot megszervezni. A tábornok ezután elmondta, hogy mostanáig gyakorlatilag semmi sem történt a fegyverszüneti egyezmény feltételeinek teljesítése terén, és hogy tárgyalások voltak a magyar kormánnyal a háborús bűnösökkel, illetve a magyar katonai egységek aktivizálásával kapcsolatban.

Jóvátétel: Levuskin tábornok megjegyezte, hogy belátták: jelenleg Magyarország nem tudja fizetni a megállapított jóvátételt és működtetni a gazdaságot, következésképpen felkérték a magyar kormányt, hogy alkalmazzanak szakértőket, akik a jóvátétellel kapcsolatos egyes gazdasági kérdésekről jelentéseket készítenének, amelyeket ők (ti. az oroszok) tanulmányoznak majd, és a fizetés ütemezését akkor lehet majd áttekinteni.

11. A segélyszervezetek képviselőinek beutazási engedélyei a parancsnok emlékeztetőjének 2. g) pontja: Levuskin tábornok kijelentette, hogy a SZEB feladata a fegyverszüneti egyezmény feltételei teljesítésének ellenőrzése és felügyelete és a segélyszervezetek képviselői számára beutazási engedélyt szerezni nem a SZEB reszortja, tehát ezeket az engedélyeket Moszkvától kell igényelni.

12. Gillespie ezredes érdeklődött a sajtótudósítók beutazásával kapcsolatban. Levuskin megkérdezte: katonai vagy általános sajtótudósítókról van-e szó. A válasz ez volt: mindkettőről, amennyire tudomásunk van róla. Levuskin tábornok ezután kijelentette, hogy ha a tudósítók azzal a kizárólagos szándékkal jönnének, hogy a SZEB-ről írjanak, akkor a kérdés az ő kompetenciájába tartozna, ha viszont nem a SZEB működésével kapcsolatosan kívánnak az itteni helyzetről vagy az emberekről tudósítani, akkor az engedélyeket Moszkvától kell kérni.

13. Townsend ezredes kijelentette, hogy van még egy olyan ügy, amellyel kapcsolatban meg szeretnék magyarázni az eljárásukat. Azt mondta, hogy korábban néhány ember panasszal fordult az amerikai képviselethez az orosz csapatok állítólagos károkozása vagy helytelen magatartása miatt; ezekben az esetekben a következőképpen

[1] A „főparancsnok" megszólítás Key tábornokra vonatkozik, és a további feljegyzéseket is neki készítik.
[2] A parancsnok, azaz Key tábornok emlékeztetője nincs birtokunkban.
[3] A SZEB első ülését 1945. március 26-án tartották. L. a kötet 1. sz. dokumentumát.

jártunk el: ha a panasztevő amerikai állampolgárnak vallotta magát, az állampolgárság kérdését Squires úrnak továbbítottuk kivizsgálás céljából, ha a panasztevő nem vallotta magát amerikai állampolgárnak, arról tájékoztattuk, hogy panasza ügyében nem vagyunk illetékesek. Townsend ezredes kijelentette: némileg aggódtunk amiatt, hogy hamis tájékoztatást kaphatnak eljárásmódunkról, ezért szerettük volna pontosan elmagyarázni az általunk követett gyakorlatot, és ha Levuskin tábornoknak bármi egyéb javaslata volna, örömmel fogadnánk azt és aszerint járnánk el. A tábornok erre azt válaszolta, hatóságaik nagy súlyt helyeznek arra, hogy a csapatoknak a civil lakosság elleni atrocitásait kivizsgálják és örömmel vennék, ha ezeket az állítólagos eseteket a tudomásukra hoznák.

14. Összegezve a megbeszélést, Townsend ezredes kifejezte Key tábornok úr nagyrabecsülését Levuskin tábornoknak az irántunk tanúsított előzékenységéért, hogy fogadott bennünket és ennyi időt áldozott ránk.

Dallas S. Townsend
ezredes, FA

Box 49, Record Group 338, ACC Hungary; NACP.
Géppel írt tisztázat Dallas S. Townsend saját kezű aláírásával.

4.
Feljegyzés az amerikai és szovjet katonai vezetők 1945. március 4-i tárgyalásáról

Townsend ezredestől a főparancsnok számára

Feljegyzés egy, J. I. Szova ezredessel, a SZEB gazdasági részlegének vezetőjével folytatott megbeszélésről az orosz főhadiszálláson 1945. március 4-én 10 órakor

Meghatalmazás: főparancsnok.
Helyszín: Szova ezredes irodája.
Jelen voltak: Townsend ezredes Le Vitin százados tolmáccsal, valamint Szova ezredes egy idősebb hadnagy tolmáccsal és egy alezredes segítővel.

1. Townsend ezredes azzal kezdte a beszélgetést, hogy két okból kérte a mai megbeszélést: egyrészt szívesen találkozott volna Szova ezredessel, másrészt, hogy megvitassák a gazdasági részleg szervezetével kapcsolatos kérdéseket. Kijelentette, hogy az amerikai képviselet gazdasági részlege magában foglalja a pénzügyeket is. Szova ezredes azt válaszolta, hogy a pénzügyek az ő gazdasági részlegüknek is részét képezik, valamint, hogy örömmel vállalkozott erre a tárgyalásra.

2. Ami a jóvátételi terveket vagy kifizetéseket illeti, Szova ezredes azt mondta, hogy gyakorlatilag semmi sem történt eddig. Townsend ezredes különösen az iránt érdeklődött, hogy készült-e bármilyen szakértői tanulmány vagy jelentés, vagy ilyen rendelkezésre áll-e. Szova ezredes azt válaszolta, hogy nagyon kevés anyag áll rendelkezésükre, de bízik az információk teljes körű cseréjében, és bizonyos abban, hogy segítségükre lehetünk.

3. Ami az Egyesült Nemzetek polgárai tulajdonának helyreállítását illeti (13. cikk), a magyar kormány képtelen volt bármit teljesíteni. Hozzátette, hogy jelenleg a magyar kormánynak gyakorlatilag nincsenek dokumentumai és nincs módja, hogy ezekkel a problémákkal foglalkozzon, mivel minden dokumentum feltételezhetően Budapesten van. Townsend ezredes megemlítette az olajfinomítókat és az olajmezőket. Szova ezredes: az olajmezők még mindig a németek kezén vannak, az olajfinomítókat pedig lerombolták. Egyetértett azzal, hogy a magyar kormány kötelezettsége az elpusztult tulajdonok helyreállítása.

4. Townsend ezredes hivatkozott a fegyverszüneti egyezmény 8. pontjára, mely tiltja a német nemzetiségűek tulajdonának kivitelét. Townsend ezredes érdeklődött,

hogy milyen lépéseket tettek ennek a tilalomnak az érvényesítésére. Szova ezredes azt válaszolta, hogy a magyar kormány nem tett lépéseket a német tulajdonú vagyontárgyak meghatározására azonkívül, hogy megtiltotta ezek szállítását. Townsend ezredes javasolta, hogy mivel az amerikai szövetséges tulajdon gondnoka tapasztalatai alapján a német tulajdonokat valószínűleg semleges országokbeli strómanokhoz, vagy a német tulajdonosok német ügynökeihez szállították, a magyar bankoktól meg kellene kérni az összes külföldi átutalás listáját egy bizonyos időszakon belül. Szova ezredes azt válaszolta, hogy a banki dokumentumokat a német kormány megszerezte, illetőleg ilyen választ adott a magyar kormány.

5. Townsend ezredes érdeklődött, hogy mit tett a magyar kormány annak a kötelezettségének a teljesítésére, hogy minden szovjet, csehszlovák és jugoszláv területről eltulajdonított vagyont vissza kell juttatni. Szova ezredes kijelentette, hogy a kormány ígéretet tett egy rendelet kiadására ezzel kapcsolatban, de úgy gondolja, a rendelet még nem jelent meg. Townsend ezredes érdeklődött, hogy a magyar kormány hivatkozott ígérete szóban vagy írásban történt-e. Szova ezredes azt válaszolta: mindkét formában. Townsend ezredes azt kérdezte, ebben az esetben kaphatunk-e másolatot az írásbeli ígéretről. Szova ezredes azt válaszolta, reményei szerint a későbbiekben egyesíthetjük információinkat, de jelezte, hogy ezzel kapcsolatban meg kell várni, amíg Budapestre költözünk.

6. Townsend ezredes azt is megkérdezte, vajon a német szabadalmakat és szabadalmi jogokat is megszerezték-e Magyarországon. Szova ezredesnek láthatólag nem voltak információi ezzel kapcsolatban.

7. A körülbelül másfél órás megbeszélés a kölcsönös udvariaskodásokkal, és a szovjet tisztek részéről tapasztalt nagyfokú szívélyességgel zárult.

Box 49. Record Group 338 ACC Hungary, NACP.
Géppel írt, aláírás nélküli tisztázat.

5.
Feljegyzés Henry G. Simmonite ezredes és Levuskin tábornok 1945. április 24-i tárgyalásáról

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK KATONAI KÉPVISELETE
A MAGYARORSZÁGI SZÖVETSÉGES ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁGBAN
BUDAPEST, 1945. ÁPRILIS 28.

Feljegyzés a főparancsnok számára

Tárgy: Levuskin tábornokkal történt tárgyalás és jelentés a megvitatott ügyekben történt fejleményekről

1. Nagyon érdekes tárgyalást tartottunk április 24-én, kedden 13 és 14 óra között Levuskin tábornokkal. Czerniuk őrnagy tolmácsként vett részt [a megbeszélésen]. Levuskin tábornok mind modorát, mind pedig lefordított szavait tekintve rendkívül barátságosnak tűnt.

2. A megvitatott ügyek és az ezek kapcsán történt fejlemények a következők:

A) Általános

Kijelentettem, hogy hasznára szeretnénk lenni a szovjet SZEB-missziónak, valamint hogy parancsnokságunk örömmel fogadná a lehetőséget az ügyek informális előterjesztésére azok elintézésének megkönnyítése érdekében, amennyiben ő úgy kívánja, valamint bármely, neki küldött levéllel kapcsolatban további magyarázatok nyújtására, ha erre igény van. Azt is kijelentettem, hogy a lehető legszívesebben látnánk a szovjet összekötő tisztet főparancsnokságunkon, valamint hogy mindkét fél előnyére válna egy ilyen szoros együttműködés.

Levuskin tábornok azt válaszolta, hogy szívesen megvitatná ezeket az ügyeket informálisan, és ha bármilyen ügyet vele szeretnénk lebonyolítani, ilyen módon tehetjük meg. Kijelentette, hogy bármilyen levélváltást vagy rutinügyet az összekötő tisztek között lehet bonyolítani, míg az egyéb ügyeket közte és köztem lehetne elintézni adminisztratív szinten, így a marsallnak és Key tábornoknak csak a fontosabb témákat kellene megvitatni. Más szóval: egyetértett azzal a javaslatunkkal, hogy rendszeresen tartsunk informális tárgyalásokat. Tájékoztattam arról, hogy legalább egy nap-

pal előbb feljegyzést fogunk küldeni az összekötő tiszten keresztül minden megvitatandó témáról.

B) Hazatelepítettek

Az Ön nevében köszönetet mondtam hazaszállított repülőseink kiutazási engedélyéért és megkérdeztem, van-e bármilyen válaszuk a repülőgép felszállási engedélyére vonatkozó igényünkre.

Levuskin tábornok azt válaszolta, hogy a marsall már megkérte az engedélyt a Szovjet Hazatelepítési Bizottságtól arra, hogy parancsnokságunk elszállítsa ezeket az embereket, mivel ők repülősök voltak, akik szovjet ellenőrzés alatt álló területen kényszerültek leszállásra, olyan területen, melyet később a szovjetek ellenőriztek, és soha nem kerültek hadifogságba, így technikailag inkább a Szövetséges Ellenőrző Bizottság joghatósága alá kerültek, semmint a hazatelepítési csoportéba. Kijelentette, úgy gondolja, hogy ez az eljárás folytatódhat a jövőben is és bármely amerikai személy, aki a mi missziónk, vagy a szovjet SZEB ellenőrzése alá került, vagy átadták nekünk, hasonló elbánásban részesülhet, és csak a szökött vagy elengedett valódi hadifoglyok kerülnének a hazatelepítési csoport hatáskörébe.

(Megjegyzés: Április 26-án, csütörtökön a hátramaradt hazautazó repülősöket szállító különrepülőgépre vonatkozó kérvényünket jóváhagyták.)

C) Pengőellátás

Tájékoztattam a tábornokot, hogy nem kaptuk még meg a magyar kormánytól az április havi költségekre a pengőellátást.

Kijelentette, hogy azonnal utánanéz az ügynek, és a pénzt letétbe fogják helyezni bármelyik bankban, amelyiket óhajtjuk. A Nemzeti Hitel Bankot választottam, és ő kijelentette, hogy a pénzt oda fogják küldeni. Levuskin tábornok szigorúan ragaszkodott ahhoz, hogy az összes költségünket egészen a postai bélyegekig fizettessük ki a magyar kormánnyal, és hogy az üzemanyagköltségekről is vezessünk nyilvántartást. Kijelentettem, hogy miután a szovjetek szállítják az üzemanyagot, szükséges volna, hogy tájékoztassanak bennünket annak pengőben kifejezett értékéről annak érdekében, hogy a nyilvántartást összhangban tarthassuk a levelünkben megfogalmazott igénnyel.

(Megjegyzés: A pengőellátmányt elhelyezték számunkra a Nemzeti Hitel Bankban, és felvettük április 27-én.)

D) Osztrák valuta

Tájékoztattam őt, hogy érdekeltek vagyunk abban, hogy információkat szerezzünk az Ausztriában használatos „megszállási valuta" típusáról, valamint ennek a valutának és a hazai valutának váltási arányáról a rubelhez képest.

Azt válaszolta, hogy nincs erre vonatkozó információja, de reményei szerint hamarosan Ausztriába utazik, és visszatérése után meg tudja adni a kívánt tájékoztatást.

(Megjegyzés: Levuskin tábornok április 26-án, csütörtökön elutazott Ausztriába, és várhatóan két-három napon belül tér vissza.)

E) Agan ezredes Sopronban

Emlékeztettem őt egy, Agan ezredessel kapcsolatban írt levelünkre, aki vélhetően Sopron környékén tartózkodik. Ő kijelentette, hogy Sopron még hadműveleti területen fekszik, és a frontvonal parancsnokától kértek tájékoztatást, ami remélhetőleg hamarosan megérkezik.

F) Brannen parancsnok (romániai SZEB) utazása Budapestre

Elmondtam a tábornoknak, hogy Brannen parancsnok a romániai SZEB-től, valamint a budapesti Messerschmitt gyár korábbi, jugoszláv származású igazgatója Budapestre kíván jönni, hogy technikai információkat adjon a gyárról.

Először [Levuskin] azt mondta, hogy az ügyet Moszkvában kell elintézni, de amikor elmagyaráztam neki az információk alapján, hogy ezt az embert az oroszok is felhasználhatják, úgy tűnt, hogy véleménye szerint mégis meg lehet adni helyben az engedélyt a román-magyar határ átlépésére.

Azt mondta, hogy a Budapestre költözés óta még a szovjet SZEB-missziónak is engedélyt kell beszereznie a Romániába való utazáshoz, mivel a határőrizeti szervek szigorúbb rendszabályok szerint működnek, mint ők korábban Debrecen térségében.

G) Szovjet vélemény a katonai és diplomáciai missziók státusáról

Elmondtam neki, hogy küldtünk egy levelet a múlt héten Budapestre érkezett külügy-minisztériumi alkalmazottakkal kapcsolatban. Azt válaszolta, bírálatokat kapott azért, mert egészen a gép megérkezéséig nem tudta ezeknek a személyeknek a nevét.

Azt mondta, hogy egy, Vorosilov marsallal folytatott megbeszélésen Ön[1] jelezte, hogy az amerikai misszió létszáma 75 fő körül lesz.

Körülbelül tíz percet töltöttem el azzal, míg elmagyaráztam, hogy a diplomáciai és a katonai misszionk különbözőnek tekintendő, valamint rámutattam, hogy a 75 főre vonatkozó kijelentésünk csak a katonai delegációra vonatkozott, és nem próbáltuk meg meghatározni a diplomáciai testület létszámát.

Levuskin tábornok nyomatékosan kijelentette, hogy a diplomáciai és a katonai testületet egy csoportnak tekinti, és ők mind az Egyesült Államok képviselői. Megemlítette a brit katonai és politikai missziót, valamint hogy Puskin úr Vorosilov marsall alárendeltségébe tartozik, és Vorosilov mondja meg Puskinnak, hogy mit tegyen, és hogy az összes orosz polgári személy a SZEB alá tartozik. A további beszélgetés során nyilvánvalóvá vált, hogy instrukciók alapján cselekedett, amelyről azt állította, hogy a szovjet SZEB álláspontja.

[1] Key tábornok.

Mivel a további vitának nem volt értelme, megmondtam neki, örömmel értesítjük embereink érkezéséről, miután Moszkvában engedélyezték beutazásukat, annak érdekében, hogy tudomása legyen az érkezők nevéről még a gép érkezését megelőzően.

Azt válaszolta, hogy a szovjet SZEB misszió nem érdekelt a személyek számának korlátozásában, csak tudni szeretné, hány fő van már itt, és hány várható a jövőben. Azt mondta, csak 48 névről van tudomása.

Azt válaszoltam, hogy szívesen rendelkezésére bocsátjuk a jelen lévő személyek listáját, külön felsorolva a diplomáciai és a katonai missziók tagjait, valamint hogy szintén rendelkezésükre bocsátjuk azoknak a neveit, akiket akár mi, akár a Külügyminisztérium behozatni kíván, már amennyire ez lehetséges, és meg fogjuk adni a teljes testület hozzávetőleges létszámát is.

Ő jelezte, hogy ezt a listát nagyon szívesen fogadná, és ha ez a lista rendelkezésére állna, tudhatná, kiknek az érkezése várható a jövőben.

(Megjegyzés: Ez megfelelő megoldásnak látszott arra, hogy a SZEB-et értesítsük személyzetünk érkezéséről, és ennek megfelelően az ezeket az információkat tartalmazó levelet elküldtük április 26-án.)

H. Ward-ügy[2]

Felhoztam a Ward-ügyben írott levelünk megválaszolásának kérdését. Kijelentette, hogy ez nem tartozik a SZEB hatáskörébe, hanem magasabb hatóságokhoz kellett megküldeni, és két külön kérés ellenére sem kapott még információkat az ügyről. Ugyanakkor jelezte, hogy választ vár az elkövetkező két vagy három napban.

(Megjegyzés: Három nap múltán sem érkezett válasz.)

3. Levuskin nagyon barátságos és még bőbeszédű is volt, úgy tűnt, örömmel fogadja azt a kívánságunkat, hogy közelebbi kapcsolatokat alakítsunk ki adminisztratív szinten.

Kijelentette, reményei *szerint sok utazásra nyílik lehetőségünk*, és azt is, hogy a közeljövőben előkészületek történhetnek személyzetünk tagjai számára egy bécsi látogatásra.

Henry G. Simmonite
ezredes, GSC

Box 38, Record Group 338, ACC Hungary; NACP.
Géppel írt tisztázat Henry G. Simmonite saját kezű aláírásával

[2] Norman B. Ward amerikai állampolgárt a Harmadik Ukrán Front kémelhárító részlege vette őrizetbe Bécs mellett 1945 februárjában. A moszkvai amerikai követséget 1945 novemberében értesítették a szovjet külügyi szervek, hogy Ward bevallotta: 1942 óta kapcsolatban állt a német hírszerzéssel, valamint hogy Ward 1945. augusztus 1-jén kétoldali tüdőgyulladásban meghalt.

6.
Feljegyzés az amerikai és szovjet katonai vezetők 1945. május 17-i tárgyalásáról

Az Egyesült Államok Katonai képviselete
a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottságban
Budapest, 1945. május 22.

Feljegyzés: Az Egyesült Államok katonai missziója vezetőjének
Tárgy: Megbeszélés Levuskin tábornokkal

Egy május 17-én 11 órakor tartott megbeszélésen Levuskin tábornokkal megvitattuk a magyarországi (szovjet) SZEB összes függő kérdését. Levuskin tábornok rendkívül barátságos volt, és megszerezte az összes megvitatott téma aktáját.

A következő kérdéseket vitattuk meg:

A) *Norman B. Ward*

A tábornok bemutatott egy aktát, mely körülbelül 14 levelet tartalmazott és kijelentette: minden olyan intézménynél érdeklődött, melynek tudomása lehet Ward úr hollétéről, de két, ez idáig megválaszolatlan levélen kívül mindenhonnan negatív választ kapott. Azt mondta, megismétli kérését a fennmaradt két információforrásnál és tájékoztatni fog bennünket válaszukról. Ezt az információt levélben megküldjük a követnek.[1]

B) *Tájékoztatás Stackes törzsőrmesterről és Piccoli őrmesterről*

Arról értesültünk, hogy két pilótát elszállítottak az oroszok egy szlovákiai kórházból. A SZEB szovjet részlege tájékoztatást kért hollétükről. Levuskin tábornok kijelentette, hogy alaposan tájékozódott, de senki nem tud semmit az ügyről. Ezt az információt továbbították a főhadsegédnek.

C) *Arthur C. Agan ezredes*

A szövetséges csapatok főhadiszállása arra kért bennünket, hogy szerezzünk információkat Agan ezredesről, aki feltételezhetően Magyarországon, Sopron mel-

[1] A levél valószínűleg Arthur Schoenfeldnek, az Egyesült Államok politikai képviselőjének ment.

lett szállt le. Azt a tájékoztatást kaptuk, hogy nincs információjuk róla. Ilyen értelmű üzenetünket megküldtük a szövetséges csapatok főhadiszállásnak.

D) *Zagyvapálfalvai Üveggyár*
Április 28-án levelet küldtünk Vorosilov marsallnak, mely szerint úgy tájékoztattak bennünket, hogy ennek a részben amerikai tulajdonú üveggyárnak a raktárkészletét lefoglalták a fegyverszüneti egyezmény jóvátételi cikkelye alapján. Levuskin tábornok kijelentette, hogy kivizsgálta az ügyet és bár bizonyos mennyiségű üveget igénybe vettek és megvásároltak a SZEB, a frontvonal parancsnokai, illetve a magyar kormány számára, nincs szándékukban sem leszerelni a gyárat, sem lefoglalni annak árukészletét. Kijelentette, hogy a szovjet SZEB-részleg valójában a termelés növekedésében érdekelt, mivel ez kritikus árucikk.

E) *Az amerikai SZEB-misszió üvegszükséglete*
A tábornok kijelentette, hogy az üveg beszerzése az amerikai és más SZEB-missziók számára a Zagyvapálfalvai Üveggyárból folyamatban van és reméli, hogy az üvegigényléseknek tíz napon belül eleget fognak tenni.

F) *A magyar kommunikációs rendszer*
A tábornok részletesen elmagyarázta, hogy a Magyarországról kifelé irányuló egyetlen kommunikációs lehetőséget az oroszok és azok az egyesült nemzetekbeli államok tartják fenn, akik képviselettel rendelkeznek itt. Kijelentette, hogy mivel Magyarországnak nincsen diplomáciai képviselete más országokban, nincs engedélyezve számára ilyen kommunikáció folytatása, és a magyar kormány jelenleg a belső kommunikáció kialakítására koncentrálja erőfeszítéseit, mint a telefon- és a postai szolgáltatás. Megígérte, hogy megválaszolja a május 3-án kelt levelünkben előterjesztett kérdéseket. Kijelentette továbbá, hogy a szovjet SZEB üdvözöl minden javaslatot, melyet az amerikai katonai misszió tenni kíván ebben a témában. Ezt a tájékoztatást megküldjük Mr. Schoenfeldnek.

G) *Amerikai tulajdonú gépjárművek Romániából Budapestre történő szállításának engedélyezése*
Levuskin tábornok kijelentette, hogy nincs kifogása a járművek behozatala ellen, de annak érdekében, hogy a szabad utazást biztosító menetlevelet kiadhassa, szüksége van a sofőrök nevére, az autók számára és az útvonalukra. A szükséges papírokat ki fogják állítani, és az engedélyt megadják.

H) *Az orosz megszálló csapatok által Ausztriában használt valuta*
A tábornok kijelentette, hogy bennünket illetően mindez elméleti kérdésnek tűnik, mivel az elkövetkező események, nevezetesen az amerikaiak belépése Ausztriába megelőzött volna minden, esetleg szükségessé váló lépést. Egyetértettem vele és úgy gondolom, nem lesz szükség az üzenet megválaszolására a megszálló csapatok valutájára vonatkozóan.

I. *Információk svájci és svéd diplomatákkal kapcsolatban*
Kijelentette, hogy számos levél érkezett különböző intézményekhez annak érdekében, hogy felleljék ezeket a diplomatákat, akiket tudomása szerint az oroszok tartottak fogva, és amint bármilyen felvilágosítás érkezik, tájékoztatni fognak bennünket. Mr. Schoenfeld hasonló értelmű tájékoztatást kapott.

J) *A 20th Century Fox Corporation filmjének eltűnése*
Levuskin tábornok tréfásan kijelentette, hogy az orosz csapatok vihették el ezeket a filmeket, hogy saját vetítőgépeiken levetítsék. Írásbeli válasz május 17-én érkezett, mely szerint az alapos vizsgálat és kutatás ellenére sem találták meg a filmeket.

K) *Az amerikai tulajdon védelme Eisler Aladár raktárában*[2]
Elmondása szerint ez az áruház őrizetlenül maradt és folyamatosan fosztogatták egészen az április 28-i levelünk megérkezéséig, de amint mi tájékoztattuk őt érdekeltségünkről, szovjet őrséget kapott az áruház és további értékeket nem vittek el, kivéve a bizonyított tulajdonosok.

L) *Nemzetközi Vöröskereszt*
Kicsit részletesebben is belementünk ebbe a témába. Kategorikusan megkérdeztem Levuskin tábornoktól, van-e valami kifogásuk a Nemzetközi Vöröskereszt ellen, mire ő kijelentette, hogy nincs kifogásuk ellene, és a szervezet komoly szolgálatokat tesz. Azt mondta, vizsgálja, hogy kitől ered a rendelkezés, mely szerint Hans Weyermannak el kell hagynia Magyarországot.[3] Tájékoztattam őt, hogy sok amerikai alapvetően érdekelt az ő munkájukban, különösen a zsidó érdekek védelmében, és hogy ha nincs kifogásuk a Vöröskereszttel szemben, akkor vissza kell vonniuk a rendelkezést, vagy pedig engedélyezni, hogy még Weyerman elutazása előtt valaki felválthassa őt. Elmagyaráztam neki, hogy nem Weyermann személyéhez ragaszkodunk, de mivel ő volt az alapítványok kizárólagos megbízottja, a munka nem folytatódhat, amíg helyét valaki be nem tölti.

M) *Bútorzat a Hotel Astoria és a margitszigeti hotel számára*
[Levuskin] kijelentette, hogy Cserkaszov ezredes elment a Margitszigetre megvizsgálni az állítólag ott lévő bútorzatot, de semmit sem talált. [Levuskin] azt mondta, örömmel venné, ha Czerniuk őrnagy együtt menne el Cserkaszov ezredessel bármely, Czerniuknak megfelelő időpontban, hogy alaposan kivizsgálják a bútorok ügyét, és ha egyáltalán találnak valamit, az a rendelkezésünkre áll.

[2] Eisler Aladár szállítmányozó budapesti raktárában különböző külképviseletek és külföldi diplomaták ingóságait őrizték, melyek egy részét a szovjet katonai hatóságok 1945 áprilisában lefoglalták. (MOL XIX-J-1-k 1945-26 512/pol. 70. d.)

[3] Hans Weyermann (1912–) svájci állampolgár, a Nemzetközi Vöröskereszt magyarországi képviselője 1944 decemberétől. 1945 tavaszán el kellett hagynia Magyarországot a Nemzetközi Vöröskereszt egy tagjának, Max Fischernek állítólagos bűncselekményei miatt. L. erre vonatkozóan: DMB A. k. 241.

N) *Az amerikai misszió üzemanyag-ellátása*
További 6000 liter benzint igényeltem május hónapra. A tábornok kijelentette, hogy ez rövidesen rendelkezésünkre áll, és azonnal megkezdhetjük a felhasználását.

O) *Vacuum Oil Company*[4]
[Levuskin tábornok] kijelentette, hogy az amerikai tulajdonú Vacuum Oil Company vagyontárgyait a kérdéses épületből nem szállítják el, és utasítja a parancsnokságot: engedélyezze a Vacuum Oil Company számára, hogy a jelenlegi helyén maradjon.

Box 38, Record Group 338, ACC Hungary; NACP.
Géppel írt, aláírás nélküli tisztázat.

[4] A Maort után a második legnagyobb amerikai érdekeltségű olajipari vállalat Magyarországon, a Socony Vacuum Oil Company leányvállalata. Almásfüzítői finomítója a legjelentősebbek közé tartozott az országban. Működését 1941-ben kormányellenőrzés alá vonták, a német megszállás után katonai irányítás alá került, a megszálló szovjet csapatok pedig hadizsákmánynak tekintették az almásfüzítői készleteket. A szovjet gazdasági expanzió részeként a vállalatot 1948-ra fokozatosan ellehetetlenítették. L. Borhi László: Megalkuvás és erőszak. 93–103.

7.
Feljegyzés az amerikai és szovjet katonai vezetők 1945. június 5-i tárgyalásáról

Tárgy: Emlékeztető a Levuskinnal folytatott megbeszélésről
A főparancsnoknak
1945. június 5.

Az alábbi emlékeztető a Levuskinnal, a SZEB szovjet vezérkari főnökével folytatott ma reggeli megbeszélés után készült

1. *Norman B. Ward*
Tájékoztatást kértem Norman B. Wardról (lásd az április 17-i és a június 2-i levelünket). Levuskin kijelentette, hogy hat levelet küldtek különböző orosz hatóságoknak, és öt negatív választ kaptak. Kijelentette, hogy képviselőt küldtek Ceglédre, megerősítendő azt a szóbeli információnkat, hogy Ward urat ott tartóztatták le, de nem találták nyomát. Elmagyaráztam neki, hogy mivel ezt az információt egy héttel ezelőtt szóban közöltük vele, azóta úgy hallottuk, hogy Wardot elszállították Ceglédről. Ő ekkor azt kérdezte, honnan szereztük az információnkat, mire azt válaszoltam, hogy nem fedhetem fel a forrást, de tudom, hogy kb. két hete elszállították onnan. Levuskin ekkor kijelentette, ismét küldeni fog valakit Ceglédre, megvizsgálandó az iratokat, hogy hová vihették Wardot.

2. *Magyar távközlési rendszer*
Emlékeztettem Levuskint arra, hogy ígéretet tett rá: eljuttatja válaszait hozzánk a május 3-án kelt levelünkben feltett kérdésekre, melyek a magyar távközlési rendszerre vonatkoztak. Azt válaszolta, hogy számos kérdés a háborús időszak kommunikációs rendszerére vonatkozott, és mivel a háború véget ért, nem látta szükségesnek megválaszolni a levelet. Tájékoztattam őt, hogy valójában nem a háborús időszak kommunikációs rendszerére voltunk kíváncsiak, és kormányunk jobban érdekelt abban, hogy azokra a kérdésekre kapjon választ, melyek a békeidők távközlésére vonatkoznak. Kijelentette, hogy megtárgyalta ezt a témát a marsallal, aki arról tájékoztatta őt, hogy a normál diplomáciai kapcsolatok egész kérdésköréről jelenleg születik döntés magasabb szinten, és azt reméli, hogy ezek a kapcsolatok hamarosan létrejönnek. A távközlés kérdése ekkor egy nagyobb program integráns része lesz. Kijelen-

tette, hogy véleménye szerint ezt a kérdést meg lehet vitatni a SZEB második ülésén ma este.[1]

3. *Információ svájci és svéd diplomatákról*
Megkérdeztük a tábornokot, hogy kaphatnánk-e választ május 11-i levelünkre. Kijelentette, hogy nincs több információja ezekről az emberekről, mint amennyi a Ward-ügyben volt, valamint, hogy – mint a Ward-ügyben – hat levelet írt és öt negatív választ kapott.

4. *Nemzetközi Vöröskereszt*
Levuskin tábornok kijelentette, hogy Hans Weyermann úr a Nemzetközi Vöröskereszttől még mindig Budapesten dolgozik, és ezen körülmények között nem volt szükséges megválaszolni május 13-i levelünket.

5. *Zagyvapálfalvai Üveggyár*
A tábornok azt a határozott kijelentést tette, hogy ezt a tulajdont hadizsákmányként szerezték meg, és mint ilyen, nem témája a SZEB megbeszéléseinek.

6. *Kérelem a Zsidó Deportáltak Segélyszervezete számára történő szállításra*
Ami a Zsidó Deportáltak Segélyszervezete ügyét illeti a tábornok kijelentette, hogy ez a téma a Hazatelepítési Bizottság hatáskörébe tartozik, akikhez továbbította május 29-i levelünket, valamint hogy véleménye szerint ez nem a SZEB-re tartozó kérdés, és csak része egy egész kérdéskörnek. Később még önként hozzátette, hogy semmiféle különleges előnyt nem lehet garantálni egyetlen csoportnak sem, hanem mindannyiukat az egész hazatelepítési probléma keretében kell megsegíteni.

7. *Sírfeltáró bizottság*
(Megjegyzendő, hogy a szövetséges főhadiszállás kérelmezte, hogy egy tisztből és nyolc közlegényből álló csapat jöhessen Magyarországra, és csatlakozhasson az amerikai katonai misszióhoz annak érdekében, hogy felderítse és megjelölje az ebben a régióban megölt amerikai katonák sírhelyeit. Végül az a terv született, hogy a katonák maradványait exhumálják és egy központi helyre, valószínűleg Budapest közelébe szállítják, ahol egy amerikai katonai temetőt hoznak létre. A tiszt és a közlegények neveit eljuttatták a szovjet SZEB-hez mint „érkező személyeket".)
A tábornok kijelentette, hogy nagyon szimpatizál ezzel a vállalkozással, de véleménye szerint ez olyan ügy, melyet meg kell vitatni a SZEB ülésén. Javasolta, hogy ajánlják a marsall figyelmébe az ügyet ma este.

8. *Pomgrantz Üveggyár ügye*
A tábornok kijelentette, hogy nem látta még ezt a levelet.

[1] A kérdés a június 5-i ülésen is szóba került, de részletesebben a SZEB 1945. augusztus 3-i ülésén foglalkoztak a kérdéssel.

9. *Sajtótudósítók*
A tábornok kijelentette, hogy nem készült ennek a kérdésnek a megtárgyalására.

10. *Őrség az amerikai követ rezidenciája számára*
Felvetettem az amerikai követ rezidenciája őrzésének kérdését, és a tábornok azonnal kijelentette, hogy a választ már megírták. Azt mondtam neki, hogy szeretném újra megnyitni a kérdést, mivel véleményem szerint az ügy nem olyan elbírálást nyert, melyet megérdemel. Komoly vita után Levuskin tábornok kijelentette, hogy újra a marsall elé terjeszti az ügyet azzal az ajánlással, hogy kedvező lépés történjen.

11. *Utazási engedély amerikai polgári személyek számára*
Kérelmet nyújtottunk be az összes amerikai katonai és polgári személy utazási engedélyére vonatkozóan, de csak a katonai misszió főparancsnoka, négy katonai előljáró és Schoenfeld úr kapta meg az engedélyt. A tábornok kijelentette, hogy minden engedélyt jóváhagyott, és ma meg fogják azokat küldeni.

12. *Key tábornok tervezett ausztriai útja*
A tábornok kijelentette, Vorosilov marsall azt mondta, hogy neki csak magyar területre vonatkozóan van joga engedélyt adni, és hogy, bár neki nincs ellenvetése azzal szemben, hogy a tábornok elhagyja az országot, az ausztriai beutazást az Ausztriai Ellenőrző Bizottságtól kell kérni.

13. *Üvegtáblák az amerikai katonai misszió villáihoz*
Arról tájékoztattak, hogy 1000 m² üveg úton van, és hamarosan szétosztásra kerül.

14. *A SZEB orosz tisztjeinek listája*
Egy, a SZEB orosz tisztjeinek nevét tartalmazó listát kértünk. A tábornok megígérte, hogy a SZEB orosz részlege tisztjeinek listáját hamarosan megküldik.

15. *Üzemanyag a missziók számára*
32 000 liter üzemanyagot igényeltünk a katonai és diplomáciai missziók számára június hónapra. Az összekötő tiszttől azt a szóbeli tájékoztatást kaptuk, hogy csak hét tonnát utaltak ki (32 000 liter 26 tonnának felel meg). A tábornok kijelentette, hogy az ő számításaik szerint ez a követelés túlzott volt, és ha a hét tonna nem volna elegendő, intézkedni fog további három tonna üzemanyag szállításáról, így összesen tíz tonna lenne az igényelt 26 helyett. Tájékoztattam arról, hogy nem vagyok elégedett ezzel a kijelentéssel, de jelenteni fogom felettesemnek.

16. *Kerekek a dzsipre*
Megkérdeztem, várhatjuk-e, hogy megkapjuk a négy kereket, melyeket leloptak a dzsipünkről. Ő lényegében nemmel válaszolt és javasolta, írjuk a kölcsönbérlet (Land-Lease) számlájára, vagy egy sötét éjjel keressünk egy másik dzsipet, és szereljük le annak kerekeit. Azt válaszoltam, nem vagyunk hozzászokva, hogy mások au-

tójáról kerekeket lopjunk. A jelen körülmények között valószínűleg a kölcsönbérlet (Land-Lease) számlájára kell írnunk a dolgot.

17. *Missziónk tagjai fegyvereinek elkobzása*

Tájékoztattam Levuskin tábornokot arról, hogy mit közölt Key tábornok Vorosilov marsallal, és az én megjegyzéseim lefordítása után Levuskin láthatólag fel volt indulva. Bőséges megjegyzéseket tett az üggyel kapcsolatban és kijelentette, hogy ma délután ki fogja vizsgáltatni azt. Nyilvánvalóan olyan komoly kérdésnek tekintette ezt, mint mi, és azt a kategorikus kijelentést tette, hogy a szovjet tisztnek nem volt joga ilyet tenni, és azonnal vizsgálat alá veszik, és megbünteti a tisztet. Megkérdeztem, kaphatunk-e engedélyt a pisztolyok visszaadására, erre ő kijelentette, hogy meg fogja adni.

Henry G. Simmonite
ezredes

711.9 ACC, Record Group: 84, NACP.
Géppel írt, aláírás nélküli tisztázat.

SZTE Egyetemi Könyvtár SZEGED 1.

8.
Feljegyzés az amerikai és szovjet katonai vezetők 1945. augusztus 27-i tárgyalásáról

JEGYZŐKÖNYV A MAGYARORSZÁGI SZÖVETSÉGES ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁGNAK AZ AMERIKAI ÉS ANGOL KÉPVISELŐKKEL TARTOTT ÜLÉSÉRŐL

1945. augusztus 27.
Budapest

Elnököl: Szviridov altábornagy

Jelen voltak a SZEB részéről: Levuskin vezérőrnagy, Kondratov vezérőrnagy, Beljanov vezérőrnagy, Novikov ezredes, Osztrovszkij ezredes, Szova ezredes, Belikov I. osztályú kapitány; a SZEB megyei megbízottjai: Csongrád – Panov ezredes, Pest-Pilis-Solt-Kiskun – Kazakov ezredes, Csanád – Gavrilin ezredes, Heves – Anyiszimov gárdaalezredes, Bács-Bodrog – Petrovszkij őrnagy, Békés – Mihejev őrnagy.

Az amerikaiak részéről: Townsend ezredes, Kovach alezredes, Eaton őrnagy, Le Vitin kapitány.

Az angolok részéről: Simpson vezérőrnagy, Ferryman brigadéros, Branson III. osztályú kapitány, O'Rourke őrnagy, Capron őrnagy, Stewart úr, Chambers úr.

Szviridov altábornagy megnyitja a tanácskozást.

Simpson vezérőrnagy azt mondja, a legutóbbi tanácskozáson azt kérte, hogy a jelentések másolatát az ülés résztvevői annak megkezdése előtt kapják meg. Egyidejűleg kéri annak megjelölését, hogy ez a kérés teljesítve lesz-e.

Szviridov altábornagy megígéri, hogy jelentést tesz erről Vorosilov marsallnak.

Townsend ezredes kijelenti, kérte, hogy az elmúlt tanácskozások jelentéseinek másolatát kapja meg, de ilyeneket nem kapott. Ismételten kéri, hogy adják oda neki a jelentések másolatait, amelyek az elmúlt tanácskozáson készültek.

Szviridov altábornagy elmagyarázza, hogy erről jelenteni fog Vorosilov marsallnak.

Szviridov altábornagy megkérdezi, hogy a tanácskozás résztvevői ismerik-e a napirendet. (A napirendet az angol és amerikai képviselőknek a tanácskozás előtt átnyújtották.)

Az amerikai és angol képviselők azt felelik, hogy ismerik a napirendet.

Napirend:

1. A SZEB megyei megbízottjainak jelentései a [fegyverszüneti] egyezmény cikkelyeinek teljesítéséről:

5. cikkely – állampolgárságukra és nemzetiségükre való tekintet nélkül mindazon személyek szabadon bocsátásáról, akik az Egyesült Nemzetek javára kifejtett tevékenységükkel kapcsolatban őrizetben vannak.

14. cikkely – háborús bűncselekményekkel vádolt személyek letartóztatásáról és az érdekelt kormányoknak való átadásáról és az ítélkezésről felettük.

15. cikkely – a megyék területén lévő összes Hitler-barát vagy más fasiszta politikai, katonai és katonai jellegű szervezetek, valamint olyan szervezetek feloszlatásáról, amelyek az egyesült nemzetekkel szemben ellenséges propagandát folytatnak.

16. cikkely – Időszakos vagy egyéb irodalmi termékek kiadásáról, színielőadások rendezéséről, mozifilmek bemutatásáról, a posta, a távíró, a távbeszélő és rádióállomások működéséről, valamint a társadalmi, iskola- és magánkönyvtárak megtisztításáról, a fasiszta és szovjetellenes irodalomról.

17. cikkely – A polgári közigazgatás helyreállításáról a megyékben.

Szviridov altábornagy elsőként jelentés végett a Csongrád megyei megbízottnak Panov ezredesnek adja meg a szót.

Panov ezredes – Én a SZEB Csongrád megyei megbízottja vagyok.

A megye területi elhelyezkedését illetően Budapesttől délkeletre található, 157 km távolságra.

A megyei három járásból áll: Csongrádi, Mindszenti, Kiskundorozsmai és négy önálló városból, amely közvetlenül a megyének van alárendelve (Szentes, Hódmezővásárhely, Csongrád és Szeged). A megye közigazgatási központja Szentes. A megye területe 3578 km². Csongrád megyéhez tartozik 22 nagyközség és kb. 7000 tanya, a megye lakossága az adott időben 329 597 fő. A megye gazdasági tevékenységét illetően alapvetően mezőgazdasági irányú.

A megye városaiban és járásaiban van 11 gimnázium, 22 szakközépiskola, 2 felsőoktatási intézmény.

Áttérek az alapvető munkánkról szóló előadásra; a munka arra irányul, hogy ellenőrizzük, hogyan teljesítik a megye helyi hatalmi szervei egyfelől a Szovjetunió, Nagy-Britannia Egyesült Királysága, az Egyesült Államok, másfelől Magyarország közötti fegyverszüneti egyezményt.

1. *5. cikkely* [...][1]

A helyi hatalmi szervek rendelkezésére álló adatok szerint a megye börtöneiben 1944 novemberéig mindössze 71 személyt tartottak őrizetben az Egyesült Nemzetek javára végzett tevékenységük miatt. Néhány nappal azelőtt, hogy a Vörös Hadsereg a megye területére lépett, az összes fogva tartottat elvitték a németek, további sorsuk ismeretlen. Jelenleg ilyen személyek nincsenek a megye börtöneiben.

[1] A cikkely tartalmának rövid ismertetésétől eltekintünk.

2. *14. cikkely* [...]

Háborús bűnökkel vádolt személyek nincsenek a megye területén.

3. *15. cikkely* [...]

A Vörös Hadsereg egységeinek a megye területére való érkezése előtt a városokban és járásokban kb. 25 különböző fasiszta és fasiszta jellegű politikai, katonai és katonai jellegű szervezet volt, amely ellenséges tevékenységet és propagandát folytatott az egyesült nemzetekkel szemben. A Vörös Hadsereg egységeinek a városok felé közeledtével a fent említett szervezetek szétestek.

Az ideiglenes nemzeti kormány 1945. február 26-i 529. sz. rendelete előírja valamennyi Hitler-barát és más fasiszta politikai és katonai szervezet feloszlatását és további tevékenységük beszüntetését. Ugyanakkor még jelenleg is működnek egyes katonai jellegű szövetségek, úgy mint a vitorlázórepülők szövetsége, szuronyharc szövetség [sic!]. Ezek a szövetségek engedély nélkül léteznek. Jelenleg tanulmányozom ezeket a szövetségeket, azonkívül azt javasolták nekik, hogy regisztráltassák magukat. Vannak a szervezeteknek egyes vezetői és aktív tagjai, akik aktív ellenséges propagandát folytatnak az Egyesült Nemzetek ellen. Az ez év március 14-től augusztus 20-ig tartó időszakban a megyei népbíróságok különböző, 1-től 15 évig tartó büntetésre ítéltek 115 politikai és háborús bűnöst.

4. *16. cikkely* [...]

A megyében hat újságot adnak ki, ezek közül Szegeden hármat, Szentesen egyet, Hódmezővásárhelyen egyet, Csongrádban egyet. Az újságok felelős kiadói a városi nemzeti tanácsok [bizottságok]. A Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak az újságok és folyóiratok kiadása feletti előzetes cenzúráját megszüntették, csak az utólagos cenzúra maradt meg. Négy városban működik nyomda, amely mind az öt működő párt – szociáldemokrata, független kisgazda, kommunista, nemzeti-paraszt és polgári-demokratikus –, valamint a helyi hatalmi szervek számára nyomtat mindenféle plakátokat, felhívásokat, jelszavakat és rendelkezéseket.

A megyében egy színház és nyolc mozi, valamint 36 klub működik. A mozikban magyar, amerikai, angol, francia és szovjet filmeket mutatnak be. A mozikban a szövetségesek ellen irányuló tevékenység nem volt megfigyelhető.

A megyében megyei posta és 22 postai részleg van a városokban és járásokban. A postai levelezés továbbítása naponta a postásokon keresztül történik. Távíró-összeköttetés a megye városai között: a távíró megterhelése jelentéktelen. Rádióállomás a megyében nincs.

Az alatt az idő alatt, amíg a Vörös Hadsereg a megye területén tartózkodott, nagy segítséget nyújtottak a helyi hatóságoknak a telefon-összeköttetés helyreállításában. A Vörös Hadseregnek köszönhetően rövid idő alatt helyreállították a telefon-összeköttetést a városokkal és falvakkal, ahol postai kirendeltségek vannak. A kapcsolat kielégítően működik.

Az ideiglenes nemzeti kormány 1945. február 26-i 530. sz. rendeletének megfelelően, augusztus 15-i állapot szerint minden fasiszta és szovjetellenes irodalmat kivontak a forgalomból: 113 451 darab könyvet, 2743 kg újságot és folyóiratot. Az irodalom kivonását a könyvtárakban, iskolákban, magánszemélyeknél és azokban a házakban végezték el, amelyeknek a tulajdonosai elmenekültek a németekkel. Ezt a munkát Ka-

rácsony Ferenc főispán és a megyei rendőrség vezetője, Kis Gyula irányították. A munkába bevonták a rendőrséget, a városok polgármestereit, a járások és a pártok vezetőit. Az irodalom begyűjtése és kivonása kivételesen lassan halad, néhány városban pedig szabotálják az irodalom beadását (Hódmezővásárhely). Az összes kivont irodalmat Budapestre küldik a papírgyárba vagy átdolgozásra.

5. *17. cikkely* [...]

A német-fasiszta kormány vezetőinek-híveinek egy része elmenekült. A polgári közigazgatást, mind a megyeit, mind a helyi hatalmi szerveket a Vörös Hadseregnek a megye területére érkezése után a magyar kormány újra létrehozta. Csongrád megye főispánjának Karácsony Ferencet, alispánnak Mátéfi Lászlót, a rendőrség vezetőjének Kis Gyulát, népbíróknak Margita Istvánt, Bozsó(?) Ferencet, ügyésznek Partos Imrét nevezték ki. A városokban kinevezték a polgármestereket, a rendőrség vezetőit. A járásokban a járási és rendőrségi vezetőket. A megyei hivatalokat és az összes helyi szervet teljes egészében feltöltötték vezető káderekkel, néhány szakember és kvalifikált munkatárs hiányzik. Mind a megyei, mind a helyi hatalmi szervek még rosszul dolgoznak, nevezetesen lassan állítják helyre az ipari üzemeket, lassan bontakozik ki a kereskedelem, nem kielégítően folytatják a fasiszta és fasisztabarát elemek elleni harcot, rosszul irányítják a mezőgazdaságot. A megyei intézmények vezetői részéről hiányzik a konkrét irányítás és ellenőrzés a helyi hatalmi szervek tevékenysége, valamint Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormánya rendeletei és utasítása időbeli teljesítése felett.

A beszámolót Ogyinokova alhadnagy fordítja angol nyelvre.

A jelentés után *Szviridov altábornagy* megkérdezi, minden világos-e a jelentésben, vannak-e kérdések.

Simpson vezérőrnagy kéri magyarázzák meg, adtak-e engedélyt a magyar sportszövetségnek, hogy vitorlázórepüléssel foglalkozzon.

Panov ezredes azt feleli, hogy amint azt már beszámolójában elmondta, a magyar sportszövetség a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság engedélye nélkül foglalkozik vitorlázórepüléssel.

Simpson vezérőrnagy elmagyarázza, hogy azért tette fel a kérdés, mert maga is látta, hogy a vitorlázórepülő-sport bizonyos aktivitással rendelkezik azon a helyen, ahol ő gyakran megfordul.

Szviridov altábornagy megadja a szót a beszámoló megtartására a SZEB Csanád megyei megbízottjának, Gavrilin ezredesnek.

Gavrilin ezredes: Területi elhelyezkedését tekintve a megye Budapesttől délkeletre található, 201 kilométerre a Budapest–Szeged útvonalon. A megye öt járásból áll – a makói központi, torontáli (?), mezőkovácsházi, battonyai, eleki (?). A megye közigazgatási központja Makó, amelynek 48 000 lakosa van. A megyéhez 42 nagyobb lakott hely tartozik. A lakosság száma jelenleg 164 087 fő. A megye alapvetően mezőgazdasági jellegű, gyengén fejlett iparral, amely döntően a mezőgazdasági termékek feldolgozásával foglalkozik. Ezért a lakosság többsége mezőgazdasággal foglalkozik, a kisszámú munkások szintén kapcsolatban vannak a mezőgazdasággal. A városokban és

járásokban 36 hat-nyolc osztályos iskola, egy gimnázium, egy kereskedelmi iskola és egy kézművesiskola van. Az összes iskola el van látva tanárokkal és oktatószemélyzettel, rendelkezik a szükséges tankönyvekkel, az iskolák normálisan működnek. A megye területén nincs felsőoktatási intézmény.

Áttérek az alapvető munkánkról szóló előadásra; a munka arra irányul, hogy ellenőrizzük, hogyan teljesítik a megye helyi hatalmi szervei az egyfelől a Szovjetunió, Nagy-Britannia Egyesült Királysága, az Egyesült Államok, másfelől Magyarország közötti fegyverszüneti egyezményt.

1. *5. cikkely* [...]

Csanád megyében a Vörös Hadsereg megérkezéséig az Egyesült Nemzetek javára végzett politikai tevékenységért 137 személyt internáltak koncentrációs táborba, közülük a megyébe visszatért 109 fő, akiket teljes egészében visszahelyeztek állampolgári jogaikba. Nem ismeretes, hová tűnt a maradék 28 személy. Lehetséges, hogy a németek elhurcolták őket. A koncentrációs táborból visszatért magyar nemzetiségűek közül a haladó és képzett személyek jelentős része a megyében és a járásokban vezető tisztségeket tölt be. Származása miatt a megyéből evakuáltak 2472 zsidó személyt, közülük 1945. augusztus 20-ig a megyébe visszatért 1360 fő. A többiek sorsa ismeretlen. Azokat az elhurcoltakat és menekülteket, akik a szövetséges országok állampolgárai, nyilvántartásba vették és a magyar lakossággal azonos védelmet és biztonságot biztosítanak számukra. Az egyes nemzeti hovatartozást és állampolgárságot tekintve nyilvántartásba vettek öt fő oroszt, valamennyit repatriálták a Szovjetunióba, 46 csehszlovákot [sic!], közülük hazatelepítettek 10 főt. A többiek elindítása a közlekedési gondok miatt nehézséget okoz. Az utóbbiak repatriálásakor a helyi falusi szervek barátságtalan magatartást tanúsítottak, elutasították a közlekedési eszközzel való segítséget, és visszatartották személyes javaikat. Közbelépésemre az ennek kapcsán előfordult félreértések megszűntek.

2. *14. cikkely* [...]

Háborús bűnösök találhatók a megye területén. Van 21 fasiszta, akit a helyi hatóságok letartóztattak és őrizetben vannak. Kettőt közülük a népbíróság elítélt. Az egyik, Bogdán József fogorvos, az Imrédy-párt tagja, aki aktív propagandát folytatott szóban és írásban az Egyesült Nemzetek politikája ellen. Nyolc év kényszermunkára ítélték. A másik Bera János jogász doktor, a nyilaskeresztes párt volt vezetője. Aktív agitációt és propagandát folytatott az Egyesült Nemzetek politikája ellen. Öt év kényszermunkára ítélték. Valamennyiük esetében befejeződik a vizsgálat, de a népbíróság 18 személyt ítélt el. 1945. július 5-ig a megyében népbíróság nem volt és politikai bűnösöket nem ítéltek el. Csak július első napjaiban hozták létre a népbíróságot, a népbíróság szegedi részlegét.

3. *15. cikkely* [...]

A Vörös Hadsereg egységeinek a megye területére való megérkezése előtt a megye városaiban és járásaiban 11 különböző fasiszta és fasisztabarát párt működött. Az ideiglenes nemzeti kormány 1945. február 26-i 529. sz. rendelete alapján az összes szervezetet fel kellett oszlatni, de amint megállapítottam, új szervezetek kezdik meg tevékenységüket. Mibenlétüket tisztázzuk.

4. *16. cikkely* [...]

Az időszaki kiadványok közül a megyében egy napilapot adnak ki, a Makói Népújságot 7000 példányban. Az újság szerkesztője Koncsek László, foglalkozását tekintve újságíró. Az újság a Nemzeti Bizottság lapja. Az újság kedvező oldaláról mutatkozott be, ezért az előzetes cenzúrát régen megszüntették, csak utólagos cenzúra maradt.

A megyében van megyei posta és 27 postai kirendeltség a megyékben és járásokban. A posta normálisan működik. A távírókapcsolatot helyreállították valamennyi várossal és járással. Rádióállomás a megyében nincs. Az értékelt időszak alatt a Vörös Hadsereg egységei nagy segítséget nyújtottak a telefon-összeköttetés helyreállításában. Az összeköttetés jól működik.

Az ideiglenes nemzeti kormány 1945. február 26-i 530. sz. rendeletének megfelelően a mai napig a megyében a fasiszta és szovjetellenes irodalmat kivonták: 3809 példány különböző könyvet, folyóiratokat és brosúrákat 1516 kg összsúlyban. Többek között kivontak: könyvtárakból 808 db-ot, iskolákból 407 db-ot, üzletekből 214 példányt, magánszemélyektől 2380 db-ot. Az összes összegyűjtött irodalom a rendőrség őrizete alatt van, és a Belügyminisztérium utasítására a legközelebbi papírgyárba küldik feldolgozásra. Az említett irodalom kivonásának gyakorlati munkáját egy, a demokratikus pártok és a rendőrség képviselőiből létrehozott speciális bizottság végzi. Az általános irányítást a megye főispánja, Nagy Zoltán látja el. A munka rosszul halad és még egyáltalán nincs befejezve.

5. *17. cikkely* [...]

A helyi közigazgatás vezető szerveit a megyében és a járásokban a magyar [ideiglenes] nemzeti kormány teljes egészében feltöltötte. A magyar [ideiglenes] nemzeti kormány utasításával összefüggésben júliustól kezdve folyik a megyében az állami intézmények apparátusának ellenőrzése. Ebből a célból három ellenőrző bizottságot hoztak létre. Az értékelt időszakban a tisztviselők közül 2520 hivatalnokot ellenőriztek a 3000 ellenőrzés alá eső személy közül. Az ellenőrzöttek közül 2468 személyt meghagytak a helyükön, 52 tisztviselőt leváltottak beosztásából, közülük 11 főre vonatkozóan az ellenőrző bizottság átadta az anyagot az ügyészségnek, hogy az utóbbiakat vonják felelősségre.

A megye főispánja, Nagy Zoltán 1945 januárja óta látja el ezt a tisztséget, a Nemzeti Parasztpárt tagja. Az alispán, Páll Endre 1944 szeptembere óta foglalja el ezt posztot. Makó polgármestere Kiss Imre, ebben a pozícióban 1945 májusától van. A megye mind az öt járásában a járási vezetők pártonkívüliek. Pozícióban azóta vannak, hogy a Vörös Hadsereg egységei megérkeztek a megyébe. Keszponti (sic!) járási vezetőt kivéve, aki megszakítás nélkül 1930 óta tölti be ezt a tisztséget.

A megye és járások vezetésének nagy hiányossága a gyenge harc a megye fasiszta és fasisztabarát elemeiktől való megtisztításában, sem a főispán, sem a járási vezetők nem mutatnak kezdeményezést ebben az ügyben, lényegében távol tartják magukat a fegyverszüneti egyezmény legfontosabb pontja életbeléptetésétől. Nem kielégítő irányításuk a megye gazdasági életében sem. Ebben a tekintetben nem tesznek energikus intézkedéseket, megelégednek csupán a kialakult helyzet és az egyes tények megállapításával.

A beszámolót Dubnyik alhadnagy fordítja angol nyelvre.

A jelentés után *Szviridov altábornagy* megkérdezi, vannak-e kérdések a beszámolót illetően?

Kérdések nincsenek.

Szviridov altábornagy megadja a szót a beszámoló végett a SZEB Pest-Pilis-Solt-Kiskun megyei megbízottjának, Kazakov ezredesnek.

Kazakov ezredes:

1. *A [fegyverszüneti] egyezmény 5. cikkelye* [...]

A megye területén a németek és a fasiszta magyar kormány letartóztatott 7953 személyt, akiket börtönökben és koncentrációs táborokban helyeztek el. Még a megyének a Vörös Hadsereg által történt felszabadítása előtt 680 főt elindítottak a komáromi táborba, a bebörtönzöttek egy részét a németek elhurcolták, és néhány embert lelőttek. A többi letartóztatottat a megyébe érkezésem előtt szabadon bocsátották, nyilván a Vörös Hadsereg megérkezésekor. A börtönök és koncentrációs táborok vezetősége a Vörös Hadsereg egységeinek megérkezése előtt evakuált és magukkal vitték az összes archívumi anyagot a letartóztatottak listájával. Jelenleg az Egyesült Nemzetek javára végzett tevékenységért senki nincs letartóztatva.

2. *A [fegyverszüneti] egyezmény 14. cikkelye* [...] Háborús bűnökkel vádolt személy, akiket lelepleztek át kell adni az érdekelt kormányoknak a megyében 115 fő van. A bűnösöket átadták: a Szovjetuniónak 90 személyt, Romániának 15 személyt, Jugoszláviának 7 főt, Bulgáriának 3 főt. Valamennyi személy fasiszta szervezetek vezetője, akik bűnüket a Szovjetunió, Románia, Jugoszlávia és Bulgária területén követték el, ezért adták át őket.

Úgy vélem, hogy több ilyen személy van, mint ahányat feltártak és leleplezésük rosszul halad.

3. *A [fegyverszüneti] egyezmény 15. cikkelye* [...] A magyar kormány 1945-ös 529. sz. rendeletével mind a 25 politikai, fasiszta és fasisztabarát szervezetet formálisan betiltották és feloszlatták, de a feloszlatásra és betiltásra vonatkozó rendelet ellenére megfigyelhető ezen szervezetek és egyes szövetségek újjászületése és létezése. Vannak katonai jellegű szervezetek. Például az úgynevezett aeroszövetségek, vívók szövetsége, szuronyszövetség, vitorlázórepülő-szervezet. Jelenleg folyik ezeknek a szervezeteknek az ellenőrzése, és annak befejeződése után jelentünk az eredményről. Nem kétséges, hogy a demokratikus jellegű szervezeteket regisztrálni fogjuk, a többit feloszlatjuk, amint ezt a [fegyverszüneti] egyezmény 15. cikkelye előírja.

4. *A [fegyverszüneti] egyezmény 16. cikkelye* [...] A megyében 23 újságot adnak ki 1 063 100 egyszeri példánnyal és 9 folyóiratot 455 000 példányszámmal. Közülük 10 napilap és 7 hetilap, valamint 9 folyóirat jut Budapestre. A Budapesten kiadott újságokat és folyóiratokat a megye és az ország egész területén terjesztik, az egyes városokban kiadott újságokat viszont általában ezekben a városokban és a szomszédos járásokban terjesztik. Az Egyesült Nemzetek elleni fellépést nem regisztráltak. A szövetségeseket kompromittáló esetet szintén nem állapítottak meg, és ezekben a kérdésekben célzások nem jelentek meg a sajtóban. Ezért az újságok és folyóiratok előzetes cenzúráját a SZEB részéről megszüntették, csak az utólagos cenzúra maradt.

Színházak és mozik

Budapesttel együtt a megyében 21 színház van, ezek között 2 opera, 5 operett, 11 drámai, 1 cirkusz. 58 mozi van. 1945-ben az összes moziban 149 filmet mutattak be, közülük: 22 magyart, 48 amerikait, 4 angolt, 63 szovjetet, 12 franciát. A mozifilmeket a Budapesten lévő cégeken és a szövetséges államok filmiparának képviselőin keresztül terjesztik. Megpróbáltuk ellenőrizni, hogy a vásznakon és a színházakban ne jelenjenek meg a szövetséges államokkal szemben ellenséges képek és előadások. Ezek az intézkedések a megye alispánján és főispánján keresztül, a rajtuk keresztül kiadott speciális utasításokkal valósultak meg. Adataim szerint ezt nem sértették meg és a szövetségesek irányában barátságtalan megnyilvánulások nem voltak. Panaszok erre szintén nem érkeztek.

Összeköttetés

A megyében és Budapesten távíró- és telefon-összeköttetés van. A Magyarország és a többi állam között rádió-összeköttetés engedélyezett. A rádióállomások készülnek és Székesfehérváron fognak működni. A távíró- és telefon-összeköttetés Budapesttől Kecskemét és Cegléd irányában, a telefonösszeköttetés Budapestről Kiskunfélegyháza, Monor, Nagykáta, Kiskőrös, Kunszentmiklós, Kiskunhalas és Nagykőrös irányban működik. Az összeköttetés meglévő szervezete nem elégíti ki a megye irányító szervezeteinek igényeit.

Irodalom

A magyar [ideiglenes] nemzeti kormány utasítása alapján a megyében lezajlott a könyvtárak megtisztítása, a fasiszta és szovjetellenes irodalom összegyűjtése és bevonása a lakosságtól. Ez év augusztus 25-i helyzet alapján a megyében összegyűjtöttek és kivontak 147 236 könyvet, ebből Budapesten 133 172 könyvet. A kivont irodalmat leltárba vették és a járásokból és városokból átküldik a megye vezetésének, ahonnan az egyik papírgyárba kerül felhasználásra mint nyersanyag.

Meg kell jegyezni, hogy a fasiszta irodalom begyűjtésére és kivonására irányuló munka nem elég energikusan és nagyon lassan halad. Magának az irodalom kivonásának a megszervezése rossz, megfigyelhető a könyvek és folyóiratok elrejtése és időnként a helyi hatóságok részéről a szabotázs is. Részünkről intézkedések történtek ezeknek az elrendezésére és életbeléptetésére.

5. *A [fegyverszüneti] egyezmény 17. cikkelye* [...]

A Vörös Hadsereg egységeinek a megye területéhez közeledtével a helyi hatóságok vezetőinek többsége elment a németekkel. A polgári közigazgatást a Vörös Hadsereg megérkezése után újból létrehozták. Jelenleg a megyei vezetés és az összes helyi hatalmi szerv vezető posztjai alapjában be vannak töltve.

A megye főispánja:	Márkus Ferenc
A megye alispánja:	Házi Árpád
Budapest polgármestere:	Vas Zoltán
A népbíróságok elnöke:	Budapest: Major Ákos, Kecskemét: dr. Saas Mihály, Kalocsa: dr. Lakatos István.
A rendőrség vezetője:	Budapest: Sólyom László, északi: Bánki Tibor, déli: Molnár Sándor.

Ez év augusztus 10-i [adatok] szerint az ügyészségre 6548 ügy került. Az ügyeket nagyon lassan vizsgálják ki. A helyi hatalmi szervek – a megyei hivatal és különösen a járási hivatalok nem kielégítően dolgoznak. Ez a munka annak ellenére nem kielégítő, hogy ezek az emberek többségükben nem ellenségesek a szövetségesekkel szemben, kipróbált emberek.

A fő hiba a lassúság a magyar kormány rendeleteinek és utasításainak életbeléptetésében.

A beszámolót Misina alhadnagy fordítja angol nyelvre.

A jelentés után *Szviridov altábornagy* megkérdezi, milyen kérdések vannak.

Simpson vezérőrnagy kéri elmagyarázni, hol lesz felállítva a rádióállomás, mivel nem hallotta.

Kazakov ezredes elmagyarázza, hogy a rádióállomást Székesfehérvárott fogják létrehozni. Budapesten nem fognak rádióállomást felállítani. Székesfehérvár nem tartozik Pest-Pilis-Solt-Kiskun megyéhez.

Simpson vezérőrnagy megkérdezi, létesítettek-e már rádiókapcsolatot más államokkal.

Szviridov altábornagy elmagyarázza: volt már kísérlet arra, hogy Moszkvával nagy hullámhosszú rádiókapcsolatot alakítsanak ki, de technikai okok miatt ez nem sikerült.

Levuskin vezérőrnagy hozzáteszi, hogy a rádió-összeköttetéshez rövid hullámhosszú rádióállomás készül, aminek hamarosan működnie kell.

Simpson vezérőrnagy kéri pontosítani, van-e Budapesten vitorlázórepülő-klub.

Kazakov ezredes azt feleli, hogy van vitorlázórepülő-klub.

Sipmson vezérőrnagy megkérdezi, ki irányítja ezt a vitorlázórepülő-klubot.

Kazakov ezredes azt válaszolja, hogy a vitorlázórepülő-klub tevékenységét most ellenőrzik. Az ellenőrzés után erről jelentést tesznek a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság parancsnokságának.

Szviridov altábornagy megkérdezi Kazakov ezredest, hogy ő már a harmadik előadó, aki a helyi hatóságok rossz munkájáról beszél. Mi az oka a helyi hatalmi szervek rossz munkájának? A munkaképtelenség, szabotázs vagy valami más?

Kazakov ezredes jelenti, hogy a régi hatóságok elmentek a németekkel, az új kerületi szervek pedig nem dolgoznak kielégítően három okból:

1. Még nem tudnak dolgozni.
2. Vannak esetek, amikor nem is akarnak dolgozni.
3. Előfordulnak olyan nehézségek a munkában, mint a közlekedési eszközök és a telefon kapcsolathiánya az alsóbb hatalmi szervek vezetése számára.

Szviridov altábornagy az amerikai és angol képviselők egyetértésével 10 perc szünetet hirdet.

Az 10 perc szünet után *Szviridov altábornagy* megadja a szót a beszámoló megtartása végett a SZEB Békés megyei megbízottjának, Mihejev őrnagynak, 10 percet határozva meg az előadás számára.

Mihejev őrnagy: Békés megye Magyarország délkeleti részén található, és északon Bihar megyével, keleten Romániával, délnyugaton Csongrád megyével, északnyuga-

ton Szolnok megyével határos. A megye területe alacsonyan fekvő síkság. A megyében a mezőgazdaság játszik meghatározó szerepet. Helyi jelentőségű kisipar van, amely főként Békéscsabán és Gyulán található. Közigazgatási beosztását tekintve a megye hat járásból és egy megyei jogú városból áll.

Közigazgatási központja Gyula. A megye lakossága 327 000 fő, amiből 25 000 fő Gyulán és 55 000 fő Békéscsabán él. Ily módon a megyében nincsenek nagy városok, és a városi lakosság a munkások, tisztviselők és kereskedők kivételével kapcsolatban áll a mezőgazdasággal. Alapvető foglalkozása mellett még sok munkás és tisztviselő is rendelkezik mellékfoglalkozással a mezőgazdaságban. A megye vasúti csomópontja Békéscsaba, amely 4 útvonallal rendelkezik: Budapestre, Szegedre, Oradea-Mare (Nagyvárad?), Arad. A megyében nincs felsőoktatási intézmény, csak középiskolák és alsófokú iskolák vannak. Színház Gyulán és Békéscsabán van, de a művészek csak vendégszereplésre érkeznek. Ezekben a városokban egy-egy mozi is van.

Áttérek a [fegyverszüneti] egyezmény teljesítése ellenőrzésének kérdésére Békés megyében.

1. *A [fegyverszüneti] egyezmény 5. cikkelye* [...]

A frontvonalnak a megye területéhez való közeledtével az összes fogvatartottat elszállították a Dunántúlra. Nem sikerült megállapítani, hányan voltak, mivel a börtönök és táborok vezetését evakuálták, s magukkal vitték az összes archívumi anyagot és a bebörtönzöttek listáját is.

Jelenleg a börtönökben és táborokban az Egyesült Nemzetek javára végzett tevékenységéért letartóztatott személy nincs.

2. A *[fegyverszüneti] egyezmény 14. cikkelye* - 2 személyt lepleztek le, akik háborús bűnnel vádolhatók, azzal vádolják őket, hogy részt vettek a partizánok kivégzésében Ukrajnában.

A vizsgálat e két bűnöst illetően még nem ért véget.

3. *A [fegyverszüneti] egyezmény 16. cikkelye* - Békés megyében három újságot adnak ki, nevezetesen

1. Gyulán a nemzeti tanács lapját, megjelenik hetente egyszer, 1500 példányban.
2. Békéscsabán a kommunista és a szociáldemokrata párt lapját, megjelenik hetente kétszer, 3000 példányban.
3. Orosházán a kommunista és a szociáldemokrata párt lapját, megjelenik hetente, 1000 példányban.

Újság betiltására nem volt eset. Az újságok kedvező képet mutattak, ezért az előzetes cenzúrát a SZEB megszüntette.

Színházak és mozik

Békés megyében jelenleg egy operettszínház működik Gyulán, 12 mozi és 31 könyvtár. Ez idáig nem mutattak be olyan filmet, amelyben a szövetségesek elleni támadások lettek volna. 23 színházi előadás volt a debreceni operettszínház vendégszereplésével. A mozifilmeket Budapestről szállítják a megyébe.

Irodalom

A magyar [ideiglenes] nemzeti kormány 1945-ös 530. sz. rendelete alapján a megyében megtörtént a könyvtárak megtisztítása és a fasiszta és szovjetellenes irodalom összegyűjtése a lakosságtól. Ezzel a munkával a főispánt és a rendőrség vezetőjét bízták meg. A fasiszta irodalom összegyűjtésébe bevonták a demokratikus közvéleményt is. 1945. augusztus 20-ig a megyében összesen 44 175 kötet könyvet és folyóiratot, valamint 1814 kg újságot gyűjtöttek össze. Az irodalom összegyűjtése még nem ért véget. A helyi hatóságok alig vesznek részt a fasiszta irodalom begyűjtésében. Az irodalom összegyűjtése korántsem fejeződött még be.

4. *A [fegyverszüneti] egyezmény 17. cikkelye* [...]

A Vörös Hadsereg egységeinek a megye területéhez közeledtével a helyi hatóságok vezetőinek többsége és a fasiszta érzelmű tisztviselők, a fasiszta kormányzat hívei és a német lakosok elmentek a németekkel. Mostanra a tisztviselők többsége visszatért a megyébe, és többségük a régi helyén dolgozik. 1945. augusztus 20-i adatok szerint a megyei vezetés és a helyi hatalmi szervek alapvetően fel vannak töltve vezetőkkel. A főispán Szobek András, az alispán dr. Molnár Jenő, a rendőrség vezetője Utasi (esetleg Utassy) József.

Gyula polgármestere: dr. Márki Dénes
A népbíróság elnöke: dr. Kalmár Iván
A népbíróság ügyésze: dr. Sárkány György

A népbíróság munkáját a következő számokkal lehet jellemezni.

Eddigi működése alatt a népbíróság 234 ügyet vizsgált meg, közülük: 2 személyt megbírságoltak, 2 személyt internáltak; elítéltek: 1 évre - 77 személyt, 3 évre - 71 személyt, 6 évre - 6 főt, 10 évre - 9 főt, 15 évre - 3 főt, életfogytiglanra - 1 személyt. Felmentettek 51 személyt. 21 személy ügyében megszüntették a vizsgálatot.

A megyei hivatal és a helyi hatóságok nem kielégítően dolgoznak. Keveset foglalkoznak a mezőgazdasággal, az ipar beindításával és a kereskedelem fejlesztésével, vagyis a normális tevékenység helyreállításával a megyében. Jól dolgozik az alispán.

A beszámolót Ogyinokova alhadnagy fordította angol nyelvre.

A jelentés után *Szviridov altábornagy* megkérdezi, vannak-e kérdések a beszámolóhoz.

Szviridov altábornagy megadja a szót a beszámolóhoz a SZEB Heves megyei megbízottjának, Anyiszimov gárdaalezredesnek, 10 percet határozva meg az előadás számára.

Anyiszimov gárdaalezredes: Heves megye Magyarország északkeleti részén helyezkedik el.

A megye területe 3751,3 négyzetkilométer. A megye határai 1869 óta nem változtak. Jelenleg a lakosság kb. 291 838 fő, közülük 155 321 nő, 136 517 férfi.

Közigazgatási felosztás

A megye hat járásból áll.

1. Az egri járás, Eger járási központtal.
2. A pétervásári járás, Pétervásár mezőváros járási központtal.
3. Tiszafüredi járás, Tiszafüred mezőváros járási székhellyel.
4. Gyöngyösi járás, Gyöngyös járási központtal.
5. Hatvani járás, Hatvan járási központtal.
6. Hevesi járás, Heves mezőváros járási központtal.

A megyei központ Egerben található.

A megyének 3 önálló (autonóm) városa van: Eger, Gyöngyös és Hatvan. A megyében a városokkal együtt 116 lakott település van. Valamennyi közigazgatási központban a Vörös Hadseregnek a megye területére érkezésének első napjaitól vannak helyi hivatalok. A helyi hatóságok tisztviselőkkel teljes egészében fel vannak töltve. A rendőrség státusai szintén be vannak töltve.

1945. augusztus 25-i adatok szerint a megyei közigazgatási hatalmi posztokat [a következők] töltik be: a főispán Milassin Kornél, a Független Kisgazdapárt megyei vezetésének elnöke, az alispán dr. Bartha István, a Független Kisgazdapárt tagja, a megye főjegyzője dr. Jablonszky [György] a szociáldemokrata párt tagja, a rendőrség vezetője Guba, kommunista, akit a Belügyminisztérium ez év augusztusában nevezett ki erre a posztra.

A [fegyverszüneti] egyezmény feltételeinek teljesítéséről:

a) A [fegyverszüneti] egyezmény 5. cikkelyét illetően:

A szövetséges államok valamennyi állampolgára, akit Magyarországon a megyének a Vörös Hadsereg által történt felszabadításáig az Egyesült Nemzetek javára végzett tevékenység miatt tartottak fogva, még 1944 decemberében, 1945 januárjában kiszabadult. Ugyancsak kiszabadult az összes zsidó, aki a gettóban tartózkodott és életben maradt. A kiszabadultak pontos számát ez idáig nem sikerült megállapítani, mivel a koncentrációs tábor és a zsidó gettó összes dokumentumát elvitték a németek vagy elégtek.

b) A [fegyverszüneti] egyezmény 14. cikkelyét illetően:

Háborús bűnösöket, akik átadásra kerültek volna az érdekelt más kormányoknak, nem találtak a megyében.

c) A [fegyverszüneti] egyezmény 15. cikkelyét illetően:

A megye területén végrehajtották az ideiglenes nemzeti kormány rendeletét a fasiszta pártok, fasiszta társaságok és szövetségek feloszlatásáról, de egyes személyek mostanáig illegálisan foglalkoznak az Egyesült Nemzetek hadseregének és az Egyesült Nemzetek képviselőinek rágalmazásával. Ez azért van, mert a helyi hatóságok egyes képviselői nem elég energikusan harcolnak a provokátorokkal és az ellenséges rágalmak terjesztőivel szemben. Az utóbbi időben kezdtek megjelenni kezdeményező csoportok a „Katolikus Ifjúsági Szövetség" létrehozására, felújította tevékenységét a vitorlázórepülő-klub annak ellenére, hogy kormányengedély ezeknek a szervezeteknek a működésére nincs. Ezt a kérdést nem tanulmányoztam kellő mértékben, és csak azután fogok jelenteni, hogy megállapítottam a szövetséges nemzetek és a magyar demokrácia javára folyik-e ez a munka vagy ellenkezőleg.

d) A [fegyverszüneti] egyezmény 16. cikkelyét illetően:

A megye területén négy újság jelenik meg. Egerben egy hetilap 2500 példányban, egy havilap 1000 példányban. Gyöngyösön két újság, 1000-1000 példányban. Az újságok terjesztése a postahivatalokon keresztül történik. Más irodalmat a megye területén nem adnak ki. A szövetségesek ellen irányuló fellépés a sajtóban nem volt, ezért az előzetes cenzúrát megszüntették, de azt tanácsoltam a főispánnak és a rendőrség vezetőjének, hogy részükről erősítsék az utólagos cenzúrát, amit meg is tesznek.

A megyében három mozi működik Egerben, Gyöngyösön és Hatvanban. Ez év március 1-jétől 91 mozifilmet néztek meg. Egerben operettszínház működik. A moziban és a színházban nem volt fellépés az Egyesült Nemzetekkel és a magyar demokráciával szemben.

A fasiszta irodalom kivonása, a magyar ideiglenes nemzeti kormány utasításának megfelelően, [de] lassan halad. Előfordultak esetek, amikor a kereskedelemben a régi fasiszta újságokat és folyóiratokat csomagolópapírként használták ezen újságok és folyóiratok terjesztése céljából; 1945. augusztus 25-ig összesen kb. 6 tonna fasiszta irodalmat vontak ki. A munka lassan halad a helyi hatóságok rossz irányítása miatt.

e) A [fegyverszüneti] egyezmény 17. cikkelyét illetően:

A megye egész területén helyreállították és működik a magyar polgári közigazgatás. A helyi hatóságok formálisan a magyar nemzeti kormány valamennyi rendeletét és utasítását végrehajtják, de a megfelelő minisztériumok nyomására van szükség ahhoz, hogy a magyar kormány valamilyen követelését teljesítsék.

A beszámolót Misina alhadnagy fordította angolra.

A jelentés után *Szviridov altábornagy* megkérdezi, vannak-e kérdések a beszámolóval kapcsolatban.

Kérdések nincsenek.

Ezután Szviridov altábornagy megadja a szót az utolsó beszámoló megtartására Petrovszkij őrnagynak, a SZEB Bács-Bodrog megyei megbízottjának, 10 perces időkeretben.

Petrovszkij őrnagy: Bács-Bodrog megye Magyarország déli részén található és délről Jugoszláviával, keletről Csongrád megyével, északról Solt-Kiskun megyével, nyugatról Baranya megyével határos. A megye főként mezőgazdasági terület, kisszámú kis létszámú ipari üzemekkel, amelyek zömmel Baján találhatók – posztó- és takarógyár, szesz- és olajüzemek, bőrgyár, hajójavító műhelyek, 20 malom a megye falvaiban helyezkedik el.

Közigazgatási beosztását tekintve a megye három járásból áll: bajai, bácsalmási és jánoshalmi, központja Baja. A megye lakossága 128 000 fő, amelyből Baján él 27 000 ember. A megyében összesen 28 lakott település található.

Áttérek a [fegyverszüneti] egyezmény cikkelyeinek Bács-Bodrog megyében történő teljesítésének kérdésére.

1. 5. cikkely [...]

Amíg a Vörös Hadsereg fel nem szabadította a német csapatoktól Baját és a megyét, a bajai börtönben különböző nemzetiségű állampolgárok voltak, akiket a németek tartóztattak le az Egyesült Nemzetek javára végzett tevékenységért, mintegy 245 fő. A Vörös Hadsereg közeledtével valamennyiüket haladéktalanul kiszabadították a börtönből. A börtönigazgatóság a Vörös Hadsereg egységeinek megérkezése előtt elmenekült, és magával vitte az összes archívumi anyagot a bebörtönzöttek listájával. Jelenleg az Egyesült Nemzetek javára végzett tevékenységért letartóztatva senki nincs.

2. 14. cikkely [...]

Háborús bűnökkel vádolt személyeket, akiket át kell adni az érdekelt kormányoknak, mostanáig a megyében nem találtak.

3. 15. cikkely [...]

A magyar kormány 1945-ös 530. sz. rendeletével mind a 25 létező politikai, fasiszta és fasiszta jellegű szervezetet betiltotta, de vannak adatok, hogy különböző félka-

tonai jellegű sportszervezetek kezdtek működni. Az utóbbi időben észrevehetően megerősödött a fasiszta elemek antiszemita tevékenysége.

4. 16. cikkely [...]

Baján csak egy újságot adnak ki, *Bajai Újság* címmel, 3000 példányszámban. Azonkívül a megyébe Budapestről érkeznek újságok és folyóiratok. Az újság részéről nem volt ellenséges megnyilvánulás a szövetséges nemzetek felé. Az előzetes cenzúrát megszüntették.

A megye színházai és mozijai

A megyében és Baján színház nincs. A megyében összesen 15 mozi és 28 közkönyvtár működik.

Színházi előadások és koncertek jelentéktelen mennyiségben vannak, a helyi amatőr művészek előadásában. A szövetségesek elleni filmek bemutatására és előadására nem került sor. A mozifilmek Budapestről érkeznek a megyébe.

Összeköttetés

A hírközlő központ számos hibájának ellenére a helyi és a távolsági telefonösszeköttetést kielégítően működteti. A hírközlési eszközök gyors helyreállítását a megyében nagyban elősegítette a Vörös Hadsereg egységeinek megérkezése. A bajai postának 28 postai részlege van, amelyek teljes egészében biztosítják a levélforgalmat.

Irodalom

A magyar [ideiglenes] nemzeti kormány rendelete alapján jelenleg zajlik a könyvtárak megtisztítása és a fasiszta és fasiszta jellegű, valamint a szovjetellenes irodalom begyűjtése a lakosságtól. Ezzel a munkával a kormány a főispánt és a rendőrség vezetőjét bízta meg. 1945. augusztus 23-i állapot szerint a megyében összesen 897 kg könyvet és brosúrát gyűjtöttek össze. Ez nagyon kevés. Az irodalom begyűjtése tovább folytatódik. Ezt a munkát a főispán és a rendőrség vezetője (rendőrfőnök) lassan végzik, és egyáltalán nincs még befejezve.

5. 17. cikkely [...]

Az 1945. augusztus 23-i állapot szerint a megyei hivatalt és valamennyi helyi hatalmi szervet teljesen feltöltötték vezetőkkel. A Vörös Hadsereg egységeinek a megye területéhez közeledtével a megye összes vezetője, aki aktívan támogatta és együtt érzett a németekkel, elmenekült.

A jegyzők és a vezetők a falvakban alapvetően a régiek maradtak. A megyei vezetést az egyszerű tisztviselők kivételével a magyar kormány újra létrehozta. A főispán Mezei Mihály, az alispán Barcsai Iván. A rendőrfőnök Czipovszki István (?), helyettese Körmöczi (?) József. A népbíróság elnöke dr. Kárpáti Jenő.

A népbíróság és az ügyészség megszervezése óta (1945. április) a rendőrség 232 személy ügyében fejezte be a vizsgálatot, és adta át az ügyet a bíróságnak. Különböző, egytől öt évig tartó büntetésre ítéltek 97 főt, bizonyítékok hiányában a népbíróság felmentett 45 személyt. A többi ügy népbírósági vizsgálat alatt áll. Ez arról tanúskodik, hogy az ügyészség és a népbíróság munkája nem elég intenzíven folyik.

A megye vezetői és a helyi hatalmi szervek a magyar kormány rendeleteit és utasításait lassan hajtják végre. Munkájuk alapvető hiányossága a szigorú közigazgatási követelmények hiánya a megyék és a falvak helyi hatóságai részéről. Ugyancsak nem

elég energikusan folyik a harc a fasiszta elemekkel, a szövetséges nemzetek elleni propaganda szervezőivel.

A jelentést Dubnyik alhadnagy fordítja angolra.

A beszámoló után *Szviridov altábornagy* megkérdezi, vannak-e kérdések a beszámolóhoz.

Kérdések nincsenek.

Simpson vezérőrnagy megköszöni valamennyi előadónak a jól elkészített beszámolót, és kéri, hogy a beszámolók előtt adják át neki a jelentések szövegét vagy legalább annak téziseit.

Townsend ezredes csatlakozik a Simpson őrnagy által elmondottakhoz.

Szviridov altábornagy megkérdezi, nincsenek-e kérdések a beszámolókhoz összességében vagy valamilyen javaslat a tanácskozás lefolytatására, a napirend tartalmára stb.

Simpson vezérőrnagy javasolja az ilyen beszámolók időtartamának csökkentését és megkérdezi, hány ilyen lesz még.

Levuskin vezérőrnagy kijelenti, hogy még 13 jelentést fognak készíteni.

Simpson vezérőrnagy javasolja, hogy ezeket a beszámolókat három tanácskozás alkalmával tartsák meg.

Szviridov altábornagy hozzájárul, hogy a SZEB 13 megyei megbízottjának beszámolójára három tanácskozás alkalmával kerüljön sor.

Simpson vezérőrnagy a beszámolók előtt előre kéri legalább a tézisek átadását. Elmagyarázza, hogy ezt a munka meggyorsítása érdekében teszi, mivel úgy véli, lehet, hogy akkor nem kell lefordítani a beszámoló teljes szövegét a tanácskozáson.

Szviridov altábornagy megígéri, hogy erről a kérésről jelent Vorosilov marsallnak. A jelentések fontosságát hangsúlyozva elmagyarázza, hogy az adott jelentések lehetővé teszik, hogy a SZEB részlegeinek vezetői, valamint az amerikai és angol képviselők megismerjék a magyarországi megyékben folyó munkát és a helyzetet. Egyidejűleg Szviridov altábornagy megköszöni az előadóknak a jó beszámolókat, az amerikai és angol képviselőknek pedig a figyelmet. Azután a napirendet kimerítettnek nyilvánítja és bezárja a tanácskozást.

A tanácskozás orosz és angol nyelven folyt.
A beszélgetést Cserkaszov mérnök-alezredes fordította.

Titkárság:
Selinszkij mérnök-őrnagy
Lugovcov gárdaőrnagy
Szivakov mérnök-százados

AVP RF f. 453. op. 1a. papka 8a. gy. 61.
Géppel írt korabeli másodlat. A dokumentumon Selinszkij, Lugovcov és Szivakov saját kezű aláírása szerepel.

9.

Feljegyzés Key, Edgcumbe tábornok és Vorosilov marsall 1945. november 1-jei megbeszéléséről

A Brit Katonai Missziótól a Hadügyminisztérium számára
Tájékoztatásul: Brit Katonai Misszió Romániában, Brit Katonai Misszió Bulgáriában

Fontos
BM/1308 rejtjeles, November 2. *TITKOS*

1. Key tábornok és én[1] találkozót tartottunk Vorosilov marsallal, a SZEB elnökével és a következő kérdéseket vitattuk meg.

2. *Szovjet–magyar gazdasági együttműködési szerződés.* Hivatkoztam azokra a témában az elnökhöz írott leveleimre, melyekben kifejtettem, hogy Őfelsége Kormánya úgy tekinti az ügyet, mint melyet a SZEB elé kellett volna hozni. Hangsúlyoztam a magyar kormánynak azt a veszélyes félreértését, mely szerint a tervezett egyezményt a SZEB és az érintett kormányok jóváhagyták volna. Kértem az elnököt, biztosítson róla, hogy az ügyet nem a SZEB nevében intézték, és hogy a SZEB elnöke nem (ismétlem nem) gyakorolt nyomást a magyar kormányra, hogy az aláírja az egyezményt. A marsall azt válaszolta, hogy a kérdés a diplomaták és az érintett kormányok közti tárgyalás ügye, hozzátéve, hogy kormánya szabadon köthet egyezményeket anélkül, hogy a SZEB-et tájékoztatnia kellene ugyanúgy, ahogy intézkedések történhetnek diplomáciai képviselők cseréjére is. Nem (ismétlem, nem) kaptam semmiféle egyértelmű biztosítékot az elnöktől, hogy nem (ismétlem, nem) alkalmaz semmilyen nyomást itt. *Key tábornok kijelentette kormánya érdekeltségét [az ügyben], és támogatott engem.*

3. *A magyar hadsereg átszervezése.*[2] Key tábornok vetette fel ezt a témát, kijelentve, hogy információi szerint az utasítás a SZEB nevében történt a magyar hadsereg rövid időn belüli átszervezésére, habár a témát nem (ismétlem, nem) vitattuk meg egyik SZEB-ülésen sem. Hangsúlyozta, hogy egy ilyen fontos kérdést meg kellett volna vitatni, mielőtt bármilyen utasítást adnak a magyar kormánynak. Az elnök kijelentette, hogy az információ nem (ismétlem, nem) pontos és hogy ő csak azt az utasítást adta beosztottjainak, hogy vizsgálják meg a témát. Key tábornok bemutatta a szóban forgó dokumentumot, mely nyilvánvalóan utasításokat ad, és kijelentette, hogy az együttműködés hiánya a SZEB-en belül az ilyen fontos kérdésekben lehetőséget ad a magyaroknak, hogy éket verjenek a szövetségesek közé. Az elnök egyetértett vele és megismételte, hogy a kérdést a SZEB ülésén fel fogják vetni. Kijelentettem, hogy teljes mértékben egyetértek Key tábornokkal, és elmagyaráztam, hogy az üggyel kapcsolatos tájékoztatás a brit politikai megbízotthoz[3] egy magyar kormányhivatalnoktól jutott el, aki úgy gondolta, mindent tudunk az ügyről, mivel az irat a SZEB nevében keletkezett. Hangsúlyoztam, hogy milyen nehéz helyzet állt így elő. Az elnök egyetértett megismételve, hogy ez beosztottjai hibájának köszönhető. Key tábornok és én is átadtam az elnöknek a témára vonatkozó leveleket.

4. *Sajtómegbízottak és cenzúra.* Az elnök vetette fel ezt a pontot, panaszt téve az amerikai és brit sajtó pontatlan jelentései miatt, melyek az ő beavatkozásáról szóltak a magyar választásokba. *A cenzúrával kapcsolatban kijelentette, hogy semmi (ismétlem semmi) sem történt, és a sajtótudósítások késlekedése vagy technikai nehézségeknek, vagy a nagy forgalomnak a következménye.* Én és Key tábornok is további kérdéseket tettünk fel a cenzúrával kapcsolatban, és az elnök megismételte, hogy nincs (ismétlem, nincs) cenzúra, habár ő fenntartja magának a jogot, hogy szükség esetén visszatartson híradásokat.

5. A követ[4] az összes fenti témáról jelentést tesz a Külügyminisztériumnak. Következő táviratomban beszámolok a magyar hadsereg tervezett átalakításának részleteiről, és az indítvány teljes szövegét küldöm következő levelemben.

PIL, 508. f. 1/39. ő. e.
Géppel írt, aláírás nélküli tisztázat.

[1] Bár a jelentés aláírás nélküli, azt minden bizonnyal O. P. Edgcumbe tábornok, a brit misszió vezetője készítette.

[2] A magyar kormányfő, Miklós Béla 1945. november 3-i keltezésű levelében tájékoztatta a SZEB nyugati misszióinak vezetőit, hogy a SZEB katonai részlegének vezetője, Kondratov vezérőrnagy október 22-én elrendelte a magyar hadsereg létszámának csökkentését a jelenlegi állapot 70%-ára két héten belül. Miklós Béla kiemelte, hogy a fegyverszüneti egyezmény nem szabályozta a hadsereg békeidőbeli létszámát, és az ország szuverenitása csak az egyezmény teljesítésének erejéig korlátozható. A miniszterelnök azt is kiemelte, hogy Kondratov rendelete nemcsak a hadsereg békeidőbeli létszámát érintette, hanem a Honvédelmi Minisztérium polgári alkalmazottjainak létszámát és jogi státusát is, ami pedig nem katonai, hanem polgári hatóság. Következésképpen a rendelkezés ellentétben állna a magyar alkotmányos joggal, és sértené az ország szuverenitását. A magyar kormányfő mellékelte Kondratovnak a SZEB nevében írott levelét is, és kérte Key és Edgcumbe tábornokokat, hogy érje el a szovjet missziónál a létszámcsökkentés felfüggesztését a békeszerződés aláírásáig. (711.9 Budapest Legation Files, Record Group 84; NACP.) Kondratov vezérőrnagy levelét lásd MOL XIX-A-1-j 1945-VIII-10 366.

Edgcumbe tábornok 1945. november 6-án ebben az ügyben levéllel fordult Vorosilov marsallhoz, és hivatkozva a november 1-jei megbeszélésre további megbízható és pontos információkat kért a hadseregcsökkentéssel kapcsolatban, valamint javasolta a kérdés napirendre tűzését a SZEB 1945. november 10-i ülésén. (AVP RF f. 453. op. 1a. papka 8a. gy. 57.)

[3] Alvary D. F. Gascogne, a brit politikai misszió vezetője.

[4] Uő.

10.

Key vezérőrnagy emlékeztetője a Vorosilov marsallal folytatott különleges megbeszéléséről a Maort vállalat ügyében, 1946. január 24-én

A magyarországi SZEB USA katonai képviselete

[...]

Jelentés egy ismételt megbeszélésről a SZEB elnökével a Maort olajvállalat ügyében.[1]

Ma ismét tanácskoztam Vorosilov marsallal. Olajvállalati tisztviselők javaslatomra készítettek egy táblázatot, amely havonkénti lebontásban mutatja a termelést az 1944-45-ös években, valamint az 1946-ra előirányzott termelést. A táblázatból kiderül, hogy az előirányzott termelés 19%-kal kevesebb, mint az 1945-ös termelés volt, ami viszont szintén 19%-kal kevesebb volt, mint az 1944-es. Rámutattak, hogy a tervezett csökkentés normális visszaesés, és annak érdekében, hogy az olajvagyon ne szenvedjen jóvátehetetlen károsodást, még nagyobb mértékű csökkentésre lenne szükség. Ha azonban szovjet személyzet igazgatása vagy beavatkozása nélkül végezhetik a munkát, vállalják a jelzett mennyiség kitermelését.

A vállalat levelében azt is kijelentette, hogy nincsen kifogása a Vörös Hadsereg személyzetének jelenléte ellen, hogy berendezéseik biztonságáról gondoskodjanak, és együtt kíván működni a szovjet hatóságokkal. Tagadják, hogy szándékukban állna vagy terveznék a termelés szándékos csökkentését, kivéve, ha vagyonuk károsodását kell megakadályozniuk.

[1] A Maort-ügy nagyon tipikus példája volt a szovjetek magyarországi gazdasági térhódításának, s felfedte a szovjet módszert, ahogyan a magyar gazdaságot ellenőrzésük alá vonták, és az országban lévő nyugati beruházásokat tönkretették. A Maort a New Jersey-i Standard Oil Company teljes egészében amerikai tulajdonú magyar leányvállalata volt. A Maort három délnyugat-magyarországi olajmezőjét, amelyek a magyar olajtermelés túlnyomó részét adták, elfoglalták az orosz csapatok. A vállalat vezetőségét arra kényszerítették, hogy a termelés mennyiségét olyan magas szinten tartsák, ami a szakemberek szerint károsan hatott a mezőkre. A Maort olajtermelését a fegyverszüneti egyezmény 12. cikkelye értelmében szovjet jóvátételre használták fel, és a kormány rendkívül alacsony árat fizetett az olajért. További részletekről l.: FRUS 1945, vol. IV, 814-81; FRUS 1946, vol. VI. 328; FRUS 1947, vol. IV, 276., 328., 335-337. A kérdéssel a magyar szakirodalom is behatóan foglalkozott. Lásd pl. legutóbb: Borhi László: A kremli kalmárok. A magyarországi szovjet terjeszkedés gazdasági okai. In Borhi László: A vasfüggöny mögött. Magyarország nagyhatalmi erőtérben 1945-1968. Ister, Budapest, 2000. 49-62.

Kísérőlevelemben kijelentettem, hogy határozott véleményem szerint az olajtermelés csökkentését illetően józan és megfontolt okokat jelöltek meg, amelyek az olajiparban szerzett sokéves tapasztalataikon alapulnak. Rámutattam, hogy a kutakat ugyan teljes kapacitásra lehet állítani, s talán egy rövid ideig tartani tudnák az 1945-ös rekordtermelést, de egy ilyen eljárás megrövidítené a kutak élettartamát, és lehetetlenné tenné, hogy a mezők összes olaját kiaknázzák. Azt javasoltam, hogy hosszú távra kell áttekinteni a kérdést, nehogy a magyar olajipar tökéletesen tönkremenjen, ami nemcsak az olajvállalat számára lenne veszteség, hanem az ország gazdasági életének is.

Közöltem, hogy valamennyi körülményt tekintetbe véve a vállalat javaslatát mint méltányos propozíciót terjesztem elő, és ennek megfelelően megújítom azon kérésemet, hogy az olajmezők kerüljenek vissza az amerikai tulajdonosok kezelésébe, és engedélyezzék nekik, hogy saját módszereik szerint működtessék őket, a szovjet hatóságok ellenőrzése vagy beavatkozása nélkül.

Szívélyes légkörben, őszintén és elég hosszasan tárgyaltunk az ügyről a marsallal. Mérnökei nyilvánvalóan félrevezették, s azt hiszem, hatni tudtam rá azzal, ahogyan a helyzetet saját tapasztalataimra alapozva elé tártam. Ismét elutasította azt a feltételezést, hogy a vállalat szovjet ellenőrzés alatt lenne, ami természetesen ellentétben áll azokkal az írott instrukciókkal, amelyeket az elnök által kinevezett felelős tiszt adott a vállalat tisztviselőinek. Az elnök azt ajánlotta, hogy az ő és az olajvállalat mérnökei találkozzanak, és tanulmányozzák a vállalat javaslatait az olajmezőn, akár napokon át is, ha szükséges, kíséreljenek meg egyezségre jutni, és tegyenek jelentést neki és nekem. Egyetértettem a javaslatával. A mérnökök január 26-án fogják felkeresni az olajmezőt, és remélem, megállapodnak, ami ennek a fontos problémának a kielégítő megoldására vezetne.

Box 55, Record Group 338, ACC Hungary; NACP.
Géppel írt, aláírás nélküli tisztázat.

11.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz beosztott tisztek 1946. augusztus 7–8-án tartott külön tanácskozása a missziók ellátásáról

Az 1946. augusztus 7-i ülés

MEMORANDUM A SZÖVETSÉGES ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁG RENDKÍVÜLI ÜLÉSÉRŐL, AMELY A MISSZIÓK ELLÁTÁSÁVAL FOGLALKOZOTT

MEMORANDUM
1946. augusztus 9.

Kapja: az Egyesült Államok katonai képviseletének vezetője. Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság.

Tárgy: Feljegyzés a Szövetséges Ellenőrző Bizottság főhadiszállásán augusztus 7-én szerdán tartott külön találkozóról.

Jelen van: I. I. Levuskin vezérőrnagy (szovjet), M. I. Cserkaszov alezredes (szovjet), Simmonite ezredes (USA), Dunham ezredes (USA), Hackner százados (USA), Patrick-Smith ezredes (brit), Capron alezredes (brit).

1. A magyar kormány Jóvátételi Hivatalának összeütközése a küldöttség hivatalával

Bevezető: Amikor a főhadiszállás nem kapta meg a forintkiutalást a küldöttség kiadásaira, és különböző hírek érkeztek arról, hogy a kenyér- és egyéb ellátmányok nem jönnek – köztük a brit küldöttség egy telefonhívása, miszerint a küldöttség úgy tudja, a Wagon Lits társaságnak azt az utasítást adták, hogy ne szállítsanak több élelmet –, és amikor a Park Klubot (az angol-amerikai tiszti klubot) és a Pengő Klubot informálták, hogy nem jön több ellátmány, és a segélyfizetés sem folytatódik, akkor az összes fenti információt Vas Zoltánnak, a Gazdasági Főtanács vezetőjének tudomására hozták, aki a neki feltett kérdésre azt válaszolta, hogy ő Levuskin tábornoknak, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke mellett működő vezérkari főnökének utasításait követi. Ezen a szovjet Szövetséges Ellenőrző Bizottságot képviselő Levuskin tábornokkal tartott találkozón azt amerikai és a brit képviselet vezetői kérték, vitassák meg, mi az értelme a katonai küldöttségek elleni eme fenti megfélemlítő akcióknak.

Vita: Levuskin tábornokot informálták arról, hogy a brit és az amerikai küldöttséget kellemetlenül érintette a magyar kormánynak a fegyverszüneti egyezmény 11. pontja teljesítésével összefüggésben elkövetett hibája, és hogy a Gazdasági Főtanács vezetője úgy rendelkezett, hogy limitálni kell a két küldöttségnek járó élelmet, díjazást és pénzalapot.

Levuskin tábornok azután kijelentette: miközben tudta, milyen céllal akarják meglátogatni, azt nem tudta, hogy kiadtak ilyen rendelkezést, jóllehet kapott egy levélbeli kimutatást, amelyet a magyar kormány a Szövetséges Ellenőrző Bizottság vezetőinek szánt, felsorolva a magyar kormány nehézségeit, a SZEB-képviseletek kívánságai szerinti költségekkel szembesülve.[1] Az augusztusra becsült összeg egészében 6 450 000 forint lenne további jóvátételként, amit a magyar kormány nem tud vállalni.

Megkérdezték Levuskin tábornokot: a magyar kormány hogyan írhatott ilyen levelet, hiszen jól tudja, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak a fegyverszüneti egyezmény 11. pontja értelmében kérik a fenntartásához és kiszolgálásához szükséges ellátmányt. Levuskin tábornok némi habozás után azt válaszolta, hogy ő is egészen meglepődött, amikor ezt a levelet kapta, kiváltképpen mert voltak benne bizonyos, a Szövetséges Ellenőrző Bizottságot hibáztató inkorrekt állítások, mint pl. hogy karbantartást végeztek volna a francia küldöttségnek, vagy hogy mintegy 600 000 forint értékben szállítottak az oroszoknak, de hogy mit, azt nem részletezték.

[1] Feltehetőleg Nagy Ferenc miniszterelnök 1946. augusztus 5-én Szviridov tábornokhoz a SZEB-delegációk és -missziók költségeinek mérsékléséről írt leveléről volt szó. Rámutatott a miniszterelnök arra, hogy a SZEB havonta 6 140 000 Ft, azaz 523 000 USA dollár alapkiadást jelentett, amihez további kiadásként (épületek, klubok, vendégek stb.) 3 679 000 Ft-ot, azaz 314 000 dollárt kellett számítani. Összesen tehát 838 000 dollár, sőt, mivel az egyes tételek általában megnövekedtek, 1 millió dollár havi, évente tehát 12 millió dollár megterhelést jelentett a SZEB eltartása az országnak, ami már szinte egy második jóvátételnek számított. Leszögezte, hogy a magyar gazdasági élet ennek a felét is csak nehezen tudta volna elviselni. Hivatkozva a stabilizáció könnyű felbomlásának veszélyére, a lakosság szegényes ellátására, nem utolsósorban pedig arra, hogy a Szovjetunió – látva az anyagi gondokat – maga is engedményeket tett a jóvátétel terén, kérte a SZEB ellátásával kapcsolatos igények mérséklését.

Felhívta a figyelmet arra, hogy a jóvátételi szállítási hivatalok tisztán gazdasági intézmények, amelyek a SZEB-bel nem voltak kapcsolatban, így nem találta indokoltnak, hogy ezek költségeit is a magyar kormány viselje. Külön szóvá tette, hogy a missziók szeszesital-igényeinek kielégítése sem tartozott a SZEB működését biztosító feltételek körébe. Kifogásolta, hogy a SZEB munkatársai nagy számmal hoztak magukkal családtagokat, fogadtak vendégeket, s ennek költségét is a kormányra hárították. Nem utolsósorban a tisztek szórakozását szolgáló Park Klub fenntartását, a kiszolgáló személyzet fizetésének biztosítását kifogásolta Nagy Ferenc. Sürgős döntést kért a költségek mérséklését illetően. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-1859 /9161/.)

A miniszterelnök a levelet eredetileg meg akarta küldeni az amerikai, a brit, a csehszlovák és a jugoszláv delegáció vezetőjének is. Az aktán lévő feljegyzés szerint azonban ezt – bár a megfelelő másolati példányok a levéltervezet mellett találhatók – utólag leállította, mivel elsősorban a SZEB elnökével, illetve helyettesével kívánt e kérdésekről megegyezésre jutni. Erre a levélre Weems tábornok 1946. szeptember 4-én reagált, és Szviridovot kérte, hogy megjegyzéseit továbbítsa a miniszterelnöknek. (Box 44. Record Group 338, ACC Hungary; NACP.)

Megkérték Levuskin tábornokot, olvassa föl a levelet, ám ő ezt szükségtelennek tartotta, minthogy Edgcumbe tábornok és Weems tábornok kapott róla egy-egy másolatot, így tovább vitathatják, és módjukban áll továbbítani kormányuknak is.

Patrick-Smith ezredes és Simmonite ezredes informálta Levuskin tábornokot: ha a levél igazgatási ügyeket is érint, az ilyen részleteket azonnal meg kell vitatni. Ha a levél politikai jellegű, mindaddig nem szükséges a tábornokok elé vinni, amíg, mint megállapodtak benne, a 11. pont szerint végrehajtják a politikát, és hogy mindaddig nem kerül sor konfliktusra, amíg Vas úr végrehajtja a fegyverszüneti feltételeket, ami más szavakkal azt jelenti, hogy az érvényes rendezésben nem szabad megengedni semmiféle változást. Nyilvánvaló tehát, hogy a képviselők a jelen ülésen képesek megvizsgálni a magyar kormány által felvetett kérdés.

Levuskin tábornokot megkérték arra is, hogy közölje a számokat az egyes küldöttségek kiadásairól, amibe ő némi habozás után beleegyezett.

A levél lényegében azzal vádolta az amerikai és a brit küldöttséget, hogy hivatalaikban túlzásokba esnek. A bor például luxuscikknek minősül, és nem a hadtápellátmány részének. Nem várhatják sem a tisztiszolgák ellátását, sem a Park Klubba járás költségeinek fedezését, sem a háziszolgák etetését. A levél ezután azzal a kéréssel folytatódott, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság hagyja el költségvetéséből ezeket a kiadásokat, ezzel is segítve a kormány új valutájának stabilizálódását. Majd konklúzióként közölte: ha a SZEB nem alkalmazkodik mindehhez, az ügyet diplomáciai síkra terelik. Levuskin tábornok kommentálta a levelet, és azt mondta, hogy a felsorolt kiadások között van egy csomó olyan, amelyeket nem lenne tisztességes dolog a SZEB-re hárítani.

Miután felolvasta a levelet, Simmonite ezredes megkérdezte tőle, vajon a magyar kormány miért nyújtotta át előbb neki jóváhagyásra a levélvázlatot, mielőtt azt a brit és az amerikai küldöttségnek elküldte volna. Levuskin tábornok kissé zavarja jött, majd néhány másodperc múlva azt mondta, hogy a levélvázlatot nem jóváhagyásra nyújtották át neki, hanem ő csupán „hozzájutott" egy másolathoz Erőss János úr iratai közül, és most szívességet tett a brit és az amerikai küldöttségnek, kiadva nekik ezt az előzetes információt. (Megjegyzés: az általa felolvasott levél oroszul íródott, a brit és az amerikai szakértők megállapítása szerint nyelvtanilag kifogástalan volt, és nem illett azok közé a szokásos, magyarról oroszra fordított internek közé, amelyeket gyakran olvastak föl a SZEB ülésein. Azt kellett hinni tehát, hogy az orosz vezérkari főnök és Vas Zoltán úr között bizonyos fokú összejátszás folyik.)

Simmonite ezredes emlékeztetett rá, hogy a SZEB egyik ülésén úgy határoztak, hogy Szviridov tábornok mondja meg a magyar kormánynak: tartózkodjon attól, hogy a küldöttség számlájára óriási beruházással helyreállít olyan épületeket, melyek majd nagyon jól jönnek az országnak a küldöttségek távozása után. Levuskin tábornok azt válaszolta, hogy tudott erről.

Patrick-Smith ezredes kijelentette, hogy a brit képviseletnek szándékában állt megfontolni a magyar kormány jelenlegi helyzetét, de tiltakozott a módszere ellen, az ellen, ahogyan a magyar kormány eljárt, nevezetesen, hogy előzetes figyelmeztetés nélkül döntött az ellátmány folyósításának limitálásáról. Majd mikor tiltakoztak a Gazdasági Főtanácsnál, Vas Zoltán úr azt állította, hogy ezt az eljárást Levuskin tábornok kezdeményezte.

Levuskin tábornok tagadta, hogy valaha is beszélt volna Vas Zoltán úrral, s amikor megkérdezték, mit akar most tenni, azt mondta, ír egy levelet és aláíratja Szviridov tábornokkal, hogy ne ismétlődhessenek meg az ilyen dolgok.

Levuskin tábornok ezután ott, az ülésen lediktálta a levelet, amelyben szólt a kért pénz kifizetésének elmaradásáról, továbbá arról, hogy 1946. július 10-től nem szállítottak bort a brit képviseletnek, augusztus 10-én nem fizették ki az élelmiszert szállító Wagon Lits Társaságot és a munkabéreket, hogy nem gondoskodtak az USA Katonai Képviselete és a sorkatonák Pengő Klubja kiadásainak fedezéséről, nem gondoskodtak az amerikai képviselet tisztességes ellátásáról.[2] Megkérték Levuskin tábornokot, hogy a levélről küldjön másolatot a brit és az amerikai képviseletnek, és ő ezt megígérte.

Levuskin tábornoknak elmondták, melyek az amerikai képviselet legsürgősebb szükségletei, és ő megígérte, hogy folyósítani fogják a forintösszeg egy részét, amint meg tudja mondani Vas Zoltán úrnak, hogy utasítsa a bankot a pénz rendelkezésre bocsátására. Az amerikai, a brit és más képviseletek kiadásait a következőképpen számszerűsítették:

Számok forintban:

	USA	Brit	Csehszlovák	Jugoszláv
Készpénz	433 640	187 520		
Élelem	80 016	159 832		
Bor	25 897	43 557		
Tüzelő	54 748	27 620		
Gázolaj	58 045	58 045		
Kiszolgáló személyzet élelme	79 483	106 877		
Kiszolgáló személyzet bére	139 447	1 556 069		
Összesen	871 276	739 257	433 000	67 827

Rámutattak arra, hogy itt mindösszesen 2 000 360 forintról van szó, miközben a levél 6 450 000 forintot mutatott ki. Levuskin tábornok azt válaszolta, hogy valójában a végösszeg 8 688 000 forint. Amikor megkérdezték tőle, hogyan jött ez össze, kijelentette, hogy épületek helyreállítására fordítottak összesen 2 093 000 forintot, és a Jóvátételi Hivatal kiadásai elérték a 2 359 000 forintot. További kérdésekre Levuskin tábornok elmondta, hogy a szovjetek 2 128 000 forintot kértek képviseletük kiadásaira. Végül is egy 6 590 710 forintos összeget jelöltek meg a Jóvátételi Hivatal járulékos kiadásaiként.

Megkérdezték Levuskin tábornoktól, hogy hány szolgát kell eltartani a képviseleteknél, és ő a következő felosztást közölte:

[2] Levuskin vezérőrnagynak a SZEB ellátásáról a magyar kormányhoz írt levelét nem ismerjük.

	Villák lakások	Park Klub	Konvent	Astoria	Wagon Lits	Futárok	Pengő Klub	Összesen
USA	78	43	–	13	–	60	8	206
Brit	107	55	9	–	99	–	–	277[3]

Minthogy itt nem szerepelt a többi delegáció, azoknak a számaira is rákérdeztek, s Levuskin tábornok a következő számokat közölte:

Szovjetek	90	kiszolgáló személyzet
Jóvátételi Hivatal	223	„
Jugoszlávok	43	„
Csehszlovákok	91	„

Patrick-Smith ezredes újólag rámutatott arra, hogy az épületek helyrehozásának kiadásait nem tisztességes dolog felszámítani sem a SZEB-nek, sem a Jóvátételi Hivatalnak. Simmonite ezredes egyetértett vele.

Simmonite ezredes ezután megkérdezte Levuskin tábornoktól, hogyan fogadta a levelet a SZEB szovjet szekciója. Ő azt válaszolta, hogy ellátmányuk bizonyos részéhez még nem juthattak hozzá. Arra a kérdésre, hogy a maguk részéről milyen lépéseket fognak tenni a 11. pont végrehajtása érdekében, azt mondta: minthogy a magyar kormány nem tett panaszt a megszálló erők által kért élelmiszer-mennyiség ügyében, sem a SZEB szovjet szekciójának igazgatása miatt, őt nem aggasztja különösebben a dolog. Majd azt állította, hogy ők még akkor sem jönnének zavarba, ha megszakadna az ellátmány szállítása, mert kellőképpen felkészültek ilyesfajta nehézségekre, és megfelelő készleteik vannak élelmiszerből, szeszes italból, fűtőanyagból stb., tehát nincs ok közvetlen aggodalomra.

Megjegyzés: Ez az ülés mind az amerikai, mind a brit képviselők számára teljesen világossá tette, hogy az egész ügyet a SZEB szovjet szekciója inspirálta. Ez a konklúzió nemcsak abból vonható le, hogy a levelet eredetileg nyilvánvalóan oroszok írták, hanem abból a teljesen nyilvánvaló tényből is, hogy a magyar kormány, amelyben jelenleg a szovjet által ellenőrzött Magyar Kommunista Párt dominál, nem merészelt volna ilyen levelet írni anélkül, hogy előzőleg ki ne kérte volna a szovjet hatóságok instrukcióit. (Vas Zoltán az orosz hadsereg tisztje s egyben a Gazdasági Főtanács vezetője.) Ezenkívül éppen ma kaptunk üzenetet arról, hogy Bulgáriában ugyanilyen akciót indítottak a brit és az amerikai SZEB ellen.

Mintegy folytatásképpen aznap, augusztus 8-án délután Levuskin tábornok megkérte az amerikai és a brit küldöttséget, hogy levélben tudassák vele panaszukat a magyar hatóságok eljárása kapcsán, jóllehet Levuskin tábornok egyértelműen megígérte, hogy ír Vas úrnak, sőt a levelet le is diktálta azoknak a képviselőknek a jelenlétében, akik a tegnapi ülésen részt vettek. A szovjet SZEB nyilvánvalóan azt szeretné, ha a brit és az amerikai képviselők olyan helyzetbe kerülnének, hogy kérjék a SZEB-et: utasítsa a magyar kormányt a fegyverszüneti egyezmény 11. pontjának teljesítésére, lévén ez

[3] Az összeadás pontatlan. Helyesen 202 és 270 fő.

„fontos" ügy, holott a Cserkészfiúk, a katolikus egyház, a cserkészlányok, a KALOT stb. megszüntetése mellékes dolog, a szovjet szekció egymaga is el tudja intézni.

2. *Rendelet a Park Klub beszüntetésére hat napon belül*[4]

Simmonite ezredes és Patrick-Smith ezredes tudatta Levuskin tábornokkal, hogy Vas Zoltán úr elrendelte a Park Klub bezárását hat napon belül, és nem is szállítanak oda ellátmányt.

Levuskin tábornok azt válaszolta, hogy nincs információja erről, és azt állította, hogy a klub ugyanúgy működik tovább, mint ezt megelőzően.

3. *A Pengő Klub bezárása*[5]

Dunham alezredes bejelentette, hogy a Pengő Klub ellátását beszüntették, és kérte az ellátás biztosítását.

Levuskin tábornok azt válaszolta, hogy kiadja a parancsot, és le fogják szállítani a klubnak az ellátmányt.

4. *Úti okmányok*

Patrick-Smith ezredes közölte, hogy a székesfehérvári városparancsnokság nem fogadta el a SZEB utazási engedélyét, holott minden magyar civil utast listába vettek.

Levuskin tábornok azt mondta, hogy a parancsnokságnak nincs joga ezt tenni, s majd ő intézkedik az ügyben.[6]

5. *Kijárási tilalom visszavonása*

Patrick-Smith ezredes azt állítja, hogy a brit küldöttség nem kapott hivatalos jegyzéket arról, hogy a kijárási tilalmat megszüntették volna.

Levuskin tábornok azt mondta, ő tudott a megszüntetésről, és felhívta a városparancsnokságot, hogy erről miért nem értesítették a SZEB-et. Csakhogy nem tudta elérni a városparancsnokságot, és megígérte, hogy választ fog adni.[7]

Henry G. Simmonite alezredes, GSC

Box 44, Record Group 338, ACC Hungary, NACP.
Géppel írt tisztázat, aláírás nélkül.

[4] A Park Klub Budapesten a Stefánia út 34–36. sz. alatt volt. A SZEB angol és az amerikai katonai missziójának az ellátását szolgálta. A magyar kormány tartotta fenn, angol és amerikai tisztek felügyeletével. A missziók tagjait étellel és itallal, fizetés nélkül kiszolgálták.

[5] A szövetséges nyugati közkatonák klubja volt.

[6] Előzményeiről l. az 1946. június 19-i ülés utolsó előtti, 8. napirendi pontjának jegyzetét.

[7] A lapok az előző napon hírül adták, hogy I. Ty. Zamercev (1898–1981) tábornok Budapest városparancsnoka megszüntette az éjszakai forgalmi korlátozást. (*Népszava*, 1946. augusztus 6.)

12.

Feljegyzés az amerikai és szovjet katonai vezetők 1946. december 20-i tárgyalásáról

FELJEGYZÉS AZ 1946 DECEMBER 20-ÁN 14.10 ÉS 16.30 KÖZÖTT AZ OROSZ SZEB IRODÁJÁBAN, BUDAPESTEN TARTOTT ÉRTEKEZLETRŐL

Jelen voltak: Beljanov tábornok az orosz SZEB részéről,
James D. Wilmeth alezredes az amerikai katonai missziótól,
Leonid Gran kapitány, az amerikai katonai misszió tolmácsa,
Tamara Misina hadnagy, az orosz SZEB tolmácsa,
Silas M. Hoop, jegyzőkönyvvezető, amerikai katonai misszió.

Téma: 1. Sváb kitelepítés
2. Magyar hazatelepítés

1. SVÁB KITELEPÍTÉS

A konferenciát *Beljanov tábornok* kérdése nyitotta meg Wilmeth ezredeshez[1] arról, hogy mit döntött az általa (Beljanov tábornok által) az amerikai katonai misszióhoz intézett levelekben (november 9., december 3.) foglalt kérdésekben.

Wilmeth ezredes arról tájékoztatta a tábornokot, hogy a kitelepítés nem folytatódhat decemberben, januárban és februárban, és csak 1947 márciusában indulhat újra. *Beljanov* megkérdezte, miért nem folytatódik a kitelepítés januárban és februárban, mire *Wilmeth* elmagyarázta, hogy a megfelelő elszállásolási és fogadási feltételek hiánya Németország amerikai megszállási övezetében az oka annak, hogy a kitelepítést fel kellett függeszteni. Az ezredes kijelentette, hogy az amerikai zóna képes a magyarok hazatelepítését végezni a tél folyamán is, mivel a számukra felállított gyűjtőhelyek fűtöttek, de nem képesek befogadni a svábokat, mert a „nyári telepek" le vannak rombolva és elhagyottak.

Beljanov tábornok megkérdezte, miért nem fogadtak több embert a meleg időszakban.

Wilmeth ezredes azt válaszolta, hogy a befogadottak aránya és a befogadás időpontja teljes mértékben az övezet parancsnokától függött.

[1] Elírás az eredeti jegyzőkönyvben. Bár James D. Wilmeth alezredesi rangban szolgált ekkor, rangját a jelenlévők felsorolásán kívül végig ezredesként tünteti fel a dokumentum.

Beljanov tábornok azt mondta, hogy a tényeket tekintve a berlini ellenőrző tanács 1945 novemberében hozott egy határozatot a sváb kitelepítésről, szerinte elegendő időt hagytak az amerikai övezet számára, hogy az felkészüljön az összes sváb befogadására, akiket Magyarországról ki fognak telepíteni.

Beljanov tábornok megjegyezte, hogy június elején a németországi amerikai hatóságok megtagadták, hogy több svábot befogadjanak, máskülönben a tervezett 500 000 főt már átszállították volna.

Wilmeth ezredes azt válaszolta, hogy 1946. június 22-ig 120 000 svábot telepítettek ki. Magyarország valószínűleg nem tudta volna kitelepíteni a maradék 380 000 főt július hónapban.

A berlini ellenőrző tanács 1945. novemberi határozata megbecsülte a kitelepítendők létszámát és a kitelepítés dátumait. Ez a becsült időszak 1946 júliusában járt le. Sajnálatos, hogy ezt a becsült időpontot nem sikerült betartani, de ez legalább annyira a magyarok hibája, mint az amerikaiaké. Minthogy ez nem teljesült, miért kötött az OMGUS augusztus 22-én egyezményt Magyarországgal, mely megszabott számokat és dátumokat. Tekintet nélkül Berlin vagy a magyarországi SZEB politikájára, csak a megszállási övezet parancsnokának van joga a svábok befogadásának arányait és időpontját meghatározni.

Beljanov megkérdezte, miért nem válaszolt az amerikai misszió az ő 1946. december 2-i levelére, melynek témája az 1946. november 26-i berlini SZEB-ülés volt.

Wilmeth ezredes elmagyarázta, hogy ez csak a szokásos kommunikációs nehézség volt Berlinnel. Azt mondta, hogy a választ most adta meg szóban.

Beljanov tábornok kérte, hogy történjen ez meg írásban is.

Wilmeth ezredes kijelentette, hogy a berlini ellenőrző tanács általános irányvonala a potsdami egyezmény követése, és az amerikaiak ragaszkodnak ennek feltételeihez. A potsdami egyezmény emberséges bánásmódot ír elő, ezért nem történik kitelepítés december, január és február hónapokban. Ez nem jelenti a folyamat leállítását.

Wilmeth ezredes arra a következtetésre jutott, hogy az amerikaiak és az oroszok közti nézeteltérés az 1946. november 26-i találkozó kapcsán az volt, hogy az oroszok azt várták, hogy a kitelepítés folytatódni fog decemberben, januárban és februárban is, és annak felfüggesztését a berlini egyezmény megsértésének tekintették.

Beljanov tábornok szerint ez így van.

Mindkét fél egyetértett abban, hogy ezt a nézeteltérést jelentik Berlinnek, és ha bármi változtatás szükséges, Berlin meg fogja azt tenni.

Összefoglalva:

Beljanov tábornok azt mondta, hogy ezt a megbeszélést annak érdekében hívták össze, hogy biztosítsák a svábok befogadásának folyamatosságát az amerikai megszállási övezetbe.

Wilmeth ezredes azt válaszolta, hogy az amerikaiak nem állították le a folyamatot, pusztán felfüggesztették azt az amerikai zónában a befogadás terén uralkodó embertelen körülmények miatt decemberben, januárban és februárban.

Beljanov tábornok feltette a kérdést: vajon fogadják-e a svábokat januárban és februárban.

Wilmeth ezredes megismételte: nem.

Beljanov tábornok azt mondta, hogy a megbeszélés második fele az október 24-i, december 9-i és december 17-i vonatokkal kapcsolatos, melyek magyarokat szállítottak haza Németország amerikai megszállási övezetéből, és amelyek magyarországi és romániai svábokat is szállítottak, nevezetesen:

az október 24-i vonat (a mi dokumentumaink szerint ez a vonat november 24-én érkezett)	- 77 magyarországi sváb - 41 romániai sváb
a december 9-i vonat	- 70 magyarországi sváb - 271 romániai sváb
a december 17-i vonat	- 75 magyarországi sváb - 389 romániai sváb
összesen	- 222 magyarországi sváb - 701 romániai sváb
mindösszesen	- 923

Őket a magyar határrendőrség nem fogadta be.

Wilmeth ezredes azt mondta, hogy ez az amerikai zónában lévő beszállási pontokon szolgáló magyar ellenőrző tisztviselők felelőssége, minthogy az amerikaiak nem tudják megmondani, ki magyar és ki nem az.

Beljanov tábornokot csak a nagyszámú sváb érdekelte, aki így szabad lett, és akik terhet jelentenek a szovjetek számára Ausztriában. A megfelelő eljárás szerinte az volna, ha a svábokat visszaküldenék az amerikai övezetbe. A magyaroknak szigorú utasítást kell adni, hogy a hazatelepítendőket pontosabban ellenőrizzék.

Wilmeth ezredes azt mondta, meg fogja kérni a berlini katonai hatóságokat a jelenleg a szovjet zónában tartózkodó svábok visszafogadására. Rámutatott arra, hogy a hiba abból a tényből ered, hogy az ellenőrző bizottságok és a határrendőrség más-más minisztériumhoz tartoznak, és a határrendőrség újraellenőrizte az első ellenőrzőket.

Beljanov tábornok azt mondta, megpróbálja rendbe tenni ezt a helyzetet.

Box 45 Record Group 338 ACC Hungary NACP.
Géppel írt, aláírás nélküli tisztázat.

MUTATÓK

Rövidítések jegyzéke

ACC	Allied Control Commission
AVP RF	Arhiv Vnyesnyej Polityiki Rosszijszkij Federacii
BM	Belügyminisztérium
CARE	Cooperative for American Remittances to Europe
DMB	Dálnoki Miklós Béla kormányának minisztertanácsi jegyzőkönyvei
ECITO	European Central Inland Transport Organization
ENSZ	Egyesült Nemzetek Szervezete
FE	fegyverszüneti egyezmény
FKGP	Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt
FO	Foreign Office
FRUS	Foreign Relations of the United States
IM	Igazságügy-minisztérium
KALOT	Katolikus Agrárifjúsági Legényegyletek Országos Tanácsa
Kedim	Kereszténydemokrata Ifjúsági Munkaközösség
Küm. Admin.	Külügyminisztérium Adminisztratív iratok
Maort	Magyar-Amerikai Olajipari Rt.
Maszovlet	Magyar-Szovjet Polgári Légiforgalmi Társaság
ME	miniszterelnök
MOL	Magyar Országos Levéltár
Molaj	Magyar-Szovjet Olajművek
NA	National Archive
NACP	National Archives at Collage Park
OMGUS	The Office of Military Government for Germany, US Zone
PIL	Politikatörténeti Intézet Levéltára
PRO	Public Record Office
RAF	Royal Air Force
tc.	törvénycikk
UNRRA	United Nations Relief and Rehabilitation Administration

1. Kliment Jefremovics Vorosilov marsall, a SZEB elnöke

2. A visszatérés. Tildy Zoltán 1948. március 14-én az elnöki palotában fogadja Vorosilov marsallt, aki az 1848-as forradalom centenáriumi ünnepségek alkalmára érkezett Budapestre

3. William S. Key vezérőrnagy, az amerikai misszió vezetője és Vlagyimir P. Szviridov altábornagy, aki Vorosilov 1946. februári távozását követően ügyvezető alelnökként a SZEB működésének megszűnéséig irányította a szervezetet (1946 nyara)

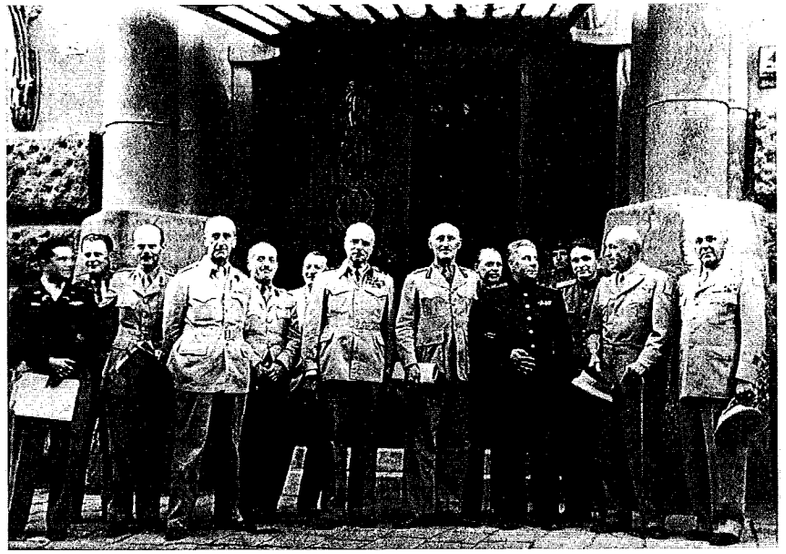

4. A SZEB tagjai a VI., Aradi u. 42. sz. épület előtt. Szviridov altábornagyot Oliver P. Edgcumbe vezérőrnagy, az angol misszió vezetője fogja karon. Jobbra mellettük kalapjával a kezében George H. Weems dandártábornok, aki hivatalosan 1946. június 5-én vette át az amerikai misszió irányítását

5. A szovjet alkotmány 10. évfordulója alkalmából az Uránia filmszínházban rendezett díszelőadás páholyában Szviridov mellett Georgij M. Puskin ül, aki a SZEB politikai megbízottja, 1945 novemberétől a Szovjetunió magyarországi követe, majd nagykövete (1946. december 5.)

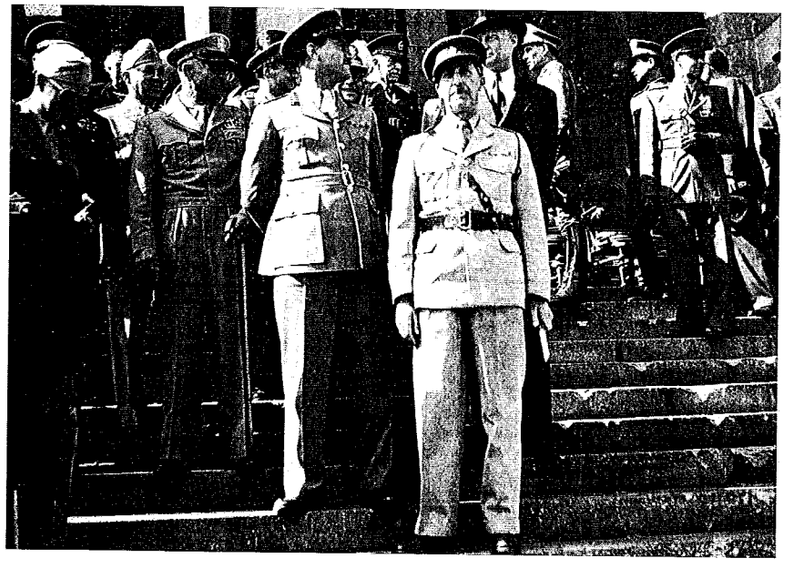

6. A SZEB tagjai és vendégek a Magyar Szabadság Érdemérem átadási ünnepségén 1946. szeptember 16-án. Az előtérben Weems dandártábornok (Szöllősy Kálmán felvétele)

7. Weems dandártábornok tisztjei körében (1947)

8. A tisztek a köztársasági elnöknél. Balról: Zamercev vezérőrnagy, Budapest városparancsnoka, Weems, František Dastich tábornok, a csehszlovák misszió képviselője, Gruber kapitány és Edgcumbe vezérőrnagy (1947. január 1.)

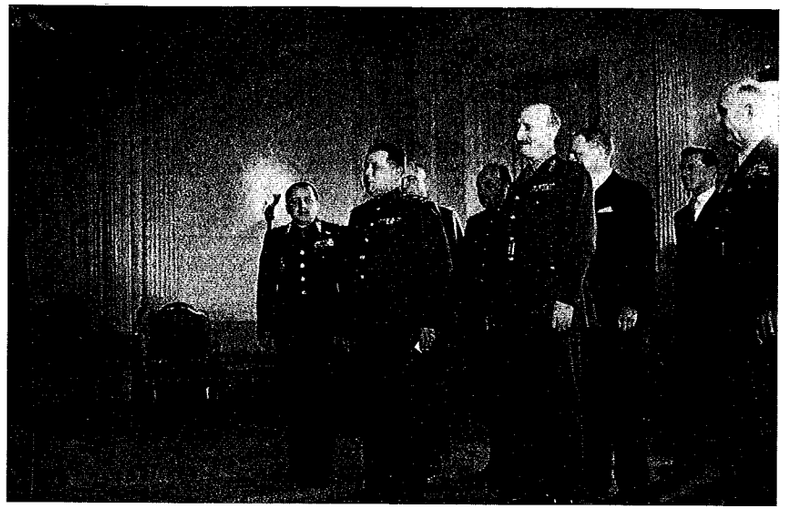

9. Újévi tisztelgés a köztársasági elnöknél (1947). Balról: Dastich tábornok, Szviridov altábornagy, Edgcumbe vezérőrnagy, Alexander K. Helm, a brit politikai misszió vezetője, később Nagy-Britannia magyarországi nagykövete. A jobb szélen Weems tábornok

10. Szviridov altábornagy a Szabadság-szobor kicsinyített mását veszi át Vorosilov számára Dinnyés Lajos miniszterelnöktől Anatolij Ny. Kondratov vezérőrnagy és Nyikolajcsuk ezredes társaságában (1947. július 18.)

11. A SZEB tagjai a köztársasági elnök fogadásán. A pipával Weems tábornok, a jobb szélen Szviridov altábornagy (1947. szeptember 25.)

12. Szviridov és Weems koccintása

13. Szviridov, Olga Lepesinszkaja balettművész, Rákosi Mátyásné és Zamercev Szviridov tábornoknak a Magyarországon tartózkodó szovjet művészek és élsportolók tiszteletére adott fogadásán (1947. augusztus 30.)

14. Búcsú. Weems, Edgcumbe, Szviridov 1947. szeptember 25-én

15. Búcsú Edgcumbe, Szviridov és Alekszandr Mihajlovics Beljanov vezérőrnagy, a SZEB adminisztratív vezetője

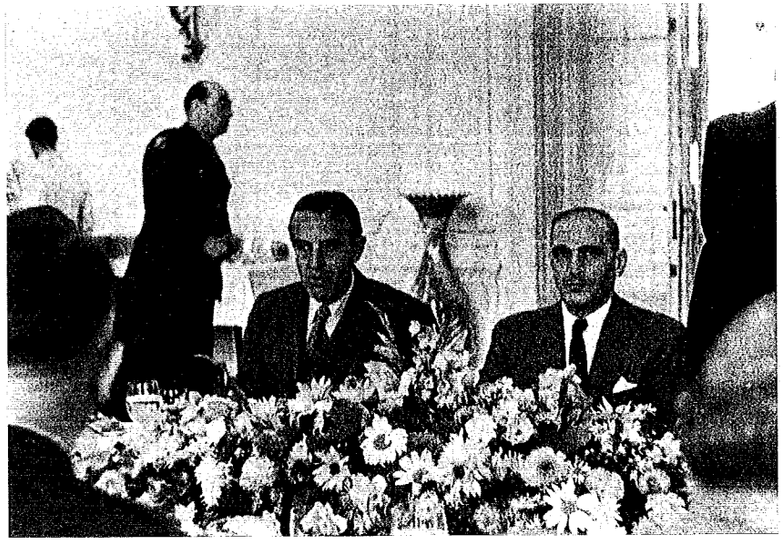

16. William A. Harriman, az USA moszkvai nagykövete és Arthur Schoenfeld, az amerikai politikai misszió, később a követség vezetője a Park Club ebédjén.

Az ülések résztvevői

Anyiszimov, alezredes, Szovjetunió
Belikov, Sztyepan Ivanovics, I. osztályú kapitány, Szovjetunió
Beljanov, Alekszandr Mihajlovics, vezérőrnagy, Szovjetunió
Bloodworth, D., százados, Egyesült Királyság
Branson, E. H. C., parancsnok, III. osztályú kapitány, Egyesült Királyság
Bucsinszkij alezredes, Szovjetunió
Coates, J. G. ezredes, Egyesült Királyság
Capron, P. C., őrnagy, majd alezredes, Egyesült Királyság
Chambers, S. V., politikai misszió, Egyesült Királyság
Colwill, E. R., ezredes, Egyesült Királyság
Curteis, H. M., ezredes, Egyesült Királyság
Czerniuk, Edward J., kapitány, majd őrnagy, USA
Cserkaszov, L. I., mérnök-alezredes, Szovjetunió
Dietrich, William F., I. osztályú kapitány, USA
Dyachin, hadnagy, USA
Dubnyik, alhadnagy, Szovjetunió
Dunham, Kenneth K., ezredes, USA
Eborall, C. H., politikai misszió, Egyesült Királyság
Edgcumbe, Oliver Pearce, vezérőrnagy, Egyesült Királyság
Englehardt, A. E., őrnagy, Egyesült királyság
Figures, C. F., kapitány, USA
Gaiduk, Ronald A., főhadnagy, USA
Gascoigne, A. F., meghatalmazott miniszter, Egyesült Királyság
Gavrilin ezredes, Szovjetunió
Gillespie, Frank W., ezredes, USA
Gran, Leonid, százados, USA
Grazsdanov, K. A., alezredes, Szovjetunió
Gruber, százados SZU
Hackner, Allan J., százados, USA
Hagy, Lawrence R., őrnagy, majd alezredes, USA
Hoop, Silas M. USA
Hrulev, II. osztályú kapitány, Szovjetunió
Hyde, Emery E., ezredes, USA
Jennings-Bramley, H. G., alezredes, Egyesült Királyság
Kamerszkij, II. osztályú kapitány, Szovjetunió
Key, William Shaffer, vezérőrnagy, USA
Kondratov, Anatolij Nyikolajevics, vezérőrnagy, Szovjetunió
Kovach, George S., alezredes, USA
Levuskin, Ivan Ivanovics, vezérőrnagy, Szovjetunió
Le Vitin, százados, USA

Lugovcov, gárdaőrnagy, Szovjetunió
MacNab, G. A. C., dandártábornok, Egyesült Királyság
Malevszkij, Jakov Alekszandrovics, ezredes, Szovjetunió
Mihajlov, gárdaőrnagy, SZU
Mihejév, őrnagy, SZU
Misina, Tamara hadnagy, Szovjetunió
Mockler-Ferryman, E. E., ezredes, Egyesült Királyság
Novikov, M. F., ezredes, Szovjetunió
Ogyinyikova, alhadnagy, Szovjetunió
O'Rourke, R. A. L., őrnagy, Egyesült Királyság
Oszokin, Borisz Pavlovics, politikai misszió, Szovjetunió
Osztrovszkij, Ivan Ivanovics, gárdaezredes, Szovjetunió
Patrick-Smith, R., ezredes, az Egyesült Királyság
Pemberton, J. B., alezredes, Egyesült Királyság
Petrovszkij, őrnagy, Szovjetunió
Potapov, főhadnagy, majd százados, Szovjetunió
Povarova, ügyintéző, Szovjetunió
Puskin, Georgij Makszimovics, követ, Szovjetunió
Redward, F. G., politikai misszió, Egyesült Királyság
Rjabcsenko, ezredes, Szovjetunió
Rutkovszkij, őrnagy majd alezredes, Szovjetunió
Scserbakov, Leonyid Andrejevics, vezérőrnagy, Szovjetunió
Selinszkij, mérnök-őrnagy, Szovjetunió
Simmonite, Henry G., ezredes, USA
Simpson, J. H. C., vezérőrnagy (légierő-parancsnok), Egyesült Királyság
Slayden, William M., alezredes, USA
Stewart, J. B., politikai misszió, Egyesült Királyság
Stokes, John M., ezredes, USA
Szivakov, mérnök-százados, Szovjetunió
Szmirnov, Vaszilij Mihajlovics, ezredes, Szovjetunió
Szoldatyenko, Nyikolaj Vasziljevics, ezredes, Szovjetunió
Szova, Jurij Ivanovics, ezredes, Szovjetunió
Sztahurszkij, Mihail Mihajlovics, altábornagy, Szovjetunió
Szviridov, Vlagyimir Petrovics, altábornagy, Szovjetunió
Thielen, Bernard, alezredes, USA
Townsend, Dallas S., ezredes, USA
Trajnyin, Pavel Alekszejevics, ellentengernagy, Szovjetunió
Veden, Vladimir S., hadnagy, USA
Vorosilov, Kliment Jefremovics, marsall, Szovjetunió
Weems, George Hatton, dandártábornok, USA
Whitefoord, H. P., alezredes, Egyesült Királyság
Wilmeth, James D., alezredes, USA
Wylie, William, I. osztályú kapitány, USA
Zsagyin, százados, Szovjetunió

Napirendek tárgymutatója

Amerikai bulletin terjesztése elleni SZU tilt. 260, 262–264
Amerikai szabadalmak 331
Angol bulletin szétküldése 174–175
Átállás, hadüzenet Németországnak – FE 1/a. 154, 365, 373
Angol cégek adómentessége 343
Atrocitások a megszálló hadsereg részéről 385–386
Beutazás, kiutazás 77–79, 106–108, 142–143, 145, 148, 152–153, 172–173, 176, 180, 182, 187, 194–195, 215–216, 223, 234–236, 241–242, 245–247, 257–258, 260, 269–270, 272–273, 276, 286–287, 292–293, 304–305, 308–310, 321, 330–331, 340–341, 352, 358–359, 391, 399
- Ausztriába, illegálisan 182, 213, 254–255, 322
- brazilok 83
- franciák 87, 108, 135
- Key tábornok ausztriai útja 399
- török politikai küldöttség 148, 153
- újságírók 64, 70, 78, 107, 141, 144, 351–352, 358–359, 385, 399

Cenzúrakötelezettség FE 16. 50, 165–166, 365, 376, 378, 403, 405–407, 410, 412, 414, 417
- amerikai újság behozatala 319
- Ciano gróf naplójának kiadása 290–291, 300–301, 313–314
- elkobzott irodalom Mindszentytől 281–282
- Magyar Nemzet felfüggesztése 140

Diplomáciai kapcsolatok
- a SZEB szerepe 50, 87
- a diplomáciai missziók és kapcsolatuk a magyar kormánnyal 240–241, 391–392
- amerikai követség őrzése 399
- Ausztria 287, 289–290
- Belgium 85–87
- Bulgária 203
- Brazília 348
- Gilar-kormány elismerése 204
- Kína 243
- Olaszország 203, 248–249
- Románia 203
- Svájc 193, 395, 398
- Svédország 85–87, 395, 398
- Törökország 184, 289
- Vatikán 330

Diplomaták fogvatartása 395, 398

Díszebéd 315
ECITO 118,147, 153, 304, 307-308, 317
Egyházi rendezvény tiltása 222
Élelemszállítás - magyar, Ausztriába 87-88, 108
Élelmiszernormák Magyarországon 85, 96
Elhurcolt javak visszaszolgáltatása FE 6. 43, 47, 158-159, 180-181, 374, 388
Ellátási kötelezettség (SZEB, megszálló hadsereg) FE 11. 48, 57, 89-90, 129, 132, 135-136, 140-141, 143, 152, 160-161, 189, 205-210, 218-219, 232-233, 248, 259-260, 265-266, 365, 375, 378, 420-425
állatlevágás a szovjet hadseregnek 256-257
épületfelújítás 340
Fegyverszüneti feltételek teljesítése (ált.) 144, 147, 149, 362-364
Felelősségrevonás 150
Feliratok - táblák, plakátok 108
Filmek eltűnése 395
Gazdasági együttműködés
magyar-angol 106
magyar-belga 193
magyar-holland 193
magyar-norvég 193
magyar-olasz 203
magyar-szovjet 99, 416
Gazdasági helyzet Magyarországon 123-125, 132, 143, 147, 149-150, 167, 217, 232, 256, 261, 283, 300, 312, 342, 390
Stabilizáció - forint bevezetése 191
Infláció 113-114, 118
Háborús bűnösök
átadása, felelősségrevonása, kiadatása FE 14. 43, 50, 55-56, 60, 70, 76-77, 81-82, 90, 105, 115, 121-123, 132, 166, 178-179, 184-185, 195, 266, 311-312, 329-330, 361, 365, 376, 403, 405, 407, 410, 412-413
Bárdossy László ügye 119
angol nők meggyilkolása 330, 350
Hadifoglyok
amerikaiak és britek Magyarországon 42
magyarok hazatérése 112-113, 229
Hajók
átadása FE 9. 43, 48, 160, 365, 375
katonai ellenőrzése FE 10. 43, 48, 160, 365, 375
visszaadása - magyaroknak 81, 85-86, 92, 109, 276-277
Hajózás - Dunán 79, 92-94, 170, 258
Határkérdés - megszállt területek kiürítése FE 2. 42, 47, 156, 365, 374
Hidak - Dunán 133
Javak visszaadása - magyaroknak 86, 92, 113
Jogsérelmek orvoslása FE 13. 49, 61-62, 118, 146, 151, 163-165, 221-222, 231, 247-248, 342, 348-349, 360-361, 365-366, 376, 387
Jóvátételi Hivatal működése 323, 339-340, 420-424
Jóvátétel
Jóvátételi kötelezettség FE 12. 43-44, 48, 56-58, 98, 162-163, 221, 256, 365, 385, 387
amerikai, brit javak felhasználása törlesztésre 170-171, 183, 192, 375, 378

Kitelepítés, betelepítés
németek Magyarországról 54-55, 60-61, 79, 86, 101, 111-112, 116-118, 125-126, 132, 134-135, 139-140, 147-148, 152, 169, 186-187, 190-191, 211-212, 222, 224-227, 233-234, 266-269, 273-275, 293, 301-303, 313-314, 320-321, 359-360, 426-428
magyarok Csehszlovákiából 64-65, 82-83, 101, 184
szlovákiai magyar tulajdon 184
magyarok Romániából 75, 82-83
ukránok Magyarországra 131
Köztársaság elleni összeesküvés 282-283, 299-300
Kovács Béla ügye 332-336
Lefegyverzés
magyar haderő FE 1/d. 46-47, 155-156, 374
német haderő FE 1/b. 155-156, 373
Letelepedés - SZEB angol, amerikai tagjai 173-174
Magyar hadsereg 150-151, 177-178, 189-190, 222-223, 237-238, 291, 304, 314, 336-337, 347-348, 416
felállítása, létszáma FE 1/c. 41-42, 47, 101-105, 155, 336-337, 365-366, 373
katonai térképek átadása 337-338
Magyar Nemzeti Bank 138-139
MAORT-ügy 257-258, 297, 418-419
Merényletek 198-201
Német hadianyagok átadása hadizsákmányként FE 7. 43, 47, 159, 365-366, 374-375
Német javak, értékek kivitelének tilalma FE 8. 43, 48, 109, 128, 146, 159-160, 365-366, 375, 387-388
Német tulajdon a Szovjetuniónak 168, 251-252, 353-357
Nemzetgyűlés egyes tagjainak hazatérése 68-70
Nyersolaj elosztása az olajfeldolgozók között 280-281
Pártok engedélyezése, működése
Független Magyar Demokrata Néppárt 343-344
Keresztény Női Tábor 358
Magyar Szabadság Párt 186, 192-193, 243-245, 323-324
Polgári közigazgatás helyreállítása FE 17. 44, 50, 166, 365, 376, 404, 406, 408-409, 411, 413-414
Politikai okokból letartóztatottak száma 282
Postai-távírói, rádiókapcsolat, cenzúra 64, 72-73, 82, 88-89, 98, 112, 148, 152, 176, 213, 237, 394, 397
Rendőrség elleni panaszok 151, 179, 185-186, 285-286
Rendőrség létszáma, összetétele 168-169, 179, 190, 222-223, 228, 248, 291, 304, 310
Repatriáció 58, 62-64, 67-68, 75-76, 81, 94-96, 152, 181, 191, 213-214, 217-218, 227-228, 230-231, 249, 259, 275-276, 350, 358, 390, 428
3500 volt csendőr 279-280
befejezése Ausztriából 280
rendőri ellenőrzése 285-286
magyarok Palesztinából 340, 349-350
Zsidó Deportáltak Segélyszervezete 398
Repülőforgalom
amerikai-angol postai repülés 187, 194, 212, 287
nemzetközi légi egyezmények 310-311, 317-319, 320, 326-329
katonai repülési útvonalak 238, 249
polgári repülések engedélyezése 97, 220-221, 228, 237, 249, 255, 367-368

repülési engedély az amerikai-angol zóna felett 338–339, 344–347
repülőterek használata 291–292, 298–299
vitorlázórepülés Magyarországon 96–97, 105–106, 220, 255
Ritter kapitány ügye 188
Sajtóbírálat – SZEB (vagy tagjai) ellen 130, 133–134, 171, 253–254, 311–312
Segélyek 385
amerikai segélyek sorsa 181, 234–236
UNRRA segély 127–128, 131, 140, 148, 152, 322, 331
Szabad mozgás – brit törzstiszt letartóztatása, belépési engedély (SZEB tagjai számára) 137–138, 146, 172–173, 185, 229, 272–273, 284–285, 296–297, 391, 393, 425
Szabad mozgás és csapatszállítás FE 3. 47, 156, 365, 374, 377–378
Szabadonbocsátás – szövetséges hadifoglyok és internáltak FE 4. 42, 47, 157, 365, 374
Szabadonbocsátás, joghelyreállítás – üldözöttek, menekültek, áttelepítettek FE 5. 43, 47, 157, 365, 374, 402, 405, 407, 410, 412–413
SZEB
létesítése, feladata FE 18. 50–51, 166–167, 365–367, 376, 379, 384–385
személyzete 238–239, 384–385, 399
megyei képviselet 44, 51, 401–415
működése (ügyrendje) 44–45, 50–51, 58, 71–72, 201–203, 228, 239, 240–241, 306–307, 380–383, 389–390, 394–396, 399–400
gazdasági albizottság felállítása 151–152
magyar kérelmek átküldése 306–307
kezdeti tevékenysége, befejezése 41, 368–369, 384–385, 387
Szervezetek feloszlatásának kötelezettsége FE 15. 44, 50, 165, 193–194, 196–201, 212, 252–254, 365, 367, 376, 403, 405, 407, 412, 414
Társadalmi szervezetek feloszlatása 252–253
Temetés
angol repülősök részére 292, 324
amerikai katonák eltemetése 398
Tulajdonjog – német-angol, amerikai 183, 192, 214–215, 237, 278, 294, 303–304, 314, 395
Hurican Társaság 342
Hungarian Petroleum székháza 323
Guardien Assurance ingatlan helyreállítása 311
Petrozsényi szénbányák 284, 294–295, 297
Pomgrantz Üveggyár 398
Shell 269–270
Singer 215, 236
Tungsram 49, 61–62, 264–265, 270–271, 325–326, 339
Vacuum Oil Company 242, 284, 288–289, 297–298, 316–317, 396
Zagyvapálfalvi Üveggyár 394, 398
Underwood kapitány eltűnése 249–250
Üdvözlet magyar vezetőknek 277
Üzemanyaghiány 114
Választások – 1945 72
Vasúti gördülőanyag összeírása 126–127, 147, 153, 168, 193
Vasúti összeköttetés (tranzit) Ausztria felé 183–184
Vöröskereszt 395, 398
Ward-ügy 392–393, 397
Zsidók helyzete 141, 145–146, 150, 182, 213, 217–218, 254–255

SZEMÉLYNÉVMUTATÓ

Adams asszony 322
Agan, Arthur 391, 393
Agleon, Raoul 256
Almásy Pál 291
Andaházi Kasnya Béla 184
Anyiszimov alezredes 199, 401, 411
Arbócz János 96
Arfwedson, Rolf 85
Arndt, Siegfried 357
Assettati, Augusta 248, 249
Attlee, Clement 60
Ausch Sándor 118

Bailey úr 261
Balassa Gyula 190
Balfour, James 8
Ballentyne l. Bannatine György
Bálint Mihály 142, 148, 152,
Balogh István 158, 284, 297, 312, 329, 333, 343, 344, 373, 377, 355
Balogh Sándor 8, 23, 36
Baky László 60, 122
Bán Antal 161
Bánki Tibor 408
Bannatine György 257
Bányász György 290
Bárányos Károly 205
Baráth Magdolna 36, 37, 57
Barcsai Iván 414
Bárdossy László 90, 119, 122–123
Barlov ezredes 361
Bartha István, dr. 412
Bartók Béla 66, 68
Bartók László 287
Báthory Hüttner János 311
Bayar 184
Bebrits Lajos 249, 338
Belikov, Sztyepan Ivanovics 46, 53, 59, 66, 74, 401
Beljanov, Alekszandr Mihajlovics 41, 42, 46, 53, 59, 66, 74, 80, 91, 120, 147, 154, 156, 181, 214, 224, 288, 290, 296, 325, 353, 362, 368, 400, 426–428
Bence, John 319
Bencze Imre 310
Bera János 405
Beregffy Károly 60
Berger Márton 254
Bibó István 182
Birkás (Berkes) 329
Bloodworth, D. 66
Bogdán József 405
Bohlen, Charles 104
Boll, Micheal M. 51
Bolvári István 96
Borhi László, 27, 29, 49, 418
Bosnyák Zoltán 311
Botos János 149
Boyle, Patrick A. D. 181
Bozsó Ferenc 404
Bölöni György 66, 68
Brannen parancsnok 391, 401
Branson, E. H. C. 41, 59, 74, 80, 84, 91, 94, 100, 120, 154
Brencsi János 300
Brift, SZEB gazdasági részlege 323
Bucsinszkij alezredes 66, 74, 80
Bulganyin, Nyikolaj Alexandrovics 13
Byrnes, James Francis 71, 145, 258

Capron, P. C. 53, 59, 74, 80, 84, 91, 100, 111, 116, 133, 137, 142, 145, 149, 154, 177, 183, 189, 205, 211, 217, 224, 230, 240, 251,

262, 272, 279, 289, 296, 306, 316, 325, 332, 343, 353, 362, 401, 420
Cassin úr 340, 341
Chambers, J. B. 41, 53, 59, 66, 74, 80, 84, 91, 401
Cholko, William 340, 359
Churchill, Winston 172
Ciano gróf, Galeazzo 290, 291, 300, 301, 313, 314
Cicmil, Obrad 120, 163, 277
Clark, Mark W. 63, 70, 260
Clay, Lucius D. 321
Coates, J. G. 153
Colwill, E. R. 353, 362
Cox úr 270
Cudlip úr 340
Curteis, H. M. 296
Czerniuk, Edward J. 41, 46, 53, 59, 66, 74, 84, 91, 100, 111, 116, 120, 133, 137, 142, 145, 149, 154, 177, 183, 189, 196, 205, 211, 217, 224, 230, 240, 251, 384, 389, 395
Czipovszki István 414

Cseh Gergő Bendegúz 8, 37, 66
Cseh János 69
Cserenyey Géza 282
Cserkaszov, L. I. 41, 46, 58, 65, 73, 79, 83, 90, 92, 99, 103, 109, 110–111, 116, 129, 133, 137, 142, 145, 149, 154, 176, 180, 182, 188, 195, 204, 210–211, 216, 217, 221, 224, 230, 239–240, 250, 361–362, 368–369, 384, 395, 415, 420
Csicsery Rónai István 282

Dancza Lajos 69
Daniel tábornok, USA 341
Dastich, František 277
De Gaulle, Charles 87, 108
Denby 204
Dietrich, William F. 41, 46, 53, 59, 74, 80, 84, 91, 93, 100, 120, 154
Dinnyés Lajos 302, 330, 332, 335, 336, 345, 349, 359
Dióshegyi asszony 352
Dobó István 69
Dohnányi Ernő 311
Domokos úr 314
Donáth György 299
Dubnyik alhadnagy 406, 415
Dulin Elek 311
Dunham, Kenneth K. 420, 425
Dyachin hadnagy 120

Eaton őrnagy 401
Eborall, C. H. 362
Eckhardt Tibor 263
Edgcumbe, Oliver Pearce 11, 15, 17, 20, 22–26, 28–35, 41–42, 44, 46–51, 53–79, 84–101, 103–109, 111–124, 126–128, 130–131, 133–181, 183–186, 189–214, 216–228, 240–249, 251–252, 254–260, 262–266, 268–294, 296–304, 306–317, 319–338, 340–344, 346–362, 364–369, 416–417
Eisenhower, Dwight D. 58, 63, 76, 79
Eisler Aladár 395
Elnök l. Vorosilov
Elnökhelyettes l. Szviridov
Endre László, 60, 90, 122
Englehardt, A. E. 74, 84, 91, 100, 120, 196, 271
Erdmann Gyula 114
Erényi Tibor 182
Erhardt 204
Erőss János 158, 205, 221, 226–227, 247, 256, 294, 422

Fabinyi Tihamér 311
Feitl István 37, 57
Fehér István 23–25, 267
Feldmann százados 138
Fekete Imre 69
Festetich Domokos 311
Figder Éva 37
Figures, C. F. 296, 343
Fillér László 201
Fischer, Max 395
Földesi Margit 8, 11, 32, 135, 158
Főparancsnok l. Key
Fürst, volt magyar katonatiszt 200

Gaiduk, Ronald A. 325, 332, 343, 362
Gál Csaba 96
Gárdos Kornélia 311
Gascoigne, Alvary Douglas Frederick 15, 42, 46, 173, 175
Gavrilin ezredes 401, 404
Georgel úr 340
Gergely Jenő 201, 199
Gerő Ernő 133, 150, 167, 193, 220, 249, 291, 317, 318
Gibson, Hugh 290
Gillespie, Frank W. 41, 46, 53, 384, 385
Giral, José 22, 204
Giraud, Franciaország budapesti képviselője 84, 87, 101, 108
Gordon Ferenc 27, 106, 125, 205, 308
Gömbös Ernő 90
Görgey Vince 96
Göring, Hermann 76, 290
Gran, Leonid 262, 272, 279, 288, 306, 426
Grassy József 120–122
Grazsdanov, K. A. 80, 100, 120, 226–227, 343, 353–354, 356–357, 362, 368
Gruber Lajos 311
Gruber százados 210
Guba rendőr kapitány, Heves megye 412
Guinn, Jack 89

Gyekanozov, Vlagyimir Gavrilovics 13, 145
Gyöngyösi János 12, 54, 55, 74, 106, 136, 203, 204, 333, 373, 377
Gyulai László 201

Habsburg Albrecht 311
Habsburg Etelka 263
Habsburg József 311
Habsburg József Ferenc 311
Habsburg Ottó 263
Hackner, Allan J. 296, 316, 420
Hagy, Lawrence R. 53, 66, 74, 80, 84, 89, 91, 100, 120, 181
Hajmási Miklós 311
Halmosy Dénes 11, 23, 61, 64, 108, 364
Harriman, William Averel 5, 27, 28, 380
Hauer Ernő 258
Házi Árpád 408
Hegyi úr l. Hauer Ernő
Héjjas Iván 330
Hellebronth Vilmos 90
Helm, Alexander Knox 15
Heltai György 287
Henrick, Bauer Johannes 305, 308
Hermely Lajos 96
Hitler, Adolf 4, 179, 200, 242, 290
Hohenlohe-Waldenburg, Stephanie von 241, 242
Hohenlohe-Waldenburg-Schilling, Franz 242
Hondelink, E. R. 119
Hoop, Silas M. 426
Hosszú Zoltán 311
Hrisztyuhin hadnagy 284
Hrulev kapitány 84
Hull, Cordell 9
Hutchinson 145
Hyde, Emery E. 100, 120, 147

Igonyin szakaszvezető 188
Illés Béla 263
Imrédy Béla 60, 90, 122
Izsák Lajos 186, 243, 358, 343

Jablonszky György dr. 412
Jablokov őrnagy 192
Jackson, Robert H. 76, 77, 145
Jaczkó Pál 334–336
Jancsuskó Gábor 96
Jánosi (Jánossy) Sándor 200
Jaross Andor 90, 122
Jendrassik György 148, 153
Jennings-Bramley, H. G. 46, 66
Jurcsek Béla 311, 330

Kalász Ferenc 96
Kalmár István dr. 411
Kamerszkij 100, 120, 154
Kanka Henrik 338
Kantunek úr 270
Kapocs Ferenc 199
Karácsonyi Ferenc 403, 404
Karácsony Sándor 200
Károlyi Mihály 66, 68
Kárpáti Jenő dr. 414
Kassai Géza 263
Kassai-Schallmayer Ferenc 90
Kazakov ezredes 401, 407, 409
Keleti György 200
Kemény Gábor 60
Kemény György 354
Kennan, George F. 28, 29
Kent, John 19
Keszponti, [Sic] 406
Key, William Shaffer 11, 14–15, 20, 23–25, 27–31, 41–93, 95–109, 111–131, 133–135, 137–170, 172–183, 185–188, 215, 241, 382, 384, 387, 389, 391, 399–400, 416, 417
Kis Gyula 404
Kiss Imre 406
Kiss Szaléz 199
Koltai László 96
Komáromy László 223
Koncsek László 406
Kondratov, Anatolij Nyikolajevics 53, 59, 66, 80, 84, 91, 100–104, 120, 177, 178, 189, 288, 296, 332, 343, 353, 362, 368, 401, 416, 417

Konyev, Ivan Sztyepanovics 76, 81, 112
Kotov, őrnagy 138
Kovach, George S. 59, 401
Kovács rendőr kapitány, Esztergom 281
Kovács Béla 13, 332–336, 299–300, 333
Kovács Gábor 206
Kovács Péter 330
Kovarcz Emil 60
Körmöczi József ? 414
Kővágó József 256
Krajnov, MASZOVLET vezérigazgatója 220, 327
Krno, Dalibor Milos 17
Kucsi dr. l. Kuthy dr.
Kunder Antal 90
Kurucz István 69
Kuthy, dr. 297

Lakatos István dr. 408
Lehmann, Herbert Henry 148
Lengyel Sándor 69
Lerner, Daniel 305, 308
Le Vitin százados 387, 401
Levuskin, Ivan Ivanovics 12–13, 41, 46, 48, 53, 57, 59, 66, 74, 80, 84, 91, 100, 108, 111, 120, 133, 135–137, 140, 142–143, 146, 149, 154, 173, 177, 183, 185, 189, 196, 205–207, 209, 217–219, 227, 229–230, 232, 235, 248, 251, 255, 259, 262, 270, 272, 288, 306, 316, 325, 330, 332, 368, 384–386, 389, 390–401, 409, 415, 420–425
Lineau úr, Vacuum Oil közép-európai képviselője 354
Liszt Nándor 311
Lozovszkij, Szolomon Abramovics 174, 244
Lundestad, Geir 18, 19
Lugovcov 52, 65, 73, 79, 83, 90, 99, 110, 415
Lynden, D'Aspremont 85

Mackler 237
Macnab, G. A. C. 53, 59, 66, 67
Mahonyin 200
Major Ákos 408
Malevszkij, Jakov Alekszandrovics 46, 362
Málnási Ödön 96
Maróthy-Meisler 330
Margita István 404
Marsalkó Lajos 311
Martin úr 153
Marton Béla 311, 330
Marz százados 361
Márki Dénes dr. 411
Márkus Ferenc 408
Mass 270
Mátéffy László 404
Matvijenko alezredes 354
McDonald 235
MClain 352
Megyesy Ella 311
Merril, Frederick T. 9, 18, 20
Mester, dr. l. Mester Miklós dr.
Mester Miklós, dr. 338
Meta, dr. l. Mester Miklós, dr.
Mezei Mihály 414
Mihályfi Ernő 323
Mihajlov 52, 65, 73
Mihejev őrnagy 401, 409
Miklós Béla, dálnoki 69, 72, 102, 103, 113, 127, 416
Milassin Kornél 199, 412
Millok Sándor 213, 214
Milotay István 311, 330
Mindszenty József 112–113, 181, 189, 192, 225, 234, 281, 282
Misina alhadnagy 408, 413, 426
Mockler-Ferrymann, E. E. 74, 80, 84, 120, 154, 401
Moffat úr, 340, 341
Mohai-Mohaupt Gyula 96
Molnár Jenő dr. 411
Molnár Sándor 408
Molotov, Vjacseszlav Mihajlovics, Szkrjabin 8, 28, 258, 263, 380
Moron úr, amerikai tudósító 141
Muráti Lili 311
Murphy, Robert 111
Mussolini, Benîto 290

Nagy Ferenc 17, 158, 181–182, 192–193, 199, 201, 205, 207–210, 214, 222–223, 228, 231, 233, 243–244, 256, 292, 329–330, 333–335, 336, 421
Nagy Imre 126
Nagy Miklós 132
Nagy Zoltán 406
Novák Attila 182
Novikov, M. F. 12, 46, 53, 401

Nyárádi Miklós 312
Nyikolajcsuk ezredes 336
Nyikolajev, német tőkéket átvevő bizottság elnöke 251, 252
Nyirő József 311

Ochsner úr 341
Ogyinikova alhadnagy 404, 411
Oláh György 311
Omelka Ferenc 96
O' Rourke őrnagy 74, 401
Orsós Ferenc 311
Ortutay Gyula 176
Oszokin, Borisz Pavlovics 59
Osztrovszkij, Ivan Ivanovics 41, 46, 66, 74, 84, 91, 100, 106–107, 120, 154, 287, 362, 368, 401

Páger Antal 311
Palasik Mária 282, 299
Páll Endre 406
Pálffy György 176
Pálmány Béla 109 ?
Palmer amerikai politikai misszió titkára 174
Panov ezredes 401–402, 404
Papp Simon 257, 304, 309–310
Partos Imre 404
Partridge úr 341
Patrick-Smith, R. 205, 217, 420, 422, 424–425
Pemberton, J. B. 53, 59, 62, 66, 80, 120, 143
Pénzes István 199, 200
Pesti Endre 96
Péter Gábor 96
Pető Iván 114
Petrovszkij őrnagy 401, 413
Piccoli őrmester 393
Pickup úr 340, 341
Pokorny Hermann 31, 32, 192
Pomerát, Gerard 341
Poprádi Pál 69
Potapov százados 46, 58, 109–110, 176, 324, 342, 362, 368
Povarova ügyintéző 129
Puskin, Georgij Makszimovics 12, 41, 43, 46, 50–51, 53, 55, 59, 64, 74, 244, 203, 332, 334, 391

Rácz B. István 201
Rácz Jenő 312
Rajk László 179, 199, 223–225, 248, 283, 358, 359
Rajniss Ferenc 60
Rákosi Mátyás 127, 167, 171, 340
Redward, F. G. 205
Redwood úr, l. Redward, F. G.
Reményi-Schneller Lajos 60, 90
Ribbentrop, Joachim von 290
Richter Stefánia l. Hohenlohe
Ritter kapitány, USA 188
Rjabcsenko ezredes 53
Rónai Sándor 98, 109, 146
Roosevelt, Franklin Delano 19
Rothermere, Lord Harmsworth, Harold Sidney 242
Rotschild család 33, 354, 355,
Rotschildok l. Rotschild család
Rotschild, Eugene 353
Rotschild, Louis 353
Rotyis Péter 43
Rónai Sándor 98, 109, 146
Ruedemann Pál 257, 258
Rupprecht Olivér 311
Rutkovszkij őrnagy 223, 229, 239, 250, 261, 271, 278, 287, 295, 305, 315–316, 324–325, 331, 342, 352, 361–362, 369

Saas Mihály dr. 408
Sabalin őrnagy 294
Sapkin őrnagy 200
Saunders úr 153, 235, 236
Sárkány György dr. 411
Schilfio úr 153
Schoenfeld Arthur 15, 34, 102, 104, 127, 145, 173, 194, 240–241, 260–261, 394–395, 399
Scott őrnagy USA 286
Scudamore brit képviselet tisztje 271
Scserbakov, Leonyid Andrejevics 59, 66, 74, 84, 91, 100, 111, 137, 142, 149
Selinszkij 73, 83, 90, 110, 129, 176, 182, 188, 195, 204, 210, 216, 415
Semptey Róbert 311
Shvoy Lajos 192, 222
Simmonite, Henry G. 46, 53, 59, 66, 74, 80, 154, 189, 196, 205, 211, 217, 224, 230, 240, 392, 400, 420, 422, 424–425
Simpson, J. H. C. 46, 53, 59, 66, 80–84, 91, 97, 100, 106, 224, 228, 23039, 279, 288, 296, 306, 362, 368, 401, 404, 409, 415
Singer úr 270
Sipos Péter 99
Slachta Margit 199, 358
Slayden, William M. 251, 262, 272, 279, 288, 296, 316
Sólyom László 408
Solner l. Saunders
Sommer, Stanley L. 255, 322
Sommers úr l. Sommer, Stanley L.
ifj. Sorg Antal 311
Sorg Jenő 311

Squires úr 386
Stackes törzsőrmester 393
Stark Tamás 113, 229
Starov ezredes 214
Starsen úr, republikánus elnökjelölt 304
Staten parancsnok 286
Stein úr 148, 153
Stewart, P. C. 41, 53, 59, 66, 74, 80, 84, 100, 120, 154, 401
Stokes, John M. 217, 224, 230, 240, 251, 272, 279, 287–288, 296, 306, 316, 325, 332, 343, 353, 362, 368
Styemenko, Szergej Matvejevics 13
Sulyok Dezső 186, 192, 244, 323, 324

Szabó egykori magyar tiszt 200
Szabó Ferenc 186
Szálasi Ferenc 43, 55–56, 60, 70, 76, 84, 90–91, 122
Szebenyi Endre 319
Szegedy-Maszák Aladár 30
Szeleczky Zita 311, 330
Szemerei Magda, dr. 338
Szentpétery György 294
Szepessy Mária 241
Szerencsés Károly 323
Szerényi Miklós 96
Szíj Rezső 69
Szilasy László 311
Szivakov százados 65, 73, 79, 83, 99, 110, 129, 415
Szívós Sándor 43
Szmirnov, Vaszilij Mihajlovics 66, 84
Szobek András 96, 411
Szoboljev kereskedelmi attasé 220,
Szoldatyenko, Nyikolaj Vasziljevics 59
Szova, Jurij Ivanovics 27, 46, 48, 49, 53, 59, 66, 74, 84, 91, 125, 154, 387–388, 401
Szögi Géza 96
Szöllősy-Naszlukácz Jenő 90
Sztahurszkij, Mihail Mihajlovics 12, 41, 44, 46
Szuszajkov, Ivan Zaharovics 161
Szücs László 57, 302, 330
Szviridov, Vlagyimir Petrovics 12, 14, 20, 22–26, 34, 36, 66, 74, 80, 84, 91–100, 116, 120–131, 133–135, 142, 145–148, 153–154, 156–205, 207–273, 275–369, 401–402, 404, 407, 409, 411, 413, 415, 421

Teleki Mihály 311
Temesvári László 96
Thielen, Bernard 353, 362
Tildy Zoltán 31, 114, 116, 125, 127, 133, 146, 150, 191, 220
Tolbuhin, Fjodor Ivanovics 185
Tombor Jenő 176–177, 238, 241
Torzsay Biber Gyula 96
Tóth 200
Tóth Ágnes 267
Tóth László 330
Towsend, Dallas S. 27, 41, 44, 46, 53, 59, 66, 74, 80, 84, 91, 100, 120, 154, 384–388, 401
Tracy asszony 341, 351, 352
Trajnyin, Pavel Alekszejevics 46, 48, 66, 74, 91–94, 100, 109, 120, 251, 258, 272, 368
Truman, Harry 36, 104, 263

Underwood százados 249–250
Utasi (Utassy) József 411

Vámbéry Rusztem 66, 68
Varga Béla 335
Vas Zoltán 205–209, 408, 420, 422–425
Vaszary János 311
Veden 80
Veesenmayer, Edmund 311
Veress Lajos, dálnoki 283
Vida István 99
Vigadni 235
Visinszkij, Andrej Janvarevics 29, 244
Vorosilov, Kliment Jefremovics 11, 13, 20, 22, 24, 31–32, 41–44, 46–90, 93, 95, 97–98, 100–101, 103–119, 121, 125, 128, 130, 136–140, 142, 146, 149, 154, 156, 174, 181, 191, 220–221, 232, 241, 243–244, 246, 252, 314, 368, 373, 377, 382, 384, 389–391, 394, 397, 399–401, 415–419
Vörös János, 102, 373, 377

Ward, Norman B. 392–393, 397, 398
Weems, George Hatton 14–15, 20, 22, 25–26, 33, 35–36, 183, 188–191, 193–194, 196–205, 207–219, 221–270, 272–275, 277, 279, 282–302, 304, 306–310, 312–314, 316–346, 350–353, 355–359, 362, 365–369, 421
Weiner (Vyner) asszony 237
Weiss Jenő 311
Welles, Summer 290
Weyermann, Hans 395, 398
Werth Henrik 311
Whitefoord, H. P. 279, 288, 296, 306, 316, 325, 332, 343, 353, 362, 368
Wiedemann, Fritz 242

Wilmeth, James D. 154, 224, 262, 268, 426–428
Winkler őrmester USA 241
Wylie, William 230

Zamercev, Iván Tyerentyovics 173, 185
Zvolinszkij, UNRRA SZU képviselő 322
Zöldy Márton 120–122

Zsagyin százados 316, 325, 331, 362, 369
Zsedényi Béla 69
Zsukov, Georgij Konsztantinovics 79

SZTE Egyetemi Könyvtár SZEGED I.

B184460

A MAGYARORSZÁGI SZÖVETSÉGES ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁG JEGYZŐKÖNYVEI 1945–1947

MAGYARORSZÁGI SZÖVETSÉGES ELLENŐRZŐ BIZOTTSÁG JEGYZŐKÖNYVEI 1945–1947

B 184460
VH2
M17
B 184460

NAPVILÁG KIADÓ